วารสาร มจร.หริภุญชัยปริทรรศน์

Journal of MCU. Haripunchai Review

ISSN: 2672-9792 (Online)

ที่ 10 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม – กันยายน 2569 Vol.10 No.3 July – September 2026

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการและงานวิจัยสาขาวิชา ศาสนา, ปรัชญา, พระพุทธศาสนา, สังคมวิทยา, รัฐศาสตร์, รัฐประศาสนศาสตร์, การบริหารการศึกษา, นิติศาสตร์ และสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคม เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนของนักวิชาการทั้งภายในและภายนอก และเพื่อสนับสนุนให้เกิดวารสารทางวิชาการกลางของมหาวิทยาลัย

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์ต้องเป็นภาษาไทย จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์ อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้รับการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) 3 ท่านต่อบทความ ทรรศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทรรศนะของความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ วารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์

เจ้าของ

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน วิทยาเขตเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 192 หมู่ที่ 2 ถนนลำพูน-ป่าซาง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 51000 โทรศัพท์ 053 – 563163 ต่อ 100 Fax ต่อ 105 http://lpn.mcu.ac.th/lpn/

กองบรรณาธิการวารสาร

บรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสน่ห์ ใจสิทธิ์

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สามารถ บุญรัตน์

เจ้าหน้าที่กองบรรณาธิการ : ดร.พุทธิพงษ์ กันทะรส

กำหนดเผยแพร่ : ปีละ 4 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม - ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน-ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน- ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม)

คณะกรรมการกองบรรณาธิการ

พระครูสิริสุตตานุยุต, รศ. ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูโกวิทย์อรรถวาที, รศ. ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ อุเทน ปัญโญ	มหาวิทยาลัยนอร์ท เชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ	นักวิชาการอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยนันท์ธรณ์ ขาวงาม	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.โชติ บดีรัฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล เครือแสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ อุปสอด	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

ศาสนา, ปรัชญา, พระพุทธศาสนา, สังคมวิทยา, รัฐศาสตร์, รัฐประศาสนศาสตร์, การบริหารการศึกษา, นิติศาสตร์ และสาขาอื่นๆ

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระพรหมวัชรธีราจารย์, ศ.ดร.

พระครูโสภณปริยัติสุธี, รองศาสตราจารย์ ดร.

พระครูสิริสุตตานุยุต, รองศาสตราจารย์ ดร

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม

รองศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เถื่อนช้าง

รองศาสตราจารย์ ดร.เติมศักดิ์ ทองอินทร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิสรเดช
รองศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์
รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิฏฐ์ ศรีทอง
รองศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย สิงอุดม
ผู้ช่วยศาตราจารย์ ดร.ไพรินทร์ ณ วันนา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไกรสร แสนวงค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ มหากันธา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรปรัชญ์ คำพงษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาเดช อุปนันท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรวิชญ์ วงษ์สอาด

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

สาขาวิชาศาสนา, ปรัชญา, พระพุทธศาสนา, สังคมวิทยา, รัฐศาสตร์, รัฐประศาสนศาสตร์, การบริหารการศึกษา, นิติศาสตร์ และสาขาอื่นๆ

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.ยศ สันตสมบัติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดา จงแก้ววัฒนา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญลือ เผือกผ่อง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.ธันยวัฒน์ รัตนสัค	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ สมหมาย เปรมจิตต์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ สิรินกร กาญจนสุนทร	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวคนธ์ สุดสวาสดิ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.กุหลาบ รัตนสัจธรรม	มหาวิทยาลัยบูรพา
รองศาสตราจารย์ ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฎราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี	มหาวิทยาลัยมหามกุฎราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงใจ บุญกุศล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
รองศาสตราจารย์ ดร. ชะลอ รอดคอย	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรันดร์ ภักดี มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยนันท์ธร ขาวงาม นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร. โชติ บดีรัฐ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระธรรม เนียมน้ำเพชร มหาวิทยาลัยเนชั่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อธิปัตย์ บุญเหมาะ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล เครือแสง มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระวัฒน์ แสนคำ นักวิชาการอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติ์ธนัตถ์ ญาณพิสิษฐ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกลักษณ์ เพียสา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์(พิเศษ) ดร.ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร สถาบันเทคโนโลยีภาคตะวันออก แห่งสุวรรณภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

พิสูจน์อักษร

ดร.นฤพันธ์ สมเจริญ พระมหาอรรถพล นริสฺสโร,ดร.
ดร.ปิ่นปินัทธ์ เหลืองพิทักษ์ ดร.จันทรัสม์ ตาปูลิง

ออกแบบปก ภาพ/ศิลปกรรม:

นายกฤษดากรณ์ กองเงิน

สำนักงาน : ศูนย์บัณฑิตศึกษา อาคาร 2 ชั้น 2 วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน 192 หมู่ที่ 2 ถนนลำพูน-ป่าซาง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 51000 โทรศัพท์ 053 – 563163

จัดพิมพ์โดย : วารสาร มจร.หริภุญชัยปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน (ออนไลน์)

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์นี้เป็นปีที่ 10 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกรกฎาคม - กันยายน พ.ศ.2569 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการซึ่งเนื้อหาสาระในเล่มประกอบด้วยนักวิชาการและเรื่องดังต่อไปนี้

พระครูใบฎีกาพิศัณย์ สนฺตจิตฺโต (แปวขุนทด) ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์ปรัชญาดุลยภาพแห่งชีวิตแบบองค์รวมในมโหสถชาดก พบว่า ปรัชญาดุลยภาพแห่งชีวิตแบบองค์รวมในมโหสถชาดก พบว่า มโหสถสะท้อนการดำรงชีวิตอย่างสมดุลผ่านการผสานปัญญากับความเมตตา เหตุผลกับจิตใจ โดยไม่ตกไปสู่ความสุดโต่งทั้งด้านความรู้หรือการลงมือปฏิบัติเพียงอย่างเดียว แนวทางชีวิตของเขาสอดคล้องกับหลักมัชฌิมาปฏิปทา การพัฒนาตนเองของมโหสถจึงเป็นแบบองค์รวม ครอบคลุมทั้งการพัฒนาปัญญาผ่านการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงหลายสาขา การพัฒนาจิตใจและอารมณ์ด้วยการฝึกสติและการควบคุมตน การดูแลสุขภาพกาย และการเสริมสร้างทักษะทางสังคม

พระมหาภูวดล ปัญญามา ศึกษาเรื่อง ผลการใช้กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ที่มีต่อความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทย และความใฝ่เรียนรู้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมลุ่มน้ำฝาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยที่เรียนรู้ด้วยกระบวนการสอนแบบเฮวินส์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย 40.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.20

พระครูสังฆรักษ์กฤตธีภากร อาภสฺสโร (อ้นแพ) ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์ปรัชญาการนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ พบว่า ปรัชญาการนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ พบว่า ปรัชญาความเชื่อของชาวไทลื้อหลอมรวมการนับถือผีกับพระพุทธศาสนาอย่างสมดุล มองชีวิตและโลกเป็นระบบที่เชื่อมโยงมนุษย์ วิญญาณ และธรรมชาติ แสวงหาความรู้ผ่านภาวนา เหตุผล และภูมิปัญญาบรรพชน ความเชื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิตตามศีลธรรมและการสร้างสังคมสงบสุข พร้อมหล่อหลอมศิลปวัฒนธรรมบนรากฐานไตรสิกขาและทางสายกลาง เพื่อความสงบทางจิตและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

สุเมธ ชื่นเมือง และพรนิภา จันทร์น้อย ศึกษาเรื่อง การพัฒนากระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โรงเรียนสันติสุข อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า กระบวนการที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การดำเนินงาน การควบคุม และการประเมินผล โดยระบบสำคัญได้แก่ ระบบแจ้งซ่อม ระบบจัดการข้อมูล ระบบงบประมาณ ระบบรายงาน และระบบสื่อสาร

พรศักดิ์ ศิษย์ชัยชนะ พระครูสิริปริยัตยานุศาสก์ และเทพประวิณ จันทร์แรง ศึกษาเรื่อง รูปแบบการฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาปัญญาเด็กตามแนวทางพลังจิตตานุภาพ พบว่า PDCA-Model ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ (1) P = Program studies ได้แก่ จัดทำหลักสูตรอบรมสมาธิ (2) D = Doing ได้แก่ การอบรมสมาธิแก่เด็ก ครู ผู้ปกครอง และติดตั้งระบบ “วิทิสาสมาธิยืดหยุ่น” ฝึกได้ทั้งที่โรงเรียนและบ้าน (3) C = Coordinating & Checking ได้แก่ การประสานงานและประเมินผลแบบองค์รวม พร้อมจัดปฐมนิเทศและตั้งศูนย์วิทิสา (4) A = Award & Advance ได้แก่ การใช้ระบบรางวัลและโครงการยุวทูตพลังจิตเยาวชนต่อไป

พัทธดนย์ ขอดเตชะ ศึกษาเรื่อง การบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ พบว่า 1) ต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมแบบองค์รวมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน 2) ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบและเป็นทางการ 3) มีระบบการติดตามและการประเมินผลที่ชัดเจน 4) จัดทำแผนพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง 5) รายงานผลการดำเนินงานที่ชัดเจนและสม่ำเสมอ 6) พัฒนาระบบการจัดเก็บหลักฐานเชิงประจักษ์โดยจัดทำคลังข้อมูลดิจิทัล 7) บูรณาการ PLC เข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กรและภาระงานปกติ

พระครูสิริสุตานุยุต ธวัชชัย ไชยวุฒิ พัลลภ หารุคำจา พระเจษฎา มหาวุฑฺโฒ และพระครูสังฆรักษ์พิทยา ญาณธโร ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากรรมฐานในการบำบัดโรคของผู้สูงอายุตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า การประยุกต์หลักวิปัสสนากรรมฐานเป็นแนวทางการบำบัดสุขภาวะแบบองค์รวมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุและบริบทชุมชน สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ชาติ เจริญชัย ศึกษาเรื่อง การบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร พบว่า 1) ด้านการกำหนดมาตรฐาน พัฒนาระบบสารสนเทศและฐานข้อมูลกลางเพื่อวิเคราะห์ช่องว่างตามมาตรฐาน พร้อมแดชบอร์ดติดตามตัวชี้วัดตามวงจร PDCA 2) ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัด

การศึกษา สร้างระบบข้อมูลแบบบูรณาการเชื่อมโยงทุกมิติเพื่อการวิเคราะห์และรายงานผลแบบเรียลไทม์ 3) ด้านการดำเนินงานตามแผน ใช้ฐานข้อมูลกลางเชื่อมโยงทุกส่วนงานเพื่อการติดตามผลอย่างมีประสิทธิภาพ 4) ด้านการประเมินและตรวจสอบคุณภาพ ใช้เทคโนโลยีวิเคราะห์ข้อมูลและแดชบอร์ดในการประเมินคุณภาพ 5) ด้านการติดตามผล พัฒนาระบบสารสนเทศติดตามผลที่ใช้งานง่ายและสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล 6) ด้านการรายงานผลการประเมินตนเอง

สมชาย อินจอหอ ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ บ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ชุมชนสามารถประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยพัฒนากิจกรรมที่ครอบคลุมมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมอย่างสมดุล สอดคล้องกับหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย ผลลัพธ์สะท้อนการยกระดับคุณภาพชีวิต การพึ่งพาตนเอง และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน ทำให้บ้านใหม่คลองเตยเป็นต้นแบบที่สามารถขยายผลสู่ชุมชนอื่นได้

พนิดา บ้านนา ทัศนีย์ บุญมาภิ และสุรศักดิ์ สุทธสิริ ศึกษาเรื่อง การบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า 1) ผู้บริหารควรสร้างความเข้าใจและเป้าหมายร่วมกันผ่านการสื่อสารที่ชัดเจนและการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันอย่างเป็นระบบ 2) ควรยึดศักยภาพและความถนัดของครูเป็นศูนย์กลาง มอบหมายงานอย่างชัดเจนและยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้ครูแสดงบทบาทผู้นำตามความเชี่ยวชาญ พร้อมสนับสนุนทรัพยากรและคำปรึกษา โดยเน้นการติดตามเชิงส่งเสริมเพื่อสร้างแรงจูงใจและพัฒนาผู้นำอย่างยั่งยืน

อรทัย แก้วอาจ ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนกันเกราพิทยาคมอำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า โรงเรียนกันเกราพิทยาคม เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธ โดยมีการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการจัดการเรียนการสอน ด้านของหลักการจัดการศึกษา โรงเรียนยึดหลักไตรสิกขา อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ วิธีการจัดการศึกษานั้น โรงเรียนใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การสอดแทรกหลักธรรม ในการเรียนการสอนทุกรายวิชา การจัดทำสื่อและนวัตกรรมการสอนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธธรรม การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา การสร้างบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร เป้าหมายการจัดการศึกษานั้น โรงเรียนมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่

สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข.

พรพิมล ราชกิจกำธร ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา โรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัด เทศบาลนครนครศรีธรรมราช พบว่า 1) ครูผู้นิเทศมีสมรรถภาพการนิเทศอยู่ในระดับสูงถึงสูงมาก และมีภาวะผู้นำทางวิชาการเพิ่มขึ้น 2) ครูผู้รับการนิเทศมีความรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้พัฒนาขึ้นสู่ระดับสูงมาก และ 3) นักเรียนทุกระดับชั้นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งยืนยันว่ารูปแบบการนิเทศส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ธนกร คำปาเชื้อ พระครูศรีปวรบัณฑิต และยุทธนา ปราณีต ศึกษาเรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่า 1) ด้านฉันทาคติ รักประชาธิปไตยด้วยการเลือกคนดี 2) ด้านโทสาคติ สร้างความรู้สึกที่ไม่ดีต่อการซื้อสิทธิขายเสียง และแจ้งเบาะแสต่อการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง 3) ด้านโมหาคติ ด้วยการรณรงค์ให้ประชาชนศึกษาข้อมูลผู้สมัครและนโยบายอย่างรอบคอบ 4) ด้านภยาคติ ด้วยการสร้างความเข้าใจถึงสิทธิที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง และการส่งเสริมความกล้าหาญและจิตสำนึกพลเมือง

วิภาภรณ์ สอนนนท์ และธีระภัทร ประสมสุข ศึกษาเรื่อง การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ พบว่า ควรพัฒนาองค์กรด้วยการสื่อสารสองทางและการบริหารแบบมีส่วนร่วม ควบคู่กับแผนกลยุทธ์ที่ยืดหยุ่นและขับเคลื่อนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ มุ่งพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ความเป็นพลโลก พร้อมสร้างวัฒนธรรมการใช้ข้อมูลและสังคมแห่งการเรียนรู้ บริหารงานบุคคลตามหลักสมรรถนะและเสริมสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากร ปรับปรุงกระบวนการทำงานด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล การกระจายอำนาจ และระบบประเมินผลที่เทียบเคียงมาตรฐานสากล

สุธิพงษ์ โสลิกี ศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่า ด้านทาน (การให้) ด้วยการให้ความรู้ และสนับสนุนบทบาทของคนในชุมชน ด้านปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก) ด้วยการพูดจาด้วยเหตุผล และรับผิดชอบคำพูดได้ ด้านอัตถจริยา (การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์) ด้วยการสร้าง

เครือข่าย และเชื่อมโยงความร่วมมือ ด้านสมานัตตตา (การไม่เลือกปฏิบัติ) ด้วยการให้บริการประชาชนอย่างเท่าเทียม และการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง

สุดารักษ์ ปิงวัง และดวงจันทร์ เดี่ยววิไล ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนตามหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยคะแนนความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษก่อนเรียนเท่ากับ 12.81 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 42.70 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 23.19 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 77.30 สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

วรปรัชญ์ คำพงษ์ พระปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญฺโญ, ดร. และเด่นภูมิ อินต๊ะวัง ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า 1) เสริมการมีส่วนร่วมจากเครือข่าย 2) เสริมอาชีพเครือข่าย 3) เสริมเครือข่ายตามแบบวิถีพุทธ ส่วนการประยุกต์ใช้ คือ 1) ถึงพร้อมด้วยความหมั่น 2) ถึงพร้อมด้วยการรักษา รู้จักเก็บ รักษาทรัพย์ 3) คบหาคนดีเป็นมิตร และ4)ถึงพร้อมด้วยการเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ของตน

ฐิติรัตน์ สุนา และกรรณวิษณ์ ช่วยอุปการ ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนยากจนในตำบลซับใหญ่ อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) การสร้างแหล่งอาหารของตนเองผ่านการผลิตแบบอินทรีย์ 2) การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจฐานรากควบคู่กับการส่งเสริมความรู้และทักษะอาชีพแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร 3) การแก้ไขปัญหาสารเคมีด้วยการส่งเสริมผักอินทรีย์อย่างจริงจัง และ 4) การสร้างความตระหนักรู้ในการพึ่งพาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืนโดยไม่พึ่งพิงงบประมาณภายนอก

ณัฐริกา คลังอุดม และอาคม อึ่งพวง ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง (r = 0.898) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ขวัญธิดา ปัญญาฟู และดวงจันทร์ เดี่ยววิไล ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลวังดิน อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูนเขต 2 พบว่าประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเป็นมาและความสำคัญของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) โครงร่างและเนื้อหาสาระของหลักสูตร 4) การจัดการเรียนรู้ 5) โครงสร้างของหลักสูตร

6) สื่อและแหล่งเรียนรู้ของหลักสูตร และ 7) การวัดและประเมินผล ผลการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และคู่มือการใช้หลักสูตรมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ทัศนีย์วรรณ จักรกาศ ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเชิงพุทธของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน พบว่า 1) ด้านฉันทะ รักและพอใจในงานที่ทำ รับผิดชอบโปร่งใสมีส่วนร่วม มุ่งผลสัมฤทธิ์ 2) ด้านวิริยะ ขยัน อดทน มุ่งมั่น เพียรพยายาม จิตสำนึกที่ดี3) ด้านจิตตะ ตั้งใจเอาใจใส่ มีสมาธิ จดจ่อกับงาน ทันเวลา ใส่ใจลดความผิดพลาด 4) ด้านวิมังสา ใช้สติปัญญาวิเคราะห์ ทบทวน ปรับปรุงแก้ไข

ธาราทิพย์ ปัญจธนศักดิ์ สาโรจน์ แก้วอรุณ และสุดาภรณ์ สืบสุติน ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้บริหารควรมีการจัดอบรมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมแก่บุคลากร2. ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ คือมีการส่งเสริมและสร้างโอกาสให้บุคลากรพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ 3. ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล คือผู้บริหารควรปฏิบัติอย่างเท่าเทียม ยุติธรรม และปราศจากอคติทางเชื้อชาติหรือศาสนา 4. ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ คือ บริหารงานอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ พร้อมยกย่องให้กำลังใจในความพยายาม 5. ด้านการทำให้เป็นองค์กรการเปลี่ยนแปลง นั้น ควรรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะและให้บุคลากรมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

รัตดาวรรณ วงค์คำจันทร์ วาโร เพ็งสวัสดิ์ วันเพ็ญ นันทะศรี วิมลรัตน์ พลหาญ และอิสรา สังกะสินสู่ ศึกษาเรื่อง การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายการเรียนรู้ รองลงมา ได้แก่ การบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ การพัฒนาครูและบุคลากร การนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา และการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ ตามลำดับ

นุชกานต์ พันธ์วิไล และธีระภัทร ประสมสุข ศึกษาเรื่อง การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครองของศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 พบว่า แนวทางพัฒนาการให้บริการควรมุ่งสร้างเกณฑ์และเครื่องมือประเมินแบบมีส่วนร่วมที่เป็นมาตรฐาน ใช้คู่มือคัดกรองสากล พัฒนาระบบบันทึกข้อมูลเชื่อมโยงบ้านและสถานศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ จัดทำ IEP แบบมีส่วนร่วม ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลติดตามความก้าวหน้า

ออกแบบชุดกิจกรรมที่ยืดหยุ่นตามประเภทความพิการ และพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อจัดเก็บและรายงานผลพัฒนาการอย่างเป็นระบบ

สุวัฒน์ชัย แทนเทือก ประกอบ สาระวรรณ ธีระภัทร ประสมสุข และสุรัตน์ ศรีดาเดช ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 พบว่า 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา นโยบายการศึกษาของชาติและเขตพื้นที่ ตลอดจนความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น โดยวิสัยทัศน์ควรมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) นำวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการกำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์อย่างชัดเจน 3) ให้ความสำคัญกับการเผยแพร่วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาอย่างทั่วถึง ชัดเจน และต่อเนื่อง โดยใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา 4) การเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิต โดยปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ 5) เสริมพลังอำนาจแก่ครูและบุคลากร ด้วยการมอบหมายอำนาจหน้าที่อย่างเหมาะสม เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ

วิมล แซ่จาง ทัศนีย์ บุญมาภิ และสังวาร วังแจ่ม ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน พบว่า 1) พัฒนาผู้บริหารให้ใช้วงจร PDCA และเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บ วิเคราะห์ 2) ใช้ข้อมูลจากการประเมินเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 3) ใช้ข้อมูลจากการสะท้อนผลเป็นเครื่องมือสำคัญในการมองเห็นปัญหา จุดแข็ง และจุดที่ควรพัฒนาอย่างชัดเจน 4) ปรับการจัดการเรียนรู้สู่การเรียนรู้เชิงรุก ส่งเสริมบทบาทผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง 5) ใช้ข้อมูลจากการนิเทศและการประเมินร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู และผู้เรียน เพื่อการพัฒนาอย่างรอบด้าน

ณัฏฐนิชา ต๋ำคำนวล สังวาร วังแจ่ม สมมาต คำวัจนัง และมานะ ครุธาโรจน์ ศึกษาเรื่อง การบริหารงานการควบคุมภายในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน พบว่า 1) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่มุ่งเน้นการลงมือปฏิบัติจริงและการแก้ปัญหา โดยมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับมาตรฐานการปฏิบัติงานดิจิทัล (Digital SOP) ตลอดจนการพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร 2) กำหนดมาตรการควบคุม โดยเลือกใช้กระบวนการที่เหมาะสมสำหรับความเสี่ยงที่มีนัยสำคัญ 3) ปรับกระบวนการทำงานให้เป็นมาตรฐานเดียวกันแบบ Digital SOP โดยสนับสนุนให้บุคลากรใช้เครื่องมือ

ดิจิทัลในการปฏิบัติงานจริง 4) มีการติดตามผลแบบเรียลไทม์ โดยพัฒนาระบบติดตามกิจกรรมควบคุมภายในให้แสดงผลผ่านหน้าจอและสรุปข้อมูลที่เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลการปฏิบัติงาน

กุลชาติ ชัยมงคล สังวาร วังแจ่ม ทัศนีย์ บุญมาภิ และสุรศักดิ์ สุทธสิริ ศึกษาเรื่อง การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1) กำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสื่อสารให้ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกัน เสริมสร้างภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม 2) การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และความต้องการของผู้เรียน พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ให้ทันสมัย 3) พัฒนาระบบดูแลและส่งเสริมผู้เรียนให้ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งด้านวิชาการ ทักษะชีวิต และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 4) พัฒนาระบบการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ให้เป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการบริหาร 5) มุ่งพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรให้เป็นมืออาชีพผ่านการอบรมต่อเนื่องด้านวิชาการ นวัตกรรมการสอน และเทคโนโลยีดิจิทัล 6) พัฒนาการปฏิบัติการให้มีประสิทธิภาพและคล่องตัว 7) กำหนดตัวชี้วัดผลลัพธ์ที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ธนพิพัฒน์ วัจนเศรษฐกุล สังวาร วังแจ่ม สมมาต คำวัจนัง และรณชิต อภัยวาทิน ศึกษาเรื่อง การบริหารงานนิเทศภายในของสถานศึกษาที่เป็นเลิศ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน พบว่า จัดให้มีระบบการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างเป็นระบบ ครอบคลุม วางแผนการนิเทศโดยใช้ข้อมูลสภาพจริง กำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ที่ชัดเจน พัฒนาและเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีและเครื่องมือการนิเทศที่เหมาะสม ส่งเสริมการนิเทศแบบมีส่วนร่วม ใช้รูปแบบการนิเทศที่หลากหลาย กำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัดการประเมินผลการนิเทศให้ชัดเจน จัดทำรายงานผลอย่างเป็นระบบ และนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงแผนนิเทศและพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง

ณัฏฐนันท์ ฝายจะโป๊ะ และอาคม อึ่งพวง ศึกษาเรื่อง ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น พบว่า มีความต้องการจำเป็นโดยรวมเฉลี่ย 0.195 อยู่ในระดับมากและเรียงลำดับความสำคัญเป็น ดังนี้ 1) ด้านการจัดการความเสี่ยง 2) ด้านการทำงานเป็นทีม 3) ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ 4) ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม และ 5) ด้านการมีวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง

กวินนา มั่นหมาย อธิพงษ์ เพชรสุทธิ์ และนาวิน นิลแสงรัตน์ ศึกษาเรื่อง รูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี

นครนายก พบว่า มีความเหมาะสมทั้ง 5 ด้าน โดยผู้เชี่ยวชาญทุกคน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก ทั้ง 5 ด้าน ระดับความเป็นไปได้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

กิตติศักดิ์ ยศวงค์ และปริญญภาษ สีทอง ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า หลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สร้างโดยใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของทาบา มีองค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเป็นมาและความสำคัญของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) เนื้อหาสาระ ประกอบด้วย 4 หน่วย ได้แก่ หน่วยที่ 1 ไขปริศนาเงินกลางตลาด หน่วยที่ 2 วางแผนฉลาดเอาตัวรอดหน่วยที่ 3 พิชิตยอดสร้างกลยุทธ์ และหน่วยที่ 4 สัประยุทธ์ คณิตคิดไว 4) กิจกรรมการเรียนการสอน 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผล ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

พระฉัตรมงคล อภินนฺโท (กาบศรี) พระครูโกวิทอรรถวาที และวิภาวรรณ ลิมป์ไพบูลย์ ศึกษาเรื่อง สมุฏฐาน 4 ในพระพุทธศาสนา: กรอบแนวคิดเชิงพลวัตของการแพทย์องค์รวม พบว่า สามารถใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์และพัฒนาการบำบัดรักษา ในบริบทการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในสังคมร่วมสมัย อันมีคุณค่าต่อการศึกษาพุทธศาสนาเชิงประยุกต์ งานวิจัยด้านสุขภาพองค์รวม และการพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพแบบบูรณาการ

นิพพิชฌน์ เครื่องสนุก ศึกษาเรื่อง ขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะในประเทศไทย พบว่า กลุ่มเคลื่อนไหวภาคประชาชนในประเด็นเฉพาะ เช่น กลุ่ม “นักเรียนเลว” ที่ใช้โซเชียลมีเดียเป็นช่องทางสื่อสารประเด็นการปฏิรูปการศึกษา และกลุ่ม “Mayday” ที่ใช้ Facebook เป็นศูนย์กลางรณรงค์ออกแบบป้ายรถเมล์ใหม่เพื่อประโยชน์สาธารณะ ทั้งสองกรณีแสดงให้เห็นว่าเยาวชนไทยสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและการมีส่วนร่วมออนไลน์เพื่อสร้างแรงกระเพื่อมในสังคมและผลักดันการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายได้จริง แม้ผลลัพธ์เชิงโครงสร้างยังอยู่ในระยะเริ่มต้น แต่ได้สะท้อนพลังของ “ขบวนการเคลื่อนไหวแนวราบ” ที่เป็นหัวใจสำคัญของประชาธิปไตยยุคดิจิทัลในประเทศไทย

ชนากานต์ สิงห์เรือง สุชิน เชยผลบุญ และสิทธวีร์ รัชกุลชัยภิรมย์ ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมการเรียนรู้ภายใต้บริบทสังคมร่วมสมัย พบว่า 1) การ

บริหารจัดการที่ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบของผู้บริหารและบุคลากรห้องสมุด 2) การจัดการทรัพยากรสารสนเทศและบริการที่ส่งเสริมความเสมอภาค การเข้าถึง และการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้ใช้บริการ 3) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้บริการ ชุมชน และเครือข่ายการเรียนรู้ในกระบวนการดำเนินงานของห้องสมุด และ4) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีคุณธรรม โปร่งใส และคำนึงถึงผลกระทบทางสังคม

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสน่ห์ ใจสิทธิ์)
บรรณาธิการวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์
กรกฎาคม - กันยายน พ.ศ.2569

สารบัญ

วัตถุประสงค์ ก

กองบรรณาธิการ ข

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำกองบรรณาธิการ ข

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ ค

บทบรรณาธิการ จ

สารบัญ ฑ

บทความวิจัย :

วิเคราะห์ปรัชญาดุลยภาพแห่งชีวิตแบบองค์รวมในมโหสถชาดก 1-13
พระครูใบฎีกาพิศัณย์ สนฺตจิตฺโต (แปวขุนทด)

ผลการใช้กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ที่มีต่อความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทย และความใฝ่เรียนรู้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมลุ่มน้ำฝาง จังหวัดเชียงใหม่ 14-29
พระมหาภูวดล ปัญญามา

วิเคราะห์ปรัชญาการนับถือผี ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ 30-41
พระครูสังฆรักษ์กฤตธีภากร อาภสฺสโร (อ้นแพ

การพัฒนากระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โรงเรียนสันติสุข อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 42-57
สุเมธ ชื่นเมือง และพรนิภา จันทร์น้อย

รูปแบบการฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาปัญญาเด็กตามแนวทางพลังจิตตานุภาพ 58-71
พรศักดิ์ ศิษย์ชัยชนะ พระครูสิริปริยัตยานุศาสก์ และเทพประวิณ จันทร์แรง

การบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ 72-87
พัทธดนย์ ขอดเตชะ

การประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากรรมฐานในการบำบัดโรคของผู้สูงอายุตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน 88-101
พระครูสิริสุตานุยุต ธวัชชัย ไชยวุฒิ พัลลภ หารุคำจา พระเจษฎา มหาวุฑฺโฒ และพระครูสังฆรักษ์พิทยา ญาณธโร
การบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร 102-117
ชาติ เจริญชัย
วิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ บ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา 118-132
สมชาย อินจอหอ
การบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ทรัพยากรและคำปรึกษา โดยเน้นการติดตามเชิงส่งเสริมเพื่อสร้างแรงจูงใจและพัฒนาผู้นำอย่างยั่งยืน 133-148
พนิดา บ้านนา ทัศนีย์ บุญมาภิ และสุรศักดิ์ สุทธสิริ
วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนกันเกราพิทยาคมอำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา 149-162
อรทัย แก้วอาจ
การพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา โรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัด เทศบาลนครนครศรีธรรมราช 163-179
พรพิมล ราชกิจกำธร
พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง 180-194
ธนกร คำปาเชื้อ พระครูศรีปวรบัณฑิต และยุทธนา ปราณีต
การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ 195-210
วิภาภรณ์ สอนนนท์ และธีระภัทร ประสมสุข

การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง 211-225
สุธิพงษ์ โสลิกี

การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 226-239
สุดารักษ์ ปิงวัง และดวงจันทร์ เดี่ยววิไล

การจัดการความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน 240-255
วรปรัชญ์ คำพงษ์ พระปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญฺโญ, ดร. และเด่นภูมิ อินต๊ะวัง

การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนยากจนในตำบลซับใหญ่ อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ 256-270
ฐิติรัตน์ สุนา และกรรณวิษณ์ ช่วยอุปการ

ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 271-285
ณัฐริกา คลังอุดม และอาคม อึ่งพวง

การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลวังดิน อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูนเขต 2 286-301
ขวัญธิดา ปัญญาฟู และดวงจันทร์ เดี่ยววิไล

การเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเชิงพุทธของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน 302-317
ทัศนีย์วรรณ จักรกาศ

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติ ในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ 318-333
ธาราทิพย์ ปัญจธนศักดิ์ สาโรจน์ แก้วอรุณ และสุดาภรณ์ สืบสุติน

การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา
รัตดาวรรณ วงค์คำจันทร์ วาโร เพ็งสวัสดิ์ วันเพ็ญ นันทะศรี วิมลรัตน์ พลหาญ และอิสรา สังกะสินสู่ 334-349

การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครองของศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 350-365
นุชกานต์ พันธ์วิไล และธีระภัทร ประสมสุข

ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 382-397
สุวัฒน์ชัย แทนเทือก ประกอบ สาระวรรณ ธีระภัทร ประสมสุข และสุรัตน์ ศรีดาเดช

การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน 398-413
วิมล แซ่จาง ทัศนีย์ บุญมาภิ และสังวาร วังแจ่ม

การบริหารงานการควบคุมภายในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน 414-429
ณัฏฐนิชา ต๋ำคำนวล สังวาร วังแจ่ม สมมาต คำวัจนัง และมานะ ครุธาโรจน์

การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ 430-445
กุลชาติ ชัยมงคล สังวาร วังแจ่ม ทัศนีย์ บุญมาภิ และสุรศักดิ์ สุทธสิริ

การบริหารงานนิเทศภายในของสถานศึกษาที่เป็นเลิศ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน 446-461
ธนพิพัฒน์ วัจนเศรษฐกุล สังวาร วังแจ่ม สมมาต คำวัจนัง และรณชิต อภัยวาทิน

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น 462-476
ณัฏฐนันท์ ฝายจะโป๊ะ และอาคม อึ่งพวง

รูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก 477-492
กวินนา มั่นหมาย อธิพงษ์ เพชรสุทธิ์ และนาวิน นิลแสงรัตน์

การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 493-507
กิตติศักดิ์ ยศวงค์ และปริญญภาษ สีทอง

บทความวิชาการ :

สมุฏฐาน 4 ในพระพุทธศาสนา: กรอบแนวคิดเชิงพลวัตของการแพทย์องค์รวม
พระฉัตรมงคล อภินฺโท (กาบศรี) พระครูโกวิทอรรถวาที และวิภาวรรณ ลิมป์ไพบูลย์ 508-520

ขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะในประเทศไทย 521-536
นิพพิชฌน์ เครื่องสนุก

การบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมการเรียนรู้ภายใต้บริบทสังคมร่วมสมัย 537-553
ชนากานต์ สิงห์เรือง สุชิน เชยผลบุญ และสิทธวีร์ รัชกุลชัยภิรมย์

คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ 554-566
วารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์

วิเคราะห์ปรัชญาดุลยภาพแห่งชีวิตแบบองค์รวมในมโหสถชาดก

Analysis Of Holistic Life Balance Philosophy In The Mahosadha Jataka

พระครูใบฎีกาพิศัณย์ สนฺตจิตฺโต (แปวขุนทด) PhraKhruBaiDeeka Phisan Santajitto (Paewkhunthod)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

6410204001@mcu.ac.th

Received 2025/12/19 *Revised* 2026/01/09 *Accepted* 2026/01/21

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ปรัชญาดุลยภาพแห่งชีวิตแบบองค์รวมในมโหสถชาดกมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาดุลภาพแห่งชีวิตตามมุมมองแบบองค์รวม 2) เพื่อศึกษามโหสถชาดกในพุทธปรัชญาเถรวาท 3) เพื่อวิเคราะห์ปรัชญาดุลยภาพแห่งชีวิตแบบองค์รวมในมโหสถชาดก เปนวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยแบบเชิงเอกสาร ได้แก่ หนังสือพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น แลวนำมาวิเคราะหเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) ดุลภาพแห่งชีวิตตามมุมมองแบบองค์รวม พบว่า การสร้างดุลภาพของชีวิตตามมุมมององค์รวม ไม่ได้หมายถึงการแบ่งเวลาให้เท่ากันในแต่ละด้าน แต่คือการมองชีวิตอย่างครอบคลุมและเชื่อมโยงทุกมิติเป็นหนึ่งเดียว โดยตระหนักว่าทุกองค์ประกอบของชีวิตส่งผลต่อกัน มนุษย์จึงถูกมองเป็นระบบที่ซับซ้อน ประกอบด้วยหลายด้านที่ทำงานประสานกัน ไม่สามารถแยกพิจารณาแต่ละส่วนอย่างโดดเดี่ยวได้.

2) มโหสถบัณฑิตเป็นพระโพธิสัตว์ในอดีต ปรากฏในมโหสถชาดกหรือมหาอุมมัคคชาดก ซึ่งเป็นชาดกลำดับที่ 5 ในทศชาติชาดกตามคติพุทธศาสนาเถรวาท วิธีคิดของมโหสถมีความโดดเด่นด้านปัญญาและวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เขาแก้ปัญหาด้วยกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์สถานการณ์อย่างรอบด้าน แยกแยะองค์ประกอบ เชื่อมโยงเหตุและผล รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และตัดสินใจแก้ไขปัญหาอย่างเป็นขั้นตอนอย่างมีประสิทธิภาพ.

3) ปรัชญาดุลยภาพแห่งชีวิตแบบองค์รวมในมโหสถชาดก พบว่า มโหสถสะท้อนการดำรงชีวิตอย่างสมดุลผ่านการผสานปัญญากับความเมตตา เหตุผลกับจิตใจ โดยไม่ตกไปสู่ความสุดโต่งทั้งด้านความรู้หรือการลงมือปฏิบัติเพียงอย่างเดียว แนวทางชีวิตของเขาสอดคล้องกับหลักมัชฌิมาปฏิปทา การพัฒนาตนเองของมโหสถจึงเป็นแบบองค์รวม ครอบคลุมทั้งการพัฒนาปัญญาผ่านการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงหลายสาขา การพัฒนาจิตใจและอารมณ์ด้วยการฝึกสติและการควบคุมตน การดูแลสุขภาพกาย และการเสริมสร้างทักษะทางสังคม

คำสำคัญ : มโหสถชาดก, ดุลยภาพแห่งชีวิต, ปรัชญาแบบองค์รวม, ปัญญาในพุทธศาสนา.

Abstract

This research entitled “An Analysis of the Philosophy of Holistic Life Balance in the Mahosadha jataka” has the following objectives: 1) to study the concept of life balance from a holistic perspective; 2) to examine the Mahosadha jataka within the framework of Theravada Buddhist philosophy; and 3) to analyze the philosophy of holistic life balance as presented in the Mahosadha jataka. This study is qualitative research employing documentary research methods. The primary sources include the Tipitaka (Mahachulalongkornrajavidyalaya Edition, B.E. 2539 [1996]) and other related academic texts. The collected data were analyzed using content analysis.

The research results revealed that:

1) Holistic Perspective on Life Balance: Life balance from a holistic perspective does not refer to allocating equal amounts of time to each aspect of life. Rather, it involves viewing life as an integrated whole in which all dimensions are interconnected and mutually influential. Human beings are therefore understood as complex systems composed of multiple interrelated dimensions that function in coordination and cannot be meaningfully examined in isolation.

2) Mahosadha Pandita in Theravada Buddhism: Mahosadha Pandita is presented as a Bodhisatta in a former life, appearing in the Mahosadha Jataka or the Maha-Ummagga Jataka, which is the fifth story among the Ten Great Jatakas in the Theravada Buddhist tradition. His mode of thinking is distinguished by exceptional wisdom and

broad vision. He resolves problems through a systematic and analytical process that includes comprehensive situational analysis, differentiation of key components, identification of causal relationships, collection of relevant information, and step-by-step decision-making carried out effectively.

3) The Philosophy of Holistic Life Balance in the Mahosadha Jataka: The Mahosadha Jataka illustrates a balanced way of life through the integration of wisdom and compassion, as well as reason and the human heart, without falling into extremes of either intellectualism or action alone. His approach to life accords with the principle of the Middle Way (Majjhima Patipada). Consequently, Mahosadha's self-development is holistic, encompassing the cultivation of wisdom through interdisciplinary learning, the development of the mind and emotions through mindfulness practice and self-regulation, the maintenance of physical health, and the enhancement of social skills.

Keywords : Mahosadha Jataka, Life Balance, Holistic Philosophy, Buddhist Wisdom.

บทนำ

ยุคปัจจุบัน สังคมโลกเผชิญกับความสลับซับซ้อนและความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันเกิดจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สภาวการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบโดยตรงต่อวิถีการดำเนินชีวิตและสุขภาวะโดยรวมของมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคมการแสวงหาแนวทางการดำเนินชีวิตที่มีความสมดุลและนำไปสู่ความสุขอย่างยั่งยืนจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ได้รับความสนใจมากขึ้นในแวดวงวิชาการและสังคมร่วมสมัย พุทธปรัชญาเถรวาทนับเป็นองค์ความรู้สำคัญที่มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชีวิตมนุษย์ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาชีวิตแบบองค์รวม ครอบคลุมมิติด้านกาย สังคม จิตใจ และปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554 : 25-27) หลักคำสอนสำคัญประการหนึ่งคือ มัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่ตั้งอยู่บนความพอดี ไม่สุดโต่งไปในด้านใดด้านหนึ่ง หลักธรรมดังกล่าวสะท้อนแนวคิดเรื่องดุลยภาพแห่งชีวิต อันเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและการพัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมายสูงสุดตามหลักพุทธธรรม

มโหสถชาดกซึ่งเป็นหนึ่งในทศชาติชาดก แสดงให้เห็นถึงการบำเพ็ญปัญญาบารมีของพระโพธิสัตว์ผ่านบทบาทของมโหสถบัณฑิต ผู้มีความสามารถในการใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาทั้งในระดับส่วน

ตนและส่วนรวมอย่างมีดุลยภาพ มโหสถบัณฑิตเป็นแบบอย่างของผู้ที่พัฒนาชีวิตอย่างรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย ศีลธรรม จิตใจและปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับหลัก ภาวนา 4 ในพุทธปรัชญา (สุวิทย์ มูลคำ, 2552 : 142-143) อีกทั้งยังสามารถรักษาสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวกับการทำหน้าที่เพื่อสังคมได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การศึกษาชาดกโดยทั่วไปมักมุ่งเน้นประเด็นด้านจริยธรรม คุณธรรม และการใช้ปัญญาเป็นหลัก ขณะที่การวิเคราะห์ในมิติของดุลยภาพแห่งชีวิตแบบองค์รวมยังมีอยู่อย่างจำกัด สุวิทย์ มูลคำ ชี้ให้เห็นว่า งานศึกษาชาดกส่วนใหญ่ยังขาดการวิเคราะห์เชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงหลักธรรมกับโครงสร้างชีวิตมนุษย์อย่างรอบด้าน (วิทย์ วิศทเวทย์, 2555 : 210-212) แนวคิดจากมโหสถชาดกมาประยุกต์ใช้กับบริบทสังคมร่วมสมัยยังเป็นประเด็นที่ควรได้รับการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

ในบริบทของสังคมไทย และสังคมโลกปัจจุบัน ปัญหาความไม่สมดุลในการดำเนินชีวิตปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด มนุษย์จำนวนมากประสบปัญหาสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากการมุ่งแสวงหาความสำเร็จทางวัตถุจนละเลยมิติทางจิตใจและปัญญา ขณะที่บางส่วนหมกมุ่นอยู่กับโลกเสมือนจริงจนขาดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างแท้จริง ปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรง และการเบียดเบียนธรรมชาติในระดับสังคม ล้วนสะท้อนถึงการขาดดุลยภาพในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เมื่อพิจารณาสภาพปัญหาดังกล่าว การศึกษาปรัชญาดุลยภาพแห่งชีวิตแบบองค์รวมจากพุทธปรัชญาเถรวาท โดยเฉพาะที่ปรากฏในมโหสถชาดก จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554 : 18) เนื่องจากสามารถนำหลักการดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทสมัยใหม่ นอกจากนี้การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาดุลยภาพแห่งชีวิตแบบองค์รวมในมโหสถชาดกยังเป็นการสืบสานและต่อยอดภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาให้มีความร่วมสมัย การศึกษาพุทธปรัชญาควรอาศัยการตีความเชิงปรัชญาที่สามารถตอบโจทย์ปัญหาของสังคมร่วมสมัยได้อย่างเป็นรูปธรรม

จากที่มาและความสำคัญดังกลาว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาดุลยภาพแห่งชีวิตแบบองค์รวมในมโหสถชาดก อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์และสังคมให้เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการและสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในบริบทของโลกปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1)เพื่อศึกษาดุลภาพแห่งชีวิตตามมุมมองแบบองค์รวม

2) เพื่อศึกษามโหสถชาดกในพุทธปรัชญาเถรวาท

3) เพื่อวิเคราะห์ปรัชญาดุลยภาพแห่งชีวิตแบบองค์รวมในมโหสถชาดก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปรัชญาดุลยภาพแห่งชีวิตแบบองค์รวมในมโหสถ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร มีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

1. ประชากรเป้าหมายและขอบเขตการศึกษา ประชากรเป้าหมายของการวิจัย ได้แก่ เอกสารคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับมโหสถชาดกและพุทธปรัชญาเถรวาท โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาเฉพาะเนื้อหาที่สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับ ดุลยภาพแห่งชีวิต, การดำเนินชีวิตแบบองค์รวม, การบูรณาการปัญญา คุณธรรม และการปฏิบัติในบริบทชีวิตมนุษย์

ทั้งนี้ ได้มุ่งศึกษามโหสถชาดกในเชิงวรรณกรรมหรือเชิงประวัติศาสตร์เป็นหลัก แต่มุ่งวิเคราะห์เชิงปรัชญา เพื่อสังเคราะห์กรอบแนวคิดดุลยภาพแห่งชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท

2. แหล่งข้อมูลและที่มาของคัมภีร์ที่ใช้ในการวิจัย การศึกษาครั้งนี้ใช้แหล่งข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 ซึ่งเป็นฉบับมาตรฐานที่ใช้ในการศึกษาพระพุทธศาสนาในสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยเลือกใช้ คัมภีร์ชาดก (ชาดกัฏฐกถา) โดยเฉพาะ มโหสถชาดก หรือ มหาอุมมัคคชาดก ซึ่งเป็นชาดกลำดับที่ 5 ในทศชาติชาดก ส่วนของคัมภีร์ที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ตอนที่กล่าวถึงบทบาทของมโหสถบัณฑิตในการแก้ปัญหา, ตอนที่สะท้อนวิธีคิดเชิงเหตุปัจจัย การวิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบ, ตอนที่แสดงการตัดสินใจโดยตั้งอยู่บนปัญญา เมตตา และความไม่สุดโต่ง เนื้อหาเหล่านี้ถูกนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลหลักในการวิเคราะห์แนวคิดเรื่อง ดุลยภาพระหว่างปัญญาและคุณธรรม, ดุลยภาพระหว่างเหตุผลกับจิตใจ, ดุลยภาพระหว่างชีวิตส่วนตนกับสังคม โดยไม่ได้นำเนื้อหาชาดกทั้งหมดมาใช้ แต่คัดเลือกเฉพาะตอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา และคัมภีร์อธิบายความที่เกี่ยวข้องกับชาดก, หนังสือ ตำรา และงานวิจัยด้านพุทธปรัชญา พุทธจริยศาสตร์ และแนวคิดชีวิตแบบองค์รวม, ผลงานของนักวิชาการ เช่น พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), สมภาร พรมทา, ประเวศ วะสี และนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเอกสารเหล่านี้ถูกใช้เพื่อสนับสนุนการตีความเนื้อหาจากมโหสถชาดก, เชื่อมโยงแนวคิดจากคัมภีร์กับกรอบพุทธปรัชญาเถรวาท และสังเคราะห์แนวคิดเชิงทฤษฎีให้สามารถอธิบายบริบทชีวิตร่วมสมัยได้นั้นเอง

เครื่องมือการวิจัย

1) ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539

2) ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3) วิเคราะห์ เรียบเรียงข้อมูลทั้งหมดตามกรอบวัตถุประสงค์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากเอกสารทางวิชาการ โดยสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย และวิเคราะห์เชิงพรรณนาตามหลักอุปนัย

ผลการวิจัย

จากผู้วิจัยได้จัดทำวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปรัชญาดุลยภาพแห่งชีวิตแบบองค์รวมในมโหสถ” ผลการวิจัยข้ออูลพบว่า เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยสามารถจำแนกตามหัวข้อดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ศึกษาดุลภาพแห่งชีวิตตามมุมมองแบบองค์รวม พบว่า ดุลภาพแห่งชีวิตในมุมมองแบบองค์รวม ไม่ใช่การแบ่งเวลาให้แต่ละกิจกรรมเท่า ๆ กัน แต่คือการเข้าใจว่าชีวิตของมนุษย์เชื่อมโยงกันทุกด้านอย่างแยกไม่ออก ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ จิตวิญญาณ และสังคม ทุกมิติล้วนส่งผลต่อกัน หากด้านใดด้านหนึ่งเสียสมดุล ก็จะกระทบต่อชีวิตโดยรวมทั้งหมด ร่างกายเป็นพื้นฐานของการมีชีวิต จิตใจช่วยให้คิดและตัดสินใจ อารมณ์เกี่ยวข้องกับความรู้สึกและความสัมพันธ์ จิตวิญญาณให้ความหมายและเป้าหมายของชีวิต ส่วนสังคมเป็นพื้นที่ที่เราแสดงความรับผิดชอบต่อผู้อื่น มิติเหล่านี้ไม่ได้แยกกันอยู่ แต่รวมกันเป็นความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ ดังนั้น การสร้างดุลภาพชีวิตแบบองค์รวม คือกระบวนการเรียนรู้และปรับตัวอย่างมีสติ ต้องรู้จักตนเอง ไตร่ตรองคุณค่าในชีวิต และปรับวิถีชีวิตให้เหมาะกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดุลภาพจึงไม่ใช่สภาพที่หยุดนิ่ง แต่เป็นความพอดีที่เคลื่อนไหวได้ ช่วยให้มนุษย์พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง อยู่กับความไม่แน่นอนของชีวิตได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความหมายและศักดิ์ศรี.

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ศึกษามโหสถชาดกในพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า มโหสถชาดกในพุทธปรัชญาเถรวาทนำเสนออุดมคติของการดำเนินชีวิตด้วยปัญญาที่ตั้งอยู่บนคุณธรรมและความเข้าใจเหตุปัจจัย ปัญญาของมโหสถเป็นปัญญาเชิงองค์รวมและเชิงสัมพันธ์ เกิดจากการบูรณาการการเรียนรู้ การใคร่ครวญ และการปฏิบัติจริง มุ่งแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี เคารพศักดิ์ศรีของมนุษย์ และไม่ยึด

ติดในอัตตาหรืออำนาจ จึงสะท้อนแนวทางการดำเนินชีวิตที่สมดุลระหว่างเหตุผลกับกรุณา และเป็นฐานคิดสำคัญในการสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนทั้งในระดับปัจเจกและสังคม.

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 มโหสถชาดกสอนให้เห็นว่า การใช้ชีวิตที่ดีไม่ใช่แค่การเป็นคนฉลาดหรือเก่งคิด แต่คือการพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน ทั้งความคิด จิตใจ คุณธรรม ความสัมพันธ์กับผู้อื่น และการลงมือปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน มโหสถบัณฑิตจึงเป็นแบบอย่างของคนที่ใช้ปัญญาควบคู่กับความเมตตา ไม่แยกความรู้ออกจากชีวิตจริง การดำเนินชีวิตของมโหสถสะท้อนหลักทางสายกลาง คือไม่สุดโต่งไปด้านใดด้านหนึ่ง ไม่หมกมุ่นกับความรู้จนละเลยจิตใจ และไม่ทุ่มเทกับกิจกรรมภายนอกจนลืมพัฒนาตนเองภายใน เขาใช้ปัญญาเพื่อเข้าใจปัญหาอย่างรอบด้าน เห็นความเชื่อมโยงของเหตุและผล และเลือกแก้ไขปัญหาด้วยความเข้าใจมากกว่าความรุนแรง ในระดับสังคม มโหสถชาดกชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งสามารถแก้ได้ด้วยการสื่อสาร การเรียนรู้ และการมองมุมกว้าง ไม่ใช่การเอาชนะกัน ปัญญาที่แท้จริงจึงไม่สร้างอำนาจหรืออัตตา แต่ช่วยให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสงบและเคารพกัน ดังนั้น มโหสถชาดกเสนอแนวคิดว่า ความเจริญของชีวิตไม่ได้วัดจากวัตถุหรือความสำเร็จเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการสร้างสมดุลในทุกด้านของความเป็นมนุษย์ เมื่อคนพัฒนาตนเองอย่างพอดีและมีเมตตาต่อกัน ก็จะนำไปสู่ความสุขที่ยั่งยืน ทั้งในชีวิตส่วนตัวและสังคมโดยรวม.

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปรัชญาดุลยภาพแห่งชีวิตแบบองค์รวมในมโหสถ” จากสรุปผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ศึกษาดุลภาพแห่งชีวิตตามมุมมองแบบองค์รวม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ดุลยภาพแห่งชีวิตมิได้หมายถึงการแบ่งสัดส่วนเวลาระหว่างงานและชีวิตส่วนตัวอย่างผิวเผิน หากแต่หมายถึงการทำให้ทุกมิติของชีวิตดำรงอยู่และทำงานร่วมกันอย่างสอดคล้องและเกื้อกูลกัน ความเป็นอยู่ที่ดี จึงเกิดจากความกลมกลืนภายใน มากกว่าความสำเร็จภายนอกเพียงอย่างเดียว แนวคิดดังกล่าวมีความสอดคล้องอย่างชัดเจนกับทัศนะของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546) ซึ่งมองว่ามนุษย์เป็นระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหลายด้าน และการพัฒนาชีวิตที่แท้จริงต้องเป็นการพัฒนาอย่างสมดุลทั้งด้านกาย จิตใจ สังคม และปัญญา และยังชี้ให้เห็นว่า ปัญหาสำคัญของสังคมสมัยใหม่เกิดจากการคิดแบบแยกส่วนและการเน้นความเจริญทางวัตถุเป็นหลัก โดยละเลยการพัฒนาภายใน ส่งผลให้มนุษย์ประสบกับความเครียด ความแปลกแยก และความไม่สมดุลในชีวิต การมองชีวิตแบบองค์รวมจึงเป็นกระบวนทัศน์ที่ช่วยให้มนุษย์เข้าใจความเชื่อมโยงของเหตุปัจจัยทั้งหมด และ

นำไปสู่การดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพมากขึ้น แนวคิดองค์รวมดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิด สุขภาวะองค์รวม ของ ประเวศ วะสี (2551) ซึ่งเสนอว่าสุขภาพและคุณภาพชีวิตของมนุษย์ต้องครอบคลุมมิติ กาย จิต สังคม และปัญญา โดยไม่สามารถแยกพิจารณาเป็นส่วน ๆ ได้ ประเวศ วะสี อธิบายว่า การแก้ปัญหาชีวิตหรือปัญหาสังคมอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องเข้าใจรากเหง้าของปัญหาในเชิงระบบ มิใช่เพียงการแก้ไขอาการภายนอก การมองแบบองค์รวมช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว และโครงสร้างสังคม.

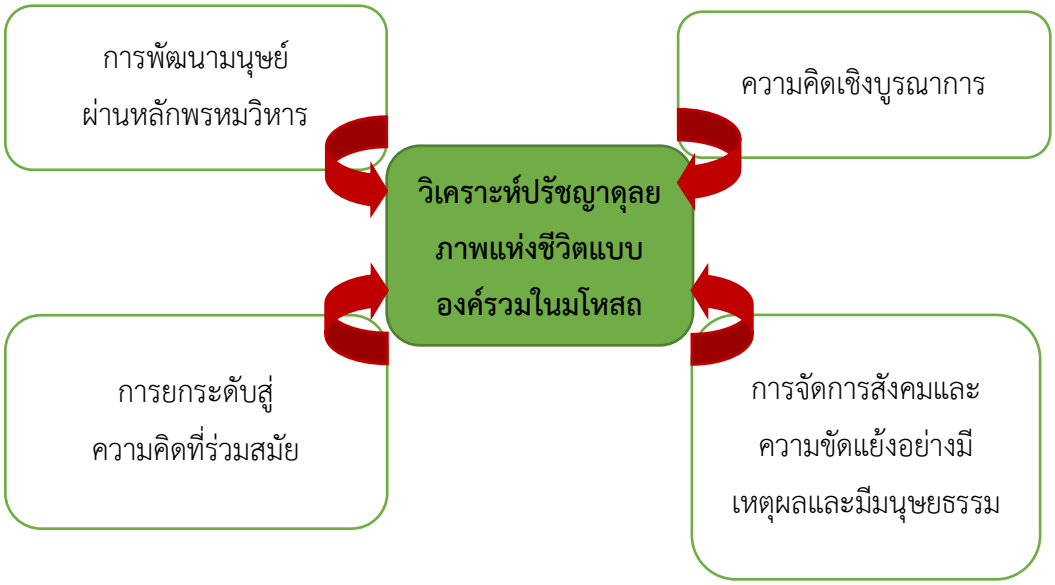
อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ศึกษามโหสถชาดกในพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า มโหสถชาดก เป็นชาดกสำคัญในพุทธปรัชญาเถรวาทที่ทำหน้าที่มากกว่าการเล่าเรื่องเชิงศีลธรรม หากเป็นกรอบอธิบายกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการบำเพ็ญปัญญาบารมี ในฐานะแกนกลางของเส้นทางพระโพธิสัตว์ก่อนการตรัสรู้ ปัญญาที่ปรากฏในมโหสถชาดกมิใช่เพียงความฉลาดเชิงโลกีย์ หากเป็นปัญญาที่หลอมรวมกับศีล สมาธิ และคุณธรรมทางสังคมอย่างแนบแน่น การวิเคราะห์ผ่านกรอบ ไตรสิกขา แสดงให้เห็นว่ามโหสถปัณฑิตเป็นตัวอย่างของการบูรณาการการปฏิบัติธรรมในชีวิตคฤหัสถ์อย่างชัดเจน โดยศีลทำหน้าที่เป็นฐานของความสัมพันธ์ทางสังคม สมาธิปรากฏในรูปของจิตที่มีสติและความมั่นคง ขณะที่ปัญญาทำหน้าที่เชื่อมโยงเหตุและผลเพื่อนำไปสู่ประโยชน์สุขของส่วนรวม ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2560) ชี้ให้มองการพัฒนาปัญญาเป็นกระบวนการบูรณาการ มิใช่การแยกพัฒนาเป็นส่วน ๆ นอกจากนี้ มโหสถชาดกยังสะท้อนหลัก ปฏิจจสมุปบาท ในฐานะกรอบอธิบายโลกและชีวิตตามความเป็นจริง โดยแสดงให้เห็นว่าความทุกข์และความสุขเกิดจากเหตุปัจจัยที่มนุษย์สามารถเรียนรู้และจัดการได้ด้วยปัญญา มิใช่ผลของโชคชะตาหรืออำนาจเหนือธรรมชาติ พร้อมกันนี้ หลัก อริยสัจสี่ ถูกนำเสนอในบริบทของชีวิตคฤหัสถ์อย่างเป็นรูปธรรม ชี้ให้เห็นศักยภาพของพุทธธรรมในการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน มิได้จำกัดอยู่ในบริบทของการบวชหรือการปฏิบัติทางจิตเพียงอย่างเดียว อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สมภาร พรมทา (2562) ชี้ให้เห็นในมิติของ กรรมและวิบากกรรม มโหสถชาดกตอกย้ำความเข้าใจว่ากรรมเป็นกระบวนการที่เปิดพื้นที่ให้มนุษย์มีเสรีภาพและความรับผิดชอบต่อชีวิตของตนเอง ผ่านการกระทำที่มีเจตนาและปัญญาเป็นฐาน ซึ่งสะท้อนแนวคิดร่วมสมัยของนักคิดพุทธไทยเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์เชิงจริยธรรมนั่นเอง.

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 วิเคราะห์ปรัชญาดุลยภาพแห่งชีวิตแบบองค์รวมในมโหสถชาดก ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า มโหสถชาดก นำเสนอ ปรัชญาดุลยภาพแห่งชีวิตแบบองค์รวม ในกรอบ

พุทธปรัชญาเถรวาท โดยมองดุลยภาพมิใช่การหาจุดกึ่งกลางเชิงปริมาณ หากเป็นสภาวะของความกลมกลืนเชิงพลวัตระหว่างมิติต่าง ๆ ของชีวิตที่เกื้อกูลกันตามบริบทและเหตุปัจจัย แนวคิดแบบองค์รวมทำให้ชีวิตถูกมองเป็นระบบเดียวที่ไม่สามารถแยกปัญญา คุณธรรม วัตถุ จิตใจ และความสัมพันธ์ทางสังคมออกจากกันได้ สอดคล้องแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2560) ชี้ให้เห็นว่า แกนสำคัญของดุลยภาพในมโหสถชาดกประกอบด้วย 1) ดุลยภาพระหว่างปัญญาและคุณธรรม ซึ่งยืนยันว่าปัญญาที่แท้จริงต้องตั้งอยู่บนฐานศีลและเมตตา 2) ดุลยภาพระหว่างวัตถุและจิตใจ ที่สะท้อนมัชฌิมาปฏิปทาในบริบทฆราวาส โดยยอมรับโลกวัตถุโดยไม่ถูกครอบงำ และ 3) ดุลยภาพระหว่างตนเองและผู้อื่น ซึ่งการพัฒนาตนและการเกื้อกูลสังคมเป็นกระบวนการเสริมกัน มิใช่สิ่งตรงข้าม อีกทั้งยังสอดคล้องแนวคิดของ สมภาร พรมทา (2553) ชี้ให้เห็น ในเชิงกลไก มโหสถชาดกเน้น โยนิโสมนสิการ สติ และสัมปชัญญะ เป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาดุลยภาพ ทำให้ดุลยภาพมีลักษณะเป็นกระบวนการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่สภาวะคงที่ ความเชื่อมโยงเชิงระบบของมิติต่าง ๆ ในชีวิตสะท้อนหลัก ปฏิจจสมุปบาท ซึ่งช่วยอธิบายการเกิด ดับของความสมดุลในฐานะเครือข่ายเหตุปัจจัย มิใช่ความสัมพันธ์เชิงเส้น และยังสอดคล้องงานวิจัยของ สุทธิพันธ์ ถนอมพันธ์ (2560) ซึ่งพบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดดุลยภาพในเชิงปรัชญา มโหสถชาดกมีความใกล้เคียงในแง่การหลีกเลี่ยงความสุดโต่ง แต่มีลักษณะเฉพาะที่เด่นชัดกว่าในมิติของกรรม ปฏิจจสมุปบาท และเป้าหมายการหลุดพ้น ทำให้ดุลยภาพในพุทธปรัชญามีลักษณะเชิงจริยธรรมและจิตวิญญาณอย่างลึกซึ้ง.

องค์ความรู้

จากการศึกษาทั้งผู้วิจัยได้สรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยครั้งนี้เรื่อง “วิเคราะห์ปรัชญาดุลยภาพแห่งชีวิตแบบองค์รวมในมโหสถ” สามารถสรุปได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แผนผังความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ที่มา : พระครูใบฎีกาพิศัณย์ สนฺตจิตฺโต (แปวขุนทด), 2569

จากแผนภาพสามารถสรุปได้ดังนี้ แนวคิดเรื่องดุลยภาพมิได้หมายถึงความพอดีเชิงปริมาณหรือการประนีประนอมอย่างผิวเผิน หากเป็นกรอบคิดเชิงบูรณาการที่อธิบายความสมดุลเชิงระบบของชีวิตและสังคม โดยเชื่อมโยงมิติบุคคล มิติสังคม และมิติจิตวิญญาณเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นองค์รวมภายใต้หลักมัชฌิมาปฏิปทา แนวคิดนี้สะท้อนวิธีคิดที่มองชีวิตและสังคมเป็นระบบสัมพันธ์ ซึ่งแต่ละมิติล้วนส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน ในระดับบุคคล มโหสถปรากฏเป็นแบบอย่างของการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวมผ่านไตรสิกขาในลักษณะบูรณาการ กล่าวคือ ปัญญาไม่ได้เป็นเพียงความรู้เชิงทฤษฎี แต่เป็นปัญญาเชิงระบบและข้ามสาขาที่สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้หลากหลายเพื่อใช้ตัดสินใจในสถานการณ์จริง ศีลมิได้จำกัดอยู่ที่การปฏิบัติตามกฎ หากเป็นการตัดสินใจเชิงจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจในผลกระทบต่อผู้อื่นและสังคม ส่วนสมาธิทำหน้าที่เป็นฐานของสติ ความมั่นคงทางอารมณ์ และการใคร่ครวญเชิงลึก ซึ่งเอื้อต่อการใช้ปัญญาอย่างรอบคอบและมีดุลยภาพ ในระดับสังคมองค์ความรู้จากมโหสถชาดกชี้ให้เห็นแนวทางการจัดการสังคมและความขัดแย้งอย่างสมดุลและมีมนุษยธรรม โดยเน้นการสร้างความสมดุลระหว่างปัจเจกบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวม การแก้ไขปัญหาไม่ได้อาศัยการใช้อำนาจบังคับเป็นหลัก หากแต่ใช้การขยายมุมมอง การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง และการสร้างฉันทามติเป็นกระบวนการสำคัญ ทั้งนี้การใช้อำนาจและการตัดสินใจถูกกำกับด้วยพรหม

วิหาร 4 ซึ่งช่วยทำให้การบริหารจัดการมีความเมตตา ยุติธรรม และยั่งยืนในระยะยาว โดยสรุป องค์ความรู้จากการศึกษาปรัชญาดุลยภาพในมโหสถชาดกสามารถยกระดับเป็นกรอบแนวคิดทั้งเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ไม่เพียงต่อการพัฒนามนุษย์ในระดับปัจเจก แต่ยังครอบคลุมถึงการบริหารจัดการสังคมและการออกแบบระบบในโลกสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แสดงให้เห็นว่าหลักคิดทางพุทธปรัชญายังคงมีศักยภาพในการอธิบายและตอบโจทย์ปัญหาร่วมสมัยได้อย่างลึกซึ้งและมีนัยสำคัญ

สรุป และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปรัชญาดุลยภาพแห่งชีวิตแบบองค์รวมในมโหสถ” มโหสถเป็นแบบอย่างของการพัฒนามนุษย์และการบริหารจัดการสังคมผ่านการบูรณาการไตรสิกขา โดยเฉพาะการใช้ปัญญาเชิงระบบและข้ามสาขาในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติ แนวทางดังกล่าวตั้งอยู่บนฐานคุณธรรมของพรหมวิหาร 4 ซึ่งทำให้การใช้อำนาจและการจัดการสังคมมีมนุษยธรรมและความยั่งยืน ผลการวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่า ปรัชญาดุลยภาพในมโหสถชาดกสามารถยกระดับเป็นกรอบแนวคิดทั้งเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติสำหรับการพัฒนามนุษย์ การบริหารจัดการสังคม และการออกแบบระบบในโลกสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีนัยสำคัญนั้นเอง.

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) พุทธบริษัท ควรขยายความคิดทางปรัชญาให้ครอบคลุมและลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยบูรณาการพุทธปรัชญาเข้ากับปรัชญาตะวันตกในมิติอภิปรัชญา ญาณวิทยา จริยศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์ เพื่อเสริมการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบและสะท้อนความเป็นสากลของแนวคิดในมโหสถชาดก

2) พุทธบริษัท ควรเพิ่มการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ต่อหลักปรัชญาที่ปรากฏในมโหสถชาดก โดยพิจารณาทั้งข้อจำกัด ความตึงเครียดภายในแนวคิด และความท้าทายในการประยุกต์ใช้ในบริบทร่วมสมัย

3) พุทธบริษัท ควรประยุกต์ใช้เครื่องมือวิเคราะห์ตัวบทแนวใหม่ เช่น การวิเคราะห์วาทกรรม ทฤษฎีการเล่าเรื่อง หรือสัญวิทยา เพื่อเปิดเผยโครงสร้างความคิดและชั้นเชิงทางวรรณกรรมที่ซ่อนอยู่ในเรื่องเล่า ควบคู่กับการนำเสนอกรณีศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาจากมโหสถชาดกในบริบทร่วมสมัย เพื่อเพิ่มคุณค่าเชิงปฏิบัติของงานวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) มหาวิทยาลัย ควรส่งเสริมนโยบายด้านการศึกษาที่บูรณาการองค์ความรู้จากมโหสถชาดกเข้าสู่หลักสูตรในทุกระดับอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และคุณธรรมจริยธรรม ควบคู่กับการพัฒนาสื่อการเรียนรู้สมัยใหม่

2) มหาวิทยาลัย ควรสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมทางสังคมที่นำหลักปรัชญาจากมโหสถชาดกไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาสังคมร่วมสมัย การไกล่เกลี่ยความขัดแย้งโดยสันติวิธี การส่งเสริมธรรมาภิบาล และการบริหารความเสี่ยง ตลอดจนการพัฒนาหลักสูตรอบรมผู้นำในทุกระดับบนฐานปัญญาและคุณธรรม

3) มหาวิทยาลัย ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการเผยแพร่ปรัชญาในมโหสถชาดกสู่สาธารณะผ่านสื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีร่วมสมัย โดยสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคการศึกษา และภาคสื่อสารมวลชน พร้อมทั้งขยายความร่วมมือระหว่างประเทศในการศึกษาและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านปรัชญาดั้งเดิม เพื่อพัฒนาแนวทางการแก้ปัญหาบนฐานภูมิปัญญาร่วมสมัยอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบหลักปรัชญาในมโหสถชาดกกับวรรณกรรมและแนวคิดจากวัฒนธรรมอื่น รวมถึงการใช้กรอบทฤษฎีร่วมสมัยในการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์วาทกรรมและอุดมการณ์เพื่อทำความเข้าใจทั้งความเป็นสากลและความเฉพาะของปรัชญาที่แฝงอยู่ในวรรณกรรมทางพุทธศาสนา

2) ควรส่งเสริมการวิจัยเชิงประยุกต์และเชิงปฏิบัติการที่นำหลักปรัชญาจากมโหสถชาดกไปใช้ในการแก้ไขความขัดแย้ง การสร้างสันติภาพ และการบริหารจัดการองค์กรในบริบทร่วมสมัย โดยศึกษาปัจจัยความสำเร็จและข้อจำกัดจากกรณีศึกษาจริง เพื่อพัฒนาโมเดลที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

3) ควรพัฒนางานวิจัยด้านการออกแบบหลักสูตร การเรียนการสอน และการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ควบคู่กับการศึกษาผลทางจิตวิทยาและพฤติกรรมของผู้เรียนจากการเรียนรู้มโหสถชาดก โดยใช้แนวทางสหวิทยาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่รอบด้านและต่อยอดการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในสังคมร่วมสมัยอย่างยั่งยืน

References

กาญจนา หาญศรีวรพงศ์. (2561). “การสร้างดุลยภาพชีวิตตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา”. *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ประเวศ วะสี. (2551). *ระบบสุขภาพและชีวิตองค์รวม*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2560. พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. พิมพ์ครั้งที่ 47. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2552). *พุทธธรรม* (ฉบับปรับปรุงและขยายความ). พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก จำกัด.

วิทย์ วิศทเวทย์. (2555). *ปรัชญาตะวันออก-ตะวันตก เปรียบเทียบ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมภาร พรมทา. (2562). *พุทธปรัชญา: มนุษย์ สังคม และปัญหาจริยธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุทธิพันธ์ ถนอมพันธ์. (2560). “การฟื้นฟูและรักษาความสมดุลสุขภาพและจิตตามหลักพระพุทธศาสนานิกายวัชรยาน”. *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุรัตน์ เพชรนิล. (2550). “ปรัชญาการศึกษาของพุทธทาสภิกขุ”. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุวิทย์ มูลคำ. (2564). *การวิเคราะห์ปรัชญาในวรรณกรรมพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผลการใช้กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ที่มีต่อความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทย และความใฝ่เรียนรู้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมลุ่มน้ำฝาง จังหวัดเชียงใหม่

The Effects of Using Hewins teaching process on essay writing ability in Thai language and Avidity for Learning of Grade 10 Students in Fang River Basin Phrapariyattidham School Groub in Chiang Mai Province

ภูวดล ปัญญามา Poowadol Panyama
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
Sukhothai Thammathirat Open University
pramahapoowadol@gmail.com

Received 2025/02/19 *Revised* 2025/03/12 *Accepted* 2025/03/24

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ก่อนและหลังเรียน 2) เปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้กระบวนการสอนแบบเฮวินส์หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 80 และ 3) ศึกษาความใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างการเรียนโดยใช้กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมลุ่มน้ำฝาง จังหวัดเชียงใหม่

รูปแบบการวิจัยเป็นแบบกลุ่มเดียววัดก่อน - หลังการทดลอง ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมลุ่มน้ำฝาง 5 โรงเรียน จำนวน 44 รูป ซึ่งมีคุณลักษณะนักเรียนที่ใกล้เคียงกัน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปที่ 4 โรงเรียนฝางธรรมศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปการศึกษา 2567 จำนวน 14 รูป ไดมาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเรียงความวิชาภาษาไทย และ 3) แบบประเมินความใฝ่เรียนรู้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบเครื่องหมาย

ผลการวิจัยพบว่า

1) ความสามารถในการเขียนเรียงความวิชาภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) ความสามารถในการเขียนเรียงความวิชาภาษาไทยของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

3) ความใฝ่เรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การสอนแบบเฮวินส์, การเขียนเรียงความภาษาไทย, ความใฝ่เรียนรู้, โรงเรียนพระปริยัติธรรม.

Abstract

This research aimed to 1) compare the Thai language essay writing ability of Mathayom 4 students before and after using the Hewins teaching process; 2) compare the Thai language essay writing ability of Mathayom 4 students after using the Hewins teaching process with a criterion of 80%; and 3) examine the learning aspirations of Mathayom 4 students during learning using the Hewins teaching process of Grade 10 Students in Fang River Basin Phrapariyattidham School Groub in Chiang Mai Province. The research design was a single group pre- and post-test. The sample consisted of 14 students in Grade 10 Students at Fang Thammasuksa School, studying in the second semester of the academic year 2024. The sample was obtained by multi-stage random sampling. The research instruments consisted of a lesson plan using the Hewins teaching process, a writing ability test, and a learning assessment form. The statistics used for data analysis included the index of consistency, the mean, the standard deviation, and the t-test.

The research results revealed that:

1) The research results showed that the results of the comparison of the ability to write essays in Thai language before and after the experiment had an average score after learning equal to 17.00, standard deviation 0.78, and an average score before learning equal to 8.86, standard deviation 1.29, indicating that students

had an ability to write essays in Thai language that they learned with the Hewins teaching process after learning higher than before learning with statistical significance at the .05 level.

2) Comparison of essay writing ability in Thai language of students who studied with Hevins teaching process after experiment with the specified criteria. The analysis results found that students who studied using Hevins teaching process had academic achievement at 85 percent, which is higher than the criteria of 80 percent with statistical significance at .05.

3) The overall learning characteristics were at a high level, with an average of 40.29 and a standard deviation of 3.20. When considering each item, it was found that the item with the highest average was being reasonable, with an average of 4.43, and the item with the lowest average was being responsible, with an average of 3.07.

Keywords: Hevins teaching, Thai essay writing, learning curiosity, Phrapariyattidham School.

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนเพื่อประโยชน์แก่การติดต่อสื่อสาร สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ การฝึกฝนทักษะทางภาษาไทยในด้านต่าง ๆ มีจุดประสงค์หลักอยู่ที่การติดต่อสื่อสาร โดยมีภาษาเป็นสื่อกลางในการช่วยให้การติดต่อสื่อสารในครั้งนั้น ๆ ประสบความสำเร็จ ทักษะการเขียน เป็นทักษะอย่างหนึ่งที่ต้องได้รับการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ จึงจะทำให้การสื่อสารในแต่ละครั้งประสบความสำเร็จได้ ดังที่ รุ่งทิวา สิงห์เทียน (2558 : 3) เพราะการเขียนมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน แต่ก็ใช่ว่าทุกคนจะเขียนได้ดี เพราะว่าในบรรดาทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนนั้น ทักษะการเขียนถือว่าเป็นทักษะที่ยากที่สุด การที่คนจะเขียนได้ดีนั้น จะต้องได้รับการฝึกฝนจนชำนาญจึงจะเขียนได้ดี ดังที่ สนิท ตั้งทวี (2531 : 37) กล่าวสรุปไว้ว่า ทักษะการเขียนเป็นทักษะที่ยากที่สุดเพราะมีขั้นตอนหลายอย่าง ผู้เขียนจะต้องใช้ความคิด วางโครงสร้าง ตลอดถึงกลวิธีการเขียนเพื่อให้ตรงกับความนึกคิดของผู้อ่านผู้ซึ่งอยู่ในฐานะของผู้รับความรู้ และต้องอาศัยเนื้อหาหรือตัวอักษรที่เขียนส่งมา โดยมีประเด็นว่า หากผู้อ่านไม่สื่อความหมายจากตัวอักษรไม่ได้ตรงกับ

จุดประสงค์ของผู้เขียนแล้ว ก็จะเป็นตัวบ่งชี้ถึงปัญหาในการสื่อสารที่เกิดขึ้นมาแล้วในขณะนั้น ดังนั้น เรียงความเป็นงานเขียนประเภทหนึ่งที่สามารถพัฒนาทักษะการเขียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งผู้เขียนจะต้องฝึกฝนให้เกิดความชำนาญในด้านต่าง ๆ แล้วจึงจะสามารถถ่ายทอดเนื้อหาที่เขียนไปสู่ผู้อ่านซึ่งเป็นผู้รับสารได้ ดังที่ ยุวดี นุตกลาง (2562 : 3) กล่าวสรุปไว้ว่า การเขียนเรียงความเป็นการเขียนแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึก ประสบการณ์ตลอดจนการใช้ศิลปะในการเขียน เพื่อถ่ายทอดออกมาเป็นอักษร รวมถึงสื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจ โดยผ่านการเรียงเรียงอย่างเป็นระบบออกมาเป็นเรื่องราว มีคามสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพได้เป็นอย่างมาก

จากที่ได้กล่าวมา พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนฝางธรรมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นชั้นที่ผู้วิจัยรับผิดชอบทำการสอน มีทักษะการเขียนโดยภาพรวมต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด โดยเกณฑ์ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในมาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน ได้กำหนดให้ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่าน การเขียน การสื่อสาร และการคิดคำนวณอยู่ในการเกณฑ์ร้อยละ 80 (โรงเรียนฝางธรรมศึกษา , 2567 : 19) แต่ผลการทดสอบที่ผู้วิจัยได้ให้ผู้เรียนทำการทดสอบผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับร้อยละ 44.2 ซึ่งไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ จากที่ผู้วิจัยได้สังเกตการณ์การเขียนงานที่ผู้สอนมอบหมาย ตลอดถึงการเขียนในรูปแบบต่าง ๆ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ขาดข้อมูลในเนื้อหาที่จะเขียน มีการเขียนวกวน เรียงลำดับขั้นตอนการเขียนไม่ถูกต้อง รวมถึงไม่กล้าแสดงความคิดเห็นผ่านการเขียน ซึ่งเป็นปัญหาที่ผู้วิจัยในฐานะผู้สอนจะต้องหาทางแก้ไขต่อไป

วิธีการจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการสอนแบบเฮวินส์ เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้อย่างหนึ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถผลิตงานเขียนของตนตามขั้นตอน และสามารถจัดลำดับเนื้อหาที่จะนำเสนอได้ตามลำดับ ดังที่ ทิพาพร สุจารี (2537 : 130) กล่าวสรุปไว้ว่า การสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการของเฮวินส์ (Hewins Writing Process Method) เป็นการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำประสบการณ์เดิมมาใช้ในการสร้างสรรค์งานเขียน ผู้เรียนต้องใช้ความคิดเพื่อนำมาเขียนอยู่เสมอ หน้าที่ของครูเพียงช่วยแนะนำ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปรึกษา ตั้งประเด็นกันในเนื้อหาที่จะเขียนทั้งเป็นคู่และเป็นกลุ่ม ทำให้กระบวนการทางความคิดเกิดการพัฒนา ผู้เรียนได้แสดงความสามารถทางภาษาทั้ง 4 ด้านอย่างบูรณาการ อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เขียนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ผู้สอนเพียงแต่คอยกระตุ้นให้กล้าแสดงความคิดเห็น สร้างความมั่นใจ และเปิดเผยความคิดใหม่ ๆ ของตนเอง การสอนแบบนี้จะทำให้ความคิดสร้างสรรค์ทางภาษาของผู้เรียนสูงขึ้น จะเห็นได้ว่า เมื่อผู้เรียนมีทักษะภาษาไทยด้านใดด้านหนึ่งที่ไม่มีประสิทธิภาพแล้ว ก็จะเป็น

ปัญหาหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายในการศึกษา ไม่ประสงค์จะฝึกฝนอีกต่อไป คุณลักษณะใฝ่เรียนรู้จึงเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ผู้เรียนพึงมี และพึงให้บังเกิดติดตัวของผู้เรียนไปตลอดชีวิต เพื่อจะได้นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนทันคน ทันโลก และเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในยุคปัจจุบัน ดังที่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2542 : 71) กล่าวสรุปไว้ว่า พฤติกรรมใฝ่เรียนรู้เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างหนึ่งที่จะนำชีวิตไปสู่ความสำเร็จ สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่สำหรับสังคมไทยแล้ว พื้นฐานกล่าวคือความรู้ของคนไทยยังมีความอ่อนแอ มีความสามารถในการแข่งขันกับผู้อื่นน้อย ยิ่งในกลุ่มของวัยรุ่นไทยส่วนใหญ่แล้ว จะพบว่าจำนวนมากขาดการใฝ่เรียนรู้ ซึ่งต่างจากคนต่างชาติที่ใฝ่เรียนรู้โดยการเสาะแสวงหาความรู้ในทุกที่ ทุกเวลา เหตุนี้เองที่จะทำให้คนที่ไม่มีนิสัยใฝ่เรียนรู้กลายเป็นคนไม่ทันสมัย ไม่ทันต่อโลก ปรับเปลี่ยนตนเองให้กลมกลืนกับกระแสโลกได้ยาก และในยุคปัจจุบันอันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ ข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ผู้คนต้องรู้จักวิเคราะห์ สังเคราะห์ แยกแยะตลอดถึงการประเมินค่าของสารต่าง ๆ ที่รับเข้ามาให้ถูกต้อง แล้วจึงนำไปใช้ หากผู้เรียนมีพฤติกรรมใฝ่รู้ที่ไม่มากพอแล้ว ก็จะนำมาซึ่งความไม่ก้าวหน้า และยังส่งผลเสียต่อชาติบ้านเมืองอีกด้วยอีกประการหนึ่ง

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น และจากที่ผู้วิจัยศึกษาวรรณกรรมและวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสอนแบบเฮวินส์ ผู้วิจัยเห็นว่า กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ จะช่วยแก้ปัญหาด้านความสามารถในการเขียน และความใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่องการใช้กระบวนการสอนแบบเฮวินส์เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความ และความใฝ่เรียนรู้ วิชาภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนฝางธรรมศึกษา เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความ และความใฝ่เรียนรู้ วิชาภาษาไทย ของผู้เรียนเป็นลำดับไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1)เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ ก่อนและหลังการทดลอง

2)เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยใช้กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ หลังการทดลองกับเกณฑ์ร้อยละ 80

3)เพื่อศึกษาความใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างการเรียนโดยใช้กระบวนการสอนแบบเฮวินส์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความและความใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนฝางธรรมศึกษา ที่เรียนด้วยกระบวนการสอนแบบเฮวินส์ (1986,pp.219-223) ซึ่งมีขั้นตอนการสอน 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นก่อนการเขียน ขั้นที่ 2 ขั้นการเขียนร่างครั้งที่ 1 ขั้นที่ 3 ขั้นการให้ข้อมูลย้อนกลับ ขั้นที่ 4 ขั้นเขียนร่างครั้งที่ 2 ขั้นที่ 5 ขั้นการอ่านตรวจแก้ไข ขั้นที่ 6 การเขียนครั้งสุดท้าย โดยมีตัวแปรดังต่อไปนี้ **ตัวแปรอิสระ** ได้แก่ กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นก่อนการเขียน (2) ขั้นการเขียนร่างครั้งที่ 1 (3) ขั้นการให้ข้อมูลย้อนกลับ (4) ขั้นเขียนร่างครั้งที่ 2 (5) ขั้นการอ่านตรวจแก้ไข และ (6) การเขียนครั้งสุดท้าย **ตัวแปรตาม** ได้แก่ 1) ความสามารถในการเขียนเรียงความ 2) ความใฝ่เรียนรู้ มีขอบเขตพฤติกรรมที่จะวัดได้แก่ (1) มีความกระตือรือร้น (2) มีความอยากรู้ (3) มีความตั้งใจมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้ (4) มีเหตุผล (5) มีความคิดริเริ่ม (6) ชอบศึกษาหาความรู้ (7) มีความขยันและอดทน (8) มีความรับผิดชอบ (9) การเป็นคนช่างสังเกต (10) การเป็นคนช่างคิดช่างสงสัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระปริยัติธรรมกลุ่มลุ่มน้ำฝาง 5 โรงเรียน จำนวน 44 รูป

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปที่ 4 โรงเรียนฝางธรรมศึกษา กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปการศึกษา 2567 จำนวน 14 รูป ไดมาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1: การสุ่มหน่วยตัวอย่างขั้นต้น (Primary Sampling Units) โดยการเลือกเอานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระปริยัติธรรมกลุ่มลุ่มน้ำฝาง 5 โรงเรียน ขั้นตอนที่ 2: การสุ่มหน่วยตัวอย่างขั้นที่สอง (Secondary Sampling Units) โดยการ ดำเนินการสุ่มเลือกกลุ่มย่อยจากกลุ่มใหญ่ที่เลือกไว้ โดยสุ่มได้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปที่ 4 โรงเรียนฝางธรรมศึกษา จำนวน 14 รูป

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ จำนวน 10 แผน รวม 20 ชั่วโมง โดยมีรายละเอียดดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 - 2 การเขียนเรียงความเชิงบรรยาย (มีการอธิบายเกี่ยวกับการเขียนเรียงความในเบื้องต้น ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสอนแบบเฮวินส์) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 - 4 การเขียนเรียงความเชิงพรรณนา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 - 6 การเขียนเรียงความเชิงโน้มน้าวใจ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 -8 การเขียนเรียงความเชิงแสดงความรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9 – 10 การเขียนเรียงความเชิงแสดงความ

คิดเห็นซึ่งในแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 10 แผน ได้ค่าเฉลี่ย (Mean) อยู่ที่ 4.50 ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระดับ มากที่สุด

2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียน แบบอัตนัย ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ที่ 0.66 - 1.00 ค่าความเชื่อมั่น ได้เท่ากับ 0.89 แปลผลระดับคุณภาพดี เกือบเท่ากับ 1

3) แบบประเมินการใฝ่เรียนรู้ เป็นแบบประเมินที่ใช้สำหรับประเมินกิจกรรมการใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสอนแบบเฮวินส์ โดยสรุปผลหลังจากสิ้นสุดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละครั้ง เพื่อนำผลที่ได้ไปสรุป และพัฒนาผู้เรียนต่อไป กำหนดขอบเขตพฤติกรรมที่จะวัดจำนวน 10 ข้อดังนี้ 1. มีความกระตือรือร้น 2. มีความอยากรู้ 3. มีความตั้งใจมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้ 4. มีเหตุผล 5. มีความคิดริเริ่ม 6. ชอบศึกษาหาความรู้ 7. มีความขยันและอดทน 8. มีความรับผิดชอบ 9. การเป็นคนช่างสังเกต 10. การเป็นคนช่างคิดช่างสงสัย ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ที่ 0.66 - 1.00

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ การวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป การทดสอบข้อสมมุติฐานเพื่อเปรียบเทียบภายในกลุ่ม ได้แก่ การทดสอบค่าทีแบบไม่อิสระต่อกัน (t-dependent test) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ผลการใชกระบวนการสอนแบบเฮวินสที่มีต่อความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทย และความใฝเรียนรู ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปที่ 4 กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมลุ่มน้ำฝาง จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความ วิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยกระบวนการสอนแบบเฮวินส์ก่อนและหลังการทดลอง และศึกษาการใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยกระบวนการสอนแบบเฮวินส์ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ ก่อนและหลังการทดลอง พบว่า ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความ วิชาภาษาไทย ก่อนและหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 17.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.78 และมีคะแนนเฉลี่ย

ก่อนเรียนเท่ากับ 8.86 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.29 แสดงว่า นักเรียนมีความสามารถในการเขียนเรียงความ วิชาภาษาไทย ที่เรียนรู้ด้วยกระบวนการสอนแบบเฮวินส์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังปรากฏในตาราง

คะแนนทดสอบ	**ค่าสถิติ**						
	นักเรียน	**คะแนนเต็ม**	$\bar{X}$	**S.D.**	**T**	**df**	**P**
ก่อนเรียน	14	20	8.86	1.29	21.66	13	.00
หลังเรียน	14	20	17.00	0.78			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง พบว่า ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความ วิชาภาษาไทย ก่อนและหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 17.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.78 และมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 8.86 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.29 แสดงว่า นักเรียนมีความสามารถในการเขียนเรียงความ วิชาภาษาไทย ที่เรียนรู้ด้วยกระบวนการสอนแบบเฮวินส์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เพราะผู้เรียนได้ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ จนทำให้เกิดความเข้าใจในการเขียน เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถผลิตงานเขียนของตนตามขั้นตอน และสามารถจัดลำดับเนื้อหาที่จะนำเสนอได้ตามลำดับเปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำประสบการณ์เดิมมาใช้ในการสร้างสรรค์งานเขียน ผู้เรียนต้องใช้ความคิดเพื่อนำมาเขียนอยู่เสมอ หน้าที่ของครูเพียงช่วยแนะนำ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปรึกษาตั้งประเด็นกันในเนื้อหาที่จะเขียนทั้งเป็นคู่และเป็นกลุ่ม ทำให้กระบวนการทางความคิดเกิดการพัฒนา ผู้เรียนได้แสดงความสามารถทางภาษาทั้ง 4 ด้านอย่างบูรณาการ อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เขียนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ผู้สอนเพียงแต่คอยกระตุ้นให้กล้าแสดงความคิดเห็น สร้างความมั่นใจ และเปิดเผยความคิดใหม่ ๆ ของตนเอง การสอนแบบนี้จะทำให้ความคิดสร้างสรรค์ทางภาษาของผู้เรียนสูงขึ้น จึงส่งผลให้ความเข้าใจในการเขียนเรียงความของผู้เรียนสูงขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยใช้กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ หลังการทดลองกับเกณฑ์ร้อยละ 80 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความ วิชาภาษาไทย ของนักเรียน ที่เรียนด้วยกระบวนการสอนแบบเฮวินส์ หลังการทดลองกับเกณฑ์ที่กำหนด อยู่ที่ร้อยละ 85 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ดังปรากฏในตาราง

$\bar{X}$	S.D.	เกณฑ์ ร้อยละ 80	df	t	P (sig)
17.00	0.78	14	13	4.77	0.00

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางผลการวิเคราะห์พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ทั้งนี้เพราะการทำแบบทดสอบก่อนเรียน ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.86 จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.29 เนื่องมาจากผู้เรียนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเขียนเรียงความ จึงทำให้คะแนนจากการทดสอบก่อนเรียนของผู้เรียนต่ำ การทำแบบทดสอบหลังเรียน ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 17.00 จาก คะแนนเต็ม 20 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.78 ซึ่งจากการเปรียบเทียบความแตกต่างของผลฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนกระบวนการสอนแบบเฮวินส์ พบว่า สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพราะผู้เรียนได้ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ จนทำให้เกิดความเข้าใจในการเขียน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อศึกษาความใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างการเรียนโดยใช้กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยที่เรียนรู้ด้วยกระบวนการสอนแบบเฮวินส์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย 40.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.20 เมื่อพิจารณาในรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มีเหตุผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 และข้อที่มี ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.07 ดังปรากฏในตาราง

ขอบเขตพฤติกรรม	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับคะแนน
1. มีความกระตือรือร้น	3.79	0.58	มาก
2. มีความอยากรู้	4.00	0.88	มากที่สุด
3. มีความตั้งใจมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้	4.07	0.62	มาก
4. มีเหตุผล	4.43	0.65	มากที่สุด
5. มีความคิดริเริ่ม	4.14	0.66	มาก
6. ชอบศึกษาหาความรู้	4.14	0.66	มาก
7. มีความขยันและอดทน	4.29	0.73	มากที่สุด

8. มีความรับผิดชอบ	3.07	0.27	มาก
9. การเป็นคนช่างสังเกต	3.71	0.61	มาก
10. การเป็นคนช่างคิดช่างสงสัย	3.64	0.50	มาก
โดยรวม	3.93	3.20	มาก

จากตารางที่ 4.2 พบว่า นักเรียนที่เรียนรู้ด้วยกระบวนการสอนแบบเฮวินส์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย 40.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.20 เมื่อพิจารณาในรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มีเหตุผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 และข้อที่มี ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.07 ทั้งนี้เพราะเนื่องจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสอนแบบเฮวินส์นั้น เป็นกระบวนการสอนที่ทำให้นักเรียนมีการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีระบบและมีประสิทธิภาพในการเขียนเรียงความ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในการเขียน ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น ในการเขียนได้อย่างอิสระตามความคิดของตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนมีความใฝ่เรียนรู้เป็นตัวกระตุ้นให้การเรียนการสอนเป็นไปได้โดยสะดวก

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ ก่อนและหลังการทดลอง พบว่า ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความ วิชาภาษาไทย ก่อนและหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 17.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.78 และมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 8.86 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.29 แสดงว่า นักเรียนมีความสามารถในการเขียนเรียงความ วิชาภาษาไทย ที่เรียนรู้ด้วยกระบวนการสอนแบบเฮวินส์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้เนื่องจากการทำแบบทดสอบก่อนเรียน ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.86 จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.29 เนื่องมาจากผู้เรียนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเขียนเรียงความ จึงทำให้คะแนนจากการทดสอบก่อนเรียนของผู้เรียนต่ำ การทำแบบทดสอบหลังเรียน ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 17.00 จาก คะแนนเต็ม 20 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.78 ซึ่งจากการเปรียบเทียบความแตกต่างของผลฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนกระบวนการสอนแบบเฮวินส์ พบว่า สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพราะผู้เรียนได้ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ จนทำให้เกิดความเข้าใจในการเขียน สอดคล้องกับงานวิจัย

ของชนันรัตน์ วิจิตรโท (2553) พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี กระบวนการสอนเขียนของเฮวินส์ทำให้นักเรียนในกลุ่มทดลองมีความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษสูงกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุม งานวิจัยของนิตย์รดี สารจันทร์ (2560) พบว่า ความสามารถในการเขียนเล่าเรื่องของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนา สุวรรณอำภา (2557) พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสอนเขียนของเฮวินส์ได้คะแนนจากการทดสอบความสามารถทางการเขียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความ วิชาภาษาไทย ของนักเรียน ที่เรียนด้วยกระบวนการสอนแบบเฮวินส์ หลังการทดลองกับเกณฑ์ที่กำหนด พบว่า ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความ วิชาภาษาไทย ของนักเรียน ที่เรียนด้วยกระบวนการสอนแบบเฮวินส์ หลังการทดลองกับเกณฑ์ที่กำหนด อยู่ที่ร้อยละ 85 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของลัลณ์ณภัทร ปุญญ์ปิยวัชร์ (2565) ที่พบว่า 1) กิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเขียนภาษาอังกฤษมีประสิทธิภาพ 74.87/73.14 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 70/70 2) ค่าดัชนีประสิทธิผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเท่ากับ 0.6314 คิดเป็นร้อยละ 63.14 3) นักเรียนมีความสามารถด้านการเขียนภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก งานวิจัยของสมพร อินทะกนก (2548) พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนการสอนทักษะการเขียนภาษาอังกฤษ ดวยกระบวนการสอนของเฮวินส มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คิดเปนรอยละ 84.96 ซึ่งไมนอยกว่าเกณฑความรอบรูที่กำหนด คือรอยละ 70 ของคะแนนเต็ม และจำนวนนักเรียนที่ผานเกณฑความรอบรูที่กำหนดดังกลาว คิดเปนรอยละ 96.66 ซึ่งไมนอยกวาเกณฑของจำนวนนักเรียนที่กำหนดไวรอยละ 70 ของนักเรียนทั้งหมด อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเมษยา มิทรานนท์ (2562) พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการเขียนแบบเน้นกระบวนการของเฮวินส์ มีค่าเท่ากับ 11.76 คิดเป็นร้อยละ 78.43 ซึ่งสูงเมื่อเทียบกับเกณฑ์

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะความใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนที่เรียนด้วยกระบวนการสอนแบบเฮวินส์ พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยที่เรียนรู้ด้วยกระบวนการสอนแบบเฮวินส์เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย 40.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.20 ทั้งนี้เพราะ

กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสอนแบบเฮวินส์นั้น เป็นกระบวนการสอนที่ทำให้นักเรียนมีการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีระบบและมีประสิทธิภาพในการเขียนเรียงความ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในการเขียน ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น ในการเขียนได้อย่างอิสระตามความคิดของตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนมีความใฝ่เรียนรู้เป็นตัวกระตุ้นให้การเรียนการสอนเป็นไปได้โดยสะดวก สอดคล้องกับงานวิจัยของนิภา สุขสำราญ (2559) พบว่า การใฝ่เรียนรู้ของนักเรียน อยู่ในระดับดี อีกทั้งยังสอดคล้องกับวิจัยของกาญจนา เหมืองหม้อ (2559) พบว่า ความใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนหลังเรียนอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับวิจัยของพินพร นามมูลตรี (2558) พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปที่ 3 มีพฤติกรรมใฝเรียนรูโดยรวมอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้

กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ที่ผู้วิจัยได้มากำหนดเป็นขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การเขียนเรียงความ ซึ่งสามารถสรุปการสร้างแผนการสอนเขียนด้วยกระบวนการสอนของเฮวินส์ ได้ดังนี้

ขั้นตอนที่	การดำเนินการสอน	
	วิธีดำเนินการ	กิจกรรมการเรียนการสอน
1. ขั้นก่อนการเขียน	วิธีการหาข้อมูล	ระดมสมอง 3 วิธี - ตั้งหัวข้อประเด็นอภิปราย - ฟังเรื่องราว และเดาบทสรุป - ดูรูปภาพ / ไสลด์ / วิดีทัศน์
2. ขั้นการเขียนร่างครั้งที่ 1	รวบรวม และเรียบเรียงข้อมูล วางแผนการเขียน	การเขียนข้อความเป็นประโยค การเชื่อมโยงประโยค
3. ขั้นการให้ข้อมูลย้อนกลับ	ดูตัวอย่างงานเขียน	คำแนะนำจากครู
4. ขั้นเขียนร่างครั้งที่ 2	การเขียนบรรยายที่ถูกต้องตามหลักภาษา	เพิ่มเติมเนื้อหาให้สมบูรณ์ มีความถูกต้องตามหลักภาษา ลำดับการเขียนให้สามารถสื่อความหมายได้
5. ขั้นการอ่านตรวจแก้ไข	การประเมินโดยเพื่อน นำมาแก้ไขอีกครั้ง	ตรวจทานด้วยตนเอง อ่าน และแก้ไขใหม่
6. การเขียนครั้งสุดท้าย	การปรับแก้เนื้อหา	คัดลอกให้สวยงาม นำเสนอผลงานเพื่อรับการประเมิน

จากตารางข้างต้นสามารถอธิบายได้ดังนี้

ขั้นก่อนการเขียน เป็นขั้นของการปูพื้นฐานการเขียนของนักเรียน โดยให้ความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ แนวคิด สำนวนต่าง ๆ ด้วยการใช้วิธีระดมสมอง 3 วิธี โดยจะเลือกวิธีใดวิธีหนึ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรูปแบบของงานเขียน คือ ครูตั้งหัวข้อเรื่อง หรือถามคำถามให้นักเรียนช่วยกันหาคำตอบ หาคำศัพท์และหาแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องหรือคำถามนั้น ๆ ครูทำหน้าที่บันทึกคำศัพท์และแนวคิดนั้น ๆ ลงบนกระดาน พร้อมทั้งคอยให้คำปรึกษาและช่วยเหลือแก่ผู้เรียน ครูนำเรื่องสั้น ๆ หรือบทสรุปของเรื่องมาให้นักเรียนอ่าน แล้วให้เดาว่ารายละเอียดของเรื่องจะเป็นอย่างไร และจะจบลงอย่างไร โดยครูใช้วิธีตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ แนวคิดของนักเรียนจะได้จากการเดา และจินตนาการเรื่องนั้น ๆ แล้วครูหรือนักเรียนช่วยกัน จดบันทึกคำศัพท์ลงบนกระดาน ครูให้นักเรียนดูรูปภาพ สไลด์ หรือวีดีทัศน์เกี่ยวกับเรื่องที่จะเขียน แล้วให้นักเรียนช่วยกันบรรยายรูปภาพ สไลด์ หรือเรื่องที่ดูในวีดีทัศน์นั้น ครูจดบันทึกคำศัพท์ชื่อของข้อมูลที่สำคัญบางอย่าง เช่น วันที่ สถานที่ ลงบนกระดาน

ขั้นการเขียนร่างครั้งที่ 1 นักเรียนนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจากขั้นตอนแรกมาเขียน โดยนักเรียนสามารถหาคำศัพท์ หรือเพิ่มเติมเรื่องราวของตนเองได้ตามความเหมาะสม นักเรียนอ่านงานเขียนของตนเองแล้วจดคำศัพท์ หรือแนวคิดที่ไม่สามารถเขียนเป็นภาษาอังกฤษได้ ครูและนักเรียนช่วยกันให้ความหมายของคำศัพท์นั้น ๆ นักเรียนปรับปรุงงานเขียนของตนเอง

ขั้นการให้ข้อมูลย้อนกลับ ครูให้นักเรียน 2-3 คน อ่านงานเขียนของตนให้เพื่อน ๆ ฟัง ซึ่งครูและเพื่อนจะช่วยเติมเต็มด้านเนื้อหาที่เขียนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ครูแสดงผลงานเขียนของครูโดยการฉายแผ่นใส แล้วอ่านให้นักเรียนฟัง แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 4 คน แล้วให้นักเรียนแลกเปลี่ยนงานเขียนกันอ่านพร้อมทั้งวิจารณ์งานเขียนที่อ่านด้วย

ขั้นเขียนร่างครั้งที่ 2 นักเรียนปรับปรุงแก้ไขงานเขียนโดยใช้ข้อมูลการวิจารณ์จากครูและเพื่อน

ขั้นการอ่านตรวจทานแก้ไข นักเรียนอ่านทบทวนและตรวจแก้ไขงานเขียนด้วยตัวเองโดยครูจะเป็นผู้บอกเกณฑ์การตรวจ ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะงานเขียนแต่ละครั้งแล้วให้เพื่อนนักเรียนช่วยตรวจ

การเขียนครั้งสุดท้าย นักเรียนแก้ไขข้อบกพร่องตามที่ครู และเพื่อนเสนอแนะ อ่านงานเขียนของตนแล้วนำส่งให้ครูประเมินหรือนำจัดแสดงผลงานต่อไป

สรุป และข้อเสนอแนะ

กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความของผู้เรียนได้ ดังผลการวิจัยที่ปรากฏดังกล่าว สำหรับผู้ที่สนใจจะนำกระบวนการสอนดังกล่าวไปต่อยอดในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอให้ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหาร คณะครู และบุคลากรทางการศึกษาควรนำกระบวนการสอนแบบเฮวินส์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม เพื่อเป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้มีความสามารถในการเขียนเนื้อหาของกระทู้ธรรมได้ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ครูควรทำความเข้าใจการใช้กระบวนการสอนแบบเฮวินส์ให้ละเอียด เพื่อที่จะนำไปจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับขั้นตอนการสอน และเหมาะสมกับเวลา ก่อนนำไปสอนจริง อันจะทำให้การสอนของครูดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ในการนำกระบวนการสอนของเฮวินส์ไปใช้ ครูควรมีการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น แหล่งข้อมูล สื่อ รวมถึงลำดับขั้นตอนการสอนที่เป็นไปตามขั้น การสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง การตรวจงานทันทีที่นักเรียนส่ง เป็นนำมาติชม ให้ข้อเสนอแนะในการเขียนในครั้งต่อไป

3) ครูควรรูควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมกำหนดหัวข้อ ตามความสนใจของนักเรียน เพื่อที่นักเรียนจะได้มีความกระตือรือร้น ในการเขียน รวมถึงได้มีที่แสดงออกของความรู้สึกนึกคิด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรนำกระบวนการสอนแบบเฮวินส์ไปทดลองใช้ในการเขียนประเภทอื่น ๆ เช่น การเขียนบทละคร การเขียนสารคดี

2)ควรมีการนำกระบวนสอนแบบเฮวินส์ไปใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในสายภาษา เพื่อพัฒนาความสามารถในด้านต่าง ๆ ของภาษา โดยเฉพาะความสามารถในการเขียน เช่น ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น

References

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กาญจนา เหมืองหม้อ. (2559). ผลของการใช้เทคนิค K W L-PLUS และเทคนิค PANORAMA ที่มีต่อความสามารถในการอ่านจับใจความ และความใฝ่เรียนรู้ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านจอมแจ้งมิตรภาพที่ 193 จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์.(2542). ทำาอย่างไรลูกจึงใฝ่รู้ใฝ่เรียน. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.

ชนันรัตน์ วิจิตรโท. (2553). ความสามารถในการเขียนภายาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาลวัดศรีเมือง จังหวัดนครนายก ที่จัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสอนเขียนของเฮวินส์. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, กรุงเทพฯ.

ทิพาพร สุจารี. (2537). การเปรียบเทียบความสามารถทางการเขียนภาษาอังกฤษและความคิดสร้างสรรค์ทางภาษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนด้วยวิธีกระบวนการของเฮวินส์และวิธีสอนตามคู่มือครู. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นิตย์รดี สารจันทร์. (2560). การพัฒนาความสามารถในการเขียนเล่าเรื่องภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้กระบวนการสอนเขียนของเฮวินส์. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นิภา สุขสำราญ. (2559). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อความสามารถในการสะกดคำภาษาอังกฤษ และการใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านปักจังหวัดหนองคาย. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พินพร นามมูลตรี. (2558). การจัดการเรียนรูโดยใชแผนผังความคิดประกอบกลุมรวมมือแบบ NHT เพื่อส่งเสริมความสามารถดานการเขียนเชิงสรางสรรค การคิดวิเคราะห และพฤติกรรมใฝเรียนรู ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปที่ 3. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เมษยา มิทรานนท์. (2562). การพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้กระบวนการของเฮวินส์. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ยุวดี นุตกลาง. (2562). ผลการใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานที่มีผลต่อความสามารถในการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มโรงเรียนศรีพุทธ

จังหวัดสมุทรปราการ. *การค้นคว้าอิสระ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

รัตนา สุวรรณอำภา. (2557). ผลการใช้กระบวนการสอนเขียนของเฮวินส์ที่มีต่อความสามารถทางการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

รุ่งทิวา สิงห์เทียน. (2558). การพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะการเขียนสารคดีโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่นอำเภอเขาย้อย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

โรงเรียนฝางธรรมศึกษา. (2567). *หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนฝางธรรมศึกษา พุทธศักราช 2567 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 5*. เชียงใหม่ : โรงเรียนฝางธรรมศึกษา.

_____. (2567). *SAR (Self Assesment Report) โรงเรียนฝางธรรมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2567*. เชียงใหม่: โรงเรียนฝางธรรมศึกษา.

ลัลณ์ณภัทร ปุญญ์ปิยวัชร์. (2565). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการของเฮวินส์ที่ส่งเสริมความสามารถด้านการเขียนภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

วลิดา บุญประเสริฐ. (2555). การศึกษาความสัมพันธ์ดาโนนิคอดระหว่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4.*วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, เชียงราย.

สนิท ตั้งทวี. (2538). *การใช้ภาษาเชิงปฏิบัติ.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โอเอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

สมพร อินทะกนก. (2548). การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนทักษะการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยกระบวนการสอนของเฮวินส์. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

Hewins, Catherine P. (1986). "Writing in a Foreign Language : Motivation and the Process Approach," *Foreign Language Annals*. 19(3) : May.

วิเคราะห์ปรัชญาการนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ

An Analysis of the Philosophy of Animism in Buddhism among the Tai Lue People

พระครูสังฆรักษ์กฤตธีภากร อาภสฺสโร Phrakhrusangharak Kritateephakorn
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
6410204001@mcu.ac.th

Received 2025/12/16 *Revised* 2026/01/07 *Accepted* 2025/01/21

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาการนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ 2) ศึกษาการปฏิบัติที่มีต่อการนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ 3) วิเคราะห์ปรัชญาการนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยเอกสารและ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 33 รูป/คน เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ พบว่า ชาวไทลื้อผูกพันกับสังคมไทยวนและพระพุทธศาสนา ความเชื่อของพวกเขาผสมคัมภีร์ใบลานกับการนับถือผีและวิญญาณซึ่งแปรรูปเป็นเทวดาอารักษ์แต่ยังคงความศักดิ์สิทธิ์ไว้ พิธีกรรมจึงสะท้อนการหลอมรวมอย่างกลมกลืนระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับพุทธศาสนา.

2) การปฏิบัติที่มีต่อการนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ พบว่า ชาวไทลื้อเชื่อว่าผีคือวิญญาณบรรพบุรุษและผู้คุ้มครองชุมชน ซึ่งหลอมรวมกับหลักพุทธศาสนาโดยเชื่อมโยงกับกรรมและผล การปฏิบัติที่ถูกต้องนำความสงบสุขและความเจริญ พิธีกรรมจึงสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น พร้อมปรับใช้เทคโนโลยีเพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ให้สอดคล้องกับสังคมร่วมสมัย

3) ปรัชญาการนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ พบว่า ปรัชญาความเชื่อของชาวไทลื้อหลอมรวมการนับถือผีกับพระพุทธศาสนาอย่างสมดุล มองชีวิตและโลกเป็นระบบที่เชื่อมโยงมนุษย์ วิญญาณ และธรรมชาติ แสวงหาความรู้ผ่านภาวนา เหตุผล และภูมิปัญญาบรรพชน ความเชื่อนำไปสู่

การดำเนินชีวิตตามศีลธรรมและการสร้างสังคมสงบสุข พร้อมหล่อหลอมศิลปวัฒนธรรมบนรากฐานไตรสิกขาและทางสายกลาง เพื่อความสงบทางจิตและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

คำสำคัญ : ปรัชญา, การนับถือ, ผี, พระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ.

Abstract

This study aims to: 1) examine spirit veneration within the Buddhism of the Tai Lue people; 2) investigate the ritual practices associated with spirit veneration among the Tai Lue; and 3) analyze the philosophical underpinnings of spirit veneration in Tai Lue Buddhism This qualitative study collected data from documentary sources and from 33 key informants. The primary research instrument was a semi-structured interview guide, and data were analyzed using content analysis.

The research results revealed that:

1) Spirit veneration in Tai Lue Buddhism: The Tai Lue maintain strong cultural ties with the Lanna (Thai-Yuan) community and with Buddhism. Their beliefs combine palm-leaf manuscript traditions with the worship of spirits, which are often transformed conceptually into guardian deities while retaining their sacred status. Ritual practice therefore reflects a harmonious synthesis of indigenous beliefs and Buddhist teachings.

2) Ritual practice : The Tai Lue regard spirits as ancestral and communal guardians whose existence is integrated with Buddhist notions of karma and its consequences. Proper ritual practice is believed to bring peace and prosperity. Rituals are transmitted intergenerationally and have been adapted including the use of modern technologies for preservation and dissemination in contemporary society.

3) Philosophy of spirit veneration in Tai Lue Buddhism: The Tai Lue worldview blends spirit veneration with Buddhism in a balanced way, seeing life and the world as an interconnected system of humans, spirits, and nature. Knowledge is sought through meditative practice, reason, and ancestral wisdom. Belief practices guide moral conduct and the cultivation of a peaceful society, grounded in the Threefold Training (slla, samadhi, paññ a) and the Middle Way to foster mental tranquility and harmonious

coexistence. Compassion (metta), sympathetic joy (mudita), empathetic concern (karuna), and equanimity (upekkha) temper the application of wisdom so that it serves mutual support rather than ego or domination.

Keywords : Philosophy, Spirit veneration, Spirits, Tai Lue Buddhism.

บทนำ

ชาวไทลื้อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานในภาคเหนือของประเทศไทย เช่น เชียงราย น่าน พะเยา และลำพูน วิถีชีวิตของพวกเขาแนบแน่นกับความเชื่อดั้งเดิม โดยเฉพาะเรื่อง “ผี” ซึ่งเป็นระบบความเชื่อสำคัญที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณ (วิถี พานิชพันธ์, 2540 : 15) การนับถือผีสำหรับชาวไทลื้อไม่ได้หมายถึงเพียงความกลัวต่อสิ่งเหนือธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และธรรมชาติไว้ด้วยกัน

ผีในความเชื่อของชาวไทลื้อถูกมองเป็นพลังหรือวิญญาณที่สถิตอยู่ทั่วไป ทั้งในบ้าน ป่า ภูเขา และแหล่งน้ำ การบูชาผีจึงมีเป้าหมายเพื่อขอความคุ้มครอง ความอุดมสมบูรณ์ และความเป็นสิริมงคล ผีที่สำคัญได้แก่ ผีบรรพบุรุษ ซึ่งสะท้อนความกตัญญูและความเชื่อว่าบรรพชนยังคงปกปักษ์รักษาลูกหลาน; ผีบ้านผีเรือน ผู้ดูแลบ้านและชุมชนที่ต้องอ่อนน้อมบูชาในโอกาสสำคัญ; และผีป่าหรือผีเจ้าแม่ ผู้คุ้มครองธรรมชาติและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ (สุเทพ สหรัตน์, 2553 : 20–35) การบูชาผีเหล่านี้ช่วยให้ชาวไทลื้อดำรงชีวิตร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุลและสงบสุข

พิธีกรรมการนับถือผีเป็นส่วนสำคัญของวิถีชาวไทลื้อ เช่น การทำบุญบ้าน การเลี้ยงผีบรรพบุรุษ และการบูชาผีบ้านผีเรือน ซึ่งมักจัดขึ้นในช่วงเทศกาลหรือบุญประเพณี นอกเหนือจากการขอพรและขับไล่เคราะห์ร้ายแล้ว พิธีเหล่านี้ยังกระชับความสามัคคีของชุมชน อย่างไรก็ตาม ความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับผีมีจุดต่างกับหลักพระพุทธศาสนาที่เน้นการหลุดพ้นด้วยปัญญาและสมาธิ ทำให้บางครั้งเกิดความสับสนในการปฏิบัติ แม้ชาวไทลื้อจะผสมผสานสองระบบความเชื่อนี้เข้าด้วยกันได้ แต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและทัศนคติของคนรุ่นใหม่ก็ทำให้พิธีกรรมบางอย่างลดบทบาทลง ซึ่งอาจส่งผลต่อการสืบทอดอัตลักษณ์และองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมในอนาคต

การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการนับถือผีของชาวไทลื้อจึงชี้ให้เห็นบทบาทของพิธีกรรมในฐานะกลไกทางสังคมและวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงบุคคล ครอบครัว ชุมชน และธรรมชาติไว้ด้วยกัน พิธีสำคัญอย่างพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษและพิธีบูชาผีบ้านผีเรือน สะท้อนอิทธิพลของความเชื่อดั้งเดิมต่อวิถีชีวิตประจำวันและการจัดการสังคมของชุมชน (กานดา จันทร์ทอง, 2553 : 30–50)

การศึกษานี้จึงมุ่งทำความเข้าใจแนวคิด ความหมาย และปรัชญาการนับถือผีควบคู่กับพระพุทธศาสนา เพื่ออธิบายเบื้องหลังวิธีคิด วิธีปฏิบัติ และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ยังคงมีคุณค่าและบทบาทต่อคุณภาพชีวิตของชาวไทลื้อจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาการนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ

2) เพื่อศึกษาการปฏิบัติที่มีต่อการนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ

3) เพื่อวิเคราะห์ปรัชญาการนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ

วิธีดำเนินการวิจัย

การทำวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปรัชญาการนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ” ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และพื้นที่ในการวิจัย

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกในเรื่องปรัชญาการนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ จำนวน 33 รูปหรือคน โดยแบ่งเป็นกลุ่ม จำนวน 5 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 พระสงฆ์ระดับตำบล อำเภอ จังหวัดพะเยา จำนวน 11 รูป กลุ่มที่ 2 ประชาชนทั่วไป ในเขตอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน 10 คน กลุ่มที่ 3 ปราชญ์ชาวบ้านในเขตอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน 4 คน กลุ่มที่ 4 ผู้นำชุมชนในเขตอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน 6 คน กลุ่มที่ 5 เยาวชนคนรุ่นใหม่ในเขตอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน 2 คน

2) พื้นที่ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อที่อาศัยอยู่ใน 3 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดพะเยา จังหวัดน่าน แต่ผู้วิจัยเน้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เป็นหลัก และพื้นที่นี้ทำให้สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา สภาพความเป็นอยู่ สังคมเศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา คติความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชาวไทลื้อในล้านนา ได้อย่างครบถ้วนสำคัญ

เครื่องมือการวิจัย

1) แบบสัมภาษณ์ การนับถือผีและพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ แบ่งเป็น 3 ข้อใหญ่ ได้แก่ 1. การนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ 2. การปฏิบัติที่มีต่อการนับถือผีในพระพุทธศาสนา

ของชาวไทลื้อ 3. การวิเคราะห์ปรัชญาการนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ ซึ่งคำถามทั้ง 3 หัวข้อนั้นมีลักษณะปลายเปิด

2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานต่าง ๆ

3) สมุดบันทึกภาคสนาม ใช้สำหรับจดบันทึกสภาพแวดล้อม ข้อมูลจากการสังเกต และรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบริบทของการวิจัย

4) เอกสารประกอบการวิเคราะห์ เช่น พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งช่วยสนับสนุนการตีความข้อมูลจากภาคสนาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากเอกสารทางวิชาการและการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัย

จากผู้วิจัยได้จัดทำวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปรัชญาการนับถือผีและพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ” ผลการวิจัยข้ออมูลพบว่า เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยสามารถจำแนกตามหัวข้อดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ พบว่า ชาวไทลื้อในล้านนามีรากเหง้าทางประวัติศาสตร์จากแถบสิบสองปันนา และได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคเหนือตอนบนของไทยด้วยปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา และเครือญาติ ทำให้ปัจจุบันเกิดชุมชนไทลื้อกระจายอยู่ในหลายจังหวัดของล้านนา โดยยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรมไว้ได้อย่างชัดเจน วิถีชีวิตของชาวไทลื้อมีความผูกพันกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด ดำรงชีพด้วยการเกษตรเป็นหลัก มีระบบครอบครัวแบบขยาย เคารพผู้อาวุโส และมีแบบแผนทางสังคมที่ยึดโยงกับความเชื่อดั้งเดิม บ้านเรือน การแต่งกาย และศิลปวัฒนธรรมสะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมจากประสบการณ์ชีวิต ความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และพระพุทธศาสนา ในด้านคติความเชื่อ ชาวไทลื้อยึดถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทควบคู่กับการนับถือผีและสิ่งเหนือธรรมชาติ ความเชื่อเรื่องผีเมือง ผีบ้าน ผีบรรพบุรุษ นรก สวรรค์ ไสยศาสตร์ และโหราศาสตร์ ล้วนทำหน้าที่เป็นกรอบกำหนดการดำเนินชีวิต การตัดสินใจ และการอยู่ร่วมกันในสังคม ความเชื่อเหล่านี้มิได้แยกขาดจากพุทธศาสนา หากแต่ผสมผสานกันอย่างกลมกลืนผ่านคำสอน นิทานชาดก และพิธีกรรมทางศาสนา ในด้านประเพณีและพิธีกรรมของชาวไทลื้อจึงมีลักษณะเป็นการหลอมรวมระหว่างความเชื่อดั้งเดิม ความเชื่อ

เรื่องผี และพระพุทธศาสนา ทั้งในพิธีกรรมชีวิต พิธีกรรมเกี่ยวกับชุมชน และงานบุญทางศาสนา วัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางจิตใจ ขณะที่หอเสื้อบ้านหรือผีเมืองยังคงเป็นศูนย์รวมความศรัทธาในระดับชุมชน ภาพรวมสะท้อนให้เห็นว่าการนับถือผีและพระพุทธศาสนาเป็นระบบความเชื่อที่เกื้อกูลกัน และมีบทบาทสำคัญต่อการธำรงอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาวไทลื้อในล้านนาจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 การปฏิบัติที่มีต่อการนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ พบว่า การปฏิบัติต่อการนับถือผีและพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อมีลักษณะเป็นระบบความเชื่อแบบผสมผสานที่ดำรงอยู่อย่างกลมกลืน ไม่แยกขาดจากกัน ความเชื่อเรื่องผีซึ่งยึดโยงกับบรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชนถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของจักรวาลเดียวกับพระพุทธศาสนา การปฏิบัติจึงมุ่งเน้นการแสดงความเคารพ การขอความคุ้มครอง และการรักษาความสมดุลของชีวิต ผ่านพิธีกรรมและกิจกรรมทางศาสนาที่ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอโดยไม่เกิดความขัดแย้งทางความเชื่อ กิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการนับถือผี เช่น พิธีกรรมประจำปี การสืบชะตา หรือการร่วมกันดูแลศาลและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ นอกจากสะท้อนศรัทธาแล้ว ยังทำหน้าที่เสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชน เหตุผลที่ชาวไทลื้อยังคงยึดถือการนับถือผีควบคู่กับพระพุทธศาสนา เกิดจากความต้องการความมั่นคงทางจิตใจ ความผูกพันทางสังคม และการธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เป้าหมายสำคัญของการปฏิบัติเหล่านี้ คือการขอความคุ้มครอง ความสงบสุข และความเจริญรุ่งเรืองของชุมชน พร้อมทั้งการสืบทอดประเพณีจากรุ่นสู่รุ่น การอนุรักษ์ดำเนินผ่านบทบาทของผู้อาวุโส การถ่ายทอดความรู้ และการปรับใช้แนวทางสมัยใหม่ในการเผยแพร่ข้อมูล อย่างไรก็ตาม ความท้าทายสำคัญอยู่ที่การรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์รากเหง้าทางวัฒนธรรมกับการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย เพื่อให้การนับถือผีและพระพุทธศาสนายังคงมีความหมายต่อชาวไทลื้อในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 วิเคราะห์ปรัชญาการนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ พบว่า ความเชื่อและวิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทลื้อในล้านนาเป็นระบบความคิดที่บูรณาการพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความเชื่อเรื่องผีสางเทวดาเข้าไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืน จนก่อรูปเป็นวัฒนธรรมและอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชน หากพิจารณาในเชิงปรัชญา จะเห็นได้ว่าความเชื่อดังกล่าวมีความลึกซึ้งและครอบคลุมหลายมิติของชีวิตมนุษย์ *ในเชิงอภิปรัชญา* ชาวไทลื้อมีโลกทัศน์ที่ยอมรับทั้งความจริงเชิงประจักษ์และความจริงเหนือประสบการณ์ ความเชื่อเรื่องกรรม การเวียนว่ายตายเกิด สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และผีสาง สะท้อนการยอมรับการมีอยู่ของสิ่งเหนือธรรมชาติ ขณะเดียวกันหลักธรรมทาง

พุทธศาสนา เช่น ไตรลักษณ์และปฏิจจสมุปบาท ก็ช่วยอธิบายความจริงของชีวิตด้วยเหตุผลและความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัย *ในเชิงญาณวิทยา* การแสวงหาความรู้ของชาวไทลื้อเป็นการผสมผสานหลายแนวทาง ทั้งการปฏิบัติสมาธิภาวนา การใช้เหตุผล การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และการถ่ายทอดความรู้ผ่านผู้อาวุโส ตำนาน และคัมภีร์โบราณ แสดงให้เห็นถึงระบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทชีวิตจริง *ในเชิงจริยศาสตร์* ความเชื่อของชาวไทลื้อหล่อหลอมให้เกิดแนวทางการดำเนินชีวิตที่มุ่งความดีงาม โดยยึดหลักการทำความดี ละเว้นความชั่ว การให้ทาน รักษาศีล และการเจริญภาวนา ซึ่งเป็นทั้งจริยธรรมเชิงคุณธรรมและเชิงผลลัพธ์ ที่มุ่งสร้างความสุขทั้งต่อตนเองและสังคมขณะที่ในเชิงของสุนทรียศาสตร์ ความเชื่อได้แสดงออกผ่านศิลปวัฒนธรรมอันงดงาม เช่น งานศิลปกรรมทางพุทธศาสนา การแต่งกาย อาหารพื้นถิ่น ดนตรี และการฟ้อนรำ ซึ่งสะท้อนรสนิยม ความประณีต และคุณค่าทางจิตใจของชุมชนโดยสรุป ความเชื่อของชาวไทลื้อในล้านนาตั้งอยู่บนหลักพุทธธรรมควบคู่กับความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ วิธีปฏิบัติคือการดำเนินชีวิตอย่างพอดี สอดคล้องกับธรรมชาติ รักษาประเพณี และสั่งสมกุศล โดยมีเป้าหมายทั้งความสงบสุขทางจิตใจ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการสืบทอดวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป ความเชื่อดังกล่าวจึงเป็นรากฐานสำคัญที่เกื้อหนุนการพัฒนาชีวิตและสังคมของชาวไทลื้ออย่างยั่งยืน และเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าต่อการศึกษาและการประยุกต์ใช้ในบริบทสังคมร่วมสมัย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปรัชญาการนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ” จากสรุปผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ จากผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อเรื่องการนับถือผีและพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อในล้านนาเป็นระบบความเชื่อแบบผสมผสานที่เกื้อหนุนกัน ทั้งในมิติประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเชื่อ และพิธีกรรม โดยมีวัดและหอเสื้อบ้านเป็นศูนย์กลางเชื่อมโลกทางศาสนากับโลกของจิตวิญญาณ สะท้อนให้เห็นความเข้าใจแบบองค์รวมของไทลื้อที่ยึดมั่นในทั้งผี เทวดา พุทธ ซึ่งร่วมกันสร้างระเบียบทางสังคมและคุณค่าทางจริยธรรมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุภัทรพรหมคุณ (2563) พบว่า บทบาทผู้นำชาวไทลื้อในการส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ขับเคลื่อนโดยบุญ กรรม มีวัด หอเสื้อบ้านและพิธีกรรมเป็นโครงหลัก สร้างระเบียบและคุณค่าทางจริยธรรมของชุมชน พร้อมรับรู้พลวัตยุคใหม่ที่ต้อง “คงสาระ ปรับรูปแบบ” ผ่านบทบาทเชิงรุกของผู้นำและสถาบันท้องถิ่น อีกทั้งยังสอดคล้องกับ

พระครูวิจิตรพิพัฒนโกศล (2565) พบว่า ระบบความเชื่อของชาวไทลื้อในล้านนาเป็น “พุทธศาสนาเชิงวัฒนธรรม” (Cultural Buddhism) ที่ผสมผสานกับผีและเทวดาในฐานะพลังจิตวิญญาณร่วม การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมนี้ไม่ได้ขึ้นกับศาสนาเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นกับ ความร่วมมือของชุมชนและสถาบันทุกระดับ ที่รักษาแก่นคุณค่าของ “บุญ กรรม ความดี ความสามัคคี” ให้คงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย.

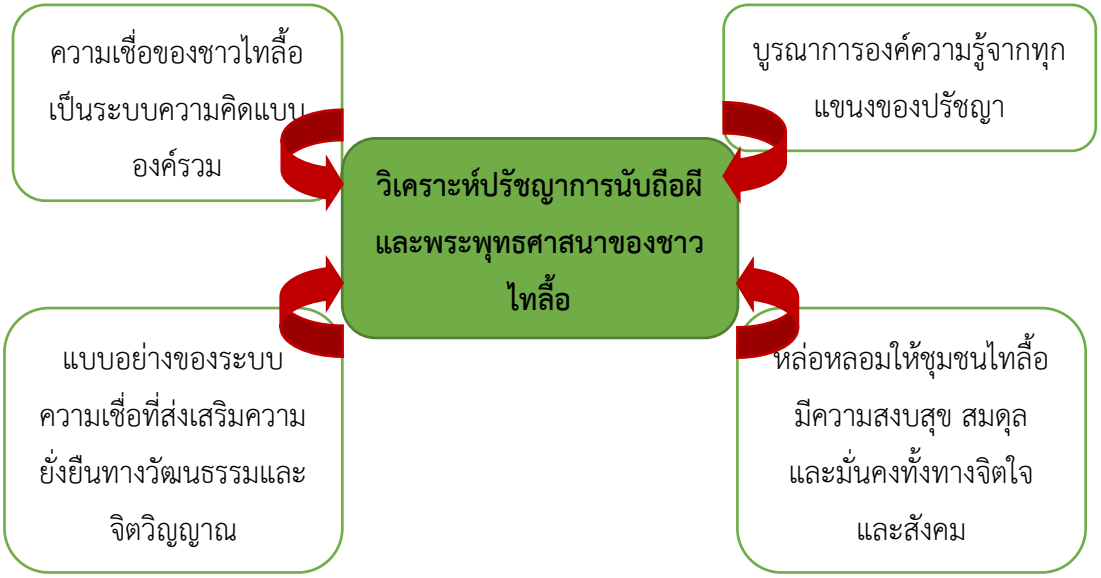
อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 การปฏิบัติที่มีต่อการนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ พบว่า ระบบความเชื่อของชาวไทลื้อเป็นโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่หลอมรวมความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผี เทวดา และพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน มิได้แยกศาสนาออกจากไสยศาสตร์ หากแต่ดำรงอยู่ในลักษณะของ “พุทธศาสนาเชิงวัฒนธรรม” ที่ทำหน้าที่เป็นกลไกทางสังคม จิตวิทยา และวัฒนธรรมในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ความสามัคคีของชุมชน และการสืบทอดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาณิศา มีแสง (2556) ที่ชี้ให้เห็นว่า ความเชื่อของชาวไทลื้อและล้านนาเป็นระบบความคิดแบบบูรณาการ ซึ่งผี เทวดา และพระพุทธศาสนาเกื้อหนุนกันในการสร้างสมดุลระหว่างโลกมนุษย์กับโลกวิญญาณ ผ่านพิธีกรรม ศิลปะศาสนา และการถ่ายทอดคุณค่าทางจริยธรรม นอกจากนี้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ พระจักรกฤษณ์ ธีรธมฺโม (2556) ซึ่งอธิบายว่าเทวดาเป็นภพภูมิหนึ่งในจักรวาลวิทยาทางพุทธศาสนา อันเกิดจากผลแห่งการทำความดีและการปฏิบัติตามหลักธรรม แนวคิดดังกล่าวมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมและประเพณีล้านนาอย่างชัดเจน เช่น การอัญเชิญท้าวจตุโลกบาลในพิธีมงคล การอุทิศส่วนบุญให้เทวดา และการปรากฏของเทวดาและบริวารในศิลปกรรมทางศาสนา ด้วยเหตุนี้ ระบบความเชื่อของชาวไทลื้อ ล้านนาจึงมิได้เป็นสิ่งล้าสมัย หากแต่เป็นโครงสร้างความคิดที่สามารถดำรงอยู่และปรับตัวตามบริบททางสังคมและกาลเวลาได้อย่างกลมกลืน ภายใต้กรอบของพระพุทธศาสนาเถรวาท.

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 วิเคราะห์ปรัชญาการนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ พบว่า ระบบความเชื่อของชาวไทลื้อในล้านนาเป็นแบบอย่างของ “ปรัชญาแห่งความกลมกลืน” ที่บูรณาการศรัทธา เหตุผล และประสบการณ์ชีวิตเข้าด้วยกันอย่างมีดุลยภาพ ความเชื่อเรื่องผี เทวดา และพระพุทธศาสนาไม่ได้อยู่ในความสัมพันธ์แบบขัดแย้ง หากแต่ทำหน้าที่ร่วมกันในการรักษาระเบียบทางจิตใจ สังคม และจริยธรรม สะท้อนความเข้าใจเชิงลึกต่อธรรมชาติของชีวิตที่ดำรงอยู่ระหว่างโลกวัตถุและโลกจิตวิญญาณ ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระใบฎีกากฤตธีภากร อาภสฺสโร (2566) ชี้ให้เห็นว่า ระบบความเชื่อผี เทวดา และพระพุทธศาสนาในล้านนา แสดงถึงปรัชญาแห่ง

ความกลมกลืนระหว่างศรัทธา เหตุผล และจิตวิญญาณ อันเป็นภูมิปัญญาทางศาสนาและปรัชญาชีวิตที่เชื่อมโยงมนุษย์กับธรรมชาติ สังคม และความดีงามอย่างสันติและยั่งยืน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิราชย์ นันขันตี (2558) ซึ่งพบว่า การนับถือผีของชาวไทลื้อ ทำหน้าที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและกลไกทางสังคมในการสร้างสำนึกแห่งชุมชน ความเป็นเอกภาพ และความมั่นคงทางจิตใจของกลุ่มชาติพันธุ์ อันสะท้อนให้เห็นโครงสร้างความคิดร่วมของชุมชนชาติพันธุ์ในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ด้วยเหตุนี้ ระบบความเชื่อของชาวไทลื้อในล้านนาจึงมิใช่เพียงระบบศรัทธาทางศาสนา หากแต่เป็นกรอบปรัชญาทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมให้สังคมดำรงอยู่ด้วยสติ ปัญญา คุณธรรม และความงาม อันเป็นรากฐานของความสงบ สันติ และความยั่งยืนของชุมชนสืบมา.

องค์ความรู้

จากการศึกษาทั้งผู้วิจัยได้สรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยครั้งนี้เรื่อง “วิเคราะห์ปรัชญาการนับถือผีในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ” สามารถสรุปได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แผนผังความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ที่มา : พระครูสังฆรักษ์กฤตธีภากร อาภสฺสโร (อ้นแพ), 2569.

จากแผนภาพสามารถสรุปได้ดังนี้ ความเชื่อของชาวไทลื้อในล้านนาเป็นระบบความคิดที่ผสมผสานพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติอย่างกลมกลืน จนหล่อ

หลอมเป็นวิถีชีวิต วัฒนธรรม และกรอบคุณค่าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ในเชิงอภิปรัชญา ความเชื่อดังกล่าวสะท้อนโลกทัศน์ที่ยอมรับทั้งความจริงเชิงเหตุผลและความจริงเหนือประสบการณ์ ทั้งกฎแห่งกรรม การเวียนว่ายตายเกิด และอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ควบคู่กับการเข้าใจความจริงตามหลักพุทธธรรม ส่วนในมิติญาณวิทยา ชาวไทลื้อแสวงหาความรู้ผ่านการปฏิบัติภาวนา การใช้เหตุผล ประสบการณ์ตรง และการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ในเชิงจริยศาสตร์ ความเชื่อไทลื้อส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ยึดความดีงาม การทำบุญ รักษาศีล และพัฒนาจิตใจ ขณะที่ในเชิงสุนทรียศาสตร์ ความเชื่อได้ก่อให้เกิดศิลปวัฒนธรรมล้านนาที่งดงาม ทั้งศิลปกรรม ดนตรี การฟ้อนรำ และวิถีชีวิตเรียบง่าย ในทัศนะของญาณวิทยา วิถีการแสวงหาความรู้ของชาวไทลื้อมีทั้งการปฏิบัติสมาธิภาวนาเพื่อเข้าถึงปัญญาญาณ การพิจารณาไตร่ตรองตามหลักเหตุผล และเมื่อพิจารณาผ่านกรอบจริยศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงจริยศาสตร์แบบจริยธรรมเชิงคุณธรรมที่เน้นการประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ และจริยศาสตร์เชิงผลลัพธ์ที่มุ่งผลแห่งการทำดีเลี่ยงชั่ว โดยสรุป ความเชื่อของชาวไทลื้อมีรากฐานอยู่บนพุทธธรรม เน้นการดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง มุ่งความสงบสุขทางจิตใจ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการสืบทอดวัฒนธรรม ซึ่งนับเป็นแบบอย่างของระบบความเชื่อที่เกื้อหนุนต่อชีวิต ชุมชน และความยั่งยืนของคนในสังคม

สรุป และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปรัชญาการนับถือผีและพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ” ชาวไทลื้อในล้านนามีรากเหง้าทางประวัติศาสตร์จากแถบสิบสองปันนา และได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยจากปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา และเครือญาติ ส่งผลให้เกิดชุมชนไทลื้อในหลายพื้นที่ซึ่งยังสามารถธำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรมไว้ได้อย่างเข้มแข็ง ระบบความเชื่อของชาวไทลื้อมีลักษณะเป็นการผสมผสานระหว่างการนับถือผีและพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทอย่างกลมกลืน โดยความเชื่อดังกล่าวทำหน้าที่เป็นกรอบกำหนดวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันในสังคม และการธำรงความมั่นคงทางจิตใจของชุมชน ผ่านพิธีกรรม ประเพณี และกิจกรรมทางศาสนาที่ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและความผูกพันของคนในชุมชน เมื่อพิจารณาในเชิงปรัชญา ความเชื่อของชาวไทลื้อสะท้อนระบบความคิดแบบบูรณาการที่ครอบคลุมมิติอภิปรัชญา ญาณวิทยา จริยศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์ โดยมุ่งเน้นการดำเนินชีวิตอย่างพอดี สอดคล้องกับธรรมชาติ ยึดหลักพุทธธรรมควบคู่กับความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นรากฐานสำคัญในการธำรงวัฒนธรรมอัตลักษณ์ และการพัฒนาชีวิตและสังคมของชาวไทลื้ออย่างยั่งยืนในบริบทสังคมร่วมสมัยต่อไป.

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) รักษาและสืบสานแนวคิด ความเชื่อ และประเพณีพิธีกรรมไทลื้อที่เชื่อมโยงกับพุทธศาสนา

2) สร้างฐานความรู้เชิงสารสนเทศ ของตำนาน ประวัติศาสตร์ และพิธีกรรมในพื้นที่ต่าง ๆ

3) บรรจุองค์ความรู้พุทธกระบวนทัศน์ไทลื้อในระบบการศึกษาและการเรียนรู้นอกระบบ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ข้ามรุ่น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ควรจะมีการสืบสานแนวคิด ความเชื่อ และประเพณีพิธีกรรมของคนไทลื้อที่มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา โดยให้ผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีความรู้มาถ่ายทอดให้แก่ลูกหลานไทลื้อ และผู้ ที่สนใจ เพื่อให้เกิดการสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อต่อไป

2) ควรจะมีการสืบค้นตำนาน ประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรมต่างๆ วีรบุรุษในท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในแต่ละพื้นที่ในทุกจังหวัด โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในลักษณะของงานวิจัยท้องถิ่น

3) ควรจะมีการดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของพุทธกระบวนทัศน์ชาวไทลื้อ โดยเฉพาะด้านคติความเชื่อดั้งเดิมและประเพณีพิธีกรรม โดยจัดทำเป็นหลักสูตรการเรียนการสอน ทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบในทุกระดับ เพื่อให้เด็กเยาวชนได้เรียนรู้พุทธกระบวนทัศน์ของชาติพันธุ์ไทลื้อ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) การสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านพุทธกระบวนทัศน์ เพื่อให้เป็นรากฐานของแนวคิดที่จะนำไปอธิบายปรากฏการณ์ของพุทธกระบวนทัศน์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

2) การศึกษาวิวัฒนาการของพุทธกระบวนทัศน์ เพื่อให้เห็นพัฒนาการของความคิดหรือกระบวนทัศน์ด้านพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคของมนุษย์

3) การศึกษาเปรียบเทียบพุทธกระบวนทัศน์ของชาวไทลื้อที่มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาในชุมชนไทลื้อจังหวัดอื่น

4) การศึกษาพุทธกระบวนทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

References

กานดา จันทร์ทอง. 2553. *พิธีกรรมและการนับถือผีในชุมชนไทยลื้อ.* เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปาณิศา มีแสง. 2556. “ศึกษาแนวคิดเรื่องเทพอารักษ์ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูกับเทพอารักษ์ในพุทธศาสนาเถรวาท : กรณีศึกษาเฉพาะเทพจตุโลกบาล”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูวิจิตรพิพัฒนโกศล อภิวฑฺฒโน (หอมนาน). 2565. “รูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ”. *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสุภัทรพรหมคุณ พรฺหมฺจาโร (เจริญ คำประเสริฐ). 2563. “บทบาทผู้นำชาวไทลื้อในการส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา”. *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระจักรกฤษณ์ ธีรธมฺโม (วานิชชินชัย). 2556. “ศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเทวดาในคัมภีร์จักกวาฬทีปนี”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระใบฎีกากฤตธีภากร อาภสฺสโร (อ้นแพ). 2566. “ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าความเชื่อเทวดาในล้านนา”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิถี พานิชพันธ์. 2540. *วิถีล้านนา.* กรุงเทพมหานคร : โอ เอส พริ้นติ้งเฮ้าส์.

สุเทพ สหรัตน์. 2548. *การนับถือผีในสังคมไทยลื้อ.* เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____. 2553. *การนับถือผีของชาวภาคเหนือของไทย.* เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อธิราชย์ นันขันตี. 2558. “การนับถือผีของชาวไทยย้อ ความสัมพันธ์ด้านความเชื่อและนิเวศวิทยาวัฒนธรรม”. *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา.* คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยบูรพา.

การพัฒนากระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โรงเรียนสันติสุข อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

Development of Facilities Management Processes at Santisuk School, Doi Lo District, Chiang Mai Province Through Digital Technology Implementation

สุเมธ ชื่นเมือง Sumate Cheunmaung
พรนิภา จันทร์น้อย Pronnipa Channoi
มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น
The Far Eastern University
6690041009@feu.edu

Received 2025/10/27 *Revised* 2026/01/12 *Accepted* 2026/01/21

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 2) พัฒนากระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และ 3) ประเมินผลการใช้กระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มเป้าหมายรวม 40 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม แบบประเมินความเหมาะสม และแบบประเมินผลการใช้งาน มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับอยู่ที่ 0.975 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า PNImodified และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการบริหารงานอาคารสถานที่โรงเรียนสันติสุข อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า ปัญหาสำคัญคือ กระบวนการแจ้งซ่อมที่ซับซ้อนและบทบาทหน้าที่ไม่ชัดเจน โดยมีความต้องการระบบแจ้งซ่อมแบบเรียลไทม์และการบำรุงรักษาเชิงป้องกันสูงสุด

2) พัฒนากระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โรงเรียนสันติสุข อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่ากระบวนการที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ

การวางแผน การจัดองค์การ การดำเนินงาน การควบคุม และการประเมินผล โดยระบบสำคัญได้แก่ ระบบแจ้งซ่อม ระบบจัดการข้อมูล ระบบงบประมาณ ระบบรายงาน และระบบสื่อสาร

3) ประเมินผลการใช้กระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โรงเรียนสันติสุข อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการลดเวลาทำงานและระบบแจ้งซ่อมอัตโนมัติ ทำให้ผู้ใช้มีความพึงพอใจสูง แต่ควรพัฒนาเพิ่มเติมด้านการจัดองค์การและการออกแบบหน้าจอเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ
คำสำคัญ : การพัฒนากระบวนการ, การบริหารงานอาคารสถานที่, เทคโนโลยีดิจิทัล, สถานศึกษา.

Abstract

This research aimed to: 1) examine the current situation, problems, and needs of facilities management using digital technology; 2) develop facilities management processes using digital technology; and 3) evaluate the implementation of facilities management processes using digital technology. A mixed-methods research design was employed. The target group consisted of 40 participants. Research instruments included questionnaires, an appropriateness assessment form, and an implementation evaluation form, with an overall reliability coefficient of 0.975. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, PNImodified, and content analysis.

The research results revealed that:

1) Regarding the current situation, problems, and needs of facilities management at Santisuk School, Doi Lo District, Chiang Mai Province, using digital technology, major problems identified were complex repair request processes and unclear roles and responsibilities, with the highest needs being real-time repair request systems and preventive maintenance.

2) The developed facilities management processes at Santisuk School, Doi Lo District, Chiang Mai Province, using digital technology comprised five components: planning, organizing, operations, control, and evaluation. Key systems included repair

request systems, data management systems, budget management systems, reporting systems, and communication systems.

3) The evaluation of facilities management processes implementation at Santisuk School, Doi Lo District, Chiang Mai Province, using digital technology indicated high-level results, particularly in reducing work time and automated repair request systems, resulting in high user satisfaction. However, further development is recommended in organizational structure and interface design to enhance efficiency.

Keywords: Process Development, Facilities Management, Digital Technology, Educational Institution**.**

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศใน 6 มิติหลัก โดยมิติด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้แก่โครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่ห่างไกลตามพระราชดำริสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 มุ่งพัฒนาเด็กและเยาวชนแบบองค์รวมผ่าน 8 เป้าหมาย รวมถึงการพัฒนาสถานศึกษาเป็นศูนย์บริการความรู้ โรงเรียนสันติสุข อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหนึ่งในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ มีนักเรียน 366 คน จากหลากหลายชาติพันธุ์ ครู 22 คน และผู้บริหาร 2 คน การบริหารจัดการอาคารสถานที่ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน (วรภาส สุภามูล, 2561 : 36) แต่ปัจจุบันยังขาดระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ (ปิยะนุช บัวชุม, 2561 : 68) จึงจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการสอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนประเทศสู่ไทยแลนด์ 4.0 และสังคมดิจิทัล (มัณฑนา เพ็งสาย และธีรภัทร กุโลภาส, 2564 : 199-210) ตามแผนพัฒนาฉบับที่ 5 ของโครงการ (พ.ศ. 2560-2569)

ระบบการบริหารจัดการอาคารสถานที่ในปัจจุบันมีกระบวนการ ดังนี้ เมื่อมีผู้พบเห็นความชำรุดเสียหาย ผู้พบเห็นดำเนินการแจ้งครูผู้รับผิดชอบในการซ่อมบำรุงด้วยตนเอง จากนั้นครูผู้รับผิดชอบจะทำบันทึกข้อมูลและแจ้งนักการภารโรงเพื่อดำเนินการซ่อมบำรุง กระบวนการดำเนินงานดังกล่าวมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น การแจ้งซ่อมมีหลายขั้นตอนและใช้ระยะเวลานาน ขาดระบบการติดตามสถานะที่เป็นปัจจุบัน ไม่มีการจัดเก็บประวัติการซ่อมบำรุงอย่างเป็นระบบ และ

ยากต่อการวางแผนการบำรุงรักษาเชิงป้องกัน (นิตินัย บุญนรากร, 2565 : 8-9) ส่งผลให้การบริหารจัดการอาคารสถานที่ขาดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการแจ้งซ่อมและการติดตามงาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษาโดยรวม นอกจากนั้น จากรายงานการประชุมประจำเดือน พฤษภาคม ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนสันติสุข พบว่า การบริหารจัดการอาคารสถานที่ในปัจจุบันขาดระบบแจ้งเตือนและติดตามสถานะการซ่อมบำรุงที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบในหลายด้าน ได้แก่ ด้านความปลอดภัย อาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ที่ชำรุดอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ใช้งาน ด้านประสิทธิภาพการใช้งาน ความล่าช้าในการซ่อมบำรุงทำให้ไม่สามารถใช้พื้นที่และอุปกรณ์ได้เต็มศักยภาพ ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ความชำรุดทรุดโทรมส่งผลต่อบรรยากาศการเรียนรู้และคุณภาพชีวิตของผู้เรียน และด้านงบประมาณ การซ่อมแซมที่ล่าช้าทำให้ความเสียหายขยายวงกว้างและต้องใช้งบประมาณเพิ่มขึ้นอย่างมาก ปัญหาเหล่านี้แสดงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาระบบบริหารจัดการอาคารสถานที่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (โรงเรียนสันติสุข, 2566)

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบงานอาคารสถานที่ จึงมีความสนใจศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่ในสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยใช้ทฤษฎีระบบ (System Theory) เป็นกรอบแนวคิด (จันทรานี สงวนนาม, 2551 : 85-86) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา รวมถึงการเพิ่มประสิทธิภาพในการแจ้งซ่อมบำรุง การติดตามสถานะการบริหารจัดการ ด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (จารุวรรณ ครุฑเงิน, 2566 : 117-119) ที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียน ให้สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่พัฒนาขึ้นในการบริหารจัดการอาคารสถานที่อย่างมีคุณภาพ ลดขั้นตอนการทำงานที่ซ้ำซ้อน สอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่ห่างไกลและยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการบริหารงานอาคารสถานที่โรงเรียนสันติสุข อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

2) เพื่อพัฒนากระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โรงเรียนสันติสุข อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

3) เพื่อประเมินผลการใช้กระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โรงเรียนสันติสุข อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โรงเรียนสันติสุข อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มีวิธีดำเนินการศึกษา ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โรงเรียนสันติสุข อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ ในปี 2568 แยกออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

ประชากรกลุ่มที่ 1 ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 2 คน ครู 22 คน หัวหน้านักเรียนหอพัก 13 คน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับงานอาคารสถานที่ 3 คน ของโรงเรียนสันติสุข รวม 40 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 2 คน หัวหน้างานอาคารสถานที่ 1 คน ครูผู้รับผิดชอบงานอาคารสถานที่ 5 คน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับงานอาคารสถานที่ 3 คน ของโรงเรียนสันติสุข รวม 11 คน

เครื่องมือการวิจัย

1)แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการด้านการบริหารงานอาคารสถานที่ในสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 6 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 7 ข้อ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการบริหารงานอาคารสถานที่ในสถานศึกษา ครอบคลุม 5 ด้าน ด้านละ 8 ข้อ รวม 40 ข้อ ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะสำหรับสภาพปัจจุบัน ปัญหาด้านการบริหารงานอาคารสถานที่ 5 ด้าน ด้านละ 1 ข้อ รวม 5 ข้อ ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามความต้องการด้านการบริหารงานอาคารสถานที่ในสถานศึกษา ครอบคลุม 5 ด้าน ด้านละ 8 ข้อ รวมทั้งหมด 40 ข้อ ตอนที่ 5 เป็นข้อเสนอแนะสำหรับความต้องการด้านการบริหารงานอาคารสถานที่ 5 ด้าน ด้านละ 1 ข้อ รวม 5 ข้อ ตอนที่ 6 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม 1 ข้อ มีดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00

2)แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการออกแบบกระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อนำมากำหนดและวิเคราะห์แนวทางการออกแบบกระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ตามกรอบแนวคิด แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการออกแบบกระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่ในสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เป็นคำถามปลายเปิด ครอบคลุม 5 ด้าน ด้านละ 5 ข้อ รวมทั้งหมด 25 ข้อ ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการ

ออกแบบกระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่ครอบคลุม 5 ด้าน ด้านละ 1 ข้อ รวม 5 ข้อ ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับการพัฒนาระบบบริหารงานอาคารสถานที่แบบดิจิทัล จำนวน 5 ข้อ มีดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00

3)แบบประเมินความเหมาะสมของกระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน จำนวน 7 ข้อ ตอนที่ 2 ความเหมาะสมของกระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ครอบคลุม 5 ด้าน ด้านละ 8 ข้อ รวม 40 ข้อ ตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมของกระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยภาพรวม จำนวน 5 ข้อ ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเหมาะสมของกระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ครอบคลุม 5 ด้าน ด้านละ 1 ข้อ และข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม 1 ข้อ รวม 6 ข้อ มีดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00

4)แบบประเมินผลการใช้กระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่ในสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อวัดประสิทธิภาพ ความพึงพอใจ และผลกระทบของการใช้งานระบบในสถานการณ์จริง แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน จำนวน 8 ข้อ ตอนที่ 2 การประเมินผลการใช้กระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ครอบคลุม 5 ด้าน ด้านละ 10 ข้อ รวม 50 ข้อ ตอนที่ 3 การประเมินความพึงพอใจในการใช้งานระบบเทคโนโลยีดิจิทัล ครอบคลุม 6 ด้าน รวม 24 ข้อ ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลการใช้กระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ครอบคลุม 7 ประเด็น เป็นคำถามปลายเปิด ตอนที่ 5 การประเมินเปรียบเทียบกับระบบเดิมแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ตอนที่ 6 การประเมินผลกระทบต่อองค์กร แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ด้านละ 1 ข้อ ตอนที่ 7 คำแนะนำสำหรับสถานศึกษาอื่น แยกออกเป็น 3 ด้าน ด้านละ 1 ข้อ มีดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า PNImodified และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการด้านการบริหารงานอาคารสถานที่โรงเรียนสันติสุข อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า 1. การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการบริหารงานอาคารสถานที่ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการประเมินผลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงถึงการมีระบบประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจที่ดี ในขณะที่ด้านการจัดองค์การมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สะท้อนถึงข้อจำกัดในการกำหนดบทบาทหน้าที่และการมอบหมายอำนาจที่ชัดเจน ปัญหาสำคัญที่พบคือกระบวนการแจ้งซ่อมที่ซับซ้อน ใช้เวลานานและการจัดการด้านความปลอดภัยที่ยังอยู่ในระดับปานกลาง 2. ความต้องการด้านการบริหารงานอาคารสถานที่ในสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยด้านการวางแผนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยเฉพาะการวางแผนบำรุงรักษาเชิงป้องกันและการจัดลำดับความสำคัญของงานซ่อมบำรุง รองลงมาคือด้านการดำเนินงานที่ต้องการระบบแจ้งซ่อมที่รวดเร็วและระบบติดตามสถานะแบบเรียลไทม์ รวมถึงความต้องการบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ส่วนความต้องการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ประกอบด้วย ระบบสารสนเทศเพื่อการวางแผนที่ครบวงจร ระบบช่วยจัดลำดับความสำคัญโดยใช้ AI แพลตฟอร์มการสื่อสารแบบครบวงจร แอปพลิเคชันแจ้งซ่อมที่ใช้งานง่าย ระบบติดตามสถานะแบบเรียลไทม์ Dashboard สำหรับติดตามและควบคุมงาน ระบบรายงานอัตโนมัติ ระบบประเมินผลที่สร้างรายงานได้ และแพลตฟอร์มสำรวจความพึงพอใจออนไลน์ 3. การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น โดยการนำค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNImodified) พบว่ามี 3 ด้านที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ได้แก่ ด้านการวางแผนที่มีค่า 0.22 โดยเฉพาะการจัดลำดับความสำคัญของงานซ่อมบำรุง ด้านการจัดองค์การที่มีค่า 0.20 โดยเฉพาะการกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากร และด้านการดำเนินงานที่มีค่า 0.18 โดยเฉพาะการจัดการด้านความปลอดภัยอย่างเป็นระบบ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 กระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โรงเรียนสันติสุข อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล แยกออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 แนวทางการออกแบบกระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า ด้านการวางแผนเน้นระบบวิเคราะห์ข้อมูลประวัติซ่อมบำรุงเพื่อคาดการณ์ความต้องการบูรณาการข้อมูลทุกด้าน และสร้างแผนบำรุงรักษาระยะยาวที่แจ้งเตือนล่วงหน้า ด้านการจัดองค์การใช้โครงสร้างแบบเครือข่ายที่มอบหมายงานชัดเจน ติดตามงานเรียลไทม์ พร้อมพัฒนาบุคลากรผ่าน e-

learning ด้านการดำเนินงานใช้แอปแจ้งซ่อมที่ใช้งานง่าย แนบรูปภาพได้ ติดตามสถานะได้ พร้อม QR code และ RFID จัดการพัสดุ ด้านการควบคุมใช้ checklist ดิจิทัล ระบบอนุมัติแบบขั้นตอน และแดชบอร์ดเรียลไทม์ ด้านการประเมินผลใช้ KPI dashboard และประเมินความพึงพอใจผ่านแอป

ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการออกแบบกระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า ด้านการวางแผนควรใช้ข้อมูลจริงจากการปฏิบัติงาน เชื่อมโยงกับระบบงบประมาณของ สพท. และมีความยืดหยุ่นในการปรับแผน ด้านการจัดองค์การเน้นพัฒนาศักยภาพบุคลากร กำหนดบทบาทชัดเจน และสร้างวัฒนธรรมแบ่งปันข้อมูล ด้านการดำเนินงานใช้เทคโนโลยีประหยัดเวลา รองรับสถานการณ์ฉุกเฉิน ลดขั้นตอน และเน้นความปลอดภัยข้อมูล ด้านการควบคุมใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ ควบคุมคุณภาพเข้มงวดแต่ไม่ซับซ้อน มีระบบแจ้งเตือนทันที ด้านการประเมินผลเน้นการประเมินต่อเนื่อง มีตัวชี้วัดสะท้อนประสิทธิภาพจริง ประเมินทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ พร้อมข้อเสนอแนะให้เริ่มต้นด้วยการนำร่องขอบเขตเล็ก สร้างความเข้าใจและการยอมรับจากบุคลากร **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับการพัฒนาระบบบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล** พบว่า องค์ประกอบสำคัญ 5 อันดับแรกคือ ระบบแจ้งซ่อมและติดตามสถานะ ระบบจัดการข้อมูลอาคาร ระบบจัดการงบประมาณ ระบบรายงานและวิเคราะห์ข้อมูล และระบบสื่อสารประสานงาน ความท้าทายหลักคือการต้านทานการเปลี่ยนแปลง ปัญหาเทคนิค การเชื่อมต่อระบบเดิม ข้อจำกัดงบประมาณ และการขาดทักษะเทคโนโลยี แนวทางแก้ไขคือการอบรมบุคลากรต่อเนื่อง สร้างการมีส่วนร่วม เริ่มต้นนำร่องขอบเขตเล็ก หาแหล่งงบประมาณหลายช่องทาง ใช้เทคโนโลยีเหมาะสมกับบริบท ปัจจัยความสำเร็จได้แก่ การอบรมบุคลากร การสนับสนุนผู้บริหาร การมีส่วนร่วม งบประมาณเพียงพอ การวางแผนชัดเจน ทีมสนับสนุนเทคนิค และเลือกเทคโนโลยีเหมาะสม โดยแนะนำใช้ Mobile applications, Cloud computing, QR code, RFID, Dashboard และ AI

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินความเหมาะสมของกระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 1. ผลการประเมินความเหมาะสมของกระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 5 ด้าน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการควบคุมมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะแดชบอร์ดติดตามเรียลไทม์และระบบรายงานอัตโนมัติ รองลงมาคือด้านการดำเนินงาน โดยเฉพาะระบบแจ้งซ่อมออนไลน์ที่ใช้งานง่าย ติดตามสถานะเรียลไทม์ แจ้งเตือนบำรุงรักษา และจัดการความปลอดภัย ด้านการวางแผน เน้นบูรณาการแผนอาคารกับแผนการศึกษา

ด้านการจัดองค์การ เน้นกำหนดบทบาทและสิทธิการเข้าถึงข้อมูล และด้านการประเมินผล เน้นนำผลประเมินไปปรับปรุงอัตโนมัติและสำรวจความพึงพอใจ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 การประเมินผลการใช้กระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โรงเรียนสันติสุข อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า 1. ผลการประเมินการใช้กระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการประเมินผลสูงสุด เฉพาะความสะดวกของระบบรายงานอัตโนมัติและประสิทธิผลการประเมิน รองลงมาคือด้านการดำเนินงาน โดยการลดเวลาและความสะดวกของระบบแจ้งซ่อม ด้านการควบคุมโดยความชัดเจนของแดชบอร์ดและการจัดการเอกสาร Cloud ด้านการวางแผน โดยประสิทธิผลของระบบบำรุงรักษาเชิงป้องกัน และด้านการจัดองค์การต่ำสุดแต่ยังอยู่ในระดับมาก โดยความสะดวกในการมอบหมายงานและเข้าถึงข้อมูล 2. ผลการประเมินความพึงพอใจในการใช้งานระบบเทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านประโยชน์ที่ได้รับมีความพึงพอใจสูงสุด เฉพาะการลดเวลาปฏิบัติงาน รองลงมาคือด้านความถูกต้องของข้อมูล ด้านความสะดวกในการใช้งาน โดยความสะดวกในการกรอกข้อมูลและความง่ายในการเรียนรู้ ด้านความรวดเร็วของระบบ ด้านการสนับสนุนและช่วยเหลือ และด้านการออกแบบหน้าจอมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดแต่ยังอยู่ในระดับมาก โดยความสวยงามและความทันสมัยของการออกแบบได้รับความพึงพอใจสูงสุด

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยนำข้อค้นพบและประเด็นที่น่าสนใจมาทำการอภิปรายผล ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการด้านการบริหารงานอาคารสถานที่โรงเรียนสันติสุข อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า 1. สภาพปัจจุบัน ปัญหาด้านการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการประเมินผลอยู่ในระดับสูงสุด แต่ด้านการจัดองค์การอยู่ในระดับต่ำสุด เนื่องจากสถานศึกษามีการประเมินผลเป็นระบบ แต่ยังขาดความชัดเจนในโครงสร้างและการมอบหมายงาน สอดคล้องกับวรภาส สุภามูล (2561) ที่พบโรงเรียนบ้านเวียงแหงขาดการวางแผนตาม POLC ปัญหาหลัก คือกระบวนการแจ้งซ่อมซับซ้อนและใช้เวลานานระดับมากที่สุด เพราะยังใช้วิธีดั้งเดิมผ่านหลายขั้นตอนทำให้ตอบสนองไม่ทันท่วงที สอดคล้องกับนิตินัย บุญนรากร (2565) นอกจากนี้การกำหนดบทบาทไม่ชัดเจนและมอบหมายอำนาจไม่เหมาะสมอยู่ระดับปานกลาง

สอดคล้องกับพระมหากันตินันท์ เฮงสกุล (2564) ที่กล่าวผู้บริหารต้องมีความรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและสนับสนุนการใช้ในการตัดสินใจ 2. ความต้องการของการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า ด้านการวางแผนสูงสุด โดยเฉพาะการบำรุงรักษาเชิงป้องกันและจัดลำดับความสำคัญอย่างมีระบบอยู่ระดับมากที่สุด เพราะช่วยลดค่าใช้จ่ายซ่อมแซม ยืดอายุใช้งาน และจัดสรรทรัพยากรมีประสิทธิภาพ สอดคล้อง Chen et al. (2021) และ Gilman และคณะ (2020) ที่พบ IoT ตรวจสอบสภาพแวดล้อมเรียลไทม์ ความต้องการระบบแจ้งซ่อมรวดเร็วและติดตามสถานะเรียลไทม์ระดับมากที่สุด เพราะต้องการลดขั้นตอนและติดตามความคืบหน้าได้เอง สอดคล้อง Smith & Johnson (2020) ที่พบแอปมือถือเพิ่มความสะดวกและประสิทธิภาพ 3. การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น โดยการนำค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNImodified) พบว่า ด้านการวางแผนสูงสุด (0.22) รองลงมาการจัดองค์การ (0.20) และการดำเนินงาน (0.18) ซึ่งทั้ง 3 ด้านมีค่า > 0.15 ต้องแก้ไขเร่งด่วน เพราะช่องว่างระหว่างปัจจุบันกับคาดหวังใหญ่ โดยเฉพาะวางแผนขาดระบบฐานข้อมูลและเครื่องมือวิเคราะห์ สอดคล้องทฤษฎีระบบของจันทรานี สงวนนาม (2551) ด้านการประเมินผลต่ำสุด (0.03) เพราะสถานศึกษามีระบบดีอยู่แล้ว สอดคล้อง Victoria L. Bernhardt (2018) ที่อธิบายเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยจัดเก็บวิเคราะห์ข้อมูลเป็นระบบ

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 กระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โรงเรียนสันติสุข อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลแยกออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการออกแบบกระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 1)แนวทางการออกแบบกระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า ระบบมีความเหมาะสมกับบริบทสถานศึกษา เพราะใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่แล้ว ไม่ต้องลงทุนสูง สามารถปรับขนาดตามงบประมาณและบุคลากร และเริ่มใช้งานทีละส่วนตามความพร้อม ความเหมาะสมเกิดจากระบบช่วยลดภาระงานและเพิ่มประสิทธิภาพจริง สอดคล้องทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) ของ Davis (1989) ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติสูงมาก หากได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร 2) ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการออกแบบกระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล แยกออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้ ควรเน้นการใช้ข้อมูลจริงจากปฏิบัติงานสร้างแผนแทนการคาดเดาหรือประมาณการแสดงแนวคิดการบริหารอิงหลักฐาน การเชื่อมโยงระบบวางแผนกับระบบงบประมาณของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาช่วยให้การของบประมาณมีน้ำหนักได้รับพิจารณามากขึ้นเพราะมีข้อมูลสนับสนุนชัดเจน สอดคล้องจารุวรรณ ครุฑเงิน (2566) ที่กล่าว

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อบริหารสถานศึกษามีความจำเป็นและบทบาทสำคัญต่อผู้บริหารตัดสินใจบริหารสถานศึกษาตามขอบข่ายงาน 4 ด้านทั้งวิชาการงบประมาณบุคคลและบริหารทั่วไป การเชื่อมโยงระบบเข้าด้วยกันทำให้การบริหารจัดการมีความเป็นเอกภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้น และควรเน้นออกแบบระบบให้มีหน้าจอใช้งานง่ายไม่ซับซ้อน รองรับการใช้งานผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ เพราะผู้ใช้งานคุ้นเคยสมาร์ทโฟนมากกว่าคอมพิวเตอร์ และต้องการแจ้งปัญหาทันทีเมื่อพบ การออกแบบง่ายช่วยลดอุปสรรคการยอมรับเทคโนโลยี สอดคล้อง Togaibayeva และคณะ (2022) ที่พบการเรียนรู้ผ่านมือถือมีความพึงพอใจสูงเกิน 2.60 จาก 3.0 เต็ม และสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ตลอด 24 ชั่วโมง ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหา

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินความเหมาะสมของกระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า กระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงว่ากระบวนการมีความเหมาะสมสูง เพราะตอบสนองปัญหาและความต้องการจากการศึกษาขั้นตอนแรก โดยออกแบบให้ใช้งานง่าย ครอบคลุมทุกขั้นตอน และแก้ไขปัญหาหลักคือกระบวนการแจ้งซ่อมซับซ้อนและขาดการติดตามสถานะเรียลไทม์ ด้านการควบคุมมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะแดชบอร์ดติดตามความคืบหน้าเรียลไทม์และระบบรายงานอัตโนมัติ สะท้อนความต้องการมีเครื่องมือช่วยติดตามควบคุมงานมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเอกชัย กี่สุขพันธ์ (2559) ที่กล่าวการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้บริหารจัดการสถานศึกษาช่วยสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการดำเนินงานได้รับการประเมินในระดับมาก โดยเฉพาะระบบแจ้งซ่อมบำรุงออนไลน์ใช้งานง่ายและระบบติดตามสถานะเรียลไทม์ เพราะได้แก้ไขปัญหาหลักโดยลดขั้นตอนจากหลายขั้นเหลือไม่กี่คลิก สามารถแนบรูปภาพประกอบได้ทันทีและติดตามสถานะได้เองโดยไม่ต้องสอบถาม แสดงว่าระบบตอบสนองความต้องการหลักคือความสะดวกรวดเร็วและติดตามงานได้ตลอดเวลา สอดคล้องกับ Togaibayeva และคณะ (2022) ที่พบการเรียนรู้ผ่านมือถือมีความพึงพอใจสูงเกิน 2.60 จาก 3.0 เต็ม และสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งในบริบทการบริหารงานอาคารสถานที่ การที่บุคลากรสามารถแจ้งปัญหาหรือตรวจสอบสถานะงานผ่านมือถือได้ทุกที่ทุกเวลาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหา

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 การประเมินผลการใช้กระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โรงเรียนสันติสุข อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า **1) ผลการประเมินการใช้กระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล**พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับ

มาก เพราะผู้ใช้งานพบว่าระบบแก้ไขปัญหาที่เคยพบได้จริง ทำให้ทำงานสะดวกรวดเร็วขึ้น ลดขั้นตอนซับซ้อน และติดตามควบคุมงานได้ดีขึ้น ด้านการประเมินผลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยเฉพาะความสะดวกและครบถ้วนของระบบจัดทำรายงานอัตโนมัติ สอดคล้องกับชยากร ทิพมาศ (2566) การดำเนินงานอยู่ในระดับมาก **2) ผลการประเมินความพึงพอใจในการใช้งานระบบเทคโนโลยีดิจิทัล** พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านประโยชน์ที่ได้รับมีความพึงพอใจสูงสุด โดยเฉพาะการลดเวลาปฏิบัติงานเมื่อเปรียบเทียบระบบเดิม เพราะผู้ใช้งานรู้สึกถึงการเปลี่ยนแปลงชัดเจนในการประหยัดเวลาและลดภาระงาน สอดคล้องกับ ปิยะนุช บัวชุม (2561) ความพึงพอใจด้านความถูกต้องของข้อมูล อยู่ในระดับสูง **3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลการใช้กระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล** พบว่า ปัญหาและอุปสรรคหลัก คืออินเทอร์เน็ตช้าและบุคลากรบางส่วนยังไม่คุ้นเคยเทคโนโลยี เพราะโครงสร้างพื้นฐานยังไม่เพียงพอและบุคลากรโดยเฉพาะผู้มีอายุมากยังต้องการเวลาเรียนรู้และปรับตัว สอดคล้องทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมของ Rogers (2003) ที่แบ่งผู้รับนวัตกรรมเป็น 5 กลุ่ม โดยมีกลุ่มล้าหลัง (Laggards) ถึง 16% ข้อเสนอแนะการปรับปรุงระบบประกอบด้วย การปรับปรุงความเร็วและเสถียรภาพระบบ การเพิ่มการอบรมและคู่มือ และการพัฒนาแอปพลิเคชันมือถือ แสดงการเรียนรู้จากประสบการณ์การใช้งานจริงและความต้องการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นหลักการสำคัญการพัฒนาระบบแบบ Agile **4) ผลการประเมินการเปรียบเทียบกับระบบเดิม** พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยความต้องการใช้งานต่อไปมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด เพราะผู้ใช้งานได้สัมผัสความแตกต่างชัดเจน โดยระบบใหม่แก้ปัญหาหลักที่เคยประสบทำให้ทำงานง่ายขึ้นและรวดเร็วขึ้นมาก สอดคล้องกับ Xie, Wan, & Kong **(**2024) ที่พบระบบ VR มีอำนาจอธิบายพฤติกรรมการใช้งานได้ถึง 81.5% ความรวดเร็วในการทำงาน และความสะดวกในการใช้งาน ได้รับการประเมินในระดับมาก **5)ผลการประเมินผลกระทบต่อองค์กร** พบว่า ประหยัดทรัพยากร ประหยัดเวลาการทำงาน ลดการใช้กระดาษและเอกสาร ลดต้นทุนซ่อมบำรุงจากการวางแผนและป้องกันปัญหาล่วงหน้า เพราะระบบช่วยลดการพิมพ์และจัดเก็บเอกสาร การมีข้อมูลประวัติซ่อมบำรุงเป็นระบบช่วยวิเคราะห์และคาดการณ์ ทำให้จัดซื้อวัสดุล่วงหน้า วางแผนงบประมาณแม่นยำขึ้น และป้องกันความเสียหายรุนแรง ผลกระทบต่อคุณภาพการบริการ การตอบสนองปัญหาและแจ้งซ่อมเร็วขึ้นมาก ข้อมูลถูกต้องเป็นปัจจุบัน ลดความผิดพลาดในการให้บริการ เพราะผู้ใช้บริการสามารถแจ้งปัญหาได้ทันทีและติดตามสถานะได้เอง ผู้รับผิดชอบสามารถเข้าถึงข้อมูลครบถ้วนได้ทันที ทำให้ให้บริการได้ถูกต้องและรวดเร็ว ผลกระทบต่อการตัดสินใจผู้บริหาร มี

ข้อมูลถูกต้องและครบถ้วนสำหรับการตัดสินใจ สามารถวิเคราะห์แนวโน้มและวางแผนงบประมาณแม่นยำขึ้น เพราะระบบสามารถสร้างรายงานและกราฟแสดงข้อมูล

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้

ที่มา : สุเมธ ชื่นเมือง

การวิจัยครั้งนี้พัฒนารูปแบบการบริหารงานอาคารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลบนพื้นฐานทฤษฎีระบบ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลป้อนกลับ

ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วยสารสนเทศ เทคโนโลยีดิจิทัล และทรัพยากรบุคคล ข้อมูลอาคาร ประวัติการซ่อมบำรุง และข้อมูลงบประมาณถูกนำมาใช้ร่วมกับเครื่องมือดิจิทัล เช่น ระบบแจ้งซ่อมออนไลน์ Cloud และแดชบอร์ด เพื่อสนับสนุนการทำงานของผู้บริหาร ครู เจ้าหน้าที่เทคนิค และผู้ใช้งานในโรงเรียน

กระบวนการ (Process) ครอบคลุมการวางแผน การจัดองค์การ การดำเนินงาน และการควบคุม โดยใช้ระบบสารสนเทศช่วยวิเคราะห์ปัญหา วางแผนบำรุงรักษาเชิงป้องกัน จัดบทบาทหน้าที่ติดตามงานแบบเรียลไทม์ และตรวจสอบคุณภาพงานซ่อม รวมถึงควบคุมงบประมาณและเอกสารผ่านแดชบอร์ดอัตโนมัติ

ผลผลิต (Output) ที่เกิดขึ้น ได้แก่ ความรวดเร็วและความถูกต้องของกระบวนการซ่อมบำรุง การป้องกันปัญหาล่วงหน้า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัย และประสิทธิภาพการบริหารจัดการที่สูงขึ้น ลดเวลา ลดต้นทุน และเพิ่มความโปร่งใส

ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) จากผู้ใช้งานและข้อมูลการปฏิบัติงานถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่อง ทำให้การบริหารงานอาคารสถานที่มีความทันสมัย ตอบสนองต่อความต้องการ และมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ดำเนินการที่โรงเรียนสันติสุข จังหวัดเชียงใหม่ กับกลุ่มเป้าหมาย 40 คน เพื่อพัฒนากระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยใช้ทฤษฎีระบบเป็นกรอบแนวคิดหลัก ผลการศึกษาพบว่าปัญหาสำคัญคือกระบวนการแจ้งซ่อมที่ซับซ้อนและใช้เวลานาน บทบาทหน้าที่ไม่ชัดเจน และขาดระบบติดตามสถานะแบบเรียลไทม์ ผู้วิจัยจึงพัฒนากระบวนการที่ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า ซึ่งประกอบด้วยสารสนเทศ เทคโนโลยีดิจิทัล และทรัพยากรบุคคล กระบวนการที่มี 5 ขั้นตอนหลักตามหลักการบริหาร คือ การวางแผน จัดองค์การ ดำเนินงาน ควบคุม และประเมินผล โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในทุกขั้นตอน พร้อมระบบจัดการข้อมูลแบบเรียลไทม์ และผลผลิตที่ได้รับคือความรวดเร็วแม่นยำในการแจ้งซ่อม การบำรุงรักษาเชิงป้องกัน และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัย รวมถึงมีระบบข้อมูลป้อนกลับเพื่อปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ระบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยระบบแจ้งซ่อมออนไลน์ ระบบติดตามสถานะ แดชบอร์ดควบคุมงาน และระบบรายงานอัตโนมัติ ผลการประเมินพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการควบคุมและการดำเนินงานที่ลดเวลาและขั้นตอนลงอย่างมีนัยสำคัญ แม้จะยังมีข้อจำกัดเรื่องอินเทอร์เน็ตและความคุ้นเคยของบุคลากร แต่งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ตามทฤษฎีระบบสามารถแก้ไขปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานอาคารสถานที่ได้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เข้าใจและใช้ระบบดิจิทัลได้เต็มศักยภาพ พร้อมทั้งเน้นด้านการจัดองค์การ เช่น การกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนและการสื่อสารที่รวดเร็วเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน

2) สถานศึกษาควรบูรณาการระบบที่พัฒนาขึ้นเข้ากับระบบที่มีอยู่แล้วในโรงเรียน เพื่อลดความซ้ำซ้อนของข้อมูลและเพิ่มความสะดวกในการใช้งาน

3) รวบรวมข้อมูลและรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้ใช้งานเป็นระยะ เพื่อปรับปรุงระบบให้ทันสมัยและตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะด้านการออกแบบหน้าจอและการพัฒนาความเชี่ยวชาญของบุคลากร

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานอาคารสถานที่ระหว่างโรงเรียนที่ใช้กระบวนการที่พัฒนาขึ้นกับโรงเรียนที่ใช้ระบบเดิม เพื่อประเมินผลเชิงปริมาณและคุณภาพในระยะยาว

2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับและการใช้งานระบบดิจิทัลในสถานศึกษาประเภทอื่น เช่น โรงเรียนขนาดเล็กหรือใหญ่ โรงเรียนเอกชน หรือโรงเรียนในสังกัดอื่น เพื่อพัฒนารูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทที่แตกต่างกัน

3) ศึกษาเชิงลึกถึงผลกระทบจากการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในงานบริหารอาคารสถานที่ต่อบุคลากร เช่น ภาระงานที่ลดลง ความพึงพอใจในงานที่เพิ่มขึ้น หรือทัศนคติที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงในองค์กร

References

จันทรานี สงวนนาม. (2551). *ทฤษฎีระบบและการจัดการองค์กร*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จารุวรรณ ครุฑเงิน. (2566). *การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ชยากร ทิพมาศ. (2566). *เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษา*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.

นิตินัย บุญนรากร. (2565). การพัฒนาระบบบริหารงานอาคารสถานที่ออนไลน์ของโรงเรียนศรียาภัย จังหวัดชุมพร. แหล่งที่มา : https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jsrc/article/download/255226/174669/979456 [22 กุมภาพันธ์ 2568].

ปิยะนุช บัวชุม. (2561). *การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

พระมหากันตินันท์ เฮงสกุล. (2564). *เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษา*. แหล่งที่มา : https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jemri/article/view/250590 [22 กุมภาพันธ์ 2568].

มัณฑนา เพ็งสาย และธีรภัทร กุโลภาส. (2564). *แนวทางการบริหารโรงเรียนโดยใช้เทคโนโลยียุคดิจิทัลของโรงเรียนมัธยมวัดนายโรง*. แหล่งที่มา : https://so01.tci-thaijo.org/index.php/OJED/article/download/251737/168569/914514 [22 กุมภาพันธ์ 2568].

วรภาส สุภามูล. (2561). การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนบ้านเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่. แหล่งที่มา : https://so01.tci-thaijo.org/index.php/mbulncjournal/article/view/146282 [22 กุมภาพันธ์ 2568].

เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2559). *การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

รูปแบบการฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาปัญญาเด็กตามแนวทางพลังจิตตานุภาพ

A Model of Meditation Practice for the Intellectual Development of Youth, According to The Will Power Institute

พรศักดิ์ ศิษย์ชัยชนะ Pornsak Sithchaichana
พระครูสิริปริยัตยานุศาสก์ Phrakrusiripariyatyanusath
เทพประวิณ จันทร์แรง Thepprawin Chanraeng
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
PIEWVET49@gmail.com

Received 2025/12/08 *Revised* 2026/01/27 *Accepted* 2026/02/06

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาหลักการและวิธีฝึกสมาธิตามแนวพลังจิตตานุภาพสำหรับเด็กไทย 2) วิเคราะห์หลักการและแนวปฏิบัติในการฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาปัญญาของโรงเรียนจิรพิทยา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน 3) พัฒนารูปแบบการฝึกสมาธิเพื่อเสริมปัญญาตามแนวพลังจิตตานุภาพ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสม โดยเก็บข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการทดลองก่อน–หลังการฝึกสมาธิ 1 เดือนในนักเรียน ป.6 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วย Paired Sample t-test และข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) หลักการและวิธีฝึกสมาธิ ตามแนวพลังจิตตานุภาพเน้น “วิทิสาสมาธิ” หรือสมาธิแห่งความสม่ำเสมอ โดยบริกรรม “พุทโธ” วันละ 3 ครั้ง ครั้งละราว 5 นาที ควบคู่กิจกรรมสั้น ๆ เช่น เกมเรื่องเล่า เดินจงกรม และนั่งสมาธิ

2) วิเคราะห์หลักการและแนวปฏิบัติในการฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาปัญญาของโรงเรียนจิรพิทยา ผลการปฏิบัติจริง พบว่าคะแนนด้านความดี ความเก่ง และความสุขหลังการฝึกสูงกว่าก่อนฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ชี้ถึงความสงบ สติ การควบคุมอารมณ์ ความรับผิดชอบ และแรงจูงใจที่ดีขึ้น

3) การพัฒนารูปแบบการฝึกสมาธิเพื่อเสริมปัญญาตามแนวพลังจิตตานุภาพ คือ PDCA-Model ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ (1) P = Program studies ได้แก่ จัดทำหลักสูตรอบรมสมาธิ (2) D = Doing ได้แก่ การอบรมสมาธิแก่เด็ก ครู ผู้ปกครอง และติดตั้งระบบ “วิทิสาสมาธิยืดหยุ่น” ฝึกได้ทั้งที่โรงเรียนและบ้าน (3) C = Coordinating & Checking ได้แก่ การประสานงานและประเมินผลแบบองค์รวมพร้อมจัดปฐมนิเทศและตั้งศูนย์วิทิสา (4) A = Award & Advance ได้แก่ การใช้ระบบรางวัลและโครงการยุวทูตพลังจิตเยาวชนต่อไป

คำสำคัญ: รูปแบบ**,** สมาธิ, ปัญญา, พลังจิตตานุภาพ.

Abstract

This research aimed to: 1. To study the principles and methods of meditation training based on the “Vitis**ā** Power of Mind” approach for Thai children; 2.To analyze the principles and practices of meditation training aimed at developing intelligence at Jirapittaya School, Ban Hong District, Lamphun Province; and 3.To develop a meditation training model that enhances intelligence according to the Vitis**ā** Power of Mind approach, A mixed-method design was employed, collecting data from documents, observations, in-depth interviews, and a one-month pre- and post-meditation training experiment with Grade 6 students. Quantitative data were analyzed using the paired-sample t-test, and qualitative data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that:

1)The principles and methods of meditation training under the Vitis**ā** Power of Mind emphasize *“Vitis**ā**-samadhi,”* or consistency-based meditation, through the repeated recitation of *“phuttho”* three times a day for about five minutes each session, combined with short activities such as games, storytelling, walking meditation, and sitting meditation.

2. Analysis of the principles and practices of meditation training for intelligence development at Jirapittaya School showed that actual practice results indicated significantly higher post-training scores in the domains of virtue, ability, and happiness

compared to pre-training scores ($p < .05$). These findings were consistent with qualitative data, which indicated improvements in calmness, mindfulness, emotional regulation, responsibility, and motivation.

3. The development of a meditation training model to enhance intelligence based on the Vitis**ā** Power of Mind produced the **PDCA Model**, consisting of fourcomponents: (1) **P = Program Studies:** Developing a meditation training curriculum; (2) **D = Doing:** Providing meditation training for children, teachers, and parents, along with implementing a "Flexible Vitis**ā**-samadhi System" that can be practiced both at school and at home;(3) **C = Coordinating & Checking:** Coordinating and conducting holistic evaluations, organizing orientations, and establishing a Vitis**ā** Center; and(4) **A = Award & Advance:** Using a reward system and continuing with the Youth Power-of-Mind Ambassador Program.

Keywords: Model, Meditation, Intellectual, Will Power.

บทนำ

เยาวชนถือเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าที่สุดของประเทศ เพราะเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (สภาพัฒน์, 2564: 5) อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยได้เข้าสู่ "สังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์" และกำลังมุ่งสู่ "สังคมสูงวัยระดับสุดยอด" (Super-Aged Society) ซึ่งมีผู้สูงอายุคิดเป็นเกือบหนึ่งในสามของประชากรทั้งหมด (WHO, 2023: 18) ในขณะที่สัดส่วนของเด็กและเยาวชนลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เยาวชนต้องรับภาระทางสังคมมากขึ้นและกลายเป็นแรงขับเคลื่อนหลักของประเทศในอนาคต (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2557: 22) รายงานหลายฉบับชี้ว่า เยาวชนไทยจำนวนไม่น้อยประสบปัญหาด้านทักษะชีวิต เช่น การคิดวิเคราะห์ การจัดการอารมณ์ และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จทางการเรียนและการดำเนินชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565: 31) ขณะเดียวกัน ปัญหาความยากจน การเลี้ยงดูในครอบครัว การใช้สื่อออนไลน์ และค่านิยมบริโภคนิยม ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงในกลุ่มเยาวชน เช่น การติดเกม ยาเสพติด และการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรสุภาพรรณ เพิ่มพูน และคณะ, 2563: 27) ปัญหาเหล่านี้ชี้ให้เห็น

ถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาเยาวชนไทยให้มีความมั่นคงทางจิตใจและมีปัญญารู้เท่าทันสังคมยุคใหม่

ทางพระพุทธศาสนา “สมาธิ” และ “ปัญญา” เป็นรากฐานของการฝึกฝนจิตใจให้สงบ มีสติรู้ตัว และเห็นตามความเป็นจริง (พระธรรมปิฎก, 2542: 67) การฝึกสมาธิอย่างสม่ำเสมอสามารถยกระดับความสามารถในการเรียนรู้ การควบคุมอารมณ์ และความตั้งมั่นทางจิตใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะแนวทาง “พลังจิตตานุภาพ” ที่เน้นการฝึก “วิทิสาสมาธิ” หรือ “สมาธิแห่งความสม่ำเสมอ” ผ่านการบริกรรม “พุทโธ” วันละสามเวลา เป็นการพัฒนาจิตให้มีพลังและสมาธิอย่างต่อเนื่อง (พระเทพเจติยาจารย์, 2553: 91) ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาปัญญาเด็กไทยตามแนวพลังจิตตานุภาพ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคที่เด็กต้องเผชิญแรงกดดันจากสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนไทยเติบโตเป็นพลเมืองที่มีสติ สมาธิ และปัญญา สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและสร้างสรรค์สังคมอย่างยั่งยืน (สกศ., 2560: 14; สภาพัฒน์, 2564: 7)

แต่อย่างไรก็ตามโครงการนี้ยังขาดการประเมินอย่างจริงจัง ในเชิงวิชาการซึ่งย่อมเป็นธรรมดาที่จะพบปัญหาอุปสรรคต่างๆ ผู้วิจัยจึงสนใจและอยากจะศึกษา แนวทางการทำสมาธิตามแนวทางพลังจิตตานุภาพในโครงการนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลพัฒนารูปแบบ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตามความมุ่งหมายของผู้ก่อตั้งสถาบันพลังจิตตานุภาพ คือ ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระญาณวชิโรดม การวิจัยในครั้งนี้ได้เลือกเก็บข้อมูลที่โรงเรียนจิรพิทยาซึ่งมีวิสัยทัศน์ว่าเป็นโรงเรียนที่มุ่งผลิตผู้เรียนให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องมีคุณธรรมจริยธรรมละวินัยในตัวเองเป็นผู้มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรงและสามารถดำรงอยู่ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดีตามคำขวัญโรงเรียนที่ว่า “เรียนดี กีฬาเด่น เคร่งคุณธรรม” นอกจากวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องแล้ว ยังเป็นโรงเรียนหนึ่งที่ได้เข้าร่วมโครงการอบรมสมาธิเพื่อพัฒนาปัญญาเด็กไทยของสถาบันพลังจิตตานุภาพ ฉะนั้นจากวิสัยทัศน์และการเข้าร่วมอบรมในโครงการทำให้ผู้วิจัยสนใจเลือกที่จะมาวิจัยเก็บข้อมูลที่โรงเรียนแห่งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) ศึกษาหลักและวิธีฝึกสมาธิสำหรับเด็กไทยตามแนวพลังจิตตานุภาพ

2) ศึกษาวิเคราะห์หลักการและวิธีฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาปัญญาเด็กไทยตามแนวพลังจิตตานุภาพของ โรงเรียนจิรพิทยา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

3) เสนอรูปแบบการฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาปัญญาเด็กไทยตามแนวพลังจิตตานุภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณในลักษณะกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) วัดผลก่อนและหลังการทดลอง เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยออกแบบการทดลองแบบมีกลุ่มทดลองเจาะจง และมีการวัดผลก่อนและหลังการทดลอง (Non-Equivalent Control Group Pre-test/Post-test Design)

กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล

ประกอบด้วย กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนจิรพิทยา ครูประจำชั้น ผู้บริหารโครงการฝึกอบรมสมาธิและผู้ปกครอง กลุ่มทดลอง (Experimental Group) ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 โรงเรียนจิรพิทยา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จำนวน 27 คน ที่เข้ารับการฝึกสมาธิตามแนวพลังจิตตานุภาพทำสมาธิต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 1 เดือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง แบบบันทึกภาคสนาม (Field Note) เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ “ความดี ความเก่ง ความสุข” สำหรับวัดผลก่อนและหลังการฝึกสมาธิของนักเรียน แบบบันทึกการฝึกสมาธิประจำวัน (Daily Meditation Log) เพื่อวัดความสม่ำเสมอของการปฏิบัติ การเก็บข้อมูลภาคสนามเชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์ และการบันทึกภาคสนาม เพื่อศึกษาบทบาทของครู ผู้ปกครอง และบริบทของโรงเรียนที่มีส่วนในการฝึกสมาธิ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติ Paired-Sample t-test เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการฝึกสมาธิของนักเรียน โดยพิจารณาความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < 0.05$) ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธี การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์และบันทึกภาคสนาม เพื่อสังเคราะห์ประเด็นร่วมและตีความเชิงลึกถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการด้านสมาธิและปัญญาของเด็ก

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาปัญญาเด็กตามแนวทางพลังจิตตานุภาพ” ได้ผลวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 หลักและวิธีฝึกสมาธิสำหรับเด็กตามแนวทางพลังจิตตานุภาพ พบว่า วิทิสาสมาธิ เป็นแกนกลางของการพัฒนาสมาธิสำหรับเด็กตามแนวพลังจิตตานุภาพ ทั้งในเชิงแนวคิดและวิธีปฏิบัติจริง วิทิสาสมาธิ หมายถึง สมาธิแห่งความสม่ำเสมอ มุ่งสะสมพลังจิตครั้งละสั้น ๆ แต่ต่อเนื่องทุกวัน จนพอเพียงต่อการควบคุมอารมณ์และความคิดของตนเอง เปรียบเหมือนฝนเม็ดเล็กที่ตกไม่ขาดสายจนแผ่นดินชุ่มชื้น แนวคิดนี้ตอบโจทย์ธรรมชาติของเด็กที่ต้องการเครื่องอยู่ของใจที่เรียบง่าย ชัดเจน และทำซ้ำได้ โดยไม่ผูกติดกับสถานที่หรือเวลานาน ๆ หลักการปฏิบัติที่มีประสิทธิผลที่สุดคือ การบริกรรม “พุทโธ” วันละสามวาระ วาระละประมาณห้านาที เช้า กลางวัน และเย็น รวมวันละสิบห้านาที ช่วงเวลาสั้นช่วยให้เด็กสามารถตั้งจิตอยู่กับอารมณ์เดียวได้จริง ลดการวอกแวก และค่อย ๆ สร้างพลังจิตสะสม เมื่อพลังจิตพอเพียง เด็กจะควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น สงบขึ้น มีสติรู้ตัวมากขึ้น นำไปสู่ความฉลาดรอบคอบและการตัดสินใจที่ดีขึ้นในกิจวัตรการเรียนรู้ โดยสรุป วิทิสาสมาธิคือหัวใจของการฝึกสมาธิตามแนวพลังจิตตานุภาพสำหรับเด็ก เพราะ สั้น ง่าย สม่ำเสมอ ต่อเนื่อง สอดคล้องกับพัฒนาการวัยเด็กและเงื่อนไขจริงของโรงเรียนและครอบครัว เมื่อผสานกระบวนการสอนที่ใช้กิจกรรมเป็นฐาน ครูและผู้ปกครองที่ร่วมมือ และระบบประเมินที่น่าเชื่อถือ ผลที่เกิดขึ้นชัดเจนทั้งต่อใจที่สงบ มีสติ อารมณ์ตั้งมั่น และการเรียนรู้ที่ฉลาดรอบคอบ ตัดสินใจดีขึ้น ขยายไปสู่ชีวิตที่มีพลังจิต มีกำลังใจ และมุ่งสู่ความสำเร็จ อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของโครงการสมาธิเพื่อพัฒนาปัญญาเด็กอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 วิเคราะห์หลักการและวิธีฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาปัญญาเด็กตามแนวทางพลังจิตตานุภาพของ โรงเรียนจิรพิทยา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน พบว่า จากการทดลองฝึกสมาธิตามแนวพลังจิตตานุภาพกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนจิรพิทยา จำนวน 27 คน เป็นระยะเวลา 1 เดือน พบว่า คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนทั้งสามด้าน ได้แก่ “ความดี ความเก่ง และความสุข” หลังการทดลอง สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการฝึกสมาธิตามแนวพลังจิตตานุภาพส่งผลเชิงบวกต่อพัฒนาการด้านคุณธรรม สติปัญญา และอารมณ์ของนักเรียนอย่างชัดเจน

1)ด้านความดี (ตารางที่ 4.1) ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการทดลองพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีค่าผลต่าง (d_1) เป็นบวก หมายความว่าคะแนนหลังการฝึกสมาธิสูงกว่าก่อนฝึก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการฝึกสมาธิช่วยส่งเสริมพฤติกรรมด้านคุณธรรมและความรับผิดชอบของนักเรียนได้ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม พบว่านักเรียนบางราย (ลำดับที่ 15, 26 และ 27) มีค่าผลต่างเป็นลบ แสดงว่าความดีของนักเรียนบางคนลดลงเล็กน้อยหลังฝึก ซึ่งอาจเกิดจากความแตกต่างด้านความตั้งใจหรือความสม่ำเสมอในการฝึกสมาธิของแต่ละบุคคล เมื่อวิเคราะห์ทางสถิติด้วย Paired Sample t-test พบว่าได้ค่า t = 6.035, p = 0.000 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ .05 จึงสรุปได้ว่า การฝึกสมาธิช่วยให้คะแนนความดีของนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2)ด้านความเก่ง (ตารางที่ 4.2) ผลการวิเคราะห์พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีค่าผลต่าง (d_2) เป็นบวกเช่นกัน โดยเฉพาะในบางรายที่คะแนนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน แสดงถึงการพัฒนาความสามารถทางการเรียนและการคิดอย่างมีเหตุผลหลังจากเข้ารับการฝึกสมาธิ อย่างไรก็ตาม มีนักเรียนบางคนที่คะแนนคงที่หรือลดลง (ลำดับที่ 3, 12, 13, 14, 26 และ 27) ซึ่งสะท้อนว่าการตอบสนองต่อการฝึกสมาธิอาจแตกต่างกันตามความพร้อมของแต่ละคน ค่าความแปรปรวน (Squared Deviation) มีตั้งแต่ 0.036 ถึง 449.01 แสดงถึงระดับความแตกต่างของผลการพัฒนาระหว่างนักเรียนแต่ละราย ผลการทดสอบทางสถิติด้วย Paired Sample t-test พบว่าได้ค่า t = 5.117, p = 0.000 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ .05 แสดงว่าการฝึกสมาธิส่งผลให้ คะแนนความเก่งของนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3)ด้านความสุข ผลการเปรียบเทียบคะแนนความสุขก่อนและหลังการทดลองพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีค่าผลต่าง (d_3) เป็นบวก บ่งชี้ว่ามีระดับความสุขและความพึงพอใจในชีวิตสูงขึ้นหลังฝึกสมาธิ โดยบางคนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างโดดเด่น (เช่น ค่าผลต่าง 34, 32, 37) ส่วนบางรายมีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย (เช่น ค่าผลต่าง 4–6) ซึ่งอาจสะท้อนถึงพื้นฐานทางอารมณ์และการมีส่วนร่วมที่ต่างกัน ค่าความแปรปรวน มีการกระจายตั้งแต่ 0.348 ถึง 458.17 แสดงให้เห็นถึง ความหลากหลายของการตอบสนองต่อการฝึกสมาธิในด้านอารมณ์เมื่อวิเคราะห์ทางสถิติด้วย Paired Sample t-test พบว่าได้ค่า t = 9.49, p = 0.000 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ .05 อย่างมากแสดงให้เห็นว่าการฝึกสมาธิช่วยเพิ่มระดับความสุขของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสูง

4)สรุปผลรวมของการทดสอบทางสถิติ เมื่อพิจารณาผลการทดสอบทั้งสามด้าน ได้แก่ ความดี ความเก่ง และความสุข พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองในทุกด้าน ผลการ

ทดสอบทางสถิติให้ค่า t_cal > t_ρ ที่ระดับนัยสำคัญ α = .05, n = 27ดังนั้น จึง ปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และ ยอมรับสมมติฐานทางเลือก (H_1–H_3) ว่า การฝึกสมาธิตามแนวพลังจิตตานุภาพเป็นเวลา 1 เดือน มีผลทำให้ระดับความดี ความเก่ง และความสุขของนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สรุปภาพรวมผลการทดลองเชิงปริมาณยืนยันว่า การฝึกสมาธิตามแนวพลังจิตตานุภาพช่วยพัฒนาเด็กทั้งในด้านจิตใจและสติปัญญาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในด้านความสุขที่มีการเปลี่ยนแปลงสูงสุด รองลงมาคือด้านความดีและความเก่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมเด็จพระญาณวชิโรดม (หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินธโร) ที่เน้นว่า “สมาธิเป็นรากฐานแห่งปัญญา” เมื่อเด็กมีสมาธิ จิตใจสงบ ย่อมเกิดสติ ความเข้าใจ และความคิดเชิงเหตุผลที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 รูปแบบการฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาปัญญาเด็กตามแนวทางพลังจิตตานุภาพ พบว่า จากผลการสังเคราะห์จากผลทดลองและข้อมูลเชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้อง มีผลดังนี้

1) สิ่งที่ควรพัฒนาต่อยอดการฝึกสมาธิ จากการทบทวนรูปแบบเดิมร่วมกับผลปฏิบัติในโรงเรียนบ้านจีรพิทยา พบว่าส่วนที่ดีควรคงไว้ และส่วนที่ควรเพิ่มเติมและพัฒนาต่อยอดมี ดังนี้

ก) ส่วนที่ดีและคงไว้ ได้แก่ การสอนเยาวชนตามหลักสูตร “สมาธิเพื่อพัฒนาพลังจิต” ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ การสอนสมาธิแก่ครูด้วยหลักสูตร “สมาธิเพื่อพัฒนาการสอน” เพื่อให้ครูเป็นแบบอย่างหรือโค้ช การประเมินผลโดยแบบประเมินสำหรับนักเรียนที่สอดคล้องช่วงวัย และประเมินจากหลายฝ่าย

ข) ส่วนที่ควรเพิ่มเติมและพัฒนาต่อยอด คือ การจัดอบรมผู้ปกครองด้วย “ชินนสาสมาธิ คือ สมาธิเพื่อชนะใจตน ประมาณ 2–6 ชม. เพื่อเป็นพี่เลี้ยงการฝึกที่บ้านจัด “ปฐมนิเทศร่วม” ระหว่างนักเรียน ครู ผู้บริหาร และผู้ปกครอง เพื่อทำความเข้าใจเป้าหมายและบทบาท การออกแบบระบบ “วิทิสาสมาธิยืดหยุ่น” ให้ทำที่บ้านช่วงเย็น เพื่อลดภาระรับส่งหรือมีตารางเวลาชนกับกิจกรรม การยกระบบประเมินและติดตามผล โดยใช้เครื่องมือมาตรฐาน เช่น EQ กรมสุขภาพจิต และหลายฝ่ายช่วยกันประเมิน ทั้งครู ผู้อำนวยการโรงเรียน และผู้ปกครอง การจัดตั้ง “ศูนย์วิทิสาสมาธิ” ในโรงเรียนในการทำหน้าที่ประสาน บันทึกผล แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมี “จิตอาสาสถาบันพลังจิตตานุภาพ” เป็นที่ปรึกษา การใช้ระบบ “รางวัลและแรงจูงใจ” สำหรับผู้ปฏิบัติสม่ำเสมอ ตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียนและสถาบัน และต่อยอดสู่โครงการ “ยุวทูตพลังจิต” สุดท้ายคือ การพัฒนา “ยุวทูตพลังจิตเยาวชนต้นแบบ” การทำงานแบบเพื่อนสอนเพื่อนและพี่สอนน้องผ่านสื่อสังคม และสนับสนุนกิจกรรมสาขาทั่วประเทศ

2)ผลวิเคราะห์ที่เกิดจากการพัฒนาจากหลักการของสถาบันพลังจิตตานุภาพ บทเรียนภาคสนาม และข้อจำกัดที่พบ สรุปเป็นหลักการ ดังนี้ ส่วนที่คงไว้ (Core) ได้แก่ สอนเยาวชนตามหลักสูตรสมาธิเพื่อพัฒนาพลังจิตทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ การสอนครูด้วยหลักสูตรสมาธิเพื่อพัฒนาการสอน ให้ครูเป็นต้นแบบและโค้ชนักเรียน และการประเมินผลผู้เรียนด้วยแบบประเมินที่สอดคล้องวัยและวัตถุประสงค์ ส่วนเพิ่มเติมและพัฒนาใหม่ (Enhancements) ได้แก่ อบรมผู้ปกครอง “สมาธิเพื่อชนะใจตน” ประมาณ 2–6 ชม. สร้างการต่อยอดในครอบครัว ปฐมนิเทศร่วมทุกภาคส่วนเพื่อความเข้าใจและความร่วมมือ การใช้ระบบ “วิทิสาสมาธิยืดหยุ่น” ทำที่โรงเรียนและที่บ้านช่วงเย็น พร้อมแบบบันทึกการปฏิบัติ การประเมินและติดตามผลแบบองค์รวม ใช้เครื่องมือมาตรฐานและหลายผู้ประเมิน การจัดตั้ง “ศูนย์วิทิสาสมาธิ” เป็นโครงสร้างกลางและเครือข่ายการเรียนรู้ และการสร้างระบบรางวัลยกย่องเพื่อค้ำจุนวินัยการฝึก การต่อยอด “ยุวทูตพลังจิตเยาวชนต้นแบบ” ขยายผลผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Instagram, TikTok, YouTube, Facebook เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 หลักและวิธีฝึกสมาธิสำหรับเด็กตามแนวพลัง จิตตานุภาพ พบว่า “วิทิสาสมาธิ” ซึ่งเป็นแนวทางการฝึกสมาธิตามแนวพลังจิตตานุภาพของสมเด็จพระญาณวชิโรดม (หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินธโร) (2553) มีประสิทธิภาพใน การพัฒนาเด็กระดับประถมศึกษาให้เกิดความสงบ มีสติ และสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ดีขึ้น โดยเฉพาะการฝึกในช่วงสั้น ๆ แต่ทำซ้ำอย่างสม่ำเสมอวันละ 3 ครั้ง ครั้งละประมาณ 5 นาที พบว่าเป็นวิธีที่เหมาะสมกับธรรมชาติของเด็กวัยเรียน ซึ่งมีช่วงความสนใจจำกัดและต้องการกิจกรรมที่ไม่ซับซ้อน ทั้งยังช่วยส่งเสริมความตั้งใจ ความมีวินัย และการคิดอย่างรอบคอบ อันเป็นพื้นฐานของ “ความดี ความเก่ง และความสุข” ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผลดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของพัชรากร ทิพรังกร (2562) ที่อธิบายว่า การเกิด“ปัญญาหยั่งรู้”จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความตั้งใจ อารมณ์และสภาพแวดล้อมที่สงบ

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 หลักและวิธีฝึกสมาธิสำหรับเด็กตามแนวพลัง จิตตานุภาพ พบว่า “วิทิสาสมาธิ” ซึ่งเป็นแนวทางการฝึกสมาธิตามแนวพลังจิตตานุภาพของสมเด็จพระญาณวชิโรดม (หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินธโร) (2553) มีประสิทธิภาพในการพัฒนาเด็กระดับประถมศึกษาให้เกิดความสงบ มีสติ และสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ดีขึ้นโดยเฉพาะการฝึกในช่วงสั้น ๆ แต่ทำซ้ำอย่างสม่ำเสมอวันละ 3 ครั้ง ครั้งละประมาณ 5 นาที พบว่าเป็นวิธีที่เหมาะสมกับธรรมชาติของเด็กวัยเรียน ซึ่งมีช่วงความสนใจจำกัดและต้องการกิจกรรมที่ไม่ซับซ้อน ทั้งยังช่วยส่งเสริมความตั้งใจ ความมี

วินัย และการคิดอย่างรอบคอบ อันเป็นพื้นฐานของ “ความดี ความเก่ง และความสุข” ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย นอกจากนี้ ผลดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของพัชรากร ทิพรังกร (2562) ที่อธิบายว่า การเกิด “ปัญญาหยั่งรู้” จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความตั้งใจ อารมณ์ และสภาพแวดล้อมที่สงบ ซึ่งตรงกับหลักการของวิทิสาสมาธิที่ให้เด็กฝึกจิตในบรรยากาศเรียบง่าย ไม่กดดัน และเกิดความต่อเนื่องในการปฏิบัติ เมื่อเด็กมีความสงบและจิตใจตั้งมั่นย่อมเกิดความเข้าใจและความคิดเชิงเหตุผลได้ลึกซึ้งมากขึ้น นำไปสู่การพัฒนาปัญญาอย่างแท้จริง ในทำนองเดียวกัน ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานของสุภาพรรณ เพิ่มพูน และคณะ (2561) ที่ศึกษาการฝึกสมาธิแนวพุทธเชิงสร้างสรรค์ในชีวิตประจำวัน พบว่า การปลูกฝังสมาธิให้เกิดผลดีควรเริ่มจากการสร้างศรัทธา และใช้กิจกรรมหรือสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเพลิดเพลินและไม่รู้สึกบังคับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวการฝึกสมาธิของสถาบันพลังจิตตานุภาพ ที่เน้นกิจกรรม เกม เรื่องเล่า และบทบาทสมมุติเป็นสื่อกลางในการสอนสมาธิให้เด็กเกิดความสนุกและเข้าใจได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ ผลการวิจัยยัง สอดคล้องกับแนวคิดของพระปลัดสมภาร สมภาโร (ทวีรัตน์) (2559) ที่ศึกษามหาสติปัฏฐานสูตรในพระไตรปิฎก พบว่าการปฏิบัติกรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 สามารถพัฒนาให้ผู้ปฏิบัติหลุดพ้นจากอำนาจของกิเลสและมีสุขภาพจิต ดีขึ้น ซึ่งตรงกับผลที่พบในงานวิจัยนี้ว่า นักเรียนมีความสงบ มีอารมณ์มั่นคงขึ้น และสามารถควบคุมตนเองได้ดีขึ้นภายหลังการฝึกสมาธิหนึ่งเดือน

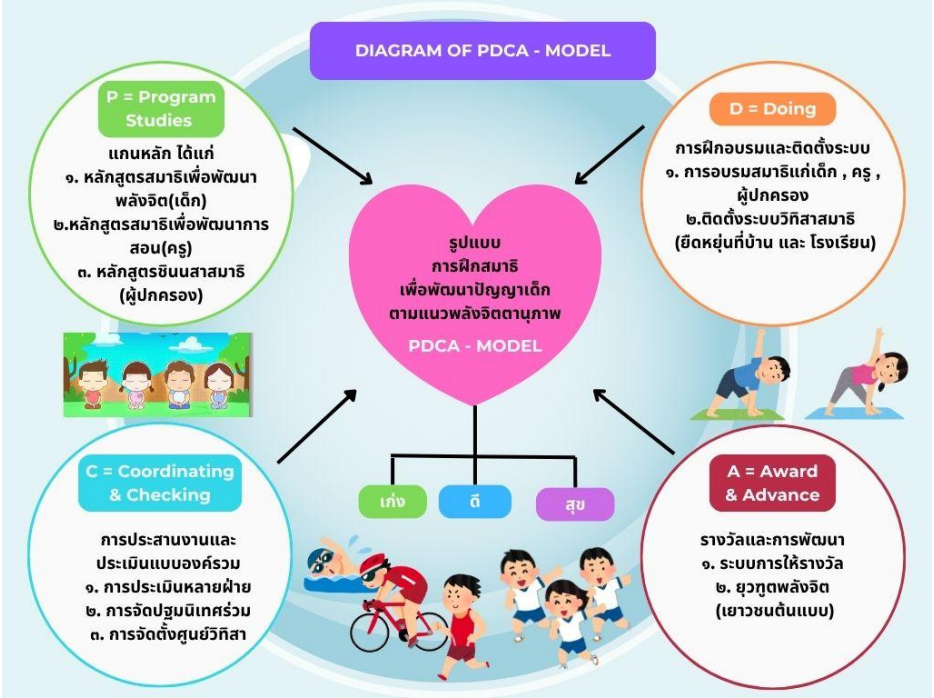
อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 รูปแบบการฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาปัญญาเด็กตามแนวพลังจิตตานุภาพ พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นเน้นกระบวนการฝึกสมาธิอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การสร้างศรัทธา การเตรียมจิตด้วยกิจกรรม การบริกรรม “พุทโธ” และการนั่งสมาธิแบบ 3×5 นาที ซึ่งช่วยให้เด็กเกิดความสงบและรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง กระบวนการนี้สอดคล้องกับ พระสมุห์ไมตรี สุวโจ (2563) ที่อธิบายว่า “สัมมาสมาธิ” คือ การทำจิตให้มั่นคง ไม่หวั่นไหว โดยเริ่มจากขณิกสมาธิ (จิตสงบชั่วขณะ) แล้วจึงพัฒนาไปสู่อุปจารสมาธิ และอัปปนาสมาธิ การฝึกในระยะสั้นแต่ต่อเนื่องเช่นนี้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก เพราะช่วยให้จิตค่อย ๆ สงบและสามารถนำสมาธิไปใช้ในการเรียนรู้และชีวิตประจำวัน ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับ สุภาพรรณ เพิ่มพูน และคณะ (2560) ที่เสนอว่า การฝึกสมาธิสำหรับเยาวชนควรผสานกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เช่น เกม นิทานธรรมะ และการใช้สื่อร่วมสมัย เพื่อให้เด็กเกิดความเพลิดเพลินและเรียนรู้ได้อย่างไม่กดดัน ซึ่งในรูปแบบที่พัฒนาขึ้นของงานวิจัยนี้ก็ได้ใช้แนวทางเดียวกัน โดยแทรกกิจกรรมสนุกสนานในแต่ละวาระของการฝึก ทำให้เด็กเกิดความสนใจ มีส่วนร่วม และตั้งใจฝึกสมาธิอย่างต่อเนื่อง ในมิติของการพัฒนาปัญญา การฝึกสมาธิในรูปแบบนี้ยัง

สอดคล้องกับแนวคิดของ พัชรากร ทิพรังกร (2562) ที่อธิบายว่า “ปัญญาหยั่งรู้” เกิดจากการมีพื้นฐานทางสมองและจิตใจที่สมดุล โดยมีสติ สมาธิ และอารมณ์สงบเป็นเงื่อนไขสำคัญ การฝึกวิทิสาสมาธิแบบสั้นแต่สม่ำเสมอจึงช่วยเสริมการทำงานของสมองในส่วนที่เกี่ยวกับสมาธิและการตัดสินใจ (Prefrontal Cortex) ส่งผลให้เด็กคิดอย่างมีเหตุผลมากขึ้น และสามารถใช้สติควบคุมอารมณ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

องค์ความรู้

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาปัญญาเด็กตามแนวทางพลังจิตตานุภาพ” สามารถสร้างรูปแบบใหม่ คือ PDCA-Model ดังแผนผัง ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ “เป้าหมายสูงสุด”

ที่มา : พรศักดิ์ ศิษย์ชัยชนะ

จากองค์ความรู้ดังกล่าว การสร้างรูปแบบการฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาปัญญาเด็กตามแนวพลังจิตตานุภาพ มีลักษณะเป็น รูปแบบบูรณาการ (Integrated Model) ที่เชื่อมโยง ครู-นักเรียน–ผู้ปกครอง–เรียกว่า PDCA-Model โดยมีองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ได้แก่

1. P = Program studies หลักสูตรแกนหลัก คือ หลักสูตรสมาธิเพื่อพัฒนาพลังจิตสำหรับเด็ก หลักสูตรสมาธิเพื่อพัฒนาการสอนของครู หลักสูตรสมาธิเพื่อชนะใจตนเองเพื่อผู้ปกครอง เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้สมาธิ ครอบคลุมทั้งเด็ก ครู และผู้ปกครอง ตามความเหมาะสม

2. D = Doing ด้านการฝึกอบรมสมาธิตามแนวพลังจิตตานุภาพด้วยหลักสูตรที่เหมาะสมกับเด็ก ผู้ปกครองและครู ร่วมกับการติดตั้งระบบวิทิสาที่โรงเรียนและบ้าน

3. C = Coordinating & checking การติดตามประสานงานและประเมินผลอย่างเป็นระบบ ใช้เครื่องมือมาตรฐานและหลายฝ่ายประเมิน นอกจากนี้ควรจัดวันปฐมนิเทศแก่นักเรียน คณะครู ผู้บริหารทั้งทางโรงเรียนและทางสถาบันพลังจิตตานุภาพเพื่อให้มีความเข้าใจตรงกันและประสานงาน ติดตามการฝึกสมาธิของเด็กได้เป็นอย่างดี

4. A = Award & Advance การสร้างแรงจูงใจด้วยการให้รางวัลแก่เด็กทีมีความตั้งใจ ศรัทธา มีวิริยะ ความประพฤติดี มีการพัฒนาจากการฝึกดี โดยตั้งเกณฑ์พิจารณาและการตัดสินจากตัวแทนทั้งสองฝ่ายคือโรงเรียนและทางสถาบันพลังจิตตานุภาพในพื้นที่ และต่อยอดการพัฒนาเด็กที่ฝึกสมาธิแล้ว เข้าสู่เครือข่ายเยาวชนต้นแบบของโครงการยุวทูตพลังจิตจากทางสถาบันพลังจิตตานุภาพ การสร้างแรงจูงใจและพัฒนาเครือข่ายเยาวชนต้นแบบ ผ่านรางวัลและโครงการยุวทูตพลังจิต

สรุป และข้อเสนอแนะ

สรุปรูปแบบฉบับปรับปรุงตอกย้ำหัวใจของ “วิทิสาสมาธิ” แต่ยกระดับด้วยการมีส่วนร่วมของครอบครัว โครงสร้างรองรับในโรงเรียน การประเมินหลายฝ่าย แรงจูงใจและเครือข่ายเยาวชน ส่งผลให้การพัฒนาคุณลักษณะ “ดี–เก่ง–สุข” และมีศักยภาพในการขยายผลอย่างยั่งยืนในบริบทสถานศึกษาไทย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กรมกิจการเด็กและเยาวชน (ดย.) สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) เป็นหน่วยงานเชิงนโยบายและปฏิบัติ ที่มีภารกิจเกี่ยวกับ การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน ควรนำหลักและวิธีฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาปัญญาเด็กไทยตามแนวพลังจิตตานุภาพ นำไปฝึกอบรมเด็กเพื่อให้เด็กมีความเก่งดี มีสุขและสร้างสรรค์ตามวิสัยทัศน์ขององค์กร

2)สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สังกัดกระทรวงศึกษาธิการที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการพัฒนาเด็ก ควรจะนำหลักและวิธีฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาปัญญาเด็กไทยตามแนวพลังจิตตานุภาพไปใช้ในการจัดการศึกษาให้แก่เด็ก

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบรูปแบบการฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาปัญญาเด็กไทยตามแนวพลังจิตตานุภาพ ระหว่างเด็กนักเรียนมัธยมและมหาวิทยาลัย

2) ควรศึกษาวิจัยรูปแบบการฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาปัญญาเด็กไทยตามแนวพลังจิตตานุภาพของเด็กที่มีความพิการ

3) ควรศึกษาวิจัยรูปแบบการฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาปัญญาเด็กไทยตามแนวจิตตานุภาพของเด็กโรงเรียนนานาชาติ

Reference

พระเทพเจติยาจารย์ (วิริยังค์ สิรินธโร) (2553). *หลักสูตรครูสมาธิ เล่ม 3.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ห.จ.ก. พิฆณี.

พระปลัดสมภาร สมภาโร (ทวีรัตน์). (2559). *การศึกษาหลักมหาสติปัฏฐานสูตรในพระไตรปิฎกเพื่อการพัฒนาจิตและสุขภาพจิต*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก. (2542). *พุทธธรรม (พิมพ์ปรับปรุง).* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระสมุห์ไมตรี สุวโจ. (2563). *การพัฒนาสมาธิและปัญญาตามหลักสัมมาสมาธิในพระพุทธศาสนา.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พัชรากร ทิพรังกร. (2562). การพัฒนาปัญญาหยั่งรู้ในผู้เรียนไทยเชิงบูรณาการ. *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.). (2560). *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2574.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.).

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2557). *ประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2557.* นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

สภาพัฒน์. (2564). *ประเทศไทยสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างสมบูรณ์.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *รายงานสถานการณ์สังคมไทย.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สุภาพรรณ เพิ่มพูน และคณะ. (2563). *สมาธิสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนไทยในชีวิตประจำวัน.* เชียงใหม่: ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

World Health Organization. (2023). *Ageing in Thailand: Situation and Outlook*. Geneva: WHO.

การบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

The study of education quality assurance system administration of medium-sized schools in Takhli district, The Secondary Education Service Area Office Nakhon Sawan

พัทธดนย์ ขอดเตชะ Phatthadon Khodtecha
สังวาร วังแจ่ม Sangwan Wangcham
มานะ ครุธาโรจน์ Mana Krutharoj
รณชิต อภัยวาทิน Ronachit Apaiwathin
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
Phat.don@hotmail.com

Received 2025/12/09 *Revised* 2026/01/17 *Accepted* 2026/02/06

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษา และแนวทางพัฒนาการบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ รูปแบบการวิจัยผสานวิธี กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 89 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.94 และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2) แนวทางพัฒนาการบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ พบว่า 1) ต้องอาศัยหลักการมี

ส่วนร่วมแบบองค์รวมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน 2) ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบและเป็นทางการ 3) มีระบบการติดตามและการประเมินผลที่ชัดเจน 4) จัดทำแผนพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง 5) รายงานผลการดำเนินงานที่ชัดเจนและสม่ำเสมอ 6) พัฒนาระบบการจัดเก็บหลักฐานเชิงประจักษ์โดยจัดทำคลังข้อมูลดิจิทัล 7) บูรณาการ PLC เข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กรและภาระงานปกติ

คำสำคัญ : ระบบประกันคุณภาพการศึกษา, โรงเรียนขนาดกลาง.

Abstract

This research aimed to examine the administration of the educational quality assurance system and to propose guidelines for developing the administration of the educational quality assurance system of medium-sized schools in Takhli District under the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Sawan. A mixed-methods research design was employed. The population consisted of 89 school administrators and teachers, and five experts participated in in-depth interviews. The research instruments included a questionnaire with a reliability coefficient of 0.94 and an interview form. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis.

The research results revealed that:

1) The administration of the educational quality assurance system of me dium-sized schools in Takhli District under the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Sawan was, overall, at the highest level.

2) The guidelines for developing the administration of the educational quality assurance system indicated that: 1) holistic participatory principles involving all stakeholders are essential 2) a systematic and formal participatory process should be implemented 3) a clear monitoring and evaluation system should be established 4) personnel development plans should be developed systematically and continuously 5) operational results should be reported clearly and consistently 6) the system for collecting empirical evidence should be enhanced through the

development of a digital data repository 7) Professional Learning Communities (PLC) should be integrated as part of the organizational culture and routine workload.

Keywords: Educational quality assurance system, Educational quality assurance, Medium-sized schools.

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา กำหนดให้สถานศึกษามีระบบประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งภายในและภายนอก เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โดยมาตรา 47 ระบุให้มีระบบการประกันคุณภาพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน มาตรา 48 กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาดำเนินการประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง พร้อมจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเผยแพร่ต่อสาธารณชน เพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2568 : ระบบออนไลน์) จากข้อกำหนดดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศกฎกระทรวงว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ซึ่งระบุให้สถานศึกษาแต่ละแห่งกำหนดมาตรฐานการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานระดับการศึกษาที่รัฐมนตรีประกาศ พร้อมจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพตามมาตรฐาน กำกับติดตามผลการดำเนินงาน ประเมินคุณภาพภายในเป็นประจำและจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองส่งให้หน่วยงานต้นสังกัดทุกปี (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2568 : ระบบออนไลน์)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ได้กำหนดนโยบายและจุดเน้นเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน คุณภาพบุคลากร ระบบบริหารจัดการ ปัจจัยสนับสนุน และเทคโนโลยีทางการศึกษา ภายใต้วิสัยทัศน์ “องค์กรคุณภาพ มีคุณธรรม น้อมนำศาสตร์พระราชา พัฒนาสู่ความเป็นเลิศ” พร้อมกำหนดพันธกิจด้านการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศและพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 รวมถึงยุทธศาสตร์ที่มุ่งสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา และยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างทั่วถึง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์, 2568 : 54–55) สำนักงานเขตพื้นที่ฯ ยังได้ดำเนินโครงการส่งเสริมพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา ตามกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 เพื่อพัฒนาความรู้ด้านการประกันคุณภาพในสถานศึกษา และเสริมความเข้มแข็งของระบบประกันคุณภาพภายใน รวมถึงสนับสนุนการจัดทำรายงานผลการพัฒนาคุณภาพประจำปีและพัฒนาระบบ

สารสนเทศด้านผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยผลการดำเนินงานปีการศึกษา 2567 พบว่า โรงเรียนในสังกัดจำนวน 12 แห่งผ่านการประเมินภายนอกตามมาตรฐานคิดเป็นร้อยละ 100 และมีการบริหารระบบประกันคุณภาพอย่างถูกต้อง และเชื่อถือได้ โดยผู้บริหารโรงเรียนที่ได้รับการประเมินยังเสนอให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การถอดบทเรียนด้านนวัตกรรมและการพัฒนาคุณภาพ รวมถึงพัฒนาระบบติดตามการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ : 128–132)

อย่างไรก็ตาม โรงเรียนจันเสนเอ็งสุวรรณอนุสรณ์ ซึ่งเป็นหนึ่งในโรงเรียนที่ผ่านการประเมินภายนอก พบปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาที่ยังไม่มุ่งพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานเพียงพอ เนื่องจากต้องคำนึงถึงการจัดสรรงบประมาณหลายด้าน ทำให้แผนปฏิบัติการประจำปีไม่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการจัดการศึกษา รวมถึงการดำเนินงานตามแผนที่ไม่ต่อเนื่อง ขาดการติดตามระหว่างปี และไม่มีการนำผลการประเมินทั้งภายในและภายนอกไปใช้ปรับปรุงคุณภาพอย่างจริงจัง (วิศณุ พงษ์วิจิตร, 25 สิงหาคม 2568) จากข้อมูลและสภาพปัญหาที่ปรากฏ สะท้อนให้เห็นว่าอุปสรรคหลักของการบริหารระบบประกันคุณภาพในอำเภอตาคลีและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์อยู่ที่ “ขั้นการพัฒนาคุณภาพจากผลการประเมินตนเอง” ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญของวงจรคุณภาพ (PDCA) โดยเฉพาะขั้นตอนการปรับปรุง (Act) ที่มุ่งนำผลการดำเนินงานมาปรับปรุงพัฒนา หากขั้นตอนนี้ไม่ถูกดำเนินการอย่างครบถ้วน ย่อมทำให้การประกันคุณภาพไม่ครบวงจรและไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักทดสอบทางการศึกษาที่ระบุว่า การประกันคุณภาพเป็นกระบวนการสร้างความมั่นใจให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง และสังคมว่าการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ โดยสถานศึกษาต้องประเมินคุณภาพ รวบรวมข้อมูลผลการดำเนินงาน เปรียบเทียบกับเป้าหมาย และนำผลไปใช้ปรับปรุงพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2561 : 3–4)

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจศึกษาการบริหารระบบประกันคุณภาพของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี เพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหารให้มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพให้เกิดผลสูงสุดตามบริบทของสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาการบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

2) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ รูปแบบการวิจัยผสานวิธี โดยใช้กรอบแนวคิดของ สำนักทดสอบทางการศึกษา (2561) มาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย การบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษา 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 2) ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา 3) ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 4) ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 5) ด้านการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา 6) ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง และ 7) ด้านการพัฒนาคุณภาพจากรายงานผลการประเมินตนเองอย่างต่อเนื่อง

ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ ปีการศึกษา 2568 จำนวน 4 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 8 คน ครูผู้สอน จำนวน 81 คน รวมทั้งสิ้น 89 คน โดยศึกษาจากประชากรทั้งหมด

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 คน จาก โรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีประสบการณ์ในการบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษา และมีวิทยาฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป ประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 3 คน 2) ครูหัวหน้างาน จำนวน 2 คน

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

1) แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคอร์ท (Likert)

2)แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

ศึกษาค้นคว้า ตำรา วารสาร บทความ แนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการระบบประกันคุณภาพการศึกษา ศึกษาแนวทางการสร้างแบบสอบถามจาก ธนพล วงฉลาด (2564 : 184-189) และสิริพร บุญทิพย์ (2565 : 147-151) ต่อด้วยสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลต่าง ๆ เพื่อกำหนดเป็นนิยามศัพท์เฉพาะในการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการประกันคุณภาพการศึกษา จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถามและหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา (Index of Item Objective Congruence : IOC คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าของความสอดคล้องตั้งแต่ 0.60 – 1.00 เป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ถ้าต่ำกว่านี้ต้องนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลอง (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มประชากรที่จะศึกษาในครั้งนี้ แต่เป็นกลุ่มประชากรของโรงเรียนขนาดกลาง ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษานครสวรรค์ จำนวน 30 คน จากโรงเรียนโกรกพระ และโรงเรียนบ้านแก่งชัชวลิตวิทยา แล้วนำไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (1974 : 161 อ้างถึงในขวัญเนตร มูลทองจาด 2564 : 47) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.94

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหานำเสนอโดยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ พบว่า

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี โดยรวมและรายด้าน (N = 89)

การบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี	**ระดับการปฏิบัติ**		
	(μ)	(σ)	**แปลผล**
ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา	4.71	0.54	มากที่สุด
ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา	4.65	0.51	มากที่สุด
ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา	4.61	0.53	มากที่สุด
ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา	4.48	0.56	มาก
ด้านการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา	4.61	0.53	มากที่สุด
ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง	4.70	0.55	มากที่สุด
ด้านการพัฒนาคุณภาพจากรายงานผลการประเมินตนเอง	4.49	0.58	มาก
โดยรวม	4.62	0.50	มากที่สุด

จากตาราง 1 พบว่า การบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ด้านการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ด้านการพัฒนาคุณภาพจากรายงานผลการประเมินตนเองอยู่ใน

ระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ พบว่า **ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา** คือ แนวทางพัฒนาการบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางที่มีประสิทธิผล ต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมแบบองค์รวมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน โดยเฉพาะครู บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชนท้องถิ่น กระบวนการดำเนินงานควรเริ่มจากการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นอย่างเป็นระบบ **ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา** คือ แนวทางพัฒนาการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบและเป็นทางการ **ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา** คือ แนวทางพัฒนาการกำกับติดตามการดำเนินงานตามแผนพัฒนาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี ต้องอาศัยระบบการติดตามและการประเมินผลที่ชัดเจน โดยกำหนดโครงสร้างความรับผิดชอบและปฏิทินการกำกับติดตามอย่างเป็นระบบ นำเทคโนโลยีดิจิทัลและเครื่องมือที่หลากหลายมาใช้เพื่อรายงานผลแบบทันเวลา **ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา** คือ แนวทางพัฒนาการส่งเสริมความรู้การตรวจสอบคุณภาพภายในของโรงเรียนขนาดกลางที่มีประสิทธิผล ต้องอาศัยการจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ที่เน้นเทคนิคการประเมินและการจัดทำหลักฐานร่องรอยที่ใช้ได้จริง พัฒนาครูแกนนำเพื่อทำหน้าที่วิทยากรภายในและถ่ายทอดความรู้สู่เพื่อนร่วมงานอย่างต่อเนื่อง **ด้านการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา** คือ แนวทางพัฒนาการรายงานผลการติดตามและนำไปใช้เพื่อการพัฒนาของโรงเรียนขนาดกลางที่มีประสิทธิผล ต้องอาศัยระบบการรายงานที่มีความชัดเจนและสม่ำเสมอ โดยกำหนดปฏิทินการดำเนินงานและจัดทำแบบฟอร์มมาตรฐานสำหรับการรายงาน เน้นเนื้อหาที่เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ตามตัวชี้วัดสำคัญ วิเคราะห์จุดเด่นและจุดที่ต้องพัฒนาพร้อมข้อเสนอแนะที่ชัดเจน นำเสนอผลต่อผู้บริหารและคณะกรรมการอย่างเป็นทางการ

ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง คือ แนวทางพัฒนาการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองของโรงเรียนขนาดกลางที่มีประสิทธิผล ต้องอาศัยการพัฒนาระบบการจัดเก็บหลักฐาน

เชิงประจักษ์อย่างเป็นระบบ โดยจัดทำคลังข้อมูลดิจิทัลบนแพลตฟอร์ม Cloud ที่จัดหมวดหมู่ตามมาตรฐานและตัวชี้วัดอย่างชัดเจน กำหนดเกณฑ์มาตรฐานการบันทึกหลักฐานที่ครอบคลุมและระบุข้อมูลครบถ้วน มอบหมายความรับผิดชอบให้แต่ละฝ่ายจัดเก็บหลักฐานอย่างสม่ำเสมอ **ด้านการพัฒนาคุณภาพจากรายงานผลการประเมินตนเอง** คือ แนวทางพัฒนาการใช้กระบวนการ PLC เพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางที่มีประสิทธิผล ต้องอาศัยการบูรณาการ PLC เข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กรและภาระงานปกติ โดยจัดอบรมให้ความรู้ กำหนดโครงสร้างและปฏิทินที่ชัดเจน จัดกลุ่มตามบริบทที่เหมาะสม เชื่อมโยงหัวข้อ PLC กับผลการประเมินตนเอง (SAR)

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สถานศึกษามีการดำเนินงานบริหารจัดการให้เกิดคุณภาพการศึกษา เพื่อสร้างความเชื่อมั่น โดยใช้กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยวงจรคุณภาพ PDCA ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่กระบวนการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา การประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา การติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา การจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง และการพัฒนาคุณภาพจากรายงานผลการประเมินตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดผลผลิตทางการศึกษาที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับสำนักทดสอบทางการศึกษา (2563 : 3-4) ที่ได้อธิบายแนวทางในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า องค์ประกอบของระบบประกันคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การติดตามตรวจสอบเพื่อควบคุมคุณภาพการศึกษา การประเมินคุณภาพการศึกษาซึ่งรวมถึงการใช้ผลประเมินเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพในวงจรการพัฒนาใหม่ต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของสุเชาว์ หมั่นดี (2564 : 56) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ พบว่า

ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมแบบองค์รวมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนโดยเฉพาะครู บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชนท้องถิ่น กระบวนการดำเนินงานควรเริ่มจากการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ร่วมกับบริบทชุมชน สังเคราะห์เป็นมาตรฐานและตัวชี้วัดที่ชัดเจนสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนพล วงศ์ฉลาด (2564: 152) ซึ่งกล่าวว่า การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาควรดำเนินการโดยแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำมาตรฐานการศึกษา โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ผ่านการประชุมระดมความคิดเห็นและสร้างจิตสำนึกถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ภายใต้แนวคิดการมีภาวะผู้นำร่วมกัน การกำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้ควรผ่านการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ให้ครอบคลุมหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษาต่าง ๆ

ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบและเป็นทางการ โดยจัดตั้งคณะทำงานที่มีตัวแทนจากทุกภาคส่วนดำเนินการวางแผนเชิงกลยุทธ์ร่วมกัน เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ให้สอดคล้องกับบริบท มีตัวชี้วัดความสำเร็จที่สามารถวัดผลสอดคล้องกับ ณัฐพล จันทร์พล (2564: 158) ที่ระบุว่า การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาที่เอื้อต่อการประกันคุณภาพภายใน ควรเริ่มจากการประชุมร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อระดมความคิดเห็น วิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย นำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ต้องอาศัยระบบการติดตามและการประเมินผลที่ชัดเจน โดยกำหนดโครงสร้างความรับผิดชอบและปฏิทินการกำกับติดตามอย่างเป็นระบบ นำเทคโนโลยีดิจิทัลและเครื่องมือที่หลากหลายมาใช้เพื่อรายงานผลแบบทันเวลา และจัดประชุมทบทวนความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอเพื่อวิเคราะห์ปัญหาเพื่อปรับปรุงกิจกรรมได้ทันที พร้อมเผยแพร่ผลการติดตามต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างโปร่งใส ซึ่งจะนำไปสู่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับ ศักดา ชาติรัมย์ (2566: 72–73) ที่กล่าวว่า สถานศึกษาควรนำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมาใช้เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนา โดยจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการประจำปีที่ประกอบด้วยโครงการและกิจกรรมที่สอดคล้องกับ

แผนดังกล่าว มีการจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสม และแต่งตั้งคณะทำงานรับผิดชอบเป็นลายลักษณ์อักษร

ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ต้องอาศัยการจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ที่เน้นเทคนิคการประเมินและการจัดทำหลักฐานร่องรอยที่ใช้ได้จริง พัฒนาครูแกนนำเพื่อทำหน้าที่วิทยากรภายในและถ่ายทอดความรู้สู่เพื่อนร่วมงานอย่างต่อเนื่อง จัดทำคู่มือและสื่อออนไลน์ที่เข้าถึงง่ายเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเอง จัดทำรายงานสรุปผลการตรวจสอบภายในอย่างสม่ำเสมอ และนำเสนอผลในการประชุมคณะครูเพื่อสร้างความตระหนักรู้และกำหนดแนวทางปรับปรุงร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลให้บุคลากรมีความเชี่ยวชาญเชิงปฏิบัติการและสามารถดำเนินการประกันคุณภาพภายในได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พุทธิภา รงค์ประเสริฐกุล (2566: 88) ซึ่งพบว่า ประเด็นการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในด้านการกำหนดผู้รับผิดชอบและวิธีการที่เหมาะสม

ด้านการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ต้องอาศัยระบบการรายงานที่มีความชัดเจนและสม่ำเสมอ โดยกำหนดปฏิทินการดำเนินงานและจัดทำแบบฟอร์มมาตรฐานสำหรับการรายงาน เน้นเนื้อหาที่เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ตามตัวชี้วัดสำคัญ วิเคราะห์จุดเด่นและจุดที่ต้องพัฒนาพร้อมข้อเสนอแนะที่ชัดเจน นำเสนอผลต่อผู้บริหารและคณะกรรมการอย่างเป็นทางการ จัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและกำหนดแนวทางปรับปรุงร่วมกัน และเผยแพร่ผลรายงานต่อผู้เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจเชิงข้อมูลและการปิดวงจรคุณภาพที่สมบูรณ์อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ ณัฐพล จันทร์พล (2564: 158–159) ที่กล่าวถึงการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการประกันคุณภาพภายในว่า โรงเรียนควรแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา จัดทำปฏิทินการนิเทศตามวัตถุประสงค์ สรุปและรายงานผลการติดตามตรวจสอบ

ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง ต้องอาศัยการพัฒนาระบบการจัดเก็บหลักฐานเชิงประจักษ์อย่างเป็นระบบ โดยจัดทำคลังข้อมูลดิจิทัลบนแพลตฟอร์ม Cloud ที่จัดหมวดหมู่ตามมาตรฐานและตัวชี้วัดอย่างชัดเจน กำหนดเกณฑ์มาตรฐานการบันทึกหลักฐานที่ครอบคลุมและระบุข้อมูลครบถ้วน มอบหมายความรับผิดชอบให้แต่ละฝ่ายจัดเก็บหลักฐานอย่างสม่ำเสมอ จัดอบรมครูในการเขียนรายงาน SAR ที่เน้นการวิเคราะห์จุดเด่นและจุดพัฒนา จัดทำ

Checklist ตรวจสอบความครบถ้วนของหลักฐานเป็นระยะ และนำรายงาน SAR ที่อ้างอิงข้อมูลจริงไปใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับ ศักดา ชาติรัมย์ (2566: 74) ซึ่งระบุว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในฐานะหน่วยงานต้นสังกัดเป็นผู้กำหนดองค์ประกอบของรายงานการประเมินตนเอง โดยสถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมสาระสำคัญของตนเพื่อให้รายงานมีข้อมูลสารสนเทศครบถ้วน สถานศึกษาควรกำหนดเกณฑ์การแปลผลการประเมินที่มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ

ด้านการพัฒนาคุณภาพจากรายงานผลการประเมินตนเอง ต้องอาศัยการบูรณาการ PLC เข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กรและภาระงานปกติ โดยจัดอบรมให้ความรู้ กำหนดโครงสร้างและปฏิทินที่ชัดเจน จัดกลุ่มตามบริบทที่เหมาะสม เชื่อมโยงหัวข้อ PLC กับผลการประเมินตนเอง (SAR) เพื่อออกแบบนวัตกรรมแก้ปัญหาโดยตรง ขับเคลื่อนด้วยกระบวนการ PDCA อย่างต่อเนื่อง จัดเวทีแบ่งปันผลการพัฒนาเป็นระยะ และนำผลจาก PLC ไปเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาคุณภาพและใช้เป็นหลักฐานสนับสนุนในรายงาน SAR เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน สอดคล้องกับ ธนพล วงศ์ฉลาด (2564: 153–154) ที่กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องว่า สถานศึกษาควรอบรมและชี้แจงครูและบุคลากรเพื่อสร้างแรงจูงใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา นำผลการประเมินทั้งภายใน ภายนอก และจากหน่วยงานต้นสังกัด มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดทำเป็นสารสนเทศ

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 การบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

ที่มา : พัทธดนย์ ขอดเตชะ, 2569.

จากแผนภาพสามารถอธิบายได้ว่า การบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบในทุกด้าน โดยด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษา มีการมีส่วนร่วมแบบองค์รวมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ทั้งครู บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา ขณะที่ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาตามมาตรฐาน มีการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบและเป็นทางการผ่านคณะทำงานที่ประกอบด้วยตัวแทนจากทุกภาคส่วน สำหรับด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษา มีระบบติดตามและประเมินผลที่ชัดเจน โดยกำหนดโครงสร้างความรับผิดชอบและปฏิทินการกำกับติดตามอย่างเป็นระบบ ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพภายใน มีการวางแผนพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ผ่านการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ส่วนด้านการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา มีระบบการรายงานที่สม่ำเสมอ โดยกำหนดปฏิทินและแบบฟอร์มมาตรฐานอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองมีการพัฒนาระบบจัดเก็บหลักฐานเชิงประจักษ์ผ่านคลังข้อมูลดิจิทัลบนแพลตฟอร์ม Cloud ที่จัดหมวดหมู่ตามมาตรฐานและตัวชี้วัดสุดท้าย ด้านการพัฒนาคุณภาพจากผลการประเมินตนเอง มีการบูรณาการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร โดยจัดอบรมให้ความรู้และกำหนดโครงสร้างรวมถึงปฏิทินการดำเนินงานอย่างชัดเจน

สรุป และข้อเสนอแนะ

การบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดกลางในอำเภอตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาทราบสถานการณ์และแนวทางการพัฒนาระบบประกันคุณภาพของโรงเรียนตนเอง นำไปสู่การวางแผนปรับปรุงที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ยังสามารถใช้ข้อมูลดังกล่าวเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารระบบประกันคุณภาพของโรงเรียนในสังกัดขณะเดียวกัน หน่วยงานทางการศึกษาอื่น ๆ ก็สามารถนำผลการศึกษานี้ไปใช้เพื่อยกระดับการดำเนินงานด้านประกันคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา สถานศึกษาควรจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อร่วมกันกำหนดมาตรฐานและคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทโรงเรียนและความต้องการของชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา สถานศึกษาควรจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และกรอบกลยุทธ์ในการพัฒนาการศึกษา

2) ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สถานศึกษาควรมีระบบกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามแผนอย่างต่อเนื่อง

3) ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สถานศึกษาควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในแก่ครูและบุคลากร

4) ด้านการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา สถานศึกษาควรมีการรายงานผลการติดตามอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

5) ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง สถานศึกษาควรจัดทำรายงานการประเมินตนเองที่มีการแสดงหลักฐานสนับสนุนคุณภาพ และเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพ

6) ด้านการพัฒนาคุณภาพจากรายงานผลการประเมินตนเอง สถานศึกษาควรนำกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) มาใช้ในการวิเคราะห์ ปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาการบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับการประกันคุณภาพภายนอก (พ.ศ. 2567 – 2571) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

2) ควรวิจัยเรื่อง การบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรางวัล IQA AWARD ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

References

กระทรวงศึกษาธิการ. (2568). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับอัพเดท).* ค้นเมื่อ 16 กันยายน 2568, จาก https://www.moe.go.th/legal-and-regulatory-information/.

ขวัญเนตร มูลทองจาด. (2564). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดอุดมรังสี. *การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ณัฐพล จันทร์พล. (2564). การพัฒนาแนวทางการประกันคุณภาพภายใน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. *วิทยานิพนธปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา* มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ธนพล วงศ์ฉลาด. (2564). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยประยุกต์ใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา* มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พุทธิภา รงค์ประเสริฐกุล. (2566). แนวทางการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนวัดบางหลวง. *การค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิศณุ พงษ์วิจิตร. (25 สิงหาคม 2568). ผู้อำนวยการสถานศึกษา. โรงเรียนจันเสนเอ็งสุวรรณอนุสรณ์. *สัมภาษณ์.*

ศักดา ชาติรัมย์. (2566). แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี. *การค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์. (2567). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์.* นครสวรรค์.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์. (2568). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568.* นครสวรรค์.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2568). *กฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561*. ค้นเมื่อ 16 กันยายน 2568, จาก https://www.onesqa.or.th/th/download/1183/

สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2561). *แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษ.* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2563). *การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา.* กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น.เอ.รัตนะเทรดดิ้ง.

สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2563). *การจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา.* กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น.เอ.รัตนะเทรดดิ้ง.

สิริพร บุญทิพย์. (2565**).** สมรรถนะของผู้บริหารกับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต1. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุเชาว์ หมั่นดี. (2564). การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3. *การค้นคว้าอิสระปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา* มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

การประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากรรมฐานในการบำบัดโรคของผู้สูงอายุตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

The Application of Vipassanā Meditation Principles in the Treatment of Illness among the Elderly in Umong Subdistrict, Mueang District, Lamphun Province

พระครูสิริสุตานุยุต Phrakhrusirisutanuyut
ธวัชชัย ไชยวุฒิ Tawatchai Chaiwoot
พัลลภ หารุคำจา Palob Harukhamja
พระเจษฎา มหาวุฑฺโฒ PhraChetsada Mahavuddho
พระครูสังฆรักษ์พิทยา ญาณธโร Phrakhru Sangharak Pitaya ÑāṆadharo
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lamphun Buddhist College
saman2507@gmail.com

Received 2025/11/15 *Revised* 2026/01/29 *Accepted* 2026/02/20

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบำบัดโรคที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา 2) ศึกษาหลักการฝึกวิปัสสนากรรมฐานของผู้สูงอายุตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน และ3) ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากรรมฐานในการบำบัดโรคของผู้สูงอายุตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากเอกสาร แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 รูป/คน ได้แก่ พระสงฆ์ บุคลากรด้านสุขภาพ ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบำบัดโรคตามหลักพระพุทธศาสนาเน้นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม โดยบูรณาการการบำบัดทางกายด้วยการดูแลตนเอง การใช้เวชเภสัชพื้นบ้าน และการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

ควบคู่กับการบำบัดทางใจด้วยหลักสมถกรรมฐานและจิตตภาวนา เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างกายและจิต

(2) หลักการฝึกวิปัสสนากรรมฐานของผู้สูงอายุใช้หลักสติปัฏฐาน 4 เป็นแกนสำคัญ ช่วยพัฒนาสติ สมาธิ และปัญญา ทำให้เกิดความเข้าใจสภาวะตามความเป็นจริง ลดความยึดมั่นถือมั่น และเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจ

(3) การประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากรรมฐานในชีวิตประจำวันช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลและบำบัดสุขภาพกายและจิตใจได้อย่างเป็นรูปธรรม ลดความเครียด เพิ่มความสงบ ความผ่อนคลาย และยกระดับคุณภาพชีวิตโดยรวม

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การประยุกต์หลักวิปัสสนากรรมฐานเป็นแนวทางการบำบัดสุขภาวะแบบองค์รวมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุและบริบทชุมชน สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: วิปัสสนากรรมฐาน, การบำบัดโรค, ผู้สูงอายุ.

Abstract

This research aims to: 1) study therapeutic practices for illness as they appear in Buddhism; 2) examine the principles of Vipassanā meditation practice among older adults in Umong Subdistrict, Mueang District, Lamphun Province; and 3) study the application of Vipassanā meditation principles in illness therapy among older adults in Umong Subdistrict, Mueang District, Lamphun Province. This study employs a qualitative research approach. Data were collected from documentary sources and in-depth interviews with 15 key informants, including monks, healthcare personnel, community leaders, and older adults. The data were analyzed using descriptive content analysis.

The research findings revealed that

1) disease treatment according to Buddhist principles emphasizes holistic healthcare by integrating physical treatment—such as self-care, traditional herbal medicine, and appropriate environmental management—with mental treatment

through samatha meditation and mental cultivation, aiming to achieve balance between body and mind.

2) The principles of Vipassanā meditation practice among the elderly are centered on the Four Foundations of Mindfulness (Satipaṭṭhāna), which enhance mindfulness, concentration, and wisdom, leading to insight into reality, reduction of attachment, and greater mental stability.

3) The application of Vipassanā meditation principles in daily life enables the elderly to effectively care for and treat both physical and mental health, reducing stress, increasing calmness and emotional stability, and improving overall quality of life.

The findings indicate that the application of Vipassanā meditation constitutes a holistic health promotion and therapeutic approach that is well suited to elderly populations and community contexts, and can be sustainably utilized as a guideline for health promotion and quality-of-life development at the community level.

Keywords: Vipassanā meditation, Disease treatment, Elderly.

บทนำ

เนื่องด้วยสถานการณ์ด้านสุขภาพจิตในสังคมไทยปัจจุบันกำลังเผชิญกับความท้าทายอย่างรอบด้าน อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะกระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ทำให้ผู้คนต้องเผชิญกับแรงกดดันในการดำรงชีวิตมากขึ้น ทั้งด้านการทำงาน การศึกษา ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ในครอบครัว ปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ก่อให้เกิดความเครียด วิตกกังวล และปัญหาสุขภาพจิตในวงกว้าง (กระทรวงสาธารณสุข, 2555 : 1-3) แม้ว่ารัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพจิตมากขึ้น แต่ระบบการดูแลสุขภาพจิตของไทยยังคงมีข้อจำกัด ทั้งในด้านจำนวนบุคลากรทางสุขภาพจิตที่ไม่เพียงพอ การเข้าถึงบริการที่ยังไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท และทัศนคติของสังคมที่ยังมีอคติต่อผู้ที่มีปัญหาทางจิตใจ ทำให้หลายคนหลีกเลี่ยงการเข้ารับการรักษา ส่งผลให้ปัญหาสุขภาพจิตไม่ได้รับการแก้ไขอย่างทันท่วงทีและกลายเป็นปัญหาเรื้อรัง (กรมสุขภาพจิต, 2560 : 12–14)

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตใจและการดับทุกข์ ผ่านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานซึ่งมีเป้าหมายให้ผู้ปฏิบัติสามารถมองเห็นสัจธรรมของชีวิต อันได้แก่ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความไม่ใช่ตัวตน การเจริญวิปัสสนากรรมฐานมิได้เป็นเพียงการฝึกสมาธิเพื่อให้จิตสงบเท่านั้น แต่ยังเป็นวิธีการพัฒนาปัญญาที่ช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญและจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีสติและมีประสิทธิภาพ อันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต ประโยชน์ในปัจจุบันคือการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ลดความเครียดและความทุกข์ทางใจ ขณะที่ประโยชน์ในอนาคตคือการได้เกิดในภพภูมิที่สูงขึ้น และเป้าหมายสูงสุด คือ การบรรลุพระนิพพาน (พระธรรมปิฎก, 2542 : 42) ในพระพุทธศาสนา ความทุกข์เป็นสิ่งสากลที่เกิดขึ้นกับทุกคนโดยไม่เลือกเพศ วัย เชื้อชาติ หรือสถานภาพ ความทุกข์มีทั้งมิติทางกายและมิติทางใจ โดยเฉพาะโรคภัยไข้เจ็บที่ถือเป็นทุกข์ทางกายซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจด้วย ดังนั้น การแก้ไขปัญหาความทุกข์จึงต้องดำเนินการทั้งสองมิติไปพร้อมกัน แนวคิดนี้สอดคล้องกับการแพทย์แผนใหม่ที่เน้นมิติสุขภาพแบบองค์รวม ไม่ได้พิจารณาเพียงอาการทางกายเพียงอย่างเดียว แต่ยังคำนึงถึงสุขภาพจิตและสุขภาวะทางสังคมด้วย (พระธรรมปิฎก, 2531 : 3)

สถานการณ์ด้านสุขภาพจิตในสังคมไทยปัจจุบันได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการแสวงหาวิธีการบำบัดที่เหมาะสม จากรายงานของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข พบว่าคนไทยกว่า 1.6 ล้านคนป่วยด้วยโรคทางจิตใจและอารมณ์ อีกกว่า 8.4 แสนคนมีภาวะวิตกกังวล และในกลุ่มเด็กและวัยรุ่นอายุ 6–18 ปี พบว่าร้อยละ 5.1 มีปัญหาสุขภาพจิตและพฤติกรรม ทั้งยังมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหานี้ไม่เพียงแต่กระทบต่อบุคคลและครอบครัว แต่ยังส่งผลกระทบในระดับสังคมและเศรษฐกิจโดยรวม ทำให้ความพยายามในการแสวงหาวิธีบำบัดที่มีประสิทธิผลและเหมาะสมกับบริบทวัฒนธรรมไทยมีความจำเป็นยิ่ง (กระทรวงสาธารณสุข, 2555 : 15) พระพุทธศาสนาเสนอแนวทางการบำบัดที่เน้นการฟื้นฟูจิตใจและปัญญา โดยเฉพาะการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งมีการกล่าวถึงในพระไตรปิฎกว่ามีส่วนช่วยบรรเทาโรคภัยได้ เช่น กรณีพระโมคคัลลานะและพระมหากัสสปะที่หายจากอาพาธเมื่อได้ฟังโพชฌงค์ 7 รวมทั้งพระพุทธเจ้าที่ทรงหายจากพระอาการประชวรด้วยการฟังธรรมบทดังกล่าวเช่นกัน (หลวงพ่อจรัญ ฐตฺธมฺโม, 2554 : 80) การบำบัดในมิติจิตวิญญาณเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของพระพุทธศาสนาในการเป็นแนวทางเสริมการแพทย์ปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในสังคมปัจจุบันที่กำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ปัญหาสุขภาพจิตของผู้สูงอายุถือเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไข ผู้สูงอายุมักเผชิญกับความเสื่อมถอยของร่างกาย การสูญเสียคนใกล้ชิด ความรู้สึกโดดเดี่ยว และการขาดบทบาททางสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดภาวะซึมเศร้าและปัญหาสุขภาพจิตอื่น ๆ การบำบัดผู้สูงอายุจึงต้องคำนึงถึงทั้งการดูแลทางกายและการเสริมสร้างกำลังใจและพลังทางจิตใจ องค์การอนามัยโลก (WHO) ให้นิยามของสุขภาพว่าเป็น “ภาวะสมบูรณ์ทั้งทางกาย จิต และสังคม ไม่ใช่เพียงการปราศจากโรคหรือความพิการ” (World Health Organization, 2020 : 1) และต่อมาได้ขยายความหมายของสุขภาพในกรอบแนวคิดการส่งเสริมสุขภาวะว่าเกี่ยวข้องกับ สุขภาวะทางกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ที่เกื้อกูลกันอย่างองค์รวม (World Health Organization, 2022 : 3) นิยามดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับสุขภาพจิตและมิติทางจิตวิญญาณมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการบำรุงรักษาทั้งกายและใจให้อยู่ในสภาวะสมดุลและปราศจากความทุกข์ ความเจ็บป่วยทางกายถูกอธิบายว่าเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่การปฏิบัติธรรมสามารถทำให้จิตใจอยู่เหนือความเจ็บป่วยได้ (ส.ม. (ไทย) 19/196/129-30)

การประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากรรมฐานในกลุ่มผู้สูงอายุจึงเป็นแนวทางที่มีคุณค่ามาก เนื่องจากการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานช่วยเสริมสร้างสมาธิ ทำให้จิตใจสงบ (อุทัย สุดสุข และคณะ, 2552 : 9) ลดความเครียดและความกังวล และก่อให้เกิดการยอมรับต่อความเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของชีวิต (พัชรี ดำรงสุนทรชัย, 2550 : 53-54) ผู้สูงอายุที่มีโอกาสฝึกปฏิบัติธรรมจึงสามารถลดความเสี่ยงในการเกิดภาวะซึมเศร้าและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการประยุกต์หลักวิปัสสนากรรมฐานในการบำบัดโรคของผู้สูงอายุตำบลอุโมงค์สำหรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การฝึกวิปัสสนากรรมฐานของผู้สูงอายุตำบลอุโมงค์เป็นอย่างไร มีหลักการอย่างไร หลักวิปัสสนากรรมฐานบำบัดโรคได้อย่างไร และแนวทางดังกล่าวจะมีส่วนช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขได้อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) ศึกษาการบำบัดโรคที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา

2) ศึกษาหลักการฝึกวิปัสสนากรรมฐานของผู้สูงอายุตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

3) ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากรรมฐานในการบำบัดโรคของผู้สูงอายุตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 รูป/คน ได้แก่ พระสงฆ์ บุคลากรด้านสุขภาพ ผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุ ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง ข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา เพื่อนำเสนอรูปแบบและแนวทางการประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากรรมฐานในการบำบัดโรคของผู้สูงอายุในบริบทชุมชน มีดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งศึกษาแนวคิด หลักการ และประสบการณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักวิปัสสนากรรมฐานมาใช้ในการบำบัดโรคของผู้สูงอายุในบริบทชุมชนตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ประชากรและกลุ่มเป้าหมายสำคัญ

การศึกษาครั้งนี้ มีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 15 รูป/คน ประกอบด้วย 1) พระสังฆาธิการ และพระวิปัสสนาจารย์ จำนวน 3 รูป 2) ผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) จำนวน 2 คน 3) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 2 คน 4) ผู้ดูแลโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 1 คน 5) ผู้สูงอายุตำบลอุโมงค์ จำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ลักษณะเป็นแบบกึ่งโครงสร้าง ครอบคลุมประเด็นการบำบัดโรคในพระพุทธศาสนา หลักการฝึกวิปัสสนากรรมฐาน และการประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ แบบสัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาและภาษาโดยผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพตามเนื้อหา (Content Analysis) โดยสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตภาคสนาม จากนั้นนำมาจัดหมวดหมู่วิเคราะห์ และสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่สะท้อนความเป็นจริงของบริบทชุมชนและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การบำบัดโรคที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา พบว่า การบำบัดรักษาโรคตามหลักพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม โดยครอบคลุมทั้งมิติทางกายและทางจิตใจ ในด้านการบำบัดโรคทางกาย พระพุทธศาสนาเน้นการดูแลรักษาด้วยเวชเภสัช การรู้จักบริโภคอาหารอย่างเหมาะสม การออกกำลังกายและกายบริหาร ตลอดจนการดูแลตนเองในชีวิตประจำวันเพื่อป้องกันการเกิดโรคก่อนที่จะเจ็บป่วย นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต ซึ่งเรียกว่า “ปฏิรูปเทศ” หมายถึงถิ่นที่เหมาะสมหรือสภาพแวดล้อมที่ดี อันประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (1) อาวาสสัปปายะ คือ ที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมและเอื้อต่อการพักผ่อน (2) อาหารสัปปายะ คือ อาหารและเครื่องอุปโภคบริโภคที่เหมาะสมต่อสุขภาพ (3) บุคคลสัปปายะ คือ การคบหาสมาคมกับกัลยาณมิตร และ (4) ธรรมะสัปปายะ คือ การได้ศึกษาหลักธรรมที่เหมาะสมกับตนเองและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในด้านการบำบัดโรคทางจิตใจ พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง และการฝึกจิตด้ววิปัสสนากรรมฐาน เพื่อระงับกิเลส ความฟุ้งซ่าน และความเศร้าหมองของจิต ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การดูแลรักษาโรคจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดเมื่อดำเนินควบคู่กันทั้งการบำบัดทางกายและการบำบัดทางใจ โดยต้องอาศัยความมุ่งมั่นและการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 หลักการฝึกวิปัสสนากรรมฐานของผู้สูงอายุตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า ผู้สูงอายุตำบลอุโมงค์ได้นำหลักการฝึกวิปัสสนากรรมฐานมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาจิตใจและปัญญา โดยมุ่งให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงในสภาวธรรมตามความเป็นจริง หลักสำคัญที่ใช้ในการฝึก คือ หลักสติปัฏฐาน 4 ประกอบด้วย 1) กายานุปัสสนา คือ การพิจารณาร่างกายตามความเป็นจริง 2) เวทนานุปัสสนา คือ การพิจารณาความรู้สึกสุข ทุกข์ และไม่สุขไม่ทุกข์ 3) จิตตานุปัสสนา คือ การพิจารณาสภาพจิต และ 4) ธัมมานุปัสสนา คือ การพิจารณาธรรมและสภาวะทางจิตที่เกิดขึ้น โครงการและกิจกรรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของสำนักปฏิบัติวัดป่าเห็ว มีดังนี้ สวดมนต์ทำวัตรเช้าแปล (สวดธรรมจักกัปปวัตตนสูตและรัตนปริตร) ฟังธรรม แยกรูปนาม ขอพระกรรมฐาน (หลวงปู่ทอง) เดินจงกรม นั่งกรรมฐาน แผ่เมตตา การสอนแยกอายตนะใน อายตนะนอก นำปฏิบัติธรรมรอบเช้าบังลังค์ เดิน 30 นาที นั่ง 30 นาที และแผ่เมตตา รอบบ่ายบังลังค์ เดิน 50 นาที นั่ง 50 นาที และแผ่เมตตา การเดินจงกรมระยะที่ 3 ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ การปฏิบัติกรรมฐานนั้น

ถ้าใช้เป็นสร้างสุข ใช้ไม่เป็นสร้างทุกข์ สร้างกรรมให้เกิดขึ้น (พระครูสังฆรักษ์พิทยา ญาณธโร ,สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2568)

ผู้สูงอายุใช้วิธีการฝึกวิปัสสนากรรมฐาน เช่น การกำหนดลมหายใจเข้า–ออก การกำหนดพองหนอ–ยุบหนอ การเดินจงกรม และการกำหนดอิริยาบถต่าง ๆ ผลจากการฝึกปฏิบัติทำให้ผู้สูงอายุมีจิตใจสงบ ลดความเครียด ความฟุ้งซ่าน และสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ผู้ปฏิบัติจะค่อย ๆ เห็นสภาวธรรมทั้งหลายเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปตามเหตุปัจจัย จนนำไปสู่ความเข้าใจในไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา สามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 การประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากรรมฐานในการบำบัดโรคของผู้สูงอายุตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมการฝึกวิปัสสนากรรมฐานสามารถนำหลักสติปัฏฐาน 4 ไปประยุกต์ใช้ในการบำบัดโรคทั้งทางกายและทางจิตใจได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยผู้สูงอายุได้ศึกษาทั้งด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระ เรียนรู้การพิจารณากาย ใจ และขันธ์ 5 เห็นการทำงานของกิเลส และการเกิด–ดับของสภาวธรรม ผ่านการกำหนดรู้ในอายตนะทั้ง 6 และการพิจารณาไตรลักษณ์

การนำหลักวิปัสสนากรรมฐานมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันช่วยให้ผู้สูงอายุมีสติรู้เท่าทันอารมณ์ ความคิด และความรู้สึกของตนเอง สามารถปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่น ลดความวิตกกังวล และปรับสมดุลระหว่างร่างกายและจิตใจ ผลการสังเกตพบว่า ผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพมากขึ้น ทั้งด้านการออกกำลังกาย การรับประทานอาหารที่เหมาะสม และการดำรงชีวิตอย่างมีสติ ส่งผลให้ช่วยลดความเสี่ยงของโรคเรื้อรังต่าง ๆ เช่น โรงทางกาย โรคข้อเสื่อม โรคเก๊าท์ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน และโรคทางใจ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างสม่ำเสมอยังช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางกายและใจ เพิ่มความมั่นใจในตนเอง ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขกาย สุขใจ มีทัศนคติเชิงบวกต่อชีวิต และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า การบำบัดโรคตามหลักพระพุทธศาสนาไม่ได้มุ่งเพียงการรักษาอาการของโรคเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างรอบด้าน โดยเน้นการปรับทัศนคติ การดำรงชีวิตอย่างมีสติ และการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อความเจ็บป่วยในฐานะสภาวธรรมตามกฎแห่งไตรลักษณ์ การฝึกวิปัสสนากรรมฐานจึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดการยอมรับสภาพร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไป ลดความทุกข์ทางใจจากการยึดติดในสุขภาพเดิม และสามารถเผชิญกับความเสื่อมตามวัยได้อย่างมีสติและปัญญา

ขณะเดียวกัน การประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 อย่างต่อเนื่องยังส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดความเข้มแข็งทางจิตใจ มีความมั่นคงทางอารมณ์ และสามารถปรับตัวต่อโรคเรื้อรังได้ดีขึ้น ซึ่งนำไปสู่การเสริมสร้างสุขภาวะและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชนได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การบำบัดโรคตามหลักพระพุทธศาสนาสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประการ ได้แก่ (1) การบำบัดความเจ็บป่วยทางกาย โดยอาศัยพุทธโอสถในรูปแบบแพทย์แผนโบราณและแพทย์แผนทางเลือกควบคู่กับการดูแลตนเอง และ (2) การบำบัดความเจ็บป่วยทางใจ โดยใช้หลักสมถกรรมฐานและพุทธธรรมเป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูสภาพจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดสมโภชน์ จตฺตมฺโม (ทิปะทา) (2566) พบว่า พระพุทธศาสนามอง “โรค” ในฐานะสิ่งที่เสียดแทงชีวิตและเป็นรูปแบบหนึ่งของทุกข์ โดยพระพุทธเจ้าทรงจำแนกโรคออกเป็นโรคทางกายและโรคทางใจ พร้อมทั้งแสดงหลักการวินิจฉัยโรคและความยากง่ายของการรักษา อันสามารถจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ โรคที่รักษาหรือไม่รักษาก็ไม่หาย โรคที่รักษาหรือไม่รักษาก็หาย และโรคที่ต้องรักษาจึงจะหาย การบำบัดโรคของชุมชนตำบลสวนดอกยังสะท้อนการปรับตัวของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับยุควิถีใหม่ผ่านวิธีการบำบัด 5 รูปแบบ เช่น หมอเมือง ยาสมุนไพร พิธีกรรม และกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของชุมชนนอกจากนี้ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบำบัดโรคตามยุควิถีใหม่ ได้แก่ การฝึกวิปัสสนากรรมฐาน การสร้างความสุขอย่างเรียบง่าย การทำกรรมดี และการใช้หลักธรรมเป็นกรอบการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่ชี้ให้เห็นว่าการบำบัดโรคตามหลักพระพุทธศาสนาต้องอาศัยการบูรณาการทั้งกาย ใจ และสังคม เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 หลักการฝึกวิปัสสนากรรมฐานของผู้สูงอายุตำบลอุโมงค์ จังหวัดลำพูน ผู้สูงอายุได้นำหลักการฝึกวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ซึ่งเป็นเอกายนมรรค มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตใจและปัญญา โดยพิจารณาตามหลักไตรลักษณ์ร่วมกับโยนิโสมนสิการและภาวนา 4 สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดธวัชชัย ขตฺติยเมธี (2565) งานวิจัยดังกล่าวอธิบายว่าสมาธิเป็นความตั้งมั่นของจิตในอารมณ์เดียวอย่างถูกต้อง และปรากฏอยู่ในโครงสร้างธรรมหลายหมวด เช่น มรรคมีองค์ 8 โพชฌงค์ 7 และไตรสิกขา 3 กระบวนการฝึกสมาธิเพื่อการเยียวยาสุขภาพประกอบด้วยการปรับพื้นฐานกรรมฐาน การฝึกวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐาน 4 และการประเมินผลตามศักยภาพของผู้ปฏิบัติ ผลการสังเคราะห์พบว่า การเจริญสมาธิส่งผลต่อการเยียวยาสุขภาพทั้งด้าน

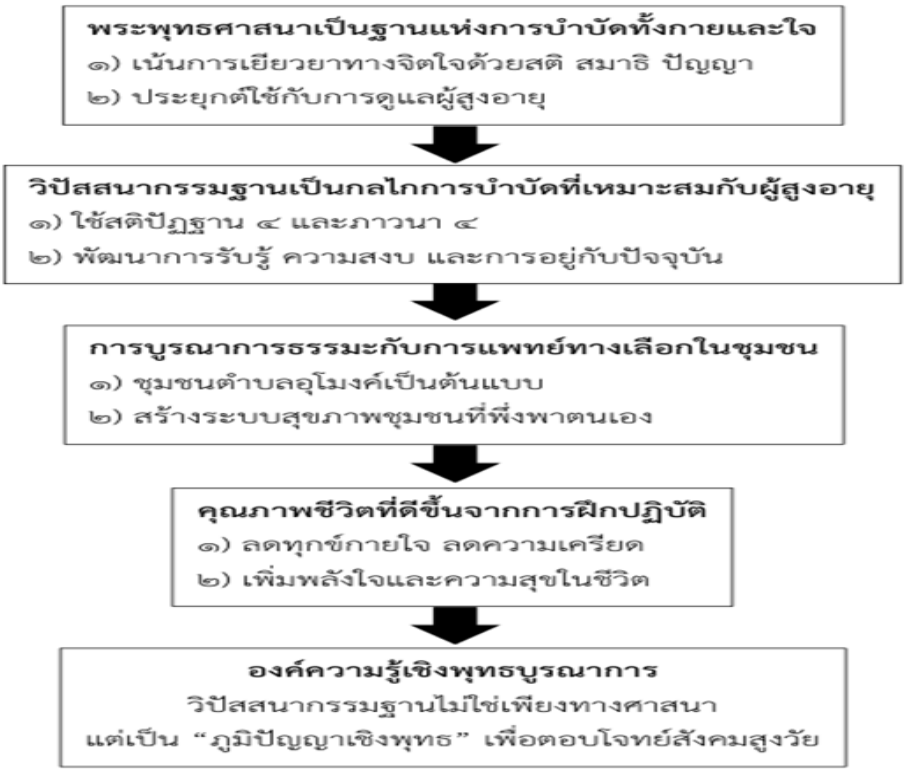
กาย ใจ สังคม อารมณ์ และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในพื้นที่ตำบลอุโมงค์ที่พบว่าผู้สูงอายุมีความสงบทางจิตใจและสามารถปรับตัวต่อสภาวะชีวิตได้ดีขึ้น

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 การประยุกต์หลักวิปัสสนากรรมฐานในการบำบัดโรคของผู้สูงอายุตำบลอุโมงค์อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุสามารถนำหลักสติปัฏฐาน 4 จากการฝึกวิปัสสนากรรมฐานมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อบำบัดโรคทางกายและจิตใจผ่านกิจวัตรและกิจกรรมในทุกอิริยาบถ โดยเน้นการสังเกตและปล่อยวางความคิดและอารมณ์อย่างมีสติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพลกฤษณ์ โชติศิริรัตน์ (2554) พบว่าวิธีการรักษาโรคในพระไตรปิฎกประกอบด้วยการรักษาด้วยสมุนไพร เทคนิคทางกาย การสวดมนต์ และการบำเพ็ญเพียรทางจิต โดยมหาสติปัฏฐานสูตรเป็นแกนหลักของการเยียวยาทางจิต ผลการศึกษาทางวิทยาศาสตร์การแพทย์พบว่าการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานช่วยลดอัตราการเต้นของหัวใจ ความดันโลหิต ลดความเครียด เพิ่มภูมิคุ้มกัน และช่วยควบคุมโรคเรื้อรังหลายชนิด ทั้งยังส่งผลให้ผู้ป่วยเกิดการยอมรับเข้าใจ และปรับทัศนคติต่อโรคของตนเอง นำไปสู่ความสงบสุขทางจิตใจและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในผู้สูงอายุตำบลอุโมงค์อย่างชัดเจน

การประยุกต์หลักวิปัสสนากรรมฐานในการบำบัดโรคของผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลอุโมงค์ เป็นรูปแบบการดูแลสุขภาพเชิงพุทธบูรณาการที่มีประสิทธิภาพ ช่วยเสริมการรักษาทางการแพทย์แผนปัจจุบัน และส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมอย่างยั่งยืน ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน

องค์ความรู้

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย การวิจัยนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในเชิง บูรณาการพระพุทธศาสนากับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ โดยพบว่า การนำหลักวิปัสสนากรรมฐานโดยอาศัยสติปัฏฐาน 4 มาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม สามารถช่วยบำบัดและฟื้นฟูทั้งสุขภาพกาย สุขภาพจิต และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้อย่างเป็นรูปธรรม แสดงได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้จากการศึกษาวิจัย

ที่มา : พระครูสิริสุตานุยุต และคณะ, 2569.

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า หลักวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 สามารถประยุกต์ใช้เป็นกระบวนการบำบัดแบบองค์รวมที่เชื่อมโยงการดูแลสุขภาพทางกายและจิตใจเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ผู้สูงอายุสามารถฝึกสติในทุกอิริยาบถของชีวิตประจำวัน นำไปสู่การลดความเครียด และความทุกข์จากโรคเรื้อรัง พร้อมทั้งเสริมสร้างสมดุลทางอารมณ์และจิตใจ การบูรณาการหลักวิปัสสนากรรมฐานช่วยให้เกิดการดูแลสุขภาวะที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ ส่งผลให้เกิดการยอมรับสภาวะความเจ็บป่วยอย่างมีปัญญา เกิดการปล่อยวาง และพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานด้านสาธารณสุขและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรบูรณาการหลักวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในระดับชุมชน

2) ควรสนับสนุนการจัดตั้งและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้หรือกิจกรรมปฏิบัติธรรมเชิงสุขภาวะเพื่อส่งเสริมการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมที่สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในเชิงวิชาการ

1) สถาบันการศึกษาและหน่วยงานทางวิชาการควรส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้ด้านการบำบัดสุขภาพด้วยหลักพุทธธรรมในเชิงบูรณาการระหว่างศาสตร์ทางศาสนาและสุขภาพ

2) ควรพัฒนาแนวคิดและกรอบทฤษฎีด้านพุทธจิตวิทยาและพุทธการแพทย์ เพื่อรองรับการประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากรรมฐานในงานวิจัยและการปฏิบัติจริง

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยเชิงปริมาณหรือกึ่งทดลอง เพื่อประเมินผลของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานต่อสุขภาพกายและจิตใจของผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม

2) ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังผู้สูงอายุในบริบทพื้นที่หรือชุมชนอื่น เพื่อเปรียบเทียบผลและเพิ่มความน่าเชื่อถือขององค์ความรู้

References

กระทรวงสาธารณสุข. (2555). *รายงานสถานการณ์สุขภาพจิตในประเทศไทย.* กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กรมสุขภาพจิต.

กรมสุขภาพจิต. (2560). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนางานสุขภาพจิตและจิตเวช.* กรุงเทพมหานคร : กระทรวงสาธารณสุข.

กาญจนา สังข์สิงห์, และคณะ. (2556). ประสบการณ์ของผู้ป่วยมะเร็งในการเยียวยาตนเองด้วยสมาธิ. *วารสารวิจัยสุขภาพ*. 12(3), 45–68.

ชำนิ แสงภักดี. (2552). การเจริญสมาธิที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางชีวเคมีของโครโมโซมส่วนปลายภายในเซลล์และอายุขัยของมนุษย์. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ธงชัย เติมประสิทธิ์. (2551). รูปแบบการรักษาโรคประสาทเชิงพุทธบูรณาการ. *วารสารสวนปรุง*, 31(1), 13-26.

พระธรรมปิฎก. (2531). *พุทธจิตบำบัด*. กรุงเทพมหานคร : หจก.ชุติมาการพิมพ์.

พระธรรมปิฎก. (2542). *พุทธศาสนาและการดำเนินชีวิต*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

พระปลัดธวัชชัย ขตฺติยเมธี (ขัติรัตน์). (2565). “การเจริญสมาธิเพื่อการเยียวยาสุขภาพของสำนักปฏิบัติธรรมวัดสันก้างปลา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่”. *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปลัดสมโภชน์ ธตธมฺโม (ทิปะทา). (2566) “แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบำบัดโรคตามยุควิถีใหม่”. *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พลกฤษณ์ โชติศิริรัตน์, (2554). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การรักษาโรคด้วยวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวทางของพระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พัชรี ดำรงสุนทรชัย. (2550). “แนวทางการจัดการความรู้เพื่อสุขภาวะชุมชน”. *ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ 2500*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.

หลวงพ่อจรัญ ฐตฺธมฺโม. (2554). *พิชิตกรรมร้าย หายป่วยด้วยโพชฌังคปริตร (ไพยนต์ กาสี เรียบเรียง)*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง.

อุทัย สติมั่น. (2555). “การพัฒนารูปแบบการจัดความรู้สำหรับสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทย. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อุทัย สุดสุข, และคณะ. (2552). รายงานการวิจัยโครงการศึกษาสถานการณ์ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ความต้องการและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ. *รายงานการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานบริการเทคโนโลยีสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

World Health Organization. (2020). *Mental health: strengthening our response*. Geneva : WHO Press.

World Health Organization. (2022). *Promoting mental well-being: conceptual framework and policy approaches*. Geneva : WHO Press.

การบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร

Management of Internal Quality Assurance Systems in the Digital Age by School Administrators in the Chakangrao Secondary School Cluster Under the Secondary Educational Service Area Office Kamphaeng Phet.

ชาติ เจริญชัย Chat Charoenchai
สังวาร วังแจ่ม Sangwan Wangcham
ทัศนีย์ บุญมาภิ Tasanee Bunmaphi
จันทรฉาย ยมสูงเนิน Junchai Yomsungnoen
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
charoenchaicha@hotmail.com

Received 2025/12/09 *Revised* 2026/01/17 *Accepted* 2026/01/16

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร รูปแบบการวิจัยผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 214 คน สุ่มแบบแบ่งชั้น และผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ เลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม ค่าความเชื่อมั่น 0.936 และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2) แนวทางการพัฒนาการบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร พบว่า 1) ด้านการกำหนดมาตรฐาน พัฒนาระบบสารสนเทศและฐานข้อมูลกลางเพื่อวิเคราะห์ช่องว่างตามมาตรฐาน ใช้ข้อมูล SAR และแผนปฏิบัติการเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ พร้อมแดชบอร์ดติดตามตัวชี้วัดตามวงจร PDCA 2) ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา สร้างระบบข้อมูลแบบบูรณาการเชื่อมโยงทุกมิติเพื่อการวิเคราะห์และรายงานผลแบบเรียลไทม์ กำหนดสิทธิการใช้ข้อมูล เสริมทักษะเทคโนโลยี และใช้ระบบนิเทศติดตามออนไลน์ 3) ด้านการดำเนินงานตามแผน ใช้ฐานข้อมูลกลางเชื่อมโยงทุกส่วนงานเพื่อการติดตามผลอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาศักยภาพด้านดิจิทัล และตั้งคณะทำงานบริหารข้อมูลเพื่อความถูกต้องและการปรับปรุงงานต่อเนื่อง 4) ด้านการประเมินและตรวจสอบคุณภาพ ใช้เทคโนโลยีวิเคราะห์ข้อมูลและแดชบอร์ดในการประเมินคุณภาพ พัฒนาทักษะการวิเคราะห์ และจัดตั้งทีมวิเคราะห์ข้อมูลตามหลัก PDCA 5) ด้านการติดตามผล พัฒนาระบบสารสนเทศติดตามผลที่ใช้งานง่าย ใช้การวิเคราะห์แนวโน้มสนับสนุนการตัดสินใจ และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล 6) ด้านการรายงานผลการประเมินตนเอง พัฒนาฐานข้อมูลกลางและคลังนวัตกรรมดิจิทัลสำหรับการรายงานผล ใช้ Dashboard และสถิติในการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงกลยุทธ์ พร้อมแปลงข้อเสนอแนะเป็นแผนปฏิบัติการเชื่อมโยงมาตรฐาน เพื่อยกระดับระบบประกันคุณภาพให้ทันสมัยและยั่งยืน

คำสำคัญ : การบริหารระบบการประกันคุณภาพภายใน, ยุคดิจิทัล, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา.

Abstract

This research aimed to 1) study the management of the internal quality assurance system in the digital age by school administrators in the Chakangrao School Cluster, under the Kamphaeng Phet Secondary Educational Service Area Office, and 2) study the guidelines for developing the management of the internal quality assurance system in the digital age by school administrators in the Chakangrao School Cluster, under the Kamphaeng Phet Secondary Educational Service Area Office. The research employed a mixed-methods approach. The sample consisted of 214 school administrators and teachers, selected using stratified random sampling, and 5 interviewees were selected

using purposive sampling. The research instruments included a questionnaire (reliability coefficient 0.936) and interviews. Data were analyzed using percentages, means, standard deviations, and content analysis

The research results revealed that:

1) The overall management of the internal quality assurance system in the digital age by school administrators in the Chakangrao School Cluster, under the Kamphaeng Phet Secondary Educational Service Area Office, was at a high level.

2) The guidelines for developing the management of the internal quality assurance system in the digital age by school administrators in the Chakangrao School Cluster, under the Kamphaeng Phet Secondary Educational Service Area Office, showed that 1) Regarding standard setting, the development of an information system and central database to analyze gaps according to standards, using SAR data and action plans as empirical evidence, was identified. The implementation plan includes: 1) A dashboard tracking indicators based on the PDCA cycle; 2) Educational management planning: Creating an integrated data system linking all dimensions for real-time analysis and reporting, defining data access rights, enhancing technological skills, and utilizing an online monitoring system; 3) Plan implementation: Using a central database to link all departments for efficient monitoring, developing digital capabilities, and establishing a data management working group for accuracy and continuous improvement; 4) Quality assessment and verification: Utilizing data analysis technology and dashboards for quality assessment, developing analytical skills, and establishing a data analysis team based on the PDCA cycle; 5) Monitoring results: Developing an easy-to-use information system for monitoring results, using trend analysis to support decision-making, and creating a data-driven organizational culture; 6) Self-assessment reporting: Developing a central database and digital innovation repository for reporting results, using dashboards and statistics to synthesize strategic data, and converting recommendations into

action plans linked to standards to upgrade the quality assurance system to be modern and sustainable.

Keywords: Internal quality assurance system administration, Digital era, Secondary Educational Service Area Office.

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 กำหนดให้สถานศึกษาทุกระดับจัดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยประกอบด้วยการประกันคุณภาพภายในและภายนอก มาตรา 48 ระบุให้สถานศึกษาจัดระบบประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหาร และมาตรา 49 มอบหมายให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาเป็นผู้ดำเนินการประเมินภายนอกอย่างน้อยทุกห้าปี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) อย่างไรก็ตาม แนวทางตามกฎกระทรวง พ.ศ. 2553 มีความซ้ำซ้อนและไม่สอดคล้องกับสภาพจริง ส่งผลให้สถานศึกษาต้องรับภาระมากเกินความจำเป็น จึงมีการปรับปรุงกฎกระทรวง พ.ศ. 2561 เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่น สอดคล้องกับบริบท และสนับสนุนความก้าวหน้าด้านคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในทางปฏิบัติ สถานศึกษายังคงเผชิญความเหลื่อมล้ำด้านงบประมาณ คุณภาพบุคลากร ผู้เรียน และความร่วมมือจากชุมชนหรือหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของการจัดการศึกษา กฎกระทรวง พ.ศ. 2561 จึงให้ความสำคัญกับการกำหนดมาตรฐาน แผนพัฒนาการดำเนินงาน การประเมิน การติดตาม และการรายงานผลการประเมินตนเอง รวมถึงการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สถานศึกษามีระบบประกันคุณภาพที่ชัดเจน รอบด้าน และสะท้อนบริบทที่แท้จริงของแต่ละแห่ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลทำให้เทคโนโลยีสารสนเทศ อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการศึกษา (มลฤดี เพ็งสง่า และมัทนา วังถนอมศักดิ์, 2566) เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยเพิ่มความรวดเร็ว ความแม่นยำ และความสามารถในการประมวลผลข้อมูลจำนวนมาก ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะด้าน ICT ความคิดเชิงนวัตกรรม และความสามารถด้านการวางนโยบายเทคโนโลยี เพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้และนวัตกรรม

ดังนั้น การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจึงต้องบูรณาการเทคโนโลยีกับระบบประกันคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารควรดำเนินการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนการตัดสินใจเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานและบริบทของสถานศึกษาในปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) จากผลการสังเคราะห์การประเมินตนเองของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร ระหว่างปีการศึกษา 2565–2567 พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 9 แห่งในสหวิทยาเขตชากังราว มีการดำเนินงานครอบคลุมองค์ประกอบทั้ง 7 ด้านของระบบประกันคุณภาพภายในตามกฎกระทรวง พ.ศ. 2561 โดยภาพรวมผลการประเมินมาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 คุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ และมาตรฐานที่ 3 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับยอดเยี่ยมและดีเลิศ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาประสิทธิภาพด้านดิจิทัล เช่น การจัดสื่อเทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ การบริหารจัดการของผู้บริหาร การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครู และการสร้างเครือข่ายกับผู้ปกครองหรือหน่วยงานภายนอก พบว่าสถานศึกษามีความแตกต่างกัน ส่งผลให้คุณภาพผลการประเมินมาตรฐานการศึกษามีความหลากหลายตามบริบทของแต่ละโรงเรียน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาสภาพการบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตชากังราว ตลอดจนแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม เพื่อจัดทำข้อมูลสารสนเทศที่สะท้อนการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพภายในในยุคดิจิทัล และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนพัฒนาให้สถานศึกษามีระบบประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1)เพื่อศึกษาการบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร

2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร รูปแบบการวิจัยผสานวิธี โดยใช้กรอบแนวคิดที่ได้จากองค์ประกอบของระบบประกันคุณภาพภายในตามกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษาพ.ศ.2561 และองค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2561) จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เป็นแนวคิดและสรุปเป็นองค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล 6 ด้านได้ดังนี้ 1) ผู้บริหารมีคุณลักษณะของผู้นำทางเทคโนโลยี 2) การวางแผนและโครงสร้างพื้นฐาน 3) การพัฒนาบุคลากร 4) การจัดการเรียนรู้ 5) การสร้างความร่วมมือ และ 6) การจัดการข้อมูลและประเมินผล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร ปีการศึกษา 2568 ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 30 คน ครูผู้สอน จำนวน 447 คน รวมทั้งหมด 477 คน (ระบบสารสนเทศสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร ปีการศึกษา 2568)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร ปีการศึกษา 2568 โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) (1970 อ้างถึงในพรวิมล กลิ่นศรีสุข 2564, 77) จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified random) โดยจำแนกกลุ่มย่อยเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน แล้วทำการสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่ม ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 214 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 30 คน ครูผู้สอนจำนวน 184 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

1) แบบสอบถามการบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชรแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งและประสบการณ์ทำงาน ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถาม โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคอร์ท (Likert) (1961 : 74 อ้างถึงในอ้างถึงในขวัญเนตร มูลทองจาด 2564 : 46)

2) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางการการบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร

หาคุณภาพของเครื่องมือ

การนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการประกันคุณภาพการศึกษา จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถามและหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา (Index of Item Objective Congruence : IOC) รวมถึงความครอบคลุมของข้อคำถามและความชัดเจนทางการใช้ภาษา คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าของความสอดคล้องตั้งแต่ 0.60 – 1.00 เป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ถ้าต่ำกว่านี้ต้องนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหานำเสนอโดยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชรโดยรวมและรายด้าน (n = 214)

การบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัล	ระดับการปฏิบัติ		
	$(\bar{x})$	(S.D.)	แปลผล
ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา	4.46	0.69	มาก
ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐาน	4.35	0.72	มาก
ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา	4.47	0.65	มาก
ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษา	4.40	0.71	มาก
ด้านการติดตามผลการดำเนินงาน	4.41	0.73	มาก
ด้านการรายงานผลการประเมินตนเอง	4.42	0.72	มาก
โดยรวม	4.42	0.70	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา รองลงมาด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ด้านการรายงานผลการประเมินตนเอง ด้านการติดตามผลการดำเนินงาน ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐาน ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร พบว่า

ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลเน้นการสร้างระบบสารสนเทศที่รวบรวมข้อมูลไว้ในฐานข้อมูลกลางพร้อมจัดเก็บย้อนหลังเพื่อสร้างเส้นฐานประกอบการวิเคราะห์ช่องว่างตามมาตรฐานที่กำหนด ผู้บริหารต้องใช้ข้อมูลจาก SAR และแผนปฏิบัติการเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ พร้อมพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้ใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำข้อมูลดิบสู่สารสนเทศเชิงนวัตกรรมสำหรับการตัดสินใจ

ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐาน

แนวทางการพัฒนาการบริหารระบบประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลมุ่งสร้างระบบสารสนเทศแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงข้อมูลทุกมิติของสถานศึกษาเข้าสู่แพลตฟอร์มข้อมูลกลางเพื่อการ

วิเคราะห์และรายงานผลแบบเรียลไทม์ ผู้บริหารต้องเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้อง ทันเวลา และมีระบบกำหนดสิทธิและความรับผิดชอบด้านข้อมูลเพื่อความปลอดภัย ส่งเสริมการตัดสินใจเชิงข้อมูลผ่านการพัฒนาทักษะการวิเคราะห์สถิติและการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีของผู้บริหารและครู สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี พร้อมระบบนิเทศและติดตามผลออนไลน์ที่ช่วยให้เห็นภาพรวมการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพ โดยเน้นการพัฒนาฐานข้อมูลกลางที่เชื่อมโยงข้อมูลจากทุกส่วนงานอย่างครบถ้วน ตรวจสอบได้ และรองรับการติดตามผลแบบเรียลไทม์ เพื่อช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิผล ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้ใช้เครื่องมือดิจิทัลในการจัดเก็บ วิเคราะห์ และประเมินข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ

ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษา

การใช้เทคโนโลยีในการวิเคราะห์ข้อมูลช่วยให้การบริหารสถานศึกษาเป็นไปบนฐานหลักฐานเชิงประจักษ์และตอบสนองการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางสำคัญคือการพัฒนาระบบวิเคราะห์ข้อมูลและแดชบอร์ดที่เชื่อมโยงข้อมูลจากหลายส่วนงานเพื่อให้ผู้บริหารเห็นภาพรวมอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการประกันคุณภาพเพื่อให้การติดตามและรายงานผลรวดเร็ว โปร่งใส และได้มาตรฐาน

ด้านการติดตามผลการดำเนินงาน

การใช้เทคโนโลยีในการวิเคราะห์และนำเสนอผลการติดตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาเป็นกลไกสำคัญต่อการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารยุคดิจิทัล เพราะช่วยให้การประเมินผลมีความเป็นระบบ โปร่งใส และใช้ข้อมูลที่ถูกต้องในการตัดสินใจ ผู้บริหารควรพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการติดตามและรายงานผลที่สรุปข้อมูลได้อย่างเข้าใจง่าย พร้อมประยุกต์เทคโนโลยีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเพื่อค้นหาปัจจัยและแนวโน้มที่มีผลต่อความสำเร็จของแผนงาน ควบคู่กับการเสริมทักษะบุคลากรด้านเทคโนโลยีและการตีความข้อมูล จัดตั้งคณะทำงานด้านการบริหารข้อมูลเพื่อให้การดำเนินงานมีมาตรฐานและต่อเนื่อง และส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ใช้ข้อมูลเป็นฐานภายใต้หลัก PDCA

ด้านการรายงานผลการประเมินตนเอง

การพัฒนาการบริหารระบบประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลต้องมุ่งยกระดับการใช้ผลประเมินจากการรายงานไปสู่การจัดการความรู้และนวัตกรรมอย่างบูรณาการ โดยเริ่มจากการพัฒนาฐานข้อมูลกลางและคลังนวัตกรรมดิจิทัลเพื่อจัดเก็บ วิเคราะห์ และตรวจสอบย้อนกลับผลการประเมินได้อย่างแม่นยำ ต่อมาคือการเสริมกลไกการวิเคราะห์ด้วยเทคโนโลยี

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาได้ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดมาตรฐานการศึกษา พร้อมทั้งวางกลยุทธ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของแผนพัฒนาการจัดการศึกษา นอกจากนี้ยังได้วางแผนจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีโดยยึดตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นหลัก รวมทั้งจัดประชุมเพื่อชี้แจงขั้นตอน วิธีการ และกำหนดปฏิทินการดำเนินงาน เพื่อสร้างความเข้าใจและเตรียมความพร้อมสำหรับการประกันคุณภาพภายใน ผู้บริหารยังได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูดำเนินโครงการและกิจกรรมตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปีอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำรายงานการประเมินตนเองที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและสอดคล้องกับภาระงาน ตลอดจนวางแผนพัฒนาการดำเนินงานของสถานศึกษาตามกระบวนการประกันคุณภาพภายในให้เกิดคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชารีฟาฮ์ ปทาน (2566) พบว่ามีภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้กฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ด้วยเหตุนี้ สถานศึกษาจึงได้ดำเนินการกำหนดมาตรฐานและเป้าหมายการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาให้ครอบคลุมทุกระดับการศึกษา พร้อมทั้งวิเคราะห์มาตรฐานการศึกษา หลักสูตรสถานศึกษา จุดเน้น บริบท ความต้องการ และทิศทางการจัดการศึกษา ตลอดจนพิจารณาอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา เพื่อนำมาจัดทำเป็นมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และประกาศใช้หลังจากได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรัชฎา ดำเนินโฉม และธนกฤต สิทธิราช (2568) พบว่าอยู่ในระดับมาก โดยด้านระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีค่าสูงที่สุด เนื่องจากสถานศึกษาใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพิ่มประสิทธิภาพระบบประกันคุณภาพ

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร พบว่า

ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลเน้นการสร้างระบบสารสนเทศที่รวบรวมข้อมูลไว้ในฐานข้อมูลกลางพร้อมจัดเก็บย้อนหลังเพื่อสร้างเส้นฐานประกอบการวิเคราะห์ช่องว่างตามมาตรฐานที่กำหนด ผู้บริหารต้องใช้ข้อมูลจาก SAR และแผนปฏิบัติการเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ พร้อมพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้ใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำข้อมูลดิบสู่สารสนเทศเชิงนวัตกรรมสำหรับการตัดสินใจ ทั้งยังต้องส่งเสริมการวิเคราะห์แนวโน้มเพื่อพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์และความเสี่ยงของผู้เรียนเป็นฐานตั้งมาตรฐานใหม่ สร้างแดชบอร์ดแสดงตัวชี้วัดแบบทันกาลเพื่อให้ติดตามความก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่อง และกำหนดการทบทวนมาตรฐานในวงจร PDCA อย่างเป็นระบบเพื่อให้มาตรฐานมีความทันสมัยและสอดคล้องบริบทที่เปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับงานวิจัยของจีราพร ม่วงสอน และคณะ (2567) ซึ่งเสนอแนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในยุคดิจิทัลว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษา โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ และบริบทของยุคดิจิทัล

ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐาน แนวทางการพัฒนาการบริหารระบบประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลมุ่งสร้างระบบสารสนเทศแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงข้อมูลทุกมิติของสถานศึกษาเข้าสู่แพลตฟอร์มข้อมูลกลางเพื่อการวิเคราะห์และรายงานผลแบบเรียลไทม์ ผู้บริหารต้องเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้อง ทันเวลา และมีระบบกำหนดสิทธิและความรับผิดชอบด้านข้อมูลเพื่อความปลอดภัย ส่งเสริมการตัดสินใจเชิงข้อมูลผ่านการพัฒนาทักษะการวิเคราะห์สถิติและการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีของผู้บริหารและครู สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี พร้อมระบบนิเทศและติดตามผลออนไลน์ที่ช่วยให้เห็นภาพรวมการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการบริหารทรัพยากรและงบประมาณอย่างโปร่งใส คุ้มค่า และสนับสนุนการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรุณา ภิรมย์ธรรม และคณะ (2566) ซึ่งเสนอว่า ในด้านแผนพัฒนาการศึกษา สถานศึกษาควรแต่งตั้งคณะทำงานจัดทำแผนกลยุทธ์พัฒนาการศึกษาอย่างเป็นระบบ พร้อมกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ

ของผู้เกี่ยวข้องให้ชัดเจน เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนางานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา

ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพ โดยเน้นการพัฒนาฐานข้อมูลกลางที่เชื่อมโยงข้อมูลจากทุกส่วนงานอย่างครบถ้วน ตรวจสอบได้ และรองรับการติดตามผลแบบเรียลไทม์ เพื่อช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิผล ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้ใช้เครื่องมือดิจิทัลในการจัดเก็บ วิเคราะห์ และประเมินข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ รวมทั้งการจัดตั้งคณะทำงานหรือหน่วยบริหารข้อมูลเพื่อกำกับดูแลความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลเพื่อให้ทุกระดับใช้ข้อมูลเป็นฐานในการวางแผนและปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การบริหารที่โปร่งใส มีประสิทธิภาพ และยั่งยืนในระยะยาว สอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทร์คำ ชุมภู และประจบ ขวัญมั่น (2568) ที่เสนอแนวทางด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาว่า สถานศึกษาควรจัดทำคู่มือแผนการจัดการศึกษา จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการดำเนินงานตามแผนพัฒนา รวมทั้งดำเนินการนิเทศกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน โดยประยุกต์ใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษา การใช้เทคโนโลยีในการวิเคราะห์ข้อมูลช่วยให้การบริหารสถานศึกษาเป็นไปบนฐานหลักฐานเชิงประจักษ์และตอบสนองการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางสำคัญคือการพัฒนาระบบวิเคราะห์ข้อมูลและแดชบอร์ดที่เชื่อมโยงข้อมูลจากหลายส่วนงานเพื่อให้ผู้บริหารเห็นภาพรวมอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการประกันคุณภาพเพื่อให้การติดตามและรายงานผลรวดเร็ว โปร่งใส และได้มาตรฐานสอดคล้องกับงานวิจัยของ มาลัย วงศ์ฤทัยวัฒนา (2564) ซึ่งเสนอว่า ในด้านการตรวจสอบ ผู้บริหารและคณะกรรมการที่มีหน้าที่ติดตามตรวจสอบควรมีความรู้ ความสามารถด้านการประกันคุณภาพการศึกษา และมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการระบบประกันคุณภาพ เพื่อให้การประเมินผลเป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

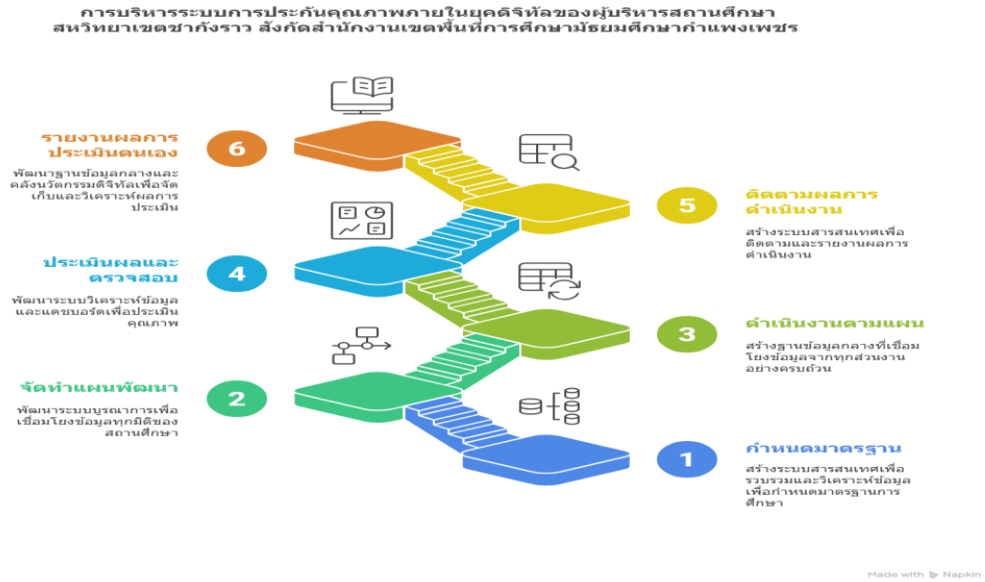
ด้านการติดตามผลการดำเนินงาน การใช้เทคโนโลยีในการวิเคราะห์และนำเสนอผลการติดตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาเป็นกลไกสำคัญต่อการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารยุคดิจิทัล เพราะช่วยให้การประเมินผลมีความเป็นระบบ โปร่งใส และใช้ข้อมูลที่ถูกต้องในการตัดสินใจ ผู้บริหาร

ควรพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการติดตามและรายงานผลที่สรุปข้อมูลได้อย่างเข้าใจง่าย และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ จุมปู และธดา สิทธิ์ธาดา (2567) ที่เสนอว่า สถานศึกษาควรส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีความพร้อมในการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในและการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

ด้านการรายงานผลการประเมินตนเอง การพัฒนาการบริหารระบบประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลต้องมุ่งยกระดับการใช้ผลประเมินจากการรายงานไปสู่การจัดการความรู้และนวัตกรรมอย่างบูรณาการ โดยเริ่มจากการพัฒนาฐานข้อมูลกลางและคลังนวัตกรรมดิจิทัลเพื่อจัดเก็บ วิเคราะห์ และตรวจสอบย้อนกลับผลการประเมินได้อย่างแม่นยำ ต่อมาคือการเสริมกลไกการวิเคราะห์ด้วยเทคโนโลยี ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลที่เปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใสและเอื้อต่อการให้ข้อเสนอแนะสอดคล้องกับงานวิจัยของ วุฒิธรรม แก้วบุญใส และคณะ (2567) ซึ่งเสนอว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษา โดยใช้โปรแกรมจัดเก็บข้อมูลที่เข้าใจง่าย มีความเป็นระบบเดียวกัน เพื่อลดขั้นตอนการดำเนินงานด้านเอกสาร รวมทั้งควรมอบหมายผู้รับผิดชอบดูแลระบบอย่างชัดเจน เพื่อแก้ไขปัญหาและสนับสนุนการใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้

การบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร มุ่งใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการบริหาร ตั้งแต่การกำหนดมาตรฐานโดยจัดทำฐานข้อมูลกลางเพื่อใช้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ การจัดทำแผนพัฒนาที่เชื่อมโยงข้อมูลแบบบูรณาการและรายงานผลได้ทันเวลา การดำเนินงานตามแผนด้วยระบบข้อมูลที่ตรวจสอบได้และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย การประเมินคุณภาพผ่านเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลและแดชบอร์ดที่แสดงภาพรวมอย่างเป็นระบบ การติดตามผลด้วยระบบสรุปข้อมูลและวิเคราะห์แนวโน้มเชิงลึก รวมถึงการรายงานผลการประเมินตนเองผ่านฐานข้อมูลกลางและคลังนวัตกรรมดิจิทัลที่รองรับการตรวจสอบย้อนหลัง ซึ่งทั้งหมดนี้ช่วยให้การประกันคุณภาพมีความรวดเร็ว โปร่งใส และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ดังภาพนี้

ภาพที่ 1การบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร

ที่มา : ชาติ เจริญชัย และคณะ, 2569.

สรุป และข้อเสนอแนะ

การบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร ช่วยให้เห็นภาพรวมการดำเนินงานด้านประกันคุณภาพภายในในบริบทดิจิทัลอย่างชัดเจน ข้อมูลดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตชากังราววางแผนพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของตนเอง พร้อมทั้งเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสำหรับสถานศึกษาอื่น ๆ เพื่อนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ก้าวหน้าอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทุกฝ่ายอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลด้านการประกันคุณภาพภายในควบคู่กับการปลูกฝังวัฒนธรรมดิจิทัลที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม ทั้งนี้ควรจัดทำระบบข้อมูลและเครื่องมือดิจิทัลที่เป็นเอกภาพ ใช้งานง่าย และลดภาระงานเอกสาร โดยกำหนดผู้รับผิดชอบ

ดูแลระบบอย่างชัดเจน เพื่อให้การจัดเก็บ วิเคราะห์ และติดตามข้อมูลคุณภาพการศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การวางแผนและดำเนินงานประกันคุณภาพภายในควรอาศัยข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้อง ครอบคลุมบริบทภายในและภายนอกสถานศึกษา รวมถึงการประเมินความพร้อมด้านงบประมาณ บุคลากร ผู้เรียน และชุมชน พร้อมทั้งพัฒนากระบวนการตรวจสอบ ประเมินผล และติดตามคุณภาพโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง ผ่านการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ทางช่องทางออนไลน์ เพื่อนำผลการประเมินมาใช้ปรับปรุงแผนงาน พัฒนามาตรฐาน และสร้างนวัตกรรมการประกันคุณภาพภายในให้มีความยั่งยืนและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาปัจจัยเชิงลึกที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในระบบประกันคุณภาพภายใน เช่น ความท้าทายในการนำเทคโนโลยีมาใช้ ระดับความพร้อมของบุคลากร หรือรูปแบบนวัตกรรมที่สนับสนุนการประเมินและติดตามคุณภาพการศึกษา

References

กรุณา ภิรมย์ธรรม, เกษม แสงนนท์ และสุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. (2566). การพัฒนาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษายุคดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชลบุรี. *วารสารบัณฑิตศาส์น* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 21(3), 2.

ขวัญเนตร มูลทองจาด. (2564**).** การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนอุดมรังสี. *วิทยานิพนธ์กศ.ม.,* มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.

จันทร์คำ ชุมภู และประจบ ขวัญมั่น. (2568). แนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของโรงเรียนเอกชนกลุ่มลุ่มน้ำเมย สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดตาก. *วารสาร มจร* พุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 9(1), 186-187.

จีราพร ม่วงสอน, ทีปพิพัฒน์ สันตะวัน และศุภชัย ทวี. (2567). แนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์, 19*(3), 233-234.

จุฑามาศ จุมปู และธดา สิทธิ์ธาดา. (2567). แนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลโรงเรียนบ้านกุงประชาสรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรีเขต 2**.** *วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์, 9*(2), 252-253.

ชารีฟาฮ์ ปทาน. (2566). การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรีเขต2. *สาขาวิชาการบริหารการศึกษาครุศาสตรมหาบัณฑิต* มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

พรวิมล กลิ่นศรีสุข. (2564). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 จังหวัดนครพนม. *วิทยานิพนธ์กศ.ม.,* มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

มลฤดี เพ็งสง่า, และ มัทนา วังถนอมศักดิ์. (2566). *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ศรีนครินทรวิโรฒ*, 24(2), กรกฎาคม–ธันวาคม 2566.

มาลัย วงศ์ฤทัยวัฒนา. (2564). แนวทางพัฒนาการบริหารงานระบบประกันคุณภาพการศึกษายุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ,* 6(5), 123-124.

วุฒิธรรม แก้วบุญใส, คมสันท์ ขจรปัญญาไพศาล และสุพจน์ ดวงเนตร. (2567). การศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 13(1), 101.

สุรัชฎา ดำเนินโฉม และธนกฤต สิทธิราช. (2568). แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสหวิทยาเขตบางมูลนาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร. *Journal of Buddhist Education and Research,* 11(2), 689.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง แนวปฏิบัติการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561*.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561*.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กำแพงเพชร. (2568). *ระบบสารสนเทศสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร ปีการศึกษา 2568*.

วิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

Analyzing the Prototype of Sufficiency Economy Philosophy at Baan Mai Khlong Toei, Pakthongchai District Nakhonratchasima Province

สมชาย อินจอหอ Somchai Injorhor
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonratchasima Campus
6410204001@mcu.ac.th

Received 2026/01/11 *Revised* 2026/02/09 *Accepted* 2026/02/20

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง วิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) ศึกษาปัญหาการดำเนินงานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา 2) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา 3) วิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยคุณภาพแบบภาคสนาม ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 30 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

1) ปัญหาการดำเนินงานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ชุมชนสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งด้านการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ การออม การจัดการหนี้สิน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการสร้างความเอื้ออาทรในชุมชน ส่งผลให้สามารถแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบและขยายผลการพัฒนาไปยังหมู่บ้านอื่นในระดับตำบลได้อย่างต่อเนื่อง

2) แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า รากฐานจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่เน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน

ในตัวเอง โดยเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ ได้แก่ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 มรรคมีองค์ 8 กุลจิรัฏฐิติธรรม 4 อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 และฆราวาสธรรม 4

3) วิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ชุมชนสามารถประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยพัฒนากิจกรรมที่ครอบคลุมมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมอย่างสมดุล สอดคล้องกับหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย ผลลัพธ์สะท้อนการยกระดับคุณภาพชีวิต การพึ่งพาตนเอง และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน ทำให้บ้านใหม่คลองเตยเป็นต้นแบบที่สามารถขยายผลสู่ชุมชนอื่นได้.

คำสำคัญ : เศรษฐกิจพอเพียง, พุทธปรัชญา, การส่งเสริม.

Abstract

The research study entitled “An Analysis of the Sufficiency Economy Philosophy: The Model Community of Ban Mai Khlong Toei, Pak Thong Chai District, Nakhon Ratchasima Province” aims to achieve the following objectives: 1) to examine the problems encountered in the implementation of the Sufficiency Economy Philosophy in Ban Mai Khlong Toei, Pak Thong Chai District, Nakhon Ratchasima Province; 2) to study the concepts and theories related to the Sufficiency Economy applied in Ban Mai Khlong Toei, Pak Thong Chai District, Nakhon Ratchasima Province; and 3) to analyze the application of the Sufficiency Economy Philosophy in Ban Mai Khlong Toei, Pak Thong Chai District, Nakhon Ratchasima Province. This study employed a qualitative field research approach. The key informants consisted of 30 monks.

The research results revealed that:

1) Problems in the implementation of the Sufficiency Economy Philosophy: The findings indicate that the community has been able to concretely enhance the quality of life of its residents in multiple dimensions, including the reduction of household expenses, income generation, savings, debt management, conservation of natural resources and the environment, and the promotion of mutual support within the community. These outcomes have contributed to addressing informal debt problems

and continuously extending development initiatives to other villages at the sub-district level.

2) Concepts and theories related to the Sufficiency Economy: The study found that the conceptual foundation of the Sufficiency Economy Philosophy is derived from the royal guidance of His Majesty King Bhumibol Adulyadej (Rama IX), emphasizing moderation, reasonableness, and self-immunity. These principles are systematically integrated with Buddhist doctrines, including the Four Ditthadhammikattha (present-life benefits), the Noble Eightfold Path, the Four Kulacirathitidhamma (principles for family stability), the Four Bases of Success (Iddhipada), the Four Divine Abodes (Brahmavihara), the Four Principles of Social Solidarity (Sangahavatthu), and the Four Virtues for Householders (Gharavasa-dhamma).

3) Analysis of the Sufficiency Economy Philosophy: The analysis reveals that the community has effectively applied the Sufficiency Economy Philosophy in a concrete manner by developing activities that holistically and balancedly address economic, social, environmental, and cultural dimensions. These activities align with the principles of moderation, reasonableness, and self-immunity and are implemented through participatory community processes and support from collaborative networks. The outcomes reflect an enhanced quality of life, increased self-reliance, and strengthened community resilience, positioning Ban Mai Khlong Toei as a model community that can be successfully extended to other areas.

Keywords : Sufficiency Economy, Buddhist Philosophy, Promotion.

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงวินิจฉัยแนวทาง “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคมบนพื้นฐานของความพอประมาณ มีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวเอง ดังพระราชดำรัสที่เน้นว่า ความพอเพียงมิได้หมายความว่าทุกครอบครัวต้องผลิตทุกสิ่งด้วยตนเอง (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2544 : 303) หากแต่หมายถึงการสร้างระบบชุมชนที่พึ่งพา

ตนเองได้ในระดับพอสมควร และเมื่อมีผลผลิตเกินความจำเป็นก็สามารถถ่ายทอดหรือจำหน่ายในบริเวณใกล้เคียงโดยไม่สร้างภาระค่าใช้จ่ายด้านการขนส่งมากนัก

ในมุมมองเชิงแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับหลักทางสายกลางของพุทธศาสนา โดยส่งเสริมการดำรงชีวิตอย่างมีสติ ปัญญา ความซื่อสัตย์ และความอดทน ตลอดจนการนำความรู้ทางวิชาการมาประยุกต์ใช้ควบคู่กับคุณธรรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ปรัชญานี้จึงไม่ใช่เพียงแนวคิดเชิงปรัชญาเท่านั้น แต่เป็นกรอบปฏิบัติที่มุ่งให้เกิดความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ในระดับนโยบายแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและบริหารประเทศ ผ่านการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการโดยมุ่งเน้น “คนเป็นศูนย์กลาง” ของการพัฒนา ซึ่งส่งผลให้หน่วยงานภาครัฐและชุมชนต่าง ๆ ดำเนินโครงการพัฒนาหมู่บ้านแบบเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเอง ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555-2560 : 2)

ตัวอย่างความสำเร็จระดับชุมชน เช่น บ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา แสดงให้เห็นการน้อมนำปรัชญานี้สู่การปฏิบัติจริง ทั้งการรวมตัวของชุมชน การพัฒนากลุ่มอาชีพ การจัดการทรัพยากรอย่างประหยัด และการเชื่อมโยงงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ผลลัพธ์คือชุมชนที่เข้มแข็ง มีอาชีพ หยั่งรากด้วยแนวคิดพอประมาณจนสามารถพึ่งพาตนเองได้

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งวิเคราะห์และสังเคราะห์บทเรียนการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในบริบทชุมชน โดยใช้บ้านใหม่คลองเตยเป็นกรณีศึกษาเพื่อทำความเข้าใจปัจจัยแห่งความสำเร็จ อุปสรรค และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ที่จะนำไปสู่แนวทางการขยายผลสำหรับชุมชนอื่น ๆ อย่างเป็นระบบและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

2) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

3) เพื่อวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ บ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบภาคสนาม มีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 30 รูป/คน โดยใช้วิธีการพิจารณาจากความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ตรงของผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ บ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูล แบ่งเป็นกลุ่ม จำนวน 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน กลุ่มที่ 2 นักวิชาการ จำนวน 3 คน พระสงฆ์ 2 รูป และกลุ่มที่ 3 ประชาชนทั่วไป จำนวน 15 คน การเลือกพื้นที่วิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบนั้น ต้องพิจารณาจากความหลากหลายของบริบท, การเป็นตัวแทนที่ดี, และการเข้าถึงข้อมูล/ชุมชน เพื่อให้เห็น การประยุกต์ใช้ที่รอบด้าน ทั้งมิติด้านการเกษตร, การจัดการทรัพยากร, สังคม, และเศรษฐกิจ เพื่อหาบทเรียนและแนวปฏิบัติที่สำเร็จผลมาต่อยอดได้จริงในพื้นที่อื่น ๆ

เครื่องมือการวิจัย

1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้สำหรับสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ นักวิชาการ ประชาชน ผู้นำชุมชนรวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนได้เสีย เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงลึก โดยลักษณะการสัมภาษณ์ประกอบด้วยทั้งแบบมีโครงสร้าง แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบเชิงลึก เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลได้รอบด้านและครอบคลุมทุกประเด็น แบ่งเป็น 3 ข้อใหญ่ ได้แก่ ปัญหาการดำเนินงานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง การวิเคราะห์ปรัชญาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น โดยหน่วยงานหรือโรงพยาบาล เพื่อสังเกตพฤติกรรม ปฏิสัมพันธ์และกระบวนการดูแลผู้ป่วยในบริบทจริง

3) สมุดบันทึกภาคสนาม ใช้สำหรับจดบันทึกสภาพแวดล้อม ข้อมูลจากการสังเกต และรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบริบทของการวิจัย รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์

4) เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายภาพ ใช้สำหรับบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึกและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สามารถถอดเทป ตรวจสอบ และวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน

5) เอกสารประกอบการวิเคราะห์ เช่น พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งช่วยสนับสนุนการตีความข้อมูลจากภาคสนาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตพฤติกรรม และเอกสารทางวิชาการ โดยสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย และวิเคราะห์เชิงพรรณนาตามหลักอุปนัย

ผลการวิจัย

จากผู้วิจัยได้จัดทำวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ บ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยข้ออมูลพบว่า เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถจำแนกตามหัวข้อดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ปัญหาการดำเนินงานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า บ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นชุมชนที่น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหมู่บ้านอย่างเป็นระบบตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และประชาชน ผ่านกระบวนการเสริมสร้างความรู้ การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ การส่งเสริมการผลิตเพื่อการพึ่งพาตนเอง และการพัฒนาระบบการออมในชุมชน ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในมิติรายได้ รายจ่าย หนี้สิน และความเข้มแข็งของชุมชน จนได้รับการยอมรับให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบและสามารถขยายผลไปยังชุมชนอื่นได้ อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างพบว่า การดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังคงเผชิญข้อจำกัดเชิงระบบในหลายระดับ ซึ่งส่งผลต่อความยั่งยืนของการพัฒนาในระยะยาว

ระดับบุคคล ปัญหาสำคัญคือการขาดความตระหนักรู้เชิงลึกและความเข้าใจเชิงบูรณาการต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลให้การประยุกต์ใช้จำกัดอยู่ในระดับกิจกรรมมากกว่าการเปลี่ยนแปลงกรอบคิด การยึดติดกับค่านิยมบริโภคนิยม ความสะดวกสบายทางวัตถุ และพฤติกรรมเสี่ยงจากอบายมุข ก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและลดทอนศักยภาพการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกัน การขาดองค์ความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะในภาคเกษตรกรรม ยังเป็นข้อจำกัดต่อความมั่นคงในการพึ่งพาตนเอง

ระดับครอบครัว พบว่าความแตกต่างทางความคิด ช่องว่างระหว่างวัย และความเชื่อที่มองว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่สอดคล้องกับบริบทชีวิตปัจจุบัน เป็นอุปสรรคต่อการสร้างความเข้าใจร่วมและการถ่ายทอดแนวคิดสู่สมาชิกในครัวเรือน อีกทั้งการขาดการวางแผนทางการเงินอย่างเป็นระบบและการควบคุมการบริโภค ทำให้เกิดปัญหาหนี้สินและการพึ่งพาปัจจัยภายนอกเพิ่มขึ้น ซึ่งบั่นทอนความสามารถในการพึ่งพาตนเองของครอบครัว

ระดับชุมชนและสังคม ปัญหาสำคัญคือการพัฒนาที่บางช่วงยังละเลยหลักความพอประมาณและความมีเหตุผล มีแนวโน้มการลงทุนหรือขยายกิจกรรมเกินศักยภาพของชุมชน ส่งผลให้ขาดภูมิคุ้มกันต่อความผันผวนจากปัจจัยภายนอก นอกจากนี้ การพัฒนาที่ไม่สมดุลระหว่างมิติคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ยังเป็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้างต่อการสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชุมชนบ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา สะท้อนการบูรณาการพุทธธรรมเข้ากับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยหลัก ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ทำหน้าที่เป็นกรอบจริยธรรมทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมความขยันหมั่นเพียร การรู้จักรักษาทรัพย์สิน การคบหากัลยาณมิตร และการดำรงชีวิตอย่างพอประมาณ อันเป็นฐานสำคัญของการลดความเสี่ยงและเสริมสร้างความมั่นคงในระดับครัวเรือนและชุมชน ขณะเดียวกัน มรรคมีองค์ 8 ทำหน้าที่เป็นฐานคิดด้านการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ โดยหล่อหลอมให้สมาชิกในชุมชนมีสติ ปัญญา และเหตุผลในการตัดสินใจ ส่งผลให้การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพเป็นไปอย่างไม่เบียดเบียนและนำไปสู่เสถียรภาพทางสังคม ในมิติของครอบครัว หลัก กุลจิรัฏฐิติธรรม 4 และ ฆราวาสธรรม 4 ทำหน้าที่เสริมสร้างวินัยทางการเงิน คุณธรรม และความรับผิดชอบของสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งเป็นรากฐานของความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการพึ่งพาตนเอง

นอกจากนี้ หลักอิทธิบาท 4 เป็นกลไกขับเคลื่อนความสำเร็จในการประกอบอาชีพและกิจกรรมของชุมชน ผ่านการสร้างแรงจูงใจ ความเพียร ความเอาใจใส่ และการใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา ขณะที่หลัก พรหมวิหาร 4 และ สังคหวัตถุ 4 ทำหน้าที่เป็นทุนทางสังคมที่หล่อหลอมความเอื้ออาทร ความสามัคคี และการเกื้อกูลกันในชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนให้การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 วิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ชุมชนแห่งนี้สามารถน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบ โดยครอบคลุมการพัฒนาอย่างสมดุลใน 4 มิติหลัก ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ โครงสร้างชุมชน และวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ ชุมชนยังให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีภายนอก ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม ในลักษณะของการหนุนเสริมศักยภาพมากกว่าการพึ่งพิงโดยปราศจากการกลั่นกรอง ชุมชนสามารถเลือกปรับใช้ทรัพยากร ความรู้ และการสนับสนุนที่ได้รับให้เหมาะสมกับเป้าหมายและบริบทของตนเอง อันสะท้อนถึงการใช้เหตุผลเชิงพิจารณาและการมีภูมิคุ้มกันต่อแรงกดดันจากภายนอก ในด้านกระบวนการเรียนรู้ บ้านใหม่คลองเตยได้พัฒนากลไกการเรียนรู้ภายในชุมชนผ่านการลงมือปฏิบัติจริง การถอดบทเรียน และการจัดการความรู้ร่วมกัน ส่งผลให้เกิดการสะสมทุนทางสังคมและทุนทางปัญญาอย่างต่อเนื่อง ผลลัพธ์ที่ปรากฏชัด ได้แก่ รายได้และคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ดีขึ้น ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนการรวมกลุ่มและการพึ่งพาตนเองของชุมชนที่มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น แม้ชุมชนจะยังเผชิญกับข้อท้าทายบางประการ เช่น การถ่ายทอดแนวคิดสู่คนรุ่นใหม่ และแรงกดดันจากปัจจัยภายนอกทางเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ตาม ประสบการณ์การดำเนินงานที่ผ่านมาได้หล่อหลอมให้ชุมชนมีภูมิคุ้มกันในระดับหนึ่ง สามารถปรับตัวและรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีสติและรอบคอบ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ บ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา” จากสรุปผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ศึกษาปัญหาการดำเนินงานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ให้เห็นถึงความซับซ้อนของการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชุมชนจริง ซึ่งประสบกับปัญหาในหลายระดับทั้งระดับบุคคลครอบครัว และขบ้านใหม่คลองเตยก็สามารถดำเนินงานตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนประสบความสำเร็จและได้รับการยอมรับเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

ความสำเร็จนี้เกิดจากการที่แกนนำของหมู่บ้านได้ร่วมมือกับประชาชนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง มีการอบรมให้ความรู้ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ ส่งเสริมการปลูกพืชที่กินได้ตามครัวเรือน และสร้างกลไก การออมผ่านสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน ผลการวิจัยที่พบนี้สอดคล้องอย่างชัดเจนกับงานวิจัยของ อรสุดา เจริญรัถ (2543) ซึ่งพบว่าการดำรงอยู่ของแนวเศรษฐกิจพอเพียงจำเป็นต้องมีเงื่อนไขสำคัญสองประการ คือ การมีวิธีผลิตแบบยังชีพที่มีความเชื่อมโยงสมดุลระหว่างการผลิตและการบริโภค และศักยภาพของชุมชนที่ยังคงรักษาอำนาจในการจัดการดูแลทรัพยากรของตนเองไว้ได้ ปัญหาที่พบในบ้านใหม่คลองเตยจึงสะท้อนถึงความท้าทายในการรักษาเงื่อนไขทั้งสองนี้ไว้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์ (2555) ที่พบว่าการเรียนรู้เรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปประยุกต์ใช้ในโครงงานส่งผลให้มีการใช้จ่ายอย่างประหยัด มีการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า มีการแลกเปลี่ยนพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ความรู้ต่าง ๆ และการนำเศษสิ่งเหลือใช้มาใช้ประโยชน์ ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับที่พบในบ้านใหม่คลองเตย.

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ให้เห็นถึงการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างลงตัวและครบวงจร ซึ่งสอดคล้องอย่างยิ่งกับงานวิจัยของ พระมหาศิริวัฒน์ อริยเมธี (จันต๊ะ) (2546) พบว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธธรรม มีความสัมพันธ์กันในหลายด้าน ทั้งด้านปรัชญา ด้านโครงสร้าง และด้านกระบวนการ การที่บ้านใหม่คลองเตยนำหลักธรรมต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ จึงเป็นการสร้างรากฐานที่มั่นคงให้กับการพัฒนาชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งหมดนี้เข้ากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในบ้านใหม่คลองเตย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานเรศ โฆสกิตฺติโก (ฤทธิเดช) (2557) ที่พบว่าเศรษฐกิจแนวพุทธและเศรษฐกิจพอเพียงต่างมีปรัชญาที่ประกอบด้วยหลักการและอุดมการณ์ด้านเศรษฐกิจที่เป็นไปด้วยกันได้อย่างกลมกลืนประสานเชื่อมโยงกัน คือเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความเป็นธรรมสูง คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมอย่างเป็นธรรมเป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นองค์รวมไม่มองเรื่องของเศรษฐกิจแบบแยกเป็นส่วน ๆ ดำเนินกิจกรรม ทางเศรษฐกิจตามหลักจริยธรรม และมีรูปแบบในการบริหารจัดการที่เป็นการกระจายอำนาจ.

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 วิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า วิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ของบ้านใหม่คลองเตยแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเป็นรูปธรรมและครบวงจร โดยผ่านการดำเนินกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่ครอบคลุมการพัฒนาทั้ง 4 มิติอย่างสมดุล ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาประเทศที่จำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น โดยสร้างพื้นฐานความพอดี พอกิน พอใช้ของประชาชนเป็นเบื้องต้นก่อน และใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อความจำเป็นพื้นฐานมั่นคงแล้วจึงค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร (2525) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของทุกคนในครอบครัวและการปรึกษากับภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ประสบความสำเร็จ.

องค์ความรู้

จากการศึกษาทั้งผู้วิจัยได้สรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์ มีดังนี้

1)การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในระดับชุมชน จำเป็นต้องมีการปรับหลักการและแนวคิดให้สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยไม่จำเป็นต้องเป๊ะตามตำรา แต่สามารถยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์

2)การสร้างความเข้าใจร่วมกันของคนในชุมชนเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสิ่งสำคัญ โดยต้องเริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหา ความเสี่ยง และโอกาส เพื่อวางเป้าหมายการพัฒนาร่วมกัน จากนั้นจึงนำหลักการพอเพียงมาปรับใช้เป็นกรอบในการดำเนินงาน โดยมีผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน มีบทบาทสำคัญในการสื่อสารสร้างความเข้าใจและความร่วมมือของชาวบ้าน

3)การผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่อย่างลงตัว เป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จในการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การผสมผสานการทำเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมกับการจัดการแบบสมัยใหม่ การนำองค์ความรู้ด้านการตลาดมาใช้เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีพลังงานทดแทนในการลดต้นทุน การฟื้นฟูภูมิปัญญาพื้นบ้านในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ทั้งนี้ต้องไม่ละทิ้งรากเหง้าทางวัฒนธรรมไปในคราวเดียวกัน

4)การพัฒนากลไกการพึ่งตนเองในระดับชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยการรวมกลุ่ม การสร้างเครือข่าย การร่วมคิดร่วมทำ การระดมทุนภายในชุมชน ในรูปแบบต่างๆ เช่น การจัดตั้ง

กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ และการพัฒนาผู้นำรุ่นใหม่ ถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ยั่งยืน

5)การลดการพึ่งพิงปัจจัยภายนอก โดยการสร้างภูมิคุ้มกันด้านต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากการสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชนเอง เช่น การยกระดับคุณภาพ และมูลค่าของสินค้าชุมชน การใช้ภูมิปัญญาและทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด การจัดตั้งระบบสวัสดิการและความมั่นคงในชีวิตโดยชุมชน การอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพ ล้วนช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

6)การสร้างความสมดุลระหว่างความพอเพียงกับการพัฒนา เป็นเรื่องที่ชุมชนต้องพิจารณาอย่างรอบด้านในการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับตนเอง ไม่ใช่การปิดกั้นหรือต่อต้านความเปลี่ยนแปลง แต่เป็นการปรับตัวและรับมือกับความเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ โดยคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และภูมิปัญญาของท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและศักยภาพของคนให้สามารถปรับตัวและแข่งขันได้ในโลกยุคปัจจุบัน

7)การให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต การเข้าถึงการศึกษา การสร้างวินัยและจริยธรรม การส่งเสริมสุขภาพ การสร้างความมั่นคงปลอดภัย การลดความขัดแย้ง การสร้างความสามัคคีและการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างชุมชนเข้มแข็งที่จะเป็นภูมิคุ้มกันให้กับปัจเจกบุคคล ครอบครัว และชุมชนในการรับมือกับความเสี่ยงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น

จากองค์ความรู้ใหม่ในการวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของบ้านใหม่คลองเตยนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ความสำเร็จของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นไม่ได้มีสูตรสำเร็จตายตัว หากแต่ขึ้นอยู่กับบริบทเชิงพื้นที่และกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญในการปรับหลักการและแนวคิดให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมและยั่งยืนต่อไป สามารถสรุปได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แผนผังความรู้ที่ได้จากการวิจัย

แผนภาพแสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านใหม่คลองเตย โดยเริ่มจากบริบทเชิงพื้นที่เป็นฐานสำคัญในการปรับหลักการให้เหมาะสม นำไปสู่การสร้างความเข้าใจร่วม การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่ และการพัฒนากลไกการพึ่งตนเองอย่างเป็นระบบ กระบวนการดังกล่าวช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก และนำไปสู่ความสมดุลระหว่างความพอเพียงกับการพัฒนา โดยมีการพัฒนาคนและสังคมเป็นรากฐาน ส่งผลให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

สรุป และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ บ้านใหม่คลองเตย อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา” บ้านใหม่คลองเตยเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของชุมชนที่สามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ได้อย่างสมบูรณ์และเห็นผลเป็นรูปธรรม โดยผ่านการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างลงตัว การดำเนินกิจกรรม

และโครงการที่หลากหลายแต่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและการประสานความร่วมมือจากภายนอก ทั้งหมดนี้ล้วนสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านการพึ่งตนเอง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ความสำเร็จของบ้านใหม่คลองเตยจึงสมควรเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่น ๆ ในการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เหมาะสมกับบริบทของตน เพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนสืบไป ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ที่ทรงมุ่งหวังให้ประชาชนไทยสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคม.

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานระดับจังหวัดควรผลักดันให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่เป็นเพียงแนวคิดเชิงอุดมการณ์ แต่ถูกแปลงเป็นกรอบนโยบายเชิงปฏิบัติที่เชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมเข้าด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม โดยเน้น “การพึ่งตนเอง การสร้างภูมิคุ้มกัน และการพัฒนาคน” เป็นแกนกลาง

2) ภาครัฐควรกระจายอำนาจการตัดสินใจด้านการพัฒนาให้แก่ชุมชนมากขึ้น ส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และองค์กรชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรและออกแบบการพัฒนาได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของตน

3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนากลไกในการรวบรวม ถ่ายทอด และขยายผลองค์ความรู้จากชุมชนต้นแบบ เช่น บ้านใหม่คลองเตย ไปสู่พื้นที่อื่น โดยไม่ลอกเลียนแบบ แต่ใช้เป็น “ต้นแบบเชิงแนวคิดและกระบวนการ”

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) การพัฒนาเศรษฐกิจควรดำเนินควบคู่กับการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้ฐานทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างรู้คุณค่า เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์และการรักษาไว้ให้คนรุ่นต่อไป

2) ชุมชนควรนำภูมิปัญญาดั้งเดิมมาผสมผสานกับเทคโนโลยีและความรู้ร่วมสมัยอย่างเหมาะสม เช่น เกษตรผสมผสาน การจัดการตลาดชุมชน พลังงานทดแทน และการจัดการทรัพยากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพโดยไม่ทำลายรากฐานวัฒนธรรม

3) ควรส่งเสริมให้หลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการไม่ประมาท กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว และชุมชน เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจและสังคมในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรการเรียนการสอนนักเรียนระดับชั้นมัธยม

2) ควรศึกษาเกี่ยวกับสังคมยุคปัจจุบันเน้นหลักปฏิบัติและหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

3) ควรศึกษาประสิทธิผลของการดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโครงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวราชกาลที่ 9

References

ชัยรินทร์ ชัววิสุทธิ์. 2555. “ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริมค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงงานอาชีพ”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พระมหานเรศ โฆสกิตฺติโก (ฤทธิเดช). 2557. “การพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของเทศบาลตำบลศรีรัตนะ อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาศิริวัฒน์ อริยเมธี (จันต๊ะ). 2546. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองของพระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย

รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร. 2545. “การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2551. สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๖๐). กรุงเทพมหานคร : บริษัทเพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด.

สุเมธ ตันติเวชกุล. 2544. ใต้เบื้องพระยุคบาท. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน .

อรสุดา เจริญรัถ. 2543. การเกิดขึ้นการดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ ประสานมิตร.

การบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

The Administration of Professional Learning Communities (PLC) of School Administrators in Mae Ngon Sub-district Educational Quality Development Group under Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 3

พนิดา บ้านนา Panida Banna
ทัศนีย์ บุญมาภิ Tasanee Bunmaphi
สุรศักดิ์ สุทธสิริ Surasak Suttasiri
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
xpanida.banna@hotmail.com

Received 2025/12/15 *Revised* 2026/01/17 *Accepted* 2026/02/16

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและหาแนวทางพัฒนาการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 รูปแบบการวิจัยผสานวิธี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู ปีการศึกษา 2568 จำนวน 110 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.899 และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

พบว่า ด้านวิสัยทัศน์ร่วม ด้านการมีภาวะผู้นำร่วม ด้านการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ และด้านการร่วมแรงร่วมใจและร่วมมือ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2) แนวทางพัฒนาการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า 1) ผู้บริหารควรสร้างความเข้าใจและเป้าหมายร่วมกันผ่านการสื่อสารที่ชัดเจนและการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันอย่างเป็นระบบ 2) ควรยึดศักยภาพและความถนัดของครูเป็นศูนย์กลาง มอบหมายงานอย่างชัดเจนและยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้ครูแสดงบทบาทผู้นำตามความเชี่ยวชาญ พร้อมสนับสนุนทรัพยากรและคำปรึกษา โดยเน้นการติดตามเชิงส่งเสริมเพื่อสร้างแรงจูงใจและพัฒนาผู้นำอย่างยั่งยืน

3) ผู้บริหารควรบริหารเวลาและภาระงานของครูอย่างเป็นระบบ ตามวงจร PDCA เพื่อไม่ให้กระทบต่อการจัดการเรียนการสอน พร้อมสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และการอบรมเชิงปฏิบัติ พร้อมการให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด 4) ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูในทุกขั้นตอนของกระบวนการ PLC โดยผู้บริหารทำหน้าที่ประสานและอำนวยความสะดวก เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วมและพลังความร่วมมือในการพัฒนา

คำสำคัญ : การบริหาร, ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (PLC).

Abstract

This research aimed to examine and propose guidelines for developing the administration of Professional Learning Communities (PLC) by school administrators in the Mae Ngon Subdistrict Educational Quality Development Network under the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 3. A mixed-methods research design was employed. The sample consisted of 110 school administrators and government teachers in the 2025 academic year, and five experts were purposively selected for interviews. The research instruments included a questionnaire with a reliability coefficient of 0.899 and an interview form. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis.

The research results revealed that:

1) The administration of Professional Learning Communities (PLC) by school

administrators in the Mae Ngon Subdistrict Educational Quality Development Network under the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 3, in terms of shared vision, shared leadership, professional learning and development, and collaboration and collective commitment, was overall at a high level.

2) The guidelines for developing PLC administration indicated that: 1) administrators should build shared understanding and common goals through clear communication and the participation of teachers and staff in order to drive operations systematically in the same direction 2) administrators should focus on teachers' potential and expertise, assign tasks clearly and flexibly, provide opportunities for teachers to assume leadership roles according to their expertise, and support them with resources and consultation, emphasizing developmental supervision to enhance motivation and foster sustainable leadership 3) administrators should manage teachers' time and workload systematically based on the PDCA cycle so as not to affect teaching and learning, while supporting learning resources, technology, innovation, and practical training, along with close consultation 4) administrators should promote teachers' participation at every stage of the PLC process, with administrators acting as coordinators and facilitators to foster a sense of shared ownership and collaborative power in development.

Keywords: Management, Professional Learning Community (PLC).

บทนำ

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มาตรา 22 กำหนดหลักการสำคัญให้การจัดการเรียนรู้ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเชื่อว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพของตน ครูจึงมีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนการสอนจากการยึดเนื้อหาวิชาเป็นตัวตั้ง ไปสู่การส่งเสริมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียนอย่างแท้จริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561 อ้างถึงใน ฟาตีฮะห์ ปาทาน, 2566 : 1) โดยแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เป็นกระบวนการพัฒนาการทำงานร่วมกันของบุคลากรทางการศึกษา

ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การร่วมกันกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียน และการสะท้อนผลการดำเนินงานทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560 : 2) การนำ PLC มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารสถานศึกษาจึงเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการยกระดับคุณภาพการศึกษา ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล รวมถึงการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แห่งอนาคต (ศุภวิชญ์ ดิษเจริญ, 2562 : 349) โดยการบริหาร PLC ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิสัยทัศน์ร่วม 2) ด้านการมีภาวะผู้นำร่วม 3) ด้านการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ และ 4) ด้านการร่วมแรงร่วมใจและความร่วมมือ ซึ่งเป็นกรอบสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

จากแนวคิดดังกล่าว กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ได้กำหนดนโยบายสนับสนุนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ PLC เป็นแนวทางหลักในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนบทบาทของครูจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้แบบกลุ่ม การทำงานเป็นทีม และการสร้างสังคมแห่งกัลยาณมิตรในสถานศึกษา (วิจารณ์ พานิช, 2560 : 134) ทั้งนี้ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ทั้งในระดับโรงเรียนและกลุ่มเครือข่าย (แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษากลุ่มตำบลแม่งอน : 7) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 และกระทรวงศึกษาธิการ ที่มุ่งส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูผ่านการจัดตั้ง PLC อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 : 25)

อย่างไรก็ตาม โรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,800 เมตร และมีนักเรียนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ไทใหญ่ จีนฮ่อ ดาราอั้ง และลาหู่ ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดหลายด้าน ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี และการคมนาคม รวมถึงความแตกต่างด้านภาษาและวัฒนธรรม ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนไม่สามารถดำเนินได้อย่างครบถ้วนและต่อเนื่อง และกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยรวม (กุลธร ดอนแก้ว, 2562 : 275) จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์

และครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่าสภาพปัญหาที่สำคัญ คือ การบริหาร PLC ยังขาดความชัดเจนในการกำหนดเป้าหมาย การวางแผนร่วมกัน และการเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบกับภาระงานของครูและการจัดสรรทรัพยากรที่จำกัด ส่งผลให้การพัฒนาวิชาชีพไม่ต่อเนื่อง และข้อมูลจากการดำเนินงาน PLC ไม่ถูกนำไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม (นิภาพรรณ์ สิงห์คำ, 14 สิงหาคม 2568; อุทัย วงศ์จันทร์, 14 สิงหาคม 2568; นิรดา นิรชานันท์, 14 สิงหาคม 2568; ธิยากานต์ ตาขัน, 14 สิงหาคม 2568; จันทร์จิรา ใหม่แก้ว, 14 สิงหาคม 2568)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารและแนวทางการพัฒนา PLC ที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการบริหาร การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา และการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 รูปแบบการวิจัยผสานวิธี ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยจากองค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563: 26) และสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิสัยทัศน์ร่วม 2) ด้าน

ภาวะผู้นำร่วม 3) ด้านการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ และ 4) ด้านการร่วมแรงร่วมใจและความร่วมมือ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ประจำปีการศึกษา 2568 ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 13 คน และครู จำนวน 140 คน รวมทั้งสิ้น 153 คน จากโรงเรียน จำนวน 9 โรงเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3, 2568 : 10)

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 13 คน และครูจำนวน 97 คน รวมทั้งสิ้น 110 คน จาก 9 โรงเรียนในกลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ประจำปีการศึกษา 2568 โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 : 608 อ้างถึงใน สุจิตรา ภิรมย์นิล, 2562 : 59) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 110 คน จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 คน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ได้รับรางวัลการบริหารสถานศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษาขึ้นไป จำนวน 2 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายวิชาการ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ จำนวน 1 คน และข้าราชการครูวิชาการ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ จำนวน 1 คน รวมทั้งหมด 5 คน

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1) แบบสอบถามสภาพการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามสภาพการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิสัยทัศน์ร่วม 2) ด้านการมีภาวะผู้นำร่วม 3) ด้านการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ 4) ด้านการร่วมแรงร่วมใจและร่วมมือ โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคอร์ท (Likert Scale)

2) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

การหาคุณภาพของเครื่องมือ

นำแบบสอบถามที่ปรับตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัย ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงด้านเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม และหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดมุ่งหมายของการสอบถาม (Index of Item Objective Congruence: IOC) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าของความสอดคล้องตั้งแต่ 0.67 – 1.00 เป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ถ้าต่ำกว่านี้ต้องนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ แล้วนำไปหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach. 1990 : 202 - 204 อ้างถึงใน อุรุพงษ์ งานฉมัง, 2564 : 95) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.899

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหานำเสนอโดยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยรวมและรายด้าน

การบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)	ระดับปฏิบัติ		
	($\bar{x}$)	(S.D.)	แปลผล
1. ด้านวิสัยทัศน์ร่วม	4.44	0.42	มาก
2. ด้านการมีภาวะผู้นำร่วม	4.36	0.56	มาก
3. ด้านการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ	4.32	0.35	มาก
4. ด้านการร่วมแรงร่วมใจและร่วมมือ	4.30	0.62	มาก
โดยรวม	**4.45**	**0.24**	**มาก**

ตารางที่ 1 พบว่า การบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านวิสัยทัศน์ร่วม รองลงมาคือ ด้านการมีภาวะผู้นำร่วม และด้านการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ด้านการร่วมแรงร่วมใจและร่วมมือ ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

ด้านวิสัยทัศน์ร่วม ควรสร้างความเข้าใจและมองเห็นเป้าหมายในทิศทางเดียวกัน เกิดการสื่อสารที่ชัดเจน การมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร ช่วยลดความขัดแย้งและความสับสนในการทำงาน ทำให้ทุกคนร่วมขับเคลื่อนสู่ทิศทางเดียวกันอย่างมีระบบ

ด้านการมีภาวะผู้นำร่วม ควรยึดศักยภาพและความถนัดของครูเป็นศูนย์กลาง พร้อมสร้างระบบมอบหมายงานที่ชัดเจนและยืดหยุ่น พร้อมสนับสนุนด้านทรัพยากรและคำปรึกษา การติดตามงานควรเป็นลักษณะส่งเสริมมากกว่าควบคุม เพื่อสร้างแรงจูงใจ และการเติบโตของผู้นำรุ่นใหม่ในโรงเรียนอย่างยั่งยืน

ด้านการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ ควรบริหารเวลาและภาระงานของครูอย่างเป็นระบบ ไม่กระทบการสอนด้วยวงจร PDCA พร้อมสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ นวัตกรรม เทคโนโลยี และจัดอบรมให้ครูพัฒนาวิชาชีพได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ด้านการร่วมแรงร่วมใจและร่วมมือ ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู โดยการระดม

ความคิด วางแผน และตัดสินใจร่วมกัน และรับฟังความคิดเห็นอย่างรอบด้าน ส่งเสริมจรรยาบรรณ และความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางทางชาติพันธ์

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านวิสัยทัศน์ร่วม ด้านการมีภาวะผู้นำร่วม ด้านการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้ายคือ ด้านการร่วมแรงร่วมใจและร่วมมือ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้การดำเนินงาน ทั้งในด้านการสร้างบรรยากาศ ความร่วมมือ และการสนับสนุนทรัพยากร ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ส่งผลให้การดำเนินงาน PLC มีประสิทธิภาพและต่อเนื่องไปได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ สุจิตรา ภิรมย์นิล (2562 : 88) พบว่า การบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มพิมานปฐม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการสนับสนุนพัฒนาวิชาชีพของครู ด้านวิสัยทัศน์ร่วม ด้านภาวะผู้นำร่วม ด้านทีมงานร่วมแรงร่วมใจ ด้านกัลยาณมิตร และด้านการวางแผนและจัดหาทรัพยากร และสอดคล้องกับผลวิจัย ภัทราวรรณ ปริมิตร (2566 : 62) พบว่า 1) การบริหารสถานศึกษาในการจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านภาวะผู้นำร่วม และด้านโครงสร้างสนับสนุน อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ ด้านชุมชนกัลยาณมิตร อยู่ในระดับมาก ด้านการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ย ต่ำสุด คือ ด้านทีมร่วมแรงร่วมใจ อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ พบว่า

ด้านวิสัยทัศน์ร่วม ควรสร้างความเข้าใจและมองเห็นเป้าหมายเดียวกันเกิดจากการสื่อสารที่ชัดเจน การมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร ช่วยลดความขัดแย้งและความสับสนในการทำงานทำให้ทุกคนร่วมขับเคลื่อนสู่ทิศทางเดียวกันอย่างมีระบบ สอดคล้องกับผลวิจัยของ พัทริกา โพธิ และคณะ

(2565 : 176) พบว่า ควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์ วิสัยทัศน์ และเป้าหมายของชุมชนแห่งการเรียนรู้ให้ชัดเจน ควรมีการดำเนินกิจกรรมด้วยเทคนิควิธีการที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและผู้ร่วมกิจกรรม และควรมีการทบทวนวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกันของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยการกำหนดวิธีการและประเด็นที่จะตรวจสอบให้ชัดเจน และสอดคล้องกับผลวิจัยของ ชนะการ เลี้ยงอำนวย (2566 : 100-106) พบว่า (1) ด้านวิสัยทัศน์ร่วม ผู้บริหารสถานศึกษาและครูควรร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจ เป้าหมายและนโยบายของโรงเรียน พร้อมทั้งสร้างความเข้าใจ และการมีสวนร่วมในการปฏิบัติที่ชัดเจน

ด้านการมีภาวะผู้นำร่วม ควรยึดศักยภาพและความถนัดของครูเป็นศูนย์กลาง พร้อมสร้างระบบมอบหมายงานที่ชัดเจนและยืดหยุ่น ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูแสดงบทบาทผู้นำผ่านการออกแบบงาน การตัดสินใจ และการนำกิจกรรมตามความเชี่ยวชาญ พร้อมสนับสนุนด้านทรัพยากรและคำปรึกษา การติดตามงานควรเป็นลักษณะส่งเสริมมากกว่าควบคุม เพื่อสร้างแรงจูงใจ ความเป็นเจ้าของงาน และการเติบโตของผู้นำรุ่นใหม่ในโรงเรียนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับผลวิจัยของ กุลนาถ สิทธิกูล และคณะ (2566 : 266-275) พบว่า แนวทางการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษา ควรดำเนินการในด้านภาวะผู้นำร่วม ผู้บริหารต้องสร้างแรงจูงใจในการทำงาน เน้นการกระจายอำนาจ และสอดคล้องกับผลวิจัยของ ปาริชาติ เข่งแก้ว และคณะ (2563 : 340-341) พบว่า ผู้บริหารร่วมสร้างให้เกิดภาวะผู้นำร่วม ส่งเสริมให้ครูได้แสดงออกด้วยความเต็มใจ ตัดสินใจ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ใส่ใจในงานที่ได้รับมอบหมายร่วมกัน

ด้านการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ ควรบริหารเวลาและภาระงานของครูอย่างเป็นระบบเพื่อให้การทำ PLC ไม่กระทบการสอน โดยดำเนินงานตามวงจร PDCA อย่างเป็นขั้นตอน พร้อมสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ สื่อ อุปกรณ์ นวัตกรรม เทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์ ต่างๆ และจัดอบรมที่เน้นการปฏิบัติจริง นอกจากนี้ ผู้บริหารต้องให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดในบรรยากาศที่ไม่กดดัน ส่งเสริมให้ครูพัฒนาวิชาชีพได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับผลวิจัยของวิราวรรณ์ เพ็ชรนาวา (2563 : 79 - 80) พบว่า ควรมีการส่งเสริมให้ครูมีความก้าวหน้าในการพัฒนาวิชาชีพและเพิ่มพูนความรู้ สร้างขวัญกำลังใจ ซึ่งจะช่วยให้เกิดบรรยากาศที่ดี สนับสนุนแหล่งเรียนรู้ จัดอบรมด้วยเวลาเหมาะสม และดำเนินการด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจเพื่อพัฒนานักเรียน และพัฒนาความรู้ด้านวิชาชีพของตนให้ทันสมัย มีการนำสื่อนวัตกรรมมาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการร่วมแรงร่วมใจและร่วมมือ ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูในทุกขั้นตอนของกระบวนการ PLC ตั้งแต่การระดมความคิด การกำหนดปัญหา การวางแผน จนถึงการตัดสินใจร่วมกัน โดยเน้นการประชุมแบบมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนข้อมูลจากห้องเรียน และการรับฟังความคิดเห็นอย่างรอบด้าน ผู้บริหารทำหน้าที่เป็นผู้ประสาน อำนวยความสะดวก และเปิดพื้นที่ให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วม ส่งเสริมจรรยาบรรณ และเสริมพลังความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับผลวิจัยของ จักรกริช พงษ์อมรพรหม (2565 อ้างถึงใน ฟาตีฮะห์ ปาทาน, 2566 : 53-54) พบว่า ผู้บริหารจัดทำคำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบโครงการและคณะกรรมการดำเนินงาน พร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดการร่วมมือร่วมใจของครูในการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการทำงานเป็นทีม การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการดำเนินกิจกรรมของสถานศึกษา ตลอดจนสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูเพื่อให้กระบวนการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับผลวิจัยของ ธนภูมิ มะลิกุล (2565 : 180-181) พบว่า ควรขับเคลื่อนงานผ่านการประชุมหารือร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิดและทำความเข้าใจอย่างเป็นระเบียบ พร้อมกระตุ้นให้ทุกคนร่วมมือกันลงมือทำจริง เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การเชื่อมประสานงานระหว่างฝ่ายต่าง ๆ และการช่วยเหลือเกื้อหนุนกันอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 การพัฒนาการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่

ที่มา : พนิดา บ้านนา, 2568

จากแผนภาพสามารถอธิบายได้ว่า การบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 มุ่งเน้นการขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในทุกมิติของการดำเนินงาน ได้แก่ (1) **ด้านวิสัยทัศน์ร่วม** ผู้บริหารสื่อสารเป้าหมายการพัฒนาอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง ส่งเสริมความเข้าใจตรงกัน ลดความสับสน และขับเคลื่อนการดำเนินงานอย่างเป็นเอกภาพ (2) **ด้านภาวะผู้นำร่วม** ผู้บริหารใช้ศักยภาพของครูเป็นฐาน มอบหมายงานอย่างเหมาะสมและยืดหยุ่น พร้อมสนับสนุนทรัพยากรและการนิเทศเชิงพัฒนา (3) **ด้านการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ** มีการจัดการเวลาและภาระงานอย่างเป็นระบบ ใช้วงจร PDCA ควบคู่กับการสนับสนุนสื่อ เทคโนโลยี และการอบรมเชิงปฏิบัติ เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูอย่างต่อเนื่อง และ (4) **ด้านความร่วมมือ** ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนจนถึงการตัดสินใจ สร้างความเป็นเจ้าของร่วมและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

สรุป และข้อเสนอแนะ

การพัฒนาการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ ช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจสภาพและแนวทางการบริหาร PLC อย่างเป็นระบบ ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปใช้วางแผนและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหาร PLC อย่างต่อเนื่อง อันส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพการทำงานของผู้บริหาร ครู และหน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ควรกำหนดนโยบายและแนวทางการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) โดยนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนเชิงระบบ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาการจัดการ

เรียนรู้ของครูและบุคลากร เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในพื้นที่อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ผู้บริหารท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในประเด็น

1) ด้านวิสัยทัศน์ร่วม คือ ควรสร้างความเข้าใจและมองเห็นเป้าหมายในทิศทางเดียวกัน เกิดการสื่อสารที่ชัดเจน การมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร ช่วยลดความขัดแย้งและความสับสนในการทำงานทำให้ทุกคนร่วมขับเคลื่อนสู่ทิศทางเดียวกันอย่างมีระบบ

2) ด้านการมีภาวะผู้นำร่วม คือ ควรยึดศักยภาพและความถนัดของครูเป็นศูนย์กลาง พร้อมสร้างระบบมอบหมายงานที่ชัดเจนและยืดหยุ่น พร้อมสนับสนุนด้านทรัพยากรและคำปรึกษา การติดตามงานควรเป็นลักษณะส่งเสริมมากกว่าควบคุม เพื่อสร้างแรงจูงใจ และการเติบโตของผู้นำรุ่นใหม่ในโรงเรียนอย่างยั่งยืน

3) ด้านการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ คือ ควรบริหารเวลาและภาระงานของครูอย่างเป็นระบบ ไม่กระทบการสอนด้วยวงจร PDCA พร้อมสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ นวัตกรรม เทคโนโลยี และจัดอบรมให้ครูพัฒนาวิชาชีพได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

4) ด้านการร่วมแรงร่วมใจและร่วมมือ คือ ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู โดยการระดมความคิด วางแผน และตัดสินใจร่วมกัน และรับฟังความคิดเห็นอย่างรอบด้าน ส่งเสริมจรรยาบรรณและความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางทางชาติพันธ์

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของโรงเรียนกลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

2) ควรมีการทำวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (PLC) สู่การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันของโรงเรียนกลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่งอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

References

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *คู่มือการอบรมการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC (Professional Learning Community) "ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ " สู่สถานศึกษา.* กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพัฒนาข้าราชการครูและบุคคลากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

กุลนาถ สิทธิกูล, ธีรพจน์ แนบเนียน และสาธร ทรัพย์รวงทอง. (2566). แนวทางการบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 11(43), 266-275

กุลธร ดอนแก้ว. (2562). การบริหารงานวิชาการโรงเรียนบนพื้นที่สูงสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต3. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา* มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

จันทร์จิรา ใหม่แก้ว. (14 สิงหาคม 2568). ครูชำนาญการพิเศษ. โรงเรียนเทพศิรินทร์ 9 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. *สัมภาษณ์.*

ชนะการ เลี้ยงอำนวย. (2566). แนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนศรีวิชัยวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ธนภูมิ มะลิกุล. (2565). แนวทางการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนวาวีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต36. *วารสารสังคมพัฒนศาสตร์,* 4(1),16-17.

ธิยากานต์ ตาขัน. (14 สิงหาคม 2568). รองผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านทุ่งหลุก. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. *สัมภาษณ์.*

นิภาพรรณ์ สิงห์คำ. (14 สิงหาคม 2568). ศึกษานิเทศก์. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. *สัมภาษณ์.*

นิรดา นิรชานันท์. (14 สิงหาคม 2568). ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองขวาง. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. *สัมภาษณ์.*

ปาริชาติ เข่งแก้ว, สาธร ทรัพย์รวงทอง และฐิตินันท์ ด้วงสุวรรณ. (2563). แนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา* มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

พัทริกา โพธิ, พูนชัย ยาวิราช และสุวดี อุปปินใจ. (2565). แนวทางการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษของโรงเรียนเชียงรายปัญญานุกูล จังหวัดเชียงราย *วารสารครุศาสตร์วิชาการ* มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 7(3), 176-177.

ฟาตีฮะห์ ปาทาน. (2566). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา* มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

ภัทราวรรณ ปริมิตร. (2566). การบริหารสถานศึกษาในการจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในกลุ่มโรงเรียนสหวิทยาเขตสุดถิ่นไทย. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา* มหาวิทยาลัยพะเยา.ข

วิจารณ์ พานิช. (2560). *วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21.* กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรีสฤงศ์.

วิราวรรณ์ เพ็ชรนาวา. (2563). แนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตวิภาวดีกรุงเทพมหานคร. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุจิตรา ภิรมย์นิล. (2562). การบริหารชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มพิมานปฐม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 จังหวัดนครปฐม. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. (2568). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ.* เชียงใหม่ : สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3.

สำนักพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *คู่มือการอบรมคณะกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC (Professional Learning*

Community) “ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ” สู่สถานศึกษา ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

อุทัย วงศ์จันทร์. (14 สิงหาคม 2568). ผู้อำนวยการสถานศึกษา. โรงเรียนเจ้าแม่หลวงอุปถัมภ์ 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ *สัมภาษณ์.*

อุรุพงษ์ งามฉมัง. (2564). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนกันเกราพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

An Analysis Educational Philosophy of Kankrao Pittayakhom Buddhist Way School In Non Sung District, Nakhon Ratchasima

อรทัย แก้วอาจ Orathai Kaewart
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonratchasima Campus
อีเมล์ 6410204001@mcu.ac.th

Received 2026/01/11 *Revised* 2026/02/09 *Accepted* 2026/01/20

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนกันเกราพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนกันเกราพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาสำหรับเด็กและเยาวชนในโรงเรียนวิถีพุทธ 3) เพื่อวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนกันเกราพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยเอกสารและการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ จำนวน 30 คน แลวนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า โรงเรียนกันเกราพิทยาคม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ ตลอดจนดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

2) หลักพุทธปรัชญาสำหรับเด็กและเยาวชนในโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา กระบวนการศึกษาหลักไตรสิกขา ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ ปรโตโฆสะ โยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นกระบวนการบูรณาการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม

3) ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนกันเกราพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า โรงเรียนยึดหลักไตรสิกขา อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นแนวทางในการพัฒนา

ผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ วิธีการจัดการศึกษานั้น โรงเรียนใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การสอดแทรกหลักธรรมในการเรียนการสอนทุกรายวิชา การจัดทำสื่อและนวัตกรรมการสอนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธธรรม การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา และการสร้างบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร
คำสำคัญ : ปรัชญาการศึกษา, โรงเรียนวิถีพุทธ.

Abstract

The research study entitled “An Analysis of Educational Philosophy of Buddhist Way School: Kankerao Pittayakom School, Non Sung District, Nakhon Ratchasima Province.” The research objectives are: 1) to study the educational philosophy of Buddhist Way School, Kankerao Pittayakom School, Non Sung District, Nakhon Ratchasima Province; 2) to study Buddhist principles for children and youth in Buddhist Way Schools; and 3) to analyze the educational philosophy of Buddhist Way School, Kankerao Pittayakom School, NonSung District, Nakhon Ratchasima Province. This is documentary research.

The research results revealed that:

1) Educational Philosophy of Buddhist Way School, Kankerao Pittayakom School, Non Sung District, Nakhon Ratchasima ProvinceKankerao Pittayakom School, under the Office of the Basic Education Commission, the Ministry of Education officially established the Buddhist Way School project, aimed at developing learners to become good people with wisdom, happiness, and potential for further education and career pursuits, as well as the ability to live happily. Buddhist Principles for Children and Youth in Buddhist Way Schools.

2) The core Buddhist principles are the Trisikkha (Three Trainings): Sila (moral conduct), Samadhi (mental concentration), and Panna (wisdom). The educational process of Trisikkha includes Sammaditthi (right view), Paratoghosha (learning from others), and Yonisomanasikara (wise attention), which constitute an integrated process for holistic human development.

3) Analysis of Educational Philosophy of Buddhist Way School, the school adheres to the Trisikkha – Sila (moral conduct), Samadhi (mental concentration), and Panna (wisdom) – as guidelines for developing learners into complete human beings. Concerning educational management methods, the school employs various approaches such as integrating dharma principles into teaching and learning across all subjects, creating teaching media and innovations with Buddhist dharma content, organizing learner development activities that promote practice according to Trisikkha principles, and creating an atmosphere of spiritual friendship (kalyanamitra). Regarding educational management goals, the school aims to develop learners into complete human beings in terms of body, mind, intellect, knowledge.

Keywords : Educational philosophy, Buddhist way of life school.

บทนำ

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาประเทศทั้งในมิติสังคม และการเมือง เพราะการจัดการศึกษาเป็นเครื่องมือในการเตรียมประชากรให้มีคุณภาพ ความสอดคล้องระหว่างนโยบายเศรษฐกิจสังคม และการเมืองกับปรัชญาการศึกษาของชาติจึงมีความจำเป็น เมื่อนโยบายหรือบริบทสังคมเปลี่ยนแปลง ปรัชญาการศึกษาก็ต้องปรับตัวตามไปด้วย (พวงเพชร สุรัตน์กวิคุล, 2542 : 139), การยึดมั่นในแนวคิดทางการศึกษาที่เหมาะสมจึงมีผลต่อทิศทางและความสำเร็จของการพัฒนาชาติในระยะยาว

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและวัฒนธรรมได้ส่งผลให้ค่านิยมบางประการเปลี่ยนไป และปรากฏปัญหาด้านพฤติกรรมและจริยธรรมของเยาวชนที่ปรากฏในสื่อมวลชนอย่างชัดเจน สะท้อนว่าการศึกษาของไทยยังขาดการบูรณาการด้านจิตใจและคุณธรรมอย่างเพียงพอ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 5), การมุ่งเน้นเพียงผลสัมฤทธิ์ทางปัญญาโดยไม่คำนึงถึงการพัฒนาคุณลักษณะด้านศีล สมาธิ และปัญญา (ไตรสิกขา) จึงไม่เพียงพอสำหรับการผลิตพลเมืองที่มีคุณภาพและสามารถดำรงชีวิตร่วมกันได้อย่างสันติสุข จากข้อจำกัดดังกล่าว แนวทางโรงเรียนวิถีพุทธที่นำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารจัดการและการเรียนการสอนจึงน่าสนใจในฐานะกลไกหนึ่งในการปลูกฝังค่านิยมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาการนำหลักพุทธธรรมเพื่อปลูกฝังคุณธรรมในสถานศึกษา กรณีศึกษาที่โรงเรียนกันเกราพิทยาคม ซึ่งเริ่มโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตั้งแต่

16 มิถุนายน 2562 โดยศึกษานักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 เพื่อวิเคราะห์กระบวนการ แนวปฏิบัติ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อพัฒนาการทางกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา ผลการศึกษาจะช่วยเสนอแนะแนวทางการออกแบบการศึกษาเชิงบูรณาการที่สอดคล้องทั้งด้านคุณธรรมและความรู้ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนให้เป็น “คนดี คนเก่ง และมีความสุขอย่างแท้จริง” ตามเป้าหมายการศึกษาของชาติ.

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนกันเกราพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

2) เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาสำหรับเด็กและเยาวชนในโรงเรียนวิถีพุทธ

3) เพื่อวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนกันเกราพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนกันเกราพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการพิจารณาจากความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ตรงของผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนกันเกราพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลแบ่งเป็นกลุ่ม จำนวน 4 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ผู้ช่วยผู้อำนวยการ จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 2 ครู หัวหน้ากลุ่มงาน จำนวน 8 คน กลุ่มที่ 3 นักเรียน จำนวน 10 คน และกลุ่มที่ 4 ผู้ปกครอง จำนวน 10 คน

2. การเลือกพื้นที่วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนกันเกราพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมานั้น ต้องพิจารณาจากความหลากหลายของบริบท การเป็นตัวแทนที่ดี และการเข้าถึงข้อมูลในชุมชน หมู่บ้านเกรา ตำบลโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

เครื่องมือการวิจัย

1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้สำหรับสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ครู หัวหน้ากลุ่มงาน นักเรียน นักเรียน เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงลึก โดยลักษณะการสัมภาษณ์ประกอบด้วยทั้งแบบมีโครงสร้าง แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบเชิงลึก เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลได้รอบด้านและครอบคลุมทุกประเด็น แบ่งเป็น 3 ข้อใหญ่ ได้แก่ 1.ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ 2.หลักพุทธ

ปรัชญาสำหรับเด็กและเยาวชนในโรงเรียนวิถีพุทธ 3.การวิเคราะห์ปรัชญาปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธซึ่งคำถามทั้ง 3 หัวข้อนั้นมีลักษณะปลายเปิด

2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นโดยชุมชนเพื่อสังเกตพฤติกรรม ปฏิสัมพันธ์และกระบวนการในบริบทจริง

3) สมุดบันทึกภาคสนาม ใช้สำหรับจดบันทึกสภาพแวดล้อม ข้อมูลจากการสังเกต และรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบริบทของการวิจัย รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์

4) เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายภาพ ใช้สำหรับบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึกและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สามารถถอดเทป ตรวจสอบ และวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน

5) เอกสารประกอบการวิเคราะห์ เช่น พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งช่วยสนับสนุนการตีความข้อมูลจากภาคสนาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตพฤติกรรม และเอกสารทางวิชาการ โดยสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย และวิเคราะห์เชิงพรรณนาตามหลักอุปนัย

ผลการวิจัย

จากผู้วิจัยได้จัดทำวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนกันเกราพิทยาคมอำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยข้ออมูลพบว่า เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยสามารถจำแนกตามหัวข้อดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนกันเกราพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า โรงเรียนวิถีพุทธเป็นการจัดการศึกษาที่ผสานศาสตร์ทางโลกและทางธรรมเข้าด้วยกัน โดยใช้หลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนามาบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และการปลูกฝังคุณธรรมที่พึงมีแก่ผู้เรียน ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี และมีการสร้างบรรยากาศแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้และปฏิบัติตาม ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งโรงเรียน ครอบครัว ชุมชน และวัด เพื่อส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐ เป็นคนดีมีคุณธรรม มีปัญญารู้เท่าทัน สามารถเผชิญปัญหาอุปสรรคต่างๆ อย่างมีสติ และ

ดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้องดีงาม มีความสุขที่แท้จริงและยั่งยืน อันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป.

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 หลักพุทธปรัชญาสำหรับเด็กและเยาวชนในโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า ไตรสิกขาในบริบทโรงเรียนวิถีพุทธมิได้เป็นเพียงหลักคำสอนเชิงทฤษฎี หากแต่เป็นกระบวนการฝึกฝนเพื่อพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม โดยศีลหมายถึงการฝึกความประพฤติและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเกื้อกูล สมาธิหมายถึงการพัฒนาจิตใจให้มีความตั้งมั่น เข้มแข็ง และมีสติ และปัญญาหมายถึงการพัฒนาความสามารถในการคิด วิเคราะห์ แยกแยะเหตุปัจจัย และแก้ปัญหาอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง ซึ่งทั้งหมดมุ่งไปสู่การลดทุกข์และสร้างความสุขที่ยั่งยืนแก่ผู้เรียน ในเชิงโครงสร้างไตรสิกขาสามารถจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ (1) การจัดตามองค์ไตรสิกขาโดยตรง (2) การสังเคราะห์จากมรรคมีองค์ 8 และ (3) การจัดตามธรรมขันธ์ 3 ประการ ทั้งสามแนวทางสามารถนำมาใช้ร่วมกันในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของโรงเรียนวิถีพุทธ โดยมีกระบวนการศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ ปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นกลไกการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความเข้าใจอย่างมีเหตุผลและเกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายใน ผลการประเมินการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา พบว่า ด้านกาย (กายภาวนา) ผู้เรียนมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพที่เหมาะสม รู้จักสำรวมอินทรีย์ มีสติในการเคลื่อนไหวและการบริโภค ส่งผลให้มีสุขภาพกายที่แข็งแรงและพร้อมต่อการเรียนรู้ ด้านสังคม (ศีลภาวนา) ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ดีงามต่อผู้อื่น มีวินัยในการอยู่ร่วมกัน เคารพกติกาสังคม และมีความรับผิดชอบ ซึ่งเอื้อต่อการสร้างสังคมแห่งความสงบสุข ด้านจิตใจ (จิตภาวนา) ผู้เรียนมีคุณภาพจิตที่งอกงาม ทั้งด้านคุณธรรม ความเข้มแข็งทางอารมณ์ และสุขภาพจิต มีเมตตา อดทน มีสติ และสามารถควบคุมตนเองได้ดี ด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เห็นเหตุและผลของการกระทำ รู้จักแก้ปัญหา และตัดสินใจอย่างรอบคอบตามหลักเหตุผล

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า หลักไตรสิกขามีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษา หากมีการนำไปใช้เชิงระบบ ทั้งด้านการบริหาร การจัดการเรียนการสอน และการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด และโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้โรงเรียนสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็น “คนดี คนเก่ง และมีความสุข” ได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังนั้น การนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในโรงเรียนวิถีพุทธเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งในระดับบุคคล สถานศึกษา และสังคมโดยรวม.

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนกันเกราพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า โรงเรียนกันเกราพิทยาคมเป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาโดยยึด ปรัชญาการศึกษาแนววิถีพุทธ เป็นกรอบคิดหลักในการพัฒนาผู้เรียน โดยบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมทางการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาครูและบุคลากรให้เป็นกัลยาณมิตรที่ดีของนักเรียน ทั้งนี้สามารถวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนได้ใน 4 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ กิจกรรมหลักการ วิธีการ และเป้าหมายของการจัดการศึกษา ดังนี้ 1) ด้านกิจกรรมการจัดการศึกษา โรงเรียนจัดกิจกรรมที่หลากหลายและต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านทั้งทางกาย จิตใจ และปัญญา เช่น กิจกรรมหน้าเสาธงที่เน้นการฝึกสมาธิ สวดมนต์ และแผ่เมตตา กิจกรรมโฮมรูมที่ครูทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลใกล้ชิด กิจกรรมค่ายคุณธรรม กิจกรรมทัศนศึกษาทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ชมรมพุทธศาสนา และกิจกรรมประกวดมารยาทไทย เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้สะท้อนแนวคิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและการปลูกฝังคุณธรรมผ่านประสบการณ์ตรง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาตามหลักพุทธธรรมที่มุ่งพัฒนามนุษย์ทั้งภายในและภายนอกอย่างสมดุล 2) ด้านหลักการจัดการศึกษา โรงเรียนยึดหลัก ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นแกนกลางของปรัชญาการศึกษา โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา มีการบูรณาการหลักพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นกัลยาณมิตร เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และส่งเสริมวิถีชีวิตแบบพุทธอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนและสถาบันทางศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตลอดจนพัฒนาครูให้เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านความรู้และการประพฤติปฏิบัติ หลักการดังกล่าวช่วยวางรากฐานชีวิตที่มั่นคงให้แก่ผู้เรียน และเสริมสร้างภูมิคุ้มกันในการเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย 3) ด้านวิธีการจัดการศึกษา โรงเรียนใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและสอดคล้องกับแนวคิดพุทธศาสนา เช่น การสอดแทรกหลักธรรมในรายวิชาต่าง ๆ การพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา รวมถึงการใช้รูปแบบการสอน เช่น การสอนแบบอริยสัจ 4 ธรรมสากัจฉา การเรียนรู้แบบโครงงาน การใช้กรณีศึกษา การสาธิต และการทัศนศึกษา ควบคู่กับการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องผ่านการอบรม ปฏิบัติธรรม และศึกษาดูงาน วิธีการดังกล่าวสะท้อนการจัดการศึกษาที่มุ่งหล่อหลอมทั้งความรู้และคุณธรรมไปพร้อมกัน

4) ด้านเป้าหมายการจัดการศึกษา เป้าหมายสำคัญของโรงเรียนคือการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มีจิตสาธารณะ

และสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังให้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา น้อมนำหลักธรรมไปใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และสังคม ตลอดจนมีความพร้อมในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพสุจริตตามศักยภาพของตน

โดยสรุป ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนกันเกราพิทยาคมตามแนววิถีพุทธมีลักษณะโดดเด่นเป็นระบบ และมีความสอดคล้องกับการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม ส่งผลดีต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้เรียนทั้งในปัจจุบันและอนาคต โรงเรียนสามารถสร้างเยาวชนที่มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจ ไม่หลงไปกับกระแสวัตถุนิยมและพฤติกรรมเสี่ยง พร้อมทั้งตระหนักในคุณค่าของศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาแนววิถีพุทธยังเป็นภารกิจที่ท้าทาย ท่ามกลางบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความสำเร็จจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะผู้บริหาร และครูในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ ที่ต้องมีความมุ่งมั่น เสียสละ และปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรมอย่างจริงจัง เพื่อเป็นแบบอย่างและสามารถพัฒนาเยาวชนให้เป็น คนดี คนเก่ง และมีความสุข อันเป็นรากฐานของสังคมที่มั่นคงและยั่งยืนต่อไป.

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนกันเกราพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา” จากสรุปผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ศึกษาปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนกันเกราพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนกันเกราพิทยาคมมีการจัดการศึกษาที่ผสมผสานระหว่างศาสตร์ทางโลกและทางธรรมเข้าด้วยกัน โดยนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และการปลูกฝังคุณธรรม และมีเหตุผล สามารถแก้ปัญหาชีวิตได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัย ศกวรรณ ทัพภะพยัคฆ์ (2546) ชี้ให้เห็นว่า แนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธในประเทศไทยที่เน้นว่าการศึกษาที่แท้จริงนั้นจะต้องพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ทั้งด้านกาย ใจ และปัญญา ไม่ใช่เพียงแค่การถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการเท่านั้น พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของความรู้และคุณธรรม สามารถปรับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เข้าได้กับทุกสมัยอีกด้วย

จากการศึกษายังพบว่าโรงเรียนได้จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม โดยจัดสถานที่ให้มีความสะอาด ร่มรื่น สงบ มีศาลาธรรม มีสวนธรรมชาติ มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน และมีมุมหนังสือธรรมะ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสิ่งแวดล้อมทางการศึกษา ที่เน้นว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียน อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักการจัดสภาพแวดล้อมเชิงพุทธที่เน้นการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาสติ สมาธิ และปัญญา โดยไม่มีสิ่งเร้าอารมณ์ที่รบกวนจิตใจ การจัดกิจกรรมการศึกษาของโรงเรียนที่พบในการวิจัยนี้ ประกอบด้วยกิจกรรมวิถีพุทธประจำวัน เช่น สวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิ กิจกรรมบูรณาการพุทธธรรมในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ค่ายคุณธรรม และการเข้าวัดปฏิบัติธรรม ที่เน้นว่าการเรียนรู้ที่แท้จริงเกิดจากการลงมือปฏิบัติจริงและสะท้อนคิดจากประสบการณ์ที่ได้รับ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้ที่ผู้เรียนต้องสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและสังคม.

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ศึกษาหลักพุทธปรัชญาสำหรับเด็กและเยาวชนในโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า หลักพุทธปรัชญาที่สำคัญที่สุดคือหลักไตรสิกขา อันประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นหลักการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเสกสรร จิรภาโส (จี้แสง) (2552) พบว่าหลักไตรสิกขาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาได้อย่าง มีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นหลักการที่พัฒนาทั้งพฤติกรรมภายนอก จิตใจภายใน และการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบการประเมินผลหลักไตรสิกขาที่พบในการวิจัยนี้ แบ่งออกเป็นสี่ด้าน คือ ด้านกาย (กายภาวนา) ด้านสังคม (ศีลภาวนา) ด้านจิต (จิตภาวนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) ได้พัฒนาขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนามนุษย์สมัยใหม่ที่ต้องครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชญรัชต์ บุญช่วย (2549) พบว่าการพัฒนาทั้งสี่ด้านนี้สามารถเสริมสร้างกันและกันอย่างเป็นองค์รวม ทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ หลักไตรสิกขาที่นำมาใช้ในโรงเรียนวิถีพุทธนี้ยังสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการของมนุษย์หลายทฤษฎี อย่างไรก็ตาม หลักไตรสิกขามีจุดเด่นที่แตกต่างจากทฤษฎีเหล่านี้ คือ การเน้นการปฏิบัติที่ต่อเนื่องและการพัฒนาที่เกิดจากการฝึกฝนด้วยตนเอง ไม่ใช่เพียงแค่การพัฒนาตามธรรมชาติหรือตามอายุเท่านั้น.

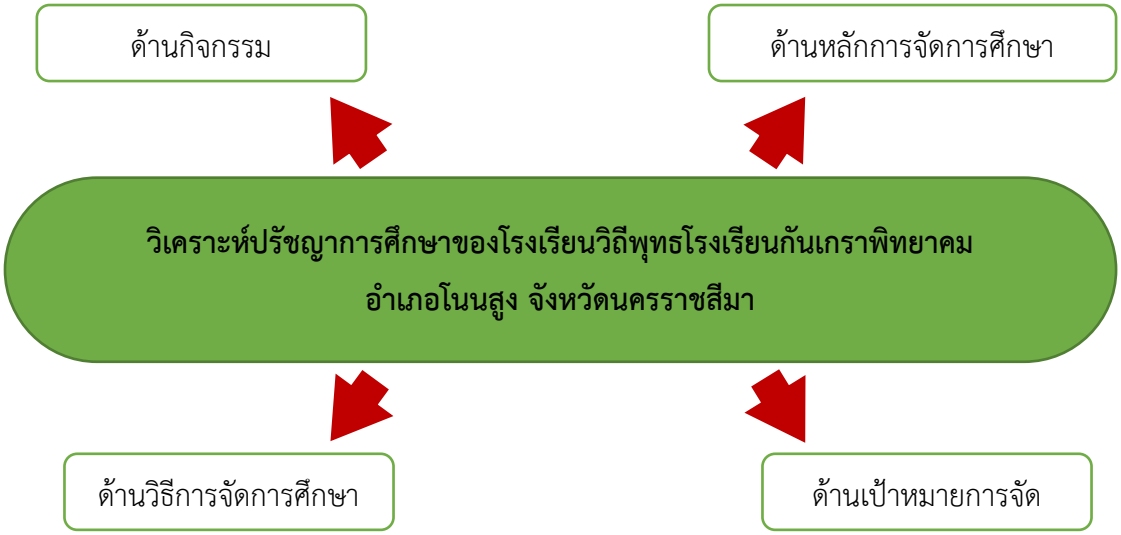
อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนกันเกราพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนกันเกราพิทยาคมได้นำ หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มาเป็นแนวทางหลักในการพัฒนาผู้เรียน โดยบูรณา

การหลักพุทธธรรมเข้ากับการจัดการเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระวิชา ควบคู่กับการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นกัลยาณมิตร เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติและประสบการณ์จริง การปลูกฝังวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบพุทธ ตลอดจนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและสถาบันทางศาสนา ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า การจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธมิได้มุ่งเพียงการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการ หากแต่เป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างรอบด้านทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกียรติศักดิ์ แปโค (2558) ที่ ซึ่งพบว่า การจัดกิจกรรมที่หลากหลายและต่อเนื่อง การพัฒนาบุคลากรให้เป็นแบบอย่างที่ดี และการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม แสดงให้เห็นว่าคุณธรรมมิได้เกิดจากการสั่งสอนเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อม กระบวนการ และบุคคลต้นแบบที่สอดคล้องกันทั้งระบบนั้นเอง การบูรณาการหลักพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระวิชาที่โรงเรียนกันเกราพิทยาคมดำเนินการเชื่อมโยงองค์ความรู้จากศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนเห็นภาพรวมและความสัมพันธ์ของความรู้ ไม่แยกส่วนเป็นรายวิชาอย่างโดดเดี่ยว แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และมีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กับความรู้ทางวิชาการ

นอกจากนี้ การพัฒนาครูและบุคลากรให้เป็น กัลยาณมิตร ของนักเรียน สอดคล้องกับแนวคิดกัลยาณมิตรในพระพุทธศาสนา ซึ่งเน้นว่าครูต้องมีบทบาทมากกว่าผู้ถ่ายทอดความรู้ แต่เป็นผู้นำทางชีวิต เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านความรู้ ความประพฤติ และจิตใจ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหาสุพัฒน์ กลฺยาณธมฺโม (2545) ที่อธิบายบทบาทของพระพุทธเจ้าในฐานะพระบรมครูว่าครูที่ดีต้องมีความสมบูรณ์ทั้งด้านปัญญา ศีลธรรม และเมตตากรุณา จึงจะสามารถนำพาศิษย์ไปสู่การพัฒนาที่แท้จริงได้

องค์ความรู้

จากการศึกษาทั้งผู้วิจัยได้สรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์ เป็นแผนภาพมีดังนี้

ภาพที่ 1 แผนผังความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ที่มา : อรทัย แก้วอาจ, 2569

จากแผนภาพสามารถสรุปได้ดังนี้ การจัดการศึกษาแนววิถีพุทธของโรงเรียนกันเกราพิทยาคม เป็นรูปแบบการพัฒนาผู้เรียนอย่างองค์รวม โดยบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการบริหารจัดการ การเรียนการสอน และวิถีชีวิตในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ ส่งผลต่อการพัฒนานักเรียนทั้งด้านกาย ใจ และปัญญาอย่างสมดุลอย่างมาก สามาถรสรุปเป็นแต่ละด้านได้ดังนี้

1)ด้านการจัดกิจกรรม โรงเรียนใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ครอบคลุมการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา เช่น กิจกรรมหน้าเสาธง โฮมรูม ค่ายคุณธรรม กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การบำเพ็ญประโยชน์ และกิจกรรมชมรม ซึ่งช่วยหล่อหลอมจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม วินัย และจิตสาธารณะ ทำให้นักเรียนเรียนรู้การดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างเกื้อกูลและมีความสุข

2) ด้านหลักการจัดการศึกษา โรงเรียนยึดหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นกรอบคิดหลักในการพัฒนาผู้เรียน โดยบูรณาการพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้แบบกัลยาณมิตร เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และสถาบันทางศาสนา หลักการดังกล่าวช่วยวางรากฐานชีวิตที่มั่นคงและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้ผู้เรียนสามารถเผชิญความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีสติและปัญญา

3)ด้านวิธีการจัดการศึกษา โรงเรียนใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม เช่น การสอนแบบอริยสัจ ๔ ธรรมสากัจฉา การเรียนรู้แบบโครงงาน กรณีศึกษา และการทัศนศึกษา ควบคู่กับการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องทั้งด้านวิชาชีพและจิตวิญญาณ ทำให้ครูสามารถเป็นกัลยาณมิตรและแบบอย่างที่ดีในการถ่ายทอดทั้งความรู้และคุณธรรมแก่ผู้เรียน

4)ด้านเป้าหมายการจัดการศึกษา เป้าหมายสำคัญคือการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความรู้คู่คุณธรรม ดำรงชีวิตอย่างพอเพียง มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มีจิตสาธารณะ และศรัทธาในพระพุทธศาสนา สามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และสังคม อันนำไปสู่ความสงบสุขและความยั่งยืนในระยะยาว

การจัดการศึกษาแนววิถีพุทธของโรงเรียนกันเกราพิทยาคมสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาคุณธรรมต้องดำเนินควบคู่กับการจัดการเรียนรู้เชิงวิชาการ, บทบาทของผู้บริหารและครูในฐานะ “ผู้นำทางจิตวิญญาณ” เป็นปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ และความร่วมมือของโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน เป็นกลไกหลักในการหล่อหลอมเยาวชน โดยสรุป รูปแบบการจัดการศึกษาแนววิถีพุทธนี้เป็นต้นแบบการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ช่วยสร้างเยาวชนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข พร้อมเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติอย่างมั่นคงและยั่งยืน

สรุป และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนกันเกราพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา” ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนกันเกราพิทยาคมมีความสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีการศึกษาหลายแนวทาง ทั้งทางพระพุทธศาสนาและทางโลก การนำหลักไตรสิกขามาเป็นแกนหลักในการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมนั้น เป็นการผสมผสานภูมิปัญญาตะวันออกกับความรู้สมัยใหม่ได้อย่างลงตัว ซึ่งสามารถตอบโจทย์การพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุขได้อย่างแท้จริง อันจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรส่งเสริมให้บุคลากรทุกระดับของโรงเรียนเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง มีการอบรมเชิงปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และการนิเทศติดตามอย่างใกล้ชิด เพื่อให้การดำเนินงานขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลในทางปฏิบัติ

นอกจากนี้ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและความรู้สึกเป็นเจ้าของที่จะช่วยกันพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่นร่วมกัน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญและสนับสนุนให้สถานศึกษาได้นำแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละโรงเรียน โดยอาจกำหนดเป็นนโยบายส่งเสริมให้โรงเรียนจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นวิถีพุทธ หรือกำหนดให้มีสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาและการปฏิบัติตามหลักธรรมเป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้การศึกษาของชาติมีความสมดุลทั้งด้านวิชาการ คุณธรรม และทักษะชีวิตที่จำเป็น

นอกจากนี้ควรสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น ทั้งงบประมาณ บุคลากร และสื่อการเรียนรู้ รวมทั้งการพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจ และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวพุทธ โดยอาจร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสงฆ์ในการผลิตครูเฉพาะทางด้านพระพุทธศาสนา หรือจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ครูสามารถบูรณาการหลักธรรมเข้ากับการสอนในทุกกลุ่มสาระอย่างกลมกลืน ทั้งหมดนี้จะช่วยวางรากฐานคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบในบริบทที่หลากหลาย การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเฉพาะกรณีของโรงเรียนกันเกราพิทยาคม ซึ่งสะท้อนรูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษาแนววิถีพุทธที่มีความโดดเด่น อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังโรงเรียนวิถีพุทธในพื้นที่หรือบริบทที่แตกต่างกัน

2) ควรดำเนินการวิจัยเชิงทดลองเพื่อยืนยันประสิทธิผลเชิงประจักษ์ การวิจัยครั้งต่อไปควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลอง เพื่อศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธที่มีต่อการพัฒนาผู้เรียนในมิติต่าง ๆ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณธรรมจริยธรรม ทักษะการคิด และความสุขของผู้เรียน โดยเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งจะช่วยยืนยันประสิทธิผลของการจัดการศึกษาแนววิถีพุทธได้อย่างชัดเจนและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

References

เกรียรติศักดิ์ แปโค. 2558. “การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนชุมชนเอื้องก่อนาคี สำนักงานพื้นที่การศึกษาเขต 2 ประถมศึกษา”. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

พระมหาสุพัฒน์ กลฺยาณธมฺโม (ศรีชมชื่น). 2545. “พระพุทธเจ้า: บทบาทและหน้าที่ในฐานะพระบรมครู”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิชญรัชต์ บุญช่วย. 2549. “การศึกษากระบวนการสร้างภาวนา ๔ โดยใช้หลักไตรสิกขา”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาเสกสรร จิรภาโส (จี้แสง). 2552. “การศึกษาวิเคราะห์หลักไตรสิกขาที่มีต่อการจัดการศึกษาไทย”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พวงเพชร สุรัตน์กวิคุล. 2542. มนุษย์สังคม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กระทรวงศึกษาธิการ. 2546. *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

การพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

The Development of a Supervision Model to Enhance Educational Quality at Wat Salameechai Municipal School, under Nakhon Si Thammarat Municipality

พรพิมล ราชกิจกำธร Pornpimol Ratchakitkamthorn
โรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช
Wat Salameechai Municipal School, under the Nakhon Si Thammarat Municipality
prnang2512@gmail.com

Received 2026/02/14 *Revised* 2026/02/23 *Accepted* 2026/03/05

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการในการพัฒนารูปแบบการนิเทศ 2) พัฒนารูปแบบการนิเทศ 3) ทดลองใช้รูปแบบการนิเทศ และ 4) ประเมินความพึงพอใจของครูที่มีต่อรูปแบบการนิเทศเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา โรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้นิเทศ 7 คน ครูผู้รับการนิเทศ 30 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 จำนวน 381 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบทดสอบ และแบบสังเกต สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า Wilcoxon Signed Ranks Test และค่า t-test แบบ dependent

ผลการวิจัย พบว่า

1) ความต้องการในการพัฒนารูปแบบการนิเทศ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีความต้องการสูงสุดคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน รองลงมาคือด้านการพัฒนาบุคลากรทางการสอน และด้านการวัดผลประเมินผล ตามลำดับ

2) รูปแบบการนิเทศที่พัฒนาขึ้น มีชื่อว่า ซีอีไอพีอี โมเดล (CEIPE Model) ประกอบด้วยกระบวนการนิเทศ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การคัดกรองระดับความรู้ความสามารถ 2) การสร้าง

ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นิเทศและครู 3) การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ 4) การดำเนินงานนิเทศ และ 5) การประเมินผลการนิเทศ

3) ผลการทดลองใช้ CEIPE Model พบว่า 1) ครูผู้นิเทศมีสมรรถภาพการนิเทศอยู่ในระดับสูงถึงสูงมาก และมีภาวะผู้นำทางวิชาการเพิ่มขึ้น 2) ครูผู้รับการนิเทศมีความรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้พัฒนาขึ้นสู่ระดับสูงมาก และ 3) นักเรียนทุกระดับชั้นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งยืนยันว่ารูปแบบการนิเทศส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

4) ความพึงพอใจของครู ครูผู้รับการนิเทศมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการนิเทศ CEIPE Model โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยพึงพอใจมากที่สุด

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ, การนิเทศ, การยกระดับคุณภาพการศึกษา.

Abstract

This research aimed to: 1) study the needs for developing a supervision model, 2) develop the supervision model, 3) implement the model, and 4) evaluate teacher satisfaction toward the supervision model for enhancing educational quality at Wat Salameechai Municipal School. The study employed a Research and Development (R&D) methodology. The sample consisted of 7 supervisors, 30 supervisee teachers, and 381 elementary students (Grades 1–6). The research instruments included questionnaires, tests, and observation forms. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, the Wilcoxon Signed Ranks Test, and the dependent samples t-test.

The research findings were as follows

1) The overall need for developing a supervision model was at a high level. The highest need was in instructional management, followed by teaching staff development, and measurement and evaluation, respectively.

2) The developed supervision model, titled the "CEIPE Model," consists of five stages: 1) Screening competency levels, (2) Establishing positive relationships

between supervisors and teachers, 3) Providing pre-supervision knowledge, 4) Implementing the supervision process, and 5) Evaluating supervision outcomes.

3) The findings from the implementation of the CEIPE Model revealed that: 1) the supervisors exhibited supervisory competencies at a high to very high level and demonstrated increased instructional leadership; 2) the supervisees' post-test knowledge scores were significantly higher than their pre-test scores at the .05 level, with their learning management competency improving to a very high level; and 3) students across all grade levels achieved significantly higher post-test academic performance at the .05 level, confirming that the supervision model directly impacts the enhancement of learner quality.

4)Teacher Satisfaction Overall, the supervised teachers expressed the highest level of satisfaction toward the CEIPE Supervision Model, with the highest score specifically in specify area if any.

Key Words: Model Development, Supervision, Enhancing Educational Quality.

บทนำ

การขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาในระดับฐานรากภายใต้กระบวนทัศน์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการปฏิรูปเชิงโครงสร้างที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา แม้ว่าหลักสูตรดังกล่าวจะมีคุณลักษณะเด่นในแง่ของความยืดหยุ่นที่เปิดโอกาสให้แต่ละสถานศึกษาสามารถบูรณาการหลักสูตรให้สอดรับกับอัตลักษณ์ของท้องถิ่นและความต้องการของชุมชนได้อย่างมีนัยสำคัญ แต่ในมิติของการนำไปปฏิบัติจริงกลับพบสภาวะความลักลั่นและความซับซ้อนเชิงทฤษฎีที่ยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งคือความไม่ชัดเจนและการทับซ้อนของมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการตีความของครูผู้สอนในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่ควรจะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) หลักฐานเชิงประจักษ์ที่สะท้อนถึงวิกฤตการณ์คุณภาพการศึกษา เห็นได้ชัดจากการประเมินคุณภาพภายนอกโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในรอบทศวรรษที่ผ่านมา ข้อมูลสถิติระบุว่าสถานศึกษาในระดับประถมศึกษาและขยายโอกาสทางการศึกษาจำนวนมากมีผลการประเมินอยู่ใน

ระดับที่ต้องเร่งปรับปรุง โดยเฉพาะในมิติด้านคุณภาพผู้เรียนซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552 : 152-155) สถิตินี้ระบุว่าปัญหาหลักที่สถานศึกษาไม่ได้รับการรับรองคุณภาพคือ มาตรฐานที่ 5 เกี่ยวกับความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ผลลัพธ์ดังกล่าวเป็นสัญญาณเตือนให้หน่วยงานต้นสังกัดและผู้บริหารสถานศึกษาต้องหันมาให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการและการประกันคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การนิเทศการศึกษาจึงถูกยกให้เป็นเครื่องมือทางยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญสูงสุดในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ครูสามารถปรับปรุงพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้และยกระดับสมรรถนะในวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2553 : 68-72)

โรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ในฐานะสถานศึกษาขนาดใหญ่ที่มีภาระหน้าที่ในการบ่มเพาะนักเรียนจำนวน 1,987 คน (อ้างอิงข้อมูลมิถุนายน 2567) เผชิญกับความท้าทายในการจัดการเรียนรู้ท่ามกลางความหลากหลายของผู้เรียน แม้โรงเรียนจะกำหนดนโยบายวิชาการที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการพัฒนาตามศักยภาพรายบุคคล แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในภาพรวมยังคงอยู่ในสภาวะที่ไม่น่าพึงพอใจเมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่ร้อยละ 70 จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนย้อนหลัง พบว่าค่าเฉลี่ยร้อยละของนักเรียนในปีการศึกษา 2565 อยู่ที่ 62.56 และในปีการศึกษา 2566 อยู่ที่ 63.74 ซึ่งสะท้อนถึงอัตราการพัฒนาที่ค่อนข้างคงที่แต่ยังไม่บรรลุเกณฑ์ที่กำหนด นอกจากนี้ ผลการประเมินระดับชาติยังแสดงให้เห็นถึงจุดอ่อนในรายวิชาทักษะพื้นฐานอย่างมีนัยสำคัญ (โรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย เทศบาลนครนครศรีธรรมราช, 2565 – 2566 :74-86) ข้อบ่งชี้จากคะแนนเหล่านี้ระบุว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีพัฒนาการการเรียนรู้ที่ล่าช้าและไม่สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การออกแบบแนวทางการแก้ไขปัญหา ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดจากการนิเทศการสอนสากลของนักวิชาการระดับโลก ได้แก่ แกลทธอร์น (Glatthorn) กลิ้กแมน (Glickman) และโคแกน (Cogan) แนวคิดเหล่านี้เน้นย้ำว่าการนิเทศไม่ใช่เพียงการกำกับติดตาม แต่เป็นกลยุทธ์การพัฒนาวิชาชีพที่ต้องอาศัยสัมพันธภาพอันดีระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ การนิเทศที่มีประสิทธิภาพต้องคำนึงถึงวุฒิภาวะทางอาชีพ ความแตกต่างในด้านความรู้ ความสามารถ และแรงจูงใจของครูแต่ละบุคคล หลักการสำคัญของการนิเทศเชิงพัฒนาการตามทัศนะของกลิ้กแมนระบุว่า ครูที่มีระดับความเชี่ยวชาญแตกต่างกันต้องการรูปแบบการนิเทศที่จำเพาะเจาะจง เช่น ครูบรรจุใหม่หรือครูที่ยังมีทักษะ

การสอนจำกัดอาจต้องการการนิเทศแบบชี้แนะข้อมูล ในขณะที่ครูที่มีความเชี่ยวชาญสูงอาจต้องการการนิเทศแบบไม่ชี้แนะ หรือแบบพัฒนาตนเอง การสร้างทางเลือกในการนิเทศจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครูเกิดความพึงพอใจและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน นอกจากนี้ การนิเทศยังต้องอาศัยหลักการของศาสตร์การสอนผู้ใหญ่ และการสร้างบรรยากาศที่ให้เกียรติและไว้วางใจกัน โดยกระบวนการนิเทศที่ผสมผสานระหว่างการบรรยายเชิงทฤษฎี การสาธิตการสอน การฝึกปฏิบัติ และการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เป็นลำดับขั้นตอน จะช่วยให้ครูสามารถเปลี่ยนผ่านความรู้สู่การปฏิบัติในชั้นเรียนได้อย่างแท้จริง

จากการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยจึงได้ทำการพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบซีอีไอพีอี โมเดล "CEIPE Model" ซึ่งเป็นนวัตกรรมเชิงระบบที่ออกแบบมาเพื่อแก้ไขปัญหาคุณภาพการศึกษาในระดับโรงเรียนอย่างเบ็ดเสร็จ รูปแบบนี้มีจุดเด่นอยู่ที่กระบวนการ 5 ขั้นตอนที่บูรณาการทั้งมิติด้านวิชาการและมิติด้านจิตวิทยาการนิเทศเข้าด้วยกัน รูปแบบซีอีไอพีอีไม่เพียงแต่มุ่งหวังผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นของนักเรียนเท่านั้น แต่ยังมุ่งเน้นการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ภายในโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีเงื่อนไขสำคัญคือความมุ่งมั่นตั้งใจของครู การสนับสนุนจากผู้บริหารในด้านทรัพยากร และการสร้างขวัญกำลังใจที่เป็นระบบ

การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบซีอีไอพีอีสำหรับโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย จึงมิใช่เพียงภารกิจในการแก้ปัญหาคะแนนสอบตกต่ำในระยะสั้น แต่เป็นการวางรากฐานเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาที่แท้จริง การร้อยเรียงกระบวนการนิเทศที่เน้นความสัมพันธ์และความแตกต่างระหว่างบุคคลเข้ากับความเป็นระบบเชิงวิชาการ จะช่วยปิดช่องว่างความล้มเหลวที่เกิดจากการใช้หลักสูตรแกนกลางในอดีต รายงานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งนำเสนอเส้นทางการพัฒนาที่ชัดเจน เริ่มจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาเชิงลึก การสังเคราะห์ทฤษฎีที่น่าเชื่อถือ และการสร้างนวัตกรรมที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพอย่างรอบด้าน เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่สะท้อนคุณภาพผู้เรียนในระดับที่น่าพึงพอใจ และสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ปกครองและชุมชนในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราชสืบไป ซีอีไอพีอีจึงเป็นความหวังใหม่ในการเปลี่ยนโฉมการนิเทศภายในสถานศึกษาไทยให้ก้าวสู่ความเป็นมืออาชีพและตอบสนองต่อพลวัตของการศึกษาระดับโลกอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาความต้องการของบุคลากรทางการศึกษาในการพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

2) เพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศในการยกระดับคุณภาพการศึกษา โรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการนิเทศในการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

4) เพื่อประเมินระดับความพึงพอใจ และทัศนคติของครูผู้รับการนิเทศที่มีต่อกระบวนการนิเทศแบบใหม่ ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา โรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) เป็นแกนกลางในการดำเนินงาน ที่ผ่านการทดสอบและรับรองคุณภาพอย่างเป็นระบบ

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประกอบด้วยคณะครูจำนวน 87 คน และนักเรียนรวม 1,987 คน ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย

กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อคัดสรรกลุ่มทดลองที่พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย ครูจำนวน 37 คน (แบ่งเป็นครูผู้นิเทศ 7 คน และครูผู้รับการนิเทศ 30 คน) และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 รวมทั้งสิ้น 381 คน จากห้องเรียนที่เป็นตัวแทนของแต่ละระดับชั้น

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การสำรวจสภาพปัญหาและวิเคราะห์ความต้องการ ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Literature Review) เพื่อหาช่องว่างของการพัฒนา (Development Gap) กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูผู้รับการนิเทศ จำนวน 30 คน ทำหน้าที่ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการในการนิเทศการสอน เครื่องมือสำคัญคือแบบสอบถามประเมินความต้องการการนิเทศการสอนของครู ซึ่งครอบคลุม 5 มิติสำคัญ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อเทคโนโลยี การวัดและประเมินผล และการพัฒนาสมรรถนะส่วนบุคคล การตรวจสอบเครื่องมือ ค่าความเที่ยงตรง โดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาค่า IOC เพื่อกำหนดทิศทางของการออกแบบรูปแบบการนิเทศ

ระยะที่ 2 การพัฒนาและสร้างต้นแบบรูปแบบการนิเทศ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือ คือ แบบประเมินรูปแบบการนิเทศ สำหรับให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบองค์ประกอบ 5 ขั้นตอนของ CEIPE Model และ คู่มือการนิเทศภายใน โดยนำข้อมูลจากระยะที่ 1 มาเป็นฐาน กลุ่มเป้าหมายในระยะนี้ คือ ผู้เชี่ยวชาญระดับทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน (ด้านการบริหารการศึกษาและนิเทศ) ทำหน้าที่ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของร่างรูปแบบการนิเทศที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ตรวจสอบเครื่องมือโดยเน้นการตรวจสอบเชิงเนื้อหา (Content Validity) ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) หรือการใช้ดัชนีความสอดคล้อง IOC เพื่อยืนยันความเหมาะสมของรูปแบบก่อนนำไปทดลองใช้ ซึ่งผลการประเมินพบว่าเครื่องมือทุกชิ้นมีความเที่ยงตรงสูง (IOC > 0.80) นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาเครื่องมือประกอบการนิเทศอีก 7 ฉบับ เช่น แบบประเมินสมรรถภาพการนิเทศ และแบบสังเกตพฤติกรรมการสอน เป็นต้น

ระยะที่ 3 การทดลองภาคสนามและศึกษาผลการใช้รูปแบบ เป็นการนำนวัตกรรมไปใช้จริงในวงรอบการศึกษา มีกลุ่มเป้าหมาย คือ ครูผู้นิเทศ จำนวน 7 คน ใช้รูปแบบ CEIPE ในการนิเทศติดตามครูผู้รับการนิเทศ จำนวน 30 คน รับการนิเทศและทดสอบความรู้ความเข้าใจก่อน-หลังการใช้รูปแบบ และนักเรียนชั้น ป.1 – ป.6 จำนวน 381 คน เป็นกลุ่มเป้าหมายปลายทางเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เพิ่มขึ้น เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ สำหรับครู (Pre-test / Post-test) แบบสังเกตพฤติกรรมการสอน สำหรับครูผู้นิเทศใช้ประเมินครูผู้รับการนิเทศ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักเรียนทั้ง 381 คน ตรวจสอบเครื่องมือโดยใช้แบบทดสอบวิเคราะห์ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่น และใช้แบบสังเกต ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (Inter-rater Reliability)

ระยะที่ 4 การประเมินความพึงพอใจและปรับปรุงรูปแบบให้สมบูรณ์ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลความพึงพอใจของครูและผลการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ครูผู้รับการนิเทศ จำนวน 30 คน ตอบแบบประเมินความพึงพอใจหลังเสร็จสิ้นกระบวนการนิเทศทั้งหมด ใช้การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงพินิจ (Face Validity) และหาค่าความเชื่อมั่น (Alpha Co-efficient) เพื่อให้มั่นใจว่าเครื่องมือสามารถวัดความรู้สึกพึงพอใจได้อย่างถูกต้อง พร้อมทั้งจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อถอดบทเรียน (AAR) เกี่ยวกับอุปสรรคและปัจจัยส่งเสริม ข้อมูลเชิงคุณภาพเหล่านี้ถูกนำมาสังเคราะห์ร่วมกับผลทางสถิติเพื่อปรับปรุงโครงสร้างของ CEIPE Model ให้มีความยืดหยุ่นและเป็นต้นแบบที่สามารถขยายผลไปยังสถานศึกษาอื่นได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์แต่ละข้อ ดังนี้

1)สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่ออธิบายระดับความต้องการและพึงพอใจ

2) สถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) ได้แก่ t-test แบบ Dependent เพื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการทดลอง และ Wilcoxon Signed Ranks Test สำหรับข้อมูลที่ไม่เป็นเส้นตรง

3) การวิเคราะห์เนื้อหาสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์และสังเกตพฤติกรรม

ผลการวิจัย

การดำเนินการพัฒนารูปแบบการนิเทศ CEIPE Model ก่อให้เกิดข้อค้นพบที่สำคัญ ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จในการแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การศึกษาความต้องการของบุคลากรทางการศึกษาในการพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาความต้องการของครูที่มีต่อการนิเทศภายใน พบว่าบุคลากรส่วนใหญ่มีความตื่นตัวและเห็นความสำคัญของการได้รับการนิเทศในระดับมาก โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการการนิเทศการสอนโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

ลำดับที่	ระดับความต้องการการนิเทศ	ความต้องการการนิเทศการเรียนการสอน		
		MEAN	S.D.	ระดับ
1.	ด้านการพัฒนาหลักสูตร	4.40	0.26	มาก
2.	ด้านการจัดการเรียนการสอน	4.53	0.27	มากที่สุด
3.	ด้านสื่อการเรียนการสอน	4.43	0.29	มาก
4.	ด้านการวัดผลประเมินผล	4.44	0.31	มาก
5.	ด้านการพัฒนาบุคลากรทางการสอน	4.45	0.26	มาก
	รวม	**4.43**	**0.24**	**มาก**

จากตารางที่ 1 ผู้วิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการการนิเทศการสอนโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความต้องการในด้านการจัดการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ 4.53 ด้านการพัฒนาบุคลากรทางการสอน มีค่าเฉลี่ย 4.45 ด้านการวัดและประเมินผล มีค่าเฉลี่ย 4.44 ด้านสื่อการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย 4.43 และด้านการพัฒนาหลักสูตร มีค่าเฉลี่ย 4.40 ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 การพัฒนารูปแบบการนิเทศในการยกระดับคุณภาพการศึกษา โรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช โดยมีหลักการ คือ เน้นการนิเทศที่เป็นกัลยาณมิตร คำนึงถึงความแตกต่างของครู และใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการพัฒนา ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการนิเทศที่มีขั้นตอนสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบที่มีชื่อว่า ซีอีไอพีอีโมเดล (CEIPE Model) มีกระบวนการนิเทศ CEIPE 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) Classifying (C) การคัดกรองเพื่อแยกประเภทครูตามระดับความสามารถและความมุ่งมั่น เพื่อเลือกวิธีการนิเทศที่เหมาะสม 2) Establishing (E) การสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ ลดระยะห่างระหว่างผู้นิเทศ และครูผู้รับการนิเทศ 3) Informing (I) การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ด้าน Active Learning และการนิเทศแนวใหม่ 4) Proceeding (P) ขั้นการนิเทศ ประกอบด้วยการประชุมก่อนสังเกตการสอน การสังเกตการสอนจริง และการประชุมสะท้อนผล 5) Evaluating (E) การรวบรวมข้อมูลหลังการนิเทศเพื่อประเมินความก้าวหน้าของครูและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการนิเทศในการยกระดับคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช พบว่า ผลการทดลองนำ CEIPE Model ไปใช้จริงเป็นเวลาหนึ่งภาคการศึกษา พบความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ 3 ระดับ ดังนี้

ระดับครูผู้นิเทศ ครูผู้นิเทศที่ใช้รูปแบบพัฒนาตนเอง และให้คำปรึกษา มีสมรรถภาพในการนิเทศอยู่ในระดับสูงมาก ขณะที่กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่ารูปแบบนี้ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจ และทักษะการเป็นผู้นำทางวิชาการให้แก่ครูผู้นำได้

ระดับครูผู้รับการนิเทศ ผลการทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ สมรรถภาพการจัดการเรียนรู้ของ

ครูทุกกลุ่ม (ทั้งแบบชี้แนะ เพื่อนช่วยเพื่อน และพัฒนาตนเอง) พัฒนาขึ้นมาอยู่ในระดับสูงมากอย่างสม่ำเสมอ

ระดับนักเรียน คะแนนเฉลี่ยผลการเรียนรู้ของนักเรียนทุกระดับชั้นและทุกห้องที่ได้รับการนิเทศด้วย CEIPE Model มีค่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สิ่งนี้ยืนยันว่ากระบวนการนิเทศที่ถูกคน และถูกจุด ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 4 การประเมินระดับความพึงพอใจ และทัศนคติของครูผู้รับการนิเทศที่มีต่อกระบวนการนิเทศแบบใหม่ ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช พบว่า ครูผู้รับการนิเทศมีความพึงพอใจต่อ CEIPE Model ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบลำดับความพึงพอใจ ดังนี้ 1) ด้านกระบวนการนำรูปแบบไปใช้ ครูประทับใจความต่อเนื่องของขั้นตอนและความชัดเจนของปฏิทินปฏิบัติงาน 2) ด้านผลของการใช้รูปแบบ ครูรู้สึกว่าตนเองมีทักษะการสอนดีขึ้น และเห็นความก้าวหน้าของนักเรียนอย่างชัดเจน 3) ด้านองค์ประกอบของรูปแบบความเหมาะสมของเครื่องมือสังเกตการสอนและคู่มือประกอบการทำงาน นอกจากนี้ จากการสอบถามเชิงลึก ครูระบุว่า ความมุ่งมั่นจริงใจของผู้บริหารและการสนับสนุนด้านสื่อ อุปกรณ์ รวมถึงการสร้างขวัญกำลังใจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครูเข้าร่วมกระบวนการนิเทศด้วยความเต็มใจและมีความสุข

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การวิเคราะห์สภาพความต้องการจำเป็นและปัญหาพื้นฐานในการนิเทศการสอน จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการนิเทศ พบว่า ภาพรวมความต้องการของบุคลากรทางการศึกษาอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าระบบการนิเทศเดิมยังไม่สามารถตอบสนองต่อการปฏิบัติงานของครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าความต้องการในด้านการจัดการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งแสดงถึงภาวะวิกฤตที่ครูผู้สอนรู้สึกว่าขาดเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการขาดความชัดเจนในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ

ความต้องการในระดับมากที่สุดในด้านการจัดการเรียนการสอน ชี้ให้เห็นว่าครูไทยในสังกัดท้องถิ่นเผชิญกับแรงกดดันจากการประกันคุณภาพการศึกษาและมาตรฐานที่ 5 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งเน้นคุณภาพของผู้เรียนในด้านทักษะและความสามารถตามหลักสูตร ปัญหานี้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ

การศึกษา (สมศ.) ที่ระบุว่าผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการบริหารวิชาการและการกำกับติดตามที่ต่อเนื่อง การที่ค่าเฉลี่ยความต้องการด้านการพัฒนาหลักสูตรอยู่ในลำดับสุดท้าย แม้จะยังอยู่ในระดับมาก แต่อาจตีความได้ว่าครูมีความเข้าใจในตัวหลักสูตรในเชิงทฤษฎีอยู่แล้ว แต่ปัญหาสำคัญอยู่ที่ช่องว่างระหว่างหลักสูตรและการนำไปใช้จริงในชั้นเรียน

นอกจากนี้ การวิเคราะห์เชิงลึกระบุว่าการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความร่วมมือและลดภาระงานที่ซ้ำซ้อน ความต้องการที่อยู่ในระดับสูงนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของจามรี เชื้อชัย (2564) ชมภ์พลอย จิตติแสง สุนิสา วงศ์อารีย์ และ พงษ์นิมิตร พงษ์ภิญโญ (2567) ซึ่งพบว่าโรงเรียนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ต้องการคู่มือและเครื่องมือการนิเทศที่ชัดเจนและครอบคลุม สาเหตุที่ครูมีความต้องการการนิเทศเพิ่มขึ้นอาจสืบเนื่องมาจากสภาวะที่ศึกษานิเทศก์จากส่วนกลางมีจำนวนจำกัด ไม่สามารถเข้าถึงโรงเรียนได้อย่างทั่วถึง ทำให้การนิเทศภายในกลายเป็นหัวใจหลักของการพัฒนาคุณภาพ

การอภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 การพัฒนารูปแบบการนิเทศซีอีไอพีอี โมเดล (CEIPE Model) และการสังเคราะห์เชิงทฤษฎี ผลการพัฒนาได้นำไปสู่รูปแบบการนิเทศ ซีอีไอพีอี โมเดล (CEIPE Model) ซึ่งมีชื่อเต็มว่า Classifying, Establishing, Informing, Proceeding, and Evalua ting รูปแบบนี้ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นอย่างลอยตัว แต่เป็นการปรับแต่งจากฐานคิดเชิงระบบ เพื่อให้เข้ากับบริบทของครูไทย กระบวนการทั้ง 5 ขั้นตอนนี้มีนัยสำคัญต่อการพัฒนาวิชาชีพที่แตกต่างจากการนิเทศแบบดั้งเดิมที่มักเน้นการตรวจตราและจับผิด สอดคล้องกับผลการศึกษาของจอยซ์และเชาเวอร์ (Joyce and Showers. 1988 cited by Costa and Garmston, 2002: 38) ที่พบว่า การฝึกอบรมในภาคทฤษฎีด้วยการบรรยายเพียงอย่างเดียวนั้น ผู้เรียนได้รับความรู้ในระดับต่ำ แต่หากใช้การพัฒนาบุคลากรด้วยวิธีที่ผสมผสานกันระหว่างการบรรยายทางทฤษฎี การสาธิต การฝึกปฏิบัติ และการให้ข้อมูลย้อนกลับ หรือการช่วยเหลือ แนะนำการฝึกปฏิบัติ ตลอดจนติดตามเป็นระยะในการนำไปใช้จริงในชั้นเรียน เป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยให้บุคลากรได้รับความรู้ในระดับสูงมาก และสอดคล้องกับแนวคิดการนิเทศการสอนของ วัชรา เล่าเรียนดี (2553: 98, 222) และสุวิมล ว่องว่านิช (2550 : 22, 29) ที่กล่าวว่า ผู้ทำหน้าที่นิเทศจะต้องมีความรู้ความสามารถด้านหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้และการวิจัยและผ่านการอบรมทางด้านเทคนิคและทักษะวิธีการนิเทศ

การอภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 ประสิทธิผลของการทดลองใช้รูปแบบซีอีไอพีอี โมเดล (CEIPE Model) ต่อสมรรถภาพครูและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน เมื่อนำรูปแบบการนิเทศดังกล่าวไป

ทดลองใช้ในภาคสนาม ผลลัพธ์แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งในส่วนของความรู้ความเข้าใจของครูและผลการเรียนรู้ของนักเรียน สิ่งนี้ยืนยันว่าการนิเทศที่เน้นกระบวนการ ความยืดหยุ่น และความสัมพันธ์ สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับวัชรา เล่าเรียนดี (2550: 37, 141–142 อ้างถึงใน Stephen Brookfield. 1986; Glickman. 1995: 80–81) ได้สรุปหลักการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ไว้ ดังนี้ 1) ต้องคำนึงถึงความต้องการที่จะรู้ของแต่ละบุคคลเป็นหลัก 2) การเรียนรู้ของผู้ใหญ่อาศัยความรู้เดิมแลประสบการณ์เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ 3) สภาพแวดล้อมสะดวกสบาย และเหมาะสม 4) ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง ผู้ใหญ่มองตนเองว่าเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อชีวิตของตนเอง 5) เป้าหมายการเรียนรู้ ของผู้ใหญ่จะมุ่งในเรื่อง ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตเพื่อการแก้ปัญหา 6) การเรียนรู้ของผู้ใหญ่เกิดจากแรงจูงใจ ภายในมากกว่าแรงจูงใจภายนอก และสอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศการสอน ครูวิทยาศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่มีแววความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์ ของเกรียงศักดิ์ สังข์ชย (2552) และการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศนักศึกษาฝึกประสบการณ์ วิชาชีพครูเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดของนักเรียนประถมศึกษา ของวชิรา เครือคำอ้าย (2552) ที่พบว่าหลังจากการใช้รูปแบบการนิเทศการสอนที่พัฒนาขึ้น ครูผู้นิเทศหรือครูพี่เลี้ยงมีสมรรถนะการนิเทศเพิ่มสูงขึ้น ครูผู้สอนหรือนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เพิ่มสูงขึ้น และนักเรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายที่คาดหวังเพิ่มสูงขึ้น

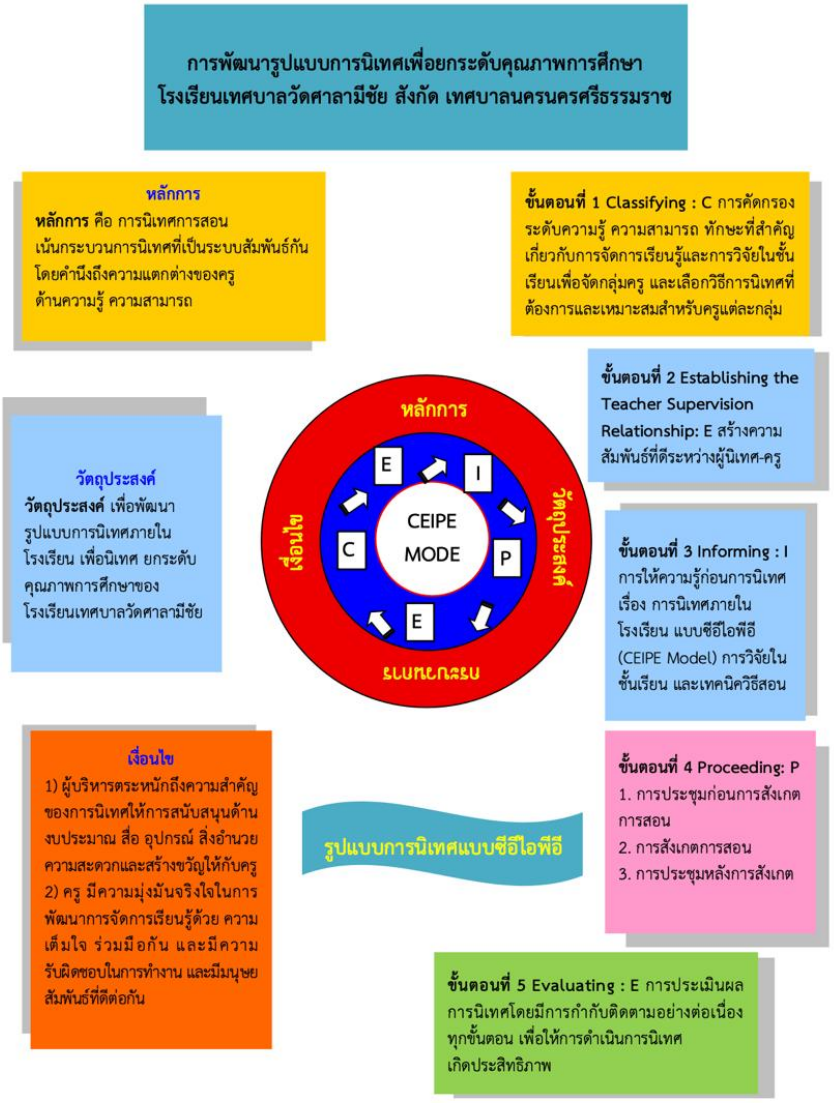
การอภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 4 ความพึงพอใจของครูและปัจจัยขับเคลื่อนความสำเร็จของระบบนิเทศ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา โรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ข้อมูลนี้มีความหมายอย่างยิ่งในเชิงจิตวิทยาการบริหาร เนื่องจากความสมัครใจเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้ระบบนิเทศได้รับการยอมรับ ครูให้คะแนนความพึงพอใจลำดับที่ 1 ต่อด้านกระบวนการนำรูปแบบไปใช้ ซึ่งสะท้อนว่าขั้นตอนของ CEIPE Model มีความต่อเนื่อง สอดคล้อง และไม่สร้างความกดดันให้แก่ครู โดยความพึงพอใจที่สูงในระดับมากที่สุดนี้สามารถวิเคราะห์สาเหตุเชิงลึกได้จากหลายมิติ ได้แก่ 1) การลดภาวะโดดเดี่ยว ครูรู้สึกว่าการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนช่วยให้มีที่ปรึกษาและไม่ต้องเผชิญปัญหาในห้องเรียนเพียงลำพัง 2) ความรู้สึกในคุณค่าของตนเอง เมื่อครูเห็นผลลัพธ์ว่าคะแนนของนักเรียนดีขึ้นจากการปรับเปลี่ยนการสอนตามคำแนะนำในการนิเทศ จะเกิดแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาตนเองต่อ 3) การได้รับการ

สนับสนุนจากผู้บริหาร ข้อมูลวิจัยระบุว่าความพึงพอใจของครูเกิดจากผู้บริหารที่ตระหนักถึงความสำคัญและสนับสนุนงบประมาณ สื่อ และอุปกรณ์อำนวยความสะดวก ปัจจัยความสำเร็จของรูปแบบ CEIPE ยังเชื่อมโยงกับเงื่อนไขการนำไปใช้ ซึ่งผู้วิจัยได้ระบุไว้ชัดเจนว่าต้องอาศัยความมุ่งมั่นจริงใจของครู และการสร้างขวัญและกำลังใจจากฝ่ายบริหาร สอดคล้องกับแนวคิดของ Pask and Joy (2007) ที่ระบุว่ากระบวนการนิเทศจะได้รับการยอมรับก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นตรงกับความต้องการและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานจริงได้

องค์ความรู้

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา โรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ที่เป็นกระบวนการ และขั้นตอนการนิเทศการศึกษา ในชื่อ ซีอีไอพีอี โมเดล (CEIPE Model) มีกระบวนการนิเทศ CEIPE 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) Classifying (C) การคัดกรองเพื่อแยกประเภทครูตามระดับความสามารถและความมุ่งมั่น เพื่อเลือกวิธีการนิเทศที่เหมาะสม 2) Establishing (E) การสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ ลดระยะห่างระหว่างผู้นิเทศ และครูผู้รับการนิเทศ 3) Informing (I) การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ด้าน Active Learning และการนิเทศแนวใหม่ 4) Proceeding (P) ขั้นการนิเทศ ประกอบด้วยการประชุมก่อนสังเกตการสอน การสังเกตการสอนจริง และการประชุมสะท้อนผล 5) Evaluating (E) การรวบรวมข้อมูลหลังการนิเทศเพื่อประเมินความก้าวหน้าของครูและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน

อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้ที่สำคัญยิ่งกว่าขั้นตอนคือ สมการแห่งความสำเร็จของการนิเทศภายใน (The Equation of Success in Internal Supervision) ได้แก่ 1) Systematic Flexibility คือ ระบบต้องมีความชัดเจนในขั้นตอน แต่ต้องมีความยืดหยุ่นต่อความต่างของบุคคล 2) Supportive Leadership คือ ภาวะผู้นำที่สนับสนุน ไม่ใช่เพียงการอนุมัติโครงการ แต่คือการร่วมรับรู้ปัญหาและร่วมหาทางแก้ไข 3) Psychological Safety คือ การสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางจิตวิทยา จะทำให้ครูกล้าเปิดรับนวัตกรรมใหม่ ๆ มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยความจริงใจและมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยสามารถสรุปออกมาเป็นแผนภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการนิเทศเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

ที่มา : พรพิมล ราชกิจกำธร, 2569.

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา โรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช สรุปผลได้ว่านวัตกรรม "ซีอีไอพีอี" (CEIPE Model) มี

ประสิทธิภาพสูงในการพัฒนาสมรรถนะครูและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน โดยได้รับการยอมรับในระดับสูงจากผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้ผลการวิจัยเกิดประโยชน์สูงสุดและมีความยั่งยืน ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สำหรับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ควรมีการกำหนดนโยบายให้โรงเรียนในสังกัดเทศบาลใช้รูปแบบการนิเทศแบบหลากหลายวิธีการ (Differentiated Supervision) เป็นมาตรฐานกลาง เพื่อให้การพัฒนาครูสอดคล้องกับระดับพัฒนาการของแต่ละบุคคล และยกระดับมาตรฐานการศึกษาท้องถิ่นสู่สากล

2) การรับรองวิทยฐานะ ควรมีการพิจารณารับรองผลการพัฒนาครูผ่านระบบนิเทศ CEIPE Model ให้เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินสมรรถนะหรือการเลื่อนวิทยฐานะ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) บทบาทผู้บริหาร ผู้บริหารโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัยและโรงเรียนในเครือข่าย ควรทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยการนิเทศเชิงรุก และร่วมกิจกรรม PLC อย่างสม่ำเสมอ เพื่อรับฟังปัญหาจากหน้างานโดยตรง

2) การจัดสรรทรัพยากร: สถานศึกษาควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลและ AI มาเป็นตัวช่วยในการนิเทศ เช่น การบันทึกภาพการสอนเพื่อวิเคราะห์ย้อนหลัง ซึ่งจะช่วยให้ครูเห็นพฤติกรรมตนเองชัดเจนขึ้น

3) การสร้างวัฒนธรรมองค์กร ควรส่งเสริมให้เกิดการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีปฏิบัติปกติ เพื่อลดภาระของผู้นิเทศระดับบริหารและสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการจากฐานราก

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของ CEIPE Model กับรูปแบบการนิเทศอื่น ๆ เช่น การนิเทศเชิงพยากรณ์ หรือการนิเทศแบบโค้ชชิ่ง 100 เปอร์เซ็นต์ เพื่อหานวัตกรรมที่เหมาะสมที่สุดกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต่างกัน

2) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพต่อเนื่องในระยะยาว เพื่อติดตามความคงทนของสมรรถภาพการนิเทศและความยั่งยืนของคะแนน O-NET และ NT ภายหลังจากการนิเทศเสร็จสิ้นลงเป็นเวลา 2-3 ปี

3) ควรศึกษาการบูรณาการเทคโนโลยี Cloud Computing และ Mobile Application ในการเก็บข้อมูลและประเมินผลการนิเทศแบบเรียลไทม์ เพื่อให้การจัดการศึกษามีความแม่นยำและทันสมัยตามความต้องการของท้องถิ่นในอนาคต

References

กระทรวงศึกษาธิการ. *วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้.* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา กรมศาสนา,

ชมภ์พลอย จิตติแสง สุนิสา วงศ์อารีย์และ พงษ์นิมิตร พงษ์ภิญโญ (2567), ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการนิเทศภายในด้านการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 14 (2), 316-328.

จามรี เชื้อชัย. (2564). การวิเคราะห์สภาพความต้องการจาเป็นด้านการนิเทศการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น,* 7 (8), 55-69.

ยุทธ ไกยวรรณ์. (2553). *หลักสถิติวิจัยและการใช้โปรแกรม SPSS*. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัชรา เล่าเรียนดี. (2553). *การนิเทศการสอน สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ.* นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เกรียงศักดิ์ สังข์ชย. (2552). “การพัฒนารูปแบบการนิเทศการสอนครู วิทยาศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่มีแววความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*. ภาควิชาหลักสูตรและการนิเทศ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วชิรา เครือคำอ้าย. (2552). “การพัฒนารูปแบบการนิเทศนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดของนักเรียนประถมศึกษา”. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*. ภาควิชาหลักสูตรและการนิเทศ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). *เอกสารประกอบการศึกษาด้วยตนเอง หลักสูตรผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา.* กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2550). *การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน.* กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

สุวิมล ว่องวาณิช และ นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2546). *แนวทางการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์.* กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย

นงลักษณ์ วิรัชชัยและสุวิมล วองวาณิช. (2542). การสังเคราะห์งานวิจัยทางการศึกษาด้วยการวิเคราะห์อภิมานและการวิเคราะห์เนื้อหา. *รายงานวิจัย.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

โรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย (2567). *รายงานประจำเดือนมิถุนายน 2567.* เทศบาลนครนครศรีธรรมราช.2552.

Brookfield, S. (1986). *Understanding and Facilitating Adult Learning: A Comprehensive Analysis of Principles and Effective Practices.* Buckingham: Open University Press.

Costa, A.L. and Garmston, R.J. (2002). *Cognitive Coaching: A Foundation for RenaissanceSchool*. 2nd ed. Norwood, MA: Christopher Gordon.

Glickman, Carl.D. and Stephen P.Gordon and Jovita M.Ross-Gordon. (1995). *Supervision andInstructional Leadership: A Developmental Approach*. 3th ed.. Boston, MA: Allyn and Bacon.

Joyce, R. B., and Shower, B. (1988). *Student Achievement Though Staff Development*. New York: Longman.

Pask, R. and B. Joy. (2007). *Mentoring-Coaching : A Guide for Education Professionals.* Maidenhead : McGraw-Hill.

Rolfe, A. (2008). *Mentoring Works*. [Online]. Available from: http://www. Mentoring work.com/definitions_of_mentoring.html. [accessed 9 March 2025].

พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

Buddhist integration for Promoting Political Behavior in Exercising People's Voting Rights to Elect Members of The House of Representatives at Mae Mo District in Lampang Province

ธนกร คำปาเชื้อ Tanakorn Kampachaur
พระครูศรีปวรบัณฑิต Phrakrusriphavornbandhit
ยุทธนา ปราณีต Yuttana Praneet
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Lampang Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
thnkrkhapacheux@gmail.com

Received 2026/01/20 *Revised* 2026/02/12 *Accepted* 2026/02/20

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอคติ 4 กับพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ 3) นำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ วิจัยแบบผสานวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณที่มีประชากรกลุ่มตัวอย่าง 391 คน เครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถามที่ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอคติ 4 กับพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ พบว่า โดยรวมมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก ในระดับปานกลาง (R = 0.509**)

3) พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่า 1) ด้านฉันทาคติ รักประชาธิปไตยด้วยการเลือกคนดี 2) ด้านโทสาคติ สร้างความรู้สึกที่ไม่ดีต่อการซื้อสิทธิขายเสียง และแจ้งเบาะแสต่อการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง 3) ด้านโมหาคติ ด้วยการรณรงค์ให้ประชาชนศึกษาข้อมูลผู้สมัครและนโยบายอย่างรอบคอบ 4) ด้านภยาคติ ด้วยการสร้างความเข้าใจถึงสิทธิที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง และการส่งเสริมความกล้าหาญและจิตสำนึกพลเมือง

คำสำคัญ : พุทธบูรณาการ, พฤติกรรมทางการเมือง, ออกเสียงเลือกตั้ง, สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร.

Abstract

This research aims to 1) study the level of political behavior in exercising the right to vote for members of parliament in Mae Mo District, 2) study the relationship between the four biases and political behavior in exercising the right to vote for members of parliament in Mae Mo District, and 3) propose a Buddhist integration approach to promote political behavior in exercising the right to vote for members of parliament in Mae Mo District. The research employs a mixed-methods approach, comprising quantitative research with a sample population of 391 people, using a questionnaire with a reliability coefficient of 0.86. Data was analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson correlation coefficient. Qualitative research involved in-depth interviews with 10 key informants, with data analyzed using descriptive content analysis.

The research findings revealed that:

1) The overall level of political behavior in exercising the right to vote for members of parliament in Mae Mo District was found to be moderate.

2) The overall relationship between the four biases and political behavior in exercising the right to vote for members of parliament in Mae Mo District was found to be positive. At a moderate level (R = 0.509**)

3) Buddhist integration to promote political behavior and the exercise of voting rights for members of the House of Representatives in Mae Mo District, Lampang Province, found that: 1) In terms of favorable attitude, it promotes love for democracy by choosing good people; 2) In terms of anger, it creates negative feelings towards vote buying and reporting election law violations; 3) In terms of delusion, it encourages people to carefully study information about candidates and policies; 4) In terms of fear, it creates understanding of rights guaranteed and protected by law, and promotes courage and civic awareness.

Keywords: Buddhist integration, political behavior, voting, members of the House of Representatives.

บทนำ

ประเทศไทยใช้รูปแบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาหรือที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเรียกว่า ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดรูปแบบการบริหารอำนาจคืออำนาจนิติบัญญัติมีรัฐสภาในระบบสองสภา อันประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา นายกรัฐมนตรีเป็นประมุขแห่งอำนาจ อำนาจตุลาการมีระบบศาลซึ่งประกอบด้วยศาลยุติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครอง (เชาวนะ ไตรมาศ, 2546 : 393) การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ใช่เฉพาะเป็นการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงานของรัฐบาล หน่วยงานของรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมในกระบวนตัดสินใจของรัฐบาลในนโยบาย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561 : 49)

พฤติกรรมการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของประชาชน รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเชิงการเมือง ไม่ว่าโดยความคิดเห็นศรัทธา การแสดงออกหรือไม่แสดงออกซึ่งการกระทำของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มต่อระบบการเมืองที่ดำรงอยู่ที่เกี่ยวกับเรื่องของอำนาจ ผลประโยชน์ และการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม (รุจินทรา สงวนพงษ์, 2562 : 223) ซึ่งก่อนการเลือกตั้ง มักจะได้ยินคำพูดที่ว่า

“เงินไม่มา กาไม่เป็น” ซึ่งโดยทั่วไปไม่ว่าในกรุงเทพมหานครหรือต่างจังหวัด สิ่งเหล่านี้จะเป็นบทสรุปของประชาธิปไตยแบบไทย ๆ หรือไม่มีใครคาดการณ์ได้ถึงอย่างไรทั้งปัจจัยด้านการศึกษา ด้านบทบาทของผู้นำ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล, 2548 : 66)

หลักธรรมที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาชนในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปางได้อย่าเหมาะสมคือ หลักอคติ 4 ประกอบด้วย 1) ฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะพอใจหรือรักใคร่กัน 2) โทสาคติ ความลำเอียงเพราะไม่ชอบหรือโกรธ 3) โมหาคติ ความลำเอียงเพราะโง่เขลาหรือหลงงมงาย 4) ภยาคติ ความลำเอียงเพราะความกลัวหรือเกรงใจ (ที.ปา. 11/311/203) เมื่อนำหลักการตัดสินใจเลือกตั้งดังกล่าวมาจากความรู้สึกมั่นใจของประชาชนว่าผู้นำมีความสามารถ วิสัยทัศน์ และศักยภาพในการบริหารประเทศหรือท้องถิ่นให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (อัจฉรา จันทร์ฉาย และศุลีพร บุญบงการ, 2548 : 23)

ดังนั้นจากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง เพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนนี่ได้ตัดสินใจในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และได้นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาบูรณาการเพื่อใช้สนับสนุนในการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองที่ดีมีคุณภาพเข้ามาบริหารประเทศชาติ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอคติ 4 กับพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

3) เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ แลการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ประชากร ได้แก่ ประชาชนอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง จำนวน 16,351 คน (กรมการปกครอง, 2567)

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 391 คน

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นสาระสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 10 รูปหรือคน ประกอบด้วย กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูปหรือคน, กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน, กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน, กลุ่มตัวแทนประชาชน จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับประเด็นหลักอคติ 4 และพฤติกรรมทางการเมืองในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางสร้างข้อคำถาม แล้วขอคำแนะนำอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ 2) พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ตามหลักอคติ 4 3) พฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง 4) ข้อเสนอแนะ โดยแบบสอบถามได้มีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยได้ค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 – 1.00 และการหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.869

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการสร้างด้วยวิธีการตามขั้นตอน ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ สร้างแบบสัมภาษณ์ที่มีความครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งแบบสัมภาษณ์ประกอบไปด้วย 4 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ 2) พฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ

ประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง 3) พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง และ 4) ข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียง เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ระดับพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง โดยภาพรวม

ระดับพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง โดยภาพรวม		ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านการให้ความสนใจติดตามข่าวสารทางการเมือง	3.59	0.96	มาก
2.	ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	2.93	0.53	ปานกลาง
3.	ด้านการเป็นสมาชิกกลุ่ม/สมาคมองค์กรทางการเมือง	3.01	0.50	ปานกลาง
4.	ด้านการให้คำวิพากษ์วิจารณ์ต่อการดำเนินการของพรรคการเมืองและรัฐ	3.14	0.45	ปานกลาง
5	ด้านการให้การสนับสนุนพรรคการเมือง	3.05	0.47	ปานกลาง
	ภาพรวม	**3.14**	**0.40**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการให้ความสนใจติดตามข่าวสารทางการเมือง ส่วนด้านที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการให้คำวิพากษ์วิจารณ์ต่อการดำเนินการของพรรคการเมืองและรัฐ ด้านการให้การสนับสนุนพรรคการเมือง ด้านการเป็นสมาชิกกลุ่ม/สมาคมองค์กรทางการเมือง ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ตามลำดับ

วัตถุประสงค์กการวิจัยข้อที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอคติ 4 กับพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	**ตัวแปรตาม**					
ตัวแปรอิสระ	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	**Y**
X1	0.591**	0.244**	0.092	0.132**	0.031	**0.412****
X2	0.607**	0.248**	0.181**	0.229**	0.198**	**0.505****
X3	0.505**	0.203**	0.229**	0.117*	0.106*	**0.395****
X4	0.636**	0.135**	0.198**	0.130*	0.183**	**0.453****
X	**0.675****	**0.238****	**0.170****	**0.174****	**0.151****	**0.509****

หลักอคติ 4 กับพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง โดยรวมมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก ในระดับปานกลาง (R = 0.509*) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะพอใจหรือรักใคร่กัน (R = 0.412**) ด้านโทสาคติ ความลำเอียงเพราะไม่ชอบหรือโกรธ (R = 0.505**) ด้านโมหาคติ ความลำเอียงเพราะหลงงมงาย (R = 0.395**) และด้านภยาคติ ความลำเอียงเพราะความกลัว (R = 0.453**) ทุกด้านมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกในระดับน้อย จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์ที่ 3 พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่า

1) ด้านฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะพอใจหรือรักใคร่กัน รักประชาธิปไตยด้วยการเลือกคนดี การสนับสนุนประชาธิปไตยไม่ได้จบแค่การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่รวมถึงการพิจารณาเลือกผู้แทนที่มี

คุณธรรม ความสามารถ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวมด้วย ตรวจสอบเพื่อป้องกันการทุจริตจากการหลงชอบเป็นการป้องกันปัญหาของตัดสินใจผิดพลาดจากความหลงชอบ การยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาลเพื่อสร้างความร่วมมือที่เป็นการยึดถือความถูกต้องและความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ตั้ง และการแยกแยะและพิจารณาจากคุณสมบัติของผู้สมัครเพื่อให้ได้คนที่เหมาะสมและซื่อสัตย์เข้ามาทำงาน

2) ด้านโทสาคติ ความลำเอียงเพราะไม่ชอบหรือโกรธ โดยสร้างความรู้สึกที่ไม่ดีต่อการซื้อสิทธิขายเสียงและแจ้งเบาะแสต่อการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ชี้ให้ความสำคัญของการตรวจสอบข้อมูลที่ถูกต้องเพราะการได้รับข้อมูลที่บิดเบือนเพียงเล็กน้อยอาจนำไปสู่การตัดสินใจที่ผิดพลาด การสร้างวัฒนธรรมการเมืองที่มีการพิจารณาอย่างยุติธรรมเป็นการพิจารณาอย่างยุติธรรมต้องอาศัยใจที่นิ่งและเป็นกลางเพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของความเกลียดชัง และการย้ำเตือนความสำคัญของการเลือกตั้งผ่านการประชาสัมพันธ์ในชุมชนเพื่อให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพสูงสุดที่ชี้ให้เห็นว่าการเลือกตั้งมีประโยชน์

3) ด้านโมหาคติ ความลำเอียงเพราะโง่เขลาหรือหลงงมงาย ด้วยการรณรงค์ให้ประชาชนศึกษาข้อมูลผู้สมัครและนโยบายเป็นการชวนให้คิดและเปรียบเทียบคุณสมบัติผู้สมัครเพื่อนำไปประกอบการตัดสินใจ การกระตุ้นให้ประชาชนคิดวิเคราะห์และแยกแยะข้อมูลเป็นการทำให้ชาวบ้านในอำเภอแม่เมาะก้าวข้ามการหลงเชื่อเพียงเพราะความชอบส่วนตัว และการพิจารณาหรือไตร่ตรองเกี่ยวกับผู้สมัครอย่างรอบคอบเพื่อให้แน่ใจว่าคะแนนเสียงจะกลายเป็นรากฐานที่แข็งแรงให้กับอำเภอแม่เมาะ

4) ด้านภยาคติ ความลำเอียงเพราะความกลัวหรือเกรงใจ ด้วยการสร้างความเข้าใจถึงสิทธิที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองเพื่อป้องกันการถูกเอาเปรียบและใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือข่มขู่ การส่งเสริมความมั่นใจในการแสดงสิทธิของตนเองเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจไม่ให้กลัวและทำในสิ่งที่ถูกต้องและการส่งเสริมความกล้าหาญและจิตสำนึกพลเมืองเป็นการสร้างรากฐานที่สำคัญที่สุดเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเองและชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาอภิปรายผลเพื่อหาความสอดคล้องกับผลการวิจัยของนักวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ระดับพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะประชาชนในแม่เมาะได้รับข้อมูลข่าวสารมากแต่ส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปในเรื่องที่ตนเองได้รับผลกระทบหรือมีส่วนในผลประโยชน์นั้น ส่งผลให้พลังในการตื่นตัวทางการเมืองหยุดอยู่ที่

ระดับปานกลาง แตกต่างกับงานวิจัยของ สุมาลี บุญเรือง (2564) ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีระดับการตื่นตัวทางการเมืองที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปที่ภาพรวมอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้แตกต่างกับงานวิจัยของ พระมานะ อภิวฑฺฒโน (ยืนยง) (2566) ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีพฤติกรรมการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผลการวิจัยนี้มีความแตกต่างที่เกิดขึ้นมาจากปัจจัยในบริบทของพื้นที่และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ด้วย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอคติ 4 กับพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่า หลักอคติ 4 กับพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง โดยรวมมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก ในระดับน้อย (R = 0.509**) ทั้งนี้เพราะอคติส่วนตัวไม่ได้เป็นตัวกำหนดการไปใช้สิทธิทั้งหมดหรืออคติไม่ได้มีอิทธิพลรุนแรงจนบิดเบือนพฤติกรรมพลเมืองหลักไปเสียทีเดียว สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระใบฎีกาคณิน สุวณฺโณ (เร่งทอง) (2565) ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นกับการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกตั้งท้องถิ่นในอำเภอลานสัก โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำมาก (r = 0.248**) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับวิจัยของ พระครูศรีธรรมวิเทศ (ประเสริฐ ปณฺโณภาโส) (2563) ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกตั้งทั่วไปในอำเภอเมืองจังหวัดชุมพร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องมาจากเมื่อประชาชนเห็นผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ได้ชัดเจนก็ย่อมส่งผลให้ความสำคัญกับการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นตามมา

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่า

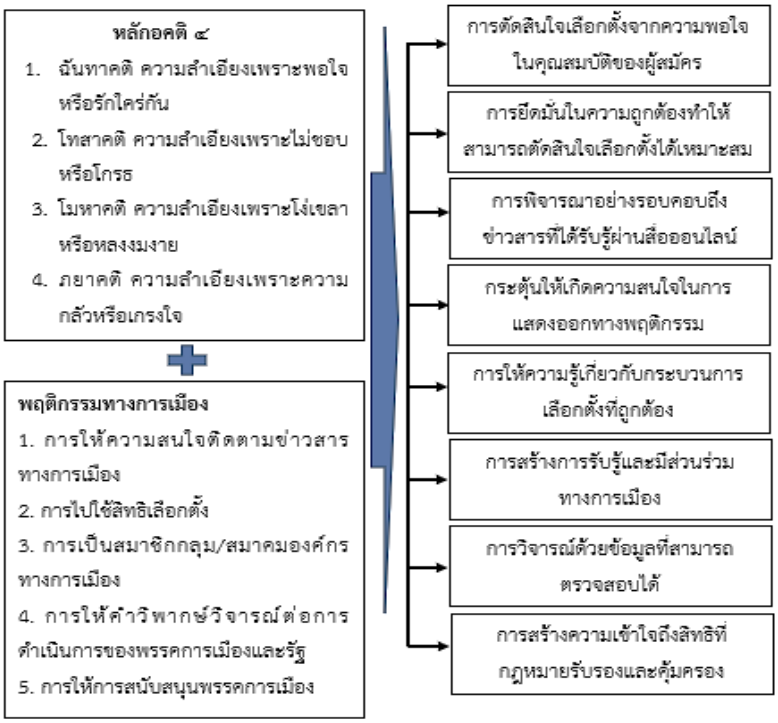
1) ด้านฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะพอใจหรือรักใคร่กัน พบว่า รักประชาธิปไตยด้วยการเลือกคนดี การตรวจสอบเพื่อป้องกันการทุจริตจากการหลงชอบ การยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาลเพื่อสร้างความร่วมมือ และการแยกแยะและพิจารณาจากคุณสมบัติของผู้สมัคร สอดคล้องกับงานวิจัยของ นงค์นาถ ห่านวิไล (2560) ผลการวิจัยพบว่า ควรกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพให้ฝังลึกในจิตใจ ด้วยการมุ่งฝึกฝนปรับจิตใจให้มีสำนึกแห่งความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ควรปรับเปลี่ยนมาเป็นการทำหน้าที่รายงานความจริง ไม่ลำเอียง มีความเป็นธรรม คำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ เป็นสื่อมวลชนที่มีจริยธรรมและคุณธรรม

2) ด้านโทสาคติ ความลำเอียงเพราะไม่ชอบหรือโกรธ ด้วยการชี้ให้ความสำคัญของการตรวจสอบข้อมูลที่ถูกต้อง การสร้างวัฒนธรรมการเมืองที่มีการพิจารณาอย่างยุติธรรม และการย้ำเตือนความสำคัญของการเลือกตั้งผ่านการประชาสัมพันธ์ในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสถิต สุทฺธิมโน (2564) ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งอย่างเป็นรูปธรรมให้ทั่วถึงทุกกลุ่มคน และควรให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้วิจารณญาณในการเลือกตั้งตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

3) ด้านโมหาคติ ความลำเอียงเพราะโง่เขลาหรือหลงงมงาย ด้วยการรณรงค์ให้ประชาชนศึกษาข้อมูลผู้สมัครและนโยบาย การกระตุ้นให้ประชาชนคิดวิเคราะห์และแยกแยะข้อมูล และการพิจารณาหรือไตร่ตรองเกี่ยวกับผู้สมัครอย่างรอบคอบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประชา เทศพานิช (2562) ผลการวิจัยพบว่า หลักอคติ 4 ที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ประกอบกิจการได้นำเสนอข่าวหรือรายการด้วยความเป็นกลาง เหมาะสม ปราศจากอคติต่าง ๆ จะทำให้เกิดผลเป็นความประพฤติที่มีความเที่ยงตรง ยุติธรรม เป็นกลาง ไม่เอนเอียง

4) ด้านภยาคติ ความลำเอียงเพราะความกลัวหรือเกรงใจ ด้วยการสร้างความเข้าใจถึงสิทธิที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง การส่งเสริมความมั่นใจในการแสดงสิทธิของตนเอง และการส่งเสริมความกล้าหาญและจิตสำนึกพลเมือง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต (อายุมั่น) (2567) ผลการวิจัยพบว่า ภยาคติความลำเอียงเพราะความกลัวด้วยการยึดมั่นในความถูกต้องและการแสดงออกด้วยความจริงใจมีความกล้าหาญที่จะยืนหยัดในความถูกต้อง

องค์ความรู้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

ที่มา : ธนกร คำปาเชื้อ และคณะ, 2569.

จากแผนภาพที่ 1 แสดงถึงองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเกี่ยวกับพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ซึ่งได้ค้นพบองค์ความรู้มีรายละเอียดดังนี้

การตัดสินใจเลือกตั้งจากความพอใจในคุณสมบัติของผู้สมัคร เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย การที่ประชาชนตัดสินใจเลือกตั้งโดยพิจารณาจากความพอใจในคุณสมบัติของผู้สมัครอย่างรอบด้าน ถือเป็นสัญญาณที่ดีของการพัฒนาประชาธิปไตย

การยึดมั่นในความถูกต้องทำให้สามารถตัดสินใจเลือกตั้งได้เหมาะสม การที่บุคคลมีหลักยึดในการกระทำและตัดสินใจโดยคำนึงถึง ความจริง ความเป็นธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม การยึดมั่นในความถูกต้องเป็นสิ่งที่จะนำไปสู่การเลือกผู้แทนที่เหมาะสมที่สุดเข้ามาทำหน้าที่บริหารประเทศหรือเป็นปากเสียงให้กับประชาชน

การพิจารณาอย่างรอบคอบถึงข่าวสารที่ได้รับรู้ผ่านสื่อออนไลน์ ข้อมูลเหล่านี้สามารถส่งผลกระทบต่อความคิด ทัศนคติ และการตัดสินใจ การพิจารณาข่าวสารอย่างรอบคอบไม่ได้เป็นเพียงทักษะ

ส่วนบุคคล แต่ยังเป็น ความรับผิดชอบพลเมือง ในการร่วมกันสร้างสังคมที่มีข้อมูลที่ถูกต้องและมีเหตุผล เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยที่แข็งแกร่งและยั่งยืน

กระตุ้นให้เกิดความสนใจในการแสดงออกทางพฤติกรรม เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้บุคคลเกิดความปรารถนาที่จะลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างเป็นรูปธรรม ไม่ใช่แค่เพียงคิดหรือรู้สึกอยู่ภายในใจ แต่เป็นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การวิพากษ์วิจารณ์ หรือการรวมตัวแสดงจุดยืน

การให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งที่ถูกต้อง เป็นรากฐานสำคัญในการส่งเสริมประชาธิปไตยให้มีคุณภาพ ทำให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างเต็มที่ และเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่บริสุทธิ์ การให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งจะช่วยลดความสับสน สร้างความมั่นใจให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิของตนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

การสร้างการรับรู้และมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยให้เข้มแข็งและยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการทำให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการเมืองและกลไกประชาธิปไตย พร้อมทั้งกระตุ้นให้พวกเขาเข้ามามีบทบาทในการกำหนดทิศทางของสังคมและประเทศชาติ

การวิจารณ์ด้วยข้อมูลที่สามารถตรวจสอบได้ การประเมินผลการดำเนินการของบุคคล หรือนโยบายใด ๆ โดยมีหลักฐาน และข้อเท็จจริงที่เป็นข้อมูลที่อ้างอิงได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ การวิจารณ์ที่ไร้หลักฐานหรืออาศัยเพียงอารมณ์ความรู้สึกสามารถสร้างความเสียหายและความเข้าใจผิดได้อย่างร้ายแรง

การสร้างความเข้าใจถึงสิทธิที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง กระบวนการที่ทำให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลตระหนักรู้ รับทราบ และมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงขอบเขต ประเภท และวิธีการใช้สิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายต่างๆ รวมถึงกลไกทางกฎหมายที่รองรับและปกป้องสิทธิเหล่านั้นเมื่อถูกละเมิด เป็นรากฐานสำคัญของสังคมที่เป็นประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง “พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง” ทำให้เห็นได้ว่าหัวใจหลักในการส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะที่ได้นำหลักอคติ 4 มาใช้คือ “รู้ศึกษา คิดรอบคอบ มีเหตุผล รักษา

สิทธิ ยึดถือความถูกต้อง” ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นตัวขับเคลื่อนความเชื่อและการตัดสินใจทางการเมืองที่อยู่บนพื้นฐานหลักการประชาธิปไตย จากผลการวิจัยทำให้พบข้อติดขัดที่เกิดขึ้นจนนำไปสู่การมีข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) คณะกรรมการเลือกตั้งจังหวัดลำปางควรเข้ามาส่งเสริมการให้ความรู้ในการพิจารณาเลือกผู้สมัครอย่างรอบคอบตามคุณสมบัติที่เหมาะสม

2) คณะกรรมการเลือกตั้งจังหวัดลำปางควรเข้ามาส่งเสริมความรู้และความเข้าใจให้กับประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎรทุกครั้ง

3) คณะกรรมการเลือกตั้งจังหวัดลำปางควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตามและตรวจการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร

4) คณะกรรมการเลือกตั้งจังหวัดลำปางควรสนับสนุนให้มีความรู้และเข้าใจวิธีการวิจารณ์ที่สร้างสรรค์ที่จะช่วยให้พรรคการเมืองและรัฐสามารถช่วยพัฒนานโยบายให้ดียิ่งขึ้น

5) คณะกรรมการเลือกตั้งจังหวัดลำปางควรส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการสนับสนุนพรรคการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้การเคารพกฎหมาย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรประชาสัมพันธ์เชิงรุกเพื่อให้ความรู้ในการพิจารณาเลือกผู้สมัครอย่างรอบคอบตามคุณสมบัติที่เหมาะสม

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารที่มุ่งเน้นความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจต่อประชาชน

3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดให้มีพื้นที่ในการติดตามตรวจสอบการเลือกตั้งเพื่อป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรเป็นเรื่องที่ไม่สมควรปฏิบัติ

4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความรู้และเข้าใจวิธีการวิจารณ์ที่สร้างสรรค์ที่จะช่วยให้พัฒนานโยบายและการบริหารให้ดียิ่งขึ้น

5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดให้มีเวทีที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการสนับสนุนพรรคการเมืองในรูปแบบต่างๆ ภายใต้การเคารพกฎหมาย

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

2) ควรศึกษา กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

3) ควรศึกษา หลักพุทธธรรมอื่น ๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

References

กรมการปกครอง. (2567). **สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร.** [ออนไลน์] แหล่งที่มา : https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/mainpage [25 กันยายน 2568].

เชาวนะ ไตรมาศ. (2546). *รัฐธรรมนูญกับการออกแบบการเมืองใหม่*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พี. เพรส จำกัด.

นงค์นาถ ห่านวิไล. (2560). *แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธ*. *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.

ประชา เทศพานิช. (2562). *แนวทางการพัฒนาจริยธรรมของผู้ประกอบกิจการโทรทัศน์ดาวเทียมในประเทศไทยเชิงพุทธบูรณาการ*. *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูศรีธรรมวิเทศ (ประเสริฐ ปณฺโณภาโส). (2563). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกตั้งทั่วไปในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระใบฎีกาคณิน สุวณฺโณ (เร่งทอง). (2565). *พฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกตั้งท้องถิ่นในอำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี*. *สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต (อายุมั่น). (2567). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างการตัดสินใจไปเลือกตั้งสมาชิกสภาและนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในจังหวัด*

ลำปาง. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมานะ อภิวฑฺฒโน (ยืนยง). (2566). *การประยุกต์หลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสถิต สุทฺธิมโน. (2564). พฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น เขตเลือกตั้งที่ 1. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์,* 6 (2), (พฤษภาคม-สิงหาคม) : 406.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รุจินทรา สงวนพงษ์. (2562). กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน", *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 10 (1), (มกราคม-มิถุนายน) : 223

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สุมาลี บุญเรือง. (2564). การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป. *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อัจฉรา จันทร์ฉาย และศุลีพร บุญบงการ. (2548). *คิดอย่างผู้นำ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แมคกรอฮิล.

การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

School Management towards World-Class Standard Schools of Schools in the Takfa-Takhli United Campus under the Secondary Educational Service Area Office Nakhonsawan

วิภาภรณ์ สอนนนท์ Wipaporn Sornnon
ธีระภัทร ประสมสุข Teerapat Prasomsuk
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
winam0537@outlook.co.th

Received 2026/01/12 *Revised* 2026/0/18 *Accepted* 2026/02/27

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารสถานศึกษา 2) ปัญหาและข้อเสนอแนะ และ 3) แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหารและครู จำนวน 184 คน และผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.95 และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการวัด การวิเคราะห์ การจัดการความรู้ ด้านบุคลากร ด้านการนำองค์กร ด้านผลลัพธ์ ด้านกลยุทธ์ และ ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตามลำดับ

2) แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ พบว่า ควรพัฒนา

องค์กรด้วยการสื่อสารสองทางและการบริหารแบบมีส่วนร่วม ควบคู่กับแผนกลยุทธ์ที่ยืดหยุ่นและขับเคลื่อนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ มุ่งพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ความเป็นพลโลก พร้อมสร้างวัฒนธรรมการใช้ข้อมูลและสังคมแห่งการเรียนรู้ บริหารงานบุคคลตามหลักสมรรถนะและเสริมสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากร ปรับปรุงกระบวนการทำงานด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล การกระจายอำนาจ และระบบประเมินผลที่เทียบเคียงมาตรฐานสากล

คำสำคัญ : การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล, ผู้บริหารสถานศึกษา, สถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี.

Abstract

This study aimed to: 1) examine school administration, 2) investigate problems and recommendations, and 3) explore guidelines for developing school administration toward World-Class Standard Schools within the Tak Fa–Takhli Consortium under the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Sawan. The sample consisted of 184 administrators and teachers, with five key informants selected through purposive sampling for interviews. The research instruments included a questionnaire with a reliability coefficient of 0.95 and a semi-structured interview form. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis.

The research findings revealed that:

1. Overall, school administration, problems and recommendations, and guidelines for developing school administration toward international standard schools in educational institutions under the Tak Fa–Takhli Educational Consortium were at a high level in all aspects. These aspects, in descending order, were operations, measurement, analysis, knowledge management, workforce, leadership, results, strategy, and student and stakeholder focus.

2. The development guidelines include strengthening the organization through two-way communication and participatory management, together with flexible strategic plans driven by empirical data. Emphasis should be placed on developing learners' competencies toward global citizenship, while fostering a data-driven culture

and a learning society. Personnel management should be based on competency principles and aimed at enhancing staff morale. In addition, work processes should be improved through digital technology, decentralization, and evaluation systems benchmarked against international standards.

Keywords: School Administration Toward International Standard Schools, School Administrators, Educational Institutions in the Tak Fa–Takhli Educational Consortium.

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศและสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพท่ามกลางบริบทการแข่งขันระดับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประเทศไทยจำเป็นต้องยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เทียบเคียงมาตรฐานสากล เพื่อเตรียมความพร้อมของผู้เรียนในสังคมโลก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 และมาตรา 9 เน้นการพัฒนาคนไทยอย่างรอบด้าน และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2568 : ระบบออนไลน์) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายการศึกษาประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568–2569 โดยมุ่งสานต่อนโยบาย “เรียนดี มีความสุข” ภายใต้หลักการการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศและความมั่นคงของชีวิต เน้นความร่วมมือ การสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับให้ได้มาตรฐานสากล ภายใต้แนวคิด “ปฏิวัติการศึกษา แก้ปัญหาประเทศ” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2568 : ระบบออนไลน์) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่มุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และระบบการศึกษาให้เทียบเท่าสากล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)

นโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานสากล โดยนำนโยบาย “เรียนดี มีความสุข” สู่การปฏิบัติ ส่งผลให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพัฒนาเกณฑ์รางวัลคุณภาพ OBECQA เป็นเครื่องมือยกระดับคุณภาพสถานศึกษา เกณฑ์ OBECQA พัฒนาจาก TQA และ PSEA ให้เหมาะสมกับบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน , 2565 : 2–3) OBECQA เป็นระบบประเมินคุณภาพ 7 หมวด รวมคะแนนเต็ม 1,000 คะแนน โดยสถานศึกษาที่ได้ตั้งแต่ 500 คะแนนขึ้นไปจะได้รับการยอมรับเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล เกณฑ์ดังกล่าวบูรณาการกับวงจรคุณภาพ PDCA เพื่อพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ตามแนวคิดของ

Deming (1986 : 215) งานวิจัยของ ชัยยงค์ พรหมจันทร์ (2563 : 53) พบว่า OBECQA ช่วยให้สถานศึกษามีกรอบการทำงานชัดเจนและเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การนำ OBECQA ไปใช้ยังประสบปัญหาด้านความเข้าใจ ทรัพยากร และการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา แม้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์จะนำ OBECQA และ PDCA มาใช้เป็นกลไกหลัก แต่ยังมีข้อจำกัดด้านการสื่อสาร การมีส่วนร่วม และการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารอย่างต่อเนื่อง

โรงเรียนมัธยมสหวิทยาเขตตากฟ้าตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ เป็นเครือข่ายสถานศึกษาหลายขนาดที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาและชุมชนท้องถิ่น การยกระดับสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดกลางและเล็ก ยังเผชิญข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ เทคโนโลยี และระบบบริหารจัดการ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อพัฒนาคุณภาพครู การเรียนการสอน ระบบคุณภาพ และเครือข่ายความร่วมมือ งานวิจัยที่ผ่านมาชี้ว่าสมรรถนะด้านภาวะผู้นำ การสื่อสาร การจูงใจ และการบริการที่ดี ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนมาตรฐานสากล อย่างไรก็ตาม การศึกษาการบริหารสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลโดยใช้เกณฑ์ OBECQA ในบริบทสหวิทยาเขตระดับมัธยมศึกษาในภูมิภาคยังมีจำกัด จึงควรศึกษาเพิ่มเติม

จากข้อมูลพบว่าการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลในสหวิทยาเขตตากฟ้าตาคลียังขาดความชัดเจนและรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา 3 ท่าน ระบุว่าโรงเรียนขนาดกลางและเล็กมีข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ และทรัพยากร แนวทางการพัฒนาของผู้บริหารเพื่อยกระดับสู่มาตรฐานสากลยังไม่ได้รับการศึกษาและกำหนดอย่างเป็นระบบ ข้อจำกัดดังกล่าวส่งผลต่อศักยภาพในการพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาการบริหาร ปัญหา และแนวทางพัฒนา เพื่อยกระดับสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

2) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

3) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูล

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 20 คนและครู จำนวน 342 คน รวมทั้งหมด 362 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ทำการสุ่มโดยการแบ่งกลุ่มผู้บริหารและครู (Cluster Random Sampling) แล้วสุ่มตามสัดส่วนบุคลากรของแต่ละโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน และครู 181 คน รวมทั้งหมด จำนวน 186 คน

3) ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือก โดยการเลือกแบบเจาะจง จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนทั้งสิ้น 5 คน คุณสมบัติดังนี้ ต้องเป็นผู้อำนวยการวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไปที่มีประสบการณ์บริหารไม่น้อยกว่า 2 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทสาขาการบริหารการศึกษา และบริหารสถานศึกษาที่อยู่ในกระบวนการหรือผ่านเกณฑ์ประเมินโรงเรียนมาตรฐานสากลแล้ว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ มีเนื้อหาและรูปแบบ**ดังนี้**

1) แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงานตอนที่ 2 แบบสอบถามการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ เป็นแบบสอบถามการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล มี 7 ด้าน ได้แก่1) ด้านการนำองค์กร จำนวน 7 ข้อ 2) ด้านกลยุทธ์ จำนวน 6 ข้อ 3) ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 6 ข้อ4) ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ จำนวน 6 ข้อ 5) ด้านบุคลากรจำนวน 6 ข้อ 6) ด้านการปฏิบัติการ จำนวน 6 ข้อ 7) ด้านผลลัพธ์ จำนวน 7 ข้อโดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคอร์ท (Likert) (1961 : 74 อ้างถึงในอ้างถึงใน ขวัญเนตร มูลทองจาด 2564 : 46) โดยมีเกณฑ์การประเมินเป็นคะแนน

ตอนที่ 3 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้าตาคลี สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์เนื้อหาแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ จากการสัมภาษณ์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามหัวข้อหลักที่กำหนดไว้มาสรุปข้อมูล และนำเสนอโดยวิธีเชิงพรรณนา โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายที่ได้จากแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ บุญชม ศรีสะอาด (2556 : 121 อ้างถึงใน พรวิมล กลิ่นศรีสุข 2564) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ พบว่า

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการวิเคราะห์การบริหารสถานศึกษาสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ ด้านผลลัพธ์ โดยรวมและรายข้อ (n = 186)

ด้านผลลัพธ์	ระดับปฏิบัติ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
1. การนำผลลัพธ์การดำเนินงานในภาพรวมมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาสถานศึกษาอย่างเป็นธรรมและต่อเนื่อง	4.40	0.763	มาก
2. การประเมินและเปรียบเทียบผลการดำเนินงานตามเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียนมาตรฐานสากล	4.46	0.747	มาก
3. การวัดผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหลักสูตรตามเกณฑ์ของโรงเรียนมาตรฐานสากล	4.50	0.755	มากที่สุด
4. การประเมินประสิทธิผลด้านการนำองค์กร การกำกับดูแลองค์กร และการบริหารจัดการ	4.37	0.736	มาก
5. การประเมินผลลัพธ์ด้านพัฒนาบุคลากรในองค์กร	4.53	0.623	มากที่สุด
6. การประเมินผลลัพธ์ด้านผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเป็นระบบ	4.42	0.737	มาก
7. การประเมินผลลัพธ์ด้านคุณภาพของผู้เรียนตามเป้าหมายมาตรฐานสากล	4.42	0.744	มาก
โดยรวม	4.44	0.66	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารสถานศึกษาสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้าตาคลี สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ ด้านผลลัพธ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ คือ สถานศึกษามีการประเมินผลลัพธ์ด้านพัฒนาบุคลากรในองค์กร สถานศึกษามีการวัดผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหลักสูตรตามเกณฑ์ของโรงเรียนมาตรฐานสากล และสถานศึกษามีการประเมินและเปรียบเทียบผลการดำเนินงานตามเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียนมาตรฐานสากล เกณฑ์ในระดับมาก ได้แก่ สถานศึกษามีการประเมินประสิทธิผลด้านการนำองค์กร การกำกับดูแลองค์กร และการบริหารจัดการ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ พบว่า

1) ด้านการนำองค์กร พบปัญหาหลักคือ ระบบการสื่อสารไม่ทั่วถึง ขาดการกระจายอำนาจและความชัดเจนด้านวิสัยทัศน์ ข้อเสนอแนะควรพัฒนาการสื่อสารแบบสองทาง เปิดรับฟังความ

คิดเห็นอย่างจริงจัง กระจายอำนาจการตัดสินใจและเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผน สร้างความเข้าใจร่วมผ่านการกำหนดวิสัยทัศน์และทบทวนกลยุทธ์อย่างต่อเนื่อง

2) ด้านกลยุทธ์ ปัญหาสำคัญคือเป้าหมายเชิงกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการไม่ชัดเจนและไม่สอดคล้อง ขาดระบบติดตามผล การจัดสรรทรัพยากร และการวิเคราะห์สถานการณ์ ข้อเสนอแนะคือ จัดทำแผนกลยุทธ์ระยะ 3–5 ปี ตามมาตรฐานสากล ใช้ตัวชี้วัด ระบบสารสนเทศ และข้อมูลผู้เรียน–ชุมชนในการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ

3) ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ปัญหาหลักคือ ผู้เรียนขาดทักษะสากลและความเป็นพลโลก ความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการรับฟังความต้องการยังไม่เป็นระบบ ควรจัดระบบรับฟังความคิดเห็นและสำรวจความต้องการอย่างจริงจัง ส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนต่างประเทศ พัฒนาภาษา และเครือข่ายความร่วมมือ

4) ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ปัญหาคือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไม่ต่อเนื่อง ขาดการใช้ข้อมูลเชิงลึก ข้อมูลกระจัดกระจายและไม่มีฐานข้อมูลกลางที่ชัดเจน ข้อเสนอแนะคือจัดตั้ง PLC/KM Center และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ใช้ Data Analysis และพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางที่เชื่อถือได้

5) ด้านบุคลากร พบปัญหาความผูกพันในองค์กรต่ำ ขาดแรงจูงใจและการทำงานเป็นทีม ระบบพัฒนาบุคลากรยังไม่ต่อเนื่องและภาระงานไม่สมดุล ข้อเสนอแนะคือสร้างกิจกรรมลดช่องว่างระหว่างวัยและเสริมความเข้าใจ จัดทำ ID Plan รายบุคคล และปรับการกระจายภาระงานอย่างเหมาะสม

6) ด้านการปฏิบัติการ ปัญหาหลักคือระบบงานยังใช้เอกสารมาก การประสานงานซับซ้อน หลักสูตรและการสอนยังไม่เน้น Active Learning และผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เทคโนโลยีและระบบดิจิทัลยังไม่ทั่วถึงและบางส่วนล้าสมัย ควรพัฒนา Smart School ใช้ e-Office และปรับหลักสูตรสู่ทักษะศตวรรษที่ 21

7) ด้านผลลัพธ์ ปัญหาคือ ผู้เรียนขาดทักษะสากล เกิดความเหลื่อมล้ำ และผลสัมฤทธิ์ต่ำกว่ามาตรฐาน การเผยแพร่ผลงานและภาพลักษณ์โรงเรียนในเวทีสากลยังจำกัด ข้อเสนอแนะคือพัฒนาหลักสูตรและครู เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จัดกิจกรรมเสริมทักษะ ติดตามผลรายกลุ่ม และสื่อสารผลงานเชิงรุกผ่านสื่อออนไลน์

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ พบว่า

1) ด้านการนำองค์กรควรพัฒนาระบบการสื่อสารที่ชัดเจน โปร่งใส และเป็นสองทาง เพื่อสร้างความเข้าใจและพลังร่วมของทุกภาคส่วน ผู้นำต้องมีทักษะการรับฟังและให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย ทั้งภายในและภายนอกองค์กรการกำหนดนโยบายและแผนงานควรดำเนินการภายใต้การบริหารแบบมีส่วนร่วม เริ่มจากการวิเคราะห์บริบท (SWOT) ร่วมกัน เปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมวางแผน ปฏิบัติ และรับทราบผลอย่างสม่ำเสมอ

2) ด้านกลยุทธ์ควรปรับปรุงแผนอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยการวิเคราะห์บริบท (SWOT) ข้อมูลเชิงประจักษ์ และการติดตามสถานการณ์ภายนอกอย่างต่อเนื่อง นำข้อมูลมาทบทวนและปรับแผนให้มีความยืดหยุ่น (Agile) กำหนดผู้รับผิดชอบชัดเจน ภายใต้กรอบมาตรฐานสากล การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ควรให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ตั้งเป้าหมายทั้งระยะสั้นและระยะยาวบนฐานข้อมูลและมาตรฐานสากล แปลงเป้าหมายสู่แผนปฏิบัติการที่ชัดเจน พร้อมการกำกับติดตามและปรับปรุงอย่างเป็นระบบเพื่อความยั่งยืน

3) ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควรจัดให้มีระบบประเมินความพึงพอใจที่เป็นทางการ เข้าถึงง่าย และดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ นำผลการประเมินมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการ พร้อมสื่อสารผลการพัฒนาอย่างโปร่งใสกลับสู่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การพัฒนาผู้เรียนควรมุ่งสู่หลักสูตรฐานสมรรถนะ เน้น 4Cs ทักษะดิจิทัล ภาษา และการเรียนรู้เชิงรุกในบริบทจริง เปิดรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อนำมาปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่องตามมาตรฐานสากล

4) ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ควรพัฒนาระบบข้อมูลที่เป็นระบบ และสร้างวัฒนธรรมการใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ ใช้ Data Analytics และการเทียบเคียง (Benchmarking) เพื่อนำผลวิเคราะห์มาปรับปรุงหลักสูตร การสอน และพัฒนาบุคลากรผ่านวงจร PDCA ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยสร้างวัฒนธรรมที่ปลอดภัยและไว้ใจ ใช้ PLC เป็นกลไกหลักในการถอดบทเรียนและสร้างนวัตกรรม สนับสนุนด้วยคลังความรู้ เทคโนโลยี การวัดผล และการให้รางวัล เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

5) ด้านบุคลากรควรสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัย เอื้อต่อการทำงาน พร้อมดูแลสวัสดิการและคุณภาพชีวิตเพื่อเสริมขวัญกำลังใจและความผูกพัน ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ส่งเสริมบรรยากาศการทำงานเชิงบวก การทำงานเป็นทีม และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน การ

บริหารบุคลากรควรใช้หลักสมรรถนะ โดยกำหนดกรอบสมรรถนะที่ชัดเจนและนำไปใช้ในกระบวนการ HR อย่างครบวงจร

6) ด้านการปฏิบัติการควรกำหนดโครงสร้างงานและการกระจายอำนาจที่ชัดเจน เสริมสมรรถนะและวิสัยทัศน์บุคลากร โดยผู้บริหารทำหน้าที่เป็น Facilitator และ Coach สร้างระบบติดตามผลที่มุ่งผลลัพธ์ พร้อมวัฒนธรรมความไว้วางใจและการเรียนรู้จากความผิดพลาด พัฒนากระบวนการทำงานโดยกำหนดขั้นตอนสร้างคุณค่าที่ชัดเจน ใช้ข้อมูลจริงและข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ขับเคลื่อนด้วยวงจร PDCA ลดความซ้ำซ้อน ใช้เทคโนโลยีสนับสนุน และเปิดให้บุคลากรมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

7) ด้านผลลัพธ์ควรประเมินประสิทธิผลการนำองค์กรและการบริหารจัดการด้วยตัวชี้วัดเชิงประจักษ์ (KPIs) ที่ตรวจสอบได้และเปรียบเทียบกับเป้าหมาย การประเมินต้องครอบคลุมบทบาทผู้นำ ความโปร่งใส การใช้ทรัพยากร และผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน จากมุมมองที่หลากหลายและติดตามอย่างต่อเนื่อง การประเมินคุณภาพผู้เรียนควรกำหนดกรอบสมรรถนะสากลที่ชัดเจน ใช้ทั้งการทดสอบมาตรฐานสากลและการประเมินตามสภาพจริง นำผลวิเคราะห์ช่องว่างมาปรับปรุงหลักสูตรและการสอน เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลอย่างต่อเนื่อง

สรุปแนวทางการพัฒนา พบว่า สถานศึกษาควรทำการบริหารที่มุ่งพัฒนาการสื่อสารที่โปร่งใสเป็นสองทาง และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน บนฐานการวิเคราะห์บริบทและข้อมูลเชิงประจักษ์ การกำหนดกลยุทธ์และแผนงานต้องมีความยืดหยุ่น สอดคล้องสถานการณ์ ใช้มาตรฐานสากล และแปลงเป้าหมายสู่การปฏิบัติที่ติดตามได้ การจัดการศึกษาควรมุ่งผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ เน้น 4Cs ทักษะอนาคต และรับฟังเสียงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างต่อเนื่อง องค์กรควรใช้ข้อมูลและองค์ความรู้ในการตัดสินใจ ขับเคลื่อนด้วย PDCA ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาบุคลากรบนฐานสมรรถนะ ผลลัพธ์ต้องประเมินด้วยตัวชี้วัดที่ชัดเจน ครอบคลุมการนำองค์กร การบริหารจัดการ และคุณภาพผู้เรียน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนตามมาตรฐานสากล

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการปฏิบัติการซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด สะท้อนถึงความเข้มแข็งด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามมาตรฐานสากล รองลงมาคือด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ด้านบุคลากร ด้านการนำองค์กร ด้านผลลัพธ์ และด้านกลยุทธ์ ซึ่งอยู่ในระดับมากทั้งหมด แสดงให้เห็นถึงการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพและการขับเคลื่อนองค์กรอย่างเป็นระบบ ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แม้อยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงความจำเป็นในการนำข้อมูลสะท้อนกลับและความต้องการของผู้เรียนมาใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้เข้มข้นยิ่งขึ้น ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของการเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากลเกิดจากการบริหารเชิงกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ การใช้ข้อมูลจริง และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามวงจร PDCA ทั้งนี้ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า “ด้านการปฏิบัติการ” เป็นแกนกลางของการสร้างคุณค่าให้ผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียผ่านการออกแบบและปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง วิภาภรณ์ สอนนนท์ (2568 : 48) ด้านผลลัพธ์ ผลการวิจัยพบว่าการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้าตาคลี โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการประเมินผลลัพธ์ด้านการพัฒนาบุคลากรในองค์กรซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด สะท้อนถึงการกำหนดเป้าหมายที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และการประเมินคุณภาพผู้เรียนตามสมรรถนะ เช่น SCQA การใช้ Portfolio และการวัดความพร้อมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าความสำเร็จของโรงเรียนมาตรฐานสากลพิจารณาจากคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ สิริกานต์ เอื้อธารากุลและคณะ (2566 : 551)

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 การศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ พบว่า ปัญหาหลักของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล คือ ความไม่ชัดเจนและไม่สอดคล้องของวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ และระบบการสื่อสาร ส่งผลให้การขับเคลื่อนในระดับปฏิบัติการไม่เป็นเอกภาพ สาเหตุสำคัญมาจากการขาดกลไกติดตามการเปลี่ยนแปลงของบริบทภายนอกอย่างเป็นระบบ และการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานจริง ทำให้การวางแผนและการถ่ายทอดนโยบายไม่เชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์การพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นพลโลก ผลการวิเคราะห์สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารเชิงคุณภาพที่เน้นการวางแผนเชิงกลยุทธ์และการสื่อสารอย่างทั่วถึง เพื่อยกระดับสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศและมาตรฐานสากล

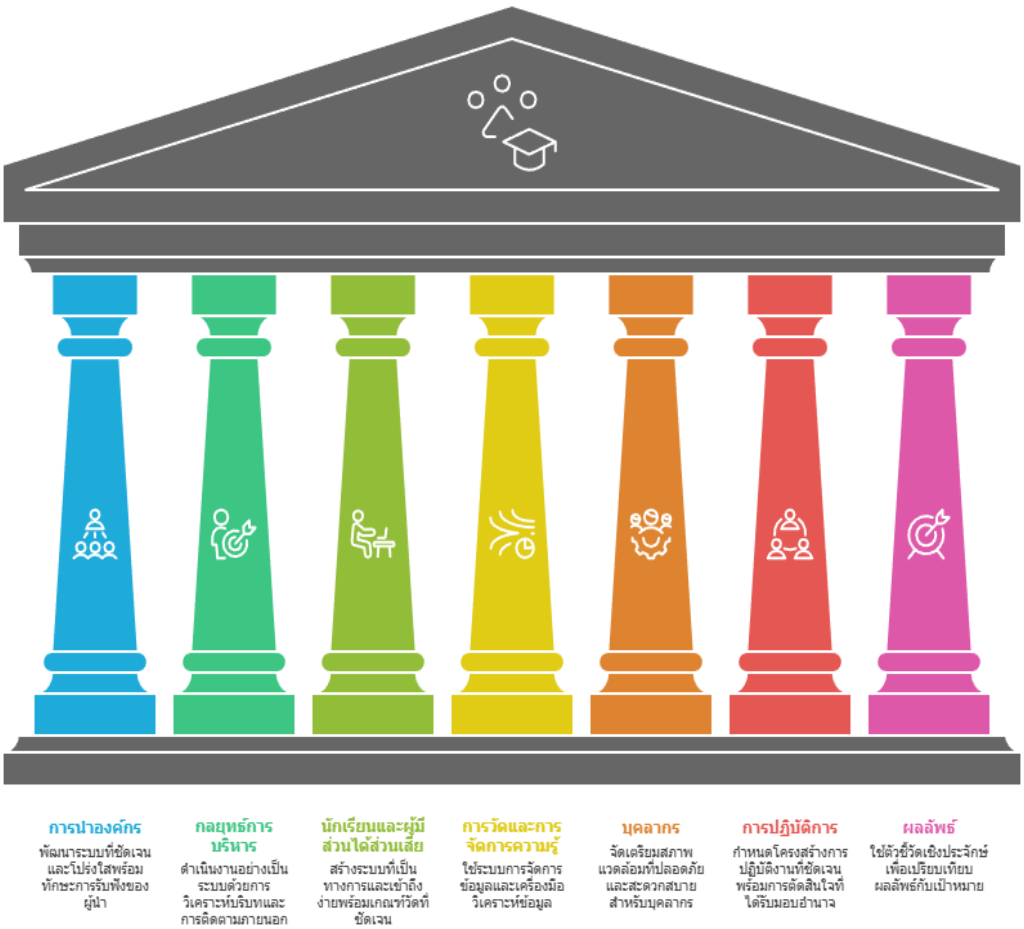
ประเสริฐ สำเภารอด และคณะ (2560: 206) ทั้งนี้ปัญหาสำคัญของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล ได้แก่ ความบกพร่องของระบบการสื่อสารภาวะผู้นำ ความไม่ชัดเจนและไม่สอดคล้องของแผนกลยุทธ์ และการขาดกลไกที่เป็นระบบในการรับฟังเสียงผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ให้การถ่ายทอดวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติไม่เป็นเอกภาพ และการพัฒนาผู้เรียนด้านทักษะความเป็นพลโลกยังไม่เด่นชัด ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดที่ชี้ว่า ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการขับเคลื่อนโรงเรียนมาตรฐานสากล และการมีส่วนร่วมของนักเรียนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน พัชรัตน์ วุฒิญาณและคณะ (2564 : 260) ด้านการวัด วิเคราะห์ การจัดการความรู้ บุคลากร และการปฏิบัติการ พบปัญหาระบบข้อมูลไม่เชื่อมโยง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไม่ต่อเนื่อง ขวัญกำลังใจต่ำ และการกระจายอำนาจยังไม่ชัดเจน ส่งผลให้การตัดสินใจ การบริหารจัดการ และการพัฒนาการเรียนรู้ขาดประสิทธิภาพ รวมถึงการพัฒนาทักษะสากลของผู้เรียนยังไม่เด่นชัด สอดคล้องกับแนวคิดที่ชี้ว่าผลลัพธ์คุณภาพโรงเรียนต้องมาจากระบบบริหารคุณภาพ การพัฒนาบุคลากร และการมุ่งยกระดับคุณภาพผู้เรียนสู่มาตรฐานสากล สุริยา ชิณณะพงศ์และพรรณ สุวัตถี (2561 : 289)

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 ศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้าตาคลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ พบว่า ด้านการนำองค์กร ควรพัฒนาระบบการสื่อสารที่โปร่งใส เป็นสองทางและการบริหารแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความเข้าใจ วิสัยทัศน์ และพลังร่วมของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่เป้าหมายเดียวกัน ด้านกลยุทธ์ ควรใช้การวิเคราะห์ SWOT และข้อมูลเชิงประจักษ์ในการปรับปรุงแผนให้ยืดหยุ่น สอดคล้องสถานการณ์ พร้อมแปลงเป้าหมายสู่แผนปฏิบัติการที่มีตัวชี้วัดและการติดตามชัดเจน แนวทางดังกล่าวสะท้อนว่าการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องบูรณาการการสื่อสาร การมีส่วนร่วม และการวางแผนเชิงระบบ เพื่อให้ทุกฝ่ายร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน สัมมา รธนิธย์ (2560 : 94) ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ควรจัดระบบประเมินความพึงพอใจที่เป็นทางการ ใช้ข้อมูลสะท้อนกลับเพื่อพัฒนาการบริหาร และปรับหลักสูตรฐานสมรรถนะที่เน้น 4Cs ทักษะดิจิทัล ภาษา และความเป็นพลโลก ด้านการวัด วิเคราะห์ การจัดการความรู้ และด้านบุคลากร ควรใช้ข้อมูลจริงขับเคลื่อนการตัดสินใจ สร้าง PLC และวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ควบคู่การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรและบรรยากาศการทำงานเชิงบวก แนวทางดังกล่าวสะท้อนว่าความสำเร็จของโรงเรียนมาตรฐานสากลเกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ (พัชรัตน์ วุฒิญาณและคณะ, 2564 : 259) ด้านการปฏิบัติการ ควรกระจายอำนาจอย่างเป็นระบบด้วยโครงสร้างงานที่

ชัดเจน พัฒนาบุคลากรให้พร้อม ผู้บริหารทำหน้าที่ Facilitator/Coach ใช้ข้อมูลจริง เทคโนโลยี และวงจร PDCA เพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพ ด้านผลลัพธ์ ควรประเมินด้วยตัวชี้วัดเชิงประจักษ์ (KPIs) ที่ตรวจสอบได้ ครอบคลุมการนำองค์กร การกำกับดูแล การบริหารจัดการ และคุณภาพผู้เรียน โดยติดตามและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับการบริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลที่มุ่งกระจายอำนาจ พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการทำงานให้ทันสมัย เพื่อสร้างคุณค่าแก่ผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (นิติกรณ์ ฉันท์วงศ์ชนะ, 2563 : 4–5)

องค์ความรู้

จากภาพองค์ความรู้นี้ แสดงถึง การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ โดยรายละเอียดและความเชื่อมโยงของแผนภาพสามารถอธิบายได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัยการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

ที่มา : วิภาภรณ์ สอนนนท์ และคณะ, 2569**.**

จากภาพสามารถอธิบายอธิบายความหมายแต่ละด้าน ได้ดังนี้

1) ด้านการนำองค์กร ผู้บริหารควรพัฒนาระบบการสื่อสารให้มีความชัดเจน โปร่งใส และเน้นการสื่อสารสองทางเพื่อให้บุคลากรทุกระดับมีโอกาสสะท้อนความคิดเห็น ผู้นำต้องฝึกทักษะการรับฟังอย่างลึกซึ้งและใช้ช่องทางที่หลากหลายทั้งแบบเผชิญหน้าและสื่อดิจิทัลเพื่อลดช่องว่างในการทำงาน

2) ด้านกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษา ควรดำเนินงานอย่างเป็นระบบ การวางแผนงานต้องเริ่มจากการวิเคราะห์บริบทองค์กรด้วย SWOT Analysis อย่างรอบด้าน โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์จากผลการประเมินในอดีตมาเป็นฐานในการตั้งเป้าหมาย ควบคู่กับการเฝ้าระวังปัจจัยภายนอกทั้งด้านเทคโนโลยีและนโยบายภาครัฐที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

3) ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สถานศึกษาควรสร้างระบบรับฟังความเห็นที่เป็นทางการ เข้าถึงง่าย และดำเนินการอย่างสม่ำเสมอผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ทันสมัยอยู่เสมอ ควรใช้เกณฑ์วัดความพึงพอใจที่ครอบคลุมทั้งด้านวิชาการ การบริการ และความปลอดภัย

4) ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ควรมีระบบการจัดการข้อมูลที่เป็นระบบและส่งเสริมวัฒนธรรมการทำงานที่ตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลโดยใช้เครื่องมือ Data Analytics เข้ามาช่วยวิเคราะห์ผล ตัวอย่างเช่น การนำคะแนนสอบ PISA หรือ O-NET มาทำ Dashboards เปรียบเทียบผลย้อนหลัง 3 ปี เพื่อระบุจุดอ่อนในรายวิชาต่างๆ และทำ Benchmarking กับโรงเรียนคู่เทียบที่มีผลสัมฤทธิ์สูงกว่าเพื่อหาแนวทางยกระดับคุณภาพการเรียนรู้

5) ด้านบุคลากร สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญกับความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงาน พร้อมทั้งจัดสวัสดิการที่ตอบโจทย์คุณภาพชีวิตของบุคลากรทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ การสร้างขวัญกำลังใจผ่านการยกย่องชมเชยถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยรักษาคนเก่งไว้

6) ด้านการปฏิบัติการ ควรกำหนดโครงสร้างงานและผังการบังคับบัญชาที่ชัดเจนเพื่อลดความซ้ำซ้อน และมีการกระจายอำนาจการตัดสินใจไปยังหัวหน้ากลุ่มงานเพื่อให้การบริหารจัดการมีความคล่องตัวสูงขึ้น

7) ด้านผลลัพธ์ ควรใช้ระบบตัวชี้วัดเชิงประจักษ์ (KPIs) ที่ตรวจสอบได้ โดยใช้ระบบตัวชี้วัดความสำเร็จ (KPIs) ที่ตรวจสอบได้และเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะเพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ โดยเปรียบเทียบผลที่ทำได้จริงกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ในทุกมิติ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ มีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการ และ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) รวมถึง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ที่กำกับดูแล เพื่อยกระดับโรงเรียนนานาชาติสู่มาตรฐานสากล โดยผู้บริหารต้องสร้างระบบสื่อสารดิจิทัลแบบสองทางเพื่อถ่ายทอดวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติอย่างโปร่งใส พร้อมทั้งดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางให้เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะที่เน้นการเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อหล่อหลอมผู้เรียนให้มีทักษะพลโลกที่สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล นอกจากนี้สถานศึกษาต้องบูรณาการระบบการวัดและประเมินผลโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์และการวิเคราะห์สารสนเทศ (Data Analytics) มาเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ ซึ่งจะช่วยสะท้อนคุณภาพการศึกษาที่แท้จริงและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน นำไปสู่การพัฒนาองค์กรที่ยั่งยืนภายใต้บริบทพหุวัฒนธรรมและความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาระบบการสื่อสารสองทางของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

2) ควรวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning และหลักสูตรฐานสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตตากฟ้า-ตาคลี สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

References

กระทรวงศึกษาธิการ. (2024). *นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568-2569.* กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.

ขวัญเนตร มูลทองจาด. (2564). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดอุดมรังสี *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

ชัยยงค์ พรหมจันทร์. (2020). *การพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานสากลโดยใช้เกณฑ์ OBECQA.* วารสารบริหารการศึกษา, 18(2), 45-62.

นิติกรณ์ ฉันท์วงศ์ชนะ (2563). แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากลตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพ (OBECQA)แห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน : โรงเรียนสงวนหญิง จังหวัดสุพรรณบุรี. *การค้นคว้าด้วยตนเอง หลักสูตรพัฒนานักบริหารระดับสูง กระทรวงศึกษาธิการ* (นบส.ศธ.) รุ่นที่10 สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

พรวิมล กลิ่นศรีสุข. (2564). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 จังหวัดนครพนม. *บัณฑิตวิทยาลัย* มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ประเสริฐ สำเภารอดและคณะ (2560). รูปแบบการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศที่สอดคล้องกับสถานการณ์โลก. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

พัชรัตน์ วุฒิญาณ และคณะ (2564). *ถอดบทเรียนความสำเร็จการบริหารคุณภาพการจัดการศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล* : พหุกรณีศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 39. Journal of Roi Kaensarn Academi, 6(8), 253–265.
สืบค้น จาก https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/249582

สัมมา รธนิธย์. (2560). *หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา.* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : ข้าวฟ่าง.

สุริยา ชิณณะพงศ์ (2561). องค์ประกอบการบริหารจดการโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยระบบคุณภาพสู่มาตรฐานสากล. *วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

สิริกานต์ เอื้อธารากุล. (2566). *การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล.* วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 11(2). 543-558.

การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

Application of Buddhist Ethics Principles for Promoting Local Governance of Village Headmen and Sub-District Headmen at Mae Mo Sub-District in Mae Mo District of Lampang Province

สุธิพงษ์ โสลิกี Sutipong Solikee
พระครูศรีปวรบัณฑิต Phrakrusriphavornbandhit
ยุทธนา ประณีต Yuttana Praneet
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Lampang Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
suthiphngssoliki@gmail.com

Received 2026/01/17 *Revised* 2026/02/08 *Accepted* 2026/02/20

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสังคหวัตถุ 4 กับการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง 3) นำเสนอการประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง วิธีวิจัยแบบผสานวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ มีประชากรกลุ่มตัวอย่าง 388 คน เครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถามที่ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.909 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2) ความสัมพันธ์ระหว่างสังคหวัตถุ 4 กับการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่า โดยรวมมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก ในระดับปานกลาง (R = 0.532**) จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3) การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่า ด้านทาน (การให้) ด้วยการให้ความรู้ และสนับสนุนบทบาทของคนในชุมชน ด้านปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก) ด้วยการพูดจาด้วยเหตุผล และรับผิดชอบคำพูดได้ ด้านอัตถจริยา (การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์) ด้วยการสร้างเครือข่าย และเชื่อมโยงความร่วมมือ ด้านสมานัตตตา (การไม่เลือกปฏิบัติ) ด้วยการให้บริการประชาชนอย่างเท่าเทียม และการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง

คำสำคัญ : พุทธจริยธรรม, การปกครองท้องที่, กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน.

Abstract

This research aims to 1) study the level of local governance by village headmen and sub-district chiefs in Mae Mo Subdistrict, Mae Mo District, Lampang Province; 2) study the relationship between the Four Noble Truths (Sanghahavatthu 4) and the local governance of village headmen and sub-district chiefs in Mae Mo Subdistrict, Mae Mo District, Lampang Province; and 3) present the application of Buddhist ethics to promote the local governance of village headmen and sub-district chiefs in Mae Mo Subdistrict, Mae Mo District, Lampang Province. The research employs a mixed-methods approach, combining quantitative research with a sample population of 388 people, using a questionnaire with a reliability coefficient of 0.909. Data was analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson correlation coefficient. Qualitative research involved in-depth interviews with 10 key informants, with data analyzed using descriptive content analysis.

The research findings revealed:

1) The overall level of public opinion regarding the local governance of village headmen and sub-district chiefs in Mae Mo Subdistrict, Mae Mo District, Lampang Province was found to be moderate.

2) The relationship between the Four Noble Truths (Sanghahavatthu 4) and the local governance of village headmen and sub-district chiefs was also examined. The study found that the overall relationship between village heads in Mae Mo Subdistrict, Mae Mo District, Lampang Province and subdistrict heads was positive at a moderate level (R = 0.532**), thus accepting the research hypothesis.

3) The application of Buddhist ethical principles to promote local governance by subdistrict heads and village heads in Mae Mo Subdistrict, Mae Mo District, Lampang Province revealed that: Dana (giving) – through providing knowledge and supporting the roles of people in the community; Piyavaca (kind speech) – through speaking reasonably and being responsible for one's words; Atthacariya (beneficial conduct) – through building networks and establishing cooperation; Samanattata (non-discrimination) – through providing services to the public equally and rigorously enforcing the law.

Keywords: Buddhist ethics, local government, Subdistrict headman, Village headman.

บทนำ

กลไกที่สำคัญที่ทำให้งานของทางราชการ บรรลุเป้าหมาย ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเกิดขึ้นครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เนื่องจากสมัยนั้นประเทศไทยกำลังเผชิญกับการคุกคามของมหาอำนาจ ตะวันตกที่แผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาถึงประเทศเพื่อนบ้านของไทย ขณะที่การปกครองของไทยขณะนั้น ขาดความเจริญ ยังล้าสมัยอยู่ไม่มีเอกภาพในทางการปกครองอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของราชอาณาจักรพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงตัดสินพระทัยที่จะปฏิรูปการปกครองเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและรักษาเอกราชของชาติไว้ จึงได้ปฏิรูปการปกครอง ระดับ ตำบล หมู่บ้านครั้งสำคัญในปี พ.ศ.2435 (ร.ศ. 111) โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรด กระหม่อม ให้หลวงเทศาจิตวิจารณ์ (เส็ง วิริยศิริ) ไปทดลองตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ขึ้นที่หมู่บ้านเกาะบาง ปะอิน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โดยให้ราษฎรพิจารณาเลือกผู้ใหญ่บ้านแล้วให้ ผู้ใหญ่บ้านเลือกกันเองเป็นกำนัน (เตช บุนนาค, 2548 : 83)

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นสถาบันที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาโดยตลอด โดยเป็นผู้ช่วยเหลือทางราชการในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ประชาชนในตำบลหมู่บ้านและเป็นผู้แทนประชาชนในการติดต่อกับภาคส่วนต่างๆ ถึงแม้สภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในอนาคตภารกิจบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะเพิ่มมากขึ้น กรมการปกครองเป็นกรมกำกับดูแลกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็ได้ช่วยเสริมศักยภาพให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านด้วยการขยายเวลาการทำงานให้ถึง 60 ปี (ธนากิต เรียบเรียง, 2541 : 43) อำนาจของผู้ใหญ่บ้านก็ไม่ได้มีอำนาจหน้าที่ซ้ำซ้อนกันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่อย่างใด แต่เป็นการมีอำนาจหน้าที่ในการสนับสนุนร่วมมือประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กระทรวงมหาดไทย, 2559 : 2) ในการติดต่อกับภาคส่วนต่าง ๆ ถึงแม้สภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในอนาคตภารกิจบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะเพิ่มมากขึ้น

พระพุทธศาสนานั้นผู้นำที่ดีจึงต้องพัฒนาคุณธรรมให้เกิดมีขึ้นในตนเองเสียก่อน เมื่อตนเองมีคุณธรรมคือสามารถครองตนได้อย่างน่าเลื่อมใสแล้ว จะส่งผลให้ผู้นำสามารถบริหารหรือครองคนได้ เมื่อปฏิบัติแล้วผู้นำจะสามารถครองตนอยู่ได้ในธรรมที่ เหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ถูกตำหนิ และปกครองคนได้ (กรมการปกครอง, 2557 : 3) โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 (องฺ.นวก. 23/5/439-441) ที่เป็นหลักในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสามัคคี ประกอบด้วย 1) ทานคือการให้ปันสิ่งของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้คือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปัน 2) ปิยวาจา พูดอย่างรักกันคือกล่าวคำสุภาพไพเราะน่าฟังชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์มีเหตุผลเป็นหลักฐานชักจูงในทางที่ดีงาม 3) อัตถจริยา การทำประโยชน์คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกายและบำเพ็ญเพ็ญสาธารณประโยชน์ 4) สมานัตตตา วางตนเสมอต้นเสมอปลายให้ความเสมอภาคปฏิบัติสม่ำเสมอคือ ร่วมสุขร่วมทุกข์ร่วมรับรู้ร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2550 : 13-14)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษา การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปางเพื่อเสริมสร้างบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการปกครองท้องที่ในตำบลแม่เมาะให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยอยู่บนหลักคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชนและการบริการประชาชนในพื้นที่ ความโปร่งใสและความยุติธรรมในการปฏิบัติหน้าที่มีผลต่อ

ความเชื่อมั่นของประชาชนและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กำนันและผู้ใหญ่บ้านควรทำงานด้วยความสุจริตและโปร่งใส ทั้งในเรื่องการใช้ทรัพยากรของรัฐ การจัดการปัญหาของประชาชน และการดำเนินโครงการต่าง ๆ ในชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสังคหวัตถุ 4 กับการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

3) เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง” ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี มีรายละเอียดดังนี้

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) **ประชากร** ได้แก่ ประชาชนอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง จำนวน 12,524 คน (กรมการปกครอง, 2557)

2) **กลุ่มตัวอย่าง** ได้แก่ ประชาชนอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane (1973) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 388 คน

3)**ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** ได้แก่ ผู้ที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 10 รูปหรือคน ประกอบด้วย กลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา 2 รูปหรือคน, กลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ 2 คน, กลุ่มผู้นำชุมชน 3 คน, กลุ่มตัวแทนประชาชน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางสร้างข้อ

คำถาม โดยการพิจารณาถึงรายละเอียดต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ โดยได้กำหนดข้อคำถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง 3) แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ที่ได้ค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 – 1.00 และการหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.984

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีประเด็นดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ 2) การปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง 3) การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการสร้างด้วยวิธีการตามขั้นตอน ขอคำแนะนำอาจารย์ที่ปรึกษาในการสร้างแบบสัมภาษณ์ สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียง เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง” ในส่วนการวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 388 คน มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการ

วิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ และการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ระดับการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง โดยภาพรวม

(n=388)

การปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง โดยภาพรวม		ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านยึดมั่นในสถาบันหลักของประเทศ	3.51	0.93	ปานกลาง
2.	ด้านซื่อสัตย์สุจริตและมีจิตสำนึกที่ดี	3.55	1.04	มาก
3.	ด้านกล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม	3.49	1.00	ปานกลาง
4.	ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวม	3.52	0.89	ปานกลาง
5.	ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน	3.30	0.77	ปานกลาง
6.	ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ	2.75	0.54	ปานกลาง
7.	ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีและรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ	3.02	0.55	ปานกลาง
	ภาพรวม	**3.30**	**0.55**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านซื่อสัตย์สุจริตและมีจิตสำนึกที่ดี ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวม ด้านยึดมั่นในสถาบันหลักของประเทศ ส่วนด้านที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านกล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีและรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างสังคหวัตถุ 4 กับการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

ตารางที่ 4.21 ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม	ค่าสหสัมพันธ์	ค่า P	ระดับความสัมพันธ์	ผลการศึกษา	
						ยอมรับ	ปฏิเสธ
1.	ด้านทาน การให้	การปกครองท้องที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน	0.182**	0.01	น้อยมาก	✓	-
2.	ด้านปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก		0.214**	0.01	น้อย	✓	-
3.	ด้านอัตถจริยา การประพฤติตนเป็นประโยชน์		0.610**	0.01	ปานกลาง	✓	-
4.	ด้านสมานัตตตา ความวางตนสม่ำเสมอ		0.595**	0.01	ปานกลาง	✓	-

หลักสังคหวัตถุ 4 กับการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก ในระดับปานกลาง (R = 0.532**) จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านอัตถจริยา (R = 0.610**) ด้านสมานัตตตา (R = 0.595**) ส่วนด้านที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกที่อยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ด้านทาน (R = 0.182**) และด้านที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับน้อยมาก ได้แก่ ด้านปิยวาจา (R = 0.214**) จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่า

1) ด้านทาน การให้ มีวิธีการคือ การทำหน้าที่เป็นผู้เสียสละเพื่อส่วนรวมเพราะกำนันและผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่สำคัญในการดูแลทุกข์สุข แก้ไขปัญหา และประสานความร่วมมือในชุมชน การให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนในชุมชนเป็นบทบาทสำคัญของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการเสริมสร้างศักยภาพของประชาชน และการให้โอกาสและการสนับสนุนบทบาทของคนในชุมชนเป็นหน้าที่สำคัญของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น

2) ด้านปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก มีวิธีการคือ การพูดจาด้วยเหตุผลและเกิดประโยชน์กับส่วนรวม เป็นสมบัติหลักของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในฐานะผู้นำท้องที่ที่ทำให้การสื่อสารเป็นเครื่องมือหลักในการบริหารงาน การเป็นผู้รักษาสัจจะรับผิดชอบคำพูดได้เป็นคุณธรรมพื้นฐานเนื่องจากคำพูดของผู้นำมีผล

ต่อความเชื่อมั่นและความร่วมมือของประชาชน และการสื่อสารด้วยความจริงใจและตั้งใจดีเพื่อให้การสื่อสารเป็นกลไกหลักในการสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือ และความไว้วางใจระหว่างผู้นำกับประชาชน

3) ด้านอัตถจริยา การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ มีวิธีการคือ การเป็นผู้นำที่เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของประชาชนเป็นความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและความพร้อมในการดูแลช่วยเหลือประชาชนในทุกสถานการณ์ การสนับสนุนการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายเป็นการทำหน้าที่เน้นการร่วมมือที่ช่วยเพิ่มพลังในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม และการทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงและประสานความร่วมมือที่กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นศูนย์กลางในการประสานงานเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4) ด้านสมานัตตตา การไม่เลือกปฏิบัติ มีวิธีการคือ การให้บริการประชาชนอย่างเท่าเทียมกันทุกคนเป็นการปฏิบัติหน้าที่ต่อประชาชนทุกคนด้วยมาตรฐานเดียวกันเพื่อช่วยลดความเหลื่อมล้ำและความขัดแย้งในชุมชน การแสดงออกอย่างเคารพและให้เกียรติที่เท่าเทียมกันที่ช่วยสร้างความไว้วางใจและความสัมพันธ์อันดีในชุมชน และการบังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบชุมชนอย่างจริงจังเป็นการเน้นการรักษาความสงบเรียบร้อยและความเป็นธรรมในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาอภิปรายผลเพื่อหาความสอดคล้องกับผลการวิจัยของนักวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะพื้นฐานในการปกครองชุมชนยึดหลักการประชาธิปไตย มีส่วนสำคัญที่ทำให้มีความสอดคล้องในเชิงความคิดเห็นที่ประชาชนต้องการมีส่วนในการดูแลชุมชนและรักษาสิทธิของตนในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูศรีปริยัตยาภิมณฑ์ (นพพล เขมนโว) (2563) ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตกร ละออศรี (2564) ผลการวิจัยพบว่า จิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างสังคหวัตถุ 4 กับการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่า หลักสังคหวัตถุธรรมมีความสัมพันธ์กับการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง โดยรวมมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก ในระดับปานกลาง (R = 0.532**) ด้านทานมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก ในระดับน้อยมาก (r = 0.182**) ด้านปิยวาจามีความสัมพันธ์ในเชิงบวก ในระดับน้อย (r = 0.214**) ด้านอัตถจริยามีความสัมพันธ์ในเชิงบวก ในระดับปานกลาง (r = 0.610**) ด้านสมานัตตามีความสัมพันธ์ในเชิงบวก ในระดับปานกลาง (r = 0.595**) เนื่องจากหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่มุ่งเน้นการยึดโยงจิตใจของคนในสังคมและการสร้างความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องโดยตรงกับ การมีจริยธรรมในบทบาทหน้าที่ของผู้นำท้องที่จึงทำให้ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยอื่นทั้งในเชิงแนวคิดและเชิงผลลัพธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณปภัช พัชรกรโชติ (2566) ผลการวิจัยพบว่า ควรดำเนินการตามหลัก 5 ประการ คือ การให้ความเคารพประชาชน การปฏิบัติตามกฎหมาย การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การประพฤติปฏิบัติตนด้วยการรักษาคำสัตย์ ปฏิญาณ และการประพฤติปฏิบัติตนด้วยความไม่ประมาทเป็นพื้นฐาน

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่า

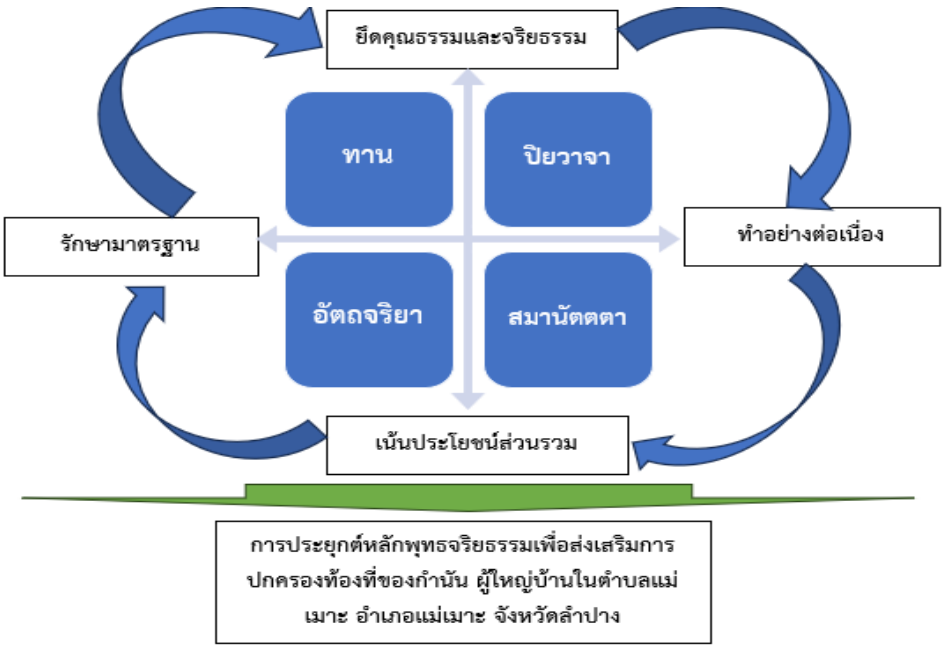
1) ด้านทาน การให้ มีวิธีการคือ การทำหน้าที่เป็นผู้เสียสละเพื่อส่วนรวม การให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนในชุมชน และการให้โอกาสและการสนับสนุนบทบาทของคนในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุมาลี บุญเรือง และสุรพล สุยะพรหม (2566) ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความนิยมทางการเมือง หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นแนวประพฤติปฏิบัตินักการเมืองควรปฏิบัติตนเป็นผู้ให้ ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา มีจิต สาธารณะ ช่วยประชาชน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ต้องเป็นผู้เสียสละเป็นเบื้องต้น เมือง นักการเมืองมีจิตใจเป็นผู้เสียสละ

2) ด้านปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก มีวิธีการคือ การพูดจาด้วยเหตุผลและเกิดประโยชน์กับส่วนรวม การเป็นผู้รักษาสัจจะรับผิดชอบคำพูดได้ และการสื่อสารด้วยความจริงใจและตั้งใจดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรณัฐ ระงับทุกข์ (2564) ผลการวิจัยพบว่า จะต้องพูดจากันด้วยถ้อยคำอันไพเราะในการ แสดงความคิดเห็นทางการเมือง ไม่พูดจาหยาบคายหรือใช้อารมณ์คุยกัน พูดคุยหรือปฏิบัติตัวต่อกันอย่างเป็นกันเอง

3) ด้านอัตถจริยา การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ มีวิธีการคือ การเป็นผู้นำที่เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของประชาชน การสนับสนุนการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่าย และการทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงและประสานความร่วมมือ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานรินทร์ สุรปญฺโญ (เอมพันธ์) (2563) ผลการวิจัยพบว่า คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ โดยการเข้าร่วมประชุมในการจัดเวทีประชุมประชาคม การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

4) ด้านสมานัตตตา การไม่เลือกปฏิบัติ มีวิธีการคือ การให้บริการประชาชนอย่างเท่าเทียมกันทุกคน การแสดงออกอย่างเคารพและให้เกียรติที่เท่าเทียมกัน และการบังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบชุมชนอย่างจริงจัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประคอง มาโต (2564) นักการเมืองวางตนพอดี วางตนเหมาะสม ทำตนเสมอตนเสมอปลาย ทำตน สม่ำเสมอ เข้าถึงง่าย ช่วยเหลือประชาชนผู้มอบคะแนนเสียงให้ มีสุขทุกข์ร่วมกัน รับผิดชอบในผลการตัดสินใจ ช่วยเหลือทุกครั้งที่ประชาชนเดือนร้อน

องค์ความรู้

แผนภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

ที่มา : สุธิพงษ์ โสลิกี, 2569.

จากแผนภาพที่ 1 ที่แสดงถึงองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากผลการวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ซึ่งได้สังเคราะห์ส่วนสำคัญที่เป็นองค์ความรู้เฉพาะจากการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

ยึดคุณธรรมและจริยธรรม เมื่อผู้นำประพฤติตนดี มีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรม ประชาชนจะเชื่อมั่นและศรัทธาในการทำงาน ทำให้การประสานงานและการขอความร่วมมือราบรื่น ผู้นำที่มีคุณธรรมจะใช้ดุลยพินิจในการแก้ไขปัญหาหรือตัดสินใจต่างๆ โดยยึดหลักความถูกต้อง ความยุติธรรม และประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ปฏิบัติต่อประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะมีฐานะชนชั้น หรือความสัมพันธ์ส่วนตัวอย่างไร ใช้หลักเหตุผลและกฎเกณฑ์ที่ถูกต้องในการแก้ไขข้อพิพาทหรือตัดสินใจเรื่องต่างๆ โดยปราศจากอคติ

ทำอย่างต่อเนื่อง การปฏิบัติหน้าที่ด้วยคุณสมบัติและหลักการต่างๆ ที่กล่าวมา ไม่ว่าจะเป็นการเสียสละ ความยุติธรรม การให้ความรู้ การสร้างเครือข่าย หรือการเน้นประโยชน์ส่วนรวมนั้น จะเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างแท้จริงได้ก็ต่อเมื่อมีการทำอย่างต่อเนื่อง ความสม่ำเสมอและไม่ย่อท้อคือพลังที่เปลี่ยนความตั้งใจให้เป็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม การกระทำที่ดีเพียงครั้งคราวอาจสร้างความประทับใจได้ แต่การทำดีอย่างสม่ำเสมอต่างหากที่สร้างความไว้วางใจและศรัทธาที่ยั่งยืนในใจของประชาชน ประชาชนจะเห็นถึงความจริงจังและจริงใจของผู้นำ

เน้นประโยชน์ส่วนรวม พร้อมที่จะเสียสละเวลา แรงกาย และความสุขส่วนตน เพื่อประโยชน์สุขของชุมชนอย่างแท้จริง กล้าที่จะรับผิดชอบต่อการตัดสินใจและการกระทำของตนเอง รวมถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ไม่ปัดความรับผิดชอบ เพื่อรับใช้ประชาชนทุกคนในพื้นที่ การยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งจะนำมาซึ่งความเชื่อมั่น ความยุติธรรม และการพัฒนาที่ยั่งยืน เมื่อประชาชนเห็นว่าผู้นำทำงานโดยคำนึงถึงประโยชน์ของทุกคนอย่างแท้จริง ไม่มีการเลือกปฏิบัติ ย่อมเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธา ทำให้พร้อมที่จะให้ความร่วมมือในทุกกิจกรรมของชุมชน

รักษามาตรฐาน การทำหน้าที่ผู้นำที่ได้รับความไว้วางใจและนำพาชุมชนให้ก้าวหน้านั้น การรักษามาตรฐาน ในทุกด้านของการปฏิบัติงานเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง มาตรฐานที่คงเส้นคงวาคือเครื่องยืนยันถึงคุณภาพ ความน่าเชื่อถือ และความยุติธรรม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการปกครองท้องที่ที่ดี เมื่อผู้นำสามารถรักษามาตรฐานการทำงานที่ดีได้อย่างสม่ำเสมอ ประชาชนจะเกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพ ความตั้งใจจริง และความเป็นมืออาชีพ ทำให้กล้าที่จะพึ่งพาและให้ความร่วมมือ การยึดมั่นในมาตรฐานที่กำหนดไว้

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง” มีบทบาทสำคัญในการดูแลความสงบเรียบร้อย การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ การบริหารงานท้องที่ให้เกิดประสิทธิภาพและได้รับการยอมรับจากประชาชนจึงจำเป็นต้องอาศัยหลักคุณธรรมควบคู่กับอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย การใช้หลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้เป็นแนวทางสร้างจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ อย่างการเสียสละเพื่อส่วนรวมเป็นที่พึ่งของประชาชน การสื่อสารด้วยความจริงใจและรับฟังความคิดเห็นด้วยการแสดงออกอย่างเคารพและให้เกียรติอย่างเท่าเทียมกัน มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและสร้างเครือข่ายของคนในชุมชน และการให้บริการประชาชนอย่างเท่าเทียม การรักษาสัจจะ รับผิดชอบต่อคำพูด และการบังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบชุมชนอย่างจริงจัง การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมในการปกครองท้องที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลแม่เมาะ เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม ควบคู่กับการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การปกครองท้องที่มีความเข้มแข็ง เป็นธรรม ประชาชนไว้วางใจ และชุมชนสามารถพัฒนาได้อย่างสงบและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สำนักงานจังหวัดลำปางควรเข้ามาส่งเสริมความรู้และพัฒนาศักยภาพกำนันและผู้ใหญ่บ้านเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้นำในการให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน และการทำหน้าที่ในการให้บริการอย่างเท่าเทียม

2) สำนักงานจังหวัดลำปางควรเข้ามาส่งเสริมทักษะการสื่อสารต่อสาธารณะให้กับกำนันผู้ใหญ่บ้านเพื่อมุ่งเน้นความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจต่อประชาชน

3) สำนักงานจังหวัดลำปางควรสนับสนุนการพัฒนาความร่วมมือและสร้างเครือข่ายของกำนันและผู้ใหญ่บ้านการทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการหรือเอกชน

4) สำนักงานจังหวัดลำปางควรส่งเสริมจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านด้วยความเสมอภาคและเท่าเทียมต่อทุกฝ่าย

5) สำนักงานจังหวัดลำปางควรส่งเสริมมาตรฐานในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการวางแผนและตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนในการทำงาน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) สำนักงานจังหวัดลำปางควรให้มีเวทีเพื่อการให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการพัฒนาความรู้ด้านกฎหมายและระเบียบปฏิบัติ

2) สำนักงานจังหวัดลำปางควรจัดอบรมทักษะการเป็นนักอำนวยความสะดวกจัดหลักสูตรที่เน้นการฝึกปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการพูดในที่ประชุมชน

3) สำนักงานจังหวัดลำปางควรจัดให้มีการชี้แจงทำความเข้าใจแนวทางการทำงานร่วมกันโดยกำหนดแนวทางและขอบเขตอำนาจหน้าที่ในการทำงานร่วมกันที่ชัดเจน

4) สำนักงานจังหวัดลำปางควรจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการกำกับดูแลและตรวจสอบที่สร้างกลไกที่ประชาชนสามารถร้องเรียน หรือให้ข้อมูล ได้อย่างสะดวกและปลอดภัย

5) สำนักงานจังหวัดลำปางควรจัดให้มีการพัฒนาความรู้และพัฒนาแพลตฟอร์มหรือแอปพลิเคชันที่ช่วยให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านสามารถ บันทึกความก้าวหน้า และรายงานผลการปฏิบัติงานตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ไปยังหน่วยงานอำเภอได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปกครองท้องที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

2) ควรศึกษา กระบวนการพัฒนาศักยภาพการปกครองของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

3) ควรศึกษา หลักพุทธธรรมอื่น ๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการปกครองท้องที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

References

กรณัฐ ระงับทุกข์. (2564). การพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปในกรุงเทพมหานคร. *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรมการปกครอง. (2557). *คู่มือกฎหมาย คณะกรรมการหมู่บ้าน*. ส่วนพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องที่ : สำนักบริหารการปกครองท้องที่กรมการปกครอง.

กรมการปกครอง. (2559). *คู่มือการปฏิบัติงานกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน.* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.

กรมการปกครอง. (2567). *สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร.* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/main page [25 กันยายน 2567].

จิตกร ละออศรี. (2564). การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน ในเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *สารนิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต***.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ณปภัช พัชรกรโชติ. (2566). การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมสำหรับนักการเมืองเพื่อพัฒนาการเมืองการปกครองท้องถิ่น จังหวัดนนทบุรี. *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เตช บุนนาค. (2548). *การปกครองระบบเทศาภิบาลของประเทศสยาม พ.ศ. 2435 – 2458*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธนากิต เรียบเรียง. (2541). *วันสำคัญไทย หนังสือวันสำคัญของไทย*. กรุงเทพมหานคร : ปิรามิด.

ประคอง มาโต. (2564). การส่งเสริมความนิยมทางการเมืองของประชาชนมีต่อนักการเมืองในจังหวัดอุทัยธานี. *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูศรีปริยัตยาภิมณฑ์ (นพพล เขมนโว). (2563). การเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร. *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต***.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป,อ,ปยุตฺโต). (2550). *ธรรมนูญชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พระพุทธศาสนา.

พระมหานรินทร์ สุรปญโญ (เอมพันธ์). (2563). การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ. *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุมาลี บุญเรือง และสุรพล สุยะพรหม. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองในจังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*. 6 (3), (พฤษภาคม-มิถุนายน 2566) : 99.

การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

The Development of a Curriculum to Enhance English Reading Literacy for Grade 5 Students.

สุดารักษ์ ปิงวัง Sudarak Pingwang
ดวงจันทร์ เดี่ยววิไล Duangchan Diowvilai
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
Lampang Rajabhat University
Pingwang.kee@gmail.com

Received 2026/01/30 *Revised* 2026/02/18 *Accepted* 2026/02/27

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 2) ศึกษาผลการใช้หลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านแม่แสม ปีการศึกษา 2568 จำนวน 16 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คู่มือการใช้หลักสูตร และแบบทดสอบวัดความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สถิติวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าทีแบบไม่อิสระ

ผลการวิจัยพบว่า

1) หลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความนำ 2) หลักการของหลักสูตร 3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4) เนื้อหาของหลักสูตร 5) การจัดการเรียนการสอน 6) สื่อ /แหล่งเรียนรู้ และ 7) การวัดและประเมินผล ผลการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร พบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และคู่มือการใช้หลักสูตรมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2) ผลการใช้หลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนตามหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยคะแนนความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษก่อนเรียนเท่ากับ 12.81 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 42.70 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 23.19 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 77.30 สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

คำสำคัญ : การพัฒนาหลักสูตร, ความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ, นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.

Abstract

The objectives of this research were to 1) develop and examine the quality of an English reading literacy curriculum for grade 5 students, and 2) to study the effects of implementing the English reading literacy curriculum for grade 5 students. Experimental Research. The sample consisted of 16 Grade 5 students from Banmaesam School in the 2025 academic year. The research instruments included a curriculum implementation manual, and an English reading literacy test. Data were analyzed using percentages, means, standard deviations, and dependent t-tests.

The research results revealed that:

1) The English reading literacy curriculum for grade 5 students comprised seven components 1) introduction, 2) curriculum principles, 3) curriculum objectives, 4) curriculum content structure, 5) teaching and learning process, 6) media/learning resources, and 7) measurement and evaluation. Expert validation showed that the curriculum had an overall appropriateness at the highest level and the curriculum implementation manual had an overall appropriateness at the highest level

2) The results of implementing The English reading literacy curriculum for grade 5 students revealed that grade 5 students who studied through the English reading literacy curriculum showed significant improvement, with mean scores increasing from 12.81 points (42.70%) to 23.19 points (77.30%). The difference was statistically

significant at the .05 level, confirming the research hypothesis, and the post-test results surpassed the 70 percent criterion set by the curriculum.

Keywords: The Development of a Curriculum, Enhance English Reading Literacy, grade 5 students.

บทนำ

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่มีบทบาทสำคัญต่อการสื่อสาร การเข้าถึงองค์ความรู้ และการดำรงชีวิตในสังคมโลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษจึงถือเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในทุกระดับการศึกษา ทั้งนี้ “การอ่าน” เป็นทักษะสำคัญที่เป็นฐานของการพัฒนาทักษะทางภาษาอื่น ๆ และเป็นเครื่องมือหลักในการเรียนรู้ตลอดชีวิต การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษอย่างมีความหมาย จึงเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในปัจจุบัน สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามแนวการจัดการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ระบุว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ กระทรวงศึกษาธิการ (2551, น.13-14)

สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในบริบทของการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยยังพบว่า ผู้เรียนจำนวนมากมีปัญหาด้านความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะการอ่านเพื่อทำความเข้าใจ ตีความ และประเมินเนื้อหา ซึ่งสะท้อนผ่านผลการประเมินระดับนานาชาติ เช่น การประเมิน PISA ที่แสดงให้เห็นว่าความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียนไทยยังอยู่ในระดับที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หากปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ อาจส่งผลกระทบต่อความสามารถในการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ตลอดจนความพร้อมในการแข่งขันและปรับตัวของผู้เรียนในสังคมโลกในอนาคต

แนวคิดสำคัญที่นำไปสู่การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ แนวคิดเรื่อง “ความฉลาดรู้ด้านการอ่าน” (Reading Literacy) ตามกรอบการประเมินของโครงการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) ซึ่งมองการอ่านเป็นกระบวนการที่มากกว่าการถอดรหัสตัวอักษร แต่เป็นความสามารถในการค้นหาข้อมูล ทำความเข้าใจ ตีความ ประเมิน และสะท้อนความคิดเห็นจากข้อความ เพื่อนำไปใช้

ในชีวิตจริง แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับวิชัย วงษ์ใหญ่ (2552) ได้กล่าวเกี่ยวกับความสำคัญของหลักสูตร ไว้ว่า เป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกระบบ โดยหลักสูตรจะเป็นแนวทางสำคัญในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียน และเป็นเครื่องมือสำหรับครูผู้สอนในการวางแผนและดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายอย่างครอบคลุม ทั้งในด้านเนื้อหาความรู้ ทักษะกระบวนการคิด ทักษะทางสังคม ตลอดจนคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เมื่อพิจารณาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นช่วงวัยสำคัญของการวางรากฐานทักษะทางภาษาและกระบวนการเรียนรู้ เด็กในช่วงวัยนี้มีความพร้อมในการพัฒนาทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน หากได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสมจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความสามารถทางภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนรู้ในบริบทของรายวิชาภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษาต่างประเทศสำหรับผู้เรียนไทย การพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านยิ่งมีความสำคัญ เนื่องจากผู้เรียนต้องเผชิญทั้งความท้าทายด้านภาษาและกระบวนการคิด ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษาปีที่ 5

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อสร้างหลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

2) เพื่อตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

3) เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ ก่อนและหลังเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การทดลองครั้งนี้ คือ One-Group Pre-test-Post-test Design

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มเครือข่ายตะเคียนปม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูนเขต 2 จำนวน 7 โรงเรียน จำนวนนักเรียนรวม 169 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย สุ่มกลุ่มโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายทุ่งหัวช้าง จำนวน 1 กลุ่ม จากทั้งหมด 4 กลุ่ม ได้กลุ่มตะเคียนปม จากนั้นสุ่มโรงเรียนมา 1 โรงเรียน เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านแม่แสม ทั้งหมดจำนวน 16 คน

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

1)หลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กำหนดเนื้อหาของหลักสูตร โดยแบ่งเป็น 3 หน่วยการเรียนรู้ จำนวน 4 สัปดาห์ๆ ละ วันละ 2 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง และจัดการเรียนการสอนในชั่วโมงลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ โดยจัดกระบวนการเรียนการสอน ตามแนว PISA ซึ่งมีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนของรูปแบบการเรียนการสอน 4 ขั้นตอน (1) ขั้นการกระตุ้นความรู้เดิมและฝึกอ่านตามต้นแบบ (2) ขั้นการวิเคราะห์โครงสร้างบทอ่าน (3) ขั้นการ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ (4) ขั้นการมีปฏิสัมพันธ์

2) คู่มือการใช้หลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมี 7 องค์ประกอบ คือ 1) ความเป็นมาและความสำคัญของหลักสูตรฯ 2) คำแนะนำการใช้หลักสูตรฯ 3) กำหนดการของหลักสูตรฯ 4) บทบาทของครูผู้สอน5) วิธีการวัดและประเมินผล 6) หน่วยการเรียนรู้ 7) แผนการจัดการเรียนรู้

3) แบบทดสอบวัดความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษแบบทดสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ คะแนนเต็ม 30 คะแนน ประเมินการอ่านด้าน การรู้ตำแหน่งข้อสนเทศในบทอ่าน การมีความเข้าใจในบทอ่าน และการประเมินและสะท้อนความคิดเห็นต่อบทอ่าน

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1. การสร้างและหาคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาเครื่องมือสำหรับการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ 1)ศึกษาเอกสารและงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร โดยในการดำเนินงานครั้งนี้ยึดกระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ Taba เป็นกรอบในการดำเนินการ 2) ร่างหลักสูตรฯ ตามองค์ประกอบของหลักสูตรที่วิเคราะห์และสังเคราะห์ไว้ 3) นำเสนอร่างหลักสูตรฯ

ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจความเหมาะสมของหลักสูตรฯ 4)ปรับปรุงแก้ไขร่างหลักสูตรตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 5)จัดทำคู่มือการใช้หลักสูตร 6)นำร่างหลักสูตรฯ และคู่มือการใช้หลักสูตรฯ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน5 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องของหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตร 7)ปรับปรุง แก้ไขและจัดพิมพ์หลักสูตรฯ เป็นรูปเล่มสมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปใช้จริงภาคสนามกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) นำแบบประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตร ซึ่งเป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับที่ผ่านการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน แล้วอย่างสมบูรณ์มาตรวจให้คะแนน

2)นำผลการตรวจให้คะแนนตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดมาคำนวณหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย

การวิเคราะห์ข้อมูลของแบบทดสอบวัดความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ

1)นำกระดาษคำตอบของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2) รวบรวมคะแนน แล้วคำนวณค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

3) เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลการทดสอบวัดความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักสูตรฯ โดยใช้สถิติทดสอบทีแบบไม่อิสระ (t-test dependent samples)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการประเมินคุณภาพของหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ปรากฏผลดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		
	$\overline{x}$	S.D.	แปลผล
1) ความนำ	4.80	0.45	มากที่สุด
2) หลักการของหลักสูตร	4.60	0.55	มากที่สุด
3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.73	0.48	มากที่สุด
4) เนื้อหาของหลักสูตร	4.80	0.45	มากที่สุด
5) การจัดการเรียนการสอน	4.73	0.60	มากที่สุด
6) สื่อ /แหล่งเรียนรู้	4.75	0.48	มากที่สุด
7) การวัดและประเมินผล	4.73	0.45	มากที่สุด
เฉลี่ย	**4.73**	**0.49**	มากที่สุด

พบว่าหลักสูตรฯ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านความนำ ด้านเนื้อหาของหลักสูตร ด้านสื่อ/แหล่งเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านหลักการของหลักสูตร

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้หลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		
	$\overline{x}$	S.D.	แปลผล
1) ความเป็นมาและความสำคัญของหลักสูตรฯ	4.60	0.55	มากที่สุด
2) คำแนะนำการใช้หลักสูตรฯ	4.80	0.45	มากที่สุด
3) กำหนดการของหลักสูตรฯ	4.60	0.55	มากที่สุด
4) บทบาทของครูผู้สอน	4.50	0.55	มากที่สุด
5) วิธีการวัดและประเมินผล	4.60	0.55	มากที่สุด
6) หน่วยการเรียนรู้	4.40	0.70	มาก
7) แผนการจัดการเรียนรู้	4.72	0.42	มากที่สุด
เฉลี่ย	**4.60**	**0.54**	มากที่สุด

พบว่าคู่มือการใช้หลักสูตรฯ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คำแนะนำการใช้หลักสูตรฯ) แผนการจัดการเรียนรู้ ความเป็นมาและความสำคัญของ

หลักสูตรฯ กำหนดการของหลักสูตรฯ วิธีการวัดและประเมินผล บทบาทของครูผู้สอน และหน่วยการเรียนรู้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ศึกษาผลการใช้หลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลจากการนำหลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏผล ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการวัดความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	ผลรวมคะแนน	$\bar{x}$	ร้อยละ	S.D.	$\bar{D}$	$S.D._D$	t
ก่อนเรียน	16	30	205	12.81	42.70	1.80	10.38	0.62	67.03
หลังเรียน	16	30	371	23.19	77.30	1.80			

*p < .05

พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เรียนด้วยหลักสูตรฯ มีคะแนนเฉลี่ยความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ ก่อนเรียนเท่ากับ 12.81 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 42.70 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 23.19 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 77.30 แสดงว่านักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าเฉลี่ยหลังเรียนด้านความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ และผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ ได้แก่ ความนำ หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างเนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ของหลักสูตร และการวัดและประเมินผล โดยจัดโครงสร้างการเรียนรู้เป็นหน่วยการเรียนรู้จำนวน 3 หน่วย รวมเวลา 12 ชั่วโมง หน่วยละ 4 ชั่วโมง ประกอบด้วยหน่วย Reading Detective (นักสืบการอ่าน), Story Adventure (การผจญภัยในเรื่อง) และ Treasure Hunt for Ideas (ล่าขุมทรัพย์ความคิด) ลักษณะดังกล่าว

สะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรไม่ได้เกิดจากการกำหนดเนื้อหาเพียงอย่างเดียว แต่พัฒนาขึ้นจากการพิจารณาบริบทของโรงเรียน ลักษณะผู้เรียน และธรรมชาติของรายวิชาภาษาอังกฤษร่วมกัน ทำให้โครงสร้างของหลักสูตรมีความสอดรับกับการนำไปใช้จริงในชั้นเรียน โดยผู้วิจัยใช้แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรระดับห้องเรียนของ Taba (1962) เป็นกรอบในการออกแบบ เนื่องจากเป็นแนวคิดที่เอื้อให้ครูสามารถออกแบบการเรียนรู้จากข้อมูลของผู้เรียนจริง และปรับการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างยืดหยุ่น กระบวนการพัฒนาหลักสูตรให้ความสำคัญกับการวินิจฉัยความต้องการเป็นลำดับแรก ทั้งจากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนเดิม หลักสูตรสถานศึกษา ความสนใจของผู้เรียน และข้อเสนอแนะจากผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน ข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่านักเรียนต้องการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษในลักษณะที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์ใกล้ตัว และช่วยเสริมความมั่นใจในการเรียนรู้ ขณะเดียวกัน แม้โรงเรียนจะมีการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษตามแนวทางปฏิบัติที่เป็นระบบและสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ยังไม่มีหลักสูตรเฉพาะที่เน้นการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การพัฒนาหลักสูตรนี้จึงเข้ามาเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว ทำให้ครูมีกรอบในการออกแบบกิจกรรมที่ชัดเจนขึ้น และสามารถกำหนดตัวชี้วัดรวมถึงเกณฑ์การประเมินผลได้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาการอ่านของผู้เรียน ผลที่ได้สอดรับกับแนวคิดของ Oliva (2005 p.16) ที่กล่าวว่าหลักสูตรเป็นแผนหรือแนวทางที่ถูกออกแบบขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ภายใต้การกำกับดูแลและความรับผิดชอบของสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะและเจตคติให้บรรลุตามเป้าหมายของการศึกษาอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงนำประเด็นที่ได้จากการศึกษาดังกล่าวมาจัดลำดับความสำคัญและออกแบบเป็นหลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ผลการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและคู่มือของหลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาตามลำดับขั้นอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การศึกษาหลักสูตร แนวคิด และข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา ควบคู่กับการเก็บข้อมูลความต้องการจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้บริหารและคณะครูที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร ภายหลังการออกแบบหลักสูตรและจัดทำคู่มือการใช้หลักสูตร ผู้วิจัยได้นำเอกสารดังกล่าวให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจพิจารณา ก่อนปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ และส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านประเมินคุณภาพอีกครั้ง จากนั้นจึงดำเนินการปรับปรุงรายละเอียดให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น และ

ผ่านการรับรองด้านจริยธรรมการวิจัยก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง แนวทางการดำเนินงานดังกล่าวสอดรับกับแนวคิดของ Tyler Model (1960) ที่ได้กล่าวถึงแนวคิดการประเมินผลหลักสูตรไว้ว่า เป็นการเน้นการพิจารณาตัดสินจากระดับการบรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ หาคำตอบจากคำถามสำคัญ 4 ข้อ คือจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่สถานศึกษาต้องการมีอะไรบ้าง ควรจัดประสบการณ์ทางการศึกษาใด เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น ควรจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไร จึงจะเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและสามารถตัดสินได้อย่างไรว่าผู้เรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 ผลการใช้หลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยหลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงสร้างของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น สามารถยกระดับความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษของผู้เรียนได้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลักสูตรถูกออกแบบโดยอิงข้อมูลจากบริบทสถานศึกษา ลักษณะผู้เรียน และธรรมชาติของรายวิชาภาษาอังกฤษ ทำให้กิจกรรมการเรียนรู้มีความเชื่อมโยงกับผู้เรียนและเอื้อต่อการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านอย่างเป็นรูปธรรม โดยองค์ประกอบของหลักสูตรถูกออกแบบให้เข้ากับการสอนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีการออกแบบอย่างเป็นระบบ โดยยึดกรอบแนวคิดความฉลาดรู้ด้านการอ่านตามแนวทางของ OECD และ PISA ซึ่งเน้นกระบวนการอ่าน 3 ขั้นตอน ได้แก่ การรู้ตำแหน่งข้อสนเทศในเนื้อเรื่อง การทำความเข้าใจเนื้อเรื่อง และการประเมินและสะท้อนความคิดเห็นต่อเนื้อเรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีรูปแบบการเรียนการสอน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการกระตุ้นความรู้เดิมและฝึกอ่านตามต้นแบบ ขั้นการวิเคราะห์โครงสร้างบทอ่าน ขั้นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ และขั้นการมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ มีโอกาสคิด วิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างความหมายจากบทอ่านด้วยตนเอง หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างแท้จริง ศักรินทร์ ศิรินัย (2563) กล่าวว่าการพัฒนาการการอ่านของนักเรียนจะเพิ่มขึ้นจากเดิม เด็กจะได้พบเจอกับหนังสือประเภทต่างๆ นอกเหนือจากหนังสือเรียน หนังสือ อ่านประกอบหนังสืออ่านให้เหมาะกับวัยและความสนใจ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังใช้กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มีหลักการอ่านเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ 4 หลักการ ซึ่งมีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนของรูปแบบการเรียนการสอน 4 ขั้นตอน คือ1) ขั้นการกระตุ้นความรู้เดิมและฝึกอ่านตามต้นแบบ 2) ขั้นการวิเคราะห์โครงสร้างบทอ่าน 3) ขั้นการ เชื่อมโยง

ความสัมพันธ์ และ 4) ขั้นการมีปฏิสัมพันธ์ มีผลให้ผู้เรียนมีความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับ ข้อค้นพบของทัศนีย์ เศรษฐพงษ์ วิภาวรรณ เอกวรรณัง. (2562) ผลจากการทดลองนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการรู้เรื่องการอ่านตามแนวทางการสอบแบบ PISA ในภาพรวมสูงกว่าก่อนการทดลอง อีกทั้งเนื้อหาของหลักสูตรมีความเหมาะสมกับระดับความสามารถและพัฒนาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้บทอ่านภาษาอังกฤษที่หลากหลาย สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน และเปิดโอกาสให้นักเรียนเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ส่งผลให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ และมีความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษอย่างลึกซึ้งและสามารถนำกลยุทธ์การอ่านไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้

ความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้หลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 1) รู้ตำแหน่งข้อสนเทศในบทอ่าน รู้ตำแหน่งข้อมูลเฉพาะในข้อความ 2) มีความเข้าใจในบทอ่าน ใช้กระบวนการสร้างความหมายจากข้อความสามารถตีความเนื้อหา เชื่อมโยงข้อมูลใหม่กับประสบการณ์เดิม 3) ประเมินและสะท้อนความคิดเห็นต่อบทอ่าน ผู้เรียนสามารถประเมินและสะท้อนคิดอย่างมีเหตุผลต่อเนื้อหาและโครงสร้างของข้อความที่ศึกษา

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ด้านความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ
ที่มา : สุดารักษ์ ปิงวัง, 2569.

แผนภาพแสดงองค์ความรู้ด้านความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ ซึ่งประกอบด้วย 3 กระบวนการ ได้แก่ การรู้ตำแหน่งข้อสนเทศในบทอ่าน การมีความเข้าใจในบทอ่าน และการประเมินและสะท้อนความคิดเห็นต่อบทอ่าน โดยมุ่งเน้นความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ

สรุป และข้อเสนอแนะ

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร หลักสูตรที่สร้างขึ้น คือ หลักสูตรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มี 7 องค์ประกอบ ในภาพรวมหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และคู่มือการใช้หลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับผลการนำหลักสูตรไปใช้ พบว่านักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เรียนตามหลักสูตรดังกล่าวมีค่าเฉลี่ยความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1)กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดนโยบายและแนวทางการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่มุ่งเน้นการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านตามแนวทางการประเมินระดับนานาชาติ ในรายวิชาภาษาอังกฤษ

2)สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่อง โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมการอ่านที่เน้นการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงนโยบายและการบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1)สถานศึกษาควรสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการอ่านภาษาอังกฤษตามแนวทาง PISA และส่งเสริมการใช้สื่อการอ่านที่หลากหลาย ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อดิจิทัล เพื่อสร้างแรงจูงใจและทัศนคติที่ดีต่อการอ่านภาษาอังกฤษ

2)สถานศึกษาควรวางแผนและส่งเสริมการพัฒนาครูผู้สอนภาษาอังกฤษอย่างเป็นระบบ โดยสนับสนุนให้ครูออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินที่มุ่งพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ

3)ควรมีการอบรมหรือพัฒนาครูผู้สอนเกี่ยวกับแนวคิดความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษและกลยุทธ์การสอนอ่านที่หลากหลายเพื่อให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1)ควรมีบทอ่านที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนนั้น ๆ เช่น สภาพแวดล้อม ชุมชน วัฒนธรรม และประสบการณ์ใกล้ตัวของผู้เรียน เพื่อช่วยกระตุ้นความสนใจและเอื้อต่อการเชื่อมโยงความรู้จากบทอ่านกับชีวิตจริงของนักเรียน

2)ควรขยายระยะเวลาในการทดลองใช้หลักสูตรให้ยาวนานขึ้น เพื่อศึกษาการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของผู้เรียนในระยะยาว และดูความคงทนของผลการเรียนรู้

References

กมลฉัตร กล่อมอิ่ม. 2559. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสะเต็มศึกษา สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู . วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 18(4) 18(4) , 334-335.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพมหานคร: คุรุสภา ลาดพร้าว.

กษมา ชนะวงศ์. (2564). รูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนเอกชน. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ณัฐวิภา สุราฤทธิ์. (2564). *การพัฒนาแบบวัดความฉลาดรู้ด้านการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ทัศนีย์ เศรษฐพงษ์. (2559). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยบูรณาการทฤษฎีโครงสร้างความรู้กับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อส่งเสริมการรู้การอ่านตาม PISA ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.* 1(1), 30-37.

ธัญญาศิริ วงค์คำปวง. (2562). การพัฒนาหลักสูตรความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

วิจิตรา แซ่โซว. (2559). การประเมินหลักสูตรกลุ่มวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เมืองไกสอนพมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต*, 16(2), 81–90.

ศึกษา เบ็ญจกูล. (2565). การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อสร้างความฉลาดรู้ด้านการอ่านสำหรับนักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2567). *รายงานผล O-NET ด้วยแผนที่ประเทศไทย.* [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล, : https://www.niets.or.th/th/catalog/view/3121 [วันที่ 9 กรกฎาคม 2568].

Khamkhong, S. (2018). Developing English L2 Critical Reading and Thinking Skills through the Pisa Reading Literacy Assessment Framework: A Case Study of Thai EFL Learners. *The Southeast Asian Journal of English Language Studies* 24, 3: 83-94.

OECD (2024), *PISA 2018 Assessment and Analytical Framework*, PISA, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/b25efab8-en.

Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice.* Harcourt, Brace & World.

การจัดการความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน

Knowledge Management of Nan Forests According to the Royal Initiative for Sustainable Development of Community Quality of Life

วรปรัชญ์ คำพงษ์ Worapat Khumpong
พระปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญฺโญ, ดร. Phrapalad Watcharapong Vachirapunyo
เด่นภูมิ อินต๊ะวัง Denphum Aintawang
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
tkhompong@gmail.com

Received 2026/02/26 *Revised* 2026/03/06 *Accepted* 2026/03/27

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) รวบรวมองค์ความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน 2)ศึกษากระบวนการจัดการความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน 3)นำเสนอการพัฒนาเครือข่ายและถ่ายทอดองค์ความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน วิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูปหรือคน และสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 8 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การรวบรวมองค์ความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน พบว่า การสังเคราะห์จากเอกสารต่าง ๆ รวมทั้งการสัมภาษณ์ การสทนากลุ่ม พบว่า แนวคิดมุ่งเน้นการแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รักษาป่าที่สามารถสร้างรายได้ พัฒนาฟื้นฟูป่าไม้ให้อาศัยร่วมกับป่า และประชาชนมีรายได้เสริมจากป่า

2) กระบวนการจัดการความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน พบว่า (1) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ความรู้เกี่ยวกับป่า (2) สกัดความรู้จากตัวคน ผ่านเวที

ทางวิชาการต่อยอดการพัฒนาองค์ความรู้ (3) รวบรวมความรู้ผ่านการจัดระบบ และนำความรู้ไปสร้างต้นแบบและทางเลือกใหม่ (4) ผนึกฝังความรู้ ส่งต่อความรู้ป่าน่านไปสู่ความรู้ฝังลึก ทั้งระดับบุคคล ทั้งชุมชนจนกลายเป็นทรัพย์สิน

3) การพัฒนาเครือข่ายและถ่ายทอดองค์ความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า (1) เสริมการมีส่วนร่วมจากเครือข่าย (2) เสริมอาชีพเครือข่าย (3) เสริมเครือข่ายตามแบบวิถีพุทธ ส่วนการประยุกต์ใช้ คือ 1) ถึงพร้อมด้วยความหมั่น 2) ถึงพร้อมด้วยการรักษา รู้จักเก็บ รักษาทรัพย์ 3) คบหาคนดีเป็นมิตร และ4)ถึงพร้อมด้วยการเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ของตน

คำสำคัญ: การจัดการความรู้, ป่าน่าน, คุณภาพชีวิต, อย่างยั่งยืน.

Abstract

This research aimed to 1) collect knowledge on Nan forests based on the royal initiative for community quality of life development 2) study the knowledge management process related to Nan forests under this royal initiative; and 3) propose guidelines for network development and knowledge transfer concerning Nan forests for sustainable community quality of life development. This study employed a qualitative research design. Data were collected through in-depth interviews with 20 key informants and focus group discussions with 8 participants. The data were analyzed using content analysis.

The findings revealed the following:

1) Knowledge collection on Nan forests The collection of knowledge on Nan forests based on the royal initiative for community quality of life development showed that, through the synthesis of various documents, interviews, and focus group discussions, the central concept emphasized sustainable solutions to natural resource problems. It focused on forest conservation that can also generate income, forest development, and restoration to enable people to live in harmony with the forest, and the creation of supplementary income opportunities from forest resources.

2) Knowledge management process on Nan forests The process of knowledge management on Nan forests based on the royal initiative consisted of four major stages (1) knowledge exchange through experiential learning about forests. (2) knowledge extraction from individuals through academic forums for further knowledge development. (3) knowledge collection through systematic organization and the application of knowledge to develop models and new alternatives; and (4) knowledge embedding and transfer, whereby knowledge about Nan forests became deeply rooted at both the individual and community levels until it became shared community property.

3) Network development and knowledge transfer The development of networks and the transfer of knowledge on Nan forests, based on the royal initiative for sustainable community quality of life development, revealed that this process (1) strengthened participation among network members (2) strengthened occupational development within networks; and (3) strengthened networks in accordance with the Buddhist way of life In practice, the application of this knowledge was reflected in four aspects: (1) diligence and perseverance in one's work (2) careful preservation and wise use of property and resources. (3) association with good and supportive people; and (4) living within one's financial means.

Keywords: knowledge management, Nan Forest, life quality building, Sustainable.

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 57 (2) บัญญัติเป็นใจความสำคัญว่า รัฐต้อง อนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุล และยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ(สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560 : 15) แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม กรมป่าไม้ได้กำหนดยุทธศาสตร์กรมป่าไม้ พ.ศ.2559-2564 ได้ให้ความสำคัญด้านป่าไม้กับการอนุรักษ์ไว้ว่าการรักษาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สร้างสมดุลของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม ใช้ประโยชน์จากทุนธรรมชาติโดยคำนึงถึงขีดจำกัดและศักยภาพ

ในการฟื้นตัว รักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากร สร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม รวมทั้งผลักดันแนวทางการประเมินมูลค่าของระบบนิเวศ และการสร้างรายได้จากการอนุรักษ์เพื่อใช้ในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น คือ 1) อนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้เพื่อสร้างสมดุลธรรมชาติ 2) อนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน 3) พัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดินแก้ไขการบุกรุกที่ดินของรัฐ(กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2559 : 40)

ยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมกำหนดวิสัยทัศน์การวิจัยไว้ว่า “ประเทศไทยมีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สมดุลเป็นธรรม และมีประสิทธิผล รวมถึงการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการเสริมสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชน” มีพันธกิจการวิจัยคือ ส่งเสริมงานวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ และเทคโนโลยีที่สอดรับกับการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน รวมถึงการป้องกัน การบำบัด และฟื้นฟูสภาวะแวดล้อมที่ถูกทำลาย ตลอดจนเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวของทุกภาคส่วน เพื่อนำประเทศไปสู่ยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์และเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมโดยมียุทธศาสตร์การวิจัย 5 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ 2) การวิจัยด้านการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ การเสริมสร้างและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน 3) การปรับกระบวนทัศน์การผลิตและการบริโภคให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 4) การวิจัยระบบการป้องกันภัยพิบัติธรรมชาติและอุบัติภัย และ5) การพัฒนาคนและสังคมให้มีสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (มูลนิธิปิดทองหลังพระ, 2554 : 15)

สถานการณ์พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย ในปี 2559 พบว่ามีที่ดินที่มีสภาพเป็นป่าประมาณ 102.17 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 31.58 ของประเทศ ในขณะที่นโยบายเกี่ยวกับการป่าไม้ของชาติกำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ไม่น้อยกว่า 40 ของพื้นที่ประเทศ ดังนั้น ประเทศไทยจะต้องเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ทั้งป่าเพื่อการอนุรักษ์ และป่าเศรษฐกิจไม่น้อยกว่า 27.24 ล้านไร่ ซึ่งรัฐบาลปัจจุบันได้พยายามหยุดยั้งและป้องกันการทำลายทรัพยากรป่าไม้อย่างจริงจังและเกิดผลสัมฤทธิ์มากกว่าช่วงที่ผ่านมา สังเกตได้จากในช่วง 41 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2516-พ.ศ.2556) พื้นที่ป่าไม้ลดลงประมาณ 36.45 ล้านไร่ หรือเฉลี่ยปีละประมาณ 8.9 แสนไร่ ในที่ในช่วงปี พ.ศ.2557 ถึง พ.ศ.2559 หรือในช่วงรัฐบาลปัจจุบัน พบว่ามีการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ทั้งหมดประมาณ 110,595 ไร่ หรือเฉลี่ปีละประมาณ

36,856 ไร่ ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญกับช่วงก่อนหน้า โดยมีอัตราการลดลงของพื้นที่ป่าไม้น้อยที่สุดตั้งแต่มีการรายงานข้อมูลของกรมป่าไม้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 อย่างไรก็ตามประเทศไทยก็ยังไม่สามารถหยุดยั้งการทำลายทรัพยากรป่าไม้ได้เด็ดขาด และยังมีปัจจัยหรือข้อจำกัดที่ยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาป่าไม้(คณะกรรมาธิการการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสภานิติบัญญัติ,2562 :1)

แหล่งกำเนิดต้นน้ำน่านซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำหลักแห่งหนึ่งของแม่น้ำเจ้าพระยา อันเป็นหัวใจสำคัญของระบบน้ำของประเทศ ดังนั้น สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราช ทรงตรัสว่า *“ข้าพเจ้ายินดีที่การสัมมนารักษ์ป่าน่านมีขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เป็นครั้งที่ 4 ท่านทั้งหลายมีส่วนช่วยงานอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าน่าน จะได้มาช่วยกันดูว่าการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มต้นจนขณะนี้ปรากฏเป็นอย่างไร เราทั้งหลายทราบกันดีว่าการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าที่ถูกทำลายไปมากแล้วเป็นงานยาก และมีรายละเอียดมากมาย กว่าจะเห็นผลต้องใช้ระยะเวลานาน ระหว่างทำงานก็ต้องพบกับอุปสรรคใหญ่น้อยที่ทำให้งานขาดความราบรื่น แต่ถ้าเราไม่ลงมือทำตั้งแต่บัดนี้ ในวันข้างหน้าความยากลำบากต้องเกิดแก่อนุชนรุ่นหลัง ซึ่งเป็นเชื้อสายของลูกเรา การอนุรักษ์ป่าน่านจึงเป็นวาระสำคัญที่ต้องเร่งลงมือทำ ทั้งต้องพยายามสร้างจิตสำนึกรู้คุณของทรัพยากรให้เกิดขึ้นและเผยแพร่ออกไปให้ทั่วถึงชุมชน การสัมมนารักษ์ป่าน่านเป็นการระดมกำลัง ระดมสมอง ระดมความคิดของหลายๆฝ่าย ผู้ทำงานจะได้หารือกันว่าควรทำสิ่งใดเพิ่มอีกบ้าง การบริหารจัดการที่ผ่านมาควรปรับปรุงอย่างไรหรือไม่ตลอดจนการโน้มน้าวให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น ควรมาพิจารณาร่วมกันว่าจะหาทางแก้ไขช่วยอย่างไร เช่น จะช่วยสร้างอาชีพหรือส่งเสริมอาชีพอย่างไรได้บ้าง เป็นต้น”*

องค์ความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริมีประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนอย่างไร มีกระบวนการจัดการความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนอย่างไร และ การพัฒนาเครือข่ายและถ่ายทอดองค์ความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริ สู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน

2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน

3) เพื่อพัฒนาเครือข่ายและถ่ายทอดองค์ความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 วิธีดังนี้

1) การศึกษาจากข้อมูลเอกสาร (Document study) เป็นการศึกษาทบทวนตำรา เอกสาร และบทความวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ตำราทางวิชาการทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสารทางวิชาการ เอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากภาครัฐ

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิดที่ได้มีการกำหนดหัวข้อศึกษาไว้อย่างกว้าง ๆ ล่วงหน้า โดยผู้วิจัยต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและสามารถยืดหยุ่นหรือปรับปรุงคำถามได้ตลอดตามสถานการณ์ของการสัมภาษณ์โดยจะเลือกกลุ่มตัวอย่างในแต่ละอาชีพ

3) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 8 รูปหรือคน เพื่อประเมินและให้คำแนะนำเกี่ยวกับผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

แนวทางในการดำเนินการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอนได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ศึกษาเอกสารวิชาการ หนังสือ ตำรา ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมการนำนโยบายสาธารณะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ชุมชนบ้านแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลด้านเอกสารวิชาการ หนังสือ ตำรา ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมการนำนโยบายสาธารณะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ชุมชนบ้านแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน นำมากำหนดกรอบแนวคิด ในการดำเนินการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ รวบรวมองค์ความรู้ป่าน่าน กระบวนการจัดการความรู้ป่าน่าน การพัฒนาเครือข่ายและการถ่ายทอดที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ป่าน่าน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อสำคัญ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) มีขั้นตอนดังนี้

1) วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมา วิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นได้ลึกซึ้ง เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2) ทำการสรุปข้อมูลการสัมภาษณ์ที่ได้ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วเป็นประเด็น เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยให้ครบทุกข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ

1) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มเฉพาะของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายและการถ่ายทอดที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ป่าน่าน มาวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปตามประเด็นหลักเพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย

2) สรุปแนวทางและข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ก่อนที่จะมีการประมวลผลและสรุป การพัฒนาเครือข่ายและการถ่ายทอดที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ป่าน่าน ต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การรวบรวมองค์ความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนพบว่า 1) การสังเคราะห์เอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับการสร้างป่าในใจคน ที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การสร้างป่าสร้างรายได้ เป็นแนวทางการพัฒนาฟื้นฟูป่าไม้ เพื่อให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกับป่า และมีรายได้เสริมจากการปลูกพืชโดยที่ไม่ทำลายป่าไม้ 2) ปราชญ์ชุมชน ผ่านสัมภาษณ์ สอบถาม การจัดกลุ่มสนทนากับจากปราชญ์ผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์ 3) การบวชป่าและสืบชาตาแม่น้ำ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 กระบวนการจัดการความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน พบว่า 1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการแบ่งปันประสบการณ์ความรู้ที่เกี่ยวกับป่าน่าน 2) การสกัดความรู้ออกจากตัวคน ผ่านการนำเสนอในเวทีวิชาการ หรือบทความตีพิมพ์ เป็นการพัฒนาองค์ความรู้ที่ ให้สื่อสารออกไปสู่ชุมชน สังคม 3) การควบรวมความรู้ กระบวนการรวมกันของความรู้ป่าน่านที่ชัดแจ้ง ผ่านการจัดระบบและบูรณาการความรู้ นำความรู้ไปสร้างต้นแบบใหม่ ไปสร้างสรรค์งานใหม่ ได้ความรู้ใหม่ 4) การผนึกฝังความรู้ การส่งต่อความรู้ป่าน่าน

ที่ชัดแจ้งไปสู่ความรู้ฝังลึก แล้วมีการนำไปใช้ในระดับบุคคล ชุมชนที่ครอบคลุมการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติ กลายเป็นทรัพย์สินของชุมชนหรือองค์กร

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 การพัฒนาเครือข่ายและถ่ายทอดองค์ความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า 1) การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชน 2) การส่งเสริมอาชีพชุมชนเครือข่ายตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) การส่งเสริมคุณภาพชีวิตชุมชนเครือข่ายตามแบบวิถีพุทธ โดยชุมชนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้าไปส่งเสริมหรือประยุกต์ใช้ คือ 1. การถึงพร้อมด้วยความหมั่น 2.การถึงพร้อมด้วยการรักษา รู้จักเก็บ รักษาทรัพย์ 3. การคบหาคนดีเป็นมิตร และการถึงพร้อมด้วยการเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเป็นอยู่พอดี การรู้จักพอเพียง มีการพอประมาณทั้งในการบริโภคและการดำเนินชีวิตที่ยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย การจัดการความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้สรุปวิเคราะห์เป็นการอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 กระบวนการจัดการความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน พบว่า

1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า การส่งเสริมระบบเกษตรที่ไม่ทำลายป่าและการปรับเปลี่ยนไปสู่พืชที่มีมูลค่าสูงเพื่อลดพื้นที่รุกรานป่า ทั้งเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติการ ผ่านกิจกรรมการแบ่งกลุ่มลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลจริงในชุมชน ก่อให้เกิดการเรียนรู้จากปัญหาและสถานการณ์จริง เกิดการร่วมกันหาแนวทางบรรเทาผลกระทบ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เวทีสัมมนารักษ์ป่าน่าน เน้นการสร้างจิตสำนึกให้เด็กและเยาวชน แนวทางสร้างป่า สร้างรายได้ เพื่อให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้โดยไม่ต้องทำลายพื้นที่สีเขียว สอดคล้องกับแนวคิดการ**จัดการความรู้ โมเดลปลาทู** ที่ว่าการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจและยากที่สุดสำหรับการจัดการความรู้ เพราะโดยทั่วไปคนมักคิดว่า ผู้มีความรู้คือผู้ที่มีอำนาจ ถ้าต้องถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นก็จะรู้สึกไม่มั่นคง ไม่มีอำนาจ อาจโดนคนอื่นแย่งตำแหน่ง แย่งหน้าที่การงาน ดังนั้น ในการจัดการความรู้ในส่วนของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงมุ่งหวังจัดการให้เกิดเหตุปัจจัยและสิ่งแวดล้อมที่จะส่งเสริมให้คนตระหนัก และพร้อมที่จะแบ่งปันและเรียนรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับผลการวิจัย **ณัฐกร เชื้อปุย** (2565) พบว่าการจัดการองค์ความรู้ต่าง ๆ สามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้ดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถถ่ายทอดความรู้และนำความรู้รวมถึงการ

จัดการองค์ความรู้ต่าง ๆ ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้การจัดการความรู้ต่าง ๆ ของทุกคนในชุมชน ผลักดันและส่งเสริมให้บุคลากรในชุมชนมีการใช้ประโยชน์จากความรู้ได้อย่างคุ้มค่าและทำให้เกิดเป็นวิสาหกิจชุมชนแห่งการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิตและสร้างให้ชุมชนเติบโตไปพร้อมกันอย่างยั่งยืน

2) การสกัดความรู้ออกจากตัวคน พบว่า กระบวนการจัดการความรู้ป่าน่านระหว่างความรู้ที่ฝังลึกกับความรู้ที่ชัดแจ้งของบุคคล กลุ่มบุคคล โดยผ่านการนำเสนอในเวทีวิชาการ หรือบทความตีพิมพ์ เป็นการพัฒนาองค์ความรู้ที่ถูกฝังอยู่ในความรู้ฝังลึก ให้สื่อสารออกไปสู่ชุมชน สังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ **พระครูสุจิณนันทกิจ** (2558) พบว่า การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในชุมชนทำให้การทำงานด้านการเกษตรผสมผสาน หัตถกรรมพื้นบ้าน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปตามวิถีชีวิตของประชาชน สอดคล้องกับแนวคิดของ **พระครูพิทักษ์นันทคุณ** (2562) พบว่า แนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากร พืชพรรณไม้ การดูแลรักษาพันธุ์ปลาและต้นน้ำ โดยการสอดแทรกในการเทศน์สั่งสอนทุกครั้งที่มีโอกาส ทั้งในโรงเรียน สถานศึกษา และงานประเพณีต่างๆ การถ่ายทอด ปลูกฝังแนวคิดนั้น พระครูพิทักษ์นันทคุณ จะใช้สื่อต่างๆ ทั้งในรูปของแผ่นพับ สไลด์ วีดีโอ เทปบันทึกเสียง และอุปกรณ์

3) การควบรวมความรู้ พบว่า กระบวนการรวมกันของความรู้ป่าน่านที่ชัดแจ้ง ผ่านการจัดระบบและบูรณาการความรู้ที่ต่างรูปแบบเข้าด้วยกัน โดยนำความรู้ไปสร้างต้นแบบใหม่ ไปสร้างสรรค์งานใหม่ ได้ความรู้ใหม่ โดยความรู้ชัดแจ้งได้จากการรวบรวมความรู้ภายในหรือภายนอกชุมชนหรือองค์กร แล้วนำมารวมกัน ปรับปรุง หรือผ่านกระบวนการที่ทำให้เกิดความรู้ใหม่ แล้วความรู้ใหม่จะถูกเผยแพร่แก่สมาชิกในชุมชนหรือองค์กร สอดคล้องกับแนวคิดของ **มูลนิธิรักษ์ป่าน่าน (มมป.)** ได้มองเห็นสำคัญของป่าไม้น่านว่าเป็นป่าต้นน้ำสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย ป่าที่ถูกรุกล้ำทำลายทำให้ภูเขาที่เคยสวยงามกลับหัวโล้น หากไม่ช่วยกันป้องกันและเร่งมือฟื้นฟูรักษาป่าไม้น่าน อนาคตคนน่าน ลูกหลานน่าน และคนไทย จะได้รับผลกระทบจากความสูญเสีย จึงได้ริเริ่มทำความเข้าใจกับสาเหตุเบื้องลึกของการตัดไม้ทำลายและลุกล้ำป่า การติดตามข้อมูลให้เห็นแนวโน้มการตัดไม้ทำลายป่าด้วยภาพถ่ายจากดาวเทียม ที่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้เป็นรายตำบล ประสานงานกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ แล้วสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจให้กับพืชผลการเกษตร ระดมสรรพกำลังทั้งหมดเท่าที่จะแสวงหาได้ เพื่อรักษาป่าไม้น่าน ทั้งยังรวบรวมองค์ความรู้ป่าน่าน จัดกิจกรรมสัมมนาวิชาการรักษ์ป่าน่าน จัดระบบและบูรณาการความรู้สู่ชุมชนสังคมน่านได้อย่างชัดแจ้ง ถือเป็นต้นแบบต้นธรรมแห่งการฟื้นฟูรักษาป่าน่าน ร่วมกับเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม และยัง

สอดคล้องกับแนวคิดของ **Ikujiro Nonaka และ Hirotaka Takeuchi** (1995) ได้อธิบายความสัมพันธ์การรวมกันของความรู้ชัดแจ้ง (Explicit knowledge) ที่ผ่านการจัดระบบ และบูรณาการความรู้ที่ต่างรูปแบบเข้าด้วยกัน เช่น นำความรู้ไปสร้างต้นแบบใหม่ ไปสร้างสรรค์งานใหม่ ได้ความรู้ใหม่ โดยความรู้ชัดแจ้งได้จากการรวบรวมความรู้ภายในหรือภายนอกองค์กร

4) การผนึกฝังความรู้ พบว่า กระบวนการที่มีการส่งต่อความรู้ป่าน่านที่ชัดแจ้งไปสู่ความรู้ฝังลึก แล้วมีการนำไปใช้ในระดับบุคคล ชุมชนที่ครอบคลุมการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติ ซึ่งความรู้ที่ชัดแจ้งถูกเปลี่ยนเป็นความรู้ฝังลึกในระดับบุคคลแล้วกลายเป็นทรัพย์สินของชุมชนหรือองค์กร ทำให้วิถีชีวิตและการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่กับป่าไม้ จำเป็นต้องอาศัยระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่าและสิ่งที่ถูกพัฒนาขึ้นมา เพื่อนำมาใช้ควบคู่กับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่า คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นแหล่งกำเนิดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ และชุมชนนำเอาภูมิปัญญามาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเปรียบเหมือนสิ่งที่นำไปใช้พัฒนาทรัพยากรให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ภูมิปัญญาที่สำคัญที่ชุมชนนำมาใช้เพื่อจัดการทรัพยากรป่า สอดคล้องกับแนวคิดของ **พระครูสุจิณนันทกิจ** (2558) การเกษตรผสมผสานหัตถกรรมพื้นบ้าน มีการนำพืชสมุนไพรในป่ามาใช้ในการดูแลรักษาและบำบัดอาการเจ็บป่วยของโรคภัยต่างๆ ภูมิปัญญาดังกล่าวนี้เป็นสิ่งถูกถ่ายทอดและสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการใช้สมุนไพรจากป่าชาวบ้านมักจะนิยมเรียกว่าหมอยา ซึ่งหมอยาถือเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้และ ภูมิปัญญาในการเลือกชนิดพืชสมุนไพร รู้วิธีการหาพืชสมุนไพร วิธีการเก็บรักษา วิธีการปรุงเป็นยารวมถึงความเชื่อในพืชเหล่านั้น อาทิ พืชสมุนไพรที่สามารถเก็บได้ตามฤดูกาลต่างๆ วันมลคลที่เหมาะสม หรือช่วงเวลาในการเก็บพืชสมุนไพร เป็นต้น และสอดคล้องกับแนวคิดของ **พระครูพิทักษ์นันทคุณ** (2562) การจัดการความรู้ป่าเป็นอีกมิติหนึ่งที่สำคัญที่จะทำให้ท้องถิ่นชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมถึงความเชื่อเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผีสาง นางไม้ แต่ละท้องถิ่นก็จะมีความแตกต่างกันไป แต่เป้าประสงค์หรือจุดมุ่งหมายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั่นก็คือ การรักษาทรัพยากรป่าไม้ไว้ให้ได้มากที่สุด ภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ เสมือนเครื่องมือที่ช่วยให้ชุมชนมีความรักและหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ของตนเอง

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 การพัฒนาเครือข่ายและถ่ายทอดองค์ความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า

1) การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจากเครือข่าย พบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในกลุ่มเป้าหมายที่เกิดการตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้อันมีผลต่อวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพของชุมชน การปลูกจิตสำนึกให้ลูกลานเยาวชนให้รักบ้านเกิด พาเขาเดินป่าด้วย การออกสำรวจป่าและร่วมกันปลูกต้นไม้ ทำฝาย ทำแนวกันไฟ เพื่อให้เขารักบ้านเกิดเมืองนอน ช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้นายทุนเข้ามาลักลอบตัดต้นไม้ ภาครัฐก็ต้องเข้ามาดูแลอาชีพให้ชาวบ้าน ถ้ามีรายได้ที่มั่นคง คงไม่ไปตัดต้นไม้เพิ่มพื้นที่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ธัชพล ยรรยงค** (2560) พบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ จังหวัดน่าน ต้องท้าความเข้าใจกับประชาชนให้รู้ถึงประโยชน์ของป่า และการอยู่ร่วมกับป่า โดยมีการมุ่งเน้นให้คน อยู่ร่วมกับป่าได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน เน้นกระบวนการสร้างองค์ความรู้จากฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน สู่แนวทางการจัดการความรู้ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นส่งเสริมและพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมตามโครงการพระราชดำริและไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การหาอาชีพที่จะให้คนอยู่กับป่าได้อย่างกลมกลืน และสร้างรายได้เพื่อเลี้ยงครอบครัว เสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **อุเทน ลาพิงค์และคณะ** (2565) ได้พบว่า ชุมชนมีกระบวนการและแนวทางในรักษาป่าชุมชนไว้โดยใช้หลักในการทรงงานในเรื่องการยึดประโยชน์ส่วนรวม และแนวทางการจัดการเชงอนุรักษ์มาเป็นพื้นฐานในกระบวนการพัฒนาการจัดการป่าชมชนแหล่งต้นน้ำ

2) การส่งเสริมอาชีพชุมชนเครือข่ายตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนในกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยที่สามารถตอบโจทย์ของการดำรงชีวิตในชุมชนอย่างยั่งยืน คือการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามกระแสพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชการที่ 9 มาประยุกต์ให้ให้ชุมชนปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักปรัขญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ประกอบด้วย การปลูกให้พอกิน คือ การปลูกต้นไม้ที่กินได้ รวมทั้งใช้เป็นยาสมุนไพร การปลูกป่า 3 อย่าง จะช่วยฟื้นฟูระบบนิเวศดินและน้ำให้กลับมาอุดมสมบูรณ์สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ธัชพล ยรรยง** (2560) พบว่า กระบวนการสร้างองค์ความรู้จากฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนสู่การจัดการความรู้ โดยการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมตามโครงการพระราชดำริ และไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้คนอยู่กับป่าได้อย่างกลมกลืน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **จุฑารัตน์ ทองอินจันทร์ และคณะ** (2564) พบว่า รูปแบบการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสม สำหรับการพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ของคนในชุมชน คือการพัฒนา

ชุมชนตามบริบทของวัดโป่งคำ ใน 4 ด้าน คือด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม เพื่อให้คนในชุมชนพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

3) ส่งเสริมคุณภาพชีวิตชุมชนตามแบบวิถีพุทธ พบว่า ชุมชนวิถีพุทธเป็นชุมชนที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าไปส่งเสริมหรือประยุกต์ใช้ ในส่วนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้นผู้วิจัยได้นำหลักประโยชน์ 4 อย่าง หรือหลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์มาประยุกต์ใช้โดยวิธีการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มย่อย ทำให้ชุมชนเครือข่ายในพื้นที่เกิดการพึ่งพาตัวเอง ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นหรือปัจจัยจากภายนอก พยายามทำทุกอย่างที่กินและกินทุกอย่างที่ทำได้ เนื่องจากของทุกอย่างที่ต้องการมีในครัวเรือนแล้ว รายได้ที่มีอย่างจำกัดก็ไม่สูญเสียกลับมีมากขึ้น สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระมหาชาญชัย ฐิเมธี** (2561) พบว่า การออมและการทำบัญชีในครัวเรือน ทำให้ก่อเกิดการประหยัด อดออม รู้จักพอเพียง พออยู่ พอกิน พอใช้ และการส่งเสริมการพัฒนาแกนนำแต่ละชุมชนเพื่อไปเผยแพร่องค์ความรู้สู่ชุมชน การส่งเสริมการสร้างค่านิยมให้ชุมชนยอมรับคุณค่าความดีของบุคคลจากคุณธรรม จริยธรรม การส่งเสริมให้ชุมชนสร้างค่านิยมในการพึ่งตนเอง ลดละเลิกอบายมุข และสิ่งเสพติดทุกชนิด และการส่งเสริมชุมชนให้ประชาชนมีการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมด้วยภูมิปัญญา การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **แพรวพรรณ เจริญวัย** (2560) พบว่า การส่งเสริมให้ประชาชนมีองค์ความรู้ ในการประกอบอาชีพและส่งเสริมรายได้มีการตั้งโครงการมีการส่งเสริมผลผลิตและการแปรรูปการเกษตรไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องส่งเสริมหัตถกรรมแกะสลัก ในโครงการถนนสายไม้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ก่อเกิดการประหยัด อดออม รู้จักพอเพียง พออยู่ พอกิน พอใช้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เพียงหทัย พงษ์สุวรรณ** (2565) พบว่า หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์เป็นหลักธรรมเพื่อความอยู่ดีมิใช่ด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว แต่เพื่อชีวิตที่ดีทุกด้าน หลักธรรมนี้ มี 4 ประการ คือ 1.อุฏฐานสัมปทา ความหมั่นเพียร 2.อารักขสัมปทา การรักษาทรัพย์และชื่อเสียง 3.กัลยาณมิตตา การมีมิตรดี 4.สมชีวิตา มีความเป็นอยู่อย่างพอดี โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นหลักต่างๆ ของชีวิตที่ดี ได้แก่ หลักการทำงานสำเร็จ หลักการจัดการทรัพย์อย่างมั่งคั่ง หลักการแสวงหากัลยาณมิตรและหลักการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดการความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน ได้ศึกษาแนวทางการรวบรวมองค์ความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริการ

พัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน กระบวนการจัดการความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน การพัฒนาเครือข่ายและถ่ายทอดองค์ความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้การจัดการความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงภาพองค์ความรู้เรื่องการจัดการความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน

ที่มา : วรปรัชญ์ คำพงษ์ และคณะ, 2569.

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาการจัดการความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการลงพื้นที่กับชุมชนกลุ่มเป้าหมาย ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และจัดประชุมกลุ่มย่อยรวบรวมข้อมูลถึงประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน ในกลุ่มเป้าหมายทั้งข้อมูลเชิงเปรียบเทียบของแหล่งพื้นที่ต่างๆ ในการจัดการความรู้ป่าน่าน โดยให้ชุมชนเป็นพื้นฐานสร้างการตระหนักถึงการรักษ์ป่าโดยการระเบิดจากภายในของชุมชน เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ป่าน่านที่มีอยู่ดั่งเดิมสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กระทรวงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และหน่วยงานรัฐอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรออกนโยบายส่งเสริมเกี่ยวกับการจัดการป่าและน้ำ อีกทั้งควรนำไปเป็นเอกสารประกอบการพิจารณาใช้มาตรการต่างเพื่อการดำเนินการในการนำกระบวนการจัดการป่าไม้ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) กระทรวงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และหน่วยงานรัฐอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมการจัดป่าชุมชนในจังหวัดน่านให้ครอบคลุมทุกพื้นที่เพื่อการแก้ไข และร่วมกันพัฒนาพื้นที่ป่าผ่านช่องทางของความรู้และภูมิปัญญาชุมชนได้อย่างแท้จริง

3) กระทรวงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และหน่วยงานรัฐอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายให้กับชุมชน เครือข่ายเยาวชนรักษ์ป่าน่านให้เข้ามาดำเนินการเรียนรู้ร่วมกันหน่วยงานรัฐ และเอกชนที่ดำเนินงานเกี่ยวกับป่าน่าน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มูลนิธิรักษ์ป่าน่าน และเครือข่ายป่าน่านทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ควรให้ผู้นำชุมชน เยาวชนมีแนวทางในการสร้างเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ในการพัฒนาชุมชน และการสร้างแรงจูงใจให้กับสมาชิกในชุมชนที่จะสร้างความเจริญให้กับชุมชน

2) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มูลนิธิรักษ์ป่าน่าน ควรมีแผนงาน โครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการความรู้ป่าน่าน ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมด้วยงบประมาณบางส่วนที่สามารถดำเนินการได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) นักวิจัย นักพัฒนาชุมชน สามารถนำไปต่อยอดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการจัดการ เพื่อพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความมั่งคง ยั่งยืนในจังหวัดน่าน

2) นักวิจัย นักพัฒนาชุมชนอื่น ๆ สามารถนำศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการความรู้ป่าน่านตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนในรูปแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนหรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

3) นักวิจัย นักพัฒนาชุมชนอื่น ๆ สามารถนำองค์ความรู้และรูปแบบการวิจัยไปศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ และจังหวัดอื่น ๆ ได้

References

กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2559). ยุทธศาสตร์กรมป่าไม้ พ.ศ.2565–2569. กรุงเทพมหานคร :

คณะกรรมาธิการการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสภานิติบัญญัติ. สำนักกรรมาธิการ 1 สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2562). การจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน. *รายงานการศึกษา.* กรุงเทพมหานคร :

จุฑารัตน์ ทองอินจันทร์ และคณะ. (2564). รูปแบบการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาตามบริบทของวัดโป่งคา ต.ดู่พงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน. *รายงานการวิจัย.* สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.

ณัฐกร เชื้อปุย. (2565). ตัวแบบกระบวนการจัดการความรู้ของวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนเพาะปลูกบุกในเขตพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย. *วิทยานิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหิดล.

ธัชพล ยรรยงค์. (2560). การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ จังหวัดน่าน. *รายงานการวิจัย.* สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูสุจิณนันทกิจ. (2558). *ความยั่งยืนในชีวิตที่เกิดขึ้น สังคมมีส่วนช่วยให้องค์ความรู้มีความงอกงามของตนเอง.* มูลนิธิสยามกัมมาจล และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).

พระครูพิทักษ์นันทคุณ. (2562). *“พระนักพัฒนา” แห่งจังหวัดน่าน.* รักษ์ป่าน่าน.

พระมหาชาญชัย ฐิเมธี. (2561). การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร. *หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แพรวพรรณ เจริญวัย. (2560). การส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลบ้านแม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์.* พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เพียงหทัย พงษ์สุวรรณ (2565). การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้บริหารธรุกิจก่อสร้างในกรุงเทพมหานคร. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 5 (2), 1-14.

มูลนิธิปิดทองหลังพระ. (2557). *รายงานประจำปี 2557 มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ*. มูลนิธิปิดทองหลังพระ.

มูลนิธิรักษ์ป่าน่าน. (มปป). *ที่มาของโครงการ “รักษ์ป่าน่าน”*. มูลนิธิรักษ์ป่าน่าน.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560.* สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

อุเทน ลาพิงค์และคณะ. (2565). “รูปแบบการจัดการป่าชุมชนแหล่งต้นน้ำ ชุมชนฐานรากบนพื้นที่สูงตามศาสตร์พระราชา จังหวัดเชียงใหม่”. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 7* (10), 27-37.

Nonaka, Ikujiro & Hirotaka Takeuchi. (1995). *The Knowledge-Creating Company : How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation*. New York : Oxford University.

การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนยากจนในตำบลซับใหญ่ อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ

Enhancing Food Security for Poor Households in Subyai Sub-district, Subyai District, Chaiyaphum Province

ฐิติรัตน์ สุนา Thitirat Suna
กรรณวิษณ์ ช่วยอุปการ Kannawit Chuai-uppakarn
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
Chaiyaphum Rajabhat University
maikow_9@hotmail.com

Received 2026/01/11 *Revised* 2026/02/17 *Accepted* 2026/02/27

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนยากจน และ 2) ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนยากจนในตำบลซับใหญ่ อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 14 คน ซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนยากจนเป้าหมายจากระบบ TPMAP ปี 2568 ที่ตกเกณฑ์ตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) และใช้ประเด็นสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 29 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มครัวเรือนยากจน 14 คน และกลุ่มภาคีพัฒนา 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพปัญหาความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนยากจน ตำบลซับใหญ่ อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ (1) ด้านปริมาณอาหาร แหล่งอาหารธรรมชาติลดลงทำให้แหล่งอาหารดั้งเดิมไม่เพียงพอ (2) ด้านการเข้าถึงอาหาร มีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจและสังคมจากการสูญเสียพื้นที่ส่วนรวม (3) ด้านการใช้ประโยชน์ มีวิกฤตสารเคมีปนเปื้อนนำไปสู่ภาวะโภชนาการที่ไม่สมบูรณ์ และ (4) ด้านเสถียรภาพ ต้องพึ่งพิงตลาดภายนอกสูงและขาดความตระหนักรู้ในการพึ่งพาตนเอง

2) แนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนยากจน ตำบลซับใหญ่ อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ (1) การสร้างแหล่งอาหารของตนเองผ่านการผลิตแบบอินทรีย์ (2) การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจฐานรากควบคู่กับการส่งเสริมความรู้และทักษะอาชีพแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร (3) การแก้ไขปัญหาสารเคมีด้วยการส่งเสริมผักอินทรีย์อย่างจริงจัง และ (4) การสร้างความตระหนักรู้ในการพึ่งพาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืนโดยไม่พึ่งพิงงบประมาณภายนอก

คำสำคัญ : ความมั่นคงทางอาหาร, ครัวเรือนยากจน, การพึ่งพาตนเอง.

Abstract

This research aimed to: 1) investigate the food security challenges of poor households, and 2) identify guidelines for enhancing food security among poor households in Subyai Sub-district, Subyai District, Chaiyaphum Province. A qualitative research design was employed, utilizing semi-structured interviews with 14 key informants who were heads of target poor households identified by the 2025 TPMAP system as failing the Basic Necessary Minimum Need (BMN) criteria. Additionally, focus group discussions were conducted with 29 key informants, divided into two subgroups: 14 representatives from poor households and 15 development partners. Data were analyzed using content analysis.

The results revealed that:

1) investigate food security challenges of poor households in Subyai Sub-district, Subyai District, Chaiyaphum Province were identified as follows: (1) Availability: natural food sources had declined; (2) Access: socio-economic constraints and loss of communal land limited food acquisition; (3) Utilization: chemical contamination led to nutritional risks; and (4) Stability: households exhibited high dependence on external markets and lacked self-reliance awareness.

2) Guidelines for enhancing food security among poor households in Subyai Sub-district, Subyai District, Chaiyaphum Province included: (1) establishing household food sources through organic production; (2) establishing grassroots economic security coupled with the promotion of knowledge and vocational skills in agricultural product processing; (3)

addressing chemical issues by strictly promoting organic farming; and (4) fostering continuous self-reliance awareness to ensure sustainability without over-relying on external budgets.

Keywords: Food security, Poor households, Self-reliance.

บทนำ

ปัญหาความยากจนและความอดอยากเป็นวาระสำคัญระดับโลก โดยองค์การสหประชาชาติ (United Nations) ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals – SDGs) จำนวน 17 ข้อ เพื่อเป็นกรอบความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน (สหประชาชาติ ประเทศไทย, 11 ธันวาคม 2568) เป้าหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงคือ SDG 1 ขจัดความยากจน และ SDG 2 ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งเน้นหลักการสำคัญคือ “ไม่เป็นการทิ้งใครไว้ข้างหลัง” ความสำคัญของความมั่นคงทางอาหาร (Food security) ถูกเน้นย้ำมากขึ้นจากวิกฤตการณ์โลก ทั้งสภาวะโลกร้อน สังคมผู้สูงอายุ และความขัดแย้งระหว่างประเทศ เช่น สงครามยูเครน ปี พ.ศ. 2565 ซึ่งล้วนกระตุ้นให้ทั่วโลกตระหนักถึงความเปราะบางของระบบอาหารและต้องเร่งสร้างความพร้อมในการปรับตัวให้อยู่รอดในสภาวะวิกฤต

ตามคำจำกัดความขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization: FAO, 2006: 1-2) ความมั่นคงทางอาหารจะเกิดขึ้นได้เมื่อประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงอาหารที่เพียงพอ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการได้อย่างสม่ำเสมอ โดยประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) การมีปริมาณอาหารพอเพียง (Availability) 2) การเข้าถึงอาหาร (Access) 3) การใช้ประโยชน์ด้านอาหาร (Utilization) และ 4) การมีเสถียรภาพทางอาหาร (Stability) องค์ประกอบเหล่านี้คือกลไกหลักที่ใช้ประเมินและแก้ไขปัญหาความมั่นคงทางอาหารทั้งในระดับมหภาคและจุลภาค ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ที่มุ่งพัฒนา "ความมั่นคงอาหารครัวไทยสู่ครัวโลก" (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.), 11 ธันวาคม 2568) อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากระบบ TPMAP ปี 2568 พบว่าสถานการณ์ความยากจนในประเทศไทยปี 2568 จากฐานข้อมูล TPMAP พบคนจนเป้าหมายตามดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) จำนวน 2,243,028 คน (ร้อยละ 6.52 ของผู้ได้รับการสำรวจทั้งหมด) โดยมีกลุ่มยากจนเป้าหมายที่ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐจำนวน 686,432 คน เมื่อจำแนกรายภาคพบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวนคนจนสูงที่สุดในประเทศคือ 938,245 คน รองลงมาคือภาคเหนือ (521,689 คน) ภาคใต้ (432,114 คน) ภาคกลาง (312,456 คน) และกรุงเทพมหานครกับปริมณฑล

(38,524 คน) ตามลำดับ สถิติดังกล่าวสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นพื้นที่หลักของงานวิจัยนี้ ซึ่งความยากจนส่งผลกระทบโดยตรงต่อมิติด้านสุขภาพและความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) และ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (เนคเทค), 11 ธันวาคม 2568)

จากรายงานวิจัยขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO, IFAD, UNICEF, WFP, และ WHO, 2025) ยืนยันว่าการเข้าถึงอาหารเพื่อสุขภาพ (Healthy diet) ยังเป็นความท้าทายหลักเนื่องจากต้นทุนอาหารที่สูงขึ้น สอดคล้องกับการวิเคราะห์ในระดับอาเซียนที่พบว่าอำนาจซื้อ (Purchasing power) เป็นกลไกสำคัญมากกว่าการมีอยู่ของอาหารเพียงอย่างเดียว (Prasetyo, Dooley, Widyastuti, & Firdauzi, 9 (2025): 2) แม้จะมีงานวิจัยทั่วไปที่ชี้ถึงความยากจนในชนบท แต่ยังขาดการศึกษาที่ละเอียดอ่อนในระดับพื้นที่ตำบลซับใหญ่ โดยเฉพาะการนำกรอบความมั่นคงทางอาหาร 4 มิติ ผนวกกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศไทยในการสร้างภูมิคุ้มกันระดับบุคคลและครัวเรือน (สศช., 2565: 1-3) หลักการเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ฐานทรัพยากรและขีดความสามารถของครัวเรือนยากจน เพื่อค้นหารากเหง้าของปัญหาความไม่มั่นคงทางอาหารที่สัมพันธ์กับดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) ซึ่งไม่ได้วัดเพียงแค่รายได้แต่รวมถึงมาตรฐานความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตในภาพรวม

สถานการณ์ความยากจนในจังหวัดชัยภูมิ พบครัวเรือนยากจนตามดัชนี MPI จำนวน 2,052 ครัวเรือน โดยเฉพาะอำเภอซับใหญ่ที่ถูกจัดเป็นพื้นที่เป้าหมายที่ต้องดำเนินการขจัดความยากจนอย่างต่อเนื่อง เมื่อเจาะลึกในพื้นที่ตำบลซับใหญ่ พบครัวเรือนยากจนตามดัชนี MPI จำนวน 14 ครัวเรือน (30 คน) ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 0.38 สูงกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัด ปัญหาหลักเกี่ยวข้องกับการเข้าถึงน้ำอุปโภคบริโภคและที่อยู่อาศัยที่มั่นคง ความยากจนนี้สัมพันธ์โดยตรงกับความมั่นคงทางอาหาร เนื่องจากรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคที่สูงกว่าร้อยละ 86 ของรายได้รวม ประกอบกับข้อจำกัดทางกายภาพของพื้นที่ที่เป็นดินร่วนปนทรายและหิน ไม่สามารถอุ้มน้ำได้ ทำให้แหล่งอาหารธรรมชาติลดลงและผลิตอาหารได้ไม่เพียงพอ (องค์การบริหารส่วนตำบลซับใหญ่, 2568: 7-12)

ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสอดคล้องระหว่างสภาพปัญหาเชิงพื้นที่ของตำบลซับใหญ่ที่มีความเปราะบางสูง กับมิติด้านความมั่นคงทางอาหารที่ยังไม่ได้รับการศึกษาอย่างลุ่มลึกในระดับครัวเรือนยากจน โดยเฉพาะในประเด็น "การเข้าถึง" และ "เสถียรภาพ" ของอาหารภายใต้ข้อจำกัดในพื้นที่

อำเภอซับใหญ่ กำลังสั่นคลอนเพราะสภาพดินฟ้าอากาศที่ไม่เอื้ออำนวย ทำให้การพึ่งพาตลาดภายนอกสูงเกินไป ซึ่งประเด็นเหล่านี้เป็นตัวแปรสำคัญที่นำไปสู่การค้นหาคำตอบว่า เหตุใดนโยบายการแก้ปัญหาความยากจนในอดีตจึงยังไม่สามารถสร้างความยั่งยืนได้ การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งหวังที่จะนำผลการศึกษามาออกแบบแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารที่สอดคล้องกับภูมิสังคม (Socio-geographical) เพื่อให้ได้แนวทางที่ตรงจุดและส่งเสริมการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน โดยอาศัยความร่วมมือจากภาคีพัฒนาในการขับเคลื่อนการพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนยากจน ตำบลซับใหญ่ อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ

2) เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนยากจน ตำบลซับใหญ่ อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมและการเก็บข้อมูลเชิงลึกจากพื้นที่จริง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขที่มีประสิทธิภาพ โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร คือ หัวหน้าครัวเรือนยากจนเป้าหมายจากระบบ TPMAP ปี 2568 ที่ตกเกณฑ์ตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) จำนวน 14 คน และภาคีพัฒนา จำนวน 15 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ระยะที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 14 คน เลือกเจาะจงจากหัวหน้าครัวเรือน หรือตัวแทนที่สนใจเป็นอาสาสมัคร และอาศัยอยู่ในพื้นที่ ไม่เป็นผู้อพยพตามฤดูกาล ตามบัญชีรายชื่อครัวเรือนที่ตกเกณฑ์ตามตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน ปี 2568 ตำบลซับใหญ่ อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นครัวเรือนเป้าหมายกลุ่มเดียวกันจากระบบ TPMAP ปี 2568 ซึ่งจากการคัดเลือกพบว่าเป็นผู้สูงอายุและมีปัญหาสุขภาพ

ระยะที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำแนกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มครัวเรือนยากจน เป็นหัวหน้าครัวเรือนเป้าหมายเดียวกับระยะที่ 1 จำนวน 14 คน 2) กลุ่มภาคีพัฒนา ได้จากการเลือกแบบเจาะจง

จากผู้ที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร การแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาชุมชน การส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตองค์รวม ได้แก่ พัฒนาการอำเภอ ผู้อำนวยการกองสวัสดิการองค์การบริหารส่วนตำบล เกษตรอำเภอ ปศุสัตว์อำเภอ ผู้อำนวยการส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หน่วยงานละ 1 คน จำนวน 6 คน และปราชญ์ชาวบ้านด้านอาหาร ผู้ใหญ่บ้าน ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 9 คน รวมจำนวน 15 คน

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

ระยะที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นใช้ศึกษาสภาพปัญหาความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนยากจน การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย ผ่านการพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปใช้จริงกลุ่มเป้าหมายต่อไป การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยนัดหมายเวลาและสถานที่ที่กลุ่มเป้าหมายสะดวก ดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัย โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ การรักษาความลับของข้อมูล และการปกปิดตัวตน เพื่อความไว้วางใจและให้ข้อมูลตามสภาพจริง ขออนุญาตบันทึกเทป ใช้วิธีการจดบันทึกข้อมูล และข้อสังเกตต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องมากที่สุด และสิ้นสุดการสัมภาษณ์เมื่อข้อมูลมีความอิ่มตัว

ระยะที่ 2 เป็นประเด็นสนทนากลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นใช้ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนยากจน การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยสร้างขึ้นครอบคลุมตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปใช้จริงกลุ่มเป้าหมายต่อไป การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจัดสนทนาแยกเป็นสองกลุ่ม ดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัย โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ การรักษาความลับของข้อมูล และการปกปิดตัวตน เพื่อความไว้วางใจ ขออนุญาตบันทึกภาพและบันทึกเสียง นำเสนอข้อมูลวิจัยจากระยะที่ 1 แต่ละกลุ่มดำเนินการสนทนา แล้วให้สรุปเป็นแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนยากจนก่อนปิดการสนทนา ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อสรุปที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลกลับไปยืนยันกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกครั้ง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและการตีความ ก่อนนำไปเรียบเรียงเป็นผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อพรรณนาและตีความข้อมูลเชิงลึกที่ได้จากการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยคัดแยกข้อมูลที่สำคัญและนำมาสังเคราะห์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาความมั่นคงทางอาหารใน 4 มิติ โดยนำเสนอข้อค้นพบในภาพรวมอย่างเป็นระบบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ระยะที่ 2 ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยผู้วิจัยทำความเข้าใจในเนื้อหาและบริบทของข้อมูลที่ได้รับจากการสนทนากลุ่ม ผ่านกระบวนการจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในรูปแบบของการพรรณนาข้อค้นพบในภาพรวมอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสรุปแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

ผลการวิจัย

การวิจัยมีข้อค้นพบที่สำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สภาพปัญหาความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนยากจน ตำบลซับใหญ่ อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนยากจนในตำบลซับใหญ่ มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันใน 4 มิติหลัก ดังนี้ 1) ด้านปริมาณอาหารพอเพียง พบว่าแหล่งอาหารตามธรรมชาติซึ่งเป็นแหล่งอาหารหลักลดลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศและสภาพภูมิอากาศที่แห้งแล้ง ทำให้ "แหล่งอาหารฟรี" ในชุมชนไม่เพียงพอต่อการบริโภคตลอดปี 2) ด้านการเข้าถึงอาหาร ครัวเรือนยากจนมีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจจากรายได้ที่ไม่แน่นอนและหนี้สิน ส่งผลให้ขาดอำนาจซื้ออาหารที่มีคุณภาพ ประกอบกับการขยายตัวของพื้นที่ทับซ้อนและที่ดินทำกินที่ลดลง ทำให้พื้นที่ส่วนรวมในการหาอาหารสูญหายไป 3) ด้านการใช้ประโยชน์ด้านอาหาร พบวิกฤตความไม่ปลอดภัยของอาหารจากการปนเปื้อนสารเคมีทางการเกษตรในพื้นที่เพาะปลูกและแหล่งน้ำ ส่งผลให้ครัวเรือนมีความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพและภาวะโภชนาการที่ไม่สมบูรณ์ 4) ด้านการมีเสถียรภาพทางอาหาร ครัวเรือนส่วนใหญ่มีลักษณะพึ่งพิงตลาดภายนอกสูง ซื้ออาหารบริโภคเกือบทั้งหมด และขาดความตระหนักรู้ในการผลิตอาหารเพื่อพึ่งพาตนเอง ทำให้เมื่อเกิดความผันผวนด้านราคาอาหารหรือวิกฤตเศรษฐกิจ ครัวเรือนจะได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนยากจน ตำบลซับใหญ่ อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ จากกระบวนการสนทนากลุ่มสามารถกำหนดแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารได้ดังนี้ 1) การสร้างแหล่งอาหารของตนเอง ส่งเสริมการผลิตอาหารใน

บริเวณที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับสภาพดินร่วนปนทราย เช่น การปลูกผักในกระถางหรือยกแคร่ และการเลี้ยงสัตว์ขนาดเล็ก โดยเน้นระบบเกษตรอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนและสร้างความปลอดภัย 2) การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจฐานราก พัฒนาทักษะการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายอุปโภคบริโภค ควบคู่กับการบริหารจัดการหนี้สินตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) การแก้ไขปัญหาสารเคมีปนเปื้อนอย่างจริงจัง สร้างความร่วมมือกับกลุ่มภาคีพัฒนาในการถ่ายทอดความรู้การทำปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ เพื่อลดการใช้สารเคมีในระดับครัวเรือนและชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม 4) การสร้างความตระหนักรู้ในการพึ่งพาตนเอง มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนวิธีคิด (Mindset) ให้ครัวเรือนยากจนเห็นความสำคัญของการสร้างความมั่นคงทางอาหารด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยไม่เน้นการรอคอยงบประมาณช่วยเหลือจากภายนอกเพียงอย่างเดียว

ตารางที่ 1 สรุปสภาพปัญหาและแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในตำบลซับใหญ่

มิติความมั่นคงทางอาหาร (FAO)	สภาพปัญหาหลัก (ความซับซ้อนของปัญหา)	แนวทางการเสริมสร้างความมั่นคง (เชิงบูรณาการ)
1. ปริมาณอาหารพอเพียง (Availability)	1) ระบบนิเวศเสื่อมโทรม แหล่งน้ำลดลง, สัตว์น้ำ/สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ (เช่น "อึ่ง") ซึ่งเป็นแหล่งอาหารฟรีลดลงอย่างน่ากังวล 2) แหล่งอาหารทางเลือก (ป่าชุมชน/ปลูกผักเอง) ไม่เพียงพอในภาพรวม	1) สร้างแหล่งอาหารของตนเอง ส่งเสริมการปลูกผักที่เหมาะสม การเลี้ยงสัตว์ และการทำประมงทดแทนแหล่งธรรมชาติ 2) สนับสนุนการผลิตยั่งยืน ถ่ายทอดองค์ความรู้การทำปุ๋ยอินทรีย์ ลดต้นทุน
2. การเข้าถึงอาหาร (Access)	1) ข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ การเข้าถึงอาหารถูกจำกัดด้วย ความรู้ อาชีพ และค่าใช้จ่าย 2) การสูญเสียแหล่งทำกินส่วนรวม การขยายตัวของชุมชนทำให้ทุ่งนา/แหล่งน้ำ ทรัพยากรส่วนรวมหายไป	1) สร้างความมั่นคงเศรษฐกิจฐานราก ส่งเสริมทักษะการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร 2) ลดค่าใช้จ่าย การมีรายได้มั่นคงควบคู่กับการผลิตอาหารเอง ลดค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารลงได้
3. การใช้ประโยชน์ด้านอาหาร (Utilization)	1) วิกฤตสารเคมีปนเปื้อน สารเคมี ในการเกษตรรุนแรงมาก เช่น กรณีอึ่งหนีตาย ส่งผลกระทบต่อสุขอนามัยอย่างร้ายแรง 2) การบริโภคตามกำลังซื้อ ครัวเรือนต้อง "ประหยัดเอา" ซึ่งส่งผลต่อภาวะโภชนาการที่ไม่สมบูรณ์	1) แก้ไขปัญหาสารเคมีจริงจัง ส่งเสริมให้ครัวเรือน ปลูกผักอินทรีย์ หรือผักปลอดสารเคมี เพื่ออาหารที่ปลอดภัย 2) การบริโภคอาหารปลอดสารพิษจะช่วย ลดภาวะการเจ็บป่วย และลดค่าใช้จ่ายเรื่องการรักษาพยาบาล

มิติความมั่นคงทางอาหาร (FAO)	สภาพปัญหาหลัก (ความซับซ้อนของปัญหา)	แนวทางการเสริมสร้างความมั่นคง (เชิงบูรณาการ)
4. การมีเสถียรภาพทางอาหาร (Stability)	1) การพึ่งพิงตลาดภายนอกสูง ขาดความยืดหยุ่น เนื่องจากยังคงพึ่งพิงตลาดและความเสี่ยงจากสารเคมีคุกคาม 2) ความมั่นคงในระยะยาวถูกบั่นทอนจากการขาดความตระหนักรู้ในการพึ่งพาตนเอง	1) สร้างความตระหนักรู้ในการพึ่งพาตนเอง และการมีแหล่งอาหารของตนเองอย่างต่อเนื่อง 2) เป้าหมายชุมชนต้องสามารถพึ่งพาตนเองได้ในทุกมิติของอาหาร โดยไม่เน้นการพึ่งพิงภายนอก

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 สภาพปัญหาความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนยากจนในตำบลซับใหญ่มีความซับซ้อนและสัมพันธ์กับปัจจัยเชิงโครงสร้างทางภูมิสังคมและเศรษฐกิจ โดยสามารถอภิปรายแยกตามมิติได้ดังนี้

ด้านปริมาณอาหารพอเพียง ผลการวิจัยพบว่าแหล่งอาหารตามธรรมชาติลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้เพราะวิกฤตภูมิอากาศและเกษตรเคมีเชิงเดี่ยวที่ใช้สารเคมีเข้มข้น ได้ทำลายความหลากหลายทางชีวภาพจนแหล่งอาหารธรรมชาติไม่สามารถทำหน้าที่เป็นคลังอาหารสำรองให้ชุมชนได้เหมือนในอดีต สอดคล้องกับแนวคิดของ นันท์นภัส จันทร, พนามาศ ตรีวรรณกุล, และ เมตตาเร่งขวนขวาย (52(1), 1-10) ที่ระบุว่าปัจจัยทางกายภาพและภัยธรรมชาติเป็นตัวสั่นคลอนเสถียรภาพและความพร้อมของอาหารในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อครัวเรือนที่พึ่งพาฐานทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพ

ด้านการเข้าถึงอาหาร การที่ครัวเรือนยากจนขาดอำนาจซื้อเนื่องจากรายได้ไม่แน่นอนและหนี้สิน ทั้งนี้เพราะวงจรความยากจนเกิดจากข้อจำกัดด้านที่ดินและแหล่งน้ำ ร่วมกับภาวะเปราะบางทางสุขภาพของผู้สูงอายุที่ทำให้ขาดโอกาสในตลาดแรงงานรายได้สูง และมีภาระหนี้สินสะสมที่บั่นทอนอำนาจซื้อที่จำกัดอยู่เดิม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Prasetyo et al (9, 2025: 2) ที่ชี้ให้เห็นว่า "อำนาจซื้อ" เป็นกลไกสำคัญที่สุดในการเข้าถึงอาหาร แม้ในพื้นที่ที่มีการผลิตอาหารแต่หากประชากรมีความยากจนหลายมิติ (MPI) ก็จะส่งผลให้ไม่สามารถเข้าถึงอาหารที่มีคุณภาพได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ธนาคารโลก (World Bank, 2025: 12-14) ที่ระบุว่าความเหลื่อมล้ำทางรายได้เป็นอุปสรรคสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน

ด้านการใช้ประโยชน์ด้านอาหาร วิกฤตการปนเปื้อนสารเคมีที่ส่งผลต่อคุณภาพอาหารและภาวะโภชนาการ ทั้งนี้เพราะการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตจากเกษตรเคมีสู่เกษตรอินทรีย์ต้องใช้ระยะเวลาในการฟื้นฟูระบบนิเวศ ประมาณ 1-3 ปี ประกอบกับครัวเรือนที่มีรายได้น้อยมักถูกบีบคั้นให้ต้องเลือกบริโภคอาหารราคาถูกแต่มีความเสี่ยงสูง สอดคล้องกับข้อค้นพบของ International Food Policy Research Institute (IFPRI) (2025: 14-18) ที่ตอกย้ำว่าข้อจำกัดด้านสินทรัพย์และรายได้บีบคั้นให้คนจนต้องเลือกบริโภคอาหารที่ราคาถูกแต่อาจมีความเสี่ยงจากสารปนเปื้อน ซึ่งส่งผลเสียต่อสุขภาวะในระยะยาว สอดคล้องกับความเสี่ยงด้านโภชนาการในกลุ่มประเทศรายได้ต่ำตามรายงานขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization (WHO), 2025: 22-23)

ด้านการมีเสถียรภาพทางอาหาร การพึ่งพิงตลาดภายนอกสูงและขาดความตระหนักรู้ในการพึ่งพาตนเองทำให้ครัวเรือนขาดภูมิคุ้มกันเมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะการพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อครัวเรือนสามารถจัดการปัจจัยการผลิตได้เอง ตั้งแต่การเก็บสะสมเมล็ดพันธุ์จนถึงการลดต้นทุนด้วยปัจจัยการผลิตในท้องถิ่น เพื่อลดการพึ่งพิงงบประมาณและกลไกตลาดภายนอก สอดคล้องกับ สศช. (2565) ที่ชี้ว่าความผันผวนของราคาวัตถุดิบและภัยแล้งซ้ำซากเป็นภัยคุกคามต่อเสถียรภาพทางอาหารของเกษตรกรรายย่อย การขาดภูมิคุ้มกันนี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการสร้างรากฐานการพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการร่วมกำหนดอนาคตตนเองสอดคล้องกับ ทฤษฎีการมีส่วนร่วม ในระดับสูงสุด คือ "

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนยากจน ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในตำบลซับใหญ่ต้องบูรณาการทั้ง 4 ด้าน (FAO) ดังนี้

1)การสร้างแหล่งอาหารของตนเองเพื่อปริมาณอาหารที่พอเพียง การส่งเสริมการผลิตอาหารในระดับครัวเรือน (Home-grown food) โดยใช้ระบบเกษตรอินทรีย์ เป็นการแก้ปัญหาการลดลงของแหล่งอาหารธรรมชาติได้อย่างตรงจุด ทั้งนี้เพราะการผลิตที่หลากหลาย เช่น การปลูกผักยกแคร่และการเลี้ยงสัตว์เล็ก ช่วยสร้าง "คลังอาหารสำรอง" ที่เก็บเกี่ยวได้ตลอดปี ลดภาระการพึ่งพิงป่าชุมชนที่เสื่อมโทรมและแก้ไขข้อจำกัดของดินร่วนปนทรายในพื้นที่ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ สิปปภาส โรจนวสุธร และ นิตยา สินเธาว์ (1(7): 1-9) ที่ระบุว่าการสร้างฐานการผลิตอาหารในที่อยู่อาศัยช่วยลดความเสี่ยงจากการขาดแคลนอาหารในระดับท้องถิ่น และยังสอดคล้องกับรายงานของ ธนาคารโลก (World Bank, 2025: 26) ที่ชี้

ว่าการสร้างความสามารถในการผลิตเองจะช่วยลดความเปราะบางของครัวเรือนเกษตรกรที่มีรายได้น้อย ซึ่งเป็นการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดตามทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology Theory)

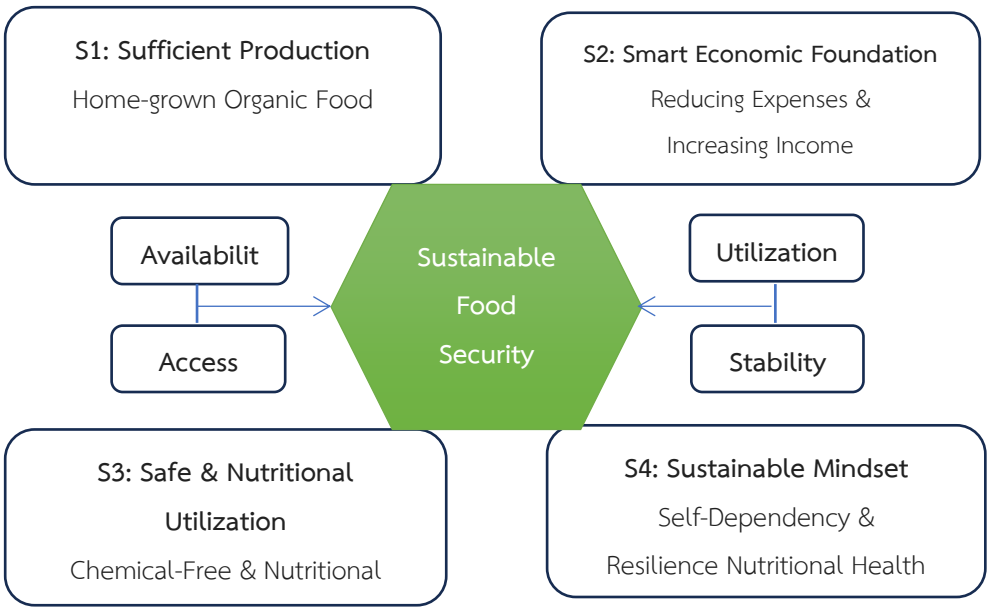
2) การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการเข้าถึงอาหาร แนวทางการพัฒนาทักษะอาชีพควบคู่ไปกับการลดรายจ่ายอุปโภคบริโภค เป็นกลยุทธ์สำคัญในการเพิ่ม "อำนาจซื้อ" ทั้งนี้เพราะการส่งเสริมทักษะการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่า การทำบัญชีครัวเรือน และการทำผลิตภัณฑ์ใช้เอง ช่วยบรรเทาภาระหนี้สินและเพิ่มสัดส่วนเงินคงเหลือเพื่อนำไปใช้จัดหาอาหารที่มีคุณภาพให้กับสมาชิกในครอบครัวได้มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Prasetyo et al (9, 2025: 2) ที่เน้นย้ำว่าความสามารถทางเศรษฐกิจเป็นกุญแจสำคัญในการเข้าถึงอาหารที่ราคาไม่แพงและมีคุณภาพ การเสริมสร้างรายได้ที่มั่นคง จึงเป็นรากฐานที่ทำให้ครัวเรือนยากจนเข้าถึงปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Needs Theory)

3) การแก้ไขปัญหาสารเคมีเพื่อการใช้ประโยชน์ด้านอาหาร การเปลี่ยนผ่านสู่เกษตรอินทรีย์เพื่อแก้ไขปัญหาการปนเปื้อนสารเคมี ทั้งนี้เพราะการใช้ปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพทดแทนเคมี ไม่เพียงแต่ลดสารปนเปื้อนในผลผลิต แต่ยังเป็นการตัดวงจรรายจ่ายค่าสารเคมีและฟื้นฟูความปลอดภัยให้กับระบบนิเวศต้นทางของอาหารอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับข้อเสนอของ IFPRI (2025: 58-62) ที่ระบุว่าคุณภาพอาหารและความปลอดภัยทางโภชนาการ (Nutritional safety) เป็นปัจจัยชี้วัดคุณภาพชีวิตของประชากรในกลุ่มประเทศรายได้ต่ำ โดยสะท้อนผลลัพธ์จากทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ระหว่างภาคีพัฒนาและชุมชนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตอินทรีย์อย่างเป็นระบบ

4) การสร้างความตระหนักรู้เพื่อเสถียรภาพทางอาหาร การมุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองของครัวเรือนโดยการปรับวิธีคิด (Mindset) เป็นการสร้างความยั่งยืนในระยะยาวแม้ในสภาวะวิกฤต ทั้งนี้เพราะเสถียรภาพที่แท้จริงเกิดจากการที่ครัวเรือนมีจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง (Self-reliance) และมีความซื่อสัตย์ต่อกระบวนการผลิตอาหารปลอดภัยเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ถาวร สอดคล้องกับ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการสร้างภูมิคุ้มกัน (Self-immunity) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของเสถียรภาพทางอาหารตามกรอบของ FAO (2006: 1-2) อันนำไปสู่ความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Ownership) และการจัดการตนเองตามแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม (Participation Theory)

องค์ความรู้

ผู้วิจัยได้ค้นพบแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารที่มีลักษณะเฉพาะสำหรับพื้นที่ตำบลซับใหญ่ สรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบ "4S-Self Reliance Model" หรือโมเดลการพึ่งพาตนเอง 4 ด้าน ดังนี้ 1)การผลิตที่เพียงพอ (S1 - Sufficient Production) การเปลี่ยนพื้นที่อาศัยที่มีข้อจำกัด ให้เป็นแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ระดับครัวเรือน เพื่อแก้ปัญหาการลดลงของแหล่งอาหารธรรมชาติและสร้างความพร้อมด้านปริมาณอาหาร (Availability) 2) ฐานเศรษฐกิจอัจฉริยะ (S2 - Smart Economic Foundation) การลดรายจ่ายอุปโภคบริโภคผ่านการพึ่งพาตนเองควบคู่กับการพัฒนาอาชีพเสริมตามศักยภาพภูมิสังคม เพื่อเพิ่มอำนาจซื้อ และยกระดับขีดความสามารถในการเข้าถึงอาหาร (Access) อย่างยั่งยืน 3)การใช้ประโยชน์ที่ปลอดภัย (S3 - Safe & Nutritional Utilization) การตัดวงจรสารเคมีทางการเกษตรด้วยวิถีอินทรีย์ เพื่อสร้างความปลอดภัยทางโภชนาการ และสุขภาวะที่ดีให้แก่สมาชิกในครัวเรือนยากจน (Utilization) 4) จิตสำนึกแห่งความยั่งยืน (S4 - Sustainable Mindset) การสร้างความตระหนักรู้และการปรับเปลี่ยนวิธีคิดให้เกิดการพึ่งพาตนเองโดยลดการพึ่งพิงงบประมาณจากภายนอก สร้างเสถียรภาพทางอาหาร (Stability) แม้ในสภาวะวิกฤต

แผนภาพที่ 1 4S-Self Reliance Model

ที่มา: กรรณวิษณ์ ช่วยอุปการ, ฐิติรัตน์ สุนา, 2569.

สรุป และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนยากจนในตำบลซับใหญ่ อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ สามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่า ครัวเรือนยากจนเป้าหมายประสบปัญหาความไม่มั่นคงทางอาหารที่ทับซ้อนกันใน 4 มิติ โดยมีสาเหตุหลักจากรายได้ที่ไม่แน่นอน หนี้สิน และข้อจำกัดทางกายภาพของดินและน้ำที่ส่งผลให้แหล่งอาหารธรรมชาติลดลง การแก้ไขปัญหาจึงต้องอาศัยแนวทาง "4S-Self Reliance Model" ซึ่งประกอบด้วย 1) การสร้างแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ระดับครัวเรือน (Sufficient Production) 2) การเสริมสร้างฐานเศรษฐกิจที่ชาญฉลาดโดยลดรายจ่ายและเพิ่มทักษะอาชีพ (Smart Economics) 3) การใช้ประโยชน์จากอาหารที่ปลอดภัยไร้สารเคมี (Safe Utilization) และ 4) การปรับเปลี่ยนวิธีคิดสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน (Sustainable Mindset) องค์ความรู้นี้จะเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนยากจนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้แม้ในสภาวะวิกฤต

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดชัยภูมิ (ก.บ.จ.ชย.) และอำเภอซับใหญ่ ควรนำข้อมูลจากระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (TPMAP) มาเป็นฐานในการออกแบบนโยบายการกระจายทรัพยากรเพื่อสร้างระบบนิเวศการผลิตอาหาร โดยเฉพาะการสนับสนุน "โครงสร้างพื้นฐานขนาดย่อมระดับครัวเรือน" เช่น ระบบจัดเก็บน้ำฝนและระบบกรองน้ำสำหรับพื้นที่ดินร่วนปนทรายในตำบลซับใหญ่ เพื่อลดอุปสรรคทางกายภาพที่ขวางกั้นการเข้าถึงอาหารและเสถียรภาพของกลุ่มครัวเรือนยากจนเป้าหมายอย่างตรงจุด

2) องค์การบริหารส่วนตำบลซับใหญ่ ควรกำหนดนโยบายให้มีการบรรจุโครงการส่งเสริมการสร้างแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ระดับครัวเรือนไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566 - 2570) โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนบทบาทของรัฐจาก "ผู้สงเคราะห์" เป็น "ผู้สนับสนุนทักษะและการจัดการ" ผ่านการสร้างเครือข่ายภาคีพัฒนา เพื่อลดความเสี่ยงจากการปนเปื้อนสารเคมีในอาหาร และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ครัวเรือนยากจนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระยะยาว

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ควรส่งเสริมให้ครัวเรือนยากจนเริ่มต้นผลิตอาหารในบริเวณที่อยู่อาศัย โดยใช้เทคนิคการเกษตรที่ไม่พึ่งพาทรัพยากรดินและน้ำในปริมาณมาก เช่น การปลูกผักยกแคร่หรือการปลูกผักใน

ภาชนะ เพื่อแก้ปัญหาข้อจำกัดของดินร่วนปนทราย และควรจัดตั้ง "ธนาคารเมล็ดพันธุ์และต้นกล้าอินทรีย์" ในระดับชุมชน เพื่อลดต้นทุนในการเริ่มต้นผลิตอาหารให้กับครัวเรือนที่มีรายได้น้อย

2) ภาคีพัฒนาในพื้นที่ ควรจัดอบรมทักษะการทำบัญชีครัวเรือนอย่างง่าย เพื่อให้ครัวเรือนเป้าหมายเห็นตัวเลข "ค่าใช้จ่ายอาหาร" ที่ลดลงจากการพึ่งพาตนเอง ควบคู่ไปกับการฝึกทักษะอาชีพเสริมที่สอดคล้องกับภูมิสังคม เช่น การแปรรูปผลิตผลการเกษตรในท้องถิ่น เพื่อสร้างรายได้และเพิ่มอำนาจซื้อ

3) หน่วยงานด้านสาธารณสุขและเกษตรอำเภอ ควรลงพื้นที่ให้ความรู้เรื่องพิษภัยของสารเคมีและสาธิตการทำสารชีวภัณฑ์ทดแทน เช่น น้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยหมัก เพื่อให้ครัวเรือนยากจนสามารถเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการ ซึ่งจะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพในระยะยาว

4) ควรใช้กระบวนการ "เพื่อนช่วยเพื่อน" โดยให้ครัวเรือนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จเป็นพี่เลี้ยงให้กับครัวเรือนยากจนอื่น ๆ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าการพึ่งพาตนเองสามารถทำได้จริง พร้อมทั้งมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นให้เกิดความตระหนักรู้ในการ "สร้างความมั่นคงด้วยตนเอง"

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการวิจัยเชิงติดตามผลในระยะยาว เพื่อประเมินว่าเมื่อครัวเรือนยากจนนำแนวทาง 4S-Self Reliance Model ไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องแล้ว จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของดัชนีความยากจนหลายมิติในมิติอื่น ๆ เพื่อยืนยันประสิทธิภาพของโมเดลในการแก้ปัญหาความยากจน

2) ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำและดินที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมของอำเภอซับใหญ่โดยเฉพาะ เช่น การพัฒนาระบบน้ำหยดต้นทุนต่ำจากวัสดุเหลือใช้ หรือการคัดเลือกสายพันธุ์พืชพื้นถิ่นที่ทนแล้งและมีคุณค่าทางโภชนาการสูง (Local Superfood) เพื่อให้ครัวเรือนยากจนที่มีข้อจำกัดด้านกายภาพสามารถรักษาระดับการผลิตอาหารได้ตลอดทั้งปี แม้ในช่วงที่แห้งแล้งจัด

References

นันท์นภัส จันทร, พนามาศ ตรีวรรณกุล, และ เมตตา เร่งขวนขวาย. (2564). “การปรับตัวต่อสถานการณ์ภัยแล้งของเกษตรกรผู้ปลูกผัก ตำบลนาคู อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. *วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร*, 52(1), 1-10.

สิปปภาส โรจนวสุธร และ นิตยา สินเธาว์. (2566). “แนวทางการส่งเสริมการประยุกต์ใช้เกษตรอัจฉริยะและเกษตรอินทรีย์ เพื่อยกระดับความมั่นคงทางอาหาร ในพื้นที่อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา”. *Procedia of Multidisciplinary Research*, 1(7), 1-9.

สหประชาชาติ ประเทศไทย. *เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทย.* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://thailand.un.org/th/sdgs [11 ธันวาคม 2568].

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.). (2565). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม).* สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.). *รายงานภาวะสังคมไทยไตรมาสที่สี่ และภาพรวมปี 2566*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://www.nesdc.go.th/wordpress/wp-content/uploads/2025/06/2566_q4_002_news_th.pdf [11 ธันวาคม 2568].

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) และ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (เนคเทค). *ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (TPMAP).* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://www.tpmap.in.th/2568 [11 ธันวาคม 2568].

องค์การบริหารส่วนตำบลซับใหญ่. (2567). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570) ฉบับทบทวน พ.ศ. 2567*. ชัยภูมิ : องค์การบริหารส่วนตำบลซับใหญ่.

Food and Agriculture Organization (FAO). (2006). *Food security: Policy brief*. (Issue 2). Rome : FAO.

International Food Policy Research Institute (IFPRI). (2025). *Global food policy report: Addressing income and asset inequality for sustainable food systems*. Washington, DC : International Food Policy Research Institute.

Prasetyo, A. S., Dooley, K. E., Widyastuti, K., & Firdauzi, A. (2025). “Comparing national food security policies in Indonesia and Thailand: A systematic meta-synthesis approach”. *Frontiers in Sustainable Food Systems, 9*, (2025) : 1-12.

World Bank. (2025). *Thailand's poverty trends and the role of social protection: Slowing progress and the need for resilient social transfers*. Washington, D.C.: World Bank Group.

World Health Organization (WHO). (2025). *Monitoring progress on affordable healthy diets: High cost of nutritious food in low-income countries.* Geneva : World Health Organization.

ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

The Relationship between School Administrators' Skills in Digital Era and Performance Motivation of Teachers under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office1

ณัฐริกา คลังอุดม Nattharika Klangaudom
อาคม อึ่งพวง Arkom Eungpuang
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
Northeastern University
6783110038@neu.ac.th

Received 2026/02/11 *Revised* 2026/03/06 *Accepted* 2026/03/17

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล 2) ศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู รวมจำนวน 318 คน สูตรคำนวณของ Taro Yamane มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.989 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัย พบว่า

1) ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2) แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

3) ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง (r = 0.898) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา**,** ยุคดิจิทัล**,** แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู**.**

Abstract

The purposes of this research were to: (1) examine the skills of school administrators in the digital era, (2) investigate teachers' work motivation, and (3) analyze the relationship between school administrators' skills in the digital era and teachers' work motivation under the Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 1. This study employed a quantitative research design. The sample consisted of 318 school administrators and teachers, determined using Yamane's formula at the .05 level of precision and selected through stratified random sampling. The research instrument was a five-point rating scale questionnaire. The Index of Item–Objective Congruence (IOC) ranged from 0.67 to 1.00. The overall reliability coefficient was 0.989, with reliability values of 0.984 for administrators' skills in the digital era and 0.976 for teachers' work motivation. The statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's product–moment correlation coefficient.

The research findings revealed that:

1) the overall level of school administrators' skills in the digital era under the Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 1 was at a high level. The highest mean score was found in digital skills for whole-system organizational management, followed by digital citizenship skills, technological leadership skills, and digital communication skills, respectively, whereas the lowest mean score was innovation leadership skills.

2) Teachers' work motivation was overall at a high level. The highest mean score was found in the nature of work, followed by recognition, organizational

relationships, career advancement, and working conditions, respectively, while the lowest mean score was compensation.

3) The relationship between school administrators' skills in the digital era and teachers' work motivation showed a high positive correlation, which was statistically significant at the .01 level.

Keywords: School Administrators' Skills, Digital Era, Teachers' Work Motivation**.**

บทนำ

ปัจจุบันโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลและระบบสารสนเทศ ทำให้ข้อมูลข่าวสารเข้าถึงได้ไร้ขีดจำกัด การเรียนรู้จึงเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา และขยายจากห้องเรียนสู่เครือข่ายระดับโลก การจัดการศึกษาของชาติจึงต้องปรับตัว โดยมุ่งพัฒนาทักษะ ที่จำเป็นของเยาวชน ครู และผู้บริหาร เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวทางนี้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2562 (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2562 ที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม รวมถึงเปิดโอกาสให้สถานศึกษาบริหารจัดการได้อย่างอิสระ คล่องตัว และมีเสรีภาพทางวิชาการ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542) การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลเป็นทั้งการบริหารการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาและการบริหารเทคโนโลยีควบคู่กัน ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่อง โดยต้องนิเทศ ติดตาม และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับนโยบายสถานศึกษา ประเด็นสำคัญคือการสร้างวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง การจัดการความรู้ และการทำงานแบบเครือข่าย ควบคู่กับการยอมรับนวัตกรรมและการเข้าถึงเทคโนโลยี ผู้บริหารจึงต้องมีสมรรถนะในการเชื่อมโยงความรู้ให้เหมาะกับผู้เรียนยุคดิจิทัล เพื่อบรรลุเป้าหมายการศึกษา คือ การเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ความสำเร็จในการทำงาน และการพัฒนาสังคมประเทศชาติ โดยยังคงเอกลักษณ์ วัฒนธรรม และคุณธรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (สุกัญญา แช่มช้อย, 2562 : 14)

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องมีทักษะของผู้บริหารยุคดิจิทัลที่ครอบคลุมมากกว่าการใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการ หากแต่ต้องผสานทักษะด้านภาวะผู้นำ การคิดเชิงระบบ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการสร้างความร่วมมือระหว่างบุคลากร เพื่อให้สามารถ

ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและบริบททางสังคมที่รวดเร็ว พร้อมทั้งสนับสนุนครูให้จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ ในขณะเดียวกัน ครูซึ่งเป็นกลไกหลักของสถานศึกษา ต้องรับผิดชอบทั้งงานสอน งานวิชาการ และงานพัฒนาผู้เรียน การมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดระดับความทุ่มเทและประสิทธิภาพในการทำงาน ดังนั้น ทักษะดิจิทัลและภาวะผู้นำของผู้บริหารจึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับแรงจูงใจของครู กล่าวคือ เมื่อผู้บริหารสามารถจัดสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยี ลดภาระงานที่ไม่จำเป็น และตอบสนองความต้องการด้านความมั่นคง การยอมรับ การสร้างขวัญกำลังใจ และความก้าวหน้าของครูได้อย่างเหมาะสม ย่อมทำให้ครูเกิดความพึงพอใจและแรงจูงใจในการทำงานสูงขึ้น ขณะเดียวกัน เมื่อครูมีแรงจูงใจและความต้องการพัฒนาตนเองในระดับที่สูงขึ้น ก็จะสะท้อนกลับไปผลักดันให้ผู้บริหารต้องยกระดับทักษะดิจิทัลและแนวทางการบริหารให้สอดคล้องกับความต้องการดังกล่าว ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีแรงจูงใจของ Maslow ที่อธิบายว่า มนุษย์จะเกิดแรงจูงใจเมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองเป็นลำดับขั้น และเมื่อก้าวสู่ความต้องการขั้นสูง ย่อมต้องการสภาพแวดล้อมและการสนับสนุนที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น (ขจรศักดิ์ ธรรมธัชกุล, 2564 : 22)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 รับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในอำเภอเมืองขอนแก่น บ้านฝาง และพระยืน โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณธรรม ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และความเสมอภาคทางการศึกษา ภายใต้การบริหารตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในยุคดิจิทัล ผู้บริหารจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีและระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการทำงานของครู ซึ่งมีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน แม้มีจุดแข็งด้านการบริหารและการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง แต่ยังเผชิญความท้าทายด้านทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยี (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1, 2568 : 10)

จากสภาพและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ที่จะส่งผลให้ครูมีแรงจูงใจในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

2) เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ปีการศึกษา 2568 152 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 113 คน ครูผู้สอน จำนวน 1,838 คนรวมทั้งสิ้น 1,951 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตรของ Taro Yamane (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 332 คน จากนั้นสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดสถานศึกษาเป็นฐาน ได้แก่ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ และคำนวณตัวอย่างตามสัดส่วนของจำนวนผู้บริหารและครูในโรงเรียนแต่ละขนาด

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ มุ่งสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงานของผู้ตอบแบบสอบถาม และขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำนวน 5 ด้าน ดังนี้ 1) ทักษะภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี 2) ทักษะดิจิทัลในการบริหารจัดการองค์การทั้งระบบ 3) ทักษะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและการคิดเชิงนวัตกรรม 4) ทักษะพลเมืองดิจิทัลและความฉลาดทางสังคม 5) ทักษะการถ่ายทอดและการสื่อสารดิจิทัล ลักษณะของแบบสอบถามเป็นชนิดมาตราประมาณค่าซึ่งมีระดับการปฏิบัติการ 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านความสำเร็จของงาน 2) ด้านการยอมรับนับถือ 3) ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ 4) ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมีระดับการปฏิบัติการ 5 ระดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) นำข้อมูลของแบบสอบถามตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามถามตรวจสอบรายการ (Check List) นำมาแจกแจงความถี่ (Frequency**)** เป็นรายข้อใช้วิเคราะห์คำนวณค่าร้อยละ (Percentage)

2) นำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 2 เกี่ยวกับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบ มาตรประมาณค่า (Rating Scale) นำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์น้ำหนัก 5 ระดับ จากนั้นนำไปบันทึกและวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3) ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 3 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) นำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์น้ำหนัก 5 ระดับ จากนั้นนำไปบันทึกและวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4) นำข้อมูลที่ได้แปลความหมายของระดับความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาขอนแก่นเขต 1 โดยการหาค่าของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน สัน (Pearson' product moment correlation coefficient) ได้แล้วนำค่าไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (ชูศรี วงศ์รัตนะ, 2553)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ศึกษาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย,ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน

ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านทักษะภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี	4.08	0.40	มาก
2. ด้านทักษะดิจิทัลในการบริหารจัดการองค์การทั้งระบบ	4.18	0.52	มาก
3. ด้านทักษะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม	4.05	0.40	มาก
4. ด้านทักษะพลเมืองดิจิทัล	4.11	0.27	มาก
5. ด้านทักษะการสื่อสารดิจิทัล	4.06	0.43	มาก
รวม	4.09	0.34	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านทักษะดิจิทัลในการบริหารจัดการองค์การทั้งระบบ รองลงมา คือ ด้านทักษะพลเมืองดิจิทัล ด้านทักษะภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี ด้านทักษะการสื่อสารดิจิทัล ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุด คือ ด้านทักษะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการยอมรับนับถือ	4.12	0.46	มาก
2. ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ	4.16	0.54	มาก
3. ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่	4.09	0.40	มาก
4. ด้านความสัมพันธ์ในองค์การ	4.10	0.46	มาก
5. ด้านค่าตอบแทน	4.06	0.30	มาก
6. ด้านสภาพการปฏิบัติงานที่ดี	4.08	0.41	มาก
รวม	4.10	0.34	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ รองลงมา คือ ด้านการยอมรับนับถือ ด้านความสัมพันธ์ในองค์การ ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ ด้านสภาพการปฏิบัติงานที่ดี ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุด คือ ด้านค่าตอบแทน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในในยุคดิจิทัล กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

ตัวแปร	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	Y6	Yรวม
X1	.629**	.765**	.651**	.610**	.364**	.635**	.788**
X2	.667**	.894**	.745**	.682**	.442**	.747**	.900**
X3	.531**	.724**	.665**	.553**	.410**	.621**	.750**
X4	.408**	.482**	.422**	.393**	.275**	.401**	.511**
X5	.499**	.708**	.643**	.566**	.381**	.642**	.737**
Xรวม	.663**	.873**	.761**	.683**	.454**	.744**	.898**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีความสัมพันธ์กันทางบวกมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ทุกค่า ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยภาพรวมมีค่าความสัมพันธ์กัน อยู่ในระดับสูง (r = 0.898) สำหรับคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ ทักษะดิจิทัลในการบริหารจัดการองค์การทั้งระบบกับลักษณะของงานที่ปฏิบัติ (r = 0.894) รองลงมา คือ ทักษะภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีกับลักษณะของงานที่ปฏิบัติ (r = 0.765) ส่วนคู่ที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุด คือ ทักษะพลเมืองดิจิทัลกับค่าตอบแทน (r = 0.275)

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านทักษะดิจิทัลในการบริหารจัดการองค์การทั้งระบบ ทั้งนี้เพราะว่าเนื่องจากเขตพื้นที่มีการขับเคลื่อนนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง กำหนดให้สถานศึกษาใช้ระบบสารสนเทศเป็นกลไกหลักในการดำเนินงาน เช่น ระบบ AMSS++ และ Smart Area สำหรับงานสารบรรณ งบประมาณ และฐานข้อมูล DMC ทำให้ผู้บริหารต้องใช้งานจริงอย่างสม่ำเสมอ จนเกิดความชำนาญและบูรณาการเทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานประจำวัน ควบคู่กับการจัดอบรมและพัฒนาศักยภาพด้านดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน คือ วิชาการ งบประมาณ บุคคล และบริหารทั่วไป การสนับสนุนเชิงระบบดังกล่าวสะท้อนวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการใช้เทคโนโลยี ส่งผลให้ระดับทักษะดิจิทัลของผู้บริหารสูงกว่าด้านอื่น ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญยานี ชอบจิตร (2565) ได้ศึกษาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาวาวี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ กาญจนา นามวงศ์ (2566) ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่าทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐกานต์ แย้มชื่น (2566) ซึ่งทำการวิจัยเรื่องทักษะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม

การศึกษาเอกชน พบว่า ทักษะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน อยู่ในระดับมาก เช่นกัน

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า โดยรวมของแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงความกระตือรือร้นและความมุ่งมั่นในการทำงาน อันเป็นผลจากสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติหน้าที่ โดยด้านที่สูงสุดคือ ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ เนื่องจากเขตพื้นที่มุ่งบริหารงานบุคคลโดยมอบหมายงานให้ตรงกับความรู้ความสามารถ ควบคู่กับการส่งเสริมนวัตกรรมผ่านระบบข้อตกลงในการพัฒนางาน (PA) ที่เปิดโอกาสให้ครูออกแบบการจัดการเรียนรู้และสร้างผลงานตามความสนใจของตนเอง ส่งผลให้งานมีความท้าทาย น่าสนใจ และเอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์ จึงช่วยกระตุ้นให้ครูเกิดความพึงพอใจ เต็มใจ และมุ่งมั่นปฏิบัติงานเพื่อบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของบุญวัฒน์ คำชูราษฎร์ (2564) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ผลการศึกษา พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ อานุภาพ คำชนะ (2565) ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่าแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิดาภา ศรีสังข์ (2566) ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครราชสีมา พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เช่นกัน

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ทุกค่า ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยภาพรวมมีค่าความสัมพันธ์กัน อยู่ในระดับสูง (r = 0.898) สำหรับคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด ได้แก่ ทักษะดิจิทัลในการบริหารจัดการองค์การทั้งระบบกับลักษณะของงานที่ปฏิบัติ (r = 0.894) ทั้งนี้เพราะว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มุ่งขับเคลื่อนการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์บน

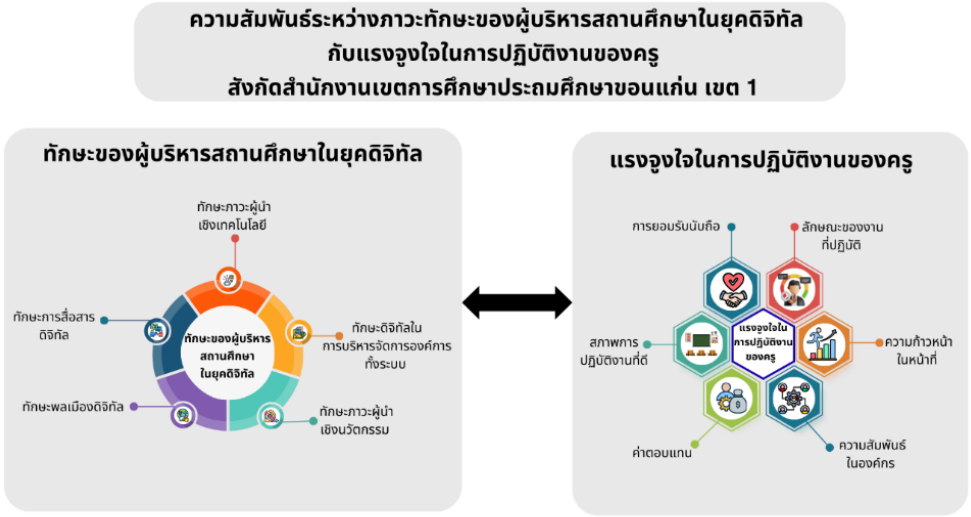
ฐานเทคโนโลยีดิจิทัล โดยนำระบบสารสนเทศมาใช้ในการบริหารงานทั้ง 4 ฝ่ายอย่างเป็นระบบ เมื่อผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมในการบริหารจัดการจะก่อให้เกิดฐานข้อมูลที่ถูกต้อง ครอบคลุม การมอบหมายงานสอดคล้องกับความรู้ ความสามารถและความถนัดของครู ขณะเดียวกัน การบริหารทรัพยากรและงบประมาณผ่านระบบดิจิทัลช่วยลดขั้นตอนงานธุรการที่ซ้ำซ้อน ทำให้ครูมีเวลาในการพัฒนางานด้านการจัดการเรียนการสอนและการสร้างสรรค์นวัตกรรมมากขึ้น ลักษณะงานจึงมีความน่าสนใจ ท้าทาย และเอื้อต่อการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เมื่อระบบบริหารสนับสนุนให้ครูได้ปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับศักยภาพของตนเอง จึงส่งผลให้ครูเกิดแรงจูงใจในการทำงานอย่างเต็มใจและมีความสุข ไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณิศรานันท์ ขันทอง (2564) ได้ศึกษาทักษะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวกอยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับงานวิจัย ณัฐพล หงส์คำ (2565) ได ศึกษาเรื่องความสัมพันธระหว่างทักษะการบริหารของผู่บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต **1** กลุมโรงเรียนที่ 2 ผลการศึกษา พบวา มีความสัมพันธทางบวกใน ระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับ กิตติพงษ์ ทะสา (2565) ได้ศึกษาความสัมพันธระหวางทักษะของผูบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 ซึ่งพบว่ามีคาอยู่ในระดับสูง ซึ่งมีความสัมพันธในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับ ทิพาวรรณ จงประเสริฐ (2568) ได้ศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการแม่สาย **–** เวียงพางคำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของ ผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

องค์ความรู้

ผลการวิจัยทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (r = 0.898) สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อผู้บริหารมีทักษะดิจิทัลสูงขึ้น แรงจูงใจในการทำงานของครูจะเพิ่มขึ้นตามไปด้วยอย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ยังพบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ในด้านทักษะดิจิทัลในการบริหารจัดการองค์การทั้งระบบกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 (r = 0.894) แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานด้วยระบบดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพช่วยให้ครูรับรู้ว่างานมีความชัดเจน ทันสมัย ลดภาระงานซ้ำซ้อน และเอื้อต่อการทำงานอย่างมีคุณค่า ส่งผลต่อแรงจูงใจภายในโดยตรง

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลควรมุ่งเน้นการบริหารจัดการองค์กรด้วยเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีและการสื่อสารดิจิทัล เพื่อยกระดับแรงจูงใจในการทำงานของครูอย่างยั่งยืน กล่าวได้ว่า โรงเรียนในยุคดิจิทัลไม่ได้ต้องการเพียง “ผู้บริหารที่ใช้เทคโนโลยีได้” แต่ต้องการ ผู้นำที่สามารถออกแบบระบบงานดิจิทัลที่ทำให้ครูรู้สึกว่างานมีคุณค่า มีความก้าวหน้า และมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงาน ซึ่งเป็นแกนหลักของแรงจูงใจเชิงวิชาชีพในศตวรรษที่ 21

ภาพที่ 1 องค์ความรู้

ที่มา : ณัฐริกา คลังอุดม และอาคม อึ่งพวง, 2568

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้ในการบริหาร และพัฒนาองค์การ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลอย่างเป็นระบบ โดยเน้นทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการองค์การทั้งระบบ การสื่อสาร และการสร้างนวัตกรรม เพื่อยกระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูอย่างยั่งยืน

2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ควรกำหนดนโยบายการประเมินสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลการประเมินมาใช้วางแผนพัฒนา และเชื่อมโยงกับการสร้างแรงจูงใจและบรรยากาศการทำงานของครูในสถานศึกษา

3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ควรสนับสนุนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทางวิชาชีพระหว่างผู้บริหารและครู เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านดิจิทัลและเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำดิจิทัล โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ การนิเทศติดตาม และการสื่อสารภายในโรงเรียน เพื่อสร้างความคล่องตัวในการทำงานและเพิ่มแรงจูงใจแก่ครู

2) ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศการทำงานเชิงบวก โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศในการบริหารงานอย่างโปร่งใส ยุติธรรม และให้การยอมรับผลงานครู เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

3) ควรนำระบบเทคโนโลยีมาใช้ในการติดตามผลการดำเนินงานและการสื่อสารภายในองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ลดภาระงานเอกสาร และทำให้ครูสามารถมุ่งเน้นงานด้านการจัดการเรียนรู้ได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ให้สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการอำนวยความสะดวกต่อการปฏิบัติงาน

ของครูอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะช่วยสร้างเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู และส่งผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการและคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยรวม

2) ควรศึกษาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 เพื่อให้รู้ว่าทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลด้านใดบ้างที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู

References

กัญยาณี ชอบจิตร. (2565). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาวาวี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยพะเยา.

กาญจนา นามวงศ์. (2566). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

กิตติพงษ์ ทะสา. (2565). *ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ขจรศักดิ์ ธรรมธัชกุล. (2564). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลในกลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 11. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

จิดาภา ศรีสังข์. (2566). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครราชสีมา. *วารสารวิชาการศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ*, *10*(1), 135-148.

ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2553). *เทคนิคการใช้สถิติ.* พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิตการพิมพ์.

ณัฐกานต์ แย้มชื่น และ กัญญ์รัชการย์ เลิศอมรศักดิ์. (2566). ทักษะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. *วารสารวิชาการและวิจัยมัลติพลอดิสซิพลินารี*, *3*(6), 1-15.

ณิศรานันท์ ขันทอง. (2567). *ทักษะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

ทิพาวรรณ จงประเสริฐ และธารารัตน์ มาลัยเถา. (ม.ป.ป.). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สาย – เวียงพางคำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย (สพบท.)*, *ปีที่ 7* (ฉบับที่ 2), 158-170.

บุญวัฒน์ คำชูราษฎร์. (2564). *ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหาสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562, 1 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก. หน้า 49-53.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. (2568). *แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีงบประมาณ* 2566–2570. ขอนแก่น: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2562). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล*. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อานุภาพ คำชนะ. (2565). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis. (3rd Ed).* NewYork: Harper and Row Publications.

การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลวังดิน อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูนเขต 2

The Development of a Curriculum to Enhance English Reading Comprehension Based on the Reading Competency Framework for Grade 4 Students

ขวัญธิดา ปัญญาฟู Khwanthida Panyafu
ดวงจันทร์ เดี่ยววิไล Duangchan Diowvilai
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
Lampang Rajabhat University
Deenukhwanthida@gmail.com

Received 2026/01/31 *Revised* 2026/02/06 *Accepted* 2026/02/27

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ 2) ศึกษาผลการใช้หลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลวังดิน อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูนเขต 2 การวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลวังดิน ปีการศึกษา 2568 จำนวน 15 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย หลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ คู่มือการใช้หลักสูตร และแบบทดสอบวัดการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ สถิติวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าทีแบบไม่อิสระ

ผลการวิจัยพบว่า

1) หลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเป็นมาและความสำคัญของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) โครงร่างและเนื้อหาสาระของหลักสูตร 4) การจัดการ

เรียนรู้ 5) โครงสร้างของหลักสูตร 6) สื่อและแหล่งเรียนรู้ของหลักสูตร และ 7) การวัดและประเมินผล ผลการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และคู่มือการใช้หลักสูตรมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนตามหลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยคะแนนการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษหลังเรียน 24.87 สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

คำสำคัญ : การอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ, กรอบสมรรถนะการอ่าน.

Abstract

The objectives of this research were to 1) develop and examine quality of an English Reading Comprehension Based on Reading Competency Framework for grade 4 students, and 2) to study effects of implementing the English Reading Comprehension Based on Reading Competency Framework for grade 4 students. This research study employed a pre-experimental research design. The sample was 15 Grade 4 students of AnubanWandin School in the 2025 academic year. The research instruments included an English Comprehension, a curriculum implementation manual, and an English reading Comprehension test. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and dependent t-test.

The research results revealed that:

1) English Reading Comprehension Based on Reading Competency Framework for grade 4 students comprised seven components (1) background and significance of the curriculum, (2) curriculum objectives, (3) curriculum content (4) instructional management, (5) curriculum structure, (6) curriculum learning media and resources, and (7) measurement and evaluation. The overall appropriateness of the curriculum was rated at the highest level, and the curriculum implementation manual was also rated at the highest level. Expert validation showed that the curriculum had an overall

appropriateness at the highest level and the curriculum implementation manual had an overall appropriateness at the highest level

2) Grade 4 students who studied through the English Reading Comprehension Based on Reading Competency Framework curriculum had a post-test score was 24.87, higher than pre-test at the .05 level of statistical significance, surpassing the 70% criterion established in the curriculum.

Keywords: English Reading Comprehension, Reading Competency Framework.

บทนำ

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่มีบทบาทสำคัญต่อการสื่อสาร การเข้าถึงองค์ความรู้ และการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในยุคสังคมโลกาภิวัตน์ การจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะทักษะการอ่าน ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่มีความจำเป็นต่อการเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ การอ่านภาษาอังกฤษไม่ได้หมายถึงเพียงการออกเสียงหรือการจดจำคำศัพท์เท่านั้น แต่เป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่ผู้เรียนต้องใช้ความสามารถในการทำความเข้าใจ ตีความ เชื่อมโยง และประเมินสาระจากบทอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ การอ่านภาษาอังกฤษเป็นทักษะพื้นฐานที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ผู้เรียนเริ่มเปลี่ยนผ่านจากการเรียนรู้เพื่ออ่าน (Learning to Read) ไปสู่การอ่านเพื่อเรียนรู้ (Reading to Learn) กล่าวคือ ผู้เรียนไม่ได้อ่านเพื่อฝึกออกเสียงหรือรู้จักคำศัพท์เพียงอย่างเดียวอีกต่อไป แต่ต้องใช้การอ่านเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงความรู้ สร้างความเข้าใจ และต่อยอดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระอื่น ๆ อย่างเป็นระบบ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566, 24)สอดคล้องกับกรอบนโยบายด้านการศึกษาของประเทศ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้กำหนดให้สมรรถนะด้านการอ่าน เป็นหนึ่งในสมรรถนะหลักของผู้เรียน โดยให้นิยามว่าการอ่านหมายถึงความสามารถในการเข้าใจความหมายของข้อความ การจับใจความสำคัญ การตีความ การวิเคราะห์ และการนำสาระจากสิ่งที่อ่านไปใช้ในการเรียนรู้และการดำรงชีวิต ทั้งในบริบททางวิชาการและชีวิตประจำวัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566, 24) กรอบสมรรถนะดังกล่าวมุ่งเน้นการอ่านในฐานะกระบวนการสร้างความหมาย (meaning construction) ซึ่งผู้เรียนต้องสามารถเชื่อมโยงข้อมูลจากบทอ่านกับความรู้เดิม ตีความสาระในบริบท และสรุปแนวคิดสำคัญได้อย่างเป็นระบบ มิใช่เพียงการถอดรหัสตัวอักษรหรือการแปลคำศัพท์เป็นราย

คำ กล่าวได้ว่า การอ่านเพื่อความเข้าใจจึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระ เนื่องจากผู้เรียนต้องใช้การอ่านเป็นเครื่องมือในการรับรู้ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล หากผู้เรียนขาดสมรรถนะด้านการอ่าน ย่อมส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ในวิชาอื่น ๆ และการพัฒนาทักษะการคิดระดับสูงในระยะยาวคำ อย่างไรก็ตาม จากสภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษา พบว่านักเรียนจำนวนมากยังมีข้อจำกัดด้านสมรรถนะการอ่าน โดยเฉพาะในมิติของการจับใจความ การตีความ และการสรุปสาระสำคัญ แม้ว่านักเรียนบางส่วนจะสามารถอ่านออกเสียงคำศัพท์หรือประโยคภาษาอังกฤษได้ถูกต้อง แต่ยังไม่สามารถเข้าใจเนื้อหาในภาพรวม ไม่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลจากบทอ่านกับความรู้เดิม และไม่สามารถนำสาระจากบทอ่านไปใช้ตอบคำถามหรืออธิบายความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างการอ่านเชิงกลไกกับการอ่านเชิงความหมายตามกรอบสมรรถนะระดับชาติ (พิมชนก หอมหวน, 2565, 2)

อย่างไรก็ตาม จากสภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษา พบว่านักเรียนจำนวนมากยังมีข้อจำกัดด้านสมรรถนะการอ่าน โดยเฉพาะในมิติของการจับใจความ การตีความ และการสรุปสาระสำคัญ แม้ว่านักเรียนบางส่วนจะสามารถอ่านออกเสียงคำศัพท์หรือประโยคภาษาอังกฤษได้ถูกต้อง แต่ยังไม่สามารถเข้าใจเนื้อหาในภาพรวม ไม่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลจากบทอ่านกับความรู้เดิม และไม่สามารถนำสาระจากบทอ่านไปใช้ตอบคำถามหรืออธิบายความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างการอ่านเชิงกลไกกับการอ่านเชิงความหมายตามกรอบสมรรถนะระดับชาติ (พิมชนก หอมหวน, 2565, 2) ปัญหาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ซึ่งพบว่าคะแนนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอ่านเพื่อความเข้าใจ การจับใจความสำคัญ การสรุปสาระ และการตอบคำถามจากบทอ่านอยู่ในระดับต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ผลการประเมินดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนจำนวนมากยังไม่สามารถใช้ทักษะการอ่านเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจ วิเคราะห์ และเชื่อมโยงสาระจากบทอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณาปัญหาการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่าสอดคล้องกับกรอบสมรรถนะการอ่านของ PISA กล่าวคือ ผู้เรียนจำนวนมากยังไม่สามารถพัฒนาความสามารถในการเข้าถึงและค้นคืนข้อมูลจากบทอ่านได้อย่างถูกต้อง ส่งผลให้ไม่สามารถก้าวไปสู่การบูรณาการ ตีความ และสะท้อนความคิดจากบทอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะการอ่านตามกรอบดังกล่าวจึงมีความจำเป็น เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการอ่านอย่างเป็นลำดับขั้นและยั่งยืน

แนวคิดเรื่องสมรรถนะการอ่านตามกรอบการประเมินของโครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (Programme for International Student Assessment: PISA, 2018) ได้ให้ความสำคัญกับความสามารถในการอ่านของผู้เรียนใน 3 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึงและค้นคืน การบูรณาการและตีความ และการสะท้อนและประเมิน ซึ่งสะท้อนระดับความสามารถในการอ่านตั้งแต่การค้นหาข้อมูลที่ปรากฏอย่างชัดเจนในบทอ่าน ไปจนถึงการคิดวิเคราะห์และประเมินสาระจากข้อความอย่างมีวิจารณญาณ กรอบแนวคิดดังกล่าวได้รับการยอมรับในระดับสากล และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษในบริบทของการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จึงเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ไขปัญหาการอ่านของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ หลักสูตรดังกล่าวจะช่วยออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการอ่านผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ และสะท้อนความคิดอย่างเหมาะสมกับวัย อันจะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นรากฐานสำคัญต่อการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1)เพื่อสร้างหลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มเครือข่ายเวียงจามรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 2

2)เพื่อตรวจสอบหลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มเครือข่ายเวียงจามรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูนเขต 2

3)เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มเครือข่ายเวียงจามรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูนเขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมหลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น (Pre-Experimental Research) แบบแผนที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ คือ One-Group Pre-test-Post-test Design

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มเครือข่ายเวียงจามรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูนเขต 2

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลวังดิน อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster random sampling)

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

1.หลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2. คู่มือการใช้หลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3. แบบทดสอบวัดการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษแบบทดสอบ 4 ตัวเลือก (Multiple choices) จำนวน 30 ข้อ คะแนนเต็ม 30 คะแนน ใช้เวลา 1 ชั่วโมง ประเมินการอ่านด้านทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1) การเข้าถึงและค้นคืน ด้านที่ 2) การการบูรณาการและตีความ และด้านที่ 3) การสะท้อนและประเมิน สำหรับเกณฑ์การคัดเลือกแบบทดสอบต้องมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ผู้วิจัยจะเก็บไว้ดำเนินการต่อในขั้นต่อไป ซึ่งผู้วิจัยได้ค่า IOC ของแบบทดสอบจำนวน 30 ข้อ ได้ค่า IOC ที่ผ่านเกณฑ์ มีค่าตั้งแต่ 1.00

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1) การสร้างและหาคุณภาพหลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน และคู่มือการใช้หลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้ 1.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ Taba เป็นกรอบการดำเนินการ 1.2 ร่างหลักสูตรฯ ตามองค์ประกอบของหลักสูตรที่

วิเคราะห์และสังเคราะห์ไว้ ได้แก่ ความนำ หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน สื่อ /แหล่งเรียนรู้ของหลักสูตร และการวัดและประเมินผล 1.3 นำเสนอร่างหลักสูตรฯ ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจความเหมาะสมของหลักสูตรฯ 1.4 ปรับปรุงแก้ไขร่างหลักสูตรตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 1.5 จัดทำคู่มือการใช้หลักสูตร 1.6 นำร่างหลักสูตรฯ และคู่มือการใช้หลักสูตรฯ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องของหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตร 1.7 ปรับปรุง แก้ไขและจัดพิมพ์หลักสูตรฯ เป็นรูปเล่มสมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปใช้จริงภาคสนามกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการสร้างและหาคุณภาพหลักสูตรฯ และคู่มือการใช้หลักสูตร ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) นำแบบประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตร ซึ่งเป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับที่ผ่านการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน แล้วอย่างสมบูรณ์มาตรวจให้คะแนน 2) นำผลการตรวจให้คะแนนตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดมาคำนวณหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการประเมินคุณภาพของหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ปรากฏผลดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม (n=5)		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1) ความเป็นมาและความสำคัญของหลักสูตร	4.80	0.45	มากที่สุด
2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.60	0.55	มากที่สุด
3) โครงร่างและเนื้อหาสาระของหลักสูตร	4.73	0.48	มากที่สุด
4) การจัดการเรียนรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
5) โครงสร้างของหลักสูตร	4.73	0.60	มากที่สุด
6) สื่อ/แหล่งเรียนรู้ของหลักสูตร	4.75	0.48	มากที่สุด
7) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของหลักสูตร	4.73	0.45	มากที่สุด
เฉลี่ย	**4.73**	**0.45**	มากที่สุด

พบว่าหลักสูตรฯ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านความเป็นมาและความสำคัญของหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านสื่อ/แหล่งเรียนรู้ และด้านโครงร่างและเนื้อหาสาระของหลักสูตร ด้านโครงสร้างของหลักสูตร และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของหลักสูตร และด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้หลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม (n=5)		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1) คำชี้แจงการใช้หลักสูตรฯ	4.60	0.55	มากที่สุด
2) คำแนะนำสำหรับครู	4.80	0.45	มากที่สุด
3) คำแนะนำสำหรับนักเรียน	4.60	0.55	มากที่สุด
4) แผนการดำเนินการตามหลักสูตร	4.50	0.55	มากที่สุด
5) โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
6) หน่วยการเรียนรู้	4.40	0.70	มากที่สุด
7) แผนการจัดการเรียนรู้	4.72	0.42	มากที่สุด
เฉลี่ย	**4.60**	**0.55**	มากที่สุด

พบว่าคู่มือการใช้หลักสูตรฯ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหา

น้อยได้ดังนี้ ด้านคำแนะนำสำหรับครู ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ ด้านคำชี้แจงการใช้หลักสูตรฯ ด้านคำแนะนำสำหรับนักเรียนด้านโครงสร้างหน่วยการเรียนรู้ และด้านแผนการดำเนินการตามหลักสูตรและด้านหน่วยการเรียนรู้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลจากการนำหลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏผล ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการวัดการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	ผลรวมคะแนน	$\bar{x}$	ร้อยละ	S.D.	$\bar{D}$	$S.D._D$	t
ก่อนเรียน	15	30	210	14.00	46.67	1.69	10.87	0.74	56.627*
หลังเรียน	15	30	373	24.87	82.89	1.68			

*p < .05

พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เรียนด้วยหลักสูตรฯ มีคะแนนเฉลี่ยการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ก่อนเรียนเท่ากับ 14.00 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 46.67 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 24.87 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.89 แสดงว่านักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยหลังเรียนด้านการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ความเป็นมาและความสำคัญของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงร่างและเนื้อหาสาระของหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ โครงสร้างของหลักสูตร สื่อ/แหล่งเรียนรู้ของหลักสูตร และการวัดและประเมินผล โครงสร้างของหลักสูตรประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้จำนวน 2 หน่วย จำนวน 12 ชั่วโมง (หน่วยละ 6 ชั่วโมง) ได้แก่ หน่วยที่ 1 Main Idea Hunter!

สแกนเร็ว อ่านไว จับใจความอยู่หมัด และหน่วยที่ 2 Read to Win! อ่านให้เข้าใจ แล้วคว้าชัยไปเลย ทั้งนี้ เป็นผลมาจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับ หลักสูตรและสังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตร เพื่อให้ได้มาซึ่งหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทของ สถานศึกษาและผู้เรียน ตลอดจนธรรมชาติของรายวิชา มาจัดเป็นองค์ประกอบของหลักสูตร โดยผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของทาบาเป็นกรอบในการดำเนินการ (Taba, 1962, p. 10) เนื่องจากเป็นแนวคิดของการพัฒนาหลักสูตรระดับห้องเรียน ซึ่งมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ที่ผู้สอนสามารถจัดทำในระดับชั้นเรียน และสามารถประยุกต์ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ หลักสูตร ที่ผู้วิจัยพัฒนาเป็นหลักสูตรระดับห้องเรียน มีโครงสร้างเป็นหน่วยการเรียนรู้ โดยขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรขั้นที่ 1 คือ การวินิจฉัยความต้องการของผู้เรียน ศึกษาบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน สภาพการจัดการเรียนการสอน ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน และสำรวจความต้องการของผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการหลักสูตรครูประจำชั้น และครูผู้สอนที่เกี่ยวข้อง พบว่านักเรียนต้องการการพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิตจริงและสร้างความมั่นใจในการเรียนรู้ และจากการศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาพบว่า ทางโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษตามแนวทางปฏิบัติที่เป็นระบบและสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ยังไม่มีหลักสูตรเฉพาะที่เน้นการพัฒนาการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง หากมีการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีกรอบแนวทางที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมีหลักการและแนวคิดที่ชัดเจนในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมพัฒนาการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษให้ผู้เรียน พร้อมด้วยตัวชี้วัดและเกณฑ์การวัดผลที่เป็นรูปธรรมและชัดเจนยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554, 10) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร คือ การพยายามวางโครงการที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หรือการพัฒนาหลักสูตรและการสอนระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำราแบบเรียน คูมือครู สื่อการเรียนต่าง ๆ รวมถึงการวัดและการประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไข และการให้การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมทั้งการบริการและการบริหารหลักสูตร ผู้วิจัยจึงนำประเด็นต่าง ๆ มาจัดเรียงลำดับความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำมาจัดทำหลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ผลการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและคู่มือของหลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในภาพรวมหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้วิจัยได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรตามขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร รวมถึงมีการศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาและสำรวจความต้องการทางสถานศึกษา ทั้งผู้บริหารและคณะครูที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร จากนั้นดำเนินการสร้างหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยได้นำหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตร ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ แล้วดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา หลังจากนั้นจึงนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพผู้วิจัยนำผลการตรวจสอบคุณภาพมาดำเนินปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้หลักสูตรมีคุณภาพ ผู้วิจัยยื่นขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป โดยมีผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งได้ค่า IOC ของแบบทดสอบจำนวน 30 ข้อ ได้ค่า IOC ที่ผ่านเกณฑ์ มีค่าตั้งแต่ 1.00 และมีค่าเฉลี่ย 4.74 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.45 แปลความได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรฯ มีความเหมาะสมมากที่สุด เนื่องจากผู้วิจัยได้นำเนื้อหาจากบริบทในท้องถิ่นมาประยุกต์รวมถึงสิ่งที่กำลังมีคนพูดถึงและเป็นที่รู้จัก เช่นเรื่อง เทศกาลงานลำไย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน “Longan Fair” และฮิปโปที่กำลังเป็นนิยม (หมูเด้ง) ทั้งนี้ สอดคล้องกับแนวคิด วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554, หน้า 123) ให้ความหมายของประเมินหลักสูตรไว้ว่า การประเมินหลักสูตร คือ กระบวนการเก็บรวบรวมและศึกษาข้อมูล รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตรวจสอบหลักสูตรและตัดสินว่าหลักสูตรมีคุณค่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 ผลการใช้หลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยหลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษดีขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตรงกับความต้องการของบริบทสถานศึกษาและธรรมชาติของรายวิชาภาษาอังกฤษที่ส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษ โดยองค์ประกอบของหลักสูตรถูกออกแบบให้เข้ากับการสอนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีการออกแบบอย่างเป็นระบบ โดยยึดกรอบกรอบสมรรถนะการอ่านตาม

แนวทางของ PISA ซึ่งวัดกระบวนการอ่าน 3 ขั้นตอน ได้แก่ การเข้าถึงและค้นคืน การบูรณาการและตีความ และการสะท้อนและประเมิน โดยมีผลค่าเฉลี่ยหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 82.89 เนื่องจากผู้วิจัยได้นำเนื้อหาที่สอดคล้องกับบริบทในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดยบูรณาการเรื่องราวที่ผู้เรียนคุ้นเคยและกำลังได้รับความสนใจในสังคม เช่น เทศกาลงานลำไยอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน (Longan Fair) และประเด็นที่เป็นกระแสในช่วงเวลานั้น เช่น ฮิปโป “หมูเด้ง” ซึ่งเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้เนื้อหาการอ่านมีความใกล้ตัวและทันสมัย

การเลือกใช้เนื้อหาดังกล่าวช่วยกระตุ้นความสนใจและแรงจูงใจในการอ่านของผู้เรียน เนื่องจากเป็นเรื่องที่ผู้เรียนมีประสบการณ์หรือมีความรู้พื้นฐานอยู่แล้ว ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับเนื้อหาใหม่ได้ง่ายขึ้น (Schema Activation) อีกทั้งยังช่วยลดความวิตกกังวลในการอ่านภาษาอังกฤษ และเพิ่มความมั่นใจในการทำความเข้าใจข้อความ นอกจากนี้ การบูรณาการบริบทท้องถิ่นยังส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง และสามารถใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารเรื่องราวของท้องถิ่นสู่บริบทสากลได้อย่างมีความหมาย จึงนับเป็นจุดเด่นสำคัญของงานวิจัยนี้ที่ไม่เพียงพัฒนาสมรรถนะการอ่าน แต่ยังเชื่อมโยงการเรียนรู้กับชีวิตจริงของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Smith (2009: อ้างถึงใน ทัศนีย์ เศรษฐพงษ์ หน้า 93, 2563) ได้ศึกษาผลการใช้แนวคิดการอ่านจากต้นแบบที่มีต่อการรู้คิด (Metacognition) และความเข้าใจในการอ่านของผู้เรียน หลังการทดลอง พบว่า ผู้เรียนที่เรียนด้วยแนวคิดการอ่านจากต้นแบบมีการตระหนักการรู้คิดและเข้าใจบทอ่านสูงขึ้น ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอนมีจุดเด่นคือ ช่วยพัฒนาความสามารถในการอ่าน การวิเคราะห์ส่วนประกอบของงานเขียน การตีความ และการแสดงความคิดเห็น ความสามารถในการรู้เรื่องการอ่านของผู้เรียน เกิดขึ้นจากการนำแนวคิดการอ่านจากต้นแบบมาพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนช่วยพัฒนาความสามารถในการรู้เรื่องการอ่านให้แก่ผู้เรียนในด้านการค้นสาระ การตีความ และการวิเคราะห์และประเมิน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการรู้เรื่องการอ่าน โดยแนวคิดการอ่านจากต้นแบบเน้นการใช้กลวิธีการอ่านทำให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์งานเขียนได้ถูกต้อง ผู้เรียนฝึกการสื่อสาร (Metacognition Conversation) เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในขณะที่อ่าน โดยการแลกเปลี่ยนความรู้กัน ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการอ่านให้มากขึ้น

องค์ความรู้

การอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยใช้หลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 1) การเข้าถึงและค้นคืน การ

ค้นหาข้อมูลที่ต้องการในเนื้อหา 2) การบูรณาการและตีความ การทำความเข้าใจความหมาย การสรุปความเชื่อมโยงของข้อมูล 3) การสะท้อนและประเมิน การวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือ ความสอดคล้อง และการประเมินคุณภาพของเนื้อหา

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ด้านการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ

ที่มา : ขวัญธิดา ปัญญาฟู และดวงจันทร์ เดี่ยววิไล, 2569.

แผนภาพแสดงองค์ความรู้ด้านการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ซึ่งประกอบด้วย 3 กระบวนการ ได้แก่ 1) การเข้าถึงและค้นคืน การค้นหาข้อมูลที่ต้องการในเนื้อหา 2) การบูรณาการและตีความ การทำความเข้าใจความหมาย การสรุปความเชื่อมโยงของข้อมูล 3) การสะท้อนและประเมิน การวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือ ความสอดคล้อง และการประเมินคุณภาพของเนื้อหาโดยมุ่งเน้นการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ

สรุป และข้อเสนอแนะ

ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร หลักสูตรที่สร้างขึ้น คือ หลักสูตรส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ตามกรอบสมรรถนะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

มี 7 องค์ประกอบ ในภาพรวมหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.73, S.D. = 0.45) และคู่มือการใช้หลักสูตรในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.60, S.D. = 0.55) ผลการใช้หลักสูตรฯ นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยหลักสูตรฯ มีค่าเฉลี่ยการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1)สถานศึกษาสามารถนำหลักสูตรไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา เนื่องจากหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีโครงสร้าง เนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลที่มีความสอดคล้องเชิงระบบ และได้รับการประเมินคุณภาพในระดับสูง สถานศึกษาจึงสามารถนำหลักสูตรดังกล่าวไปใช้เป็นต้นแบบหรือแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาหรือปรับใช้กับการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษา เพื่อส่งเสริมการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของผู้เรียนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

2)ควรใช้คู่มือการใช้หลักสูตรและสื่อการเรียนรู้ประกอบการสอนอย่างเหมาะสม จากผลการประเมินพบว่าสื่อและแหล่งเรียนรู้ของหลักสูตรมีความหลากหลาย เข้าถึงง่าย และเหมาะสมกับระดับชั้นของผู้เรียน ครูผู้สอนจึงควรใช้คู่มือการใช้หลักสูตรร่วมกับสื่อการเรียนรู้ที่กำหนดไว้อย่างครบถ้วน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามแนวคิดและกระบวนการของหลักสูตร และช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1)ครูผู้สอนควรนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง ผ่านกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับบริบทและประสบการณ์ของผู้เรียน สามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ครูผู้สอนควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ฝึกคิด วิเคราะห์ และสร้างความเข้าใจจากการอ่านอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาสมรรถนะการอ่านภาษาอังกฤษอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรขยายกลุ่มตัวอย่างและบริบทของการวิจัยให้มีความหลากหลายมากขึ้น การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนเพียงแห่งเดียว และมีกลุ่มตัวอย่างจำนวนจำกัด การวิจัยในอนาคตควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังหลายโรงเรียน ทั้งในเขตเมืองและชนบท หรือในสังกัดแตกต่างกัน เพื่อให้ผลการวิจัยมีความครอบคลุมและสามารถอ้างอิงหรือสรุปผลในเชิงทั่วไป

2) ควรเพิ่มระยะเวลาในการทดลองใช้หลักสูตรเพื่อศึกษาผลในระยะยาว การทดลองใช้หลักสูตรในครั้งนี้มีระยะเวลาค่อนข้างสั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้ให้ยาวขึ้น

References

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง การเตรียมความพร้อมสำหรับการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (PISA) ปี 2018.* [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : http://bet.obec.go.th/index/wp-content/uploads/2017/11/Post-pisa.pdf [1 ธันวาคม 2568].

ชนกสุดา รักโข. (2566). การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคการตั้งคำถาม 5W1H สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2. *สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน*. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

ธนพร ขำคม. (2566). การศึกษาความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จากการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค 5W1H. *สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน.* มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

นันทกานต์ หมอนพังเทียม, และพรรภษา ตากงูเหลือม. (2565). การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนหนองงูเหลือมพิทยาคม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ผสมผสานกับเกม. *ภาคนิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย.* มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร : บริษัท สุวีริยาสาส์น จำกัด.

ปกรณ์ ประจันบาน. (2552). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์.* พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์.

ปกรณ์ ประจันบาน. (2553). *สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัยและประเมิน (Advanced statistics for research and evaluation).* (พิมพ์ครั้งที่ 3). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พิมชนก หอมหวล. (2565). การพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยการจัดการเรียนรู้แบบ DR-TA ร่วมกับเทคนิค 5W1H สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

รัตนะ บัวสนธ์. (2551). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา.* กรุงเทพมหานคร : คำสมัย.

รัตนะ บัวสนธ์. (2551). การวิจัยและการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ. (2536). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา.* กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). *กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ.* กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

สิรินรัตน์ น้อยเจริญ. (2564). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถาม 5W1H. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.

สุภาพร เหล่ารอด. (2565). การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญโดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ 5 STEPs ร่วมกับเทคนิค 5W1H ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. *การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย.* มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สุริษา สัจนรัชต์. (2565). การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดบูรณาการของเมอร์ดอคช์ร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถาม 5W1H ที่มีต่อการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. *การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

Smith, P. R. (2009). The effects of reading apprenticeship on junior college students' metacognitive awareness and comprehension of academic texts. *Doctoral dissertation*. The University of Southern Mississippi.

การเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเชิงพุทธของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน

Strengthening The Motivation To Perform Buddhist Work Of Civil Servants In Lamphun Provincial Administrative Organization

ทัศนีย์วรรณ จักรกาศ Tasaneewan Jakkad
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Chailert.arr@gmail.com

Received 2026/02/20 *Revised* 2026/03/10 *Accepted* 2026/04/25

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาระดับการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน โดยจำแนกตามปัจจัยส วนบุคคล 3) นำเสนอการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเชิงพุทธของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน วิจัยแบบผสานวิธี คือ เชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน จำนวน 215 คน เครื่องมือได้แก่แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมัน 0.985 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่ามาตรฐานเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที ค่าเอฟ และเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน พบว่า โดยภาพรวมทุกด้าน ได้แก่ ด้านความสำเร็จของงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ ด้านความรับผิดชอบ ด้านลักษณะของงาน อยู่ในระดับมาก

2) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนต่อการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน พบว่า ข้าราชการที่มี เพศ สถานภาพสมรส ประเภทตำแหน่ง และระยะเวลารับราชการ แตกต่างกัน มีความ

คิดเห็น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ข้าราชการที่มี อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด และอัตราเงินเดือน แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3) แนวทางเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน โดยการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 พบว่า 1) ด้านฉันทะ รักและพอใจในงานที่ทำ รับผิดชอบโปร่งใสมีส่วนร่วม มุ่งผลสัมฤทธิ์ 2) ด้านวิริยะ ขยัน อดทน มุ่งมั่น เพียรพยายาม จิตสำนึกที่ดี 3) ด้านจิตตะ ตั้งใจเอาใจใส่ มีสมาธิ จดจ่อกับงาน ทันเวลา ใส่ใจลดความผิดพลาด 4) ด้านวิมังสา ใช้สติปัญญาวิเคราะห์ ทบทวน ปรับปรุงแก้ไข

คำสำคัญ : แรงจูงใจ, การปฏิบัติงาน, ข้าราชการ , องค์การบริหารส่วนจังหวัด.

Abstract

This study aimed to: 1) examine the level of work motivation enhancement among civil servants of the Lamphun Provincial Administrative Organization; 2) compare their opinions regarding work motivation enhancement as classified by personal factors; and 3) propose a Buddhist approach to enhancing work motivation among civil servants of the organization. This research employed a mixed-methods design. The quantitative sample consisted of 215 civil servants of the Lamphun Provincial Administrative Organization. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.985. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test. The qualitative component involved 10 key informants (monks and laypersons), and the data were analyzed using content analysis.

The research results revealed that:

1) The level of work motivation enhancement among officials at the Lamphun Provincial Administrative Organization was found to be at a high level overall. This includes all key factors: achievement, recognition, career advancement, responsibility, and the nature of work.

2) A comparison of opinions regarding work motivation enhancement among Lamphun Provincial Administrative Organization officials revealed that differences in gender, marital status, position type, and years of service did not result in significant

differences in opinion; thus, the research hypotheses for these factors were rejected. Conversely, differences in age, highest educational attainment, and salary levels led to significant differences in opinion, thereby supporting the research hypotheses.

3) Guidelines for enhancing work motivation among Lamphun Provincial Administrative Organization officials by applying the Four Paths to Success (Iddhipada IV) include: 1. Chanda (Aspiration): Cultivating a love and passion for one's duties, being responsible and transparent, encouraging participation, and remaining result-oriented. 2. Viriya (Effort): Demonstrating diligence, endurance, determination, and persistent effort while maintaining a positive public service mindset. 3. Citta (Thoughtfulness): Being attentive and focused on tasks, ensuring punctuality, and minimizing errors through concentrated dedication. 4. Vimamsa (Investigation): Using wisdom and intellect to analyze, review, and continuously improve work processes.

Keywords: Motivation, Operation, government officer, Provincial Administrative Organization.

บทนำ

แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน หมายถึงแรงผลักดันที่ทำให้บุคคลมีความพยายามในการทำงานหรือบรรลุเป้าหมาย โดยอาศัยการกระตุ้นทั้งจากภายในตัวบุคคล (Intrinsic Motivation) และภายนอก (Extrinsic Motivation) ที่สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและความพึงพอใจในการทำงานของบุคคลได้ การศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจมีพื้นฐานจากแนวคิดและทฤษฎีหลายๆ แบบที่ได้รับการพัฒนาและปรับปรุงตลอดเวลา โดยทฤษฎีเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการทำความเข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานของบุคคลในองค์กร(Maslow, 1943 : 370-396) การบริหารจัดการเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับทุกองค์กร คนคือทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะสร้างสรรค์งานให้เจริญก้าวหน้า การที่องค์กรจะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่นั้น ผู้บริหารต้องแน่ใจว่าพนักงานทุกคนในองค์กรจะต้องปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าพนักงานปฏิบัติงานอย่างไม่เต็มที่ ไร้ซึ่งประสิทธิภาพในการทำงานแล้วก็จะส่งผลกระทบต่อผลิตภาพ (Productivity) ซึ่งจะทำให้เกิดความล่าช้า และมีผลกระทบต่อความสำเร็จของงาน การแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้น ผู้บริหารต้องดำเนินการแก้ไขปัญหา เพื่อทำให้มั่นใจว่าพนักงานจะปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพ สม่ำเสมอ และไว้วางใจได้ ประการที่สำคัญสำหรับผู้บริหารจะต้องตระหนักอยู่ตลอดเวลาว่า พนักงานแต่ละคนมีศักยภาพและมี

ความสามารถเพียงพอที่จะปฏิบัติงาน สามารถตัดสินใจที่ดีได้ และสามารถดำเนินงานทุกอย่างให้เป็นไปด้วยความราบรื่นถ้าหากผู้บริหารคอยแต่ตรวจสอบ ควบคุมแม้กระทั่งรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ คอยชี้แนะในเรื่องช้าๆก็จะส่งผลให้ผลิตภาพและคุณภาพของงานไม่เป็นไปตามเป้าหมาย (ธนิกานต์ มาฆะศิรานนท์, 2545 : 38)

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนได้กำหนดแนวทางการพัฒนาข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด ข้าราชการครูองค์การบริหารส่วนจังหวัด ลูกจ้างประจำ และพนักงานจ้าง ทุกประเภทตำแหน่งทุกสายงาน และทุกระดับ ให้ได้มีโอกาสได้รับการพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทักษะ ทัศนคติที่ดี มีคุณธรรมและจริยธรรม อันจะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล โดยจัดทำแผนพัฒนาข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดตามที่กฎหมายกำหนดมีระยะเวลา 3 ปี สอดคล้องกับ ระยะเวลาของแผนอัตรากำลัง 3 ปี การพัฒนาข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด ลูกจ้างประจำ และพนักงานจ้าง ยังตระหนักถึงการพัฒนาตามนโยบายของรัฐบาล การพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ข้าราชการครูหรือพนักงานครู บุคลากรทางการศึกษา ลูกจ้างและพนักงานจ้าง เพื่อปรับเปลี่ยนเป็นรัฐบาลดิจิทัลและพัฒนาระบบราชการส่วนท้องถิ่นไปสู่การขับเคลื่อนรัฐบาลดิจิทัล เพื่อส่งเสริมการทำงาน โดยยึดหลักธรรมาภิบาล (องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน, 2567 : 175) ได้มีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคเพื่อจัดทำแผนพัฒนาข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน โดยมีจุดอ่อน (Weaknesses) ดังนี้ 1) มีการวางแผนอัตรากำลังแต่ไม่มีผู้ครองตำแหน่งเนื่องจากมีข้อจำกัดในการสรรหาบุคลากร เช่น ศึกษานิเทศก์ หัวหน้า ฝ่ายและผู้อำนวยการกอง 2) ขาดการสร้างวัฒนธรรมองค์กร การทำงานที่สร้างสรรค์ รวมถึงคุณธรรมและจริยธรรม และการสร้างขวัญกำลังใจอันนำไปสู่การทุ่มเทกำลังกายและความคิดในการปฏิบัติงาน 3) ขาดการเกื้อหนุนความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน ภายในส่วนราชการ และระหว่างส่วนราชการ 4) ส่วนราชการและบุคลากร มีข้อจำกัดในการให้ความร่วมมือและการมือส่วนร่วมในการเข้ารับการฝึกอบรมที่องค์กรจัดขึ้น 5) บุคลากรยังขาดความรู้ที่เป็นระบบ และการทำงานเชิงบูรณาการ 6) บุคลากรมีความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบและการเคร่งครัดในระเบียบ กฎหมายค่อนข้างน้อย 7) บุคลากรขาดทักษะในการสื่อสารและการถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับภายหลักจากการเข้ารับการฝึกอบรม (องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน, 2564:10)

การเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเชิงพุทธของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติได้หลายประการโดยเฉพาะ

อย่างยิ่งหลักหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1) ฉันทะ คือความพอใจ 2) วิริยะ คือ ความพยายาม 3) จิตตะ คือ การเอาใจใส่ 4) วิมังสา คือ การรู้จักพิจารณา (สำ.ม. (ไทย) 19/1179/287.) โดยหลักธรรมมุ่งให้มีการพัฒนาตน 4 ด้าน คือ 1) ความสำเร็จของงาน 2)การยอมรับนับถือ 3) ลักษณะของงาน 4) ความรับผิดชอบ 5) ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ (Herzberg, 1959:184)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “การเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเชิงพุทธของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน” เพื่อศึกษาระดับ เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานและนำเสนอการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเชิงพุทธของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน เพื่อนำผลการศึกษาไปเป็นข้อเสนอแนะแนวทางในการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน

2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3) เพื่อนำเสนอการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเชิงพุทธของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเชิงพุทธของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน” ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1)ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน จำนวน 461 คน (องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน, 2567)

2)กลุ่มอย่างตัวที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 216 คน ที่ได้จากสูตรของ Taro Yamane ซึ่งได้ระดับความคาดเคลื่อนที่ 0.05 (ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์, 2538)

3)ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 10 รูปหรือคน ประกอบด้วย

กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานทางด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 2 คน กลุ่มผู้บริหาร สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน จำนวน 2 คน กลุ่มหัวหน้าส่วนราชการ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน จำนวน 2 คน กลุ่มตัวแทนข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน จำนวน 2 คน

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

1)การวิจัยเชิงปริมาณ คือแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยนำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ (Check List) จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาสูงสุด ประเภทของตำแหนงาน อัตราเงินเดือน ระยะเวลาที่รับราชการ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับตัวแปรตามการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเชิงพุทธของข้าราชการ ส่วนราชการภายในองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ได้แก่ 1) ความสำเร็จของงาน 2) การยอมรับนับถือ 3) ลักษณะของงาน 4) ความรับผิดชอบ 5) ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเชิงพุทธของข้าราชการส่วนราชการภายในองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ตามหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ 1) ฉันทะ คือ ความพอใจ 2) วิริยะ คือ ความเพียร 3) จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ และ 4) วิมังสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณา ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเชิงพุทธ ของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิดให้เลือกตอบแบบเสรี โดยการนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) แก่ข้าราชการสังกัดเทศบาลตำบลวังดิน อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.985

2)การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ครอบคลุมประเด็นการวิจัย โดยศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์และ สร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อนำเสนอแนวการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเชิงพุทธ ของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความสำเร็จของงาน 2)การยอมรับนับถือ 3) ลักษณะของงาน 4) ความรับผิดชอบ 5) ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ ตามหลักอิทธิบาท 4 คือ

ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความพยายาม จิตตะ การเอาใจใส่ วิมังสา การรู้จักพิจารณา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อนำมาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาสูงสุด ประเภทของตำแหน่งงาน อัตราเงินเดือน และระยะเวลาที่รับราชการ วิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาข้อมูลการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเชิงพุทธ ของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน สถิติที่ใช้ คือค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ระดับการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน พบว่า

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนโดยภาพรวม

ระดับการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านความสำเร็จของงาน	3.82	0.69	มาก
2. ด้านการยอมรับนับถือ	3.69	0.68	มาก
3. ด้านลักษณะของงาน	3.55	0.64	มาก
4. ด้านความรับผิดชอบ	3.60	0.71	มาก
5. ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่	3.63	0.70	มาก
ภาพรวม	**3.66**	**0.61**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดย

เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยพบผลการศึกษา คือ ด้านความสำเร็จของงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ ด้านความรับผิดชอบ และด้านลักษณะของงาน อยู่ในระดับมากตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า

ตารางที่ 2 ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ค่า t	ค่า F	Sig	ผลการศึกษา	
						ยอมรับ	ปฏิเสธ
1.	เพศ	คุณภาพการให้บริการ	-	0.057	0.945	-	✓
2.	อายุ	คุณภาพการให้บริการ	-	3.027	0.019	✓	-
3.	สถานภาพการสมรส	คุณภาพการให้บริการ	-	2.377	0.095	-	✓
4.	ระดับการศึกษาสูงสุด	คุณภาพการให้บริการ	-	8.053	0.001	✓	-
5.	ตำแหน่ง	คุณภาพการให้บริการ	-	2.134	0.121	-	✓
6.	อัตราเงินเดือน	คุณภาพการให้บริการ	-	3.205	0.024	✓	-
7.	ระยะเวลาที่รับราชการ	คุณภาพการให้บริการ	-	1.822	0.144		✓

จากตารางที่ 2 ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ดังนี้ ข้าราชการที่มีเพศ สถานภาพการสมรส ตำแหน่ง ระยะเวลาที่รับราชการต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนข้าราชการที่มีอายุ ระดับการศึกษาสูงสุด อัตราเงินเดือนต่างกันมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 แนวทางการเสริมสร้างแรงจูงในในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนความสำเร็จของงาน พบว่า

1) ด้านความสำเร็จของงาน แรงจูงใจในการปฏิบัติงานเกิดจากการผสมผสานระหว่าง แรงขับภายใน (เช่น ความมุ่งมั่น ความรับผิดชอบ ความรักในงาน) และ แรงเสริมภายนอก (เช่น ค่าตอบแทน สวัสดิการ การยอมรับจากผู้บังคับบัญชา โอกาสก้าวหน้าในอาชีพ) ซึ่งช่วยสร้างพลังในการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จผู้ปฏิบัติงานควรมีเป้าหมายชัดเจน มีความเข้าใจในงาน มีหลักธรรมาภิบาล และต้องพัฒนาตนเอง รวมถึงพัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้า ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และมีจริยธรรมในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้บุคลากร มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ทำงานด้วยเหตุผลและหลักการที่ถูกต้อง เพื่อสร้างผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนและสร้างความมั่นคงในอาชีพ

2) ด้านการยอมรับนับถือ การยอมรับในการปฏิบัติงานของข้าราชการเกิดจากการประพฤติตนอย่างมีคุณธรรม ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ มีความสามารถในการทำงาน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น และยึดหลักความโปร่งใส ยุติธรรม โดยต้องทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการเป็นที่น่าไว้วางใจขององค์กรและสังคม

3) ด้านลักษณะของงาน ลักษณะงานที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการ ได้แก่ งานที่ตรงกับความสามารถ ทักษะ และความถนัดของบุคลากรมีความชัดเจนทั้งในด้านบทบาท หน้าที่ และเป้าหมาย มีอิสระและความรับผิดชอบในการทำงาน ได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน รวมถึงการมีเป้าหมายร่วมกันภายในทีม นอกจากนี้ งานที่ให้บริการประชาชนอย่างเต็มใจ พร้อมทั้งมีการส่งเสริมขวัญและกำลังใจอย่างเหมาะสม จะช่วยให้ข้าราชการสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ น่าเชื่อถือ และสอดคล้องกับระเบียบกฎหมายอย่างแท้จริง

4) ด้านความรับผิดชอบ ความรับผิดชอบของข้าราชการเกิดจากงานที่ชัดเจน สภาพแวดล้อมที่เป็นธรรม การได้รับโอกาสและความไว้วางใจ ตลอดจนแรงจูงใจจากภายในและภายนอกที่หล่อหลอมผ่านระบบการทำงานที่โปร่งใสและสนับสนุนการเติบโต

5) ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ข้าราชการจะเจริญก้าวหน้าได้เมื่อมีทั้งความสามารถ คุณธรรม และผลงานที่ชัดเจน ประกอบกับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องการสนับสนุนจากระบบราชการที่โปร่งใส และบรรยากาศการทำงานที่ดี

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ระดับการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนโดยภาพรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่า ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน เห็นความสำคัญของการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านความสำเร็จของงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในด้านลักษณะของงาน สองคล้องกับงานวิจัยของกัณฑ์ชิสา เจริญกิจธินันภ์ (2568) พบว่า ระดับแรงจูงใจการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า การปฏิบัติตามหลักภาวนา 4 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ ในระดับมาก ส่วนแรงจูงใจการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ใน ภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากเช่นกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐกณัฐ ธิติกิตตินันท์ (2568) พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองปทุมธานีประกอบด้วย หลักภาวนา 4 โดยภาพรวม เฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ในภาพรวม ด้วยการทดสอบสมมุติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตามการจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา ประเภทของตำแหน่ง และระยะเวลาที่รับราชการ พบว่า ข้าราชการที่มีเพศ สถานภาพสมรส ประเภทของตำแหน่ง และระยะเวลาที่รับราชการต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าไม่มีความแตกต่างทางสถิติที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 ในส่วนอายุ ระดับการศึกษาสูงสุด อัตราเงินเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน แตกต่างกัน ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพงษ์ศักดิ์ สนฺตมโน (เกษวงศ์รอด) (2561) พบว่า ผลการเปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พนักงานที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และเงินเดือน ที่แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤตภาส บุญภิโย (2566) พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท 4

ต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคคลากร เมื่อคิดตามปัจจัยเกี่ยวกับ เพศ ตำแหน่งการทำงานและประสบการณ์การทำงานมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลอื่นๆ ไม่มีความแตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 แนวทางการประยุกต์หลักธรรมเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน พบว่า

ด้านฉันทะ คือ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานที่ทำ ความรักและความพอใจในงานที่ทำ ทำงานด้วยความเต็มใจ มุ่งมั่น และยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ ผู้บังคับบัญชาควรส่งเสริม สนับสนุน และให้สวัสดิการที่เหมาะสม เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ รวมถึงการให้รางวัลและการยกย่องเชิดชูเกียรติ ผู้ปฏิบัติงานควรมีความสุขและความรับผิดชอบในหน้าที่ ปฏิบัติงานอย่างเป็นธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ และร่วมมือกันอย่างเต็มที่ มีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้เหมาะสมกับตำแหน่ง ความรู้ และความสามารถ รวมทั้งมีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายขององค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของพระธนากร ญาณวาที (สมนำ) (2564) พบว่า ฉันทะ ความพอใจรักใครในสิ่งนั้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก บุคลากรในสำนักงานเขตบางพลัดนั้นมี ฉันทะ หรือ มีความพอใจมีความรักความชอบที่จะทำงานในหน้าที่ที่ตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความพอใจในงานตนเองไม่ย่อท้อ เต็มใจให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มใจและปฏิบัติงานอย่างเต็มที่เมื่อได้รับมอบหมาย

ด้านวิริยะ ความเพียรในการปฏิบัติงาน ความรับผิดชอบ ความมุ่งมั่น และความเพียรพยายามในการปฏิบัติงาน ใช้ความอดทน ขยันหมั่นฝึกฝนและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านความรู้และเทคโนโลยี เพื่อให้งานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพการทำงานควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของ คุณธรรม จิตสำนึกเพื่อสังคม และความรักในงาน ทำด้วยความเต็มใจ ไม่รู้สึกกดดันปฏิบัติตามระเบียบของหน่วยงาน และมุ่งสร้างผลสัมฤทธิ์ที่ดีให้กับองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของกนกนุช นิยนันท์ (2566) พบว่า ด้านวิริยะ ความเพียร ประกอบด้วย ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานด้วยความขยันขันแข็ง ส่งเสริมให้บุคลากรมีความซื่อสัตย์อดทน ส่งเสริมให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นในการทำงาน และส่งเสริมให้บุคลากรอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ด้านจิตตะ (ความเอาใจในการปฏิบัติงาน) การปฏิบัติงานที่มีคุณภาพต้องเริ่มจากความตั้งใจจริง (จิตตะ) ควบคู่ไปกับความรอบคอบ ความรับผิดชอบ การจัดการเวลาที่ดี และการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความสุขในการทำงานสอดคล้องกับงานวิจัยของณรงค์ศักดิ์ ทั่งทอง (2565) พบว่า จิตตะ ประกอบด้วย ตั้งใจบริหารงานอย่างสุด

ความสามารถ เอาใจใส่คอยตรวจสอบกระบวนการทำงานให้เป็นไปตามแผนงาน รายงานผลการปฏิบัติงานให้ที่ประชุมทราบอย่างต่อเนื่อง เอาใจจดจ่อกับงานเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย ตรวจสอบความเรียบร้อยและคุณภาพอยู่เสมอ

ด้านวิมังสา การพิจารณา ไตร่ตรองโดยใช้สติปัญญาในการปฏิบัติงาน) การใช้สติปัญญาและวิจารณญาณอย่างรอบคอบ มีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติงานของข้าราชการ โดยช่วยให้เกิดความถูกต้อง ลดความผิดพลาด เพิ่มประสิทธิภาพ ส่งเสริมความโปร่งใส และจรรยาบรรณในการทำงาน ทั้งยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนา ทบทวน และแก้ไขงานอย่างมีเหตุผล มีแผนงานชัดเจน ปฏิบัติงานตามระเบียบกฎหมาย และเกิดความภาคภูมิใจในหน้าที่ ส่งผลให้การทำงานเป็นไปอย่างมีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของมาลัย สาแก้ว (2566) พบว่า ด้าน วิมังสา ไตร่ตรองหาเหตุผล ได้แก่ พิจารณาใคร่ครวญหาแนวทางครั้งต่อไปในการปฏิบัติงาน ประเมินผลระหว่างการปฏิบัติงาน คาดคะเนแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นกับการปฏิบัติงาน รู้จักการหา แนวทางแก้ปัญหาด้วยการค้นหาความรู้ ฝึกคิดอย่างมีวิจารณญาณอยู่เสมอ

องค์ความรู้

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเชิงพุทธของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน” สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ ดังแสดงในแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : ทัศนีย์วรรณ จักรกาศ

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

ด้านฉันทะ (ความพอใจในการปฏิบัติงานที่ทำ) ได้แก่ รักงานที่ทำ มีการส่งเสริมจากผู้บังคับบัญชา ทำงานด้วยความรับผิดชอบ โปร่งใส มีส่วนร่วม และมุ่งผลสัมฤทธิ์เพื่อประโยชน์ของประชาชน

ด้านวิริยะ (ความเพียรในการปฏิบัติงาน) ได้แก่มีความรับผิดชอบ ขยัน อดทน มุ่งมั่น และเพียรพยายาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ

ด้านจิตตะ (ความเอาใจในการปฏิบัติงาน) ได้แก่ มีความตั้งใจ ความเอาใจใส่ และความรับผิดชอบ มีสมาธิ จิตจดจ่อ การทำงานอย่างรอบคอบ ทันต่อเวลา และใส่ใจในรายละเอียด

ด้านวิมังสา (การพิจารณา ไตร่ตรองโดยใช้สติปัญญาในการปฏิบัติงาน) ได้แก่การมีสติปัญญา มีการทบทวนปรับปรุงแก้ไข มีการปฏิบัติที่ถูกต้อง โปร่งใส และนำไปสู่การพัฒนาทั้งงานและบุคลากร

ความสำเร็จของงาน ได้แก่ มีความมุ่งมั่น ความรับผิดชอบ ความรักในงาน และ แรงเสริมภายนอก (เช่น ค่าตอบแทน สวัสดิการ การยอมรับจากผู้บังคับบัญชา โอกาสก้าวหน้าในอาชีพ) มีเป้าหมายชัดเจน มีความเข้าใจในงาน มีหลักธรรมาภิบาล และต้องพัฒนาตนเอง

การยอมรับนับถือ ได้แก่มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ มีความสามารถในการทำงาน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น และยึดหลักความโปร่งใส ยุติธรรม

ด้านลักษณะของงาน ได้แก่ งานที่ตรงกับความสามารถ ทักษะ และความถนัดของบุคลากร มีความชัดเจนทั้งในด้านบทบาท หน้าที่ และเป้าหมาย มีอิสระและความรับผิดชอบในการทำงาน

ความรับผิดชอบ ได้แก่ ความรับผิดชอบเกิดจากงานที่ชัดเจน สภาพแวดล้อมที่เป็นธรรม การได้รับโอกาสและความไว้วางใจ แรงจูงใจจากภายในและภายนอก การทำงานที่โปร่งใสและสนับสนุนการเติบโต

ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ได้แก่ความสามารถ คุณธรรม และผลงานที่ชัดเจน พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การสนับสนุนจากระบบราชการที่โปร่งใส และบรรยากาศการทำงานที่ดี

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเพื่อการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน โดยการประยุกต์หลักธรรม เพื่อให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน นำไปใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน การกำหนดนโยบาย การจัดทำแผนพัฒนา

บุคลากร การกำหนดโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการ ให้เกิดผลสัมฤทธิ์และปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น พร้อมทั้งให้เป็นไปตามความคาดหวังที่กำหนดไว้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนควรแก้ไขปัญหาในที่ทำงาน ให้ความเป็นธรรมในที่ทำงาน ทำให้ข้าราชการมีความรู้สึกปลอดภัย จัดสวัสดิการต่างๆให้กับข้าราชการ

2) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนควรประเมินการเลื่อนขั้นเงินเดือนโดยพิจารณาจากการปฏิบัติงานจริง ผู้บริหารให้ความเป็นธรรมเป็นกันเองกับข้าราชการทุกระดับชั้น

3) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนควรสนับสนุนการเติบโตในหน้าที่การงาน การสอบเลื่อนระดับ ผู้บริหารสนับสนุนในความก้าวหน้าของข้าราชการ องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนสามารถนำผลงานจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนไปต่อยอดได้

4) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนสร้างความเท่าเทียมกันทุกระดับชั้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนควรมีการชื่นชมต่อการปฏิบัติงานจากความเสียสละและทุ่มเทของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน

2) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนควรมอบหมายงานให้สอดคล้องกับตำแหน่งหน้าที่ และตรงกับความสามารถ ทักษะ และความถนัดของบุคลากร โดยมีคำสั่งมอบหมายงานให้ชัดเจน

3) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนควรให้บุคลากรมีอิสระในการตัดสินใจเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบในการทำงานมากยิ่งขึ้น จะทำให้ข้าราชการเกิดความภาคภูมิใจในงานที่ทำอยู่ และทำให้รู้สึกเป็นคนสำคัญในองค์กร

4) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนควรจัดอบรมพัฒนาความรู้ให้กับบุคลากรเพื่อสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ได้สำเร็จโดยไม่มีปัญหาและอุปสรรค

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้สนใจได้นำไปศึกษาวิจัย ครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

1) ควรศึกษาการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร ในหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อจะได้เปรียบเทียบความแตกต่าง หรือความสอดคล้องกันในระดับของแรงจูงใจในด้านต่าง ๆ

2) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ทราบแนวคิดใหม่หรือวิธีการใหม่ในการเสริมสร้างแรงจูงใจของบุคลากร

3) ควรศึกษาในรายละเอียดส่วนย่อยของการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในแต่ละด้านอย่างละเอียด เพื่อสนับสนุนข้อมูลการวิจัยให้ตรงกับความจริง มากยิ่งขึ้น

References

กนกนุช นิยนันท์. (2566). “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาสมรรถนะบุคลากร ขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี”, *สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต* . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กัณฑ์ชิสา เจริญกิจธินันภ์. (2568). “พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมแรงจูงใจการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร”. *สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ณรงค์ศักดิ์ ทั่งทอง. (2565). “ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักพุทธธรรมในชีวิตวิถีใหม่ของอุตสาหกรรมยานยนต์จังหวัดนนทบุรี”. *สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต* . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ณัฐกณัณฐ์ ธิติกิตตินันท์. (2568). “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงาน ของบุคลากรเทศบาลเมืองปทุมธานี”.*สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ธนิกานต์ มาฆะศิรานนท์. (2545). *เทคนิคการจูงใจพนักงาน*. กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ทบุ๊คส์.

พระธนากร ญาณวาที (สมนำ). (2564). “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรของสำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร”. *สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต* . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพงษ์ศักดิ์ สนฺตมโน(เกษวงศ์รอด). (2561). “แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว”. *สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มาลัย สาแก้ว. (2566). “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน” .*ดุษฎีนิพนธ์สาขารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ว่าที่ร้อยตรี กฤตภาส บุญภิโย. (2566). “ แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท 4 ที่มีต่อการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” .*สารนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน. (2564). *แผนการพัฒนาข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564-2566* . จังหวัดลำพูน :องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน. (2567). *แผนอัตรากำลัง 3 ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 – 2569 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2567* **.**จังหวัดลำพูน **:** องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน.

Abranam H. Maslow . (1943) *“A Theory of Human Motivation”* .Psychological Review.

Herzberg. *F.B. Mausner and B.B*. (1959) .*Snyollrman the Motivation to Work***.** New York :John Wiley and Sons.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติ ในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

Transformational Leadership in the Context of Cultural Diversity among School Administrators of International Schools in Hang Dong District, Chiang Mai Province

ธาราทิพย์ ปัญจธนศักดิ์ Tharatip Panjatanasak
สาโรจน์ แก้วอรุณ Sarod Kaewaroon
สุดาภรณ์ สืบสุติน Sudaporn Seubsutin
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
tharatippan@hotmail.com

Received 2025/12/31 *Revised* 2026/02/18 *Accepted* 2026/03/05

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรม และ 2) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาภาวะ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบริบทที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของผู้บริหารสถาน ศึกษาโรงเรียนนานาชาติในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ รูปแบบการวิจัยผสมวิธี ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครู จำนวน 194 คน และผู้สัมภาษณ์เลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน เครื่องมือวิจัย เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติภาวะผู้นำ แบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.90 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติ โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์

การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา การทำให้เป็นองค์กรการเปลี่ยนแปลง และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ตามลำดับ

2) แนวทางในการพัฒนาของผู้บริหาร จำแนกเป็นรายด้าน ได้แก่ 1.ด้านการกระตุ้นทางปัญญา พบว่า ผู้บริหารควรมีการจัดอบรมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมแก่บุคลากร2. ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ คือมีการส่งเสริมและสร้างโอกาสให้บุคลากรพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ 3. ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล คือผู้บริหารควรปฏิบัติอย่างเท่าเทียม ยุติธรรม และปราศจากอคติทางเชื้อชาติหรือศาสนา 4. ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ คือ บริหารงานอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ พร้อมยกย่องให้กำลังใจในความพยายาม 5. ด้านการทำให้เป็นองค์กรการเปลี่ยนแปลง นั้น ควรรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะและให้บุคลากรมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, ความหลากหลายทางวัฒนธรรม, ผู้บริหารสถานศึกษา, โรงเรียนนานาชาติ.

Abstract

This research aimed to: 1) examine transformational leadership in the context of cultural diversity, and 2) explore guidelines for developing transformational leadership within culturally diverse contexts among administrators of international schools in Hang Dong District, Chiang Mai Province. The study employed a mixed-methods research design. The population consisted of 194 administrators and teachers, and five interviewees were selected through purposive sampling. The research instrument was a questionnaire measuring the level of transformational leadership practices using a five-point rating scale, with a reliability coefficient of 0.90. and were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The findings indicated that transformational leadership was overall at a high level, and practical guidelines were proposed to enhance leadership development in culturally diverse school contexts.

The research findings revealed that:

1)Overall, transformational leadership in the context of cultural diversity among administrators of international schools was found to be at a high level in all aspects. These included idealized influence, inspirational motivation, intellectual stimulation, building a change-oriented organization, and individualized consideration, respectively.

2)The development guidelines for administrators can be classified into five aspects. In terms of intellectual stimulation, administrators should organize training sessions or orientations for teachers and staff to enhance their understanding of cultural diversity. Regarding idealized influence, administrators should promote and provide opportunities for personnel to fully develop their potential. For individualized consideration, administrators should treat all individuals equally and fairly, maintaining an environment free from bias and discrimination based on race, religion, or culture. In terms of inspirational motivation, administrators should establish a transparent and accountable management system at every stage, while also providing encouragement and recognizing staff efforts. Finally, in building a change-oriented organization, administrators should listen to the opinions and suggestions of personnel and develop the organization by encouraging their participation in the decision-making process.

Keywords: Transformational Leadership, Cultural Diversity, School Administrators, International Schools.

บทนำ

ยุคโลกาภิวัตน์ การศึกษาต้องเผชิญความท้าทายจากการขยายตัวของเศรษฐกิจและประชากรต่างชาติที่เพิ่มขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดความต้องการการศึกษามาตรฐานสากลและทักษะภาษาอังกฤษที่สูงขึ้นในไทย ภาครัฐให้ความสำคัญกับการศึกษาที่สอดคล้องกับความหลากหลายตามกฎกระทรวง พ.ศ. 2561 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2562 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561 : 4) รวมทั้งสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ที่ส่งเสริมให้โรงเรียนเอกชนและโรงเรียนนานาชาติ จัดการศึกษาที่ได้มาตรฐานสากลและส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2563) ระบบการศึกษาจึง

จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อพัฒนาศักยภาพประชาชนให้พร้อมรับความเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ การยกระดับคุณภาพการศึกษาเพื่อสร้างทุนมนุษย์ที่แข่งขันระดับโลกจึงเป็นพันธกิจสำคัญ (เจลจิรา จรูญแสง, 2566 :1)

ผู้นำทางการศึกษามีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้เรียนในแต่ละพื้นที่ ตามแนวทางยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่เน้นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพความแตกต่าง ผู้อำนวยการสถานศึกษาจึงต้องมีความรู้และทักษะในการออกแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และศักยภาพของผู้เรียน บทบาทผู้นำด้านพหุวัฒนธรรมต้องบูรณาการวัฒนธรรมผู้เรียนเข้ากับกระบวนการสอน และตระหนักถึงความแตกต่างที่ส่งผลต่อการตอบสนองต่อการศึกษา (Morote E., 2010 อ้างถึงใน กัญญาลักษณ์ ชีพอุบัติ, 2566 : 75) การบริหารแบบพหุวัฒนธรรมในโรงเรียนนานาชาติจำเป็นต้องบูรณาการความรู้ ทัศนคติเชิงบวก และทักษะทางสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเหมาะสม การบริหารที่ปรับโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมภายในโรงเรียนช่วยสร้างความเสมอภาค ความคิดสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง (ซุลกีฟลี บูก, 2566 : 47)

โรงเรียนนานาชาติในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ จัดการศึกษาท่ามกลางบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทั้งด้านภาษา ความเชื่อ และวิถีชีวิตของนักเรียนและบุคลากร ความแตกต่างนี้ก่อให้เกิดความท้าทายในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมและการจัดการความคาดหวังที่หลากหลาย ซึ่งหากขาดความเข้าใจที่เหมาะสมอาจนำไปสู่ความขัดแย้งหรือความรู้สึกถูกละเลยในกลุ่มผู้เรียน สถานศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญกับการกระตุ้นทางปัญญาผ่านการจัดอบรมบุคลากรเพื่อสร้างความไวทางวัฒนธรรมและทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันผู้บริหารควรแสดงอิทธิพลทางอุดมการณ์ด้วยการส่งเสริมศักยภาพของบุคลากรอย่างเต็มที่ควบคู่กับการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยปฏิบัติอย่างเท่าเทียม ยุติธรรม และปราศจากอคติทางเชื้อชาติหรือศาสนา การสร้างแรงบันดาลใจผ่านระบบบริหารที่โปร่งใสและการให้กำลังใจเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนองค์กรไปสู่การเปลี่ยนแปลง โดยเน้นการสร้างพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เคารพในความแตกต่าง ไม่กดดันให้บุคคลต้องหลอมรวมเข้ากับวัฒนธรรมหลัก แต่เน้นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นกลางและเปิดกว้างเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองโลกที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนนานาชาติในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสำรวจสภาพปัจจุบันและแนวทางพัฒนาให้สอดคล้อง

กับความหลากหลายทางวัฒนธรรม การศึกษาเน้นองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เช่น การกระตุ้นทางปัญญา การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การสร้างแรงบันดาลใจ และการทำให้เป็นองค์กรการเปลี่ยนแปลง ผลการศึกษามุ่งใช้เป็นแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคลและความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรม เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในบริบทที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

2) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในบริบทที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติ ในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนนานาชาติที่เป็นคนไทยและคนต่างชาติในอำเภอหางดงจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 19 คนและครู จำนวน 375 คน รวมทั้งหมด 394 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ทำการสุ่มโดยการแบ่งกลุ่มผู้บริหารและครู (Cluster Random Sampling) แล้วสุ่มตามสัดส่วนบุคลากรของแต่ละโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนโรงเรียนนานาชาติที่เป็นคนไทยและคนต่างชาติในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2568 ที่มีอายุการทำงานอย่างน้อย 1 ปี จำนวน 9 โรงเรียน โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan: 1970 อ้างถึง ในกิ่งกาญจน์ ประสม, 2566 : 63) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 194 คนจากนั้นทำการสุ่มโดยการแบ่งกลุ่มผู้บริหารและครูแล้วสุ่มตามสัดส่วนบุคลากรของแต่ละโรงเรียน

3) ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ โดยการเลือกแบบเจาะจงเป็นคนไทย ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ตำแหน่งผู้อำนวยการที่ดำรงตำแหน่งมาแล้วอย่างน้อย 2 ปีและมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทด้านบริหารการศึกษา จำนวน

3 คน และครูผู้สอนที่ทำการสอนในโรงเรียนมาแล้ว 5 ปี และสามารถสื่อสารได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

1) แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามระดับปฏิบัติภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบริบทที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติ ในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการกระตุ้นทางปัญญาจำนวน 10 ข้อ 2) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ จำนวน 10 ข้อ 3) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลจำนวน 10 ข้อ 4) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจจำนวน 10 ข้อ 5) ด้านการทำให้เป็นองค์กรการเปลี่ยนแปลงจำนวน 10 ข้อโดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคอร์ท (Likert อ้างถึงใน ธนิต รัตนศักดิ์ดา, 2565 : 55) โดยมีเกณฑ์การประเมินเป็นคะแนน

2) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบริบทที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติ ในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ กำหนดประเด็นจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดของแต่ละด้าน จำนวน 5 ข้อ พร้อมนำมารายงานผลครบทั้ง 5 ข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในบริบทที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ดังแสดงตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติ ในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวม และรายด้าน (n=194)

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรม	ระดับปฏิบัติ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
1. ด้านการกระตุ้นทางปัญญา	4.11	0.88	มาก
2. ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์	4.27	0.86	มาก
3. ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	4.09	0.91	มาก
4. ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	4.24	0.91	มาก
5 ด้านการทำให้เป็นองค์กรการเปลี่ยนแปลง	4.10	0.93	มาก
โดยรวม	**4.16**	**0.90**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในบริบทที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ รองลงมาคือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ด้านการทำให้เป็นองค์กรการเปลี่ยนแปลง และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในบริบทที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติ ในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา คือ ผู้บริหารควรจัดอบรมหรือปฐมนิเทศให้ครู และบุคลากรเพื่อสร้างความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมทั้ง ส่งเสริมให้บุคลากรมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ และมุมมองทางวัฒนธรรม โดยใช้กรณีศึกษา สถานการณ์จริง หรือกิจกรรมอภิปราย โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญจากต่างชาติ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม มาถ่ายทอดความรู้ พร้อมทั้ง บูรณาการแนวคิดพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) และพลเมืองโลก (Global Citizenship) ในงานทุกด้าน เชื่อมโยงกับการสอน การประชุม และการวางแผนงาน

2) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ คือ ผู้บริหารควรสร้างระบบบริหารที่โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน มีหลักฐาน มาตรฐาน การรายงานผล และการสื่อสารเหตุผลของการตัดสินใจได้อย่างชัดเจน โดยกำหนดมาตรฐานความเสมอภาคให้ชัดเจน มีการปฏิบัติต่อบุคลากรทุกเชื้อชาติอย่างเท่าเทียม และเน้นความเป็นธรรมในทุกฝ่าย ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่าง เป็นผู้ที่แสดงถึงความยุติธรรม คุณธรรม และความน่าเชื่อถือ รวมทั้ง การเป็นผู้นำที่ยึดหลักธรรมาภิบาล นอกจากนี้ ควรเปิดให้บุคลากรร่วมแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและการดำเนินงาน โดยการบูรณาการแนวคิดความหลากหลาย และความเท่าเทียม

3) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล คือ เข้าใจความแตกต่างรายบุคคลทั้งในการทำงานและการพัฒนา ช่วยให้บุคลากรรู้สึกได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่า รวมทั้งให้โอกาสตามศักยภาพหรือความถนัด สนับสนุนให้พัฒนาในแนวทางที่เหมาะกับตน ส่งเสริมการเติบโตส่วนบุคคลภายใต้ความต่างของวัฒนธรรม อีกทั้งให้คำแนะนำรายบุคคลอย่างเหมาะสม อธิบายเหตุผลเบื้องหลังนโยบายอย่างเข้าใจง่าย และใช้ภาษาที่เป็นกลางไม่ตัดสินทางวัฒนธรรม

4) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ คือ ผู้บริหารควรส่งเสริมและสร้างโอกาสให้บุคลากรพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ โดยให้กำลังใจ ยกย่องความพยายาม และสร้างบรรยากาศปลอดภัยในการพัฒนาตนเอง จัดกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพโดยเชิญผู้เชี่ยวชาญหรือโค้ช จัดรูปแบบการอบรมที่หลากหลายและเหมาะสมกับบุคลากรแต่ละคน ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านทักษะเฉพาะ และการศึกษาดูงานกับองค์กรภายนอก รวมทั้งสื่อสารวิสัยทัศน์ขององค์กรอย่างชัดเจน สร้างแรงบันดาลใจ ทำให้บุคลากรเห็นคุณค่าในบทบาทของตน กำหนดเป้าหมายที่ท้าทายแต่สามารถบรรลุได้ ยอมรับและให้เกียรติผลงานอย่างเท่าเทียม นอกจากนี้ ควรคำนึงถึงความแตกต่างทั้งวัฒนธรรมหลักและวัฒนธรรมย่อย ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรแบบที่มีความหลากหลาย

5) ด้านการทำให้เป็นองค์กรการเปลี่ยนแปลง คือ ผู้บริหารควรรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของบุคลากรเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาองค์กรให้บุคลากรมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือการแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้เกิดมุมมองและแนวคิดที่หลากหลายจากทุกฝ่าย รวมทั้งสื่อสารเหตุผลของการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนและโปร่งใส สร้างความไว้วางใจ ลดแรงต้านจากบุคลากร สนับสนุนให้ทดลองแนวทางใหม่โดยไม่ถูกตำหนิเมื่อเกิดข้อผิดพลาด นอกจากนี้ควรกำหนดแผนยุทธศาสตร์ระยะสั้นและระยะยาว เชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์ (Vision) พันธกิจ (Mission) และค่านิยมหลัก (Core Values) ยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหาร ประเมินมาตรฐานองค์กรโดยหน่วยงานระดับสากลหรือมาตรฐานภายใน

สรุปแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติ ในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดังนี้

ผู้บริหารควรมีการจัดอบรมหรือปฐมนิเทศให้ครู และบุคลากร เพื่อสร้างความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมถึงสร้างระบบบริหารที่โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน มีหลักฐาน มาตรฐาน การรายงานผล และการสื่อสารเหตุผลของการตัดสินใจได้อย่างชัดเจน รวมทั้งควรมีการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและยุติธรรมต่อทุกคน รักษาสภาพแวดล้อมที่ปราศจากอคติ ไม่ลำเอียงตามเชื้อชาติ ศาสนา หรือวัฒนธรรม อีกทั้งส่งเสริมและสร้างโอกาสให้บุคลากรพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ โดยให้กำลังใจ ยกย่องความพยายาม และสร้างบรรยากาศปลอดภัยในการพัฒนาตนเอง นอกจากนี้ ผู้บริหารควรรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของบุคลากร เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาองค์กร ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือการแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้เกิดมุมมองและแนวคิดที่หลากหลายจากทุกฝ่าย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติ ในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลตามผลการวิจัยที่พบ และวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติ ในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านการกระตุ้นทางปัญญา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่เปิดกว้าง พร้อมทั้งสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นโดยไม่กลัวการถูกตัดสินหรือปฏิเสธจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม รวมทั้ง การมีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติเชิงบวก เพื่อสร้างความพร้อมในการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร สอดคล้องกับ Bass & Avolio (1995 อ้างถึงใน กนกอร สมปราชญ์, 2562 : 31-32) ที่กล่าวว่า การกระตุ้นทางปัญญา คือความสามารถของผู้นำในการส่งเสริมให้ผู้ตามคิดวิเคราะห์ปัญหาอย่างรอบด้านและสร้างสรรค์แนวทางใหม่ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ตามกล้าคิด กล้าแสดงออก และมองปัญหาเป็นความท้าทายในการพัฒนาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พันธกานต์ ทรงบุญรอด (2565 : 53) ที่ชี้ว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างสันติและยั่งยืน ทั้งนี้ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ นุช สัทธา

ฉัตรมงคล (2559 : 170-171) ที่กล่าวถึงการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ว่าผู้นำต้องเป็นแบบอย่างที่ดี น่ายกย่อง ควบคุมอารมณ์ได้ และยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญมีความเฉลียวฉลาด ความมุ่งมั่น ความเชื่อมั่นในตนเองซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพรรณี คำทอน (2565 : 66) ที่พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารอยู่ในระดับมากที่สุดจากประสบการณ์และวุฒิภาวะทางอารมณ์ ประกอบกับเนื้อหาด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ สุกัญญา พูลกสิ (2557 อ้างถึงใน อัษฎา ศรีล้านมี, 2566 : 29) ที่กล่าวถึงการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยผู้นำให้ความสำคัญ เอาใจใส่ รับฟังความคิดเห็น และเปิดโอกาสให้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ ซึ่งส่งผลให้ผู้ตามรู้สึกมีคุณค่า ได้รับการยอมรับ และเต็มใจทุ่มเทเพื่อการเปลี่ยนแปลงขององค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีรุ้ง ศรีสุวรรณ (2565 : 113) ที่ชี้ว่าการสร้างขวัญกำลังใจ ช่วยลดความขัดแย้ง เสริมความร่วมมือ และยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิผล และยังเห็นว่า ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ โดยรวมอยู่ในระดับมากสอดคล้องกับ ชำนาญ คำปัญโญสีโนทัย (2559 : 41) ที่กล่าวว่าการสร้างแรงบันดาลใจช่วยยกระดับศักยภาพผู้ตาม โดยผู้นำถ่ายทอดความเชื่อมั่น กระตุ้นความมุ่งมั่น และส่งเสริมการมองโลกในแง่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ซุลกีฟลี บูก (2566 : 83) ที่พบว่าผู้บริหารสามารถสร้างแรงจูงใจ เปิดโอกาสให้แสดงศักยภาพ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในสังคมพหุวัฒนธรรม อีกทั้ง ด้านการทำให้เป็นองค์กรการเปลี่ยนแปลง โดยรวมอยู่ในระดับมากสอดคล้องกับ Tichy และ Ulrich (1990 อ้างถึงใน วราภรณ์ เต็มรวม, 2559 : 54–55) ที่กล่าวว่าองค์กรต้องปรับพฤติกรรม โครงสร้าง และระบบทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับทัศนภาพใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัษฎา ศรีล้านมี (2566 : 260) ที่พบว่าผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ชัดเจน สามารถปรับกลยุทธ์ตามบริบทที่เปลี่ยนแปลง เพื่อบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในบริบทที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติ ในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

ด้านการกระตุ้นทางปัญญา คือ ผู้บริหารควรจัดอบรมหรือปฐมนิเทศเพื่อสร้างความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและบูรณาการแนวคิดพลเมืองโลกเข้ากับงานทุกด้าน สอดคล้องกับ พันธกานต์ ทรงบุญรอด (2565 : 53) ที่พบว่าการเปิดใจยอมรับสิ่งใหม่และให้บุคลากรมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน นอกจากนี้ควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษาจริงเพื่อลดความเข้าใจคลาดเคลื่อนทางวัฒนธรรม ดังที่ ขวัญสุดา วงษ์แหยม (2559 : 74-

75) ระบุว่าผู้บริหารจำเป็นต้องฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างการยอมรับความหลากหลายและปรับเปลี่ยนทัศนคติเชิงบวกในหมู่บุคลากร เพื่อให้เกิดกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อผู้เรียนที่หลากหลายในสถานศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ

ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ คือ ผู้บริหารต้องสร้างระบบบริหารที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ทุกขั้นตอนเพื่อสร้างความไว้วางใจภายใต้มาตรฐานความเสมอภาคที่เป็นธรรมแก่ทุกเชื้อชาติ เช่นเดียวกับแนวคิดของ นุช สัทธาฉัตรมงคล (2559 : 170-171) ที่เน้นย้ำว่าผู้นำต้องเป็นแบบอย่างที่ดี มีอุดมการณ์ที่ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมและควบคุมอารมณ์ได้ดีในสถานการณ์วิกฤต พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนงานเชิงกลยุทธ์ตามหลักธรรมาภิบาล สอดคล้องกับ พรพรรณี คำทอน (2565 : 66) ที่พบว่าประสบการณ์และวุฒิภาวะทางอารมณ์ของผู้บริหารช่วยให้สามารถบริหารจัดการความรู้สึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างอิทธิพลเชิงบวกและจริยธรรมให้เกิดขึ้นภายในองค์กรนานาชาติอย่างมั่นคง

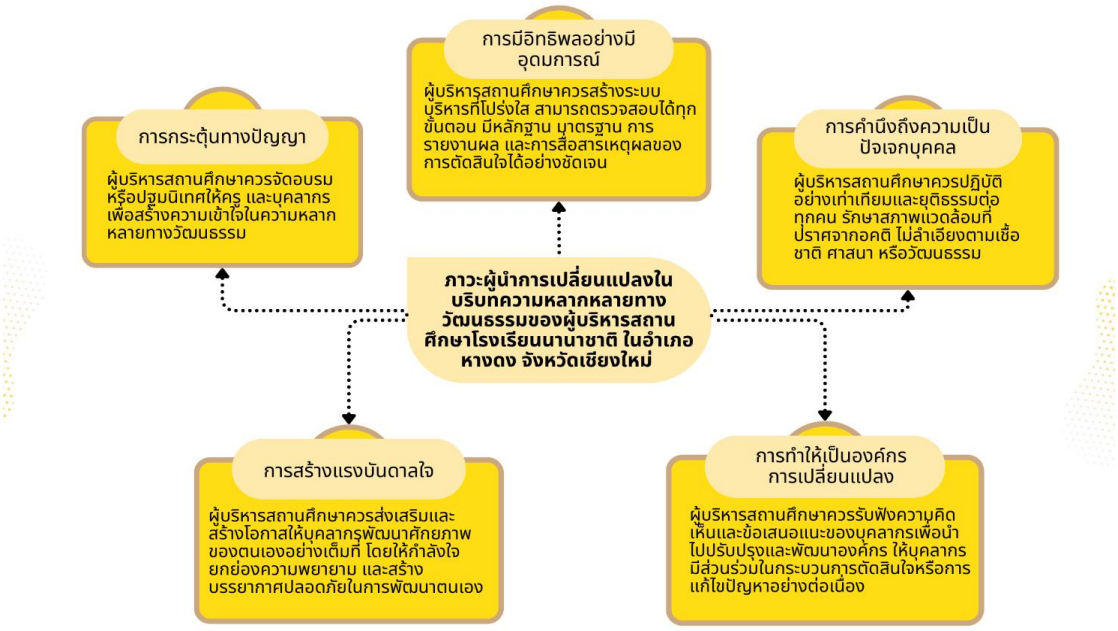
ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล คือ การปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและปราศจากอคติทางศาสนาหรือวัฒนธรรมเป็นรากฐานสำคัญที่ผู้บริหารต้องยึดถือเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับทุกคน สอดคล้องกับ อัษฎา ศรีล้านมี (2566 : 29) ที่กล่าวว่าการให้ความสำคัญกับผู้ตามในฐานะปัจเจกบุคคลจะช่วยให้บุคลากรเกิดความเต็มใจในการทุ่มเทแรงกายแรงใจเพื่อองค์กร โดยผู้บริหารควรให้คำแนะนำและสนับสนุนความถนัดเฉพาะบุคคลเพื่อให้ทุกคนบรรลุเป้าหมายของตนเองควบคู่ไปกับเป้าหมายองค์กร ดังที่ ศรีรุ้ง ศรีสุวรรณ (2565 : 113) เสนอว่าการกำหนดนโยบายบริหารงานบุคคลที่เน้นการสร้างขวัญกำลังใจและการยอมรับความคิดเห็นร่วมกัน จะช่วยลดความขัดแย้งและส่งเสริมความสามัคคีท่ามกลางความแตกต่าง

ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ คือ ผู้บริหารควรส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกและสื่อสารวิสัยทัศน์ขององค์กรให้ชัดเจนเพื่อให้บุคลากรเห็นคุณค่าในบทบาทของตนเองภายใต้บริบทพหุวัฒนธรรม สอดคล้องกับ ชำนาญ คำปัญโญสีโนทัย (2559 : 41) ที่ระบุว่าการสร้างแรงบันดาลใจคือการกระตุ้นให้ผู้ตามพัฒนาตนเองไปสู่ศักยภาพที่สูงขึ้นและสร้างความเชื่อมั่นในเป้าหมายที่ท้าทาย นอกจากนี้ควรมีการยกย่องความพยายามและให้รางวัลแก่ความสำเร็จอย่างเท่าเทียมโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ดังที่ ซุลกีฟลี บูก (2566 : 83) พบว่าผู้บริหารที่เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงศักยภาพและส่งเสริมการคิดริเริ่มร่วมกันจะช่วยให้ทีมงานเกิดความภาคภูมิใจและมีพลังในการพัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่องท่ามกลางความหลากหลาย

ด้านการทำให้เป็นองค์กรการเปลี่ยนแปลง คือ การพัฒนาองค์กรให้พร้อมรับความเปลี่ยนแปลงต้องอาศัยการรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับบริบทโลกสมัยใหม่ สอดคล้องกับวราภรณ์ เต็มรวม (2559 : 54–55) ที่กล่าวว่าผู้นำต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างและระบบทรัพยากรมนุษย์ให้รองรับทัศนภาพใหม่เพื่อความยั่งยืนขององค์กรในอนาคต โดยสนับสนุนการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยบริหารจัดการอย่างมืออาชีพ ดังที่ อัษฎา ศรีล้านมี (2566 : 260) พบว่าผู้บริหารในยุควิถีใหม่ต้องมีความสามารถในการปรับตัวและใช้การบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อม นำไปสู่การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพสูงสุดในการแข่งขันระดับสากล

องค์ความรู้

จากภาพองค์ความรู้นี้ แสดงถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติ ในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยรายละเอียดและความเชื่อมโยงของแผนภาพสามารถอธิบายได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : ธาราทิพย์ ปัญจนธนศักดิ์ และคณะ, 2569.

จากภาพสามารถอธิบายอธิบายความหมายแต่ละด้าน ได้ดังนี้

1)ด้านการกระตุ้นทางปัญญา คือ ผู้บริหารควรจัดอบรมหรือปฐมนิเทศให้ครูและบุคลากรเพื่อสร้างความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นการเปิดมุมมองใหม่ ๆ และท้าทายความคิดความเชื่อเดิมที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการทำงานในบริบทสากล ส่งเสริมให้เกิดการตั้งคำถามและการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้บุคลากรสามารถปรับตัวและออกแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ที่สอดรับกับความแตกต่างของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2)ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ คือ ผู้บริหารควรสร้างระบบบริหารที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านจริยธรรมให้แก่บุคลากรทุกระดับ การมีมาตรฐานการรายงานผลและการสื่อสารเหตุผลในการตัดสินใจที่ชัดเจนจะช่วยลดความคลางแคลงใจและสร้างวัฒนธรรมแห่งความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งส่งผลให้บุคลากรเกิดความภาคภูมิใจในองค์กรและพร้อมที่จะทุ่มเทการทำงานตามแนวทางที่ผู้บริหารวางไว้ด้วยความเต็มใจ

3)ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล คือ ผู้บริหารควรปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและยุติธรรมต่อทุกคน โดยรักษาสภาพแวดล้อมที่ปราศจากอคติ ไม่ลำเอียงตามเชื้อชาติ ศาสนา หรือวัฒนธรรม พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับความต้องการเฉพาะบุคคลและการสนับสนุนความถนัดที่แตกต่างกัน การรับฟังเสียงของบุคลากรรายบุคคลจะช่วยให้เขารู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและได้รับการยอมรับ ซึ่งเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้แต่ละคนกล้าแสดงศักยภาพออกมาอย่างเต็มที่ในแบบฉบับของตนเอง

4)ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ คือ ผู้บริหารควรส่งเสริมและสร้างโอกาสให้บุคลากรพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ โดยการใช้ทักษะการสื่อสารเชิงบวกเพื่อถ่ายทอดวิสัยทัศน์ที่น่าสนใจและท้าทายความสามารถ การยกย่องความพยายามและสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยในการทำงานจะช่วยลดความกลัวต่อความล้มเหลว ทำให้บุคลากรเกิดความมุ่งมั่นที่จะยกระดับมาตรฐานการทำงานของตนเองให้สูงขึ้นเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันของสถานศึกษา

5)ด้านการทำให้เป็นองค์กรการเปลี่ยนแปลง คือ ผู้บริหารควรรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของบุคลากรเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือการแก้ไขปัญหาสำคัญ การบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นและพร้อมรับมือกับพลวัตของโลกสมัยใหม่จะช่วยเปลี่ยนสถานศึกษาให้กลายเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง ส่งผลให้องค์กรสามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืนท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา

สรุปและข้อเสนอแนะ

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนานาชาติ ในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ควรเร่งกำหนดกรอบนโยบายและมาตรฐานกลางระดับชาติ เพื่อให้โรงเรียนนานาชาติใช้เป็นแนวทางบริหารจัดการที่เน้นความยุติธรรมและการกระตุ้นทางปัญญาอย่างเป็นรูปธรรม ระดับสถานศึกษา ควรจัดทำหลักสูตรพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารอย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการแนวคิดพลเมืองโลกและความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อยกระดับความเป็นผู้นำที่พร้อมบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ระดับผู้ปฏิบัติ ครูและบุคลากรควรได้รับการพัฒนาความรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานจริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1)การขยายพื้นที่และประชากรการวิจัยควรศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรมโดยขยายพื้นที่ไปยังจังหวัดเชียงรายกรุงเทพมหานคร หรือภูเก็ตเพื่อสะท้อนสภาพจริงของโรงเรียนนานาชาติที่มีบริบทแตกต่างกัน ทั้งด้านหลักสูตร ขนาดโรงเรียน และสภาพแวดล้อมทางสังคม

2)การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบริบทพหุวัฒนธรรม ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ความฉลาดทางวัฒนธรรม และประสบการณ์ต่างประเทศ รวมถึงปัจจัยด้านองค์กร

3)บทบาทของการกระตุ้นทางปัญญาในการบริหารการเปลี่ยนแปลง ควรศึกษาบทบาทของการกระตุ้นทางปัญญาในกระบวนการบริหารการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่

References

กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). กฎกระทรวงการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561. *ราชกิจจานุเบกษา*, *135*(84 ก), 1-6.

กนกอร สมปราชญ์. (2562). *ภาวะผู้นำกับคุณภาพสถานศึกษา*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

กัญญาลักษณ์ ชีพอุบัติ. (2566). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารปัญญาปณิธาน*, *8*(1), 71-84.

ขวัญสุดา วงษ์แหยม. (2560). *การบริหารจัดการการศึกษาของสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชนพหุวัฒนธรรมของเกาะเมือง พระนครศรีอยุธยา*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ครรชิต พิมใจ และ ดาวรุวรรณ ถวิลการ. (2564). กรอบแนวคิดการจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษจังหวัดนครราชสีมา. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, *49*(3), 1-13.

เจลจิรา จรูญแสง. (2566). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนนานาชาติสังกัดมูลนิธิคริสตจักรเซเว่นธ์เดย์แอ็ดเวนติสแห่งประเทศไทย*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ชำนาญ คำปัญโญสิโนทัย. (2559). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในฝัน: พหุกรณีศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ซุลกีฟลี บูก. (2566). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในสังคมพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส*. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

ธนิต รัตนศักดิ์ดา. (2565). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 2*. มหาวิทยาลัยเกริก.

ธัญทรัตน์ บัวแย้ม และ นิคม นาคอ้าย. (2564). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, *7*(1), 236-252.

นุช สัทธาฉัตรมงคล. (2559). ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัฒน์สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน. *วารสารธุรกิจปริทัศน์*, *8*(1), 167-182.

พรพรรณี คำทอน. (2565). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พันธกานต์ ทรงบุญรอด. (2565). *ภาวะผู้นำข้ามวัฒนธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพื้นที่พิเศษ จังหวัดตาก*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วราภรณ์ เต็มรวม. (2559). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนมัธยม จังหวัดพังงา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.

ศรีรุ้ง ศรีสุวรรณ. (2565). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (2563). *นโยบายการจัดการศึกษาเอกชนในศตวรรษที่ 21*. สช.

อัษฎา ศรีล้านมี. (2566). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารในยุควิถีใหม่ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสกลนคร*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

The study of Instructional Leadership Of School Administrators

รัตดาวรรณ วงค์คำจันทร์ Ratdawan Wongkhumchan
วาโร เพ็งสวัสดิ์ Waro Phengsawat
วันเพ็ญ นันทะศรี Wanphen Nanthasri
วิมลรัตน์ พลหาญ Wimonrat Ponharn
อิสรา สังกะสินสู่ Issara Sangkasinsoo
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Sakon Nakhon Rajabhat University
beelaadaa1991@gmail.com

Received 2026/02/01 *Revised* 2026/02/19 *Accepted* 2026/03/05

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของ เรื่อง การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครพนม มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 แหล่ง ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเคราะห์เอกสาร และแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายการเรียนรู้ 2) การบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ 3) การส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ 4) การพัฒนาครูและบุคลากร และ 5) การนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผล

การจัดการศึกษา

2) การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายการเรียนรู้ รองลงมา ได้แก่ การบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ การพัฒนาครูและบุคลากร การนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา และการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ ตามลำดับ

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำทางวิชาการ, การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายการเรียนรู้, การบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้.

Abstract:

The study aimed to 1) identify the components of instructional leadership of school administrators, and 2) evaluate the appropriateness of the components of instructional leadership of school administrators. A qualitative research methodology was employed, consisting of two phases. Phase 1 involved a review and synthesis of concepts, theories, and related research from 10 sources. Phase 2 focused on evaluating the appropriateness of the instructional leadership components, Data were collected from five experts using a five-level rating scale questionnaire, and analyzed for percentage, mean, and standard deviation. mean and standard deviation.

The research results revealed that:

1) Instructional Leadership Of School Administrators comprised five components: 1) setting the vision, mission, and learning goals, 2) curriculum and instructional management, 3) promoting a learning-conducive atmosphere, 4) teacher and personnel development, and 5) supervision, monitoring, and evaluation of educational management.

2) The evaluation of the appropriateness of the components of instructional leadership of school administrators showed that all components were at the highest level of appropriateness. The component with the highest mean was the setting the vision, mission, and learning goals, followed by curriculum and instructional

management, teacher and personnel development, supervision, monitoring and evaluation of educational management, and the promoting a learning-conducive atmosphere.

Keywords: Instructional Leadership, Setting the Vision, Mission, Learning Goals, Curriculum and Instructional Management.

บทนำ

ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จขององค์การ เนื่องจากเป็นความสามารถในการใช้อิทธิพลต่อความคิด ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้อื่นเพื่อขับเคลื่อนงานสู่เป้าหมายร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่จำกัดเฉพาะอำนาจตามตำแหน่ง แต่ครอบคลุมการมีวิสัยทัศน์ การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การสร้างแรงจูงใจ และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในบริบทการศึกษา แนวคิดดังกล่าวพัฒนาเป็นภาวะผู้นำทางการศึกษา ซึ่งเน้นบทบาทผู้บริหารในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา สร้างบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ และส่งเสริมความร่วมมือของครูและบุคลากรเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายหลักสูตรและสังคมภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี บทบาทผู้บริหารจึงมุ่งสู่ภาวะผู้นำทางวิชาการ ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการเรียนการสอน หลักสูตร ศักยภาพครู และการติดตามผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นกลไกเชื่อมโยงการบริหารกับคุณภาพผู้เรียนและส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภาได้กำหนดให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้และสมรรถนะด้านภาวะผู้นำทางวิชาการตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของคุรุสภา พ.ศ. 2556 โดยมุ่งเน้นการพัฒนาวิชาชีพ การสร้างผู้นำทางวิชาการ และการบริหารจัดการเชิงคุณภาพ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2556) อย่างไรก็ตาม จากสภาพการดำเนินงานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาจำนวนไม่น้อยยังประสบปัญหาในการปฏิบัติภาวะผู้นำทางวิชาการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากภาระงานด้านการบริหารทั่วไปและงานนโยบายที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้การกำกับติดตาม การนิเทศการสอน และการใช้ผลการประเมินเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยังขาดความเป็นระบบ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนและคุณภาพการจัดการศึกษาในระยะยาว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์ทางวิชาการ การวางแผนและบริหารจัดการหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

รวมถึงการนิเทศ ติดตาม และพัฒนาครู เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาตามกรอบมาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิชาชีพที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ โดยมุ่งเน้นให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำการเรียนรู้มากกว่าผู้บริหารเชิงธุรการ ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการเพื่อชี้นำครูและบุคลากรให้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษา ปรับการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วม พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สัจจะพร วิรยะจรรยา, 2559) ทั้งนี้ สภาพการดำเนินงานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังคงพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาจำนวนไม่น้อยประสบปัญหาในการปฏิบัติภาวะผู้นำทางวิชาการอย่างเต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากภาระงานด้านการบริหารทั่วไปและงานนโยบายจำนวนมาก ทำให้การกำกับติดตามการจัดการเรียนรู้ การนิเทศการสอน และการใช้ผลการประเมินเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยังไม่เป็นระบบ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในบางกลุ่มสาระยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, (2560)

ปัญหาและสภาพการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการทำความเข้าใจโครงสร้างและองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างชัดเจน เพื่อให้สามารถพัฒนาและเสริมสร้างสมรรถนะของผู้บริหารให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีความหลากหลายทั้งด้านขนาดของโรงเรียน บริบทชุมชน และทรัพยากรทางการศึกษา การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการจึงเป็นแนวทางสำคัญในการค้นหาองค์ประกอบหลักที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้และความสำเร็จของสถานศึกษา โดยผลจากการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ กล่าวคือ สามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา การออกแบบหลักสูตรอบรมและพัฒนาวิชาชีพผู้บริหาร การยกระดับคุณภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา รวมทั้งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Hallinger et al., 2017)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลสำคัญในการกำหนดแนวทางการพัฒนานโยบายและการบริหารจัดการสถานศึกษา ตลอดจนการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านวิชาการ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ ผลการศึกษาคาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร

สถานศึกษาในการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิผลยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและพัฒนาผู้บริหารให้มีภาวะผู้นำทางวิชาการที่เหมาะสม ซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของสถานศึกษาและองค์กรทางการศึกษาให้มีประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

2) เพื่อประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

1.1 แหล่งข้อมูล ศึกษาองค์ประกอบองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการตามแนวคิดของนักวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้อง 10 แหล่ง ได้แก่ สุขสมร ประธรรมวงศ์ (2562), ศิริพงษ์ กลั่นไพฑูรย์ (2564), กิ่งกาญจน์ สุขสำราญ (2565), ไพวัน วงพะจัน (2565), เกศสุดา มิตรภูษาภรณ์ (2567), ภัทรมาศ ภาวะศิริกุล (2568), Aaron Mkanga (2016), Andy Fred & Gurcharan (2016), Hallinger et al (2017) และ Sarayut Boonpueak (2025)

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการสังเคราะห์ ได้แก่ แบบสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการ

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแจงความถี่จากหลายแหล่งข้อมูล โดยใช้แบบสังเคราะห์เอกสารที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสังเคราะห์เอกสารภาวะผู้นำทางวิชาการมาสรุปผลโดยใช้เกณฑ์ความถี่ตั้งแต่ 5 ขึ้นไป หรือตั้งแต่ร้อยละ 50 ของความถี่ทั้งหมด และนำผลที่ได้จากการสังเคราะห์องค์ประกอบไปประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบต่อไป

1.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบ ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้ 1) อาจารย์ในระดับอุดมศึกษาที่มีปริญญาเอกทางด้านการบริหารหรือทางด้านการศึกษา หรือมีประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน 2)ผู้บริหารการศึกษา ที่มีประสบการณ์ด้านการทำงาน ไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือมีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 1 คน 3)ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือมีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 3 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1.1 ลักษณะของเครื่องมือ

แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ตามมาตรวัดของลิเคิร์ท โดยกำหนดคะแนนไว้ 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

2.1.2 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารในขั้นตอนที่ 1 มาจัดทำร่างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบดังกล่าว จากนั้นจึงนำร่างแบบสอบถามไปตรวจสอบความถูกต้อง ความชัดเจนของถ้อยคำและความสมบูรณ์ของเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องก่อนดำเนินการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และนำแบบประเมินที่ได้รับคืนมาวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ยและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกับเกณฑ์ที่กำหนดตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่มีความเหมาะสม

2.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย สถิติที่ใช้ในการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งได้จากการการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำทางวิชาการ โดยการแจกแจงความถี่ที่มีค่าเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 50 ของความถี่ทั้งหมด จึงได้องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายการเรียนรู้ 2) การบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ 3) การส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ 4) การพัฒนาครูและบุคลากร และ 5) การนิเทศ กำกับติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา

ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ดังตาราง 1 มีรายละเอียดสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

องค์ประกอบ	นิยามปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้	ความเหมาะสม		
			$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายการเรียนรู้	การกำหนดทิศทาง นโยบาย และกลยุทธ์ของโรงเรียนอย่างชัดเจน สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา บริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล และความต้องการในอนาคต โดยเปิดโอกาสให้ครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการกำหนดและขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายการเรียนรู้ มีการสื่อสารให้เกิดความเข้าใ	1.1 ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดทิศทาง นโยบาย และกลยุทธ์ของโรงเรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา	5.000	0.000	มากที่สุด
		1.2 ผู้บริหารสถานศึกษามีความตระหนักและสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคดิจิทัลและความต้องการในอนาคต	4.800	0.400	มากที่สุด

องค์ประกอบ	นิยามปฏิบัติการ	พฤติกรรมบ่งชี้	ความเหมาะสม		
			$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	ร่วมกัน เชื่อมโยงสู่การปฏิบัติจริงในระดับห้องเรียนและสถานศึกษา กำหนดเป้าหมายที่เน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน สามารถวัดและประเมินผลได้ พร้อมทั้งติดตามและประเมินความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง	1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการกำหนดและขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายการเรียนรู้	5.000	0.000	มากที่สุด
		1.4 ผู้บริหารสถานศึกษาสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมและเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติในระดับสถานศึกษา	5.000	0.000	มากที่สุด
		1.5 ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดเป้าหมายที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง	5.000	0.000	มากที่สุด
รวม			**4.960**	**0.200**	**มากที่สุด**
2. การบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้	การวางแผน พัฒนา ใช้ และปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง วิสัยทัศน์ พันธกิจ และบริบทของชุมชนและผู้เรียน โดยผู้บริหารมีบทบาทในการบริหารจัดการและประสานการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมการออกแบบการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพครู การนิเทศ กำกับ ติดตาม การวัดและประเมินผล และการประกันคุณภาพภายใน ทั้งนี้ เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามมาตรฐานทางการศึกษา	2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาวางแผนและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง วิสัยทัศน์ และบริบทของผู้เรียนและชุมชน	5.000	0.000	มากที่สุด
		2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารจัดการการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมการออกแบบการเรียนรู้ การพัฒนาครู และการประเมินผล	4.800	0.400	มากที่สุด
		2.3 ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อยกระดับคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	5.000	0.000	มากที่สุด
รวม			**4.930**	**0.258**	**มากที่สุด**

องค์ประกอบ	นิยามปฏิบัติการ	พฤติกรรมบ่งชี้	ความเหมาะสม		
			$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
3. การส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้	การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยผู้บริหารมีบทบาทในการสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัย เป็นระเบียบ และเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ครอบคลุมการจัดแหล่งเรียนรู้สื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเพียงพอรวมถึงการดูแลเอาใจใส่และส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน ทั้งนี้การเสริมแรง การยกย่อง ชมเชยและการสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นแรงจูงใจและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน	3.1 ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารและจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน	4.800	0.400	มากที่สุด
		3.2 ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัย เป็นระเบียบ และเหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอน	4.600	0.490	มากที่สุด
		3.3 ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนการจัดแหล่งเรียนรู้ สื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่เพียงพอและทันสมัย	4.800	0.400	มากที่สุด
		3.4 ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ผ่านการเสริมแรงและการยกย่องชมเชย	4.600	0.490	มากที่สุด
		3.5 ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันเพื่อเสริมแรงจูงใจและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน	5.000	0.000	มากที่สุด
รวม			**4.760**	**0.436**	**มากที่สุด**
4. การพัฒนาครูและบุคลากร	การส่งเสริมและเสริมสร้างความรู้ทางวิชาการ ทักษะ ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูและบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและความก้าวหน้าในวิชาชีพ ทั้งในมิติของการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การแสวงหาความรู้ใหม่ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการและสังคมโลก ตลอดจนความขยัน อดทน และความมุ่งมั่นในการทำงาน ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการเป็นแบบอย่าง สนับสนุน และจัดกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาบุคลากร การนิเทศ	4.1 ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการพัฒนาความรู้ ทักษะ และภาวะผู้นำทางวิชาการของครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง	4.800	0.400	มากที่สุด
		4.2 ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนการแสวงหาความรู้ใหม่และการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง	5.000	0.000	มากที่สุด
		4.3 ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นแบบอย่างและเสริมแรงความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากร	5.000	0.000	มากที่สุด
		4.4 ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนการพัฒนาบุคลากร การนิเทศ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้	4.600	0.490	มากที่สุด

องค์ประกอบ	นิยามปฏิบัติการ	พฤติกรรมบ่งชี้	ความเหมาะสม		
			$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	และประเมินผลการสอน การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อการพัฒนาโดยมุ่งบูรณาการเป้าหมายขององค์กรกับความต้องการของบุคคลเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการทำงาน คุณภาพการจัดการเรียนรู้และความก้าวหน้าในวิชาชีพ	4.5 ผู้บริหารสถานศึกษาบูรณาการเป้าหมายของสถานศึกษากับการพัฒนาวิชาชีพเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน	4.800	0.400	มากที่สุด
รวม			**4.840**	**0.374**	**มากที่สุด**
5. การนิเทศกำกับติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา	การตรวจสอบ ติดตาม และประเมินคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนและการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยข้อมูลจากการวัดและประเมินผล เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียน ครู และสถานศึกษา ผู้บริหารมีบทบาทในการวางแผนและดำเนินการนิเทศอย่างต่อเนื่อง ให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ครู และส่งเสริมการประเมินตามสภาพจริง การนิเทศมุ่งทั้งการควบคุมคุณภาพ การพัฒนาวิชาชีพครู และการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ การสื่อสารผลการเรียนรู้กับผู้เรียนและผู้ปกครองมีส่วนช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ	5.1 ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้สมาชิกพัฒนาความรู้ ทักษะ และความสามารถอย่างต่อเนื่องผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน	4.800	0.400	มากที่สุด
		5.2 ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการสะท้อนผลการปฏิบัติงานเพื่อการเรียนรู้ทั้งในระดับบุคคลและระดับกลุ่ม	4.800	0.400	มากที่สุด
		5.3 ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างวัฒนธรรมการพัฒนาและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง	4.600	0.490	มากที่สุด
		5.4 ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกเพื่อเพิ่มขีดความสามารถและประสิทธิภาพในการทำงาน	5.000	0.000	มากที่สุด
รวม			**4.800**	**0.410**	**มากที่สุด**
สรุปรวม			**4.855**	**0.354**	**มากที่สุด**

จากตาราง 1 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายการเรียนรู้ () รองลงมา ได้แก่ การบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ การพัฒนาครูและบุคลากร การนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา และการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่ามี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายการเรียนรู้ 2) การบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ 3) การส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ 4) การพัฒนาครูและบุคลากร และ 5) การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา ผลการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า แต่ละองค์ประกอบสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และภารกิจหลักของผู้บริหารสถานศึกษาตามกรอบมาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิชาชีพ ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำทางวิชาการที่สามารถกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาและขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายอย่างเป็นระบบ และยังครอบคลุมกระบวนการบริหารงานวิชาการตั้งแต่การกำหนดทิศทางและเป้าหมาย การบริหารจัดการหลักสูตรและการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร ไปจนถึงการนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับ Hallinger et al (2017) ที่กล่าวว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำด้านการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญกับการกำหนดทิศทางทางวิชาการ การจัดการเรียนการสอน และการติดตามผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โดยการดำเนินงานด้านวิชาการที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการบูรณาการทั้งในเชิงโครงสร้างและเชิงกระบวนการ ส่งผลให้การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษามีความเป็นเอกภาพ และนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ และยังสอดคล้องกับ ภัทรมาศ ภาวะศิริกุล (2568) กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารคือความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนในการใช้กลยุทธ์ การชี้นำ สนับสนุน และประสานความร่วมมือในการพัฒนางาน โดยนำความรู้ ทักษะต่าง ๆ มาพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ เพื่อนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียน เป็นพฤติกรรมหรือบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ตลอดจนทักษะ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายการเรียนรู้ การบริหารจัดการหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ การเสริมสร้างบรรยากาศและสนับสนุนทรัพยากรการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากร การนิเทศ กำกับติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ การพัฒนานักเรียน และมุ่งมั่นเอาใจใส่ต่อพฤติกรรมของครู สามารถโน้มน้าว จูงใจให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ร่วมมือปฏิบัติด้วยความเต็มใจ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความเหมาะสมมากที่สุด คือ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายการเรียนรู้ โดยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายการเรียนรู้ถือเป็นจุดเริ่มต้น และแกนหลักของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา เนื่องจากเป็นกระบวนการกำหนดทิศทางและภาพอนาคตของการจัดการศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทโดยตรงในการชี้นำ สื่อสาร และสร้างความเข้าใจร่วมกันให้แก่ครู บุคลากร ผู้เรียน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน นอกจากนี้ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและบริบทของสถานศึกษา ช่วยให้การวางแผน การบริหารหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลให้การดำเนินงานด้านวิชาการมีความเป็นระบบและสามารถขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ ภัทรมาศ ภาวะศิริกุล (2568) ที่กล่าวว่า การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญ เนื่องจากการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารต้องเปิดโอกาสให้คณะครู บุคลากรทางการศึกษา อีกทั้งชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และสอดคล้องกับปรัชญาของโรงเรียน มีจุดเน้นที่คุณภาพของนักเรียน สื่อสารสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจของโรงเรียน กำหนดทิศทางภารกิจการดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในชั้นเรียนให้ชัดเจน นำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ส่งเสริมให้ครูและนักเรียนมีความมุ่งมั่น และรับผิดชอบต่อพันธกิจการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้ความสำคัญแก่การบริหารการเรียนการสอนมากกว่าการบริหารงานด้านอื่น มีเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการ ผู้บริหารและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการ มีการวัดผลและประเมินผลความก้าวหน้าในการนำวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจลงสู่การปฏิบัติ และสอดคล้องกับ กิ่งกาญจน์ สุขสำราญ (2565) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีพฤติกรรมที่มีบทบาทสำคัญใน การกำหนดนโยบายที่วิสัยทัศน์และพันธกิจที่สอดคล้องกับงานวิชาการของโรงเรียน กำหนดกรอบเป้าหมายของโรงเรียนจากขอบเขตงานที่รับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ กำหนดพันธกิจที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา มีเป้าหมายและจุดเน้นที่พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน สื่อสารพันธกิจและขอบข่ายงานวิชาการของโรงเรียนให้ครูและบุคลากรได้รับทราบ สื่อสารพันธกิจของหลักสูตรสถานศึกษาให้ผู้ปกครอง นักเรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ โดยทั่วกัน กำหนดดัชนีชี้วัดคุณภาพผลการจัดการเรียนการสอนของกลุ่มสาระวิชาต่าง ๆ ตาม ที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Krug (1992) ได้กล่าวถึง การกำหนดพันธกิจ มี

งานวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียนชี้ให้เห็นว่า การมีเป้าหมายที่ชัดเจนแล้วจำเป็นจะต้องสื่อสารให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้าใจด้วย การทำกรอบเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และพันธกิจ ต้องไม่ตั้งเป้าที่สูงจนเกินไป เป็นไปตามสถานการณ์ในช่วงเวลานั้น หากดำเนินการโดยไม่มีพันธกิจที่ชัดเจนก็เหมือนการเดินทางอย่างไร้จุดหมาย

องค์ความรู้

จากการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า มี 5 องค์ประกอบ สามารถอธิบายองค์ความรู้ใหม่ได้ในลักษณะของ “กระบวนการเชิงระบบแบบวงจร” ที่เชื่อมโยงนโยบายสู่การปฏิบัติและการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยประยุกต์ใช้กระบวนการ PDCA เป็นกรอบการดำเนินงาน เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ องค์ประกอบทั้ง 5 สามารถบูรณาการสู่การปฏิบัติได้ ดังนี้ ระยะ 1 การกำหนดทิศทาง ซึ่งผู้บริหารกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกันทั้งองค์กร เพื่อสร้างกรอบทิศทาง มาตรฐาน และความคาดหวังด้านคุณภาพผู้เรียนที่ชัดเจน ระยะ 2 การขับเคลื่อนคุณภาพการเรียนรู้ โดยบูรณาการการบริหารหลักสูตร การส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ และการพัฒนาครูและบุคลากร ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการแปลงวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติจริง ระยะ 3 การสะท้อนผลและพัฒนา ผ่านการนิเทศ กำกับติดตาม และประเมินผล ซึ่งทำหน้าที่เป็นระบบข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและยกระดับคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ทำให้กระบวนการทั้งหมดหมุนเวียนเป็นวงจรพัฒนาไม่สิ้นสุด สามารถอธิบายได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

ที่มา : รัตดาวรรณ วงค์คำจันทร์ และคณะ, 2569.

สรุป และข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1)สำนักงานเขตพื้นที่หรือหน่วยงานต้นสังกัด สามารถนำองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 5 องค์ประกอบ ไปสร้างหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาได้

2)หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) สามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ ไปเป็นกรอบในการตรวจสอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาได้

3)จากผลการยืนยันองค์ประกอบ สำนักงานเขตพื้นที่หรือหน่วยงานต้นสังกัด ควรมีการส่งเสริมความรู้ความสามารถด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อพัฒนาตนเอง และการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ให้ทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1)ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปเป็นกรอบในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ

2)ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปเป็นกรอบในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างคุณภาพของการบริหารจัดการโรงเรียนต่อไป

3)ควรศึกษาการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ในสถานศึกษาเพิ่มเติม โดยอาจวิจัยเพื่อพัฒนาแนวทางหรือรูปแบบการบริหารจัดการบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

References

กิ่งกาญจน์ สุขสำราญ. (2565). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มอำเภอปลวกแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1. *การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศษ.ม*. มหาวิทยาลัยเกริก.

เกศสุดา มิตรภูษาภรณ์. (2567). การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, *8*(10), 189–203.

ไพวัน วงพะจัน. (2565). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของพนักงานครูในมหาวิทยาลัยสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ (สทมส.), 29*(3), 127-143.

ภัทรมาศ ภาวะศิริกุล. (2568). องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, *13*(2), 581–591.

ศิริพงษ์ กลั่นไพฑูรย์ และจิติมา วรรณศรี. (2564). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, *11*(2), 478–482.

สุขสมร ประธรรมวงศ์. (2562). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *ดุษฎีนิพนธ์ ปร.ด.* อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2556). *พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร : คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579*. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

Boonpueak, S., & Lertamornsak, G. (2025). The instructional leadership of school administrators affecting learning organizations in world class standard schools under the Secondary Educational Service Area Office Prachin Buri Nakhon Nayok. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, *5*(2), 557–576.

Fred, A., & Singh, G. (2021). Instructional Leadership Practices in Under-Enrolled Rural Schools in Miri, Sarawak. *Asian Journal of University Education (AJUE), 17*(1), 165-176.

Hallinger, P., Walker, A., & Nguyen, T. D. (2017). Perspectives on principal instructional leadership in Vietnam: A preliminary model. *Journal of Educational Administration*, *55*(2), 222–239.

Krug, R.E. (1992). *Leadership and performance beyond expectations*. New York: Free Press.

Manaseh, A. M. (2016). Instructional leadership: The role of heads of schools in managing the instructional programme. *IJELM–International Journal of Educational Leadership and Management, 4*(1), 30-47.

การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มโดยใช้เครือข่ายผู้ปกครองของศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6

The Early Intervention for Children with Special Needs by Use the Parents Network of Special Education Center Under the Special Education Bureau Group 6

นุชกานต์ พันธ์วิไล Nuchakarn Phanwilai
ธีระภัทร ประสมสุข Teeraphat Prasomsuk
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
nuchakarnp@hotmail.com

Received 2026/01/10 *Revised* 2026/02/27 *Accepted* 2026/03/10

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม 2) ศึกษาปัญหาการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม และ 3) แนวทางพัฒนาการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มโดยใช้เครือข่ายผู้ปกครองของศูนย์การศึกษาพิเศษ ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 รูปแบบการวิจัยผสานวิธี ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 ปีการศึกษา 2568 ทั้งหมด 328 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.95 สถิติวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน เครื่องมือได้แก่ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา นำเสนอโดยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของศูนย์การศึกษาพิเศษ ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับมาก ด้านการคัดกรองประเภทความพิการทางการศึกษา รองลงมา ด้านการประเมินความก้าวหน้า ด้านการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

ด้านการให้บริการด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม ด้านการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและการส่งต่อ ด้านการประเมินความสามารถพื้นฐาน และ ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล

2) ปัญหาการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 พบว่า ยังประสบปัญหาในด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล การคัดกรองประเภทความพิการทางการศึกษา การประเมินความสามารถพื้นฐาน การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล การให้บริการด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม การประเมินความก้าวหน้า และการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและการส่งต่อ โดยข้อเสนอแนะสำคัญคือ ควรพัฒนาระบบและเครื่องมือมาตรฐาน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง จัดระบบติดตามและประชุมร่วมอย่างต่อเนื่อง และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน

3) แนวทางพัฒนาการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครองของศูนย์การศึกษาพิเศษ ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 พบว่า แนวทางพัฒนาการให้บริการควรมุ่งสร้างเกณฑ์และเครื่องมือประเมินแบบมีส่วนร่วมที่เป็นมาตรฐาน ใช้คู่มือคัดกรองสากล พัฒนาระบบบันทึกข้อมูลเชื่อมโยงบ้านและสถานศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ จัดทำ IEP แบบมีส่วนร่วม ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลติดตามความก้าวหน้า ออกแบบชุดกิจกรรมที่ยืดหยุ่นตามประเภทความพิการ และพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อจัดเก็บและรายงานผลพัฒนาการอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ : การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม, เครือข่ายผู้ปกครอง, ศูนย์การศึกษาพิเศษ ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ.

Abstract

This research aims to 1) study the provision of early intervention services, 2) study the problems in providing early intervention services, and 3) develop guidelines for improving early intervention services, using the parent network of special education centers under the Office of Special Education Administration, Group 6. The research employs a mixed-methods approach. The population and sample consisted of administrators, teachers, and parents of special education centers under the Office of Special Education Administration, Group 6, during the 2025 academic year, totaling 328 people. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.95. Data analysis included mean, standard deviation, and purposive interviews with

5 experts. The interview instrument was an interview guide. Data was analyzed using content analysis and presented descriptively.

The research results revealed that:

1) The Early Intervention for Children with Special Needs by Use the Parents Network of Special Education Center Under the Special Education Bureau Group 6, was found to be at a high level overall, particularly in the area of screening for educational disabilities, followed by progress assessment, development of individualized education plans, provision of appropriate activities, supervision, monitoring, evaluation, and referral. Regarding the assessment of basic abilities and data collection:

2) Problems in providing early intervention services using the parent network of special education centers under the Office of Special Education Administration, Group 6 , revealed challenges in data collection, screening for educational disabilities, assessing basic abilities, developing Individualized Education Plans (IEPs), providing appropriate activities, assessing progress, and supervision, monitoring, evaluation, and referral. Key recommendations include developing standardized systems and tools, promoting parental involvement, establishing a continuous monitoring and joint meeting system, and applying digital technology to improve operational efficiency.

3) Guidelines for developing early intervention services using the parent network of special education centers under the Office of Special Education Administration, Group 6 , indicated that development should focus on creating standardized participatory assessment criteria and tools, using international screening manuals, developing a data recording system linking homes and schools with information technology, developing participatory IEPs, using a digital platform to track progress, designing flexible activity sets based on disability type, and developing an information system for systematically storing and reporting developmental progress.

Keywords: Early intervention services, Parent networks, Special Education Centers, Bureau of Special Education Administration

บทนำ

การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณธรรม ความรู้ และความสามารถ สามารถดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยให้ความสำคัญกับการสร้างโอกาสทางการศึกษาที่เสมอภาคและมีคุณภาพสำหรับทุกคน ทั้งนี้ รัฐมีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รวมถึงการจัดการศึกษาพิเศษสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องหรือด้อยโอกาส เพื่อให้ได้รับสิทธิและโอกาสทางการศึกษาอย่างเหมาะสมตามความจำเป็นเฉพาะบุคคล (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542) ขณะเดียวกัน พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้สถานศึกษาทุกสังกัดจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) ให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียน และปรับปรุงอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง พร้อมทั้งจัดสภาพแวดล้อม ระบบสนับสนุน สื่อเทคโนโลยี และบริการทางการศึกษาที่เอื้อต่อการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ของคนพิการ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตอย่างเหมาะสม (พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ, 2551)

ศูนย์การศึกษาพิเศษจึงเป็นกลไกสำคัญในการจัดบริการทางการศึกษาแก่เด็กพิการตั้งแต่วัยแรกเกิดหรือแรกพบความพิการ โดยเฉพาะการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention: EI) ซึ่งมุ่งประเมินความสามารถพื้นฐาน จัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล ให้คำปรึกษาแก่ครอบครัว และฟื้นฟูสมรรถภาพ เพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กสามารถพัฒนาและเข้าสู่ระบบการศึกษาได้อย่างเหมาะสม อันเป็นรากฐานสำคัญของการส่งเสริมการเรียนรวมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระยะยาว (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563; สุวิมล ศรไชย, 2564) การดำเนินงานด้านการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของศูนย์การศึกษาพิเศษยังคงเผชิญข้อจำกัดหลายประการ อาทิ การขาดแคลนบุคลากรเฉพาะทาง ความไม่ต่อเนื่องของการให้บริการ และการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนที่ยังไม่เข้มแข็ง รวมถึงความแตกต่างของบริบทด้านสังคมและทรัพยากรในแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะศูนย์การศึกษาพิเศษในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 ซึ่งครอบคลุมหลายจังหวัดที่มีลักษณะภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย ส่งผลต่อประสิทธิภาพและคุณภาพของการให้บริการ EI (ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน, 2567; ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2567)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว สะท้อนให้เห็นความจำเป็นในการศึกษารูปแบบการบริหารการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของศูนย์การศึกษาพิเศษในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 เพื่อพัฒนาระบบการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นพิเศษของเด็กพิการและครอบครัวได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของศูนย์การศึกษาพิเศษในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการสถานศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง และสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของเด็กพิการอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6

2) เพื่อศึกษาปัญหาการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6

3) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครองของศูนย์การศึกษาพิเศษ ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 รูปแบบการวิจัยผสานวิธี จากการสังเคราะห์การบริหารกระบวนการการบริหารการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ตามแนวคิดของ สุวิมล ศรไชย (2564: 6 1) ได้แก่ 1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น 2.การคัดกรองประเภทความพิการทางการศึกษา 3. การประเมินความต้องการเฉพาะ (Assessment) 4. การจัดทำแผนเฉพาะบุคคล (IEP/IFSP) 5. การให้บริการตามแผน 6. การติดตามและประเมินผลความก้าวหน้า 7. การนิเทศ ติดตาม ส่งต่อ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1)ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากร ผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ของศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 ปีการศึกษา 2568 รวมทั้งสิ้น 2,710 คน (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2568, สื่อออนไลน์)

2)กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากร ผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) (1970 อ้างถึงในพรวิมล กลิ่นศรีสุข 2564 : 77) ได้ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 328 คน จากนั้นทำการสุ่มโดยการแบ่งกลุ่มผู้บริหารและครู (Cluster Random Sampling) แล้วสุ่ม ตามเกณฑ์สัดส่วนของผู้ปกครองในแต่ละสถานศึกษาทั้ง 8 สถานศึกษา

3)ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 คน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพิเศษ ที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป ที่มีประสบการณ์ในการบริหารศูนย์การศึกษาพิเศษ ไม่น้อยกว่า 3 ปี หรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษา กลุ่มบริหารวิชาการ ที่มีวิทยฐานะชำนาญการขึ้นไป และประสบการณ์ในการบริหารศูนย์การศึกษาพิเศษ ไม่น้อยกว่า 5 ปี

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

1)แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 จำนวน 7 ด้าน 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น 2) การคัดกรองประเภทความพิการทางการศึกษา 3) การประเมินความต้องการเฉพาะ 4) การจัดทำแผนเฉพาะบุคคล 5) การให้บริการตามแผน 6) การติดตามและประเมินผลความก้าวหน้า 7) การนิเทศ ติดตาม ส่งต่อโดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคอร์ท

2)แบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครองของศูนย์การศึกษาพิเศษ ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 โดยสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยนำข้อคำถามจากแบบสอบถามตอนที่ 2 ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 1 ข้อ จากแบบสอบถามแต่ละด้านมากำหนดเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์ เป็นแนวทางการให้บริการ

ช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครองของศูนย์การศึกษาพิเศษ ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 และเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบแก้ไขให้มีความถูกต้องและความสมบูรณ์ของเนื้อหา เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การหาคุณภาพของเครื่องมือ

สร้างแบบสอบถามที่ครอบคลุมเนื้อหาและนิยามศัพท์เฉพาะ นำเสนอแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อรับข้อเสนอแนะและปรับปรุง นำแบบสอบถามที่ถูกต้อง เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบจำนวน 3 ท่าน เพื่อนำมาหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าของความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.60 - 1.00 เป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ถ้าต่ำกว่านั้นต้องนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับของศูนย์การศึกษาพิเศษ ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 จำนวน 30 คน เพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถามโดยการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach. 1990 : 202 - 204 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 103) ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 และจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหานำเสนอโดยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 โดยรวมและรายด้าน (N = 328)

การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง	ระดับปฏิบัติ		
	($\bar{x}$)	(S.D.)	แปลผล
ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล	4.19	0.50	มาก
ด้านการคัดกรองประเภทความพิการทางการศึกษา	4.57	0.44	มากที่สุด
ด้านการประเมินความสามารถพื้นฐาน	4.28	0.48	มาก
ด้านการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล	4.47	0.56	มาก
ด้านการให้บริการด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม	4.43	0.47	มาก
ด้านการประเมินความก้าวหน้า	4.48	0.46	มาก
ด้านการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและการส่งต่อ	4.30	0.47	มาก
โดยรวม	**4.39**	**0.39**	**มาก**

จากตาราง 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดจำนวน 1 ด้าน ระดับมาก จำนวน 6 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการคัดกรองประเภทความพิการทางการศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการประเมินความก้าวหน้า อยู่ในระดับมาก ด้านการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล อยู่ในระดับมาก ด้านการให้บริการด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม อยู่ในระดับมาก ด้านการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและการส่งต่อ อยู่ในระดับมาก ด้านการประเมินความสามารถพื้นฐาน อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล อยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 สภาพการบริหาร ปัญหาและข้อเสนอแนะ การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 **ปัญหาด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล** ขาดมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล **ปัญหาการคัดกรองประเภทความพิการทางการศึกษา** ขาดมีส่วนร่วมดำเนินงานในการคัดกรองประเภทความพิการทางการศึกษา ควรพัฒนาระบบเครื่องมือและคู่มือคัดกรองที่เป็นมาตรฐานร่วมกัน เพื่อให้ครูและผู้ปกครองมีเกณฑ์เดียวกันในการสังเกตและบันทึกพฤติกรรม **ปัญหาด้านการประเมินความสามารถพื้นฐาน** ขาดมีส่วนร่วมวางแผน/ตัดสินใจในการประเมินความสามารถพื้นฐาน ควรจัดทำชุดกิจกรรมประเมินหรือชุดสังเกตที่ผู้ปกครองสามารถนำไปใช้ที่บ้านได้ **ปัญหาด้านการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล** ขาดมีส่วนร่วมวางแผน/ตัดสินใจในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ควรให้ความรู้ผู้ปกครองเกี่ยวกับวิธีการตั้งเป้าหมายและการอ่านแผน IEP โดยเฉพาะการใช้หลัก SMART และแผนภาพพัฒนาการ **ปัญหาด้านการให้บริการด้วยกิจกรรมที่**

เหมาะสม ขาดมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล **ปัญหาด้านการประเมินความก้าวหน้า** ขาดมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผลการประเมินความก้าวหน้า ควรจัดระบบติดตามและประชุมร่วมอย่างสม่ำเสมอระหว่างครูและผู้ปกครอง **ปัญหาด้านการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและการส่งต่อ** ขาดมีส่วนร่วมดำเนินงานในการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและการส่งต่อ ควรใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนกระบวนการนิเทศและการส่งต่อบริการอย่างต่อเนื่อง เช่น การสื่อสารออนไลน์ วิดีโอคอล และการจัดเก็บข้อมูลบนแพลตฟอร์มดิจิทัล

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 แนวทางพัฒนาการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 พบว่า **ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล** การสร้างเกณฑ์มาตรฐานเครื่องมือประเมินพฤติกรรมร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและครอบครัว มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการส่งข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์แบบทันสถานการณ์ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน **ด้านการคัดกรองประเภทความพิการทางการศึกษา** การคัดกรองที่มีคุณภาพจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือแบบมีส่วนร่วมระหว่างครู ผู้ปกครอง และหน่วยงานสาธารณสุข และการสร้างระบบส่งต่อร่วมกับเครือข่ายสาธารณสุขผ่านฐานข้อมูลออนไลน์ เพื่อให้เด็กพิการได้รับการวินิจฉัยที่รวดเร็วและแม่นยำ เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการได้รับสิทธิประโยชน์ทางการศึกษาที่ตรงตามความต้องการจำเป็นพิเศษรายบุคคล **ด้านการประเมินความสามารถพื้นฐาน** จัดทำระบบบันทึกข้อมูลพฤติกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างบ้านและสถานศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยใช้กรอบการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ และการใช้กลไกการประชุมร่วมแบบสหวิชาชีพ เพื่อให้ได้ฐานข้อมูลที่สะท้อนศักยภาพที่แท้จริง และนำข้อมูลมาออกแบบแนวทางการช่วยเหลือระยะเริ่มต้นและปรับปรุงแผนการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด **ด้านการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล** การปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดทำแผนจากการสั่งการเป็นการมีส่วนร่วม ระหว่างสถานศึกษาและครอบครัว ผ่านการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนตามหลัก SMART และการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการติดตามความก้าวหน้าแบบทันสถานการณ์ เพื่อให้แผน IEP เป็นเครื่องมือที่มีชีวิตและสามารถตอบสนองต่อการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนได้ **ด้านการให้บริการด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม** การออกแบบชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตที่ยืดหยุ่นตามประเภทความพิการ และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ครอบครัวผ่านสื่อสาธิตและคู่มือออนไลน์ เพื่อมุ่งเน้นความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กพิการอย่างครบวงจร **ด้านการประเมินความก้าวหน้า** การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดเก็บร่องรอยพัฒนาการผ่านสื่อประสม

(ภาพและวิดีโอ) ที่เน้นจุดแข็ง ศักยภาพเชิงบวกของผู้เรียน รวมถึงสร้างระบบรายงานผลที่สื่อความหมายชัดเจน มาใช้แทนการประเมินความก้าวหน้าแบบเดิม เพื่อสร้างแรงจูงใจและความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างครูและผู้ปกครองในการวางแผนพัฒนาเด็กในขั้นต่อไป **ด้านการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและการส่งต่อ** การทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนเชิงระบบด้วยแบบฟอร์มมาตรฐานร่วมกันและการสื่อสารผ่านสื่อสร้างสรรค์ที่เข้าถึงง่ายเพื่อลดอุปสรรคด้านข้อมูล โดยการนำเทคโนโลยีออนไลน์มาใช้ในการเชื่อมโยงบริการทางการศึกษาและการสนับสนุนครอบครัวอย่างใกล้ชิด เพื่อเพิ่มความแม่นยำของข้อมูลพฤติกรรมในบริบทครัวเรือน จะส่งผลให้การดำเนินงานตามแผน IEP และ IFSP เกิดความต่อเนื่องและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของศูนย์การศึกษาพิเศษในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดจำนวน 1 ด้าน ระดับมาก จำนวน 6 ด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา ครู สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง ในการเก็บข้อมูล การคัดกรอง การประเมินความสามารถ เพื่อให้การประเมินประเภทความพิการเป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของเด็ก นำไปสู่การออกแบบการช่วยเหลือที่ตอบสนองความต้องการของเด็กได้อย่างแท้จริงในการจัดทำ IEP ให้สอดคล้องกับพัฒนาการปัจจุบันของเด็ก การให้บริการด้วยกิจกรรมเหมาะสม การติดตามและประเมินผลอย่างมีคุณภาพ ต้องอาศัยความร่วมมือแบบมีส่วนร่วม ความเข้าใจร่วมกัน เพื่อให้เด็กพิการได้รับบริการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการอย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของชฎาพร ยศกลาง (2565) พบว่า การเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปของเด็กพิการเป็นขั้นตอนแรกในการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับเด็กพิการในทุก ๆ ด้านเพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ และตัดสินใจในการวางแผนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ปัญหาการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 พบว่า **ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล** ปัญหาการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผลสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ปรเมศร์ บำรุงหนูไหม (2566) พบว่า เก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการให้บริการ การเก็บข้อมูลไม่ครอบคลุมจะส่งผลให้ได้ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ และตัดสินใจในการวางแผนการให้บริการไม่เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นพิเศษของเด็ก

ด้านการคัดกรองประเภทความพิการทางการศึกษา ปัญหาการมีส่วนร่วมวางแผน/ตัดสินใจ ในการคัดกรองประเภทความพิการทางการศึกษา สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุวิมล ศรไชย (2564) พบว่า การคัดกรองประเภทความพิการเป็นการดำเนินการประเมินศักยภาพเด็กพิการรายบุคคล **ด้านการประเมินความสามารถพื้นฐาน** ปัญหาการมีส่วนร่วมวางแผน/ตัดสินใจในการประเมินความสามารถพื้นฐาน และร่วมสังเกตจดบันทึกพฤติกรรมเด็กพิการจากการประเมินหลายสถานการณ์ อาจเป็นเพราะว่า ขาดการจัดทำชุดกิจกรรมประเมินหรือชุดสังเกตที่ผู้ปกครองสามารถนำไปสามารถนำไปใช้ที่บ้านได้ ส่งผลให้การประเมินเกิดขึ้นในหลายบริบทและสะท้อนพฤติกรรมเด็กในชีวิตจริงไม่ครบถ้วน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชฎาพร ยศกลาง (2565) พบว่า การประเมินความสามารถพื้นฐานไม่ครอบคลุม ส่งผลต่อการประเมินพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กเพื่อค้นหาจุดเด่น จุดด้อย ทำให้ข้อมูลในการวางแผนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนไม่ครบถ้วน **ด้านการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล** ปัญหาการมีส่วนร่วมดำเนินงานในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล อาจเป็นเพราะว่า ผู้ปกครองขาดความรู้เกี่ยวกับวิธีการตั้งเป้าหมายและการอ่านแผน IEP โดยเฉพาะการใช้หลัก SMART และแผนภาพพัฒนาการ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ บุรินทร์ สารีคำ (2564) พบว่า การขาดความรู้ในการจัดทำแผนการให้บริการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ โดยเร็วที่สุดแก่บุคคลที่มีความเสี่ยงทุกระดับทันทีตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการทันทีที่ได้รับการวินิจฉัยว่ามีความบกพร่อง ส่งผลต่อการพัฒนาบุคคลที่มีความบกพร่องดังกล่าวในการได้รับบริการที่หลากหลาย **ด้านการให้บริการด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม** ปัญหาการมีส่วนร่วมดำเนินงานในการให้บริการด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม อาจเป็นเพราะว่าการไม่มีระบบติดตามและประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างสม่ำเสมอระหว่างครู ผู้ปกครอง รวมถึงการจัดคลังสื่อกิจกรรมจะทำให้การฝึกไม่มีความหลากหลายและไม่ตอบสนองความต้องการของเด็กได้ครบมิติ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เกตอรอินทร์ พิทักษ์โคชญากุล (2563) พบว่า ไม่ปฏิบัติตามแผนให้บริการช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ที่กำหนดไว้โดยดำเนินการจัดกระบวนการเรียนการสอนด้วยกิจกรรม สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก เทคนิคและวิธีการสอนที่หลากหลาย **ด้านการประเมินความก้าวหน้า** ปัญหาการมีส่วนร่วมวางแผน/ตัดสินใจในการประเมินความก้าวหน้าและบันทึกข้อมูลพัฒนาการจัดทำแฟ้มสะสมผลงานเกี่ยวกับเด็กพิการ อาจเป็นเพราะว่าการไม่มีการจัดระบบติดตามและประชุมร่วมอย่างสม่ำเสมอระหว่างครูและผู้ปกครองจะส่งผลต่อการทบทวนข้อมูลพัฒนาการ ปรับเป้าหมาย IEP และกำกับทิศทางการพัฒนาไม่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง

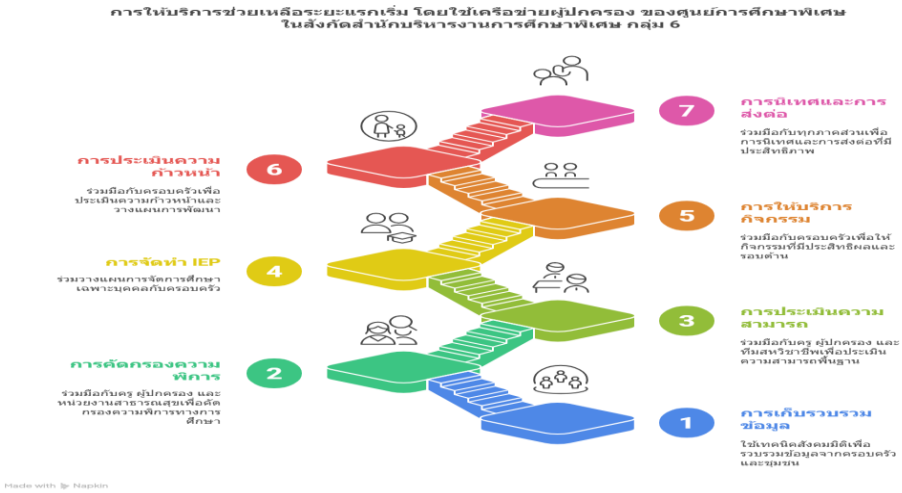
ของเด็ก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เกตอรอินทร์ พิทักษ์โคชญากุล (2563) พบว่า การประเมินพัฒนาการความก้าวหน้าของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ไม่ตามแผนให้บริการช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ไม่มีการตรวจสอบ และประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนตามทักษะการเรียนรู้ 6 ทักษะพื้นฐาน และทักษะที่จำเป็นเฉพาะความพิการ **ด้านการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและการส่งต่อ** ปัญหาการมีส่วนร่วมวางแผน/ตัดสินใจใน การนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและการส่งต่อ เพื่อจัดทำข้อมูลในรูปแบบ IEP และ IFSP ให้แก่ผู้เรียน อาจเป็นเพราะว่า ไม่มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนกระบวนการนิเทศและการส่งต่อบริการอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของปรเมศร์ บำรุงหนูไหม (2566) พบว่า ไม่มีการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและการส่งต่อ การนิเทศที่เป็นการให้ความช่วยเหลือแนะนำครู นักวิชาชีพ ในการจัดการเรียน การสอน

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 แนวทางพัฒนาการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 พบว่า **ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล** การเก็บข้อมูลสังคมมิติที่มีประสิทธิภาพต้องเกิดจากความร่วมมืออย่างเป็นระบบระหว่างศูนย์การศึกษาพิเศษ ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนอย่างมีคุณภาพในระยะยาว อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนารูปแบบและเครื่องมือการเก็บข้อมูลที่เป็นมาตรฐานร่วมกัน มีการเสริมสร้างความรู้และทักษะของผู้ปกครองในการสังเกตและประเมินพฤติกรรมเด็ก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของปรเมศร์ บำรุงหนูไหม (2566) พบว่า การเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ การเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการให้บริการ เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ และตัดสินใจในการวางแผนการให้บริการ **ด้านการคัดกรองประเภทความพิการทางการศึกษา** การคัดกรองที่มีคุณภาพจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือแบบมีส่วนร่วมระหว่างครู ผู้ปกครอง และหน่วยงานสาธารณสุข สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุวิมล ศรไชย (2564) พบว่า การคัดกรองประเภทความพิการเป็นการดำเนินการประเมินศักยภาพเด็กพิการรายบุคคลมีการทดสอบความสามารถ วิเคราะห์ข้อมูล ตามแบบประเมิน และคัดกรองประเภทความพิการของสถานศึกษาเพื่อระบุหรือแยกกลุ่มตามลักษณะความพิการ **ด้านการประเมินความสามารถพื้นฐาน** การประเมินความสามารถพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยความร่วมมือแบบเป็นระบบระหว่างครู ผู้ปกครอง และทีมสหวิชาชีพรวมถึงการใช้ข้อมูลจากหลายบริบทในการวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อให้ผลการประเมินมีความแม่นยำและนำไปสู่การออกแบบการช่วยเหลือที่ตอบสนองความต้องการของเด็กได้อย่างแท้จริง

อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนาระบบการบันทึกพฤติกรรมที่ใช้งานง่ายและเป็นมาตรฐานร่วมกัน มีการจัดอบรมและเสริมทักษะผู้ปกครองครู ในด้านการสังเกตพฤติกรรมเชิงวิเคราะห์มีการจัดทำชุดกิจกรรมประเมินหรือชุดสังเกตที่ผู้ปกครองสามารถนำไปใช้ที่บ้านได้และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสนับสนุนการส่งต่อข้อมูลและติดตามผล โดยประชุมร่วมแบบสหวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลจากหลายสถานการณ์และทบทวนความก้าวหน้า ก่อนนำไปปรับปรุงแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) สอดคล้องกับผลงานวิจัยของชฎาพร ยศกลาง (2565) พบว่า การประเมินความสามารถพื้นฐานเป็นการประเมินให้ทราบถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กเพื่อค้นหาจุดเด่น จุดด้อย จะเป็นข้อมูลในการวางแผนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน **ด้านการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล** การจัดทำ IEP อย่างมีคุณภาพต้องอาศัยความร่วมมือแบบมีส่วนร่วม ความเข้าใจร่วมกัน และระบบการติดตามที่ต่อเนื่องระหว่างศูนย์การศึกษาพิเศษ ครอบครัว และทีมสหวิชาชีพ อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนารูปแบบการประชุม IEP ที่เอื้อต่อความร่วมมือระหว่างครูและผู้ปกครอง มีการจัดทำ IEP ที่เข้าใจง่าย พร้อมตัวอย่างแผนและกิจกรรมที่เหมาะสมกับประเภทความพิการ สอดคล้องกับบุรินทร์ สารีคำ (2564) พบว่า การจัดทำแผนการให้บริการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ โดยเร็วที่สุดแก่บุคคลที่มีความเสี่ยงทุกระดับทันทีตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการทันทีที่ได้รับการวินิจฉัยว่ามีความบกพร่อง **ด้านการให้บริการด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม** ความสำคัญของการทำงานร่วมกันระหว่างศูนย์การศึกษาพิเศษและครอบครัว อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนาระบบประเมินผลกิจกรรมที่เข้าใจง่าย สะท้อนความก้าวหน้าอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านแบบบันทึกหรือระบบให้คะแนนที่ทั้งครูและผู้ปกครองสามารถใช้ร่วมกัน สอดคล้องกับเกตอรอินทร์ พิทักษ์โคชญากุล (2563) พบว่า การปฏิบัติตามแผนให้บริการช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ที่กำหนดไว้โดยดำเนินการจัดกระบวนการเรียนการสอนด้วยกิจกรรม สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก เทคนิคและวิธีการสอนที่หลากหลาย **ด้านการประเมินความก้าวหน้า** การประเมินความก้าวหน้าที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีความร่วมมือระหว่างศูนย์การศึกษาพิเศษและครอบครัวอย่างต่อเนื่อง อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนาระบบแฟ้มสะสมผลงานให้มีมาตรฐานและใช้งานง่าย ทั้งในรูปแบบเอกสารและดิจิทัล โดยให้ครูและผู้ปกครองบันทึกข้อมูลในโครงสร้างเดียวกันสอดคล้องกับผลงานวิจัยของเกตอรอินทร์ พิทักษ์โคชญากุล (2563) พบว่า การประเมินพัฒนาการความก้าวหน้าของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ตามแผนให้บริการช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษโดยการตรวจสอบประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนตามทักษะการ

เรียนรู้ 6 ทักษะพื้นฐาน และทักษะที่จำเป็นเฉพาะความพิการ **ด้านการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและการส่งต่อ** การนิเทศและส่งต่อที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน และต้องให้ความสำคัญกับการสื่อสาร การมีส่วนร่วมของครอบครัว และระบบข้อมูลที่ต่อเนื่องเพื่อให้เด็กพิการได้รับบริการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการอย่างแท้จริง อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนาระบบนิเทศแบบทีมสหวิชาชีพและใช้แบบฟอร์มมาตรฐานร่วมกัน มีการสื่อสารเชิงระบบเพื่อให้ผู้ปกครองเข้าใจกระบวนการนิเทศและการส่งต่ออย่างชัดเจนสอดคล้องกับปรเมศร์ บำรุงหนูไหม (2566) พบว่า การนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและการส่งต่อ การนิเทศ เป็นการให้ความช่วยเหลือแนะนำครู นักวิชาชีพ ในการจัดการเรียน การสอน และให้บริการ

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 : นุชกานต์ พันธ์วิไล, 2569

จากแผนภาพสามารถอธิบายได้ว่า การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มโดยใช้เครือข่ายผู้ปกครองของศูนย์การศึกษาพิเศษ ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 ชี้ให้เห็นว่า การดำเนินงานทุกขั้นตอนตั้งแต่การเก็บรวบรวมข้อมูล การคัดกรองประเภทความพิการ การประเมินความสามารถพื้นฐาน การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล การจัดกิจกรรมที่เหมาะสม การประเมินความก้าวหน้า ตลอดจนการนิเทศ ติดตาม และการส่งต่อ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมืออย่างเป็นระบบระหว่างศูนย์การศึกษาพิเศษ ผู้ปกครอง ชุมชน และทีมสหวิชาชีพ เพื่อให้การให้บริการมีประสิทธิภาพ เอื้อต่อการพัฒนาเด็กพิการอย่างรอบด้าน และสอดคล้องกับบริบทพื้นที่

สรุป และข้อเสนอแนะ

การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มโดยใช้เครือข่ายผู้ปกครองของศูนย์การศึกษาพิเศษ ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 จะช่วยสะท้อนสภาพและปัญหาการดำเนินงาน พร้อมทั้งนำไปสู่แนวทางพัฒนาการให้บริการที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 ควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับ การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เทคนิคสังคมมิติกับครอบครัวผู้เกี่ยวข้องและชุมชน การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ปกครอง ควรมีส่วนร่วมวางแผนงาน/โครงการ และดำเนินการเกี่ยวกับ การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เทคนิคสังคมมิติกับครอบครัวผู้เกี่ยวข้องและชุมชน, การคัดกรองประเภทความพิการทางการศึกษา การประเมินความสามารถพื้นฐาน การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองในการวางแผนและตัดสินใจเพื่อประเมินความสามารถพื้นฐานโดยใช้ชุดกิจกรรมที่เหมาะสมกับประเภทความพิการในการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6

References

กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6. (2568). ข้อมูลกลุ่มสถานศึกษา. [ออนไลน์]. แล่งข้อมูล : https://special.obec.go.th [วันที่ 18 ตุลาคม 2568].

เกตอรอินท์ พิทักษ์โคชญากุล. (2562). *การพัฒนารูปแบบการบริหารระบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดศรีสะเกษ.* ศรีสะเกษ: ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดศรีสะเกษ.

ชฎาพร ยศกลาง. (2565). สภาพและปัญหาการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา. *ในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง กศ.ม.* มหาวิทยาลัยพะเยา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

บุรินทร์ สารีคำ. (2560). ระบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการวัยเรียนตามบ้าน. *ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา.* มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ปรเมศร์ บำรุงหนูไหม. (2566). การดำเนินงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดสระบุรี. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร,* 15(2), 31–49.

ปิยโชติ รอดหลง. (2565). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของการจัดการศึกษา (วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม).

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และที่ปรับปรุงแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. (2542, 19 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*, 116(74 ก), 1–23.

พรวิมล กลิ่นศรีสุข, & มานิตย์ อาษานอก. (2564). *การพัฒนาแนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 จังหวัดนครพนม*. วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา, 14(18), 69–82.

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน. (2567). *SAR (Self Assessment Report) รายงานผลการประเมินตนเอง ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำพูน :* ลำพูน: ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดลำพูน.

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2567). *SAR (Self Assessment Report) รายงานผลการประเมินตนเอง ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน :* แม่ฮ่องสอน: ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน.

สุวิมล ศรไชย. (2564). *รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพโดยใช้เครือข่ายผู้ปกครองของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ.* อำนาจเจริญ: ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *แนวทางการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ.* กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

Visionary Leadership of School Administrators within the Singhanaresuan School Network Group Under the Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 3.

สุวัฒน์ชัย แทนเทือก Suwatchai Thantek
ประกอบ สาระวรรณ Prakob Sarawan
ธีระภัทร ประสมสุข Teeraphat Prasomsuk
สุรัตน์ ศรีดาเดช Surat Sridadej
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
nicksuwatchai@hotmail.com

Received 2026/01/11 *Revised* 2026/01/28 *Accepted* 2026/03/10

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 รูปแบบการวิจัยผสานวิธี ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร ปีการศึกษา2568 จำนวน 115 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 คน เครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.94 วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งด้านเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านเผยแพร่วิสัยทัศน์ ด้านปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ ด้านวิสัยทัศน์ และด้านเสริมพลังอำนาจ

2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 พบว่า 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา นโยบายการศึกษาของชาติและเขตพื้นที่ ตลอดจนความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น โดยวิสัยทัศน์ควรมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) นำวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการกำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์อย่างชัดเจน 3) ให้ความสำคัญกับการเผยแพร่วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาอย่างทั่วถึง ชัดเจน และต่อเนื่อง โดยใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา 4) การเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิต โดยปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ 5) เสริมพลังอำนาจแก่ครูและบุคลากร ด้วยการมอบหมายอำนาจหน้าที่อย่างเหมาะสม เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์, ผู้บริหารสถานศึกษา, กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร.

Abstract

This research aims to 1) study Visionary Leadership of School Administrators within the Singhanaresuan School Network Group Under the Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 3, and 2) study guidelines for developing Visionary Leadership of School Administrators within the Singhanaresuan School Network Group Under the Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 3. The research employed a mixed-methods approach. The population and sample consisted of 115 teachers and educational personnel in the Singhanaresuan School Network during the 2025 academic year, and 9 experts selected through purposive sampling. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.94. Data analysis included mean, standard deviation, and interview data, analyzed using content analysis. The findings were presented descriptively

The research results revealed that:

1) Visionary Leadership of School Administrators within the Singhanaresuan School Network Group Under the Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 3., was at the highest level overall, encompassing aspects of being a good role model,

disseminating the vision, acting according to the vision, and the vision itself. And in terms of empowerment:

2) The guidelines for developing Visionary Leadership of School Administrators within the Singhanaresuan School Network Group Under the Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 3, found that: 1) Defining a clear vision that is consistent with the school's context, national and area education policies, as well as the needs of the community and locality. The vision should focus on developing the quality of students. 2) Translating the school's vision into concrete action through the establishment of policies, plans, and projects that clearly align with the vision. 3) Emphasizing the dissemination of the school's vision thoroughly, clearly, and continuously, using diverse communication channels appropriate to the school's context. 4) Being a good role model in work and life, acting in accordance with the vision. 5) Empowering teachers and personnel by appropriately delegating authority and providing opportunities for their participation in thinking and decision-making.

Keywords: Visionary Leadership; School Administrators; Singhanaret School Network

บทนำ

การปฏิบัติงานของข้าราชการในปัจจุบันการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 แนวคิดการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ธีรศักดิ์ อุปรนัย อุปไมยอธิชัย และสุชาติ บางวิเศษ (2567 : 2) ได้กล่าวสรุปว่า ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญ ความจำเป็น และเร่งด่วน เนื่องจากสังคมโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี การศึกษาจึงมิใช่เพียงการถ่ายทอดความรู้ แต่ต้องมุ่งสร้างสมรรถนะและทักษะที่หลากหลายให้แก่ผู้เรียน โดยเฉพาะทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การคิดวิเคราะห์เชิงสร้างสรรค์ ความสามารถในการแก้ปัญหา การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำ โดย จิติมา วรรณศรี (2568 : 100 - 101) ได้กำหนดคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ไว้ดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียนจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกสถานศึกษา ทั้งสภาพจริงในปัจจุบันและสภาพการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต 2) ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดค่านิยมของโรงเรียน

ในการทำงานให้มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจ โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากร 3)ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างศรัทธาโดยเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานตามค่านิยมของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาบุคลากรสู่อนาคต 4) ผู้บริหารสถานศึกษามีระบบให้บุคลากรได้ใช้ศักยภาพในการทำงานอย่างเต็มที่ ภายใต้การกระจายอำนาจและการบริหารแบบมีส่วนร่วม 5) สร้างบรรยากาศให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กระตุ้นให้เกิดการสร้างนวัตกรรมเพื่อเพิ่มพูนศักยภาพการปฏิบัติงาน และให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ 6) จัดระบบสื่อสารเพื่อให้ทราบและเกิดการยอมรับในวิสัยทัศน์ ค่านิยม และผลการดำเนินการที่คาดหวังของโรงเรียนแบบสองทิศทางอย่างหลากหลายรูปแบบ 7) ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างบรรยากาศภายในโรงเรียน เพื่อให้เกิดการปรับปรุงผลการดำเนินการ การบรรลุพันธกิจและวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ รวมทั้งส่งเสริมและกำกับให้บุคลากรประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ และมีจริยธรรม 8) สามารถแยกเป็นองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ที่สำคัญประกอบด้วย การสร้างวิสัยทัศน์ (formulating) การเผยแพร่วิสัยทัศน์ (articulating) การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ (implementing) และการเป็นแบบอย่างที่ดี (role model) ดังนั้น ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์จึงเป็นกระบวนการเชิงรุก และเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นพลวัต โดยมีลักษณะทางกลยุทธ์เป็นพื้นฐานที่นำไปสู่รูปแบบของวิสัยทัศน์ของภาวะผู้นำ อันเป็นภาวะผู้นำแนวใหม่ซึ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขององค์การ ผู้นำต้องแสดงถึงความสามารถสร้างแรงบันดาลใจและจูงใจให้บุคลากรในองค์การได้ดำเนินงานอย่างเต็มความสามารถ และยกระดับการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น

ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทที่สำคัญของการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาประกอบด้วย 1) การสร้างทิศทาง โดยการพัฒนาวิสัยทัศน์ของอนาคตระยะไกลและกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงที่จำเป็นสำหรับการบรรลุความสำเร็จของวิสัยทัศน์ 2) การวางแผนที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับคน มีการสื่อสารทุกรูปแบบกับกลุ่มที่จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและประสานงานรวมถึงการสร้างอิทธิพลที่ทำให้เกิดทีมงานและแนวร่วมให้เข้าใจ ยอมรับในวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ดังกล่าว 3) สร้างแรงจูงใจแรงบันดาลใจให้สามารถเอาชนะอุปสรรคด้านการเมืองด้านรูปแบบการทำงานแบบเดิม และทรัพยากรที่ขวางกั้นการเปลี่ยนแปลง 4) การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงระดับสำคัญและมีศักยภาพทำให้การเปลี่ยนแปลงนั้นมีประโยชน์สำหรับองค์การในอนาคต (กุลชลี จงเจริญ, 2561 : 23) และนโยบายสำคัญของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มุ่งยกระดับคุณภาพผู้เรียน ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างโอกาสให้ทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ รวมถึงยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การศึกษาเรื่องนี้จึงมีความสำคัญในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นมิติด้านนโยบาย

ที่ช่วยผลักดันให้โรงเรียนในเครือข่ายสอดคล้องกับเป้าหมายการปฏิรูปการศึกษา มิติด้านปฏิบัติที่ผู้บริหารสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ มิติด้านวิชาการ ที่ช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการจัดการนวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา และมิติด้านสังคมที่ช่วยสร้างโอกาสให้ผู้เรียนในพื้นที่ชนบทได้เข้าถึงการเรียนรู้อย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก 2566 : ออนไลน์) วิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาจึงไม่ใช่เพียงทางเลือก แต่เป็น “แนวทางและกลไกสำคัญ” ที่จะทำให้โรงเรียนพัฒนาตามทันการเปลี่ยนแปลงของโลก ทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี การแข่งขันทางเศรษฐกิจ และความต้องการด้านทักษะของผู้เรียนในอนาคต วิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาจึงทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างการปฏิรูปการศึกษากับสังคมในอนาคต และเป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพครูและผู้เรียน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาในศตวรรษที่ 21

วิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร จึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะไม่เพียงสะท้อนถึงบทบาทของผู้บริหารในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างต้นแบบของการพัฒนาที่สามารถต่อยอดไปสู่ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและขยายผลสู่ระดับประเทศได้ การศึกษาประเด็นดังกล่าวจึงไม่เพียงมีคุณค่าต่อการยกระดับคุณภาพผู้เรียนในพื้นที่เท่านั้น หากแต่ยังเป็นแนวทางที่สามารถสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาไทยให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษจากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้นำยุคใหม่ที่มีความเจริญในสังคม ภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ของผู้บริหารจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารงานให้สัมฤทธิ์ผล ความสำเร็จในผลงานมีส่วนสัมพันธ์กับความสามารถของผู้บริหารหรือผู้นำ ผู้บริหารจะต้องใช้ความรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำในการบริหารงาน การจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับวัย เพื่อที่จะพัฒนาและส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศชาติในอนาคตให้มีความเจริญและมั่นคงโดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะการดำรงชีวิต และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข วิสัยทัศน์ของผู้บริหารจึงมีความสำคัญในการจะสร้างแนวคิดเพื่อนำไปสู่การสร้างนโยบาย กระบวนการ การพัฒนาระบบการศึกษาในสถานศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษา สามารถสร้างกระบวนการที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน สอดคล้องกับการบริหารงานในสถานศึกษา เพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

จากความเป็นมาและความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารงานของผู้บริหารให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และนำผลการศึกษามาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการปรับพฤติกรรม พัฒนาตนเอง พัฒนางาน และพัฒนาวิชาชีพให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด เพื่อเป็นการพัฒนาได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 รูปแบบการวิจัยผสานวิธี ตัวแปรการวิจัย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ ด้านการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี และด้านการเสริมสร้างพลังอำนาจ โดยสังเคราะห์จากแนวคิดของ ประภาพิมพ์ อุทัยรัตน (2562), จุฑา ทิพย์บุตรแสนคม (2567), สุรีรัตน์ โตเขียว (2560), นฤเบศก์ เจริญศรี (2567), นฤวรรณ มาตชัยเคน (2566), กฤติยาภรณ์ นาชัย (2560), ณัฐวัฒน์ พัฒนพงศ์ (2559), Wang (2024), Candrasari et al. (2023) และ Multijournals Study (2022)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษากลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ปีการศึกษา 2568 จำนวนทั้งสิ้น 115 คน ประกอบด้วยผู้บริหารจำนวน 9 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 106 คน

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ดังนี้ ในปี

การศึกษา 2568 ของกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เจาะจง (Purposive sampling) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 41) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 115 คน

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 9 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา 9 คน ในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

1) แบบสอบถามเรื่อง แบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 มี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ 2) ด้านการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ 3) ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์ 4) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี และ5) ด้านการเสริมสร้างพลังอำนาจ โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของ ลิเคอร์ท (Likert) โดยมีเกณฑ์การประเมินเป็นคะแนน ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 74-93)

2) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์จากแบบสอบถามแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา 9 คน ในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

แบบสอบถาม มีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้ นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบจำนวน 3 ท่าน เพื่อนำมาหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าของความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.60 - 1.00 เป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ถ้าต่ำกว่านั้นต้องนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ นำไปทดลอง (Try Out) ที่ไม่ใช่กลุ่มประชากร แต่เป็นกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากร จำนวน 30 คน โดยนำไปทดลองใช้กับ โรงเรียนบาง

ยางพัฒนา โรงเรียนบ้านโคกใหญ่ โรงเรียนวัดโบสถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 3 แล้วนำไปหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ตามวิธี ของครอนบาค ค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.9

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณมีสถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหานำเสนอโดยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 โดยรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ด้านการสร้างวิสัยทัศน์	4.53	0.63	มากที่สุด
ด้านการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์	4.54	0.60	มากที่สุด
ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์	4.56	0.58	มากที่สุด
ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี	4.57	0.60	มากที่สุด
ด้านการเสริมสร้างพลังอำนาจ	4.53	0.63	มากที่สุด
โดยรวม	**4.55**	**0.60**	**มากที่สุด**

ตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี รองลงมาคือ ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์ และด้านการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ และด้านการเสริมสร้างพลังอำนาจ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 พบว่า

ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์โดยมุ่งเน้นการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา นโยบายการศึกษาของชาติและเขตพื้นที่ ตลอดจนความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น โดยวิสัยทัศน์ควรมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในอนาคต และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง นอกจากนี้ ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมและความเป็นเจ้าของวิสัยทัศน์ร่วมกัน วิสัยทัศน์ที่กำหนดควรสะท้อนถึงความก้าวหน้าความเป็นเลิศทางวิชาการ และการพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืน อันจะนำไปสู่การขับเคลื่อนการบริหารจัดการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรแสดงภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์โดยนำวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการกำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์อย่างชัดเจน และสามารถถ่ายทอดไปสู่การดำเนินงานในทุกระดับของสถานศึกษา ผู้บริหารควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจให้แก่ครูและบุคลากร นอกจากนี้ ผู้บริหารควรติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงการดำเนินงานให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งสนับสนุนทรัพยากรและแก้ไขปัญหาอุปสรรคอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการนำวิสัยทัศน์ไปใช้จริงในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมของสถานศึกษา ซึ่งจะส่งผลให้การบริหารจัดการศึกษาบรรลุตามเป้าหมายและเกิดประสิทธิผลอย่างยั่งยืน

ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรแสดงภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์โดยให้ความสำคัญกับการเผยแพร่วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาอย่างทั่วถึง ชัดเจน และต่อเนื่อง โดยใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา เพื่อให้ครู บุคลากร ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน มีความเข้าใจในทิศทางและเป้าหมายการพัฒนาสถานศึกษาอย่างตรงกัน นอกจากนี้ ผู้บริหารควรอธิบายและเชื่อมโยงวิสัยทัศน์เข้ากับภารกิจ บทบาทหน้าที่ และการปฏิบัติงานของครูและบุคลากร เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและซักถามข้อสงสัยเกี่ยวกับวิสัยทัศน์อย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งเน้นย้ำวิสัยทัศน์ในกิจกรรมและโอกาสสำคัญอย่างสม่ำเสมอ

เพื่อสร้างความตระหนัก ความเข้าใจร่วม และความมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของสถานศึกษาให้บรรลุตามวิสัยทัศน์อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรแสดงภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิต โดยปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ค่านิยม และเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ มีความรับผิดชอบ โปร่งใส และเป็นธรรมในการบริหารงาน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาแก่ครูและบุคลากร นอกจากนี้ ผู้บริหารควรแสดงความมุ่งมั่น เสียสละ และอุทิศตนเพื่อประโยชน์ของสถานศึกษา เปิดรับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากครูและบุคลากร พร้อมทั้งส่งเสริมและกระตุ้นให้ครูและบุคลากรปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ผ่านการกระทำจริง การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหารจะช่วยหล่อหลอมวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง ส่งผลให้การขับเคลื่อนการบริหารจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ด้านการเสริมสร้างพลังอำนาจ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรแสดงภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์โดยมุ่งเน้นการเสริมพลังอำนาจแก่ครูและบุคลากร ด้วยการมอบหมายอำนาจหน้าที่อย่างเหมาะสม เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ และวางแผนการดำเนินงานที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ผู้บริหารควรให้ความไว้วางใจ ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผู้บริหารควรสนับสนุนทรัพยากร สิ่งอำนวยความสะดวก และสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรเรียนรู้จากความผิดพลาด พร้อมทั้งเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน การเสริมพลังอำนาจจะช่วยให้ครูและบุคลากรรู้สึกมีคุณค่า มีความรับผิดชอบ และมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จตามวิสัยทัศน์อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 มีจุดเด่นด้านเป็นแบบอย่างที่ดี แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำที่ดีและมีความสามารถในการสร้างความร่วมมือและบูรณาการ การทำงานร่วมกัน ด้านการสร้างวิสัยทัศน์และปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ ซึ่งสะท้อนถึง

ความสามารถในการกำหนดทิศทางและปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ และด้านการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งอาจเป็นจุดที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อให้การบริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพและตอบโจทย์การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาได้ดียิ่งขึ้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรมใหม่ในการบริหาร สอดคล้องกับประภาพิมพ์ อุทัยรัตน (2562) และจุฑา ทิพย์บุตรแสนคม (2567) กล่าวว่าภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษากำหนดวิสัยทัศน์และการสื่อสารกับครูและบุคลากรภายในองค์กร ผู้บริหารที่สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ได้อย่างชัดเจนและสามารถสื่อสารให้บุคลากรทุกคนเข้าใจร่วมกัน ไม่เพียงแต่ช่วยให้การดำเนินงานด้านการเรียนการสอนมีคุณภาพสูงขึ้น แต่ยังส่งผลต่อบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความร่วมมือ ความเข้าใจ และความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากร นอกจากนี้ การสร้างความเข้าใจร่วมเกี่ยวกับเป้าหมายและทิศทางของโรงเรียนยังช่วยให้เกิดความสอดคล้องในกระบวนการทำงาน ส่งผลให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ทั้งต่อบุคลากรและผู้เรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของกนกพร สุวรรณศรี (2561) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรเอกชน โดยมุ่งวิเคราะห์บทบาทของผู้นำในการสร้างแรงจูงใจและการกำหนดทิศทางที่ชัดเจนให้กับพนักงาน ผลการวิจัยพบว่าผู้นำที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้พนักงานเกิดความมุ่งมั่นและทุ่มเทในการทำงาน พร้อมทั้งสามารถให้ทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจน ทำให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กร ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มขึ้นทั้งในด้านความรวดเร็ว ความถูกต้องและความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงยังส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กร โดยพนักงานเกิดความเชื่อมั่นในวิสัยทัศน์ของผู้นำและเห็นคุณค่าของบทบาทตนเองในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร ซึ่งทั้งหมดนี้ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือและความต่อเนื่องในการพัฒนาประสิทธิภาพขององค์กรในระยะยาว

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนา ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์โดยมุ่งเน้นการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา นโยบายการศึกษาของชาติและเขตพื้นที่ ตลอดจนความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น โดยวิสัยทัศน์ควรมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ และการพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืน อันจะนำไปสู่การขับเคลื่อนการบริหารจัดการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของธนวัฒน์ แก้วคำปา (2563) กล่าวว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียนพบว่าพฤติกรรมการเป็นแบบอย่างที่ดีช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งและเอื้อต่อการพัฒนาโรงเรียน

ด้านการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรแสดงภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์โดยนำวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการกำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์อย่างชัดเจน และสามารถถ่ายทอดไปสู่การดำเนินงานในทุกระดับของสถานศึกษา ผู้บริหารควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจให้แก่ครูและบุคลากร สอดคล้องกับแนวคิดของกฤติยาภรณ์ นาชัย (2558) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนพนัสนิคม 2 สังกัด สพป.ชลบุรี เขต 2 พบว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ในด้านการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์อยู่ในระดับสูง สามารถกระตุ้นให้ครูและบุคลากรปฏิบัติงานสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษา

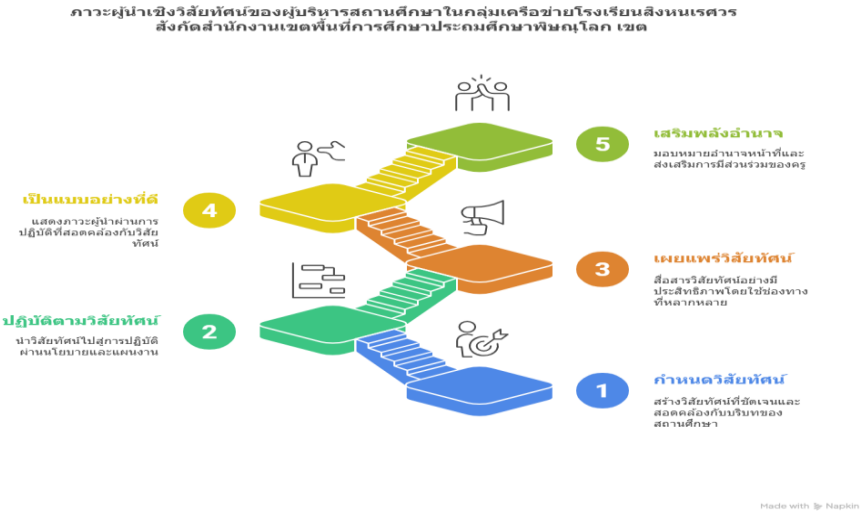
ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรแสดงภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์โดยให้ความสำคัญกับการเผยแพร่วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาอย่างทั่วถึง ชัดเจน และต่อเนื่อง โดยใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และการปฏิบัติงานของครูและบุคลากร เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและซักถามข้อสงสัยเกี่ยวกับวิสัยทัศน์อย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับแนวคิดของประภาพิมพ์ อุทัยรัตน (2562) กล่าวว่าผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจนสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะสร้างความเป็นเอกภาพ และจุฑาทิพย์ บุตรแสนคม (2567) กล่าวว่าผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจน 4 ด้านครบถ้วนคือหัวใจของผู้บริหารสถานศึกษา กำหนดเป้าหมาย และทิศทางการดำเนินงานขององค์กรจากผู้บริหารไปสู่บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างชัดเจน เป็นระบบ และต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วม การยอมรับ และความร่วมมือในการปฏิบัติงาน อันนำไปสู่การขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้

ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรแสดงภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิต โดยปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ค่านิยม และเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ มีความรับผิดชอบ โปร่งใส และเป็นธรรมในการบริหารงาน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาแก่ครูและบุคลากร นอกจากนี้ ผู้บริหารควรแสดงความมุ่งมั่น เสียสละ และอุทิศตนเพื่อประโยชน์ของสถานศึกษา เปิดรับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากครูและบุคลากร สอดคล้องกับแนวคิดของสุรีรัตน์ โตเขียว (2560) กล่าวว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียนพบว่าพฤติกรรมการเป็นแบบอย่างที่ดีช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งและเอื้อต่อการ

พัฒนาโรงเรียน และกฤติยาภรณ์ นาชัย (2560) กล่าวว่าผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจนจะเป็นพลังสร้างความสามัคคีและแรงบรรดาลใจทำงานอีกด้วย

ด้านการเสริมสร้างพลังอำนาจ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรแสดงภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์โดยมุ่งเน้นการเสริมพลังอำนาจแก่ครูและบุคลากร ด้วยการมอบหมายอำนาจหน้าที่อย่างเหมาะสม เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ และวางแผนการดำเนินงานที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา พร้อมทั้งเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน การเสริมพลังอำนาจจะช่วยให้ครูและบุคลากรรู้สึกมีคุณค่า มีความรับผิดชอบ และมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จตามวิสัยทัศน์อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของทัศนียา ชื่นเจริญ (2561) กล่าวว่า ผู้นำเชิงวิสัยทัศน์มีบทบาทสำคัญในการสร้างโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้ครู นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษาได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และความคิดเห็นอย่างเสรี ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำลักษณะนี้มักส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมวิชาการ

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3,

ที่มา : สุวัฒน์ชัย แทนเทือก และคณะ, 2569.

จากแผนภาพสามารถอธิบายได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก ประกอบด้วยหลายมิติสำคัญ ได้แก่ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ ผู้บริหารกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา นโยบายการศึกษาของชาติและเขตพื้นที่ ตลอดจนความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น ด้านการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ ผู้บริหารนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการกำหนดนโยบายและแผนงานที่ชัดเจนและสามารถดำเนินการได้จริง ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์ ให้ความสำคัญกับการสื่อสารวิสัยทัศน์อย่างทั่วถึง ชัดเจน และต่อเนื่อง โดยเลือกใช้ช่องทางที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้บริหารปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ค่านิยม และเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพและด้านการเสริมสร้างพลังอำนาจ มุ่งเสริมพลังให้ครูและบุคลากรด้วยการมอบหมายอำนาจหน้าที่อย่างเหมาะสม เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ และร่วมขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา

สรุปและข้อเสนอแนะ

ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีสารสนเทศที่สะท้อนลักษณะและปัจจัยของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับพฤติกรรม พัฒนาตนเอง พัฒนางานวิชาชีพ และยกระดับการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสามารถพัฒนาตนให้เป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล และขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านวิชาการให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1.สถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ควรนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

3. ครูในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ควรนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เช่น การ

สังเกตและเรียนรู้วิธีการบริหารงานและการตัดสินใจของผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ และการเปิดโอกาสให้ครูร่วมเสนอแนวคิดใหม่ ๆ การส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ไปปรับใช้กับการทำงานในชั้นเรียนหรือการบริหารกิจกรรมภายในโรงเรียน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

2) ควรศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อ ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนสิงหนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

References

กนกพร สุวรรณศรี. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรเอกชน* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).

กฤติยาภรณ์ นาชัย. (2560). ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 9(2), 45–56.

กุลชลี จงเจริญ. (2561). *ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

จิติมา วรรณศรี. (2568). การบริหารจัดการศึกษายุคดิจิทัล.(พิมพ์ครั้งที่ 2). พิษณุโลก : รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3.

จุฑาทิพย์ บุตรแสนคม. (2567). องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง*.

จุฑาทิพย์ บุตรแสนคม. (2567). แนวคิดภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารวิชาการ*, 15(2), 45–60.

นฤเบศก์ เจริญศรี. (2567). ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารครุศาสตร์*, 30(1).

นฤเบศก์ เจริญศรี. (2567). การเป็นผู้นำเชิงวิสัยทัศน์และการสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมการศึกษา*, 6(1), 33–49.

นฤวรรณ มาตชัยเคน. (2566). ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล. *วารสารวิชาการครุศาสตร์*, 15(3).

ธนวัฒน์ แก้วคำปา. (2563). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียน. วารสารการบริหารการศึกษา, 12(1), 89–102.

ธีรศักดิ์ อุปรนัย, อุปไมยอธิชัย, และสุชาติ บางวิเศษ. (2567). การบริหารและการจัดการบริหารสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาวิทยาลัยนเรศวร.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สุวีริยาสาส์น.

ประภาพิมพ์ อุทัยรัตน. (2562). *ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา* (การศึกษาค้นคว้าอิสระระดับมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุรีรัตน์ โตเขียว. (2560). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, *8*(1), 124–138.

Candrasari, D. A., Rahardjo, T., & Prasetyo, A. R. (2023). Visionary leadership in education management: Leading toward optimal achievement in the era of independent learning. *International Journal of Social Science and Human Research*, 6(9), 5412–5419.

Candrasari, R., Setiawan, F., & Nurkholis. (2023). Visionary leadership in education: Building school culture through Merdeka Belajar policy. *Journal of Educational and Social Research*, 13(2), 45–55.

Candrasari, Y. (2023). Visionary leadership in education management: Leading toward optimal achievement in the era of independent learning. *International Journal of Education (INJOE)*, 1(2), 68–80.

Wang, J., & Zhang, D. (2024). Influence of self-esteem, locus of control, and organizational climate on psychological empowerment in a sample of Chinese teachers. *Journal of Applied Social Psychology*, 43(7), 1428–1435.

Wang, L. (2024). The process of visionary leadership increases innovative performance of middle managers: Evidence from Chinese manufacturing firms. *Sustainability*, 16(19), 8690.

การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน

The Promotion of Student-Centered Learning Management in Educational Institutions under the Bureau of Special Education Administration, Lamphun Province

วิมล แซ่จาง Wimon Saejang
ทัศนีย์ บุญมาภิ Tasnee Boonmaphi
สังวาร วังแจ่ม Sangwan Wangcham
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
Wimon_cm081@hotmail.com

Received 2026/01/21 *Revised* 2026/03/03 *Accepted* 2026/03/10

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษา 2) หาแนวทางพัฒนาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน รูปแบบการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 8 คน ครูผู้สอน จำนวน 106 คน รวมทั้งหมด 114 คน และ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถามความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.99 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการปฏิบัติด้านการนิเทศ กำกับติดตาม การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น

สำคัญ ด้านการวัด ประเมินและสรุปผลการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามลำดับ

2) แนวทางในการพัฒนาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน พบว่า 1) พัฒนาผู้บริหารให้ใช้วงจร PDCA และเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บ วิเคราะห์ 2) ใช้ข้อมูลจากการประเมินเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 3) ใช้ข้อมูลจากการสะท้อนผลเป็นเครื่องมือสำคัญในการมองเห็นปัญหา จุดแข็ง และจุดที่ควรพัฒนาอย่างชัดเจน 4) ปรับการจัดการเรียนรู้สู่การเรียนรู้เชิงรุก ส่งเสริมบทบาทผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง 5) ใช้ข้อมูลจากการนิเทศและการประเมินร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู และผู้เรียน เพื่อการพัฒนาอย่างรอบด้าน

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ผู้เรียน, สถานศึกษา, สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ.

Abstract

This study aimed to: 1) examine the promotion of learner-centered learning management in educational institutions, and 2) identify guidelines for developing the promotion of learner-centered learning management under the Bureau of Special Education Administration in Lamphun Province. The research design included a population and sample of 8 school administrators and 106 teachers, totaling 114 participants. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.99. Data were analyzed using mean and standard deviation. In addition, five experts were selected through purposive sampling for semi-structured interviews, and the qualitative data were analyzed using content analysis.

The research findings revealed that:

1) The promotion of learner-centered learning management in educational institutions under the Bureau of Special Education Administration, Lamphun Province, was found to be at the highest level in the aspect of learner-centered instructional planning. Overall, it was at a high level in supervision, monitoring, and follow-up; implementation of learner-centered instruction; measurement, evaluation, and

summarization of learning outcomes; and the use of learner-centered media and learning resources, respectively.

2) The development guidelines for promoting learner-centered learning management in educational institutions under the Bureau of Special Education Administration, Lamphun Province, include: 1) enhancing administrators' capacity to apply the PDCA cycle and information technology for systematic data collection and analysis; 2) utilizing evaluation data for continuous improvement; 3) using reflective feedback as a key tool to clearly identify problems, strengths, and areas for development; 4) shifting instructional management toward active learning to strengthen learners' roles in self-directed knowledge acquisition; and 5) integrating supervision and evaluation data collaboratively among administrators, teachers, and students to support comprehensive development.

Keywords: Learner-Centered Learning Management, Educational Institution, Bureau of Special Education Administration.

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 กำหนดให้รัฐมีหน้าที่จัดการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมแก่ประชาชน การศึกษาถูกมุ่งหวังให้เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทย หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคลากรที่สมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ และคุณธรรม ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้เป็นพลเมืองไทยและพลโลก ที่มีทักษะพื้นฐาน และมีเจตคติที่เหมาะสม พร้อมสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบกับการมีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้สื่อการเรียนรู้ ที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนการพัฒนาตามศักยภาพ อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555 : 4)

การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ขึ้นอยู่กับบทบาทสำคัญของผู้บริหารและครู โดยครูต้องมีความรู้ มีความเป็นมืออาชีพ ออกแบบนวัตกรรมการสอน แผนการเรียนรู้ สื่อ และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมทั้งประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม การพัฒนาครูมีความจำเป็นต่อการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและความหลากหลายต่อผู้เรียน เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ตามศักยภาพของ

ผู้เรียนทุกระดับ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญช่วยเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้ และสามารถใช้เป็นผลงานทางวิชาการเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูสู่ความเป็นครูมืออาชีพ ทั้งนี้บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเรียนการสอนมีคุณภาพในยุคปฏิรูปการศึกษาการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้การสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนประสบผลสำเร็จ (พรนิภา ประสพสงค์, 2566 : 2) การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารสถานศึกษา การใช้วงจรคุณภาพ PDCA ช่วยให้การดำเนินงานเป็นระบบ มีการติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา บุคลากร และผู้เรียน (ธัญญารัตณ์ ทองทิพย์, 2563 : 41)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นการจัดการศึกษาที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ ครูมีบทบาทในการสร้างบรรยากาศและกิจกรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ แนวคิดนี้ตั้งอยู่บนความเชื่อว่าผู้เรียนมีความแตกต่างกัน จึงต้องจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและหลากหลาย การเรียนรู้มุ่งเน้นประสบการณ์จริงและการลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing) ผ่านกิจกรรม เช่น โครงงาน การทดลอง และการแก้ปัญหา ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสร้างสรรค์ เน้นการทำงานร่วมกันและการเชื่อมโยงเนื้อหากับชีวิตจริง เพื่อให้การเรียนรู้มีความหมายและนำไปใช้ได้ การจัดการเรียนรู้ลักษณะนี้ช่วยพัฒนาทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 22-23)

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม และสามารถพึ่งตนเองได้ การจัดการเรียนรู้ยึดหลักพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 24 ที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการพัฒนาเต็มศักยภาพ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560 : 108) สถานศึกษาในสังกัดมีการดำเนินโครงการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างต่อเนื่องทุกปีการศึกษา อย่างไรก็ตาม จากรายงาน SAR โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 26 จังหวัดลำพูน (2567) และศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดลำพูน (2567) พบจุดที่ควรพัฒนาในด้านการวางแผน การพัฒนาครูมืออาชีพ และการใช้สื่อแหล่งเรียนรู้ รวมถึงการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลที่ยังขาดความต่อเนื่อง ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน เพื่อนำข้อมูลเสนอผู้บริหารต้นสังกัดใช้ประกอบการพิจารณาแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน

2) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งหมด 114 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 8 คน และครูผู้สอน 106 คน ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน

2) กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ (เลือกแบบเจาะจง) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์จากแบบสอบถามแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ อาจารย์สถาบันอุดมศึกษา จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา วิทยฐานะผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษขึ้นไป ในโรงเรียนต้นแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จำนวน 2 คน และครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

1) แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป (เพศ , อายุ, การศึกษา, ตำแหน่ง, ประสบการณ์) ลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน ตามองค์ประกอบ 5 ด้าน สร้างตามมาตรวัดของลิเคิร์ท (Liker’s Rating Scale) (อ้างถึงใน รุ่งนภา มาอุด, 2560 : 51) โดยมีเกณฑ์กำหนดค่าคะแนนของช่วงนำหนักเป็น 5 ระดับ

2) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง กำหนดประเด็นคำถามจากด้านของแบบสอบถามที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย อาจารย์สถาบันอุดมศึกษา 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนต้นแบบ (ระดับผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษขึ้นไป) 2 คน และครู (วิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป) 2 คน สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

การตรวจสอบเบื้องต้น: นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของภาษาและความเนื้อหา พร้อมปรับปรุงตามคำแนะนำ การหาความเที่ยงตรง (Content Validity): ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ย IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ตามเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2554 : 97) การทดลองใช้ (Try Out): นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง (โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 และโรงเรียนโสตอนุสารสุนทร) จำนวน 30 คนการหาความเชื่อมั่น (Reliability): วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) และค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับด้วย สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) แบบสอบถามความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.99

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ ประสบการณ์ในการทำงาน โดยใช้ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) แล้วนำเสนอด้วยตาราง

2)วิเคราะห์บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน จากแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าโดยใช้ค่าคะแนนเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) นำผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูลมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ในการแปลความหมาย

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ศึกษาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน ดังแสดงตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของผู้บริหารในส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน โดยภาพรวม (n = 109)

ที่	ด้าน	ระดับปฏิบัติ		
		μ	σ	แปลผล
1	การวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.52	0.60	มากที่สุด
2	การดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.45	0.66	มาก
3	การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.36	0.69	มาก
4	การนิเทศ กำกับ ติดตาม การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.46	0.60	มาก
5	การวัด ประเมินและสรุปผลการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.44	0.60	มาก
	โดยรวม	**4.45**	**0.63**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน

อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการปฏิบัติด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวัด ประเมินและสรุปผลการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และลำดับสุดท้ายคือ ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เรียงตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน พบว่า

1)ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ ผู้บริหารควรนำวงจรการบริหารงานคุณภาพ (PDCA) มาใช้ขับเคลื่อนการดำเนินงานในทุกขั้นตอน ไปจนถึงการนำระบบ

เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้มีฐานข้อมูลสำหรับการวางแผนและตัดสินใจ มีการนำผลการประเมินไปใช้เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และข้อมูลที่ได้จากการติดตาม บันทึกหลังการสอน หรือสารสนเทศทางระบบ สามารถนำมาสะท้อนผลผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (PLC) หรือการวิจัยในชั้นเรียน

2)ด้านการดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ ผู้บริหารควรมีการนำข้อมูลสารสนเทศจากการสะท้อนผล (Feedback)" มาใช้เป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อให้เห็นถึงสภาพปัญหา จุดแข็ง และจุดที่ควรพัฒนาอย่างชัดเจน ยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการศึกษา เป็นการวางแผนพัฒนาที่มีแบบแผนชัดเจน ผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น การทำวิจัยในชั้นเรียน หรือกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

3)ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ ผู้บริหารควรนำข้อมูลและผลลัพธ์จากการนิเทศมาใช้เป็น เครื่องมือสะท้อนผลเพื่อการพัฒนา (Reflection for Development) โดยเน้นกระบวนการนำข้อมูลเชิงลึกที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกันระหว่างผู้บริหารและคณะครู เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน และโอกาสในการพัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพที่ยั่งยืนควรบูรณาการผลการนิเทศเข้าสู่กระบวนการทำงานที่เป็นระบบ โดยเฉพาะการใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการวิจัยในชั้นเรียน

4)ด้านการวัด ประเมินและสรุปผลการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ ผู้บริหารควรยกระดับบทบาทของผู้เรียนจากการเป็นเพียงผู้ถูกประเมิน มาสู่การเป็นผู้มีส่วนร่วมในการประเมิน (Active Evaluator) เป็นการประเมินเพื่อการเรียนรู้ (Assessment as Learning) มุ่งเน้นให้การสอบวัดผลเป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาตนเองของผู้เรียนในด้านกระบวนการปฏิบัติ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนผ่านกระบวนการ "ประเมินตนเอง (Self-Assessment) และการประเมินโดยเพื่อน (Peer Assessment)" ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการสะท้อนผลการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนมุมมองเชิงสร้างสรรค์

5)ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ ผู้บริหารควรปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเป็นหลักสำคัญ ปรับเปลี่ยนบทบาทของครูผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ใช้คำถามและสื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือเพื่อใช้กระตุ้นความสนใจและจุดประกายความสงสัย (Stimulus) ของผู้เรียนแทนการบอกเล่าคำตอบโดยตรง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลตามผลการวิจัยที่พบ และวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ศึกษาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน พบว่า

ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: ผลการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเด่นด้านการวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวางแผน แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในด้านการนิเทศติดตามและประเมินผลที่เป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ ชิดพงศ์ บาทชารี (2561: 78) ที่พบว่าขั้นตอนการวางแผนและการประเมินผลยังทำได้ไม่โดดเด่นเท่าการปฏิบัติการสอนจริง เช่นเดียวกับ บุษกร สุวรรณศรี (2563: 101) ที่ระบุว่าการวางแผนเป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดลำดับที่ 1 นอกจากนี้ อรอุมา ผลภักดี (2558: 85) ยังย้ำว่าประเด็นความต่อเนื่องในการวางแผนนิเทศเป็นจุดที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติอย่างยั่งยืน

ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามการจัดการเรียนรู้: การปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเด่นด้านการนิเทศแบบกัลยาณมิตรและการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวก แต่ลำดับสุดท้ายคือการนำข้อมูลนิเทศไปใช้สร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ บุษกร สุวรรณศรี (2563: 101) ที่ตอกย้ำว่าหากขาดระบบการกำกับติดตามที่ต่อเนื่องจะส่งผลให้การพัฒนาไม่บรรลุเป้าหมาย สอดรับกับ อรทัย พิมพ์ใจใส (2559: 76) ที่ชี้ให้เห็นว่าการเชื่อมโยงข้อมูลไปสู่การพัฒนาเป็นจุดที่ควรได้รับการส่งเสริม และ ฮำดัน สาอุ (2565: 94) ที่พบว่าการวิจัยในชั้นเรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการนำผลนิเทศมาสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพ

ด้านการดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเด่นด้านการวางแผนกลยุทธ์ตามบริบทสถานศึกษา แต่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้ายในการนำข้อมูลป้อนกลับมาใช้ยกระดับคุณภาพอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ ฮำดัน สาอุ (2565: 94) ที่ระบุว่าการวิจัยในชั้นเรียนซึ่งเป็นเครื่องมือแก้ปัญหาเชิงระบบยังเป็นข้อจำกัดสำคัญในเชิงปฏิบัติ เช่นเดียวกับ บุษกร สุวรรณศรี (2563: 101) ที่พบว่าระบบการติดตามประเมินผลและการใช้ข้อมูลเพื่อพัฒนายังเป็นจุดที่ต้องการการส่งเสริมเร่งด่วน สอดคล้องกับ ธัญลักษณ์ ประทุมสินธ์ (2561: 90) ที่เสนอแนะว่าควรนำผลประเมินมาปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องเพื่อแก้ปัญหาที่พบให้เป็นวงจรคุณภาพ

ด้านการวัด ประเมินและสรุปผลการจัดการเรียนรู้: ผลการศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยครูและผู้บริหารมีการร่วมวางแผนการวัดผลอย่างเป็นระบบก่อนสอน แต่ลำดับสุดท้ายคือการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินตนเองและเพื่อน ซึ่งสอดคล้องกับ ชิดพงศ์ บาทชารี (2561: 78) ที่ชี้ว่าการประเมินที่ยึดโยงกับตัวผู้เรียนโดยตรงยังทำได้ไม่โดดเด่นนัก สอดคล้องกับ บุษกร สุวรรณศรี (2563: 101) ที่พบว่าด้านการวัดผลเป็นลำดับต้นที่มีความต้องการจำเป็นสูง และ อรทัย พิมพ์ใจใส (2559: 76) ที่ระบุว่าการมีส่วนร่วมของนักเรียนในกระบวนการประเมินยังเป็นส่วนขาดที่ต้องได้รับการกระตุ้นและส่งเสริมให้เป็นรูปธรรม

ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเด่นด้านการเป็นที่ปรึกษาให้ผู้เรียนใช้สื่ออย่างอิสระ แต่ลำดับสุดท้ายคือการใช้สื่อเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งคำถามค้นพบคำตอบด้วยตนเองแทนการบอกเล่าจากครู สอดคล้องกับ ชิดพงศ์ บาทชารี (2561: 78) ที่ย้ำบทบาทของสื่อในการกระตุ้นการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองที่ต้องพัฒนาต่อเนื่อง เช่นเดียวกับ ธัญลักษณ์ ประทุมสินธ์ (2561: 90) ที่เสนอให้ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือหาคำตอบแทนการรับฟังเพียงอย่างเดียว และ อรทัย พิมพ์ใจใส (2559: 76) ที่แนะว่าผู้บริหารควรมีบทบาทเชิงรุกในการสนับสนุนครูใช้เทคนิคใหม่ควบคู่สื่อเพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้สร้างความรู้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน ดังนี้

ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารควรใช้วงจร PDCA และเทคโนโลยีสารสนเทศสร้างฐานข้อมูลเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่องผ่านกระบวนการ PLC หรือการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ อรอุมา ผลภักดี (2558: 85) ที่เน้นการประชุมวางแผนตามความเชี่ยวชาญของครูเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และ บุษกร สุวรรณศรี (2563: 101) ที่ระบุว่าการวางแผนเป็นความต้องการจำเป็นลำดับแรกภายใต้นโยบายที่ชัดเจน รวมถึง พรนิภา ประสพสงค์ (2566: 74) ที่เสนอให้ความสำคัญกับการกำหนดแผนปฏิบัติการและอำนวยความสะดวกในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ

ด้านการดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารควรใช้ข้อมูลสะท้อนผลเป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนผ่านกระบวนการ PLC หรือการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ คำพอ แสงจันโท (2558: 164) ที่พบว่าการอบรมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศช่วยพัฒนาศักยภาพครูในการจัดกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ ชิดพงศ์ บาทชารี (2561: 78) เสนอแนะว่าครูควรเน้นการออกแบบกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและแสดงออกอย่าง

สร้างสรรค์ตามมาตรฐานการเรียนรู้ และสอดคล้องกับ ฮำดัน สาอุ (2565: 94) ที่ระบุว่าการให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยในชั้นเรียนจะช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม

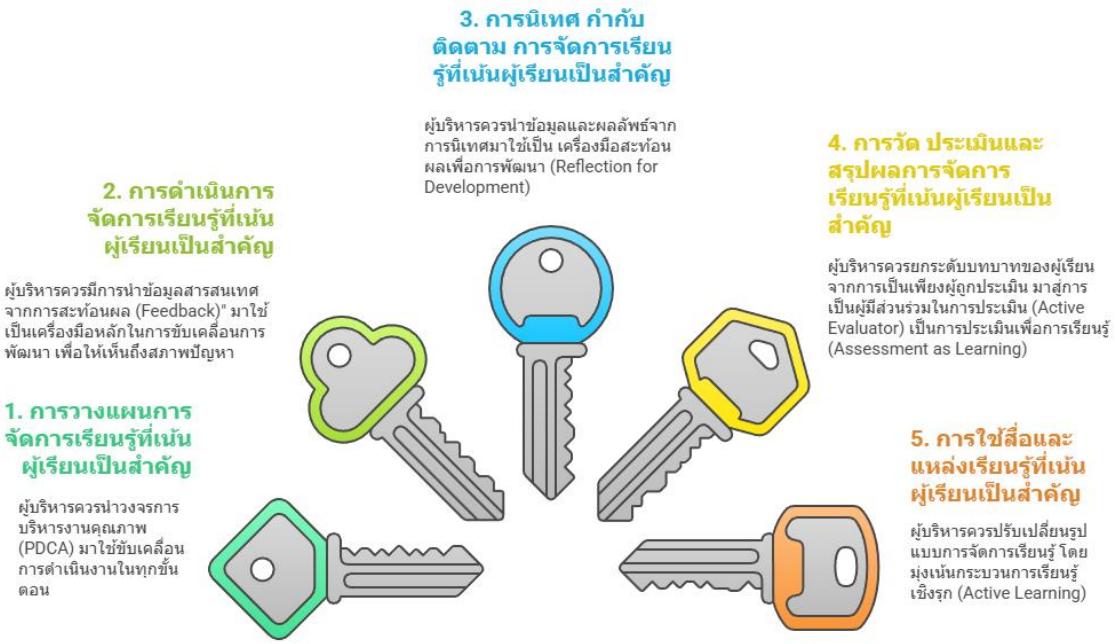
ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารควรใช้ผลการนิเทศเป็นเครื่องมือสะท้อนผลเพื่อการพัฒนาผ่านกระบวนการ PLC และการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ คำพอ แสงจันโท (2558: 164) ที่ระบุว่าการนิเทศภายในเพื่อกำกับ แนะนำ และติดตามประเมินผลเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาศักยภาพครูให้เป็นไปตามเป้าหมาย เช่นเดียวกับ อรทัย พิมพ์ใจใส (2559: 76) ที่พบว่าผู้บริหารควรมีบทบาทในการนิเทศ ดูแลการปฏิบัติหน้าที่ และให้กำลังใจครูเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และสอดคล้องกับ บุษกร สุวรรณศรี (2563: 101) ที่เสนอแนวทางให้สถานศึกษาจัดระบบติดตามและประเมินผลการพัฒนาอย่างเป็นระยะและต่อเนื่องเพื่อสร้างคุณภาพที่ยั่งยืน

ด้านการวัด ประเมินและสรุปผลการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารควรยกระดับผู้เรียนให้เป็นผู้มีส่วนร่วมในการประเมิน (Active Evaluator) ผ่านการประเมินตนเองและเพื่อน เพื่อสะท้อนผลการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนมุมมองเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ กรีรติกานต์ สุพรรณภูวงษ์ (2558: 107) ที่พบว่าการวัดและประเมินผลเป็นบทบาทสำคัญของผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่นเดียวกับ ชิดพงศ์ บาทชารี (2561: 78) ที่เสนอให้ครูพัฒนาแนวทางการประเมินที่หลากหลายตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน และสอดคล้องกับ ธัญลักษณ์ ประทุมสินธ์ (2561: 90) ที่เสนอให้มีการประเมินที่ครอบคลุมทุกด้าน พร้อมนำผลมาปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารควรส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยให้ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกที่ใช้สื่อกระตุ้นความสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับ อรทัย พิมพ์ใจใส (2559: 76) ที่เสนอให้ผู้บริหารส่งเสริมการผลิตสื่อที่เหมาะสมและเทคนิคการสอนแบบใหม่ เช่นเดียวกับ ธัญลักษณ์ ประทุมสินธ์ (2561: 90) ที่ระบุว่าสถานศึกษาควรจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยและใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตสนับสนุนการเรียนรู้ และสอดคล้องกับ พรนิภา ประสพสงค์ (2566: 74) ที่เน้นว่าบทบาทสำคัญที่สุดคือการสำรวจความต้องการใช้สื่อของครูเพื่อสนับสนุนอย่างตรงจุด พร้อมส่งเสริมการศึกษาดูงานและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันเพื่อสร้างประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้สม่ำเสมอ

องค์ความรู้

จากภาพองค์ความรู้นี้ แสดงให้เห็นแนวคิด การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน โดยแผนภาพดังกล่าวสะท้อนรายละเอียดและความเชื่อมโยงขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่สามารถอธิบายและทำความเข้าใจได้อย่างเป็นระบบ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัยการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน

ที่มา : วิมล แซ่จาง และคณะ, 2569**.**

จากภาพสามารถอธิบายอธิบายความหมายแต่ละด้าน ได้ดังนี้

1. ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารควรนำวงจรการบริหารงานคุณภาพ (PDCA) มาใช้ขับเคลื่อนการดำเนินงานในทุกขั้นตอน

2. ด้านการดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารควรมีการนำข้อมูลสารสนเทศจากการสะท้อนผล (Feedback)" มาใช้เป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อให้เห็นถึงสภาพปัญหา

3. ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารควรนำข้อมูลและผลลัพธ์จากการนิเทศมาใช้เป็น เครื่องมือสะท้อนผลเพื่อการพัฒนา (Reflection for Development)

4. ด้านการวัด ประเมินและสรุปผลการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารควรยกระดับบทบาทของผู้เรียนจากการเป็นเพียงผู้ถูกประเมิน มาสู่การเป็นผู้มีส่วนร่วมในการประเมิน (Active Evaluator) เป็นการประเมินเพื่อการเรียนรู้ (Assessment as Learning)

5. ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารควรปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

สรุปและข้อเสนอแนะ

แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน ได้ดังนี้ผู้บริหารควรใช้วงจร PDCA และเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการวางแผนและตัดสินใจพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นำข้อมูลจากการติดตาม บันทึกหลังการสอน และระบบสารสนเทศมาสะท้อนผลเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ใช้ข้อมูลสะท้อนผล (Feedback) เป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และการบริหารจัดการศึกษา บูรณาการกระบวนการนิเทศ กำกับ ติดตาม เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน และโอกาสในการพัฒนาส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกระบวนการ PLC และการวิจัยในชั้นเรียนอย่างเป็นระบบ ยกระดับบทบาทผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในการประเมินตนเองและประเมินโดยเพื่อน เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ปรับการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้สู่การเรียนรู้เชิงรุก โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและกระตุ้นการเรียนรู้ โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้: พัฒนาฐานข้อมูลสารสนเทศผู้เรียนเพื่อวางแผนการเรียนรู้รายบุคคล และใช้กระบวนการ PLC ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษา

2) ด้านการดำเนินการจัดการเรียนรู้: ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยปรับบทบาทครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก และใช้เครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะการคิดและสมรรถนะของผู้เรียนอย่างรอบด้าน

3)ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้: สนับสนุนสื่อดิจิทัลและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายให้นักเรียนเข้าถึงได้อย่างอิสระ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการตั้งคำถามและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติจริง

4)ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม: ใช้วงจร PDCA และการนิเทศแบบกัลยาณมิตรเพื่อสะท้อนผลการพัฒนา พร้อมส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาและยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

5)ด้านการวัดและประเมินผล: พัฒนาระบบการวัดผลตามสภาพจริงที่โปร่งใส โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเองและเพื่อน เพื่อนำผลมาใช้สะท้อนศักยภาพและยกระดับการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1)ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้: ใช้ระบบสารสนเทศวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียนเพื่อวางแผนเชิงกลยุทธ์ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และนำผลวิจัยมาเป็นกรอบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาผ่านกระบวนการ PLC และการดูงาน

2)ด้านการดำเนินการจัดการเรียนรู้: ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยปรับบทบาทครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกที่ใช้คำถามกระตุ้นการคิด เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการแสวงหาความรู้และพัฒนาศักยภาพตนเอง

3)ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้: พัฒนาสื่อที่ทันสมัยและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อใช้เป็นเครื่องมือกระตุ้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเน้นการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงแทนการบอกเล่าความรู้จากครูเพียงอย่างเดียว

4)ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม: ใช้วงจร PDCA และระบบนิเทศที่เน้นการสะท้อนผลเชิงบวก (Feedback) ร่วมกับการทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนและสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

5)ด้านการวัดและประเมินผล: พัฒนาระบบประเมินผลตามสภาพจริงที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองและเพื่อน เพื่อนำข้อมูลสะท้อนผลมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างโปร่งใสและเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1)ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน

2)ควรมีการทำวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน

3)ควรมีการทำวิจัยเรื่องการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน

References

กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตบูรณาการการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

กรีรติกานต์ สุพรรณภูวงษ์. (2558). บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 *การค้นคว้าอิสระปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

คำพอ แสงกันโท. (2558). การพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์โพนสิม สังกัดสำนักงานศึกษาธิการและกีฬา เมืองไกสอนพมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ชิดพงศ์ บาทชารี. (2561). สภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์ *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ธัญลักษณ์ ประทุมสินธ์. (2561). การบริหารการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

ธัญญารัตณ์ ทองทิพย์. (2563). การบริหารงานวิชาการโดยใช้วงจรคุณภาพ (PDCA) ของโรงเรียนในเขตห้วยขวาง สังกัดกรุงเทพมหานคร *การค้นคว้าอิสระปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

บุษกร สุวรรณศร. (2563). การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษา *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พรนิภา ประสพสงค์. (2567). การศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามความคิดเห็นของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 *การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยพะเยา.

รุ่งนภา มาอุด. (2561). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารจัดการ แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาพหุวัฒนธรรม กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยพะเยา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579*. พริกหวานกราฟฟิค.

อรทัย พิมพ์ใจใส. (2559). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญของโรงเรียนขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 *การค้นคว้าอิสระปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

อรอุมา ผลภักดี. (2558). การส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

ฮำดัน สาอุ. (2565). การส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอสุคิรินสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย*: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

การบริหารงานการควบคุมภายในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน

Internal Control Management in the Digital Era of Educational Institutions under the Special Education Administration, Lamphun Province

ณัฏฐนิชา ต๋ำคำนวล Natthanicha Takumnual
สังวาร วังแจ่ม Sangwan Wangcham
สมมาต คำวัจนัง sommart kamwatjanang
มานะ ครุธาโรจน์ mana kharutharot
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
tharatippan@hotmail.com

Received 2026/01/26 *Revised* 2026/03/03 *Accepted* 2026/03/10

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารงานการควบคุมภายในยุคดิจิทัลและ 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารงานการควบคุมภายในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน วิจัยเชิงผสานวิธี ประกอบด้วย เชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามและหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดมุ่งหมายของการสอบถาม ใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 ประชากรในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา 8 คน และครูผู้สอน106 คน รวมทั้งหมด 114 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารงานการควบคุมภายในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2) แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานการควบคุมภายในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน พบว่า 1) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่มุ่งเน้นการลงมือ

ปฏิบัติจริงและการแก้ปัญหา โดยมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับมาตรฐานการปฏิบัติงานดิจิทัล (Digital SOP) ตลอดจนการพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร 2) กำหนดมาตรการควบคุม โดยเลือกใช้กระบวนการที่เหมาะสมสำหรับความเสี่ยงที่มีนัยสำคัญ 3) ปรับกระบวนการทำงานให้เป็นมาตรฐานเดียวกันแบบ Digital SOP โดยสนับสนุนให้บุคลากรใช้เครื่องมือดิจิทัลในการปฏิบัติงานจริง 4) มีการติดตามผลแบบเรียลไทม์ โดยพัฒนาระบบติดตามกิจกรรมควบคุมภายในให้แสดงผลผ่านหน้าจอและสรุปข้อมูลที่เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลการปฏิบัติงาน

สำคัญ: การบริหารงานการควบคุมภายใน, ยุคดิจิทัล, สถานศึกษา, สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ.

Abstract

This research aimed to: 1) study internal control administration in the digital era, and 2) examine guidelines for developing internal control administration in the digital era in educational institutions under the Bureau of Special Education Administration, Lamphun Province. The study employed a Mixed Methods approach. Quantitative data were collected using a questionnaire, and the Index of Item Objective Congruence (IOC) was applied to determine the consistency between the questionnaire items and the research objectives. The reliability of the instrument was tested using the Alpha Coefficient, yielding a reliability value of 0.97. The research population consisted of 8 school administrators and 106 teachers, totaling 114 participants. In addition, 5 experts were selected through purposive sampling for interviews. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis.

The research findings revealed that:

1. The overall level of internal control management in the digital era of educational institutions under the Office of Special Education Administration in Lamphun Province was high.

2. Guidelines for developing internal control management in the digital era of educational institutions include organizing hands-on workshops focused on practical implementation and problem-solving, with an emphasis on applying technology

aligned with Digital Standard Operating Procedures (Digital SOP). These also involve developing data analysis skills to support managerial decision-making. Appropriate control measures should be established by selecting processes suitable for significant risks. Work processes should be standardized through Digital SOPs, with support for personnel to use digital tools in actual practice. In addition, real-time monitoring should be implemented by developing internal control tracking systems that display activities on dashboards and summarize data linked to operational databases.

Keywords: Internal Control Management, Digital Era, Educational Institutions, The Office of Special Education Administration.

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ได้ส่งผลให้ภาคการศึกษาต้องปรับตัวเข้าสู่ "ยุคดิจิทัล" ซึ่งมิใช่เพียงการปฏิรูปการเรียนการสอน แต่ยังรวมถึงการบริหารจัดการสถานศึกษาที่ต้องนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ตั้งแต่การจัดการฐานข้อมูล การบริหารงบประมาณ ไปจนถึงการสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (OECD, 2019) อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนผ่านสู่ระบบดิจิทัล (Digital Transformation) แม้จะสร้างโอกาสในการยกระดับคุณภาพการศึกษา แต่ก็นำมาซึ่งความเสี่ยงใหม่ ๆ อาทิ ความปลอดภัยทางไซเบอร์และความผิดพลาดของระบบประมวลผล ดังนั้น "การบริหารงานการควบคุมภายใน" จึงกลายเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยให้องค์กรภาครัฐสามารถดำเนินงานได้อย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และบรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักธรรมาภิบาล (สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน, 2561 : 1)

ในประเทศไทย การบริหารงานควบคุมภายในของหน่วยงานภาครัฐถูกกำหนดภายใต้กรอบของกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด โดยมีพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 เป็นกฎหมายแม่บทที่มุ่งเน้นการสร้างวินัยทางการเงินการคลัง และในมาตรา 79 ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องจัดให้มีการควบคุมภายใน เพื่อให้มั่นใจว่าการดำเนินงานเป็นไปอย่างถูกต้อง และบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (กรมบัญชีกลาง, 2561 : 1) เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายนี้ ระเบียบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานการควบคุมภายใน พ.ศ. 2561 ได้ถูกประกาศใช้เพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน

เดียวกันสำหรับทุกหน่วยงานภาครัฐ โดยระเบียบนี้ได้ย้ำความสำคัญของระบบการควบคุมภายในที่ต้องมีความเหมาะสมกับขนาดและลักษณะของการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงาน ต้องมีการประเมินผลและรายงานต่อสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการภาครัฐให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล การนำระเบียบเหล่านี้มาปฏิบัติในสถานศึกษาต้องมีการปรับใช้ให้เข้ากับบริบทเฉพาะของการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่การบริหารจัดการอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือหลัก

สถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน ได้แก่ ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดลำพูน และโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 26 จังหวัดลำพูน เป็นหน่วยงานของรัฐที่ให้ความสำคัญกับการจัดวางระบบการควบคุมภายในตามมาตรฐานที่กำหนด มีการดำเนินงานควบคุมภายในครบทั้ง 5 องค์ประกอบ และจัดทำรายงานการควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงปีละ 1 ครั้ง ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย มาตรฐาน และการกำกับดูแลระบบควบคุมภายใน อย่างไรก็ตาม การศึกษาด้านการควบคุมภายในในสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษในพื้นที่ต่างจังหวัดยังมีจำกัด จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา พบปัญหาบุคลากรขาดความเข้าใจในกระบวนการควบคุมภายในและการติดตามผลที่ไม่ต่อเนื่อง ส่งผลให้ไม่เห็นพัฒนาการอย่างชัดเจน จึงทำให้ผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องยังขาดแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาระบบการควบคุมภายในให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับยุคดิจิทัล

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารงานการควบคุมภายในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา จึงมุ่งศึกษาสภาพการดำเนินงานและแนวทางพัฒนาการควบคุมภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับผู้บริหารในการวางแผนกลยุทธ์ เสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบการควบคุมภายในให้เป็นไปตามมาตรฐาน และรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาการบริหารงานการควบคุมภายในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน

2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานการควบคุมภายในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน ปีการศึกษา 2568 ทั้งหมด 114 คน แยกกลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 8 คน และครูผู้สอน 106 คน

2) ผู้ให้การสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย อาจารย์สถาบันอุดมศึกษา จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา ประสบการณ์ทำงาน 10 ปี ขึ้นไป วิทยฐานะผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษขึ้นไป ประสบการณ์ทำงาน 15 ปี ขึ้นไป ในสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 จำนวน 2 คน และครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป ประสบการณ์ทำงาน 20 ปี ขึ้นไป จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

1) แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ ประสบการณ์ในการทำงาน เป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเป็นคำถามชนิดจัดอันดับคุณภาพ 5 ระดับ สร้างตามมาตรวัดของลิเคิร์ท (Liker’s Rating Scale) (อ้างถึงใน รุ่งนภา มาอุด, 2561) โดยมีเกณฑ์กำหนดค่าคะแนนของช่วงนำหนักเป็น 5 ระดับ

2) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์จากแบบสอบถามแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีข้อคำถามดังนี้ 1.ท่านมีแนวทางทางในการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการควบคุมภายในอย่างไร 2. ท่านมีแนวทางในการทำความเข้าใจ และประเมินความเสี่ยงที่มีนัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างไร 3. ท่านมีแนวทางในการจัดทำคู่มือหรือแนวทางการปฏิบัติงานตามระบบควบคุมภายในในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างไร 4. ท่านมีแนวทางในการพัฒนากลไกตรวจสอบการปฏิบัติตามระบบควบคุมภายในอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้เครื่องมือดิจิทัลที่เหมาะสมอย่างไร

การสร้างเครื่องมือ

แบบสอบถาม ได้แก่ ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแนวทางการสร้างแบบสอบถามของทัตวรรณ ไชยพรม (2560) เพื่อนำมาพัฒนาเครื่องมือให้สอดคล้องกับการวิจัย สังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎี กำหนดนิยามศัพท์ และสร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า

จากนั้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบและปรับปรุง ส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และหาค่า IOC โดยพิจารณาค่า IOC มากกว่า 0.5 ขึ้นไป ได้ค่าเท่ากับ 1 (พรวิมล กลิ่นศรีสุข, 2564) ทดลองใช้แบบสอบถามกับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และหาค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 0.97

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ ประสบการณ์ในการทำงาน โดยใช้ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

2) วิเคราะห์การบริหารงานการควบคุมภายในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน ด้วยโปรแกรมประมวลผลคอมพิวเตอร์ โดยหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) เป็นรายข้อและรายด้าน โดยรวมเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายที่ได้จากแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556; อ้างถึงใน พรวิมล กลิ่นศรีสุข, 2564)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการการบริหารงานการควบคุมภายในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ศึกษาการบริหารงานการควบคุมภายในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน ดังแสดงตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการบริหารงานการควบคุมภายใน ยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน โดยรวม และรายด้าน (N=114)

การบริหารงานการควบคุมภายในยุคดิจิทัล	ระดับปฏิบัติ		
	(μ)	(σ)	แปลผล
1. การวางแผนการดำเนินการควบคุมภายในยุคดิจิทัล	4.32	0.68	มาก
2. การออกแบบการควบคุมภายในยุคดิจิทัล	4.21	0.69	มาก
3. การนำระบบการควบคุมภายในยุคดิจิทัลไปสู่การปฏิบัติ	4.34	0.66	มาก
4. การประเมินผลการควบคุมภายในยุคดิจิทัล	4.46	0.63	มาก
โดยรวม	**4.33**	**0.66**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารงานการควบคุมภายใน ยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การประเมินผลการควบคุมภายในยุคดิจิทัล รองลงมา การนำระบบการควบคุมภายในยุคดิจิทัลไปสู่การปฏิบัติ การวางแผนการดำเนินการควบคุมภายในยุคดิจิทัล ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้าย คือ การออกแบบการควบคุมภายในยุคดิจิทัล

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการบริหารงานการควบคุมภายในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน

1)ด้านการวางแผนการดำเนินการควบคุมภายในยุคดิจิทัล ควรเริ่มจากการสำรวจและประเมินระดับทักษะดิจิทัลของบุคลากรเพื่อวิเคราะห์ช่องว่างสมรรถนะและความต้องการพัฒนาอย่างแท้จริง โดยใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม จากนั้นจัดประชุมชี้แจงเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันเกี่ยวกับแนวทางการควบคุมภายในรูปแบบใหม่ กำหนดหลักสูตรการอบรมที่มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับระดับความพร้อมและลักษณะงานของแต่ละตำแหน่ง จัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง การใช้เทคโนโลยีตาม Digital SOP ระบบสารสนเทศ คลาวด์ AI และทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร พร้อมทั้งส่งเสริมสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการใช้นวัตกรรมดิจิทัลในการปฏิบัติงาน

2)ด้านการออกแบบการควบคุมภายในยุคดิจิทัล ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานควรร่วมกันวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษาและโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี เพื่อระบุเส้นทางการไหลของข้อมูลตลอดกระบวนการทำงาน จากนั้นดำเนินการระบุและคัดกรองความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดความ

เสียหาย โดยเฉพาะความเสี่ยงที่มีนัยสำคัญ กำหนดมาตรการควบคุมที่เหมาะสม เช่น Digital SOP การกำหนดสิทธิ์การเข้าถึงข้อมูล การสำรองข้อมูล และแผนกู้คืนระบบสารสนเทศ จัดทำเอกสารออนไลน์เพื่อสร้างความตระหนักรู้ พร้อมติดตามและประเมินผลระบบควบคุมภายในด้านเทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอ สุดท้ายควรส่งเสริมวัฒนธรรมความปลอดภัยไซเบอร์ในองค์กร เพื่อให้ระบบควบคุมภายในมีความเข้มแข็ง โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ

3)ด้านการนำระบบการควบคุมภายในยุคดิจิทัลไปสู่การปฏิบัติ ควรเริ่มจากการศึกษาสภาพปัจจุบันและรวบรวมข้อมูลขั้นตอนการทำงานจริงจากทุกฝ่าย เพื่อนำมาสังเคราะห์และออกแบบคู่มือการปฏิบัติงานในรูปแบบที่เข้าใจง่าย เช่น ผังงาน อินโฟกราฟิก หรือสื่อวิดีโอ จากนั้นจัดเก็บคู่มือและเครื่องมือไว้ในระบบออนไลน์หรือคลาวด์ เพื่อเป็นศูนย์กลางข้อมูลที่เข้าถึงได้สะดวกผ่านหลากหลายอุปกรณ์ ปรับกระบวนการทำงานให้เป็นมาตรฐานเดียวกันแบบ Digital SOP โดยส่งเสริมการใช้แบบฟอร์มออนไลน์ การจัดเก็บเอกสารดิจิทัล และเทคโนโลยี AI ในการตรวจสอบงาน ควบคู่กับการนำไปใช้จริงในการปฏิบัติงาน และตรวจสอบประสิทธิภาพของคู่มือ พร้อมกำหนดให้มีการทบทวนและปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอทุกปี เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป

4).ด้านการประเมินผลการควบคุมภายในยุคดิจิทัล ผู้บริหารควรกำหนดกรอบการตรวจสอบที่ชัดเจน โดยวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของกระบวนการเดิม เพื่อนำไปออกแบบระบบตรวจสอบที่เหมาะสม จากนั้นบูรณาการเครื่องมือดิจิทัลที่ใช้งานจริง เช่น LINE, Google Sheets, Google Drive และ AI ให้สอดคล้องกับขั้นตอนการทำงานแต่ละส่วน เพื่อเพิ่มความคล่องตัวและประสิทธิภาพในการตรวจสอบ ควบคู่กับการติดตามผลแบบเรียลไทม์ผ่านระบบ Dashboard และการแจ้งเตือนอัตโนมัติ เพื่อช่วยลดภาระการติดตามงาน เสริมสร้างความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน และบริหารจัดการความเสี่ยงได้อย่างทันท่วงที

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การบริหารงานการควบคุมภายใน ยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การบริหารงานการควบคุมภายในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน พบว่า

1) ด้านการวางแผนการดำเนินการควบคุมภายในยุคดิจิทัลโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยสถานศึกษามีจุดเด่นด้านการแต่งตั้งคณะกรรมการ การกำหนดโครงสร้างหน้าที่ชัดเจน และการ

สื่อสารนโยบายวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลแก่บุคลากร ทั้งนี้สะท้อนถึงความตระหนักในการเตรียมความพร้อมด้านโครงสร้างและบุคลากรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สังวาลย์ วังแจ่ม (2558) ที่ระบุว่าการวางแผนที่มีประสิทธิภาพต้องประกอบด้วยการกำหนดเป้าหมาย การประเมินความเสี่ยง และการพัฒนาบุคลากร นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทัตวรรณ ไชยพรม (2560) ที่ชี้ว่าการวางแผนที่ดีต้องเริ่มจากการเข้าใจโครงสร้างและการพัฒนาความรู้ผ่านการอบรม และ ณัฐกฤตา กันทาใจ (2565) ที่เน้นว่าผู้บริหารยุคดิจิทัลต้องมีวิสัยทัศน์ วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

2) ด้านการออกแบบการควบคุมภายในยุคดิจิทัลโดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสถานศึกษามีการออกแบบระบบควบคุมภายในที่ครอบคลุมทั้ง 5 องค์ประกอบ และสอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา รวมทั้งตระหนักถึงความเสี่ยงใหม่ที่เกิดจากเทคโนโลยี จึงออกแบบระบบอย่างรัดกุม ซึ่งสอดคล้องกับ ชมาภรณ์ ศรีสุข (2554) ที่เสนอว่ามาตรการควบคุมต้องเหมาะสมกับระดับความเสี่ยงและเอื้อต่อการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับวิชชาพร เปล่งผิว (2562) ที่ระบุว่าการกำหนดกิจกรรมควบคุมที่ชัดเจนและการออกแบบระบบงานที่รัดกุมช่วยลดความเสี่ยง และแนวคิดของ ทินกร เผ่ากันทะ (2565) ที่ชี้ว่าการบริหารยุคดิจิทัลต้องออกแบบกระบวนการทำงานใหม่โดยใช้เทคโนโลยีเพื่อลดความซ้ำซ้อน เพิ่มความแม่นยำ และรองรับภัยคุกคามทางไซเบอร์

3) ด้านการนำระบบการควบคุมภายในยุคดิจิทัลไปสู่การปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยรองลงมา เนื่องจากสถานศึกษามีการมอบหมายอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจน สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการทำงาน และนำเครื่องมือดิจิทัลมาใช้จริง พร้อมทั้งมีการตรวจสอบการดำเนินงานอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรพิน ดวงแก้ว (2563) ที่ชี้ว่าความสำเร็จของการปฏิบัติขึ้นอยู่กับการแต่งตั้งคณะกรรมการและการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ รสา ทรัพย์เจริญไวทย์ (2559) ที่เน้นการสร้างความเข้าใจร่วมกันและการจัดทำคู่มือแนวปฏิบัติ และงานวิจัยของ มลฤดี เพ็งสง่า และมัทนา วังถนอมศักดิ์ (2566) ที่ระบุว่าการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลต้องส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีจริงและสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง

4) ด้านการประเมินผลการควบคุมภายในยุคดิจิทัลโดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เนื่องจากผู้บริหารมอบหมายให้หัวหน้างานและบุคลากรทุกระดับรับผิดชอบการประเมินตามภารกิจอย่างชัดเจน ครอบคลุมทั้ง 4 ฝ่าย ได้แก่ วิชาการ บุคคล งบประมาณ และบริหารทั่วไป พร้อมจัดทำรายงานตามรูปแบบที่สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินกำหนด ซึ่งสอดคล้องกับทัตวรรณ ไชยพรม

(2560) ที่ชี้ว่าการประเมินและรายงานผลต้องสะท้อนความสำเร็จและเสริมความน่าเชื่อถือด้านการเงิน อีกทั้งสอดคล้องกับสรัญญา ทั้งสุข (2561) ที่เสนอให้มีระบบประเมินที่โปร่งใสและเปรียบเทียบผลกับเกณฑ์มาตรฐานอย่างสม่ำเสมอ และกำหนดปฏิทินการดำเนินงานที่ชัดเจนช่วยให้การรายงานผลมีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารงานการควบคุมภายในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน ดังนี้

1) ด้านการวางแผนการดำเนินการควบคุมภายในยุคดิจิทัล พบว่า การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรและการวางแผนแบบมีส่วนร่วมเป็นรากฐานสำคัญ โดยเริ่มจากการสำรวจทักษะดิจิทัลและจัดอบรมที่เหมาะสมกับหน้างาน ทั้งนี้เพราะ การจัดหลักสูตรอบรมที่ยืดหยุ่นและเหมาะสมกับหน้างาน จะช่วยลดช่องว่างทางสมรรถนะและสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ซึ่งสอดคล้องกับอรพิน ดวงแก้ว (2563) ที่ชี้ว่าการวางแผนต้องอาศัยนโยบายชัดเจนและการสร้างความตระหนักแก่บุคลากร นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับณัฐกฤตา กันทาใจ (2565) ที่เน้นการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัลควบคู่กับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี Cloud และ AI เพื่อยกระดับความโปร่งใสและการตรวจสอบ ลดความผิดพลาดจากมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับณัฐพงษ์ ไชยวงศ์คต (2558) ที่เสนอให้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนระบบควบคุมภายในเพื่อความถูกต้องและตรวจสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ด้านการออกแบบการควบคุมภายใน พบว่า การออกแบบที่มีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัลต้องเริ่มจากการวิเคราะห์บริบทและโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี เพื่อให้เห็นเส้นทางข้อมูลที่ชัดเจนก่อนกำหนดมาตรการควบคุมที่สำคัญ เช่น การกำหนดสิทธิ์เข้าถึงและการจัดทำ Digital SOP แนวทางดังกล่าว ทั้งนี้เพราะ การวางรากฐานทางเทคนิค ช่วยลดความซ้ำซ้อนของข้อมูลและป้องกันการเข้าถึงข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาต สอดคล้องกับวิชชาพร เปล่งผิว (2562) ที่ระบุว่าการออกแบบระบบงานและสารสนเทศที่ชัดเจน พร้อมเครื่องมือและระบบความปลอดภัยที่ทันสมัย จะช่วยลดความเสี่ยงและสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร นอกจากนี้ การสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยไซเบอร์และการบริหารความเสี่ยงแบบมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับสิริพร มิ่งวงศ์ธรรม และคณะ (2566) ที่พบว่า วัฒนธรรมองค์กรและโครงสร้างพื้นฐานเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยเสริมความเข้มแข็งและความยั่งยืนของระบบควบคุมภายใน

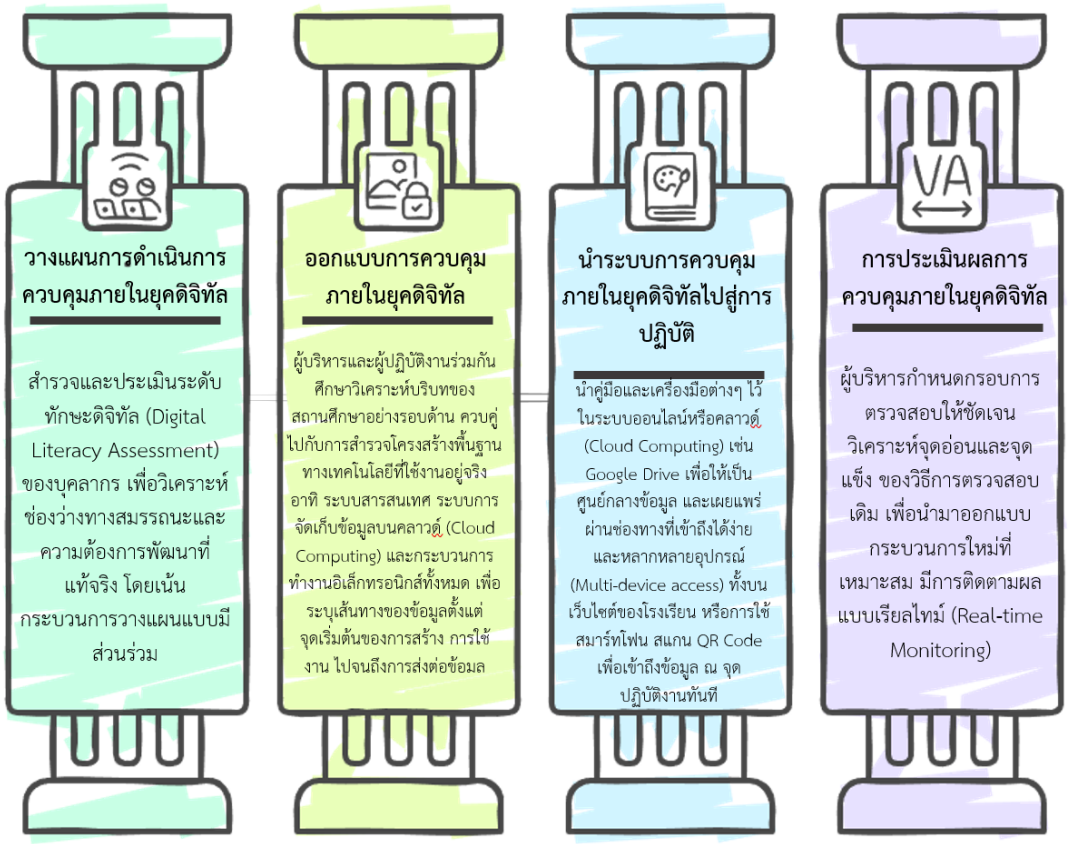
3) การนำระบบการควบคุมภายในยุคดิจิทัลไปสู่การปฏิบัติ พบว่า ความสำเร็จไม่ได้ขึ้นอยู่กับเอกสารเพียงอย่างเดียว แต่ต้องทำให้เข้าถึงและเข้าใจง่าย โดยปรับเนื้อหาเป็นสื่อดิจิทัล เช่น อินโฟกราฟิกหรือวิดีโอ และเผยแพร่ผ่านระบบคลาวด์ด้วย QR Code ทั้งนี้เพราะ เป็นการลดข้อจำกัดด้าน

การสื่อสารและช่วยให้บุคลากรสามารถเข้าถึงแนวทางการปฏิบัติงานได้แบบเรียลไทม์ (Real-time Access) ซึ่งช่วยเปลี่ยนระเบียบที่ซับซ้อนให้เป็นแนวทางที่ปฏิบัติได้ง่ายและชัดเจน แนวทางนี้สอดคล้องกับ ทัตวรรณ ไชยพรม (2560) ที่เน้นการจัดทำคู่มือปฏิบัติงานที่ชัดเจนเพื่อให้บุคลากรปฏิบัติได้จริง นอกจากนี้ การใช้ AI และแบบฟอร์มออนไลน์ในรูปแบบ Digital SOP ช่วยลดความผิดพลาดและสนับสนุนการตัดสินใจเชิงข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อรพิน ดวงแก้ว (2563) ที่ชี้ว่าการใช้เครื่องมือดิจิทัลช่วยให้การติดตามผลเป็นอัตโนมัติและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4) การประเมินผลการควบคุมภายในยุคดิจิทัล พบว่า ไม่จำเป็นต้องใช้ซอฟต์แวร์ราคาแพง แต่สามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือที่คุ้นเคย เช่น Google Sheets และ Google Drive ร่วมกับ AI เพื่อออกแบบกระบวนการตรวจสอบที่ลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มความแม่นยำ ทั้งนี้เพราะ เป็นการใช้ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มีอยู่เดิมมาเพิ่มประสิทธิภาพในการกำกับดูแล (Monitoring) ซึ่งช่วยลดข้อจำกัดด้านงบประมาณและลดภาระงานในการจัดทำรายงานด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ สรัญญา ทั้งสุข (2561) ที่เน้นการพัฒนาทักษะบุคลากรด้านการจัดเก็บและใช้ข้อมูลอย่างปลอดภัย นอกจากนี้ งานวิจัยของ ถนอม กองใจ และอริษา ทาทอง (2563) ชี้ว่าการใช้ Google Application ร่วมกับ LINE Notify ช่วยให้การจัดการข้อมูลและการแจ้งเตือนเป็นไปอย่างอัตโนมัติและมีประสิทธิภาพ การใช้ Dashboard และ LINE Notify เพื่อแจ้งเตือนสถานะงานแบบเรียลไทม์ช่วยให้ผู้บริหารบริหารความเสี่ยงได้ทันท่วงที สอดคล้องกับ วิชชาพร เปล่งผิว (2562) ที่ระบุว่าระบบสารสนเทศที่มีคุณภาพสนับสนุนการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิผล และยังสอดคล้องกับ ชิตชัย เลิศศิริวัฒนวงศ์ (2565) ที่พบว่า LINE Notify เป็นเครื่องมือแจ้งเตือนอัตโนมัติที่มีประสิทธิภาพสูงและไม่เพิ่มต้นทุนในการกำกับติดตามงานในองค์กรยุคดิจิทัล

องค์ความรู้

จากภาพองค์ความรู้นี้ แสดงถึง การบริหารงานการควบคุมภายในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน โดยรายละเอียดและความเชื่อมโยงของแผนภาพสามารถอธิบายได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การบริหารงานการควบคุมภายในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน

ที่มา : ณัฏฐนิชา ต๋ำคำนวล และคณะ, 2569.

จากภาพสามารถอธิบายอธิบายความหมายแต่ละด้าน ได้ดังนี้

1)ด้านการวางแผนการดำเนินการควบคุมภายในยุคดิจิทัล คือ สำรวจและประเมินระดับทักษะดิจิทัล (Digital Literacy Assessment) ของบุคลากร เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างทางสมรรถนะและความต้องการพัฒนาที่แท้จริง โดยเน้นกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม

2)การออกแบบการควบคุมภายในยุคดิจิทัล คือ ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานร่วมกันศึกษาวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษาอย่างรอบด้าน ควบคู่ไปกับการสำรวจโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีที่ใช้งานอยู่จริง อาทิ ระบบสารสนเทศ ระบบการจัดเก็บข้อมูลบนคลาวด์ (Cloud Computing) และ

กระบวนการทำงานอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมด เพื่อระบุเส้นทางของข้อมูลตั้งแต่จุดเริ่มต้นของการสร้าง การใช้งาน ไปจนถึงการส่งต่อข้อมูล

3)ด้านการนำระบบการควบคุมภายในยุคดิจิทัลไปสู่การปฏิบัติ คือ นำคู่มือและเครื่องมือต่างๆ ไว้ในระบบออนไลน์หรือคลาวด์ (Cloud Computing) เช่น Google Drive เพื่อให้เป็นศูนย์กลางข้อมูล และเผยแพร่ผ่านช่องทางที่เข้าถึงได้ง่ายและหลากหลายอุปกรณ์ (Multi-device access) ทั้งบนเว็บไซต์ของโรงเรียน หรือการใช้สมาร์ทโฟน สแกน QR Code เพื่อเข้าถึงข้อมูล ณ จุดปฏิบัติงานทันที

4)ด้านการประเมินผลการควบคุมภายในยุคดิจิทัล คือ ผู้บริหารกำหนดกรอบการตรวจสอบให้ชัดเจน วิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็ง ของวิธีการตรวจสอบเดิม เพื่อนำมาออกแบบกระบวนการใหม่ที่เหมาะสม มีการติดตามผลแบบเรียลไทม์ (Real-time Monitoring)

สรุปและข้อเสนอแนะ

แนวทางพัฒนาการบริหารงานการควบคุมภายในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน ได้ดังนี้ ผู้บริหารควรเริ่มจากการวางแผนโดยประเมินทักษะดิจิทัลของบุคลากร วิเคราะห์ความต้องการพัฒนา และจัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่สอดคล้องกับ Digital SOP เทคโนโลยีสารสนเทศ คลาวด์ AI และทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล ในด้านการออกแบบควรให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานร่วมกันวิเคราะห์บริบท เทคโนโลยี และความเสี่ยงที่มีนัยสำคัญ พร้อมกำหนดมาตรการควบคุมที่เหมาะสมและส่งเสริมวัฒนธรรมความปลอดภัยไซเบอร์ การนำไปสู่การปฏิบัติควรพัฒนาคู่มือดิจิทัลที่เข้าใจง่าย จัดเก็บบนระบบออนไลน์ และปรับกระบวนการทำงานให้เป็นมาตรฐานเดียวกันแบบ Digital SOP โดยใช้เครื่องมือดิจิทัลและ AI อย่างเป็นรูปธรรม สุดท้าย การประเมินผลควรกำหนดกรอบการตรวจสอบที่ชัดเจน บูรณาการเครื่องมือดิจิทัลที่ใช้งานจริง และติดตามผลแบบเรียลไทม์ผ่าน Dashboard และระบบแจ้งเตือนอัตโนมัติ เพื่อให้การควบคุมภายในมีความต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพ และสามารถบริหารจัดการความเสี่ยงได้อย่างทันท่วงที

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลำพูน ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปพัฒนาแนวทางการบริหารงานควบคุมภายในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา ดังนี้

1)ด้านการวางแผนการดำเนินการควบคุมภายในยุคดิจิทัล สถานศึกษาควรมีการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการควบคุมภายใน

2)ด้านการออกแบบการควบคุมภายในยุคดิจิทัล สถานศึกษาควรทำความเข้าใจและประเมินความเสี่ยงที่มีนัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

3) ด้านการนำระบบการควบคุมภายในยุคดิจิทัลไปสู่การปฏิบัติ สถานศึกษาควรจัดทำคู่มือหรือแนวทางการปฏิบัติงานตามระบบควบคุมภายในในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์

4)ด้านการประเมินผลการควบคุมภายในยุคดิจิทัล สถานศึกษาควรมีกลไกตรวจสอบการปฏิบัติตามระบบควบคุมภายในอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้เครื่องมือดิจิทัลที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1)สำรวจและประเมินทักษะดิจิทัลของบุคลากรรายบุคคล พร้อมจัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการใช้ AI และ Cloud ในงานจริง

2)กำหนดมาตรการบริหารความเสี่ยงด้านดิจิทัล เช่น การควบคุมสิทธิ์เข้าถึงข้อมูลและแผนกู้คืนระบบ ควบคู่การสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยไซเบอร์

3)ปรับคู่มือการปฏิบัติงานเป็นสื่อดิจิทัลที่เข้าใจง่าย และเผยแพร่ผ่าน QR Code เพื่อให้เข้าถึงได้ทันที ณ จุดปฏิบัติงาน

4)นำมาตรฐานการปฏิบัติงานดิจิทัล (Digital SOP) และระบบออนไลน์มาใช้แทนเอกสารกระดาษ เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและตรวจสอบได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1)ควรทำการวิจัย เรื่อง การติดตามผลการประเมินการควบคุมภายในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดลำพูน

2)ควรทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแอปพลิเคชันระบบควบคุมภายในที่เชื่อมโยง API กับ Line Notify และ Dashboard ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดลำพูน

References

กรมบัญชีกลาง. (2561). *คู่มือการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์กระทรวงการคลังว่าด้วยมาตรฐานและหลักเกณฑ์ปฏิบัติการควบคุมภายในสำหรับหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2561*. กองตรวจสอบภาครัฐ.

คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน. (2561). *ระเบียบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินว่าด้วยวินัยทางงบประมาณและการคลัง พ.ศ. 2561.* ราชกิจจานุเบกษา, 135(24 ก), 1–21.

ชมาภรณ์ ศรีสุข. (2554). แนวทางการพัฒนาระบบควบคุมภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2. *วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์มหาบัณฑิต* มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

ชิตชัย เลิศศิริวัฒนวงศ์. (2565). การประยุกต์ใช้ LINE Notify เพื่อใช้ในการแจ้งเตือนสำหรับระบบสารสนเทศต่างๆ ของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต* . มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

ณัฐกฤตา กันทาใจ. (2565). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2. *การค้นคว้าอิสระ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยพะเยา.

ณัฐพงษ์ ไชยวงศ์คต. (2558). สภาพและปัญหาการดำเนินงานการควบคุมภายในของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 23. *วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ถนอม กองใจ และอริษา ทาทอง. (2563). การพัฒนาระบบแจ้งเตือนกิจกรรมและการนัดหมายอัตโนมัติผ่านแอปพลิเคชันไลน์ โดยประยุกต์ใช้ Google Application และ Line Notification. *วารสารวิชาการการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม*, 7(1), 101-110.

ทัตวรรณ ไชยพรม. (2560). การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการควบคุมภายในของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 3. *วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์มหาบัณฑิต* มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ทินกร เผ่ากันทะ และ กัลยารัตน์ เมธีวีรวงศ์. (2565). แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย.* 4 (2), 37-45.

มลฤดี เพ็งสง่าและมัทนา วังถนอมศักดิ์. (2566). การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ ศรีนครินทรวิโรฒ,* 24 (2), 162-175.

รสา ทรัพย์เจริญไวทย์. (2559). การศึกษาการดำเนินงานการควบคุมภายในของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 3. *วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์มหาบัณฑิต* มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

วิชชาพร เปล่งผิว. (2562). การควบคุมภายในของโรงเรียนราชโบริกานุเคราะห์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร* 10 (1),

สังวาลย์ วังแจ่ม. (2558). *รูปแบบการบริหารการควบคุมภายในด้านวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือ.* [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : www.thaiedresearch.org. [วันที่ 25 กรกฎาคม 2568].

สรัญญา ทั้งสุข. (2561). การประเมินผลการควบคุมภายในและแนวทางการพัฒนาระบบการควบคุมภายในของเทศบาลในจังหวัดเชียงใหม่. *การค้นคว้าอิสระ.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

สิริพร มิ่งวงศ์ธรรม และคณะ. (2566). ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น,* 20(2), 1-13.

อรพิน ดวงแก้ว. (2563). การบริหารจัดการระบบการควบคุมภายในของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. *รายงานการศึกษาส่วนบุคคลหลักสูตรพัฒนานักบริหารระดับสูง กระทรวงศึกษาธิการ (นบส.ศธ.) รุ่นที่ 10* สถาบันพัฒนาครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่

School Administration towards Excellence : A Case Study of Yupparaj Witayalai School, Chiang Mai Province.

กุลชาติ ชัยมงคล Kunlachart Chaimongkol
สังวาร วังแจ่ม Sangwan Wangjam
ทัศนีย์ บุญมาภิ Tasanee Bunmaphi
สุรศักดิ์ สุทธสิริ Surasak Suttasiri
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
kunlachart.ch@yupparaj.ac.th

Received 2026/01/27 *Revised* 2026/03/04 *Accepted* 2026/03/10

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยจังหวัดเชียงใหม่ และ2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ปีการศึกษา 2568 จำนวน 136 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เลือกแบบเจาะจงจำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่แบบสอบถาม ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.95 และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2) แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1) กำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสื่อสารให้ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกัน

เสริมสร้างภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม 2) การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และความต้องการของผู้เรียน พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ให้ทันสมัย 3) พัฒนาระบบดูแลและส่งเสริมผู้เรียนให้ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งด้านวิชาการ ทักษะชีวิต และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 4) พัฒนาระบบการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ให้เป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการบริหาร 5) มุ่งพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรให้เป็นมืออาชีพผ่านการอบรมต่อเนื่องด้านวิชาการ นวัตกรรมการสอน และเทคโนโลยีดิจิทัล 6) พัฒนาการปฏิบัติการให้มีประสิทธิภาพและคล่องตัว 7) กำหนดตัวชี้วัดผลลัพธ์ที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ คุณลักษณะอันพึงประสงค์

คำสำคัญ : การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ, สถานศึกษา, ผู้บริหาร.

Abstract

This research aims to 1) study the administration of educational institutions towards excellence: a case study of Yuparaj Wittayalai School, Chiang Mai Province, and 2) study the guidelines for developing the administration of educational institutions towards excellence: a case study of Yuparaj Wittayalai School, Chiang Mai Province. A mixed-methods research design was used. The sample consisted of 136 school administrators and teachers from the 2025 academic year, and 5 purposively selected experts were interviewed. The instruments used were questionnaires (reliability coefficient = 0.95) and interview guides. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis.

The research results revealed that:

1) The School Administration towards Excellence: A Case Study of Yupparaj Witayalai School, Chiang Mai Province, was found to be at a high level overall in terms of measurement.

2) The guidelines for developing the School Administration towards Excellence: A Case Study of Yupparaj Witayalai School, Chiang Mai Province, Chiang Mai Province, revealed that: 1) establishing a clear vision and communicating it to all parties in a consistent manner, and fostering participatory leadership; and 2) strategic

planning that aligns with the vision and needs of the learners. 1) Modernize curricula and learning processes. 2) Develop a comprehensive student care and support system encompassing academics, life skills, and desirable characteristics. 3) Develop a system for measurement, analysis, and knowledge management as a key mechanism for improving the quality of administration. 4) Focus on developing the potential of teachers and personnel to become professionals through continuous training in academics, teaching innovations, and digital technology. 5) Develop efficient and flexible operations. 6) Define clear outcome indicators covering academic achievement and desirable characteristics.

Keywords: Educational Administration Towards Excellence, Educational Institution, Administrators.

บทนำ

สถานศึกษานับเป็นหน่วยงานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากการบริหารจัดการในระดับโรงเรียนส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน การบริหารโรงเรียนในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวทางให้สอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาความเป็นเลิศของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และสมรรถนะในการแข่งขันในระดับนานาชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 12)

การจัดการศึกษาเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ เนื่องจากเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติในทุกช่วงวัย โดยรัฐมีหน้าที่จัดการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเพียงพอ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้มุ่งกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปสู่สถานศึกษา เพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ (นิคม แก้วสา, 2548) นอกจากนี้ หน่วยงานด้านการศึกษาของประเทศได้ผลักดันนโยบายเพื่อยกระดับศักยภาพการจัดการศึกษาให้พร้อมต่อการแข่งขันในศตวรรษที่

21 โดยมุ่งเพิ่มและกระจายโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพ ควบคู่กับการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553 : 24)

จากบริบทดังกล่าว ประเทศไทยได้นำแนวคิดการบริหารจากต่างประเทศมาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันและความยั่งยืนขององค์กร โดยเฉพาะแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งได้รับการบัญญัติไว้ในพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี กำหนดให้หน่วยงานภาครัฐพัฒนาความรู้ภายในองค์กรอย่างต่อเนื่อง สามารถจัดการและประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากร เพื่อให้การบริหารมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 45)

แนวคิดการบริหารสู่ความเป็นเลิศจึงถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โดยอาศัยเกณฑ์คุณภาพระดับสากลที่พัฒนาจากเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (Malcolm Baldrige National Quality Award: MBNQA) ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้นำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบการบริหารคุณภาพการศึกษา เรียกว่า รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Office of the Basic Education Commission Quality Award: OBECQA) เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาประเมินตนเองอย่างเป็นระบบ และพัฒนาการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565 : 18) ทั้งนี้ การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศมีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษา เนื่องจากเป็นกระบวนการพัฒนาสถานศึกษาให้ได้มาตรฐานและบรรลุเป้าหมายตามหลักสูตร โดยกรมวิชาการ (2549 : 32) อธิบายว่า การบริหารสู่ความเป็นเลิศเป็นการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาผ่านกระบวนการบริหาร การจัดการเรียนการสอน และการนิเทศการศึกษา เพื่อมุ่งสู่ผลลัพธ์คือผู้เรียนที่มีคุณภาพ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการดังกล่าวให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2546 : 27) ที่ส่งเสริมให้สถานศึกษานำเกณฑ์ OBECQA จำนวน 7 ด้าน ได้แก่ 1) การนำองค์กร 2) การวางแผนกลยุทธ์ 3) การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4) การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ 5) การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล 6) การปฏิบัติการ 7) ผลลัพธ์ ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบท เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

จากความสำคัญของการพัฒนาคนให้มีคุณภาพเพื่อเป็นกำลังหลักในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ สถานศึกษาจึงถือเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาเยาวชนตั้งแต่วัยเรียนจนถึงวัยประกอบอาชีพ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่ได้รับการยอมรับและได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (OBECQA) อันสะท้อนถึงความสำเร็จในการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่

2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ รูปแบบการวิจัยผสานวิธี ตามแนวคิดการบริหารตามเกณฑ์เป้าหมายของสถานศึกษาตามแนวทางเกณฑ์รางวัลคุณภาพ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (OBECQA) (2547 : 35) จำนวน 7 ด้าน ดังนี้ 1) การนำองค์กร 2) การวางแผนกลยุทธ์ 3) การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4) การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ 5) การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล 6) การปฏิบัติการ 7) ผลลัพธ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1)ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2568 ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนจำนวน รวมทั้งหมด 218 คน (ระบบสารสนเทศโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2568)

2)กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2568 โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) (1970 อ้างถึงในพรวิมล กลิ่นศรีสุข

2564 : 77) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 136 คน จากนั้นทำการสุ่มโดยการแบ่งกลุ่มผู้บริหารและครูผู้สอน (Cluster Random Sampling) ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 6 คน ครูผู้สอนจำนวน 130 คน

3)ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 คน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 3 คน และครูผู้รับผิดชอบตามแนวทางเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 2 คน

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1)แบบสอบถามการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วยอายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง วิทยฐานะ และประสบการณ์ทำงาน ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ 1 การนำองค์กร 2 การวางแผนกลยุทธ์ 3 การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4 การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ 5 การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล 6 การปฏิบัติการ 7 ผลลัพธ์ โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคอร์ท (Likert Scale)

2) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์จากแบบสอบถามแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด สร้างข้อคำถามจำนวน 7 ข้อ เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

1)แบบสอบถาม ได้แก่ สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและข้อมูลต่างๆเพื่อกำหนดเป็นนิยามศัพท์เฉพาะ สร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ โดยสร้างเครื่องมือให้ครอบคลุมเรื่องที่ศึกษา จากนั้นก็นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาเสนออาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยดำเนินการตรวจสอบการใช้สำนวนภาษา ความถูกต้อง ความครอบคลุมตามขอบเขต และให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง

แก้ไข นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ผลการตรวจสอบพบว่า ข้อคำถามทั้ง 40 ข้อ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ จึงผ่านเกณฑ์ที่กำหนดและสามารถนำไปใช้ได้ และนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย แต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียน โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.95

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหานำเสนอโดยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมและรายด้าน

การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21	ระดับปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	(S.D.)	แปลผล
ด้านการนำองค์กร	4.35	0.60	มาก
ด้านกลยุทธ์	4.36	0.59	มาก
ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	4.35	0.60	มาก
ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการเรียนรู้	4.38	0.54	มาก
ด้านบุคลากร	4.29	0.61	มาก
ด้านการปฏิบัติการ	4.26	0.65	มาก
ด้านผลลัพธ์	4.38	0.57	มาก
โดยรวม	**4.34**	**0.53**	**มาก**

ตารางที่ 1 พบว่า การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการเรียนรู้ ด้านผลลัพธ์ รองลงมา คือ ด้านกลยุทธ์ ด้านการนำองค์กร ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านบุคลากร และด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้ายคือ ด้านการปฏิบัติการ ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

ด้านการนำองค์กร มุ่งเน้นการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสื่อสารให้ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกัน เสริมสร้างภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ครู บุคลากร และนักเรียนร่วมตัดสินใจและขับเคลื่อนงานสำคัญ ใช้ข้อมูลเป็นฐานในการบริหารเพื่อพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอน และคุณภาพผู้เรียนอย่างแม่นยำ ควบคู่กับการพัฒนาครูให้เป็นผู้นำการเรียนรู้ที่เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมการสอนและเทคโนโลยี **ด้านกลยุทธ์** มุ่งเน้นการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และความต้องการของผู้เรียน พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ให้ทันสมัย เน้น Active Learning และนวัตกรรมการสอน ใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์และข้อมูลผู้เรียนเป็นฐานในการตัดสินใจ ขับเคลื่อนโครงการสำคัญที่สร้างความโดดเด่นทางวิชาการและคุณธรรม **ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย** ~~ควร~~พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและส่งเสริมผู้เรียนให้ครอบคลุมทุกมิติทั้งด้านวิชาการ ทักษะชีวิต และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พร้อมนำข้อมูลรายบุคคลมาใช้ในการออกแบบการเรียนรู้ให้ตอบสนองศักยภาพของผู้เรียนอย่างแท้จริง **ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการเรียนรู้** พัฒนาระบบการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ให้เป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการบริหาร โดยจัดให้มีการเก็บข้อมูลผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน ข้อมูลพฤติกรรม และผลการดำเนินงานทุกด้านอย่างเป็นระบบ **ด้านบุคลากร** มุ่งพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรให้เป็นมืออาชีพผ่านการอบรมต่อเนื่องด้านวิชาการ นวัตกรรมการสอน และเทคโนโลยีดิจิทัล สนับสนุนระบบพี่เลี้ยงและชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ **ด้านการปฏิบัติการ** พัฒนาการปฏิบัติการให้มีประสิทธิภาพและคล่องตัว โดยปรับปรุงระบบงานให้เป็นดิจิทัล ลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน และเพิ่มความรวดเร็วในการให้บริการทุกฝ่าย เสริมระบบบริหารจัดการคุณภาพ **ด้านผลลัพธ์** เน้นการกำหนดตัวชี้วัดผลลัพธ์ที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และความพึงพอใจของผู้เรียนผู้ปกครอง พร้อมใช้ข้อมูลผลลัพธ์เหล่านี้เป็นฐานในการปรับปรุงหลักสูตร การสอน และการบริหารอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าระดับการประเมินภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารสถานศึกษามีความพร้อมด้านระบบกลไก กระบวนการ และผลการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Baldrige Education Framework ที่ระบุว่าสถานศึกษาที่มีคุณภาพต้องแสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นทั้งด้านกระบวนการและผลลัพธ์ควบคู่กัน (Baldrige Performance Excellence Program, 2020) สถานศึกษามีการเน้นพัฒนาคุณภาพการศึกษา การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีการใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วม ด้านการนำองค์กร ด้านกลยุทธ์ ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการเรียนรู้ หลักสูตร และการพัฒนาทักษะที่สำคัญของผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับงานของ ธนภัทร ปัจฉิมม์ และคณะ (2562 : 45) ที่กล่าวว่าสถานศึกษาที่บริหารด้วยระบบฐานข้อมูลและการวิเคราะห์เชิงลึก จะสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ เช่นเดียวกับงานของ Hughes (2019, p. 23) ที่ยืนยันว่าการตัดสินใจบนข้อมูล (Data-driven decision making) เป็นตัวแปรสำคัญต่อความเป็นเลิศทางการศึกษา ด้านกลยุทธ์ และด้านการนำองค์กรอยู่ในระดับมากเช่นกัน สะท้อนว่าผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ และสอดคล้องกับงานของ ภูษิต วิเศษคามินทร์ (2563) ที่พบว่าความเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารมีผลต่อคุณภาพองค์การสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

ด้านการนำองค์กร ด้านการนำองค์กรของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย พบว่า ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมพร โกมารทัต (2562) ที่ระบุว่า การนำองค์กรที่มีประสิทธิผลต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน การสื่อสารที่เข้าถึงผู้ปฏิบัติ ตลอดจนการสร้างระบบการมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมความเชื่อมั่นภายในองค์กร งานวิจัยนี้ชี้ว่าผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์สามารถยกระดับคุณภาพโรงเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดรับกับบริบทของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยที่เน้นการขับเคลื่อนภารกิจตามพันธกิจหลักอย่างชัดเจน

ด้านกลยุทธ์ ด้านกลยุทธ์ของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย พบว่า โรงเรียนมีกระบวนการวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่เป็นระบบ โดยยึดหลักความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การใช้ข้อมูลสารสนเทศในการประเมินสภาพแวดล้อมภายใน–ภายนอก ทั้งนี้ โรงเรียนเน้นการประเมินและปรับปรุงผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การบริหารกลยุทธ์มีประสิทธิผลสูงสุด ผลการวิเคราะห์พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การวางแผนและกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ตามด้วยการส่งเสริมผลการดำเนินงานโดยรวม และความสามารถในการปรับตัวและประเมินผลเพื่อตอบสนองเป้าหมาย ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญารัตน์ ชื่นแสงจันทร์ (2563) ที่ชี้ว่าการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์อย่างชัดเจนช่วยสร้างความสามารถในการปรับตัวของโรงเรียนและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการ

ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย พบว่า การบริหารสถานศึกษามุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและการรับฟังเสียงและสร้างความผูกพันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ อารีย์ น้ำใจดี (2562) พบว่าการรับฟังความคิดเห็นและสร้างความผูกพันกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน โดยให้ความสำคัญกับการตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง โดยใช้ระบบการมีส่วนร่วมเป็นฐานสำคัญในการพัฒนา

ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการเรียนรู้ ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย พบว่า โรงเรียนมีระบบการประเมินผลและการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบและเชื่อถือได้ โดยใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความก้าวหน้ารายบุคคล และข้อมูลพฤติกรรมผู้เรียนเป็นฐานในการวางแผนการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของวิมลพรรณ ช่างคิด (2562) พบว่า สถานศึกษาที่ใช้ข้อมูลผลการประเมินอย่างเป็นระบบจะสามารถออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิผลมากกว่า งานวิจัยยังชี้ว่าการใช้ข้อมูลหลายมิติ เช่น ผลสัมฤทธิ์ ผลงานกิจกรรม และข้อมูลเชิงพฤติกรรม

ด้านบุคลากร ด้านบุคลากรของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยพบว่า การส่งเสริมและสนับสนุนครูและบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของสถานศึกษา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพผลลัพธ์สอดคล้องกับงานวิจัยของ อารีย์ น้ำใจดี (2562), สุรชัย บุรพานนทชัย (2563), กาญจนา นามพึ่ง (2561) และ วราภรณ์ แก้วใส (2564) ที่เน้นว่าการ

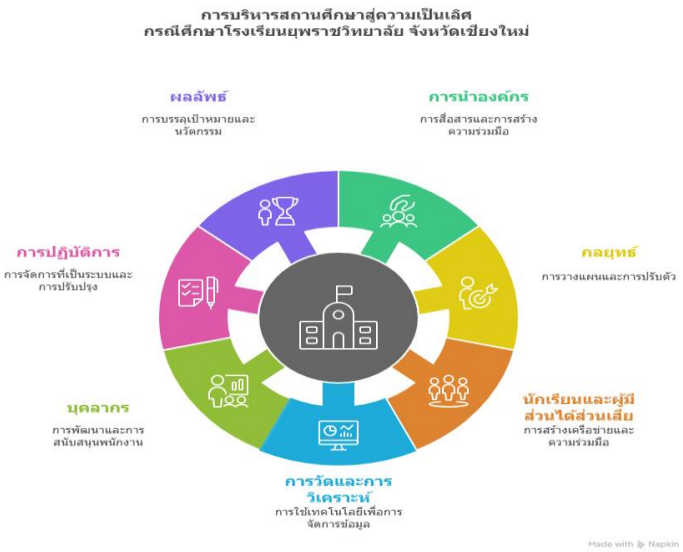
พัฒนาศักยภาพและการประเมินความต้องการของบุคลากรช่วยยกระดับประสิทธิภาพขององค์กร โรงเรียนให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทุกระดับผ่านกระบวนการพัฒนาที่เป็นระบบ ทั้งด้านความรู้ความสามารถเชิงวิชาชีพ การเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่ และการสร้างแรงจูงใจเพื่อส่งเสริมการเติบโตในสายอาชีพ

ด้านการปฏิบัติการ แนวทางด้านการปฏิบัติการของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย มีการออกแบบจัดการ ปรับปรุง และสร้างนวัตกรรมด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสร้างนวัตกรรมด้านหลักสูตร รองลงมา คือ การประเมินและติดตามผลเพื่อปรับปรุงคุณภาพ และการปรับปรุงประสิทธิผลเพื่อตอบสนองความต้องการของนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การใช้กระบวนการทำงานและเทคนิคบริหารที่หลากหลาย ผลลัพธ์สอดคล้องกับงานของ ปภาวดี แก้วทอง (2562), วิศิษฐ์ แก้วใส (2563), อรุณี แก้วคำ (2561) และ พิมพ์ชนก ศรีสุข (2564) ที่เน้นการสร้างนวัตกรรมและการติดตามปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนมีระบบการบริหารจัดการภายในที่เป็นระบบ โปร่งใส และเชื่อมโยงกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาในทุกมิติ กระบวนการปฏิบัติการของโรงเรียนถูกออกแบบให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนกลยุทธ์ โดยมุ่งเน้นความคล่องตัว ความถูกต้อง และการให้บริการทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพสูงสุด การบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ

ด้านผลลัพธ์ ผลการสังเคราะห์แนวทางด้านผลลัพธ์ของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนประสบความสำเร็จในการยกระดับคุณภาพผู้เรียน คุณภาพครู และภาพลักษณ์องค์กรอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จของระบบบริหารจัดการที่สอดคล้องกับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์และมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ ผลสำเร็จที่โดดเด่น ได้แก่ การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาหลัก การส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 การแข่งขันทางวิชาการระดับชาติและนานาชาติ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนที่เพิ่มขึ้น รวมถึงการได้รับรางวัลหรือการรับรองมาตรฐานต่าง ๆ ที่สะท้อนภาพลักษณ์ขององค์กรคุณภาพสูง ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานของ อัจฉรา บุญมา (2562), สุภาพร ศรีทอง (2563), พรทิพย์ แสงทอง (2561) และ วราภรณ์ แก้วใส (2564) ผลการอภิปรายดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิทธิโชค วงศ์ทอง (2561) ระบุว่าการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของบุคลากรและระบบการบริหารที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ ซึ่งศึกษาแนวทางการยกระดับคุณภาพสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ พบว่า สถานศึกษาที่มีผลลัพธ์เด่นชัดมักมีระบบการติดตามประเมินผลที่เชื่อถือได้ ควบคู่กับการใช้ข้อมูลเป็นฐานในการตัดสินใจเชิง

นโยบาย งานวิจัยยืนยันว่า ผลลัพธ์ที่ดีไม่ใช่ผลจากกิจกรรมเพียงด้านเดียว แต่เกิดจากระบบบริหารจัดการที่เชื่อมโยงทุกองค์ประกอบในโรงเรียนอย่างเป็นเอกภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยที่เน้นการใช้ข้อมูลเพื่อประเมินความก้าวหน้าและกำหนดแนวทางพัฒนาที่สอดคล้องกับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ในทำนองเดียวกัน

องค์ความรู้

ภาพที่ 1การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา : กุลชาติ ชัยมงคล และคณะ, 2569.

จากแผนภาพสามารถอธิบายได้ว่า การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ **ด้านการนำองค์กร** ผู้บริหารควรใช้ทักษะมนุษยสัมพันธ์ในการสื่อสารและสร้างความร่วมมือ เลือกวิธีสื่อสารให้เหมาะสมกับบริบท เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และเป็นแบบอย่างที่ดี ส่งผลให้เกิดความยอมรับและความไว้วางใจ **ด้านกลยุทธ์** ผู้บริหารสถานศึกษาควรบริหารเชิงกลยุทธ์อย่างเป็นระบบ โดยกำหนดทิศทางองค์กร นำนวัตกรรมมาใช้ ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องบนฐานข้อมูลที่ถูกต้อง **ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย** ผู้บริหารควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาผู้เรียน และใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมี

ประสิทธิภาพ **ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการเรียนรู้** ผู้บริหารควรมีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการวัดผล วิเคราะห์ข้อมูล และจัดการความรู้ โดยเชื่อมโยงข้อมูลทุกฝ่ายงาน เพื่อการใช้งานที่รวดเร็วและถูกต้อง **ด้านบุคลากร** ผู้บริหารควรพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบ ผ่านการอบรม การนิเทศ และการใช้ข้อมูลสารสนเทศ ควบคู่กับการจัดสภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่เอื้อต่อประสิทธิภาพ **ด้านการปฏิบัติการ** ผู้บริหารควรบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ กำหนดนโยบาย เป้าหมาย และตัวชี้วัดที่ชัดเจน พร้อมติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง **ด้านผลลัพธ์** ผู้บริหารควรมุ่งเน้นผลลัพธ์ โดยพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม

สรุป และข้อเสนอแนะ

การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ช่วยให้ทราบสภาพและแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษา โดยสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่สนใจในการวางแผนและพัฒนาการบริหารให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการศึกษา

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายการนำองค์กรที่มุ่งเน้นวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา โดยเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ครู บุคลากร และผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและขับเคลื่อนงานสำคัญ ควบคู่กับการบริหารบนฐานข้อมูลจริง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และคุณภาพผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้หลักธรรมาภิบาลและความโปร่งใส อันจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ปกครองและชุมชน

ด้านการบริหารเชิงกลยุทธ์ ควรมุ่งเน้นการวางแผนยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัย เน้นการเรียนรู้เชิงรุกและนวัตกรรมการสอน รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษา ศิษย์เก่า และภาคีเครือข่ายภายนอก เพื่อขยายทรัพยากรและโอกาสทางการศึกษาอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายการบริหารแบบมุ่งเน้นผลลัพธ์ โดยมีตัวชี้วัดที่ครอบคลุมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

สถานศึกษาควรพัฒนาระบบดูแลและส่งเสริมผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยใช้ข้อมูลรายบุคคลเป็นฐานในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน ควบคู่กับการสร้างช่องทางรับฟังความคิดเห็นจากผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างต่อเนื่อง

ด้านการบริหารจัดการ ควรพัฒนาระบบการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ให้เป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการดำเนินงาน โดยจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนและผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้ ด้านการบริหารทรัพยากรและการปฏิบัติการ ควรปรับปรุงระบบงานให้มีความคล่องตัวและเป็นดิจิทัล ลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน จัดสรรทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและโปร่งใส พร้อมพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรผ่านการอบรมและระบบพี่เลี้ยง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่

2) ควรเผยแพร่รูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ กรณีศึกษาโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ให้โรงเรียนอื่นๆ ใช้เป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นสูงสุด

References

กรมวิชาการ. (2549). *เอกสารทางวิชาการ.* กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการบริหารจัดการและขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล พ.ศ. 2546*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

กาญจนา นามพึ่ง. (2561). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา. *วารสารการบริหารการศึกษา*, 14(2), 45–60.

ขวัญเนตร มูลทองจาด. (2564). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนอุดมรังสี. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ธนภัทร ปัจฉิมม์ และคณะ. (2562). *ผลสัมฤทธิ์กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นสอบสวนคดีเด็กและเยาวชน.* สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.

ธัญญารัตน์ ชื่นแสงจันทร์. (2563). ครูกับการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยในศตวรรษที่ 21. *วารสารสังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม,* 1(1), 31-44.

นิคม แก้วสา. (2548). การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านเพชรละคร สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

ปภาวดี แก้วทอง. (2562). รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็ก (*วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์*). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พรทิพย์ แสงทอง. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา *(วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พรวิมล กลิ่นศรีสุข. (2564). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา*, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พิมพ์ชนก ศรีสุข. (2564). การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ. *วารสารการบริหารการศึกษา*, 17(2), 45–60.

ภูษิต วิเศษคามินทร์. (2563). ประสิทธิผลการนำนโยบายการแก้ปัญหาจราจรไปปฏิบัติของกองบังคับการตำรวจจราจร. *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์,* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วราภรณ์ แก้วใส. (2564). การพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล. *วารสารการบริหารการศึกษา*, 10(1), 22–36.

วิมลพรรณ ช่างคิด. (2562). การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต,* มหาวิทยาลัยนเรศวร

วิศิษฐ์ แก้วใส. (2563). การพัฒนาระบบการบริหารสถานศึกษาตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษา. *วารสารการบริหารการศึกษา*, 12(1), 25–40.

สมพร โกมารทัต. (2562). กลยุทธ์การเรียนภาษาต่างประเทศของผู้เรียนศตวรรษที่ 21. *วารสารสุทธิปริทัศน์,* 33(106), 226-238.

สิทธิโชค วงศ์ทอง. (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล. *วารสารการบริหารการศึกษา*, 14(1), 21–37.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). *คู่มือการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566–2570).* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2546). *เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติเพื่อองค์กรที่เป็นเลิศ.* กรุงเทพมหานคร: อินโนกราฟฟิค.

สุภาพร ศรีทอง. (2563). การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ. *วารสารการบริหารการศึกษา*, 16(2), 41–58.

สุรชัย บุรพานนทชัย. (2563). *ทักษะทางสังคม คุณธรรม และจริยธรรมที่จำเป็นและสำคัญต่อการปฏิบัติงานของคนประจำเรือ.* กรุงเทพมหานคร: กรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม.

อรุณี แก้วคำ. (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล. *วารสารการบริหารการศึกษา*, 14(1), 33–48.

อารีย์ น้ำใจดี. (2562). *ผู้นำกับการบริหารการศึกษายุคดิจิทัล.* ใน รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ครั้งที่ 11. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

อัจฉรา บุญมา. (2562). การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล. *วารสารกาณบริหารการศึกษา*, 15(1), 28–44.

Baldrige Performance Excellence Program. (2020). *2020–2021 Baldrige excellence framework (Education): Proven leadership and management practices for high performance*. National Institute of Standards and Technology.

Hughes, M. (2019). *Managing and leading organizational change*. Routledge.

การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัลศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

Risk Management in Schools in the Digital Era under the Ping Khong Subdistrict Education Quality Development Center, Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 3

เฌอมารินทร์ อภิสัมภินวงค์ Chermarin Apisampinwong
สังวาร วังแจ่ม Sangwan Wangcham
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
Chermarin.AP@hotmail.com

Received 2026/01/21 *Revised* 2026/03/04 *Accepted* 2026/03/10

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัล และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัลศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 รูปแบบการวิจัยเป็นแบบการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ปีการศึกษา 2567 จำนวน 95 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เลือกแบบเจาะจง จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับอยู่ที่ 0.9267 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัลศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัลโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2) แนวทางการพัฒนาการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัล ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า ด้านการ

กำหนดนโยบายการบริหารความเสี่ยง สถานศึกษาควรจัดทำนโยบายการบริหารความ เสี่ยงด้านดิจิทัล ที่ชัดเจนและเป็นลายลักษณ์อักษรและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ด้านการประเมินความเสี่ยง ใช้ข้อมูลสารสนเทศพื้นฐานที่มีอยู่ในการวิเคราะห์ความเสี่ยง เลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่ เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ด้านการจัดการความเสี่ยง นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือ ลดงาน เพิ่มประสิทธิภาพ ใช้ระบบดิจิทัลเพื่อจัดการงานเอกสารและงานธุรการ และด้านการติดตาม และรายงานผลการบริหารความเสี่ยง จัดทำระบบศูนย์กลางหรือฐานข้อมูลกลางของโรงเรียน พัฒนาระบบติดตามผลที่สรุปข้อมูลความเสี่ยงในภาพรวมสถานศึกษาควร มีการทบทวนและปรับปรุงนโยบายความเสี่ยงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ดิจิทัล กำหนดให้มีการใช้ข้อมูลสารสนเทศหรือเทคโนโลยีดิจิทัลช่วยในการประเมินความเสี่ยง มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยบริหารจัดการความเสี่ยงและมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดเก็บและสื่อสารข้อมูลความเสี่ยง

คำสำคัญ : การบริหารความเสี่ยง, ยุคดิจิทัล, สถานศึกษา, ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา.

Abstract

The purpose of this research is to study risk management in digital educational institutions and to study the development of risk management in digital educational institutions. Ping Khong Education Quality Development Center Affiliated to the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 3, the research model is a mixed research model, using a population of school administrators and teachers. Academic year 2024 95 people and qualified people in the interview the tools used in the research were questionnaires and interviews. The whole article had a sentiment value of 0.9267, and the data were analyzed with mean, standard deviation, and content analysis.

The research results revealed that:

1) Risk Management in Digital Education Institutions Ping Khong Education Quality Development Center Affiliated to the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 3, it was found that risk management in digital education institutions is the highest level.

2) Guidelines for the development of risk management in educational institutions in the digital era Ping Khong Sub-district Education Quality Development Center in Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 3 found that in terms of setting risk management policies, educational institutions should prepare administrative policies. Clear and written digital risks that are consistent with the local context. Risk assessment uses the basic information available in risk analysis. Choose digital technology that is suitable for the school's context in terms of risk management. Increase efficiency Use digital systems to manage documents and administrative tasks and monitor and report risk management results. Establish a central system or central database of schools. Develop a follow-up system that summarizes risk information in the overall educational institution. The risk policy has been reviewed and updated to suit the digital situation. Require the use of information or digital technology to assist in risk assessment. Digital technology is used to help manage risks and digital technology is used to store and communicate risk information.

Keywords: Risk Management, Digital Age, Educational Institutions, Center for Education Quality Development, Primary Education Area Office.

บทนำ

การบริหารการศึกษาถือเป็นภารกิจหลักของผู้บริหาร ซึ่งต้องกำหนดแบบแผนและขั้นตอนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ รวมถึงการเลือกใช้วิธีการบริหารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้ได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ ผู้บริหารในฐานะผู้นำทางการศึกษายังมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา โดยความสำเร็จในการบริหารขึ้นอยู่กับทักษะ ประสบการณ์ สมรรถนะ ความรู้ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนความร่วมมือจากครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีทักษะที่โดดเด่นและเหมาะสม มีทั้งความรู้เชิงทฤษฎี คุณธรรม จริยธรรม และประสบการณ์การบริหารที่ทันสมัย เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการใช้ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการวางยุทธศาสตร์และการกำหนดแนวทางสู่การปฏิบัติท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัล (ชัยยนต์ เพาพาน, 2559 : 303)

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นการบ่งชี้ว่าคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนไป โดยต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มุ่งขับเคลื่อนองค์กรให้พัฒนาก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในทุกมิติ และท้ายที่สุด ปัจจัยสำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนก็คือผู้บริหารสถานศึกษา (โยธิน นิลคช, 2561 : 3) นอกจากนี้การบริหารความเสี่ยงถือเป็นกระบวนการสำคัญขององค์กรที่ต้องดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อช่วยให้องค์กรสามารถควบคุมและประเมินระดับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์และภาพลักษณ์ขององค์กรเป็นสำคัญ ทั้งนี้ความเสี่ยงสามารถจำแนกได้หลายด้าน (กระทรวงการคลัง, 2562 : 25) เมื่อพิจารณาถึงปัจจุบันจะพบว่า เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินธุรกิจและองค์กรต่าง ๆ อย่างมาก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมที่แปรผันอยู่เสมอ ดังนั้นองค์กรจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง โดยแนวคิดการจัดการองค์กรแบบเดิมแตกต่างจากองค์กรสมัยใหม่ เช่น จากการจัดการแบบคงที่ไปสู่แบบพลวัต จากรูปแบบที่ไม่ยืดหยุ่นไปสู่ความยืดหยุ่น จากการมุ่งเน้นเฉพาะงานไปสู่การเน้นทักษะ และจากการทำงานที่มีสถานที่และเวลาคงที่ไปสู่การทำงานที่ยืดหยุ่นได้ทุกที่ทุกเวลา องค์กรสมัยใหม่ยังมีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพ (Zendesk, 2564) ดังนั้น เทคโนโลยีดิจิทัลจึงมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานและการเปลี่ยนแปลงองค์กรอย่างมีนัยสำคัญ โดยมิได้หมายถึงเพียงการลงทุนด้านอุปกรณ์หรือซอฟต์แวร์ที่ทันสมัยเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการปรับเปลี่ยนองค์กรให้สอดคล้องกับแนวทางการเป็น “Modern Organization” อย่างแท้จริง (วิชิต สุรดินทร์กูร, 2565 : 576)

อย่างไรก็ตาม ในยุคดิจิทัล การใช้คุณลักษณะผู้บริหารในแบบเดิมอาจไม่เพียงพอ (สมศักดิ์ เจริญพานิชเสรี, 2558 : ออนไลน์ และโยธิน นิลคช, 2561 : 3) จึงกล่าวสอดคล้องกันว่า ผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์ สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นนักสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ พัฒนาตนเองอยู่เสมอ สร้างแรงบันดาลใจ มีศักยภาพทางเทคโนโลยี และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกัน (สุกัญญา แช่มช้อย, 2561 : 18) เน้นว่าผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ตลอดจนเข้าใจผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการจัดการศึกษา เพื่อการใช้ ICT อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด ขณะเดียวกัน (ปทุมรัตน์ สีธูป, 2560 : 152–153) ได้ชี้ให้เห็นว่าทักษะผู้บริหารยุคใหม่ถือว่ามีความสำคัญยิ่ง เพราะช่วยเสริมสร้างภาวะผู้นำที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ผู้บริหารยุคใหม่จึงควรมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองโลกหลายมิติ

เชื่อมโยงและบูรณาการสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างชาญฉลาด อีกทั้งยังเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม และได้รับการยอมรับจากบุคลากรทุกระดับ ซึ่งทักษะดังกล่าวถือเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 เป็นหน่วยงานที่ต้องดำเนินงานตามนโยบายของรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ และนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้ การบริหารความเสี่ยงยังต้องดำเนินควบคู่กับการกำกับดูแลและการควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อีกทั้งยังช่วยสร้างความมั่นใจให้การดำเนินงานของโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3, 2567 : ออนไลน์) ปัญหาที่พบในปัจจุบันคือ ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง ซึ่งอยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 และมีโรงเรียนรวมทั้งสิ้น 6 โรงเรียน ยังคงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ เช่นเดียวกับหลายโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีศักยภาพและทักษะที่เหมาะสมในยุคดิจิทัล เพื่อช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารความเสี่ยงภายในโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีทักษะด้านการบริหารความเสี่ยง เนื่องจากทักษะดังกล่าวจะช่วยให้การบริหารงานโรงเรียนมีทิศทางที่ชัดเจนและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาโรงเรียนอย่างแท้จริง อีกทั้งยังเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันและอนาคต โดยผู้นำที่มีบทบาทโดยตรงในกระบวนการนี้ก็คือผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งถือเป็นแรงผลักดันสำคัญที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโรงเรียนให้ก้าวไปข้างหน้า (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3, 2567 : ออนไลน์)

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยต้องการทราบว่าการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัล ของศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 มีลักษณะเป็นอย่างไร มีแนวทางการพัฒนาการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัล ของศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ควรเป็นอย่างไร ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา แนวทางการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัล ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยคาดหวังว่าจะเป็นประโยชน์ในการนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ตลอดจนช่วยเสริมสร้างศักยภาพของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้มีคุณภาพการศึกษาที่ดียิ่งขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัลศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัลศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัลศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาโดยใช้รูปแบบการวิจัยเป็นแบบการวิจัยแบบผสมผสาน ปีการศึกษา 2567

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 6 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 8 คน ครูผู้สอน จำนวน 87 คน รวมทั้งหมด 95 คน (ระบบสารสนเทศสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ปีการศึกษา 2567)

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เลือกแบบเจาะจง จำนวน 6 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาวิทยาฐานะชำนาญการขึ้นไป ดังนี้ 1) ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านห้วยจะค่าน ตชด.อนุสรณ์ 2) ผู้อำนวยการโรงเรียนมิตรมวลชนเชียงใหม่ 3) ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านออน 4) ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแม่ป่าม 5) ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปางเฟือง 6) ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปางมะเยา

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

1) เชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ **ตอนที่ 1** เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน **ตอนที่ 2** เป็นแบบสอบถามการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัลศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบล ปิงโค้ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการกำหนดนโยบายความเสี่ยง จำนวน 12 ข้อ 2) ด้านการประเมินความเสี่ยง จำนวน 10 ข้อ 3) ด้านการจัดการความเสี่ยง จำนวน 11 ข้อ 4) ด้านการรายงานผลและติดตาม จำนวน 12 ข้อ โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคอร์ท (Likert) (1961 : 74 อ้างถึงในอ้างถึงในขวัญเนตร มูลทองจาด 2564 : 46) นำแบบสอบถามส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงด้านเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถามและหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดมุ่งหมายของการสอบถาม (Index of Item Objective Congruence : IOC) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าของความสอดคล้องตั้งแต่ 0.60 – 1.00 เป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้ นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขจนมีความสมบูรณ์และมีความเหมาะสมไปทดลอง (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่เป็นกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยนำไปทดลองใช้กับโรงเรียนบ้านถ้ำ และ โรงเรียนบ้านทุ่งละครสังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 แล้วนำไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค Lee J. Cronbach (1974 : 161 อ้างถึงในขวัญเนตร มูลทองจาด 2564 : 47) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.9267 **2. เชิงคุณภาพ** ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เกี่ยวกับแนวทางการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัลศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์จากแบบสอบถามแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ โดยจัดทำแบบสัมภาษณ์โดยนำข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 1 ข้อ จากแบบสอบถาม แต่ละด้านมากำหนดเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครง สร้างข้อคำถามจำนวน 4 ข้อ และปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามความคิดเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษา และนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบ และพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหา โดยหาค่า IOC

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติดังต่อไปนี้ 1) การหาค่าเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) 2) หาค่าสถานภาพส่วนบุคคล ใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ

(Percentage) 3) หาสภาพการดำเนินการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยใช้ค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) 4) วิเคราะห์การสัมภาษณ์ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัล ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัล ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยรวมและรายด้าน (N-= 95)

การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัลศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3	**ระดับการปฏิบัติ**		
	(μ)	(σ)	**แปลผล**
ด้านการกำหนดนโยบายความเสี่ยง	4.55	0.775	มากที่สุด
ด้านการประเมินความเสี่ยง	4.53	0.796	มากที่สุด
ด้านการจัดการความเสี่ยง	4.52	0.748	มากที่สุด
ด้านการติดตามและรายงานผลการบริหารความเสี่ยง	4.54	0.831	มากที่สุด
โดยรวม	4.53	0.788	มากที่สุด

พบว่า การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัลศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการกำหนดนโยบายความเสี่ยงรองลงมาคือ ด้านการติดตามและรายงานผลการบริหารความเสี่ยง ด้านการประเมินความเสี่ยง ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ด้านการจัดการความเสี่ยง

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัลศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า

1)ด้านการกำหนดนโยบายความเสี่ยง พบว่า นโยบายการบริหารความเสี่ยงด้านดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังไม่เป็นรูปธรรมเพียงพอ และควรทบทวนและปรับปรุงอย่างเร่งด่วน โดยนโยบายที่กำหนดขึ้นต้องสอดคล้องกับ "ความเป็นจริงของพื้นที่" โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่หุบเขาและโรงเรียนที่มีนักเรียนชนเผ่า ประเด็นหลักที่ต้องบรรจุในนโยบายคือ ความปลอดภัยของข้อมูลผู้เรียนและข้อมูลครู และการมีแผนสำรองกรณีระบบออนไลน์ล่ม ซึ่งต้องกำหนดให้มีการจัดเก็บข้อมูลทั้งแบบดิจิทัลและสำเนาเอกสารควบคู่กันไป

2)ด้านการประเมินความเสี่ยง พบว่า โรงเรียนใช้ข้อมูลสารสนเทศพื้นฐานที่มีอยู่แล้วมาช่วยในการวิเคราะห์ความเสี่ยงให้มีความถูกต้องและทันสมัยมากขึ้น ได้แก่ ผลสอบ RT, NT, และ O-NET ซึ่งเป็นตัวชี้วัดความเสี่ยงด้านคุณภาพผู้เรียนที่สำคัญที่สุด สำหรับเทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมในการเก็บข้อมูลนั้น ควรใช้ระบบที่ไม่ซับซ้อนและไม่ต้องพึ่งพาอินเทอร์เน็ตที่แรงมาก เครื่องมือพื้นฐานที่ได้รับการแนะนำคือ Google Form, Excel Online/Google Sheet หรือระบบ School MIS ของ สพฐ. ม

3)ด้านการจัดการความเสี่ยง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดการความเสี่ยงเพื่อเป็นเครื่องมือที่ช่วย "ลดงาน เพิ่มประสิทธิภาพ" และตอบโจทย์ปัญหาภาระงานที่มากของครู เทคโนโลยีที่ถูกแนะนำส่วนใหญ่คือระบบช่วยจัดการงานเอกสารและธุรการ เช่น Google Workspace, ระบบสารบรรณออนไลน์, และโปรแกรมที่ช่วยทำ SAR/ประกันคุณภาพอัตโนมัติ

4)ด้านการติดตามและรายงานผลการบริหารความเสี่ยง พบว่า การพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการติดตามผลที่เน้นการมี ระบบศูนย์กลาง หรือ ฐานข้อมูลกลาง ของโรงเรียน เช่น ไดรฟ์กลาง หรือไฟล์ Dashboard เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถจัดเก็บเอกสารและข้อมูลความเสี่ยงไว้ในที่เดียว และลดภาระ การกรอกข้อมูลซ้ำหลายรอบ ระบบที่สามารถสรุปข้อมูลความเสี่ยงในภาพรวม เช่น สรุปความเสี่ยงด้านผลสัมฤทธิ์ต่ำ หรือความเสี่ยงด้านบุคลากรย้ายบ่อย เนื่องจากปัญหาอินเทอร์เน็ตที่ไม่เสถียรในพื้นที่ ผู้บริหารหลายท่านจึงเสนอว่าระบบควรมีความสามารถในการใช้งาน แบบออฟไลน์ได้บางส่วน หรือมีกลไกในการเชื่อมต่อข้อมูลอัตโนมัติเมื่อมีสัญญาณกลับมา

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัลศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สถานศึกษามีระบบบริหารความเสี่ยงที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ โดยในแต่ละด้านมีจุดเด่นสำคัญ ได้แก่ การกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม การตั้งเป้าหมายและนโยบายที่ชัดเจนและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ การวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงอย่างเป็นระบบ การกำหนดผู้รับผิดชอบและมาตรการป้องกันความเสี่ยงที่ชัดเจน ตลอดจนการรายงานผลที่ถูกต้องทันเวลา และสามารถนำข้อมูลมาปรับปรุงแผนในรอบถัดไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษามีความต่อเนื่อง เป็นระบบ และสนับสนุนคุณภาพการจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับศิริลักษณ์ ไชยมงค์ (2565 : 178) ที่กล่าวว่า ความเสี่ยงในสถานศึกษาเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยต้องมีการกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ แนวทางการปฏิบัติการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาอย่างชัดเจน และการปฏิบัติตามกระบวนการบริหารความเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ขาดไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของขวัญแก้ว จันทรัตน์ (2562 : 30) ได้พบว่าปัจจัยสนับสนุนการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษา ต้องประกอบด้วยการสนับสนุนจาก ผู้บริหารระดับสูง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุบัวพันธ์ ผิวทอง (2562 : 5) พบว่า การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาจะต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง มีการสื่อสารตามวัตถุประสงค์ให้เกิดความเข้าใจตรงกัน และปฏิบัติตามกระบวนการบริหารความเสี่ยงอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีการวัดผลการบริหารความเสี่ยง

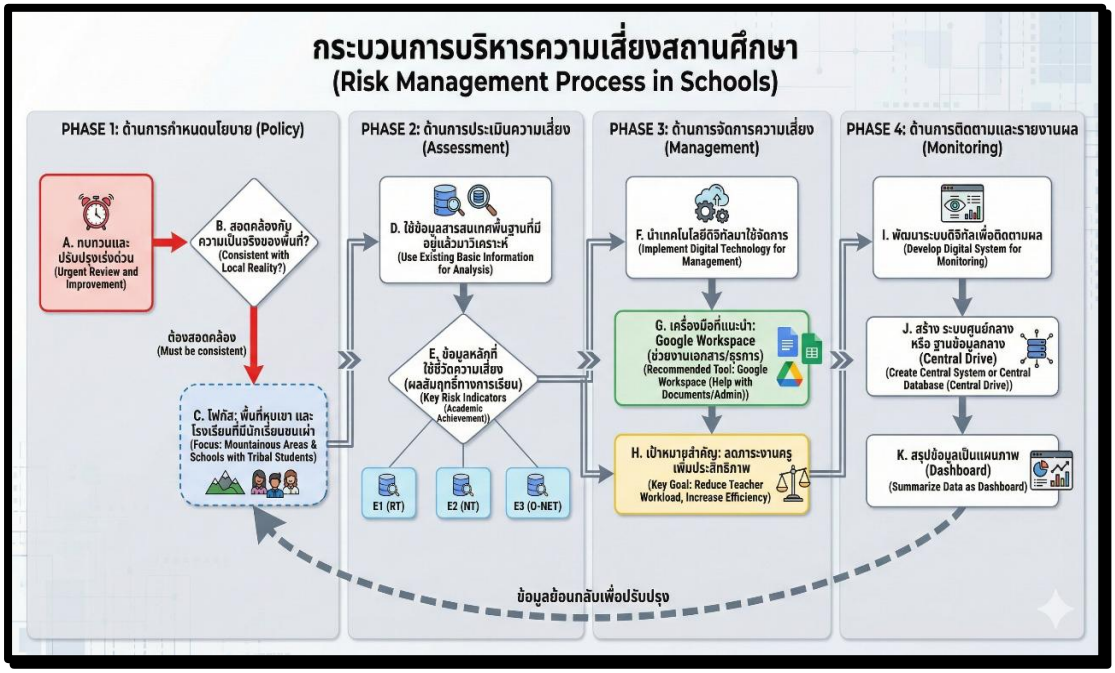
อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัลศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า **ด้านการกำหนดนโยบายความเสี่ยง** สถานศึกษาควรจัดทำนโยบายการบริหารความเสี่ยงด้านต่างๆ ดังนี้ **ด้านการประเมินความเสี่ยง** สถานศึกษาควรใช้ข้อมูลสารสนเทศพื้นฐานที่มีอยู่ในการวิเคราะห์ความเสี่ยง สอดคล้องกับ สุมนมานต์ อมรมุนีพงศ์ (2558) ในการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวว่า การประเมินความเสี่ยงของสถานศึกษาควรอาศัยข้อมูลสารสนเทศที่มีอยู่เดิมของสถานศึกษาสอดคล้องกับ จุฑามาศ ศรีคำ (2563) พบว่า การเลือกใช้เทคโนโลยีในการบริหารความเสี่ยงควรพิจารณาความพร้อมของสถานศึกษา ทั้งด้านบุคลากร อุปกรณ์ และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ ใช้เครื่องมือดิจิทัลพื้นฐานในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลความเสี่ยง

สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) พบว่า สถานศึกษาสามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลพื้นฐาน เช่น โปรแกรมตารางคำนวณ หรือแบบฟอร์มออนไลน์ ในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งพัฒนาการนำเสนอข้อมูลความเสี่ยงตามระดับความพร้อมของโรงเรียน สอดคล้องกับ อรวรรณ กัลป์ยาณพิสิษฐ์ (2565) พบว่า การนำเสนอข้อมูลด้านความเสี่ยงควรเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับศักยภาพและความพร้อมของสถานศึกษา สอดคล้องกับ วราภรณ์ แสงศรี (2563) พบว่า ข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะระบบอินเทอร์เน็ต เป็นปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีในการบริหารสถานศึกษา และควรได้รับการประเมินก่อนการวางแผนดำเนินงาน **ด้านการจัดการความเสี่ยง** สถานศึกษาควรนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือลดงาน เพิ่มประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ สุมนมานต์ อมรมุนีพงศ์ (2558) พบว่า การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการงานในสถานศึกษาสามารถลดขั้นตอนการทำงานที่ซ้ำซ้อน และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของบุคลากร ใช้ระบบดิจิทัลเพื่อจัดการงานเอกสารและงานธุรการ สอดคล้องกับ อรวรรณ กัลยาณพิสิษฐ์ (2565) พบว่า การใช้ระบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์และระบบงานสารบรรณออนไลน์ จัดสรรและสนับสนุนอุปกรณ์เทคโนโลยีให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ วราภรณ์ แสงศรี (2563: 108) พบว่า การขาดแคลนอุปกรณ์เทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของครู เป็นปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา อีกทั้งจัดให้มีระบบพี่เลี้ยงหรือครูแกนนำด้านเทคโนโลยี สอดคล้องกับ จุฑามาศ ศรีคำ (2563) พบว่า การมีครูแกนนำหรือบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือครูคนอื่นสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) พบว่าการพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และเน้นการฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ **ด้านการติดตามและรายงานผลการบริหารความเสี่ยง** สถานศึกษาควรจัดทำระบบศูนย์กลางหรือฐานข้อมูลกลางของโรงเรียน สอดคล้องกับ อรวรรณ กัลป์ยาณพิสิษฐ์ (2565) พบว่า การจัดให้มีฐานข้อมูลกลางของสถานศึกษา ช่วยให้การจัดเก็บข้อมูลความเสี่ยงเป็นระบบเดียวกัน ลดความซ้ำซ้อน และเอื้อต่อการติดตามผลในภาพรวมขององค์กร พัฒนาระบบติดตามผลที่สรุปข้อมูลความเสี่ยงในภาพรวมสอดคล้องกับ จุฑามาศ ศรีคำ (2563) พบว่า ระบบติดตามผลที่สามารถสรุปข้อมูลความเสี่ยงในภาพรวม ช่วยให้ผู้บริหารใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำมากขึ้น ลดภาระงานจากการกรอกข้อมูลซ้ำซ้อน สอดคล้องกับ สุมนมานต์ อมรมุนีพงศ์ (2558) พบว่า การจัดระบบสารสนเทศที่เชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน สามารถ

ลดภาระการกรอกข้อมูลซ้ำหลายครั้งสอดคล้องกับวราภรณ์ แสงศรี (2563) พบว่า ข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะระบบอินเทอร์เน็ต ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการติดตามและรายงานผล และจำเป็นต้องออกแบบระบบให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ และกำหนดรูปแบบการรายงานผลที่สั้นกระชับ และต่อเนื่อง สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) ในแนวทางการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารสถานศึกษา กล่าวว่าการรายงานผลควรมีรูปแบบที่กระชับ ใช้ข้อมูลที่จำเป็น และสามารถรายงานได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อลดภาระงานของครูและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

องค์ความรู้

แนวทางนี้คือการเปลี่ยนผ่านโรงเรียนสู่ยุคดิจิทัล (Digital Transformation) โดยเริ่มจาก "ความเข้าใจบริบทพื้นที่" (ความเป็นอยู่ของเด็กบนดอย/ชาติพันธุ์) แล้วใช้ "ข้อมูลผลสัมฤทธิ์" เป็นเข็มทิศในการพัฒนา โดยมี "เทคโนโลยี" (Google Workspace/Dashboard) เป็นเครื่องทุ่นแรงสำคัญในการขับเคลื่อน เพื่อไม่ให้ระบบประกันคุณภาพกลายเป็นภาระ แต่เป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง ดังภาพนี้

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้

ที่มา : เฌอมารินทร์ อภิสัมภินวงค์ และสังวาร วังแจ่ม, 2569.

จากภาพ **ด้านการกำหนดนโยบายความเสี่ยง** ควรทบทวนและปรับปรุงอย่างเร่งด่วน โดยนโยบายที่กำหนดขึ้นต้องสอดคล้องกับ "ความเป็นจริงของพื้นที่" โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่หุบเขาและโรงเรียนที่มีนักเรียนชนเผ่า **ด้านการประเมินความเสี่ยง** ใช้ข้อมูลสารสนเทศพื้นฐานที่มีอยู่แล้วมาช่วยในการวิเคราะห์ความเสี่ยงให้มีความถูกต้องและทันสมัยมากขึ้น โดยข้อมูลหลักที่ถูกกล่าวถึงซ้ำอย่างชัดเจนคือ ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้แก่ ผลสอบ RT, NT, และ O-NET **ด้านการจัดการความเสี่ยง** นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดการความเสี่ยงเพื่อเป็นเครื่องมือที่ช่วย "ลดงาน เพิ่มประสิทธิภาพ" และตอบโจทย์ปัญหาภาระงานที่มากของครู เทคโนโลยีที่ถูกแนะนำส่วนใหญ่คือระบบช่วยจัดการงานเอกสารและธุรการ เช่น Google Workspace **ด้านการติดตามและรายงานผลการบริหารความเสี่ยง** พัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการติดตามผลที่เน้นการมี "ระบบศูนย์กลาง" หรือ "ฐานข้อมูลกลาง" ของโรงเรียน เช่น ไดรฟ์กลาง หรือไฟล์ Dashboard

สรุป และข้อเสนอแนะ

แนวทางพัฒนาการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัลศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลปิงโค้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 มีประเด็นสำคัญได้ดังนี้ **ด้านการกำหนดนโยบายความเสี่ยง ได้แก่** 1)จัดทำนโยบายการบริหารความเสี่ยงด้านดิจิทัลที่ชัดเจนและเป็นลายลักษณ์อักษร 2)กำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ 3)กำหนดนโยบายด้านความปลอดภัยของข้อมูลอย่างเป็นระบบ 4)จัดทำนโยบายแผนสำรองกรณีระบบดิจิทัลไม่พร้อมใช้งาน 5)กำหนดรอบการทบทวนและปรับปรุงนโยบายอย่างต่อเนื่อง 6)จัดทำนโยบายรองรับความเสี่ยงด้านบุคลากรและความต่อเนื่องของงาน **ด้านการประเมินความเสี่ยง ได้แก่** 1)ใช้ข้อมูลสารสนเทศพื้นฐานที่มีอยู่ในการวิเคราะห์ความเสี่ยง 2)เลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน 3)ใช้เครื่องมือดิจิทัลพื้นฐานในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลความเสี่ยง 4)พัฒนาการนำเสนอข้อมูลความเสี่ยงตามระดับความพร้อมของโรงเรียน 5)ประเมินคุณภาพสัญญาณอินเทอร์เน็ตเพื่อวางแผนการใช้เทคโนโลยี **ด้านการจัดการความเสี่ยง ได้แก่** 1)นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือลดงาน เพิ่มประสิทธิภาพ 2)ใช้ระบบดิจิทัลเพื่องานเอกสารและงานธุรการ 3)จัดสรรและสนับสนุนอุปกรณ์เทคโนโลยีให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน 4)จัดให้มีระบบพี่เลี้ยงหรือครูแกนนำด้านเทคโนโลยี 5)พัฒนาศักยภาพครูผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง **ด้านการติดตามและรายงานผลการบริหารความเสี่ยง ได้แก่** 1)จัดทำระบบศูนย์กลางหรือฐานข้อมูลกลาง 2)พัฒนาระบบติดตามผลที่สรุปข้อมูลความเสี่ยงในภาพรวม 3)ลดภาระ

งานจากการกรอกข้อมูลซ้ำซ้อน 4)พัฒนาระบบให้เหมาะสมกับข้อจำกัดอินเทอร์เน็ต 5)กำหนดรูปแบบการรายงานผลที่กระชับ ต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สถานศึกษาควร มีการทบทวนและปรับปรุงนโยบายความเสี่ยงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ดิจิทัลในด้านการกำหนดนโยบายความเสี่ยง

2) สถานศึกษาควรมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดเก็บและสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงในด้านการติดตามและรายงานผลการบริหารความเสี่ยง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) สถานศึกษาควรกำหนดให้มีการใช้ข้อมูลสารสนเทศหรือเทคโนโลยีดิจิทัลช่วยในการประเมินความเสี่ยงในด้านการประเมินความเสี่ยง

2) สถานศึกษาควรมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยบริหารจัดการความเสี่ยง ในด้านการจัดการความเสี่ยง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษายุคดิจิทัล เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยงที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในพื้นที่ชนบทหรือพื้นที่ห่างไกล โดยเฉพาะโรงเรียนที่มีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีและมีนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์

2) ควรวิจัยเรื่องการพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษาเพื่อศึกษาและทดลองใช้ระบบหรือแพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น ระบบฐานข้อมูลกลางหรือระบบติดตามและรายงานผลการบริหารความเสี่ยง ที่ช่วยลดภาระงานของครูและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา

References

กาญจนา ใจดี. (2564). “การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ขวัญแก้ว จันทรัตน์. (2561). “การบริหารความเสี่ยงทางการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3”. *สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

ขวัญเนตร มูลทองจาด. (2564). “การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดอุดมรังสี”. *การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จุฑามาศ ศรีคำ. (2563). “การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ชัยยนต์ เพาพาน. “ผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21”. *วารสารคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 1(1), 304-306.

ปทุมรัตน์ สีธูป. (2560). *ทักษะผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่*. สำนักพิมพ์วิชาการ.

พรวิมล กลิ่นศรีสุข. (2564). “การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

โยธิน นิลคช. (2561). “คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

วราภรณ์ แสงศรี. (2563). “การบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษาขยายโอกาสทางการศึกษา”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยพะเยา.

วิชิต สุรดินทร์กูร. “การบริหารงานองค์การสมัยใหม่ของสำนักงานบัญชีเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่องค์การดิจิทัล”. *วารสารรัชต์ภาคย์*. 16 (46), 576-593.

ศิริลักษณ์ ไชยมงค์. (2565). “การพัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2”. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สมศักดิ์ เจริญพานิชเสรี. (2558). *การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา*. สำนักพิมพ์การศึกษา.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2562). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษา*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. (2567). *รายงานผลการบริหารความเสี่ยงและพัฒนาคุณภาพโรงเรียนสังกัด*. [ออนไลน์].

อรวรรณ กัลยาณพิสิษฐ์, สุวรรณ จันทรสร, และ ประสบสุข ฤทธิเดช. (2565). รูปแบบการบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษา สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 16(48), 89–103.

Likert, R. A. (1961). *Technique for the measurement of attitudes*. Arch Psychological, *25*(140), 1–55.

Zendesk. (2564). *Digital Transformation คืออะไร สำคัญแค่ไหนต่อการทำธุรกิจ*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.dmit.co.th/th/zendesk-updates-th/what-is-digital-transformation/ [7 กันยายน 2566].

การบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

Excellence Internal Supervision Management in Secondary Schools under the Secondary Educational Service Area Office Lampang Lamphun.

ธนพิพัฒน์ วัจนเศรษฐกุล Thanaphiphat Wajanasethakul
สังวาร วังแจ่ม Sangwan Wangjam
สมมาต คำวัจนัง Sommart Kamwatjanang
รณชิต อภัยวาทิน Ronachit Apaiwathin
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
thanaphiphat23@hotmail.com

Received 2026/01/11 *Revised* 2026/02/27 *Accepted* 2026/03/10

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานนิเทศภายในของสถานศึกษาที่เป็นเลิศ 2) ศึกษาปัญหาการบริหารงานนิเทศภายในของสถานศึกษาที่เป็นเลิศ และ 3) แนวทางพัฒนาการบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน รูปแบบการวิจัยผสานวิธี ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 177 คนและผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ จำนวน 5 คน เครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถาม ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอโดยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพการบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2) ปัญหาการบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน พบว่า ข้อมูลประกอบการนิเทศยังไม่ครบถ้วน ขาดวิเคราะห์

หรือพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ขาดการมีส่วนร่วม เป้าหมายการนิเทศไม่ชัดเจน และไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่แท้จริงของสถานศึกษา แผนนิเทศขาดการปรับปรุงตามผลการประเมิน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไม่ทั่วถึง ครูดำเนินงานนิเทศยังไม่ต่อเนื่อง ไม่สามารถดำเนินการตามแผนนิเทศได้ครบถ้วน เกณฑ์การประเมินผลการนิเทศไม่ชัดเจนและไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และไม่นำผลมาวางแผนพัฒนา

3) แนวทางพัฒนาการบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน พบว่า จัดให้มีระบบการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างเป็นระบบ ครอบคลุม วางแผนการนิเทศโดยใช้ข้อมูลสภาพจริง กำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ที่ชัดเจน พัฒนาและเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีและเครื่องมือการนิเทศที่เหมาะสม ส่งเสริมการนิเทศแบบมีส่วนร่วม ใช้รูปแบบการนิเทศที่หลากหลาย กำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัดการประเมินผลการนิเทศให้ชัดเจน จัดทำรายงานผลอย่างเป็นระบบ และนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงแผนนิเทศและพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : การนิเทศภายใน, การบริหารงานนิเทศภายใน, แนวทางพัฒนาการบริหารงานนิเทศภายใน.

Abstract

This study aimed to 1) examine the state of internal supervision administration in excellent schools, 2) study the problems of internal supervision administration in excellent schools, and 3) develop guidelines for improving excellent internal supervision administration in secondary schools under the Lampang-Lamphun Secondary Educational Service Area Office. The research employed a mixed-methods approach. The population consisted of 177 school administrators and teachers, and 5 interviewees. The instruments included questionnaires (reliability coefficient 0.98) and interview guides. Statistical analysis included mean, standard deviation, and content analysis. Data were presented descriptively.

The research results revealed that:

1) The overall state of excellent internal supervision administration in secondary schools under the Lampang-Lamphun Secondary Educational Service Area Office was found to be at a high level.

2) Problems in excellent internal supervision administration in secondary schools included incomplete supervision data, lack of continuous analysis or development, lack of participation, unclear supervision goals that did not align with the actual problems of the schools, a lack of updates to supervision plans based on evaluation results, and insufficient access to information and communication technology. 1) Teacher supervision is inconsistent, and the supervision plan is not fully implemented. The evaluation criteria for supervision are unclear and not standardized, and the results are not used to plan for teacher development.

3) Guidelines for developing Excellence Internal Supervision Management in Secondary Schools under the Secondary Educational Service Area Office Lampang Lamphun found that: a systematic and comprehensive collection of empirical data is necessary; supervision planning uses real-world data; clear goals and strategies are established; appropriate technology and supervision tools are developed and selected; participatory supervision is promoted; diverse supervision models are used; clear criteria and indicators for evaluating supervision are defined; results are systematically prepared; and evaluation results are used to continuously improve supervision plans and teacher development.

Keywords: Internal Supervision, Internal Supervision Administration, Guidelines for Developing Internal Supervision Administration.

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 เป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวด้านการศึกษา โดยมุ่งให้คนไทยทุกคนเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเสมอภาค พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และพัฒนากำลังคนให้มี

สมรรถนะสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ กระบวนการบริหารการศึกษา กระบวนการจัดการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศการศึกษา โดยเฉพาะกระบวนการนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผน ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูและสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งนี้ความสำเร็จของกระบวนการนิเทศการศึกษาจะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการขับเคลื่อนกระบวนการดังกล่าว โดยเฉพาะศึกษานิเทศก์ซึ่งเป็นกลไกหลักในการประสานนโยบายสู่การปฏิบัติในระดับสถานศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน เป็นหน่วยงานระดับเขตพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การประกันคุณภาพการศึกษา รวมถึงการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ยังพบปัญหาด้านคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในบางสถานศึกษา เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนไม่เป็นไปตามเกณฑ์ และปัญหาการออกกลางคัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบการนิเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน, 2567 : 2) ดังนั้น การนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาจึงเป็นกระบวนการสำคัญในการสนับสนุนให้ครูและผู้บริหารสามารถจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และตอบสนองต่อการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและการศึกษาของประเทศอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน พบว่าสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างของแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ด้านการนิเทศภายใน ได้แก่ โรงเรียนส่วนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน และโรงเรียนบ้านแป้นพิทยาคม ซึ่งมีผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนอยู่ในระดับ “ยอดเยี่ยม” อย่างต่อเนื่อง ทั้งสองแห่งมีการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูผู้สอนมีการวิเคราะห์หลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด เพื่อนำไปออกแบบโครงสร้างรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ สื่อและนวัตกรรม รวมถึงการวางแผนการวัดและประเมินผลอย่างเป็นระบบ มีการใช้สื่อเทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสม ควบคู่กับการนิเทศ ติดตาม และ

ประเมินผลผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามสภาพจริง พร้อมให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่อง (โรงเรียนบ้านแป้นพิทยาคม, 2567 : 19) นอกจากนี้ สถานศึกษายังส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครูผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการทำวิจัยในชั้นเรียน โดยดำเนินงานตามวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง (Deming Cycle) ส่งผลให้มีผลงานเชิงประจักษ์ด้านการนิเทศภายในและได้รับรางวัลในระดับเขตพื้นที่และระดับประเทศอย่างต่อเนื่อง (โรงเรียนส่วนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน, 2566 : 69)

ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาการบริหารงานนิเทศภายในของสถานศึกษาที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน เพื่อสะท้อนผลการดำเนินงาน แนวปฏิบัติที่ดี และแนวทางการพัฒนา ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการบริหารสถานศึกษาและยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

2) เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

3) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน รูปแบบการวิจัยผสานวิธี ตามองค์ประกอบของการบริหารงานนิเทศภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ 5 ด้าน ได้แก่ การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ, การวางแผนการนิเทศ, การสร้างสื่อเทคโนโลยีและเครื่องมือการนิเทศ, การปฏิบัติการนิเทศ, การประเมินผลและรายงานผล (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปางลำพูน, 2567)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1)ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ครู โรงเรียนส่วนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน และโรงเรียนบ้านแป้นพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ปีการศึกษา 2568 โดยใช้ประชากรทั้งหมด จำนวนทั้งหมด 177 คน โดยจำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 7 คน และครู จำนวน 170 คน (ระบบสารสนเทศกลุ่มบริหารงานบุคคล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน)

2)ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 คน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ทั้งสองโรงเรียน จำนวน 2 คน หัวหน้าวิชาการ หรือหัวหน้างานนิเทศ จำนวน 2 คน และศึกษานิเทศก์ระดับชำนาญการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูนจำนวน 1 คน รวมจำนวน 5 คน

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1)แบบสอบถามเรื่อง การบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน มี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ 2) ด้านการวางแผนการนิเทศ 3) ด้านการสร้างสื่อเทคโนโลยีและเครื่องมือการนิเทศ 4) ด้านการปฏิบัติการนิเทศ 5) ด้านการประเมินผลและรายงานผลโดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคอร์ท (Likert Scale) ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปัญหาการบริหารงานนิเทศภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Form)

2)แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์จากแบบสอบถามแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดนิยามศัพท์เฉพาะและพัฒนาแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าเกี่ยวกับการบริหารงานนิเทศภายในของสถานศึกษาที่เป็นเลิศ

จากนั้นนำเครื่องมือเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุม และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบจำนวน 3 ท่าน เพื่อนำมาหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าของความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.60 - 1.00 เป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ถ้าต่ำกว่านั้นต้องนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะนำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขจนมีความสมบูรณ์และมีความเหมาะสมไปทดลอง (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่เป็นกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยนำไปทดลองใช้กับโรงเรียนจักรคำคณาทร จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน แล้วนำไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค Lee J. Cronbach (1974 อ้างถึงในขวัญเนตร มูลทองจาด 2564) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหานำเสนอโดยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สภาพการบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพการบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน (N = 177)

การบริหารงานนิเทศภายในของสถานศึกษาที่เป็นเลิศ		ระดับการปฏิบัติ		
		μ	σ	แปลผล
1.	ด้านการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ	4.38	0.63	มาก
2.	ด้านการวางแผนการนิเทศ	4.52	0.56	มากที่สุด
3.	ด้านการสร้างสื่อเทคโนโลยีและเครื่องมือการนิเทศ	4.50	0.56	มาก
4.	ด้านการปฏิบัติการนิเทศ	4.55	0.53	มากที่สุด
5.	ด้านการประเมินผลและรายงานผล	4.47	0.53	มาก
รวม		**4.48**	**0.56**	**มาก**

ตารางที่ 1 พบว่า การบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจะพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด สองด้าน และอยู่ในระดับมาก สามด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการปฏิบัติการนิเทศ ด้านการวางแผนการนิเทศ ด้านการสร้างสื่อเทคโนโลยีและเครื่องมือการนิเทศ ด้านการประเมินผลและรายงานผล ด้านการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ปัญหาการบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

ด้านการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Evidence) ที่จัดเก็บเพื่อใช้ประกอบการนิเทศยังไม่ครบถ้วน และไม่มีการนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้วิเคราะห์หรือวางแผนพัฒนาการนิเทศอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การประเมินสถานการณ์จริงมีข้อจำกัด อีกทั้งการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของครูยังขาดความลึกซึ้ง ไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทำให้แนวทางพัฒนาที่กำหนดไม่สอดคล้องความต้องการเฉพาะด้านของแต่ละกลุ่มสาระ

ด้านการวางแผนการนิเทศ การนำกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) มาใช้ในการวางแผนและจัดกระบวนการนิเทศน้อย ผลให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูยังไม่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้เป้าหมายการนิเทศที่กำหนดยังไม่ชัดเจนและไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่แท้จริงของสถานศึกษา ทำให้ทิศทางการพัฒนาไม่ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะพื้นที่

ด้านการสร้างสื่อเทคโนโลยีและเครื่องมือการนิเทศ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เพื่อสนับสนุนการนิเทศยังไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะการใช้แอปพลิเคชันติดตามงานและระบบออนไลน์ ทำให้กระบวนการนิเทศยังอาศัยวิธีการดั้งเดิมและขาดความรวดเร็วในการสื่อสารและติดตามผล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลยังมีความไม่ครอบคลุมหรือไม่สามารถนำไปใช้ประเมินผลได้จริง ส่งผลให้การวิเคราะห์ข้อมูลขาดความแม่นยำ

ด้านการปฏิบัติการนิเทศ การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานนิเทศยังไม่ต่อเนื่องและไม่เป็นระบบ ส่งผลให้กิจกรรมการนิเทศไม่สามารถผลักดันการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งไม่สามารถดำเนินการตามแผนนิเทศที่กำหนดไว้ได้ครบถ้วนตามระยะเวลา ทำให้กิจกรรมบางส่วนไม่เกิดขึ้นหรือเกิดความล่าช้า และการติดตามผลหลังการนิเทศส่งผลให้ไม่สามารถประเมินประสิทธิผลของการนิเทศหรือปรับปรุงแนวทางให้เหมาะสมในรอบถัดไป

ด้านการประเมินผลและรายงานผล เกณฑ์การประเมินผลการนิเทศยังไม่ชัดเจนในบางสถานศึกษา ทำให้การประเมินขาดมาตรฐานร่วมกันและส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของผลการประเมิน รายงานผลการนิเทศแม้มีการจัดทำ แต่ไม่ได้ถูกนำไปใช้วางแผนพัฒนาในรอบถัดไปอย่างเป็นรูปธรรม จึงไม่เกิดการนำผลประเมินมาปรับปรุงการนิเทศอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 แนวทางการบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน พบว่า

ด้านการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการสำรวจความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครองอย่างเป็นระบบ รอบด้าน และต่อเนื่อง วิเคราะห์บริบทของผู้เรียนและครอบครัว ทั้งด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อให้ทราบปัญหาและความต้องการ ออกแบบเครื่องมือสำรวจที่เหมาะสมและหลากหลาย สร้างช่องทางการสื่อสารที่เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและสะดวก เก็บข้อมูลจากนักเรียนและผู้ปกครองทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง โปร่งใส และใช้หลายช่องทาง นำผลการสำรวจไปใช้วางแผนงานนิเทศภายในอย่างตรงจุด เน้นการพัฒนา และติดตามประเมินผลการตอบสนองต่อความต้องการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การนิเทศภายในสามารถแก้ไขปัญหา พัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครองได้

ด้านการวางแผนการนิเทศ ผู้บริหารสถานศึกษาควร วางแผนการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของครูและผู้เรียนอย่างลึกซึ้ง เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมผู้เรียน และข้อมูลการประเมินการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้การกำหนดกลยุทธ์

สามารถตอบโจทย์ปัญหาของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงระบบ เช่น SWOT Analysis หรือการใช้ผลการนิเทศที่ผ่านมาเป็นฐานข้อมูล เป็นแนวทางที่ช่วยให้โรงเรียนเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับบริบทและทรัพยากรของโรงเรียน จัดประชุมร่วมกับผู้บริหาร หัวหน้างาน และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อร่วมกันวางแผนกำหนดกลยุทธ์ที่หลากหลาย เช่น การนิเทศแบบกัลยาณมิตร การนิเทศแบบ Coaching & Mentoring การวิจัยชั้นเรียน การสังเกตการสอน และการจัด PLC อย่างต่อเนื่อง ทั้งแบบ Online และ On-site และเสนอแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทของห้องเรียน สนับสนุนให้ครูมีส่วนร่วมในกระบวนการ PLC การแก้ปัญหาเชิงรุกและการพัฒนาตนเอง ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนงานนิเทศ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและตรวจสอบได้ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลกลยุทธ์การนิเทศอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งปรับปรุงแนวทางตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง เพื่อให้ระบบนิเทศเกิดความต่อเนื่อง ยืดหยุ่น และสามารถยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ได้อย่างยั่งยืน

ด้านการสร้างสื่อเทคโนโลยีและเครื่องมือการนิเทศ ผู้บริหารสถานศึกษาควรออกแบบและพัฒนาเครื่องมือการนิเทศภายในให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านผู้เรียน ครู ความพร้อมด้านเทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมของโรงเรียน เพื่อให้สามารถกำหนดประเภทของเครื่องมือที่ตอบโจทย์ความต้องการ มีการออกแบบเครื่องมือให้มีความหลากหลาย ครอบคลุมมิติงานนิเทศ เช่น แบบฟอร์มสังเกตการสอน แบบติดตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบประเมินตนเองของครู แบบประเมินความพึงพอใจ และเครื่องมือวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ส่งเสริมการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเก็บรวบรวม ติดตามผล และประมวลผลข้อมูล เช่น การใช้ Google Forms ระบบออนไลน์ของโรงเรียน หรือการจัดทำ Dashboard รายงานผล จัดอบรมหรือชี้แจงวิธีใช้เครื่องมืออย่างเป็นระบบ พร้อมจัดให้มีการทดลองใช้และสะท้อนผล พัฒนาและปรับปรุงเครื่องมือการนิเทศอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพงานนิเทศ ที่ช่วยให้การนิเทศมีประสิทธิภาพ โปร่งใส สะดวก และตอบสนองความต้องการของครู ผู้เรียน และสถานศึกษา

ด้านการปฏิบัติการนิเทศ ผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการนิเทศภายในด้วยการใช้เครื่องมือและเทคนิคที่หลากหลาย ปรับให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและความต้องการของครู สร้างความเข้าใจร่วมกันกับครู ผ่านการประชุมชี้แจงแนวทาง วัตถุประสงค์ เกณฑ์การประเมิน และการใช้แบบฟอร์มต่าง ๆ อย่างชัดเจน กำหนดปฏิทินนิเทศที่เป็นระบบ ใช้เครื่องมือการนิเทศที่หลากหลาย เช่น แบบฟอร์มสังเกตการสอน แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ แบบบันทึกการนิเทศรายบุคคล นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยเก็บรวบรวม ติดตาม และวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้การนิเทศมี

ประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ นำรูปแบบนิเทศที่เหมาะสมมาใช้ให้หลากหลาย เช่น การนิเทศแบบกัลยาณมิตร การนิเทศแบบโค้ชชิ่ง การนิเทศแบบ Mentoring การนิเทศเชิงสังเกตการณ์ การนิเทศแบบร่วมพัฒนา (Collaborative Supervision/PLC) และการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน

ด้านการประเมินผลและรายงานผล ผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการประเมินคุณภาพการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ รอบด้าน และต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการกำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัดการประเมินที่ชัดเจน สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาและบริบทของโรงเรียน เก็บข้อมูลจากหลากหลายแหล่ง (Triangulation) ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ภาพรวมการประเมินมีความถูกต้อง เป็นธรรม และสะท้อนคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เปรียบเทียบผลการนิเทศกับรอบก่อนหน้าเพื่อดูพัฒนาการ ระบุปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรืออุปสรรค และนำไปสู่การกำหนดแนวทางพัฒนาที่ถูกต้องจัดทำรายงานผลการนิเทศอย่างเป็นทางการ มีความครบถ้วน โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยรายงานควรประกอบด้วย วัตถุประสงค์ วิธีการนิเทศ เครื่องมือ ระยะเวลาดำเนินงาน ผลการประเมินเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อใช้เป็นข้อมูลกลางในการพัฒนาโรงเรียนต่อไป สื่อสารผลการประเมินให้ครูและผู้เกี่ยวข้องรับทราบ พร้อมจัดเวทีประชุมสะท้อนผล (Reflection) และถอดบทเรียนร่วมกัน

อภิปรายผลการวิจัย

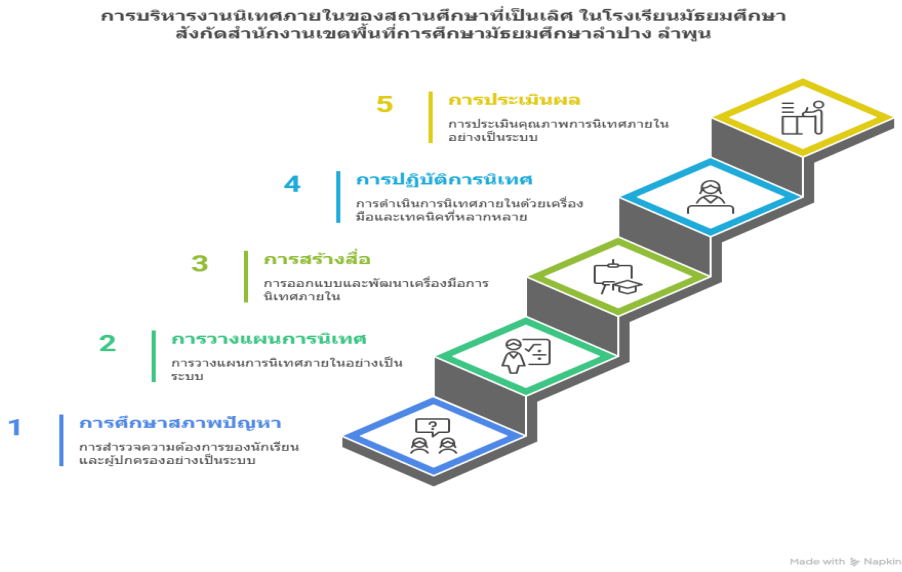
อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 สภาพการบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษามีระบบการนิเทศภายในที่ดำเนินงานอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับมาตรฐานการนิเทศของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของภัคภร เลิศชัยวาณิช (2566) ที่ระบุว่าการนิเทศภายในเป็นกระบวนการที่มุ่งให้การชี้แนะ ช่วยเหลือ และความร่วมมือแก่ครูและบุคลากร เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายและส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของมาริสา ทองคำ (2560) ที่พบว่าสถานศึกษาที่มีการวางแผนการนิเทศอย่างเป็นระบบ มีการจัดตั้งคณะทำงาน ประชุมเตรียมความพร้อม และติดตามผลตามแผนปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง จะทำให้การบริหารงานนิเทศภายในมีประสิทธิภาพและอยู่ในระดับสูง

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ปัญหาการบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน พบว่า ประเด็นสำคัญอยู่ที่การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ ซึ่งยังขาดข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ครบถ้วนและไม่ถูกนำไปใช้วิเคราะห์หรือวางแผนพัฒนาการนิเทศอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การกำหนดแนวทางพัฒนาไม่สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะด้านของครูแต่ละกลุ่มสาระ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของครู บุคลากร นักเรียน และผู้ปกครองยังอยู่ในระดับปานกลาง ทำให้กระบวนการนิเทศขาดมุมมองจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน สอดคล้องกับแนวคิดของ Mattox (2003 อ้างถึงใน ธัญพิชชา อุ่นรัมย์, 2564) และ Pelling (2013 อ้างถึงใน ณัฏฐกิตต์ วงษ์สามารถ, 2566) ที่ชี้ว่าการนิเทศที่มีประสิทธิภาพต้องเริ่มจากการวิเคราะห์สถานการณ์และความต้องการอย่างรอบคอบ โดยอาศัยข้อมูลที่ถูกต้องและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายนอกจากนี้ ยังพบปัญหาด้านการวางแผน การใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ และการประเมินผลที่ขาดความเป็นระบบและความต่อเนื่อง โดยเฉพาะการนำกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการนิเทศที่ยังมีจำกัด แผนนิเทศไม่ถูกปรับปรุงตามผลการประเมินอย่างจริงจัง การใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการนิเทศยังไม่ทั่วถึง และการติดตามผลหลังการนิเทศยังไม่ชัดเจน ส่งผลให้ไม่สามารถนำผลการนิเทศไปพัฒนางานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ Glickman และคณะ (2010 อ้างถึงใน นนทพร พนาตรีสวัสดิ์, 2559) และผลการวิจัยของชฎาพร ไขยา (2556) ที่ระบุว่าการนิเทศภายในจะเกิดประสิทธิผลก็ต่อเมื่อมีการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผลอย่างเป็นระบบและนำผลไปใช้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 แนวทางพัฒนาการบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ควรมุ่งเน้นการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการอย่างเป็นระบบ โดยสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลของผู้เรียน ครู และผู้ปกครองอย่างรอบด้าน เพื่อนำไปใช้กำหนดแผนการนิเทศให้ตรงกับบริบทและความจำเป็นของสถานศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูผ่านกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และนำข้อมูลที่ได้ไปใช้วางแผน ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Glickman และคณะ (2010 อ้างถึงใน นนทพร พนาตรีสวัสดิ์, 2559) และงานวิจัยของจริยา แตงอ่อน (2559) ที่ชี้ว่าการนิเทศที่มีประสิทธิภาพต้องเริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการจริงของผู้เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ผู้บริหารควรวางแผนการนิเทศอย่างเป็นระบบ ใช้ข้อมูลเป็นฐานในการกำหนดกลยุทธ์พัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีและเครื่องมือการนิเทศที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ส่งเสริมการ

นิเทศเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นความร่วมมือ การให้ข้อมูลป้อนกลับเชิงบวก และการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Glickman และคณะ (2010) ที่มองว่าการนิเทศภายในเป็นกระบวนการเชิงระบบที่เชื่อมโยงการวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผลเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 การบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน,

ที่มา : ธนพิพัฒน์ วัจนเศรษฐกุลและคณะ, 2569.

จากแผนภาพสามารถอธิบายได้ว่า การบริหารงานนิเทศภายในของสถานศึกษาที่เป็นเลิศ ควรดำเนินการอย่างเป็นระบบตั้งแต่การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และครูอย่างรอบด้าน การวางแผนการนิเทศที่สอดคล้องกับบริบทผู้เรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และข้อมูลการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาและใช้สื่อ เทคโนโลยี และเครื่องมือการนิเทศที่เหมาะสม การปฏิบัติการนิเทศด้วยเทคนิคที่หลากหลายและสร้างความเข้าใจร่วมกันกับครู ตลอดจนการประเมินและรายงานผลการนิเทศอย่างต่อเนื่อง โดยใช้เกณฑ์และตัวชี้วัดที่ชัดเจนและสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาและบริบทของโรงเรียน

สรุป และข้อเสนอแนะ

การศึกษาการบริหารงานนิเทศภายในที่เป็นเลิศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน เพื่อทราบสภาพและปัญหาการบริหารงานนิเทศภายใน และนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานนิเทศภายในของสถานศึกษาที่มีบริบทใกล้เคียงกัน รวมทั้งเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมนิเทศภายในและเสริมสร้างความรู้ ทักษะด้านการนิเทศภายในให้แก่ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดกรอบและแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษาที่ชัดเจน โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นฐาน และส่งเสริมการบูรณาการกระบวนการบริหาร การจัดการเรียนการสอน และการนิเทศให้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน

2) ควรส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพการนิเทศให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาและการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) สถานศึกษาควรพัฒนาระบบการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยี เพื่อให้การวิเคราะห์ปัญหาและการวางแผนนิเทศมีความถูกต้องและตรงตามบริบท

2) ควรเปิดโอกาสให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมในการวางแผนการนิเทศ ใช้ผลการประเมินและข้อมูลการนิเทศที่ผ่านมาเป็นฐาน และปรับแผนให้ยืดหยุ่นตามสภาพปัญหา

3) ควรพัฒนาและใช้เครื่องมือการนิเทศที่เหมาะสมและทันสมัย พร้อมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการติดตามและประเมินผล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความเป็นระบบในการนิเทศ

4) ควรดำเนินการนิเทศในลักษณะร่วมพัฒนา โดยใช้รูปแบบกัลยาณมิตร เช่น Coaching, Mentoring และ PLC ให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างสร้างสรรค์ และติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

5) ควรกำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัดการประเมินผลการนิเทศที่ชัดเจน ใช้ข้อมูลจากหลายแหล่ง และนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการนิเทศในรอบถัดไปอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารงานนิเทศ

ภายในของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน เพื่อพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดหรือรูปแบบเชิงสาเหตุที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบายได้อย่างชัดเจน

2) ควรศึกษาการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในผ่านระบบดิจิทัลหรือเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการพัฒนาครูและผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทการศึกษายุคดิจิทัล

References

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

ขวัญเนตร มูลทองจาด. (2564). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดอุดมรังสี. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จริยา แตงอ่อน. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษากับการสอนของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา* มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ชฎาภรณ์ ไชยยา. (2556). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา* มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.

ณัฏฐกิตต์ วงษ์สามารถ. (2566). การพัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียนโครงสร้างแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงโรมร้อยเอ็ด เขต 2. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต* มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ทวีศักดิ์ สมนอก. (2562). การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา* บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ธัญพิชชา อุ่นรัมย์. (2564). การพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในแบบสอนแนะโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นนทพร พนาตรีสวัสดิ์. (2559). ยุทธศาสตร์การนิเทศภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก. *วารสารการศึกษาออนไลน์,* 12(4), 75–92.

มาริสา ทองคำ (2560). แนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษาของอำเภอสรรคบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาชัยนาท. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต* มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยนาท

พรนภา วัดน้อย. (2564). การนิเทศภายในเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24.*วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา* มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

ภัคภร เลิศชัยวาณิช. (2566). การนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3. *การศึกษาค้นคว้าอิสระ หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

โรงเรียนบ้านแป้นพิทยาคม.(2568) *แผนปฏิบัติราชการ ประจำปีงบประมาณ 2568.* โรงเรียนบ้านแป้นพิทยาคม.สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนส่วนบุญโญปถัมภ์.(2568) *รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self - Assessment Report : SAR) ประจำปีการศึกษา 2568.* โรงเรียนส่วนบุญโญปถัมภ์. ลำพูน ตำบลในเมือง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน. (2567). *ระบบสารสนเทศกลุ่มบริหารงานบุคคล* : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน.

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

The Needs for Developing Innovative Leadership of School Administrators under Khon Kaen Secondary Educational Service Area Office

ณัฏฐนันท์ ฝายจะโป๊ะ Nuthanan Faijapoh
อาคม อึ่งพวง Arkom Eungpuang
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
Northeastern University
6783110017@neu.ac.th

Received 2026/02/12 *Revised* 2026/03/08 *Accepted* 2026/03/17

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น และ 2) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ใช้สูตรคำนวณของ Taro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 357 คน สุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบียนมาตรฐาน และการประเมินความต้องการจำเป็น (PNI modified)

ผลการวิจัยพบว่า

1)สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่าสภาพปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยโดยรวม 3.581 อยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์มีค่าเฉลี่ยโดยรวม 4.281 อยู่ในระดับมาก

2)ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น มีความต้องการจำเป็นโดยรวมเฉลี่ย 0.195 อยู่ในระดับมาก และเรียงลำดับความสำคัญเป็น ดังนี้ 1) ด้านการจัดการความเสี่ยง 2) ด้านการทำงานเป็นทีม 3) ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ 4) ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม และ 5) ด้านการมีวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ : ความต้องการจำเป็น, ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม, ผู้บริหารสถานศึกษา.

Abstract

The purposes of this research were to: (1) examine the current and desired states of innovative leadership among school administrators under Secondary Educational Service Area Office, Khon Kaen, and (2) conduct a needs assessment for the development of innovative leadership among these administrators. The sample consisted of school administrators and teachers working in schools under Secondary Educational Service Area Office, Khon Kaen. The sample size was determined using Taro Yamane's formula at the sampling error level of .05, yielding 357 participants. The samples were selected through stratified random sampling based on school size, including small, medium, large, and extra-large schools. The research instrument was a five-point rating scale questionnaire. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and the Modified Priority Needs Index (PNI Modified).

The findings revealed that:

1) the overall current and desired states of innovative leadership were at a high level, with mean scores of 3.581 and 4.281, respectively.

2) the overall Modified Priority Needs Index (PNI Modified) was 0.195, indicating a high level of needs. The priority needs were ranked as follows: risk management, teamwork, creativity, creating an innovative organizational climate, and visionary leadership for change.

Keywords: Needs Assessment, Innovative Leadership, School Administrators.

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมโลกซึ่งขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เทคโนโลยี และดิจิทัล ระบบการศึกษาไทยจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับเยาวชนในการดำรงชีวิตและแข่งขัน การพัฒนาคุณภาพการศึกษาจึงไม่อาจพึ่งพาเพียงการจัดการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ยังต้องอาศัยบทบาทของผู้นำทางการศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ ทักษะการจัดการ และความสามารถในการนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจุบันนวัตกรรมนับว่ามีความสำคัญต่อการศึกษาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านอย่างรวดเร็ว ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี และนวัตกรรมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของโลกในหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม อันนำไปสู่การปรับตัวเพื่อให้เกิดความสามารถในการแข่งขัน และการปฏิวัติทางดิจิทัลและนวัตกรรมได้สร้างความท้าทายใหม่ให้กับระบบการศึกษา ทั้งนี้เพราะผู้นำคือผู้ที่มีบทบาทในการสนับสนุนและเสริมสร้างให้บุคลากรในองค์การมีความคิดและแนวทางในการสร้างสิ่งใหม่ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์การ (กุลชลี จงเจริญ, 2560 : 18)

ประเทศไทยได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2560-2579) เป็นเป้าหมายพัฒนาประเทศได้ระบุถึง การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และนวัตกรรมแบบพลิกผันที่จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ได้ระบุว่า ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญในการยกระดับการพัฒนาประเทศในทุกมิติไปสู่เป้าหมายการเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วที่ขับเคลื่อนโดยภูมิปัญญาและนวัตกรรม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศอย่างเป็นระบบ โดยจำเป็นต้องมุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติและทุกช่วงวัยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดี เก่ง และมีคุณภาพพร้อมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศอย่างเต็มศักยภาพ (สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561 : 1) ในทางปฏิบัติยังพบปัญหาสำคัญคือ ผู้บริหารสถานศึกษาบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการสร้างนวัตกรรม และยังยึดติดกับรูปแบบการบริหารงานแบบเดิมที่เน้นการสั่งการตามสายงานมากกว่าการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ร่วมกัน นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านการบริหารความเสี่ยง โดยผู้บริหารมักหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงที่มีความเสี่ยงหรือไม่กล้าตัดสินใจในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน ส่งผลให้การปรับตัวของสถานศึกษาเพื่อรองรับเทคโนโลยีดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลงในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นไปอย่างล่าช้าและขาดประสิทธิภาพ (ธีระ รุญเจริญ, 2553 : 28)

การพัฒนานวัตกรรมเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้ทุกองค์การสร้างจุดยืนที่เข้มแข็งเป็นองค์การแห่งนวัตกรรม โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ความอยู่รอด การเจริญเติบโตและการสร้างสมรรถนะแข่งขันอย่างยั่งยืน จึงจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพในการทำให้กิจการดำเนินไปด้วยดี และบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็วอย่างไร้พรมแดน ส่งผลกระทบต่อทุกกิจการไม่เว้นแม้แต่ด้านการจัดการศึกษาที่จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพ จึงจะทำให้การบริหารการศึกษาประสบความสำเร็จเป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ (ธีระ รุญเจริญ, 2553 : 28)

จากกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถาน ศึกษาที่มีต่อครูและบุคลากรในสถานศึกษาเป็นอย่างมากการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสร้างสื่อใหม่ ๆ หรือนวัตกรรมที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานต่างๆ ของสถานศึกษาโดยผู้บริหารและครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาและให้ความใส่ใจในรายละเอียดของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ได้อย่างละเอียดถูกต้องเปิดใจยอมรับแนวคิดใหม่ ๆ กล้าคิดนอกกรอบอย่างสร้างสรรค์รวมทั้งนำแนวคิดเก่ามาพัฒนาต่อยอดเพื่อหาแนวทางใหม่ในการแก้ไขปัญหาหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมตลอดจนการนำนวัตกรรมเหล่านั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา (สุกัญญา แช่มช้อย, 2560 : 8)

ทั้งนี้องค์การที่ขับเคลื่อนด้วยผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม จำเป็นจะต้องมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาและจะมีความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม เนื่องจากเป็นการแก้ไขปัญหา หาทางออกและสร้างความมั่นคงให้แก่องค์การได้อย่างยั่งยืน นวัตกรรมเป็นสิ่งใหม่หรือสิ่งเดิมที่พัฒนาต่อยอดขึ้น นวัตกรรมไม่มีวันจบสิ้น จะมีการพัฒนาอยู่เรื่อย ๆ ต่อยอดจากความคิดสร้างสรรค์ การเป็นนวัตกรรมเป็นการใช้ความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ อย่างบูรณาการ ผู้นำนั้นจะต้องมองอนาคตไปข้างหน้าว่าทิศทางขององค์การจะไปทางไหน จะต้องปรับเปลี่ยนไปตามยุค ตามสมัย การเกิดนวัตกรรมเกิดขึ้นมาจากคน ผู้นำจะต้องเน้นทำให้บุคลากรมีความต้องการที่จะทำงาน เพื่อที่จะพัฒนาต่อยอดให้เกิดนวัตกรรมใหม่ขึ้น ซึ่งผู้นำเชิงนวัตกรรมจะต้องสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากรและให้การสนับสนุนให้คนในองค์การมีแรงจูงใจในการคิดและหาความรู้ เพื่อให้เกิดนวัตกรรมที่จะสามารถผลักดันองค์การ ให้ขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน (อภิรักษ์ บุปผาชื่น, 2563 : 2)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น มีพันธกิจ ดังนี้ 1) ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 2) พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา สนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพครู และยกระดับความสามารถในการจัดการเรียนการสอน 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน 4) พัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ โดยใช้หลักธรรมาภิบาล เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ 5) ส่งเสริมการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการตามบริบทของท้องถิ่น จากพันธกิจของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ว่าด้วยการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นมืออาชีพ มีสมรรถนะด้านภาษา โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมสร้างสรรค์ (สำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น , 2566 : 2)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญที่ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเกิดการพัฒนาการศึกษาที่ยั่งยืน ผู้บริหารสถานศึกษานั้นจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม จึงจะส่งผลให้การดำเนินงานในด้านการบริหารสถานศึกษา เกิดการสร้าง พัฒนา และเป็นแรงผลักดัน เพื่อให้ได้นวัตกรรมหรือสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา สามารถพัฒนาการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพบนฐานของการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรู้ เข้าใจและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงสถานศึกษาให้มีคุณภาพ ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจและต้องการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น เพื่อส่งเสริมให้เกิดการนำแนวคิดใหม่มาใช้ในสถานศึกษานำไปสู่การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

2) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนำผลการศึกษามาวิเคราะห์หาความต้องการจำเป็น ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง 2) ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ 3) ด้านการทำงานเป็นทีม 4) ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม และ 5) ด้านการจัดการความเสี่ยง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้บริหารสถานศึกษา และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ประจำปีการศึกษา 2568 จากสถานศึกษาจำนวน 84 แห่ง ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 187 คน ครูจำนวน 3,167 คน รวมทั้งหมด 3,354 คน (กลุ่มบริหารงานบุคคล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น,10 มิถุนายน 2568)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นจากสถานศึกษา จำนวน 84 แห่ง กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตรของ Taro Yamane (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม 0.05 ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างจำนวน 357 คน จากนั้นสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดสถานศึกษาเป็นฐาน ได้แก่ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น จากการศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายปิด (Close-Ended Questionnaire) และลักษณะปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire)แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามลักษณะเลือกตอบ (Check List) ประกอบด้วย ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีจำนวน 5 ช่องระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยกำหนดน้ำหนักหรือคะแนนออกเป็น 5 ระดับ ตามวิธีการของ ลิเคิร์ท (Likert Scale) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย

ได้กำหนดตัวแปรที่ศึกษา คือ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง 2) ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ 3) ด้านการทำงานเป็นทีม 4) ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม และ 5) ด้านการจัดการความเสี่ยง

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ด้วยระบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS และ Microsoft Excel กำหนดการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) และการวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานนศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ใช้ดัชนีค่าลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น เพื่อระบุความต้องการจำเป็นจากสูตร PNImodified (นงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวานิช, 2542 : 115)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวม

สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่พึงประสงค์			
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. การมีวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง	3.605	0.452	มาก	2	4.294	0.335	มาก	2
2. การมีความคิดสร้างสรรค์	3.577	0.329	มาก	3	4.268	0.245	มาก	4
3. การทำงานเป็นทีม	3.563	0.321	มาก	4	4.254	0.341	มาก	5
4. การสร้างบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม	3.605	0.445	มาก	1	4.298	0.431	มาก	1
5. การจัดการความเสี่ยง	3.557	0.371	มาก	5	4.289	0.360	มาก	3
รวม	**3.581**	**0.383**	**มาก**		**4.281**	**0.319**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม รองลงมา คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง รองลงมา คือ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ และด้านการทำงานเป็นทีม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดการความเสี่ยง

สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม รองลงมา คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง รองลงมา คือ ด้านการจัดการความเสี่ยงและด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการทำงานเป็นทีม

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

ตารางที่ 2 ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวม

สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา	**สภาพปัจจุบัน**			**สภาพที่พึงประสงค์**				
	$\overline{X}$	**S.D.**	**แปลผล**	$\overline{X}$	**S.D.**	**แปลผล**	**PNI modified**	**ลำดับ**
1. การมีวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง	3.605	0.452	มาก	4.294	0.335	มาก	0.191	5
2. การมีความคิดสร้างสรรค์	3.577	0.329	มาก	4.268	0.245	มาก	0.193	3
3. การทำงานเป็นทีม	3.563	0.321	มาก	4.254	0.341	มาก	0.194	2
4. การสร้างบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม	3.605	0.445	มาก	4.298	0.431	มาก	0.192	4
5. การจัดการความเสี่ยง	3.557	0.371	มาก	4.289	0.360	มาก	0.206	1
รวม	**3.581**	**0.383**	**มาก**	**4.281**	**0.319**	**มาก**	**0.195**	

จากตารางที่ 2 ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมพบว่าค่าดัชนี PNI modified ของความต้องการจำเป็นเฉลี่ยเท่ากับ 0.195 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าความจำเป็นในแต่ละด้าน โดยเรียงลำดับความสำคัญเป็น ดังนี้

1)การจัดการความเสี่ยง (PNI modified = 0.206)

2)การทำงานเป็นทีม (PNI modified = 0.194)

3)การมีความคิดสร้างสรรค์ (PNI modified = 0.193)

4)การสร้างบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม (PNI modified = 0.192)

5)การมีวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง (PNI modified = 0.191)

จากผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ด้านการจัดการความเสี่ยง เป็นด้านที่มีความสำคัญเร่งด่วนที่สุดในการพัฒนา เนื่องจากมีค่าดัชนี PNI modified สูงที่สุด (0.206) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสภาพปัจจุบันในการบริหารจัดการความเสี่ยงของผู้บริหารยังปฏิบัติได้น้อยกว่าสภาพที่พึงประสงค์ค่อนข้างมาก รองลงมาคือ ด้านการทำงานเป็นทีม (0.194) และ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ (0.193) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีความต้องการจำเป็นในลำดับท้ายสุดคือ ด้านการมีวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง (0.191)

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกถึงบทบาทในการมีวิสัยทัศน์ในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ผู้บริหารควรสื่อสารวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์และเป้าหมายให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ส่งเสริมให้บุคลากรนำเอาเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ มุ่งเน้นให้มีการทำงานร่วมกัน ยอมรับฟังความเห็นของผู้อื่น เพื่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้สถานศึกษาก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าในบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเปิดโอกาสให้บุคลากรมีอิสระทางความคิดในการวางแผนการทำงาน ทำให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อนำไปสู่การสร้างหรือพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ณิชาภา

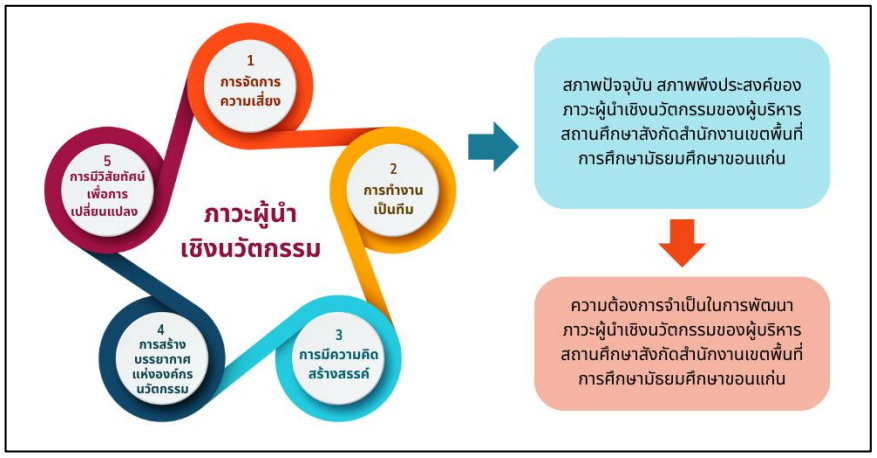
สุนทรไชย (2561: 71) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบริบทของการบริหารสถานศึกษาในปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูงและมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญของการปรับตัวและการนำนวัตกรรมมาใช้เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทิยา ยิ้มรักษา (2565) ที่พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก อันเป็นผลมาจากการที่หน่วยงานต้นสังกัดมีนโยบายส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษามีวิสัยทัศน์ที่ทันสมัยและกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการศึกษาในยุคดิจิทัล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งฟ้า ภิรมย์ญาณ และ ชนมณี ศิลานุกิจ (2566) ที่ศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน เนื่องจากการตื่นตัวต่อนโยบายการศึกษายุคใหม่ที่เร่งรัดให้ผู้บริหารต้องปรับตัวใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน และสอดคล้องกับ กชกร เกษมสุวรรณ (2568:15) ที่พบว่าผู้บริหารสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษามีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นผลมาจากการที่หน่วยงานต้นสังกัดมีการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถนำพาสถานศึกษาผ่านพ้นวิกฤตการเปลี่ยนแปลงได้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวม พบว่า ค่าดัชนี PNI modified ของความต้องการจำเป็นเฉลี่ยเท่ากับ 0.195 โดยเรียงลำดับความสำคัญดังนี้ 1) ด้านการจัดการความเสี่ยง 2) ด้านการทำงานเป็นทีม 3) ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ 4) ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม และ 5) ด้านการมีวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการจัดการความเสี่ยงเป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น สูงเป็นอันดับหนึ่ง ด้านการจัดการความเสี่ย โดยมีความต้องการจำเป็น PNI modified เท่ากับ 0.206 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การเสริมสร้างศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษา จำเป็นต้องพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรมุ่งเน้นการวิเคราะห์สถานการณ์เชิงรุกและการวางแผนเผชิญเหตุที่ยืดหยุ่น เพื่อให้สถานศึกษาสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและวิกฤตการณ์ต่างๆ ได้อย่างทันท่วงที เพื่อสร้างระบบภูมิคุ้มกันให้แก่องค์กร โดยเตรียมความพร้อมทั้งด้านทรัพยากรและบุคลากร ให้สามารถดำเนินงานต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้สภาวะความไม่ซึ่งสอดคล้องกับ ไอรดา ชาลีคาร (2566)

พบว่า โดยภาพรวมมีความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการบริหารความเสี่ยงที่เป็นทักษะสำคัญในยุคที่มีความผันผวนสูง ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้สามารถตัดสินใจภายใต้สถานการณ์วิกฤตได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ วีระศักดิ์ โคตรทา (2567) ที่พบว่า มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาในระดับมาก เนื่องจากครูและบุคลากรคาดหวังให้ผู้บริหารเป็นผู้นำในการสร้างเกราะป้องกันและวางแผนรับมือกับปัญหาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สินีนาฏ ใสแจ่ม (2563) ที่พบว่า สภาพที่ควรจะเป็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งยืนยันได้ว่าการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นวาระสำคัญที่สถานศึกษาต้องเร่งดำเนินการ และสอดคล้องกับแนวคิดของ อาริยา แสงนิล (2567) ที่ศึกษาสภาพการบริหารงานในยุคความปกติใหม่ (New Normal) พบว่า ทักษะที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องการพัฒนาอย่างเร่งด่วนคือความสามารถในการเผชิญและจัดการกับภาวะวิกฤต เพื่อให้สถานศึกษายังคงดำเนินภารกิจต่อไปได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลวรรณ แสนเสนาะ (2567) ที่พบว่า ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาจะเกิดขึ้นได้ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีทักษะในการประเมินความเสี่ยงและกล้าที่จะนำนวัตกรรมมาใช้แก้ปัญหาที่ซับซ้อน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ในด้านการจัดการความเสี่ยงยังมีความห่างกันมาก จึงเป็นประเด็นที่มีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI modified) สูงที่สุด

องค์ความรู้

การวิจัยเรื่อง ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยมีตัวแปร ได้แก่ 1)การจัดการความเสี่ยง 2)การทำงานเป็นทีม 3)การมีความคิดสร้างสรรค์ 4)การสร้างบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม และ5)การมีวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และโดยภาพรวมพบว่าค่าดัชนี PNI modified ของความต้องการจำเป็นเฉลี่ยเท่ากับ 0.195 โดยสามารถสรุปเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

ที่มา : ณัฏฐนันท์ ฝายจะโป๊ะ (2569)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น พบว่า พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และโดยภาพรวมพบว่าค่าดัชนี PNI modified ของความต้องการจำเป็นเฉลี่ยเท่ากับ 0.195 โดยเฉพาะด้านการทำงานเป็นทีมจะมีค่าคะแนนน้อยที่สุดทำให้เห็นว่า ผู้บริหารของสถานศึกษาอาจจำเป็นมีด้านการจัดการความเสี่ยง และการพัฒนาทีมงานให้มีศักยภาพให้มากที่สุด โดยผู้วิจัยสามารถนำเสนอข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ควรจัดจัดทำนโยบายด้านการจัดการความเสี่ยงให้กับสถานศึกษาในสังกัด ผ่านระบบการฝึกอบรม และพัฒนาแผนการจัดการป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดและสามารถสร้างความมั่นใจในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมได้

2) ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ควรส่งเสริมและพัฒนาระบบทีมงานให้มีมาตรฐานในการขับเคลื่อนการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมให้มากขึ้นทั้งในระดับหน่วยงานกลาง และหน่วยงานในสังกัด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นควรส่งเสริมและกำกับติดตามให้สถานศึกษามีการวิเคราะห์ความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ เพื่อลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อคุณภาพการศึกษาและนวัตกรรม โดยกำหนดมาตรการป้องกันและแผนรองรับสถานการณ์วิกฤตต่าง ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจในการดำเนินงาน

2) ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นควรยึดเป็นนโยบายหลักในการขับเคลื่อนสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่นและเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้บุคลากรกล้าคิดและกล้าสร้างสรรค์นวัตกรรมอย่างเต็มศักยภาพ

3) ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นจำเป็นต้องจัดโครงการพัฒนาทีมงานด้านการจัดการความเสี่ยง โดยส่งเสริมให้มีการคิดค้นรูปแบบหรือวิธีการใหม่ๆ มาใช้ในการพยากรณ์และป้องกันปัญหา เพื่อลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นและพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสในการพัฒนาสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการจัดการความเสี่ยง

2) ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมให้เกิดแก่ผู้บริหารสถานศึกษา

3) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้บริหารให้มีคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

References

กุลชลี จงเจริญ. (2561). *เอกสารประกอบการสอน หน่วยที่ 12 ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ชุด วิชา 23728 นวัตกรรมการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

กชกร เกษมสุวรรณ, ทัศตริน วรรณเกตุศิริ และ อรอุษา ปุณยบุรณะ. (2568). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี. *วารสารศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์*, 6(1), 15-28.

กมลวรรณ แสนเสนาะ. (2567). ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 กลุ่ม 2. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*, 25(2), 2293–2302.

กิ่งฟ้า ภิรมย์ญาณ และ ชนมณี ศิลานุกิจ. (2566). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2. *วารสารวิชาการและวิจัยสหวิทยาการ*, 3(6), 447-458.

ณิชาภา สุนทรไชย. (2561). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน จังหวัดกาฬสินธุ์. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

นงลักษณ์ วิรัชชัยและสุวิมล วองวาณิช. (2542). การสังเคราะห์งานวิจัยทางการศึกษาด้วยการวิเคราะห์อภิมานและการวิเคราะห์เนื้อหา. *รายงานวิจัย.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

นันทิยา ยิ้มรักษา. (2565). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 6 (3), 880-891.

วีระศักดิ์ โคตรทา. (2567). ความต้องการจำเป็นในภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูโรงเรียนกฤตศิลป์วิทยา. *วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ*, 3 (4), 687-706

สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 -2580.* กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น. (2566). *ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ปีการศึกษา 2566*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : http://www.kksec.go.th/2566/index13-mis.php. [17 สิงหาคม 2568].

ธีระ รุญเจริญ. (2553). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษาในยุคปฏิรูป การศึกษาเพื่อปฏิรูปรอบ 2 และประเมินกายนอกรลบ 3*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น.* พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น

สุกัญญา แช่มช้อย. (2561). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

ไอรดา ชาลีคาร และ ยุทธศาสตร์ กงเพชร. (2567). ความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7. *วารสารเสฏฐวิทย์ปริทัศน์*, 4 (2), 443-454.

อภิรักษ์ บุปผาชื่น. (2563). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม : การขับเคลื่อนองค์การสู่ความเป็นเลิศ. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 4 (3), 205-216.

อาริยา แสงนิล. (2567). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร. *วารสารมหาจุฬาคชสาร*, 15(1), 226–240.

Taro Yamane. (1973). Statistics: an introductory analysis. New York: New York: Harper. & Row.

รูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก

Academic Leadership Model of School Administrators under the Secondary Educational Service Area Office Prachinburi Nakhon Nayok

กวินนา มั่นหมาย Kavinna Manmai
อธิพงษ์ เพชรสุทธิ์ Atipong Phetsute
นาวิน นิลแสงรัตน์ Navin Nilsaengrat
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
Pathumthani University
kwinna.mm@outlook.co.th

Received 2026/04/05 *Revised* 2026/09/07 *Accepted* 2026/09/30

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา 2) พัฒนารูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และ3) ประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี เชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 148 คน กลุ่มเป้าหมายในการประเมินความเป็นไปได้ ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถามและแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยการสัมภาษณ์ และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน โดยการสนทนากลุ่ม เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก พบว่า มี 5 องค์ประกอบหลัก และ 38 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1)การจัดการด้านหลักสูตร จำนวน 8 องค์ประกอบย่อย 2)การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี

จำนวน 7 องค์ประกอบย่อย3)การจัดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 8 องค์ประกอบย่อย 4)การมีวิสัยทัศน์ จำนวน 8 องค์ประกอบย่อย และ ข้อ 5)การสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากรจำนวน 7 องค์ประกอบย่อยรวมจำนวนข้อย่อยทั้งหมด 38 องค์ประกอบย่อย

2) พัฒนารูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก พบว่า มีความเหมาะสมทั้ง 5 ด้าน โดยผู้เชี่ยวชาญทุกคน มีความเห็นสอดคล้องกันว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก ทั้ง 5 ด้าน

3) ประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก พบว่า ระดับความเป็นไปได้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : รูปแบบภาวะผู้นำ, ภาวะผู้นำทางวิชาการ, ผู้บริหารสถานศึกษา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา.

Abstract

This research aimed to 1) study the components of academic leadership of school administrators, 2) develop an academic leadership model for school administrators, and 3) assess the feasibility of the academic leadership model for school administrators under the Secondary Educational Service Area Office Prachinburi Nakhon Nayok. A mixed-methods design was employed. In the quantitative phase, the population comprised 148 school administrators, and the target group for the feasibility assessment consisted of 30 heads of learning area departments selected by purposive sampling; the instruments were a questionnaire and a feasibility assessment form, and the data were analysed using means and standard deviations. In the qualitative phase, the key informants were 5 experts who were interviewed and 10 specialists who took part in a focus group discussion; the instruments were an interview form and a focus group discussion guide, and the data were analysed by content analysis.

The research findings were as follows:

1) The academic leadership of school administrators under the Secondary Educational Service Area Office Prachinburi Nakhon Nayok comprised 5 main components

with 38 sub-components, namely: 1) curriculum management (8 sub-components), 2) innovation and technology development (7 sub-components), 3) learning process management (8 sub-components), 4) visionary leadership (8 sub-components), and 5) motivating personnel (7 sub-components).

2) The developed academic leadership model for school administrators under the Secondary Educational Service Area Office Prachinburi Nakhon Nayok was appropriate in all 5 components. All experts agreed that the 5 components, comprising 38 sub-components, were appropriate and accurate.

3) The feasibility of the academic leadership model for school administrators under the Secondary Educational Service Area Office Prachinburi Nakhon Nayok was at the highest level overall. Considering each component, innovation and technology development had the highest mean, followed by visionary leadership, curriculum management, motivating personnel, and learning process management, respectively.

Keywords: Leadership model, Academic leadership, School administrators, Secondary Educational Service Area Office.

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลให้สถานการณ์โลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วกลายเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศในอนาคตจึงจำเป็นต้องสร้างให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนมีการพึ่งพาตนเองเพิ่มมากขึ้นมีการเสริมสร้างความมั่นคงให้กับทุนทางสังคมเศรษฐกิจทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีการใช้การวิจัยและพัฒนาเพื่อนำไปสู่ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้บนพื้นฐานการสร้างนวัตกรรมและบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการปรับตัวรู้เท่าทันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จากสภาพการณ์ดังกล่าวจะเห็นว่าการก้าวเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่12(พ.ศ. 2560 – 2564)ประเทศไทยจึงมีการเปลี่ยนแปลงสิ่งสำคัญหลายบริบททั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดในการพัฒนามีการกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อมุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” เพื่อสร้างความมั่นคงและความอยู่รอดโดยการน้อมนำ “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาประยุกต์ใช้บูรณาการทางด้านการศึกษาการจัดทำแผนพัฒนาและสร้างเครือข่ายขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติเช่น บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปี ซึ่งรัฐจะต้องบริหารจัดการให้อย่างทั่วถึงมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

และดำเนินการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับทุกรูปแบบทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา,2559:11-13)

การพัฒนาประเทศ ให้ยั่งยืนและการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศในอนาคต จึงเป็นเป้าหมายที่สำคัญที่ จะนำไปสู่การวางรากฐานของการขับเคลื่อนด้านการศึกษาในประเทศต่อไป โดยในประเทศไทยได้ใช้แนวทางการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนและการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศในอนาคตนี้ เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ได้ให้ความสำคัญกับศักยภาพและคุณภาพ ของทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ เนื่องจาก ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญในการยกระดับการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ไปสู่เป้าหมายการเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วมีขีดความสามารถในการแข่งขันกับนานาประเทศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก
2. เพื่อพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก
3. เพื่อประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก 2) พัฒนารูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก และ 3) ประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่ององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก

2) สนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน เพื่อหาความเหมาะสมและความถูกต้ององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

3) หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ประเมินแบบสอบถามจำนวน 30 คนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการ แนวคิด และทฤษฎีองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบ และการพัฒนารูปแบบ เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารงานวิจัยและรายงานที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษารายงานกรณีตัวอย่าง (ศึกษาสภาพจริง) จากรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษาที่ผ่านการประเมินคุณภาพภายนอก 2) สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้และประสบการณ์ในเรื่ององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยพิจารณาจากผู้มีคุณสมบัติ ดังนี้ มีวุฒิขั้นต่ำปริญญาเอก เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่อง องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นนักวิชาการและเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแก่บุคคลโดยทั่วไป

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด เพื่อเจาะลึกข้อมูลในรายละเอียดขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในแต่ละด้านมีการสังเกต การบันทึกเสียงและการจดบันทึก 3) ผู้วิจัยนำข้อมูลองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มาทำการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการร่างองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา 4) สร้างองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้วิจัยนำแนวทางของการสร้างองค์ประกอบ มาร่างเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (CVI : Content Validity Index) โดยกำหนดเกณฑ์ระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความแต่

ละข้อโดยใช้ ไม่ต่ำกว่า 0.80 เกณฑ์ การพิจารณาโดยใช้ของเสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์(2552: 217 อ้างถึงใน Waltz & Bausell, 1981) ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน 4 ระดับ ดังนี้คะแนน 1 หมายถึง ข้อคำถามไม่เกี่ยวข้องกับตัวแปรองค์ประกอบ คะแนน 2 หมายถึง ข้อคำถามประเมินไม่ได้ว่าเกี่ยวข้องกับตัวแปรองค์ประกอบ คะแนน 3 หมายถึง ข้อคำถามเกี่ยวข้องกับตัวแปรองค์ประกอบคะแนน 4 หมายถึง ข้อคำถามเกี่ยวข้องอย่างชัดเจนกับตัวแปรองค์ประกอบ ผู้วิจัยนำกลับมาวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (CVI: Content Validity Index) พบว่ามีค่า CVI ตั้งแต่ 0.80-1.00 ผู้วิจัยได้คัดเลือกข้อที่มีค่า CVI ตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไปเพื่อนำไปสร้างประเด็นการสนทนากลุ่มในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก ดังนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (CVI : Content Validity Index) ของแบบสอบถามมาปรับปรุงคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เฉพาะข้อที่มีค่า CVI ตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป และนำมาสรุปเป็นประเด็นสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน เพื่อหาความเหมาะสมและความถูกต้องขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการเลือกผู้เชี่ยวชาญโดยพิจารณา ผู้ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้ มีวุฒิการศึกษาขั้นต่ำปริญญาเอก เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา เป็นนักวิชาการ ผู้อำนวยการหรือเคยปฏิบัติงานในสถานศึกษา เป็นอาจารย์ผู้สอนวิชาการบริหารการศึกษา ผู้วิจัยกำหนดวันเวลาและสถานที่อย่างชัดเจนและในการดำเนินการสนทนากลุ่มได้มีการบันทึกเสียง และจดบันทึกประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะอย่างครบถ้วน สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปเป็นความเรียงเชิงพรรณนา

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก ในขั้นตอนนี้เป็นการจัดประชุมหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 30 คน เพื่อประเมินความเป็นไปได้ขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมายเป็นหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก จำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก เป็นแบบมาตรส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ผู้วิจัยดำเนินการจัดประชุมผู้เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก โดยให้ผู้เกี่ยวข้องเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก นอกจากนี้ผู้วิจัยนำแบบสอบถามให้ผู้เข้าร่วมประชุมตอบ และผู้วิจัยเก็บรวบรวมด้วยตนเอง โดยแจกแบบสอบถามไปจำนวน 30 ฉบับ สามารถเก็บได้ 30 ฉบับ คิดเป็นร้อยละร้อย การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดย มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556 : 146) ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50 - 5.00 หมายถึง มีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 - 4.49 หมายถึง มีความเป็นไปได้ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 - 3.49 หมายถึง มีความเป็นไปได้ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 - 2.49 หมายถึง มีความเป็นไปได้ในระดับน้อย และค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 1.49 หมายถึง มีความเป็นไปได้ในระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในการประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป และค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

2. การวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของร่างรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก โดยใช้วิธีวิเคราะห์หาค่า ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเป็นรายข้อ (CVI : Content Validity Index)

3. การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก ด้วยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก พบว่า ร่างภาวะผู้นำทางวิชาการ

ของผู้บริหารสถานศึกษา องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก มีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ และองค์ประกอบย่อย 38 องค์ประกอบ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1) ด้านการจัดการด้านหลักสูตร จำนวน 8 องค์ประกอบย่อย 2) ด้านการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี จำนวน 7 องค์ประกอบย่อย3) ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 8 องค์ประกอบย่อย 4) ด้านการมีวิสัยทัศน์ จำนวน 8 องค์ประกอบย่อย และ ข้อ 5) ด้านการสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากรจำนวน 7 องค์ประกอบย่อยรวมจำนวนข้อย่อยทั้งหมด 38 องค์ประกอบย่อย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 พัฒนารูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก พบว่า มีความเหมาะสมทั้ง 5 ด้าน โดยผู้เชี่ยวชาญทุกคน มีความเห็นสอดคล้องกันว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก ทั้ง 5 ด้านได้แก่ 1) ด้านการจัดการด้านหลักสูตร 2) ด้านการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี 3) ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ 4) ด้านการมีวิสัยทัศน์ และ ข้อ 5) ด้านการสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากรจำนวน รวมจำนวน 38 ข้อ นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญ มีข้อเสนอแนะในการพัฒนาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ดังนี้ ปรับภาษาโดยใช้คำให้คงที่ ตรวจสอบการเว้นวรรค และช่องไฟ ตรวจสอบนิยามปฏิบัติการให้ตรงกับร่างรูปแบบในแต่ละด้านในกรณีที่เนื้อหาสาระที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิปรับภาษาให้กระชับและเข้าใจง่าย หลอมรวมข้อความที่ใกล้เคียงกัน จัดลำดับเหตุการณ์ในแต่ละข้อให้ชัดเจนตามลำดับ เพิ่มข้อความให้ชัดเจนตรงกับความหมายของนิยามปฏิบัติการ และเพิ่มแนวคิดใหม่ ๆ เช่น เทคนิคการบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นต้น

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ระดับความเป็นไปได้ขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก สูงสุดคือ ด้านการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี (ค่าเฉลี่ย 4.90) รองลงมาได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์ (ค่าเฉลี่ย 4.89) ด้านการจัดการด้านหลักสูตร (ค่าเฉลี่ย 4.88) และด้านการสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากร (ค่าเฉลี่ย 4.85) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.84) โดยทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ดังตารางนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับความเป็นไปได้ ของ องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก โดยรวมแต่ละด้าน

องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1.ด้านการจัดการด้านหลักสูตร	4.88	0.59	มากที่สุด	**3**
2.ด้านการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี	4.90	0.56	มากที่สุด	1
3.ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้	4.84	0.53	มากที่สุด	5
4.ด้านการมีวิสัยทัศน์	4.89	0.58	มากที่สุด	2
5.ด้านการสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากร	4.85	0.53	มากที่สุด	4
รวม	**4.85**	**0.60**	**มากที่สุด**	

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสานวิธี (Mixed Methods) สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก พบว่า มีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการจัดการด้านหลักสูตร ด้านการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านการมีวิสัยทัศน์ และด้านการสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากรที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นภาวะผู้นำยุคใหม่ซึ่งจะต้องมีความเป็นผู้นำทางวิชาการ ที่เข้มแข็งเพื่อปฏิบัติการบริหารโรงเรียนไปสู่ความมีประสิทธิภาพโดยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับครูและนักเรียนให้เข้มแข็ง ส่งเสริมให้ การบริหารสถานศึกษาและการบริหารงานวิชาการประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะภาวะผู้นำทางวิชาการมีอิทธิพลโดยตรงต่อครูและบุคลากร เพื่อส่งเสริมดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนมีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายสอดคล้องกับแนวคิดของกนกอร สมปราชญ์ (2560) ได้สรุปผลการวิจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีการปฏิบัติการ เช่น มีวิสัยทัศน์ร่วม และมุ่งเน้นเรื่องการเรียนรู้ของทุกคน ค้นหาปัจจัย สร้างและพัฒนาสัมพันธภาพกับบุคคลทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน คิดหาวิธีการ 5. ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของนิตยา วงษ์กันยา (2560) ได้สรุปผลการวิจัยการพัฒนาตัวบ่งชี้

ภาวะผู้นำ ทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า มีองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย ประกอบด้วย 4 ประกอบหลัก และ 13 ประกอบย่อย เช่น การวางแผนวิชาการ การจัดหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนรู้และการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล เป็นต้น สอดคล้องกับ แนวคิดของวิเชียร ทองคลี่ (2560) พบว่า มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ที่ทันสมัย 2) การจัดการหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 3) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และบำรุงขวัญและสร้างแรงจูงใจ 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการทำงาน และ 5) การพัฒนากระบวนการและองค์กรแห่งการเรียนรู้สอดคล้องกับ แนวคิดของ อัศนีย์ สุกิจใจ (2560) พบว่า มีองค์ประกอบ 7 ด้าน คือ 1) ด้านบริหารจัดการหลักสูตร 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ 4) ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 5) ด้านการวัดประเมินผล 6) ด้านการนิเทศการศึกษา และ 7) ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน สอดคล้องกับผลวิจัยของดวงกมล เปียทอง (2557) พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารประกอบด้วย การบริหารหลักสูตรและการสอน การพัฒนาครู การสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมการเรียนรู้ การสร้างสัมพันธภาพของผู้นำ และการพัฒนานักเรียน สอดคล้องกับผลวิจัยของธวัชชัย ไพใหล (2555) พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการที่เหมาะสมของนักบริหารการศึกษาประกอบด้วย ทักษะการจัดการเรียนรู้แบบต่าง ๆ ริเริ่มและส่งเสริมสนับสนุนให้ครูใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ ส่งเสริมให้จัดการเรียนที่ยึดนักเรียนเป็นสำคัญ สนับสนุนและส่งเสริมนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้จัดการเรียนรู้ และนิเทศกำกับให้การเรียนรู้เป็นไปตามแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ สอดคล้องกับผลวิจัยของไกศิษฏ์ เปลรินทร์ (2552) พบว่า 1) ได้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 60 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลักการกำหนดวิสัยทัศน์เป้าหมายและพันธกิจการเรียนรู้ องค์ประกอบหลักการบริหารจัดการหลักสูตรและการสอน องค์ประกอบหลักการพัฒนานักเรียน องค์ประกอบหลักการพัฒนาครู องค์ประกอบหลักการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 พัฒนารูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก พบว่า มีความเหมาะสมทั้ง 5 ด้าน โดยผู้เชี่ยวชาญทุกคน มีความเห็นสอดคล้องกันว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก ทั้ง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการจัดการด้านหลักสูตร ด้านการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากร ซึ่งมีจำนวน

องค์ประกอบย่อย จำนวน 38 องค์ประกอบย่อย ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก โดยศึกษาเอกสารงานวิจัยและรายงานที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการ จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ศึกษามาวิเคราะห์เป็นแนวทางในการสร้างองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร มีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่ององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการ ตลอดจนมีการสังเคราะห์เรียบเรียงในการจัดทำร่างรูปแบบองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ประภัสสร บุญบำเรอและคณะ (2560) พบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหาร โรงเรียนเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมและถูกต้อง อีกทั้งผลการวิจัยยังสอดคล้องกับราม เรือนทองดี (2564) พบว่า รูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยาผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมและถูกต้อง

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 การประเมินความเป็นไปได้ขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก พบว่า ระดับความเป็นไปได้ขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะได้ดำเนินการสร้างรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการ โดยผู้วิจัยนำแนวทางของการสร้างรูปแบบมาร่างเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี รองลงมาได้แก่ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการจัดการด้านหลักสูตร ด้านการสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากรและด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ หลังจากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (CVI : Content Validity Index) สอดคล้องกับผลงานวิจัยของหนึ่งฤทัย เพ็งบุญและคณะ (2563) พบว่าการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน อีกทั้งผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดของยืน ภู่วรวรรณ และสมชาย นำประเสริฐชัย (2546) สรุปความสำคัญของนวัตกรรมและเทคโนโลยีไว้ ช่วยในการจัดระบบข่าวสารจำนวนมหาศาลของแต่ละวัน ช่วยในการเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพมากขึ้น *ด้านการจัดการด้านการจัด*

กระบวนการเรียนรู้ พบว่า ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา แขมมณี (2547) สรุปว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมความสนใจและความถนัดของนักเรียนนักเรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการเรียนรู้ นักเรียนได้รับประสบการณ์จริงจากการฝึกการปฏิบัติ นักเรียนได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่ดีสอดคล้องกับข้อสรุปของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2540) สรุปว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และยังช่วยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ *ด้านการจัดการด้านการมีวิสัยทัศน์*พบว่า ระดับ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้

การวิจัยเรื่องรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก สามารถสร้างองค์ประกอบตามตารางดังนี้

	1) องค์ประกอบด้านการจัดการด้านหลักสูตร
1	ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของสภาพสังคม
2	ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน
3	ผู้บริหารสถานศึกษาประสานการใช้หลักสูตรโดยมีการบูรณาการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลงในหลักสูตร
4	ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างหลักสูตรเสริมเพื่อเพิ่มพูนการเรียนรู้ของนักเรียน
5	ผู้บริหารสถานศึกษาเพิ่มพูนคุณภาพการใช้หลักสูตรด้วยการวิจัยและพัฒนา
6	ผู้บริหารสถานศึกษาจัดทำระเบียบการวัดและประเมินผลในการพัฒนาหลักสูตรอย่างเหมาะสม
7	ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
8	ผู้บริหารสถานศึกษาประสานการใช้หลักสูตร และการนิเทศ ติดตามการประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง
	2) องค์ประกอบด้านการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี
1	ผู้บริหารสถานศึกษาวางแผนจัดหานวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อนำมาใช้ในสถานศึกษาอย่างพอเพียง
2	ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาทักษะการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง
3	ผู้บริหารสถานศึกษาคิดค้นนวัตกรรมทางการบริหารและนำมาใช้ในการบริหารเพื่อให้เกิด ประสิทธิภาพ
4	ผู้บริหารสถานศึกษาใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการสืบค้นข้อมูลต่าง ๆในการบริหารจัดการ
5	ผู้บริหารสถานศึกษาประยุกต์และบูรณาการการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการบริหารและการ เรียนรู้
6	ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาการผลิต นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

7	ผู้บริหารสถานศึกษากำกับและติดตามการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดการใช้งานที่คุ้มค่า
	3) องค์ประกอบด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้
1	ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ
2	ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับพัฒนาการของนักเรียน
3	ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
4	ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูจัดประสบการณ์ให้นักเรียนโดยเน้นการฝึกปฏิบัติและเรียนรู้จากประสบการณ์
5	ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น
6	ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้โดยส่งเสริมให้นักเรียนมีความสุขในการเรียนรู้
7	ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้โดยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์
8	ผู้บริหารสถานศึกษาอำนวยความสะดวกให้แก่นักเรียนในการเรียนรู้และการติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง
	4) องค์ประกอบด้านการมีวิสัยทัศน์
1	ผู้บริหารสถานศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์สภาพการณ์ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน
2	ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดทิศทางและเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างชัดเจน
3	ผู้บริหารสถานศึกษากระตุ้นบุคลากรให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และคิดนอกกรอบในการทำงาน
4	ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างบรรยากาศเพื่อสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง
5	ผู้บริหารสถานศึกษาเชื่อมโยงวิสัยทัศน์ไปสู่ เป้าหมาย พันธกิจ และแผนงาน
6	ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา
7	ผู้บริหารสถานศึกษาสื่อสารวิสัยทัศน์และกระจายวิสัยทัศน์ไปสู่บุคลากรอย่างทั่วถึง
8	ผู้บริหารสถานศึกษากระตุ้นให้บุคลากรปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นจริง
	5) องค์ประกอบด้านการสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากร
1	ผู้บริหารสถานศึกษาวิเคราะห์ความต้องการของบุคลากร เพื่อค้นหาวิธีการสร้างแรงจูงใจอย่าง เหมาะสม
2	ผู้บริหารสถานศึกษาเลือกวิธีการใช้แรงจูงใจให้สอดคล้องกับบุคลากร
3	ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความรักและความผูกพันในงานแก่บุคลากร
4	ผู้บริหารสถานศึกษากระตุ้นให้บุคลากรทำงานเต็มความสามารถ โดยใช้แรงจูงใจอย่างหลากหลาย
5	ผู้บริหารสถานศึกษาใช้แรงจูงใจเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคลากร
6	ผู้บริหารสถานศึกษาค้นหาเทคนิคการสร้างแรงจูงใจ เพื่อนำมาใช้กับบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7	ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างบรรยากาศแห่งความเชื่อมั่นและไว้วางใจเพื่อให้บุคลากรทำงานด้วยความสุขและความเต็มใจ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก มากำหนดเป็นประเด็นสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน เพื่อหาความเหมาะสมและความถูกต้องขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า มีความเหมาะสมทุกด้าน ผู้เชี่ยวชาญทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 38 ข้อ นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญ มีข้อเสนอแนะในการพัฒนาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นโดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายกควรนำองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายกไปใช้ในการวางแผนพัฒนาฝึกอบรมให้กับผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำทางวิชาการต่อไป

2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายกควรส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรในสังกัดเข้ารับการอบรมหรือศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสังกัดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายกต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรอำนวยความสะดวกให้แก่นักเรียนในการเรียนรู้ และส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ พร้อมทั้งมีการกำกับติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรวิเคราะห์ความต้องการของบุคลากรรวมทั้งค้นหาเลือกสรรแรงจูงใจที่สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละบุคคล และควรสร้างบรรยากาศให้บุคลากรมีความเชื่อมั่น และไว้วางใจซึ่งกันและกัน

3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการส่งเสริมการจัดการด้านหลักสูตร โดยเพิ่มพูนคุณภาพการใช้หลักสูตรด้วยการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการวิจัยตลอดจนคัดเลือกบุคลากรที่มีผลงานวิจัยดีเด่นเพื่อรับรางวัล

4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาให้ชัดเจนเปิดโอกาสให้บุคลากรร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ และหลอมรวมวิสัยทัศน์ลงสู่เป้าหมาย พันธกิจ แผนงานของโรงเรียน

5)ผู้บริหารสถานศึกษาควรประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรมทางการบริหารและนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ พร้อมกับกระตุ้นให้บุคลากรตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้เกิดคุณภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในหน่วยงานอื่น อาทิ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนหรือองค์การบริหารส่วนจังหวัด

2) ควรมีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำทางวิชาการในหน่วยงานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี นครนายก รวมทั้งหน่วยงานอื่นๆ อาทิ คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือองค์การบริหารส่วนจังหวัด

3) ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการในรูปแบบงานวิจัยอื่นๆ อาทิ การหาปัจจัยเชิงสาเหตุหรือการศึกษาเป็นรายกรณี

References

ไกศิษฏ์ เปลรินทร์ (2552). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

กนกอร สมปราชญ์. (2560). *ภาวะผู้นำและภาวะผู้นำการเรียนรู้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น : คลังนานาวิทยา.

ดวงกมล เปียทอง.(2557). รูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคตะวันออก. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษาและผู้นำการเปลี่ยนแปลง.* มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย.

ทิศนา แขมมณี. (2547). *ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์.

ธวัชชัย ไพใหล. (2555).รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับนักวิชาการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

นิตยา วงษ์กันยา. (2560). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์,* 6(2), 359-369.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น.* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

ประภัสสร บุญบำเรอ และคณะ. (2560). *การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหารโรงเรียนเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.* ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ยืน ภู่วรวรรณ และสมชาย นำประเสริฐชัย. (2546). *ไอซีทีเพื่อการศึกษาไทย.* กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น.

ราม เรือนทองดี. (2564). รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของครูที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิเชียร ทองคลี่. (2560). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 13(3), 239-248

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2540). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา.* นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). *รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง.* กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค.

หนึ่งฤทัย เพ็งบุญ และคณะ. (2563). *การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2*. ชุมพร: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2.

อัศนีย์ สุกิจใจ. (2560). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิชาการตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ในจังหวัดนครสวรรค์. *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

The Development of a Curriculum to Promote Creative Mathematical Problem Solving Using a Context-Based Approach Combined with Reverse Brainstorming Technique for Grade 6 Students

กิตติศักดิ์ ยศวงค์ Kittisak Yoswong
ปริญญภาษ สีทอง Parinyapast Seethong
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
Lampang Rajabhat University
kittisakyotwong@gmail.com

Received 2026/01/18 *Revised* 2026/09/04 *Accepted* 2026/03/10

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และ 2) ศึกษาผลการใช้หลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น แบบแผนที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้คือแบบกลุ่มเดียว ทดสอบหลังเรียน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหลวงใต้ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 14 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มกลุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ หลักสูตร คู่มือการใช้หลักสูตร แบบทดสอบวัดการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ การทดสอบค่าทีแบบกลุ่มเดียว

ผลการวิจัยพบว่า

1) หลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สร้างโดยใช้

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของทาบา มีองค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเป็นมาและความสำคัญของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) เนื้อหาสาระ ประกอบด้วย 4 หน่วย ได้แก่ หน่วยที่ 1 ไขปริศนาเงินกลางตลาด หน่วยที่ 2 วางแผนฉลาดเอาตัวรอดหน่วยที่ 3 พิชิตยอดสร้างกลยุทธ์ และหน่วยที่ 4 สัประยุทธ์ คณิตคิดไว 4) กิจกรรมการเรียนการสอน 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผล ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2) นักเรียนที่เข้าร่วมหลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับ มีคะแนนเฉลี่ยการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : การพัฒนาหลักสูตร, การแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์, การจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน, เทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับ.

Abstract

This research aimed to 1) develop and examine the quality of a curriculum for enhancing creative mathematical problem-solving using context-based learning combined with reverse brainstorming techniques for 14 students in Grade 6 and 2) investigate the effects of implementing the curriculum for enhancing creative mathematical problem-solving using context-based learning combined with reverse brainstorming techniques for Grade 6 studkidkidents. This was a pre-experimental research study. The experimental design employed was a one-group posttest-only design. The sample consisted of 14 students in Grade 6 from Ban Luang Tai School in the second semester of the 2025 academic year, selected through cluster random sampling. The research instruments included the curriculum, curriculum implementation manual, and a creative mathematical problem-solving assessment test. Data were analyzed using percentages, means, standard deviations, and One Sample t-test

The research results revealed that:

1) The curriculum for enhancing creative mathematical problem-solving using context-based learning combined with reverse brainstorming techniques for Grade 6 students comprised six components: 1) Background and Significance, 2) Curriculum Objectives, 3) Content consisting of four units: Unit 1 "Solving Money Market Puzzles," Unit 2 "Smart Planning for Survival," Unit 3 "Conquering Heights and Creating Strategies," and Unit 4 "Strategic Mathematics Quick Thinking," 4) Teaching and Learning Activities, 5) Media and Learning Resources, and 6). Measurement and Evaluation The overall mean level of appropriateness of the curriculum and its implementation manual was at the highest level.

2) Students who participated in the curriculum for enhancing creative mathematical problem-solving using context-based learning combined with reverse brainstorming techniques achieved a mean score in creative mathematical problem solving after instruction that was significantly higher than the 70 percent criterion at the .05 level of statistical significance.

Keywords: The curriculum development, Creative Mathematical Problem-Solving, Context-Based Learning, Reverse Brainstorming Technique

บทนำ

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยเผชิญปัญหาคุณภาพการศึกษาคณิตศาสตร์อย่างต่อเนื่อง ผลประเมิน PISA 2022 (สสวท, 2566) พบว่านักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ย 394 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD ที่ 472 คะแนน จัดอยู่ในอันดับที่ 60 จาก 81 ประเทศ นอกจากนี้ ผลสอบ O-NET ปีการศึกษา 2567 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยเพียง 29.21 คะแนน ส่วนโรงเรียนบ้านหลวงใต้มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 32.59 คะแนน ซึ่งแม้จะสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศแต่ยังถือว่าน้อย สภาพนี้เกิดจากนักเรียนมีปัญหาในการประยุกต์ใช้แนวคิดที่มีอยู่เพื่อสร้างแนวทางแก้ไขปัญหาที่แปลกใหม่เมื่อพบกับปัญหาที่มีความยืดหยุ่นสูง

การแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการที่ผสมผสานความรู้และจินตนาการเพื่อหาทางออกที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ โดย ทอแรนซ์ (Torrance, 1974) ได้

กำหนดองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ไว้ 4 ประการ ได้แก่ ความคิดคล่องแคล่ว ยืดหยุ่น ริเริ่ม และละเอียดลออ การนำแนวคิดเหล่านี้มาประยุกต์ใช้จะช่วยให้ผู้เรียนหาวิธีแก้ปัญหาได้หลากหลาย

หลักสูตรเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนทั้งด้านความรู้และเจตคติ การจัดทำหลักสูตรตามแนวคิดของทาบา (Taba, 1962) อย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ยกร่าง ทดลองใช้ และประเมินผล เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคคลและสภาพสังคม หลักสูตรคณิตศาสตร์ในปัจจุบันควรได้รับการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ มีความหมายต่อชีวิตผู้เรียน ยืดหยุ่น และเกิดจากความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย เพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีคุณภาพ

การจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้บริบทเป็นฐาน เป็นแนวทางที่นำสถานการณ์จริงและวัฒนธรรมมาเป็นจุดเริ่มต้น ตามแนวคิดของกิลเบิร์ต (Gilbert, 2006) อย่างไรก็ตาม การใช้โจทย์บริบทมีข้อควรระวัง หากเป็นเพียงการนำสถานการณ์มาครอบตัวเลขโดยที่นักเรียนเข้าไม่ถึงบริบทนั้นจริง ผู้เรียนจะมุ่งเน้นเพียงการคำนวณตามสูตรเพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้อง โดยขาดทักษะการให้เหตุผลเชิงลึก ซึ่งปิดกั้นโอกาสในการคิดนอกกรอบ การระดมสมองแบบย้อนกลับ เป็นเทคนิคที่เริ่มต้นจากเป้าหมายแล้วคิดย้อนกลับไปหาวิธีการ ช่วยลดความกลัวในการทำผิดและขจัดอุปสรรคทางความคิด เดวิส (Davis, 2004) เมื่อนำมาใช้กับคณิตศาสตร์จะช่วยให้นักเรียนมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลกับคำตอบได้ชัดเจนขึ้น เข้าใจโครงสร้างของปัญหา และสามารถสร้างแนวทางแก้ไขที่แปลกใหม่

การบูรณาการระหว่างบริบทไทยกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับ จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านสถานการณ์ที่มีความหมาย พร้อมพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ต่ออนาคต คาดว่าหลักสูตรนี้จะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาคณิตศาสตร์ไทยให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล จากสภาพปัญหาดังกล่าว การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนที่ขาดการเชื่อมโยงกับชีวิตจริงและขาดความหลากหลายในกระบวนการคิด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2) เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น (Pre-Experimental Design) แบบแผนที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ คือแบบกลุ่มเดียวทดสอบหลัง One Group Posttest Only Design

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

1.ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนที่สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1 จำนวน 102 แห่ง

2.กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหลวงใต้ อำเภองาว จังหวัดลำปาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 14 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

เครื่องมือการวิจัย/การสร้างและการตรวจสอบ

1) เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนา

1.1 หลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.2 คู่มือการใช้หลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของทาบา ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1. การวินิจฉัยความต้องการของผู้เรียน 2. กำหนดวัตถุประสงค์ 3. การเลือกเนื้อหา 4. การจัดองค์ประกอบของเนื้อหา 5. การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ 6. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และ 7. การวินิจฉัยสิ่งที่ประเมิน

2) ร่างหลักสูตรฯ ตามหลักสูตรมีองค์ประกอบทั้งหมด 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเป็นมาและความสำคัญของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) เนื้อหาสาระ 4) กิจกรรมการเรียนการสอน 5) การวัดและประเมินผล และ 6) สื่อและแหล่งเรียนรู้

3) นำเสนอร่างหลักสูตร ฯ เพื่อรับการตรวจความเหมาะสมของหลักสูตร ฯ จากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

4) แก้ไข ปรับปรุงร่างหลักสูตรตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

5) จัดทำคู่มือการใช้หลักสูตร ฯ โดยมีองค์ประกอบ ได้แก่ ความเป็นมาและความสำคัญของหลักสูตร คำแนะนำการใช้หลักสูตรฯ กำหนดการของหลักสูตร ฯ บทบาทของครูผู้สอน วิธีการวัดและประเมินผล และ แผนการจัดการเรียนรู้

6) นำหลักสูตร ฯ และคู่มือการใช้หลักสูตร ฯ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของหลักสูตร ฯ และเอกสารประกอบหลักสูตร ฯ

7) ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสม โดยใช้แบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และพิจารณาเกณฑ์ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป โดยผลการตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร ฯ ได้ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.20 – 4.60

8) นำหลักสูตร ฯ และคู่มือการใช้หลักสูตร ฯ ที่ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญมาทำการแก้ไข ปรับปรุง ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วจัดพิมพ์ จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลงาว (ภาณุนิยม) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 28 คน พบว่ากลุ่มทดลองมีการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่าหลักสูตรมีความเป็นไปได้ที่จะนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

9) แก้ไข ปรับปรุง และจัดพิมพ์หลักสูตร ฯ และคู่มือการใช้หลักสูตร ฯ ให้เป็นรูปเล่ม หลังจากนั้นจะนำไปใช้จริงกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหลวงใต้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 14 คน ต่อไป

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบทดสอบวัดการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1) วิเคราะห์จุดประสงค์ของการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากหน่วยการเรียนรู้ ตามหลักสูตร ฯ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

2) กำหนดพฤติกรรมย่อย และจุดประสงค์การเรียนรู้จากตัวชี้วัดเพื่อกำหนดคุณลักษณะและสัดส่วนน้ำหนักความสำคัญ เพื่อคำนวณจำนวนข้อสอบที่ต้องการจริงในแต่ละตัวชี้วัด

3) สร้างแบบทดสอบวัดการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นรูปแบบอัตนัยเขียนตอบ จำนวน 10 ข้อ เพื่อที่จะใช้จริงจำนวน 5 ข้อ คะแนนเต็ม 100 คะแนน ที่ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาตามหน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรเสริมสร้างการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

4) นำแบบทดสอบพร้อมแบบประเมินความสอดคล้องระหว่างแบบทดสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการวัดแลประเมินผล และด้านการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ จำนวน 5 ท่าน ประเมินความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์การเรียนรู้กับแบบทดสอบแต่ละข้อ โดยใช้สูตร (IOC) สำหรับเกณฑ์การคัดเลือกแบบทดสอบต้องมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ผู้วิจัยจะเก็บไว้ดำเนินการต่อในขั้นต่อไป

5) แก้ไข ปรับปรุงแบบทดสอบตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและคัดเลือกแบบทดสอบวัดการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ จำนวน 5 ข้อ

6) นำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลงาว (ภาณุนิยม) จำนวน 28 คน ซึ่งเป็นนักเรียนที่ผ่านการเรียนเนื้อหาเกี่ยวกับการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ตามหลักสูตร ฯ มาแล้ว

7) การตรวจให้คะแนนแบบทดสอบ โดยใช้เกณฑ์การตรวจให้คะแนนแบบรูบริกส์

8) คำนวณหาค่าความยากง่ายของแบบทดสอบเป็นรายข้อ และค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบเป็นรายข้อ โดยค่าความยากง่ายของแบบทดสอบวัดการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์มีค่าระหว่าง 0.65 – 0.68 และค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบวัดการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ มีค่าระหว่าง 0.48 – 0.51

9) คัดเลือกแบบทดสอบที่มีค่าความยากและมีค่าอำนาจจำแนกผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จำนวน 5 ข้อ

10) นำคะแนนสอบของแบบทดสอบที่คัดเลือกไว้ มาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น ของแบบทดสอบทั้งฉบับโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α) ของครอนบราค พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบเท่ากับ 0.98

11) จัดพิมพ์แบบทดสอบวัดการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ ฉบับจริง จำนวน 5 ข้อ เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อนำแบบทดสอบวัดการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1) นำกระดาษคำตอบของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 2)รวบรวมคะแนน แล้วหาร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนทดสอบหลังเรียน 3)เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลการทดสอบวัดการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างหลังเรียนตามหลักสูตร ฯ กับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยใช้สถิติทดสอบค่าทีแบบกลุ่มเดียว (One Sample t-test)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า หลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น คือ หลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มี 6 องค์ประกอบได้แก่ 1) ความเป็นมาและความสำคัญของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) เนื้อหาสาระ ประกอบไปด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยที่ 1 ไขปริศนาเงินกลางตลาด หน่วยที่ 2 วางแผนฉลาดเอาตัวรอด หน่วยที่ 3 พิชิตยอด สร้างกลยุทธ์ และหน่วยที่ 4 สัประยุทธ์ คณิตคิดไว 4) กิจกรรมการเรียนการสอน 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผล ผลการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ฯ จากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ผลปรากฏว่าในภาพรวมหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ดังตาราง

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	เกณฑ์ผ่านร้อยละ	$\bar{x}$	S.D.	% of Mean	t	Sig(1-tailed)
หลังเรียน	14	100	70	85.57	8.88	85.57	6.56	0.0000

$p < .05$

นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ผ่านการจัดการเรียนรู้ด้วยหลักสูตร ฯ มีค่าเฉลี่ยความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า

1)หลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเป็นมาและความสำคัญของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) เนื้อหาสาระ ประกอบไปด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยที่ 1 ไขปริศนาเงินกลางตลาด หน่วยที่ 2 วางแผนฉลาดเอาตัวรอด หน่วยที่ 3 พิชิตยอด สร้างกลยุทธ์ และหน่วยที่ 4 สัประยุทธ์ คณิตคิดไว 4) กิจกรรมการเรียนการสอน 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผล ทั้งนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตร ฯ โดยใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของทาบา (Taba, 1962) ซึ่งมี 7 ขั้นตอน ได้แก่ขั้นตอนที่ 1 การวินิจฉัยความต้องการของผู้เรียน ผู้วิจัยได้สอบถามนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่พบในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ รวมถึงวิธีการจัดการเรียนการสอนที่นักเรียนชื่นชอบ และความต้องการในเรื่องหรือประเด็นที่ต้องการเรียนรู้เพิ่มเติม โดยให้นักเรียนได้เขียนบอกปัญหาของตนเอง ผลสรุปที่ได้คือ นักเรียนต้องการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ โดยเนื้อหาที่ใช้ในการฝึกฝนควรเป็นเรื่องใกล้ตัวที่พบได้ในชีวิตประจำวันและไม่ซับซ้อนหรือยากจนเกินไป และกิจกรรมการเรียนการสอนควรเน้นการทำกิจกรรมที่สนุกสนาน ท้าทาย และเน้นการลงมือปฏิบัติจริง ขั้นตอนที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์ โดยวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สร้างในครั้งนี้ คือเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ ขั้นตอนที่ 3 การเลือกเนื้อหา จากการ

รวบรวมเอกสาร และการวิเคราะห์ความต้องการของนักเรียน ในขั้นตอนที่ 1 เมื่อนำมาสังเคราะห์ ผู้วิจัยกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรโดยให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนโดยใช้บริบทในชีวิตประจำวันของนักเรียน ขั้นตอนที่ 4 การจัดองค์ประกอบของเนื้อหาจากการเลือกเนื้อหาสาระประกอบไปด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ที่ได้ระบุไว้ในขั้นตอนที่ 3 ซึ่งผู้วิจัยมีการจัดการเนื้อหาสาระโดยความต้องการของผู้เรียน ตามลำดับความยากง่าย และการนำไปใช้ร่วมกับการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ ขั้นตอนที่ 5 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตร ขั้นตอนที่ 6 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์กิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร ฯ มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นกำหนดสถานการณ์ 2) ขั้นลงมือปฏิบัติงาน 3) ขั้นเรียนรู้แนวคิดสำคัญ 4) ขั้นการนำไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ และขั้นตอนที่ 7 การวินิจฉัยสิ่งที่ประเมิน ผู้วิจัยใช้แบบทดสอบวัดการปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบทดสอบอัตนัยเขียนตอบ จำนวน 5 ข้อ ข้อละ 20 คะแนน คะแนนเต็ม 100 คะแนน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภวิชญ์ แตงทองคำ และปริญญภาษ สีทอง. (2567) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยาร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด 4 สหาย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีองค์ประกอบของหลักสูตร 6 องค์ประกอบ และใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของทาบาเช่นเดียวกับผู้วิจัย

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและคู่มือของหลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ในภาพรวมหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตร ฯ มีความเหมะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของหลักสูตร ฯ และคู่มือการใช้หลักสูตร ฯ ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องมาจากหลักสูตรที่สร้างขึ้นมาแล้วสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน อีกทั้งยังได้นำปัญหาที่เกิดขึ้นจริงกับนักเรียนและได้ศึกษาบริบทในชีวิตประจำวัน แล้วนำมาวิเคราะห์ วินิจฉัยและใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรโดยใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของทาบา อีกทั้งผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบ ปรับปรุงร่วมกับอาจารย์ปรึกษาและนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจากสาขาต่าง ๆ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร จากนั้นผู้วิจัยได้นำผลการตรวจสอบคุณภาพมาดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพ โดยได้นำไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง ก่อนที่จะนำไปใช้กับนักเรียน

กลุ่มตัวอย่างจริง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแก้วใจ สีมาคาม วันเพ็ญ นันทะศรี และ บุญมี ก่อบุญ (2562) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ผลการวิจัยพบว่าคุณภาพของหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 จากคะแนนเต็ม 5 แสดงว่าหลักสูตรมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ผ่านการจัดการเรียนรู้ด้วยหลักสูตร ฯ มีค่าเฉลี่ยความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร แสดงให้เห็นว่าหลังเรียนนักเรียน มีความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ดีขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะหลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน โดยเนื้อหาของหลักสูตรอ้างอิงจากบริบทจริงในสภาพแวดล้อมรอบตัวนักเรียน องค์ประกอบของหลักสูตรมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกันทั้ง 6 องค์ประกอบ เมื่อพิจารณาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในคาบแรก พบว่า ในขั้นที่ 1 กำหนดสถานการณ์ นักเรียนบางส่วนมีพื้นฐานประสบการณ์ในชีวิตประจำวันที่แตกต่างกัน ทำให้ความเข้าใจในสถานการณ์ปัญหาต้องใช้เวลาทำความเข้าใจมากขึ้นเล็กน้อย ในส่วนของขั้นที่ 2 ลงมือปฏิบัติงาน พบว่านักเรียนไม่กล้าที่จะระดมสมองแบบย้อนกลับกับเพื่อนในกลุ่ม เนื่องจากการนักเรียนคุ้นเคยกับการระดมสมองแบบทั่วไป ยังไม่คุ้นเคยกับการระดมสมองแบบย้อนกลับ สอดคล้องกับ ภานุภณ วงษ์จูม และสมทรง สิทธิ (2567) พบว่า มีคะแนนเฉลี่ย 14.54 คิดเป็นร้อยละ 72.69 และนักเรียนผ่านเกณฑ์ 11 คน คิดเป็นร้อยละ 84.62 ของนักเรียนทั้งหมด

องค์ความรู้

ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่จากการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ดังนี้

จากแผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ของการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของทาบา 7 ขั้นตอน โดยทุกขั้นตอนมีความสำคัญและเหมาะสมกับการนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ฯ และมีการใช้

วิธีการสอนโดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับ ได้ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดสถานการณ์ ในขั้นตอนนี้ ผู้สอนจะออกแบบสถานการณ์จากบริบทจริงหรือสถานการณ์สมมติที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน โดยผสานเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับเข้าไปด้วยการตั้งคำถามกระตุ้นคิด เช่น “ถ้าอยากให้เราใช้เวลาทำงานมากขึ้น เราควรทำอะไรบ้าง” “จะทำยังไงให้เงินไม่เหลือเลย” คำถามเช่นนี้จะเปิดมุมมองใหม่ ทำให้ผู้เรียนไม่เพียงแต่เข้าใจปัญหาเท่านั้น แต่ยังตระหนักถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้ง ขั้นที่ 2 ลงมือปฏิบัติงาน เมื่อสถานการณ์ถูกกำหนดแล้ว ผู้เรียนจะได้ร่วมกันระดมความคิดในเชิงตรงข้าม เพื่อตั้งสมมุติฐานเกี่ยวกับสิ่งที่ “ไม่ควรทำ” หรือ “ทำแล้วล้มเหลว” จากนั้นครูจะให้ผู้เรียนย้อนกลับมาสร้างแนวทางแก้ไขหรือป้องกันโดยอิงจากสิ่งที่ระบุไว้ ขั้นที่ 3 เรียนรู้แนวคิดสำคัญหลังจากผู้เรียนได้วิเคราะห์ปัญหาและร่วมกันเสนอแนวทางแก้ไขแล้ว ครูจะชี้ให้เห็นแนวคิดหลักหรือเนื้อหาทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ขั้นที่ 4 การนำไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ ในขั้นสุดท้าย ผู้เรียนจะได้นำแนวคิดและประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ ไปประยุกต์ใช้ในบริบทใหม่

สรุป และข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องการใช้หลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1)ผู้ที่จะนำหลักสูตรนี้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ควรจะปรับสถานการณ์ปัญหาที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้หลากหลายขึ้น เพื่อสอดรับกับบริบทของนักเรียนแต่ละคนและเพื่อความคุ้นชินของนักเรียนการเรียนรู้

2)ผู้ที่จะนำผลวิจัยไปใช้ควรศึกษาแนวคิดของเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนแบบย้อนกลับให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อจะนำผลการวิจัยไปใช้ได้อย่างเกิดประโยชน์สูงสุด

3) ในขั้นที่ 2 ลงมือปฏิบัติงาน ครูผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้ระดมความคิดแบบย้อนกลับ โดยให้แต่ละคนคิดหาประเด็นปัญหาที่อาจเกิดขึ้นหลายๆ ประเด็น จากนั้นจึงนำประเด็นเหล่านั้นมาตั้งเป็นสมมุติฐานและสร้างแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาและทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์โดยใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการระดมสมองแบบย้อนกลับในระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อพัฒนาการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง

References

แก้วใจ สีมาคาม, วันเพ็ญ นันทะศรี และ บุญมี ก่อบุญ.(2562).การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.*14(1):161-173.

ธำรง บัวศรี. (2531). ทฤษฎีหลักสูตร:การออกแบบและการพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

บพิธ กิจมี. (2551). การใช้การเรียนรู้แบบบริบทเป็นฐานในการจัดกิจกรรมชุมนุมคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนบ้านเมืองคองจังหวัดเชียงใหม่. *วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.* เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น.* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

ปกรณ์ ประจันบาน. (2552). *สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัยและประเมิน (Advanced Statisticsfor Research and Evauation).* พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.ปราณี รามคำแหง. (2563). บริบทท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้.

ศุภวิชญ์ แตงทองคำ และปริญญภาษ สีทอง. (2567). การพัฒนาหลักสูตรการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยาร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด 4 สหาย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 14(1), 18–19.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2566). ผลการประเมิน PISA 2022.

ภานุภณ วงษ์จูม และ สมทรง สิทธิ. (2567). การพัฒนาความสามารถการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ คูณ หาร ระคน โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,* 18(1), 72–87.

รุจิราพร รามศิริ และ มาเรียม นิลพันธุ์. (2558). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างทักษะการวิจัย ทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา. *วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย* (Suedu Research Journal), 7(1),

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). *กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการสอน: ภาคปฏิบัติ.* กรุงเทพมหานคร: อาร์ แอนด์ ปรินท์.

Davis, G. A. (2004). Creativity Is Forever (5th ed.). Dubuque, IA: Kendall Hunt Publishing.

Elmansy, R. (2016). *Design thinking tools: Reverse brainstorming Humanitarian Informatic*s, (10), 12–19.

Gilbert, J. K. (2006). On the nature of “context” in chemical education. *International Journal of Science Education*, 28(9), 957–976.

Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice.* Harcourt, Brace & World.

Torrance, E. P. (1974). *Torrance Tests of Creative Thinking: Norms-technical manual.* Scholastic Testing Service.

สมุฏฐาน 4 ในพระพุทธศาสนา: กรอบแนวคิดเชิงพลวัตของการแพทย์องค์รวม

The Four Origins in Buddhism: A Dynamic Framework for Holistic Medicine

พระฉัตรมงคล อภินนฺโท (กาบศรี) Phrachatmongkon Apinanto (Kabsri)
พระครูโกวิทอรรถวาที Phrakhu Kovit Attawate
วิภาวรรณ ลิมป์ไพบูลย์ Wiphawan Limphaibool
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lamphun Buddhist College
TayChatmongkon@gmail.com

Received 2026/01/26 *Revised* 2026/03/17 *Accepted* 2026/03/27

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิด สมุฏฐาน 4 ในพระพุทธศาสนา ได้แก่ กรรมสมุฏฐาน จิตสมุฏฐาน อุตุสมุฏฐาน และอาหารสมุฏฐาน มิได้เป็นเพียงคำอธิบายเหตุแห่งโรคในเชิงแยกส่วน หากแต่สามารถทำหน้าที่เป็นกรอบแนวคิดเชิงพลวัตที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง กาย จิต สิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมการดำรงชีวิตอย่างเป็นระบบ การนำสมุฏฐาน 4 มาวิเคราะห์ร่วมกับหลักการแพทย์แผนไทยช่วยให้การวินิจฉัยและการบำบัดรักษาโรคสามารถพิจารณาได้ทั้งในมิติทางกายภาพ จิตใจ และปัจจัยแวดล้อม โดยไม่จำกัดอยู่เพียงการจัดการอาการของโรคเท่านั้น องค์ความรู้ใหม่จากบทความนี้อยู่ที่การยกระดับสมุฏฐาน 4 จากกรอบความรู้เชิงคัมภีร์ไปสู่การเป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการด้านการแพทย์องค์รวม ซึ่งสามารถใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์และพัฒนาการบำบัดรักษา ในบริบทการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในสังคมร่วมสมัย อันมีคุณค่าต่อการศึกษาพุทธศาสนาเชิงประยุกต์ งานวิจัยด้านสุขภาพองค์รวม และการพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพแบบบูรณาการ

คำสำคัญ : รูปสมุฏฐาน 4, พลวัต, การแพทย์แผนไทย, การแพทย์ทางเลือก.

Abstract

This academic article aims to analyze the concept of the Four Origins (Samutthāna 4) in Buddhism, namely Kamma-samutthāna (karmic origin), Citta-samutthāna

(mental origin), Utu-samutthāna (climatic or environmental origin), and Āhāra-samutthāna (nutritional origin). These principles are not merely explanations of the causes of illness in a fragmented or isolated sense; rather, they function as a dynamic conceptual framework that systematically explains the interrelationship among the body, mind, environment, and patterns of living behavior. When the concept of the Four Origins is examined in conjunction with the principles of Thai traditional medicine, the diagnosis and treatment of illness can be approached through multiple dimensions, including physical, psychological, and environmental factors, rather than being limited solely to the management of symptoms. The new contribution of this article lies in elevating the concept of the Four Origins from a traditional scriptural framework to an integrative conceptual model for holistic medicine. Such a framework can serve as a theoretical foundation for analyzing and developing therapeutic approaches within the contexts of Thai traditional medicine and complementary or alternative medicine in contemporary society. This perspective is valuable for the study of applied Buddhism, research in holistic health, and the development of integrated healthcare systems.

Keywords: Samuṭṭhāna 4, Dynamics, Traditional Thai Medicine, Alternative Medicine.

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นระบบความคิดที่มุ่งอธิบายความจริงของชีวิตและแนวทางในการดับทุกข์ของมนุษย์ โดยอธิบายธรรมชาติของสรรพสิ่งผ่านหลักไตรลักษณ์ ได้แก่ ความไม่เที่ยง (อนิจจัง) ความเป็นทุกข์ (ทุกขัง) และความไม่ใช่ตัวตน (อนัตตา) แนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการดำรงอยู่ของมนุษย์เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ร่างกายและจิตใจย่อมเสื่อมสลายไปตามเหตุปัจจัย ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงให้ความสำคัญกับการรู้เท่าทันสภาวะของกายและจิต เพื่อให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีสติและเกิดความสมดุลในชีวิต (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2539 : 15) LJ;Oมิติของสุขภาพ พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงคุณค่าของการมีสุขภาพที่ดีไว้ว่า “อโรคยา ปรมาลาภา นิพฺพานำ ปรมำ สุขำ” แปลว่า ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง (ขุ.ธ. 25/204/55) ข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการปราศจากโรคเป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ขณะเดียวกัน พระไตรปิฎกยังอธิบายว่า “โรค” เป็นสภาวะที่บีบคั้น

หรือเบียดเบียนชีวิตของมนุษย์ (ขุ.อิติ. 25/90/423) และความเจ็บป่วยสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในระดับกายและจิต ซึ่งในพระพุทธศาสนาเรียกว่า “โรคนามรูป” (ม.มู. 12/31/24) แนวคิดดังกล่าวสะท้อนมุมมองต่อสุขภาพในลักษณะองค์รวมที่พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างกาย จิต และปัจจัยแวดล้อม

แนวคิดสำคัญที่ใช้ในการอธิบายเหตุแห่งการเกิดขึ้นของสภาวะทางกายในพระพุทธศาสนา คือ แนวคิดเรื่อง สมุฏฐาน 4 ซึ่งอธิบายถึงเหตุปัจจัยที่ทำให้รูปธรรมเกิดขึ้น ได้แก่ กรรมสมุฏฐาน (เหตุจากกรรม) จิตสมุฏฐาน (เหตุจากจิต) อุตุสมุฏฐาน (เหตุจากสิ่งแวดล้อมหรือฤดูกาล) และอาหารสมุฏฐาน (เหตุจากอาหาร) แนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการเกิดขึ้นของร่างกายและความเจ็บป่วยมิได้มีสาเหตุจากปัจจัยเพียงด้านเดียว หากแต่เกิดจากความสัมพันธ์ของปัจจัยหลายด้าน ทั้งพฤติกรรมการกระทำ สภาพจิตใจ สิ่งแวดล้อม และรูปแบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์

แนวคิดเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโรคดังกล่าวมีความสอดคล้องกับศาสตร์การแพทย์แผนไทย ซึ่งให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ “สมุฏฐานแห่งโรค” ก่อนการวินิจฉัยและการรักษา โดยมุ่งพิจารณาปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไม่สมดุลของร่างกาย จิตใจ และสิ่งแวดล้อม (กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 2558 : 12; ประเปี้ยน เภตรากาศ, 2544 :18) ถึงกระนั้นก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า งานศึกษาทางพระพุทธศาสนามักอธิบายแนวคิดสมุฏฐาน 4 ในฐานะคำสอนเชิงอภิธรรมที่ใช้ในการอธิบายการเกิดขึ้นของรูปธรรม ขณะที่งานศึกษาด้านการแพทย์แผนไทยมักนำแนวคิดดังกล่าวไปใช้ในบริบทของการวินิจฉัยและการรักษาในเชิงเวชปฏิบัติ การศึกษาที่พัฒนาแนวคิดสมุฏฐาน 4 ให้เป็น กรอบแนวคิดเชิงพลวัตสำหรับการอธิบายระบบสุขภาพแบบองค์รวม (holistic health framework) ยังมีอยู่อย่างจำกัด

ดังนั้น การศึกษานี้จึงมุ่งวิเคราะห์แนวคิดสมุฏฐาน 4 ในพระพุทธศาสนา เพื่ออธิบายศักยภาพของแนวคิดดังกล่าวในการพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดเชิงพลวัตสำหรับการแพทย์องค์รวม โดยเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางพุทธศาสนากับศาสตร์การแพทย์แผนไทย อันจะช่วยขยายกรอบความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกาย จิต พฤติกรรม และสิ่งแวดล้อมในการอธิบายกระบวนการเกิดโรคและการดูแลสุขภาพในบริบทสังคมร่วมสมัย

แนวคิดเกี่ยวกับการแพทย์องค์รวม (Concept of Holistic Medicine)

1) Holistic Health Perspective

แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพในปัจจุบันได้พัฒนาจากการมองสุขภาพในฐานะเพียงการปราศจากโรค ไปสู่การมองสุขภาพในฐานะภาวะสมดุลขององค์ประกอบหลายมิติ ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ความไม่สมดุลขององค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อระบบชีวิตโดยรวม สุขภาพจึงถูกมองว่าเป็นกระบวนการเชิงพลวัตที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดช่วงชีวิตของมนุษย์ (ทนงศักดิ์ แสงสว่างวัฒนะ และคณะ, 2563 : 383–385)

องค์การอนามัยโลกได้ให้นิยามของสุขภาพว่าเป็นภาวะความสมบูรณ์ทั้งทางกาย จิตใจ และสังคม มิใช่เพียงการปราศจากโรคเท่านั้น แนวคิดดังกล่าวนำไปสู่การพัฒนาแนวคิด “การแพทย์องค์รวม” (Holistic Medicine) ซึ่งมุ่งเน้นการดูแลสุขภาพโดยพิจารณาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหลายมิติของชีวิตมนุษย์อย่างบูรณาการ (WHO, 2006 : 1–3) ในบริบทของการแพทย์แผนไทย แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับปรัชญาพื้นฐานที่มองมนุษย์เป็นระบบองค์รวม โดยเชื่อว่าร่างกาย จิตใจ และสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เกื้อกูลกัน การเกิดโรคจึงมิได้เกิดจากปัจจัยภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากความไม่สมดุลของระบบชีวิตภายในร่วมกับปัจจัยแวดล้อมภายนอก (โรงเรียนอายุรเวทธัมรง, 2555 : 12–14)

2) Etiological Theory in Thai Traditional Medicine

ในระบบความรู้ของการแพทย์แผนไทย การวิเคราะห์สาเหตุของการเกิดโรคถือเป็นขั้นตอนพื้นฐานของกระบวนการวินิจฉัยและการรักษา ซึ่งปรากฏในแนวคิดเรื่อง “สมุฏฐาน” อันหมายถึงที่ตั้งหรือสาเหตุของการเกิดโรค แนวคิดดังกล่าวได้รับการพัฒนาเป็นระบบทฤษฎีที่เรียกว่า “สมุฏฐาน 4” ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้เกิดความเจ็บป่วยของมนุษย์

แนวคิดเรื่องสมุฏฐาน 4 มีบทบาทสำคัญในกระบวนการรักษาโรค เนื่องจากการรักษาที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องเข้าใจสาเหตุของโรคก่อนกำหนดแนวทางการรักษา หลักการนี้สอดคล้องกับแนวคิดในเวชกรรมไทยที่กำหนดให้แพทย์ต้องมีความรู้เกี่ยวกับที่ตั้งของโรค ลักษณะของโรค วิธีการรักษา และการใช้ยาให้เหมาะสมกับโรค (วิทยาลัยการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 2560 : 15–17) ในเชิงสรีรวิทยา การแพทย์แผนไทยอธิบายว่าร่างกายมนุษย์ประกอบขึ้นจากธาตุพื้นฐานสี่ประการ ได้แก่ ปถวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ และวาโยธาตุ ซึ่งทำหน้าที่เกื้อหนุนและควบคุมซึ่งกันและกันเพื่อให้ระบบชีวิตดำเนินไปอย่างสมดุล เมื่อธาตุใดเกิดความผิดปกติ ไม่ว่าจะเป็น

การกำเริบ หย่อน หรือพิการ ย่อมนำไปสู่การเกิดโรค ซึ่งเรียกว่า “ธาตุสมุฏฐาน” (กองการประกอบโรคศิลปะ, 2542 : 22–24)

3. Dynamic Determinants of Health in Thai Traditional Medicine

การแพทย์แผนไทยยังให้ความสำคัญกับปัจจัยเชิงพลวัตที่มีผลต่อสุขภาพของมนุษย์ เช่น ฤดูกาล ช่วงวัย และช่วงเวลาของวัน ซึ่งมีบทบาทต่อสมดุลของธาตุในร่างกาย

แนวคิดเรื่อง อุตุสมุฏฐาน อธิบายว่าการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลสามารถส่งผลต่อสมดุลของธาตุภายในร่างกาย เช่น ฤดูร้อนทำให้เตโชธาตุกำเริบ ฤดูฝนทำให้วาโยธาตุกำเริบ และฤดูหนาวมีผลต่อปถวีธาตุและอาโปธาตุ (เพ็ญนภา ทรัพย์เจริญ, 2546 : 52–54) นอกจากนี้ การแพทย์แผนไทยยังอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพกับช่วงเวลาของวัน ซึ่งแบ่งออกเป็นสามช่วงตามอิทธิพลของตรีธาตุ ได้แก่ ช่วงเสมหะ ช่วงปิตตะ และช่วงวาตะ แนวคิดดังกล่าวมีลักษณะคล้ายคลึงกับแนวคิด circadian rhythm ในการแพทย์สมัยใหม่ (สมาคมโรงเรียนแพทย์แผนโบราณ สำนักวัดพระเชตุพนฯ, 2535 หน้า 88–90; กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 2558 : 41–43)

4) Dynamic Therapeutic Modalities in Holistic Medicine

แนวคิดการแพทย์องค์รวมไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการอธิบายสาเหตุของการเกิดโรคเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงวิธีการบำบัดรักษาที่มุ่งฟื้นฟูสมดุลของระบบชีวิตทั้งทางกายและจิตใจ การแพทย์แผนไทยจึงใช้วิธีการรักษาที่หลากหลาย เช่น การใช้สมุนไพร การนวดและหัตถเวชกรรม การอบหรือประคบสมุนไพร ตลอดจนการปรับพฤติกรรมการดำเนินชีวิต (กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 2558 : 55–58) ในมิติของพระพุทธศาสนา แนวคิดเกี่ยวกับการบำบัดรักษาโรคยังปรากฏในพระไตรปิฎก ซึ่งกล่าวถึงการดูแลผู้ป่วยและการใช้ยารักษาโรค เช่น การอนุญาตให้ใช้ยารักษาโรคแก่ภิกษุผู้เจ็บป่วย (วิ.มหา. 4/214/316) และการกล่าวถึงการดูแลผู้ป่วยว่าเป็นหน้าที่สำคัญของสงฆ์ (วิ.มหา. 5/365/487) แนวคิดดังกล่าวสะท้อนว่าการดูแลสุขภาพในมุมมองของพระพุทธศาสนาและการแพทย์แผนไทยมีลักษณะเป็นกระบวนการเชิงองค์รวมที่มุ่งฟื้นฟูความสมดุลของชีวิตทั้งทางกายและจิตใจ

สมุฏฐาน 4 ในทางพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีแนวคิดเกี่ยวกับโรคและความเจ็บป่วยได้รับการอธิบายไว้ในพระไตรปิฎก โดยคำว่า “โรค” มีความหมายว่า “ความเสียดแทง” อันหมายถึงสภาวะที่ก่อให้เกิดความทุกข์หรือความผิดปกติแก่ร่างกายและจิตใจ (ขุ.ปฏิ. (ไทย) 31/186/87) พระพุทธองค์ทรงอธิบายว่า บุคคลใด

เป็นโรค บุคคลนั้นย่อมมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดเสียดแทงอยู่ในชีวิต ด้วยเหตุนี้จึงทรงสอนให้มนุษย์หันมาพิจารณาและทำความเข้าใจตนเอง ทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ เพื่อให้สามารถดูแลรักษาชีวิตให้ดำรงอยู่อย่างสมดุลและปราศจากเหตุแห่งความทุกข์ ถึงกระนั้นก็ตาม ความเจ็บป่วยเป็นสภาวะที่มนุษย์ยากจะหลีกเลี่ยงได้ เนื่องจากชีวิตของมนุษย์ย่อมประสบกับความผิดปกติทั้งทางกายและทางใจอยู่เสมอ พระพุทธศาสนาได้จำแนกความเจ็บป่วยออกเป็นสองลักษณะสำคัญ ได้แก่ โรคทางร่างกาย (รูป) และโรคทางจิตใจ (นาม) ซึ่งรวมเรียกว่า “โรคนามรูป” อันสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างกายและจิตที่ไม่อาจแยกออกจากกัน (ม.มู. (ไทย) 21/31/24) เมื่อพิจารณาในเชิงเหตุปัจจัย พระพุทธศาสนาได้อธิบายสาเหตุของการเกิดโรคไว้หลายประการ ซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎกว่า การเกิดโรคอาจมีที่มาจากปัจจัยหลายด้าน เช่น ธาตุสมุฏฐาน อุตุสมุฏฐาน อายุสมุฏฐาน สัตวสมุฏฐาน วิธีสมุฏฐาน อาหารสมุฏฐาน จิตสมุฏฐาน และกรรมสมุฏฐาน (ขุ.อป. (ไทย) 30/119/96) อย่างไรก็ตาม ในเชิงอภิธรรมได้สรุปเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดรูปธรรมหรือสภาวะทางกายไว้เป็นหลักสำคัญ 4 ประการ ซึ่งเรียกว่า “รูปสมุฏฐาน 4” ดังนั้น แนวคิดเรื่องรูปสมุฏฐาน 4 ปรากฏในคัมภีร์พระอภิธรรมและอรรถกถา โดยอธิบายถึงเหตุปัจจัยที่ทำให้รูปธรรม หรือสภาวะทางกายเกิดขึ้นและดำรงอยู่ในโลก ได้แก่ กรรม จิต อุตุ และอาหาร (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2539 : 375) หลักการดังกล่าวถือเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างร่างกาย จิตใจ และสิ่งแวดล้อมในทัศนะของพระพุทธศาสนา

1) กรรมสมุฏฐาน (Kamma-origin)

กรรมสมุฏฐานหมายถึงเหตุปัจจัยที่เกิดจากกรรมที่บุคคลได้กระทำไว้ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งส่งผลให้เกิดความแตกต่างของสภาพร่างกายและชีวิตของแต่ละบุคคล เช่น เพศ รูปร่าง ลักษณะทางกายภาพ หรือความสมบูรณ์และความพิการของร่างกาย รูปธรรมที่เกิดจากกรรมเรียกว่า “กัมมชรูป” ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากวิบากของกรรมที่สั่งสมมาในอดีต กรรมจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่กำหนดเงื่อนไขของชีวิตและสุขภาพของบุคคลในระดับลึก

2) จิตสมุฏฐาน (Citta-origin)

จิตสมุฏฐานหมายถึงเหตุปัจจัยที่เกิดจากสภาพของจิตหรือสภาวะทางใจ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ จิตที่เป็นกุศลหรืออกุศลย่อมส่งผลต่อสภาพร่างกายโดยตรง เช่น อารมณ์โกรธ ความเครียด หรือความวิตกกังวล อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยา เช่น การเต้นของหัวใจ การเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิร่างกาย หรืออาการทางกายอื่น ๆ รูปธรรมที่เกิดจากจิตเรียกว่า “จิตตชรูป” ในทัศนะของพระพุทธศาสนา โรคทางจิตถือเป็นปัจจัย

สำคัญที่ส่งผลต่อสุขภาพของมนุษย์ เนื่องจากกิเลส เช่น โลภะ โทสะ และโมหะ สามารถก่อให้เกิดความทุกข์ทั้งทางกายและทางใจ และยังเป็นเหตุให้มนุษย์เวียนว่ายอยู่ในวัฏฏสงสารอย่างไม่สิ้นสุด

3) อุตุสมุฏฐาน (Utu-origin)

อุตุสมุฏฐานหมายถึงเหตุปัจจัยที่เกิดจากอุณหภูมิหรือสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ความร้อน ความเย็น หรือการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล ซึ่งมีอิทธิพลต่อสภาพร่างกายของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศหรือสิ่งแวดล้อมสามารถก่อให้เกิดความผิดปกติของร่างกาย เช่น การเกิดไข้หวัด โรคลมแดด หรือโรคที่เกิดจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม รูปธรรมที่เกิดจากปัจจัยนี้เรียกว่า “อุตุชรูป”

4) อาหารสมุฏฐาน (Āhāra-origin)

อาหารสมุฏฐานหมายถึงเหตุปัจจัยที่เกิดจากอาหารหรือสิ่งหล่อเลี้ยงร่างกาย ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงอยู่ การเจริญเติบโต และการซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอของร่างกาย รูปธรรมที่เกิดจากอาหารเรียกว่า “อาหารชรูป” หากบุคคลบริโภคอาหารที่ไม่เหมาะสม เช่น อาหารที่ปนเปื้อน อาหารที่ไม่ถูกกับสภาพร่างกาย หรือการบริโภคที่มากหรือน้อยเกินไป ย่อมส่งผลให้เกิดความผิดปกติของร่างกายและนำไปสู่การเกิดโรคได้

โดยสรุป แนวคิดเรื่องสมุฏฐาน 4 ในพระพุทธศาสนาเป็นกรอบแนวคิดที่อธิบายเหตุปัจจัยของการเกิดรูปธรรมและความเจ็บป่วยของมนุษย์ในมิติที่ครอบคลุมทั้งด้านกรรม จิตใจ สิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมการบริโภค อันสะท้อนถึงการมองสุขภาพในลักษณะองค์รวม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการแพทย์องค์รวมในปัจจุบัน

กรอบแนวคิดเชิงพลวัตของการแพทย์องค์รวมตามหลักสมุฏฐาน 4 ในทางพระพุทธศาสนา

ทัศนะของพระพุทธศาสนา การอธิบายความเกิดขึ้นของสภาวะทางกายและความเจ็บป่วยมิได้พิจารณาเพียงปัจจัยทางกายภาพเท่านั้น หากแต่พิจารณาในกรอบของเหตุปัจจัยที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ แนวคิดเรื่อง “สมุฏฐาน” จึงเป็นหลักสำคัญในการอธิบายที่มาของรูปธรรมและสภาวะทางกาย โดยเฉพาะในคัมภีร์พระอภิธรรมซึ่งได้จำแนกเหตุปัจจัยของการเกิดรูปธรรมไว้ 4 ประการ ได้แก่ กรรม จิต อุตุ และอาหาร อันเรียกว่า “รูปสมุฏฐาน 4” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2539 หน้า 375) หลักการดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการเกิดขึ้นและความเปลี่ยนแปลงของร่างกายมิได้เป็นผลของปัจจัยเพียงด้านเดียว แต่เกิดจากความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยหลายประการที่ทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณาในเชิงระบบ สมุฏฐาน 4 สามารถอธิบายโครงสร้างของสุขภาพมนุษย์ในลักษณะองค์รวม กล่าวคือ กรรมสมุฏฐานสะท้อนถึงมิติของเหตุปัจจัยทางศีลธรรมและผลของการกระทำที่สั่งสมมา จิตสมุฏฐานแสดงถึงอิทธิพลของสภาพจิตใจที่ส่งผลต่อกระบวนการทางกาย อุตุสมุฏฐานอธิบายบทบาทของสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศที่มีต่อร่างกาย ขณะที่อาหารสมุฏฐานแสดงถึงความสำคัญของปัจจัยด้านโภชนาการและการดำรงชีวิต ปัจจัยทั้งสี่ประการนี้จึงครอบคลุมมิติสำคัญของชีวิตมนุษย์ทั้งด้านจิตใจ พฤติกรรม สิ่งแวดล้อม และการดำรงชีวิต จากมุมมองดังกล่าว สมุฏฐาน 4 สามารถทำหน้าที่เป็นกรอบแนวคิดเชิงพลวัต (dynamic framework) ในการทำความเข้าใจสุขภาพและความเจ็บป่วยของมนุษย์ กล่าวคือ สุขภาพมิได้เป็นสภาวะคงที่ หากแต่เป็นผลของความสมดุลระหว่างเหตุปัจจัยหลายด้านที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เมื่อเหตุปัจจัยเหล่านี้เกิดความไม่สมดุล ย่อมนำไปสู่ความผิดปกติของร่างกายและจิตใจ ซึ่งอาจแสดงออกในรูปของโรคหรือความเจ็บป่วย ดังที่พระพุทธศาสนาได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างกายและจิตว่าเป็นองค์ประกอบร่วมของ “นามรูป” ซึ่งมีความสัมพันธ์เกื้อหนุนกันตลอดกระบวนการดำรงอยู่ของชีวิต (ม.มู. (ไทย) 21/31/24)

ในบริบทของการศึกษาด้านสุขภาพร่วมสมัย แนวคิดดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดการแพทย์องค์รวม (Holistic Medicine) ซึ่งมองว่าสุขภาพของมนุษย์เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยหลายมิติ ได้แก่ มิติทางกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การอธิบายสุขภาพผ่านกรอบสมุฏฐาน 4 จึงช่วยให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดพุทธปรัชญากับทฤษฎีสุขภาพสมัยใหม่ และเปิดโอกาสให้เกิดการบูรณาการองค์ความรู้ระหว่างพระพุทธศาสนา การแพทย์แผนไทย และการแพทย์องค์รวมในบริบทของการพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพในสังคมร่วมสมัย

โดยสรุป สมุฏฐาน 4 มิได้เป็นเพียงแนวคิดเชิงอภิธรรมที่อธิบายการเกิดขึ้นของรูปธรรมเท่านั้น หากแต่สามารถตีความในฐานะกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกรรม จิตใจ สิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญต่อสุขภาพและความเจ็บป่วย แนวคิดดังกล่าวจึงมีศักยภาพในการนำมาใช้เป็นฐานแนวคิดสำหรับการศึกษาสุขภาพเชิงองค์รวมและการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพที่สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา

องค์ความรู้

การศึกษาครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่โดยการอธิบายหลัก สมุฏฐาน 4 ในพระพุทธศาสนาในฐานะกรอบแนวคิดเชิงพลวัตสำหรับการทำความเข้าใจสุขภาพของมนุษย์ในมิติองค์รวม โดยแสดงให้

เห็นว่าหลักการว่าด้วยเหตุปัจจัยของการเกิดรูปธรรม ได้แก่ กรรมสมุฏฐาน จิตสมุฏฐาน อุตุสมุฏฐาน และอาหารสมุฏฐาน สามารถนำมาอธิบายความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านกาย จิตใจ สิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้อย่างเป็นระบบ (ม.อ. (ไทย) 34/72/95)

การศึกษานี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้สำคัญ ดังต่อไปนี้

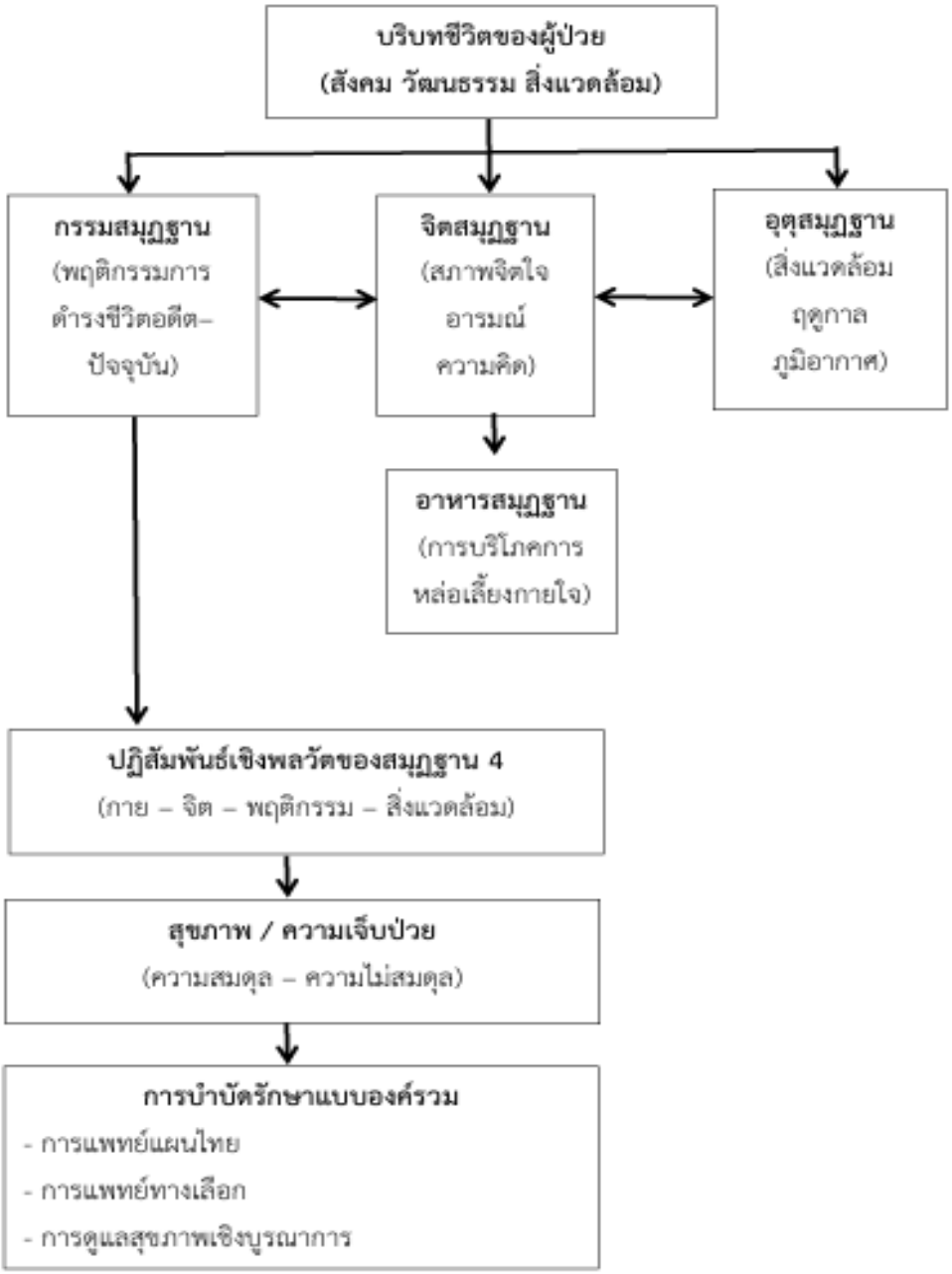
1) การตีความสมุฏฐาน 4 ในฐานะกรอบแนวคิดด้านสุขภาพองค์รวม งานวิจัยได้ขยายความเข้าใจเกี่ยวกับสมุฏฐาน 4 จากเดิมที่อธิบายในบริบทอภิธรรมว่าด้วยการเกิดรูปธรรม ไปสู่การใช้เป็นกรอบแนวคิดสำหรับอธิบายโครงสร้างของสุขภาพมนุษย์ในเชิงระบบ

2) การพัฒนาโมเดลการแพทย์องค์รวมตามหลักพุทธปรัชญา การวิจัยได้เสนอโมเดลแนวคิดที่เชื่อมโยงสมุฏฐาน 4 กับองค์ประกอบของสุขภาพองค์รวม โดยแสดงให้เห็นว่าปัจจัยทั้งสี่มีบทบาทสัมพันธ์กันในการกำหนดภาวะสุขภาพของมนุษย์

3) การเชื่อมโยงภูมิปัญญาพุทธศาสนากับแนวคิดสุขภาพร่วมสมัย ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าหลักการในพระพุทธศาสนามีศักยภาพในการอธิบายปรากฏการณ์ด้านสุขภาพในลักษณะเดียวกับแนวคิดการแพทย์องค์รวมและแนวคิดสุขภาพแบบชีวะ–จิต–สังคม (biopsychosocial approach)

4) การเสนอกรอบแนวคิดเชิงพลวัตของสุขภาพ (Dynamic Health Framework) งานวิจัยเสนอว่าสุขภาพของมนุษย์ควรถูกอธิบายในฐานะระบบเหตุปัจจัยที่มีการเปลี่ยนแปลงและสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับหลักเหตุปัจจัยในพระพุทธศาสนา

5) การประยุกต์ใช้สมุฏฐาน 4 ในการศึกษาสุขภาพเชิงบูรณาการ แนวคิดดังกล่าวสามารถใช้เป็นฐานแนวคิดสำหรับการพัฒนาการศึกษาและการวิจัยด้านสุขภาพแบบองค์รวมที่ผสมผสานระหว่างพระพุทธศาสนา การแพทย์แผนไทย และแนวคิดสุขภาพสมัยใหม่

ภาพที่ 1 แสดงความร้องค์ความรู้ใหม่

คำอธิบายองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

งานวิจัยนี้เสนอ โมเดลแนวคิดสุขภาพองค์รวมตามหลักสมุฏฐาน 4 ดังนี้

1) Kamma (กรรม) ⟶ พฤติกรรมและการกระทำของมนุษย์ ⟶ (สุขภาพกาย)

2) Citta (จิต) ⟶ สภาวะทางจิตใจและอารมณ์ ⟶ (สุขภาพจิต)

3) Utu (อุตุ) ⟶ สิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศ ⟶ (สมดุลชีวิต)

4) Āhāra (อาหาร) ⟶ โภชนาการและการดำรงชีวิต ⟶ (คุณภาพชีวิต)

ทั้งสี่ปัจจัยทำงานสัมพันธ์กันและส่งผลต่อ Holistic Health System (ระบบสุขภาพองค์รวม)

สรุป และข้อเสนอแนะ

บทความนี้มุ่งเสนอการตีความแนวคิด สมุฏฐาน 4 ในพระพุทธศาสนาในมิติใหม่ โดยยกระดับจากการเป็นกรอบคำอธิบายเชิงคัมภีร์และการใช้เป็นหลักวินิจฉัยโรคในทางปฏิบัติของการแพทย์แผนไทย ไปสู่การเป็น กรอบแนวคิดเชิงพลวัตสำหรับการอธิบายกระบวนการเกิดโรคและการบำบัดรักษาแบบองค์รวม ซึ่งทำให้สามารถมองสุขภาพและความเจ็บป่วยในฐานะผลลัพธ์ของปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบสำคัญของชีวิตมนุษย์ ได้แก่ กาย จิต พฤติกรรมการดำรงชีวิต และสิ่งแวดล้อมที่ทำงานสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์ในลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่าสุขภาพของมนุษย์มิได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งโดยลำพัง แต่เป็นผลของความสมดุลหรือความไม่สมดุลของเหตุปัจจัยหลายด้านที่มีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น สมุฏฐาน 4 จึงสามารถอธิบายได้ในฐานะ โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงกระบวนการ (process-oriented structure) ที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทชีวิตของบุคคล มิใช่เพียงการอธิบายเหตุแห่งโรคในลักษณะของปัจจัยที่แยกส่วนออกจากกัน การตีความในมุมมองดังกล่าวช่วยขยายกรอบความเข้าใจของการบำบัดรักษาในบริบทของการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก จากการมุ่งเน้นการจัดการอาการของโรคไปสู่การพิจารณารากฐานของความไม่สมดุลในระดับกายและจิตควบคู่กัน อันสอดคล้องกับแนวคิดสุขภาพแบบองค์รวมที่กำลังได้รับความสนใจในวงวิชาการด้านสุขภาพร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้แนวคิด สมุฏฐาน 4 ในฐานะกรอบแนวคิดด้านสุขภาพแบบองค์รวม โดยเฉพาะการเปรียบเทียบกับแนวคิดด้านสุขภาพร่วมสมัย เช่น แนวคิดสุขภาพแบบชีวะ–จิต–สังคม (biopsychosocial model) เพื่อขยายขอบเขตการศึกษาพุทธศาสนาในมิติของสุขภาวะและการแพทย์เชิงบูรณาการ

ข้อเสนอแนะเชิงการประยุกต์ใช้

แนวคิดสมุฏฐาน 4 สามารถนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพที่ผสมผสานระหว่างพระพุทธศาสนา การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก โดยเน้นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านกาย จิตใจ พฤติกรรมการดำรงชีวิต และสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์ (empirical research) เพื่อทดสอบกรอบแนวคิด สมุฏฐาน 4 ในฐานะโมเดลสุขภาพองค์รวม ในบริบทของการดูแลสุขภาพร่วมสมัย เช่น การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพจิตใจ พฤติกรรมสุขภาพ และสภาพแวดล้อมกับการเกิดโรคในกลุ่มประชากรต่าง ๆ

References

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข. (2558). *แผนแพทย์แผนไทยทั่วไป สาขาเวชกรรมไทย เล่ม 1*. นนทบุรี: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

กองโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2542). *แผนแพทย์แผนโบราณ สาขาเวชกรรม (เล่ม 1–2)*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

ประเปี่ยน เภตราภาศ. (2544). *แนวคิดทฤษฎีการแพทย์แผนไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2539). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ยุวดี จอมพิทักษ์. (2540). *รักษาโรคด้วยสมุนไพร*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หอสมุดกลาง.

โรงเรียนอายุรเวทธัมรง การแพทย์แผนไทยประยุกต์ ศิริราชพยาบาล. (2555). *ตำราการแพทย์แผนไทยประยุกต์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.

วีณา จิรัจฉริยากุล และคณะ. (2552). *เภสัชกรรมแผนไทย*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาเภสัชวินิจฉัย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

สถาบันการแพทย์แผนไทย สำนักพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2550). *การวินิจฉัยและการรักษาด้วยการแพทย์แผนไทย*. กรุงเทพมหานคร: อุษาการพิมพ์.

สมาคมโรงเรียนแพทย์แผนโบราณ สำนักวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม. (2535). *ทฤษฎีการแพทย์แผนไทย เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: สมาคมโรงเรียนแพทย์แผนโบราณ.

เสถียร พงษ์ วรรณปก. (2541). *พุทธวิธีบำบัดโรค*. กรุงเทพมหานคร: สยาม.

World Health Organization. (2006). *Constitution of the World Health Organization: Basic Documents*. Geneva: World Health Organization.

ขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะในประเทศไทย

Digital Social Movements Of Youth and the Evolution of Public Polices in Thailand

นิพพิชฌน์ เครื่องสนุก Nippeach Krueangsanuk
North- Chiang Mai University
nippeach@northcm.ac.th

Received 2025/11/14 *Revised* 2025/12/15 *Accepted* 2026/01/05

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอขบวนการเคลื่อนไหวออนไลน์กับการเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะในประเทศไทยของกลุ่มเยาวชนไทยด้วยชี้ให้เห็นพัฒนาการเคลื่อนไหวเริ่มปี 2563-ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนยุทธวิธีและกลไกทางกฎหมายอย่างเข้มข้น โดยเป็นการศึกษาแนวคิดการเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมนโยบายสาธารณะผ่านข้อมูลทุติยภูมิ เช่น หนังสือ บทความ วารสาร และเว็บไซต์ต่าง ๆ ซึ่งคณะผู้เขียนมุ่งเน้นการวิเคราะห์กลุ่ม “เยาวชนปลดแอก (Free Youth)” และ “กลุ่มราษฎร” ทั้งสองกลุ่มมีแนวทางการเคลื่อนไหวยุคดิจิทัลแต่ต่างกันในระดับข้อเรียกร้อง ขอบเขตเครือข่าย และบทบาทในลำดับเวลา ซึ่งเป็นขบวนการเคลื่อนไหวที่ใช้พื้นที่ออนไลน์ผ่านการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Twitter และ Facebook เป็นช่องทางหลักในการเผยแพร่ข้อเรียกร้องและระดมมวลชน โดยประเด็นการเคลื่อนไหวขยายจากการเรียกร้องเฉพาะด้าน เช่น สิทธิและเสรีภาพ ไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของรัฐ เช่น การปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ และการยกเลิกกฎหมายมาตรา 112 สะท้อนถึงพลวัตขบวนการเคลื่อนไหวแนวใหม่

ขบวนการเคลื่อนไหวยุคโควิด-19 โดยเฉพาะในสถาบันการศึกษา แสดงให้เห็นถึงการรวมตัวของนักเรียน นิสิต นักศึกษาในรูปแบบเครือข่ายข้ามมหาวิทยาลัย ใช้สื่อออนไลน์ในการจัดแฟลชม็อบและผลักดันประเด็นสิทธิเสรีภาพทางการศึกษา เช่น กลุ่ม “ภาคี 9 ราษฎร์” และ “สหภาพนักเรียน นิสิต นักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนท.)” ซึ่งใช้สื่อสังคมเป็นเครื่องมือหลักในการเผยแพร่แถลงการณ์และสร้างพื้นที่สาธารณะในการถกเถียงทางนโยบาย การจัดตั้งเว็บไซต์ “Mob Gun Mai” จึงเป็น

ตัวอย่างของการพัฒนาเครื่องมือดิจิทัลเพื่อรวบรวมและเผยแพร่การเคลื่อนไหวของภาคการศึกษาอย่างมีระบบ

นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มเคลื่อนไหวภาคประชาชนในประเด็นเฉพาะ เช่น กลุ่ม “นักเรียนเลว” ที่ใช้โซเชียลมีเดียเป็นช่องทางสื่อสารประเด็นการปฏิรูปการศึกษา และกลุ่ม “ Mayday” ที่ใช้ Facebook เป็นศูนย์กลางรณรงค์ออกแบบป้ายรถเมล์ใหม่เพื่อประโยชน์สาธารณะ ทั้งสองกรณีแสดงให้เห็นว่าเยาวชนไทยสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและการมีส่วนร่วมออนไลน์เพื่อสร้างแรงกระเพื่อมในสังคมและผลักดันการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายได้จริง แม้ผลลัพธ์เชิงโครงสร้างยังอยู่ในระยะเริ่มต้น แต่ได้สะท้อนพลังของ “ขบวนการเคลื่อนไหวแนวราบ” ที่เป็นหัวใจสำคัญของประชาธิปไตยยุคดิจิทัลในประเทศไทย

คำสำคัญ: ขบวนการทางสังคมในยุคดิจิทัล, นโยบายสาธารณะ, ประเทศไทย.

Abstract

The purpose of this article is to present the online activism movements and their impact on public policy changes in Thailand by Thai youth, while highlighting the development of these movements from 2020 to the present, including the intensified adaptation of tactics and legal mechanisms. It examines the conceptual framework of social movements that promote public policy through secondary sources such as books, academic journals, and online platforms. The authors focus on analyzing the “Free Youth” and “Ratsadon (People’s Movement)” groups. Both groups share a digital-era approach to activism, but they differ in the level of their demands, the scope of their networks, and their roles over time. which effectively combine online spaces with on-ground activities. These movements utilize social media—particularly Twitter and Facebook—as primary tools for disseminating demands and mobilizing supporters. Their advocacy has evolved from specific issues, such as civil rights and individual freedoms, toward broader structural reforms of the state, including the call for monarchy reform and the abolition of Section 112 of the Criminal Code, reflecting the emergence of a new wave of social movements.

During the COVID-19 era, social movements within educational institutions demonstrated cross-university networks of students who organized flash mobs and campaigns advocating for educational rights and freedom of expression. Notable examples include the “Karn Rai Ratsadorn Network” and the “Student Union of Thailand (SUT),” both of which leveraged social media as a key instrument for publishing joint statements and creating digital public spheres for policy debate. The establishment of the “Mob Gun Mai” website serves as a prominent example of a digital platform designed to systematically collect and disseminate educational movement activities across the country.

In addition, civic movements addressing specific social issues have also gained traction. For instance, the “Bad Student” group used social media to advocate for educational reform, while the “Mayday” group employed Facebook as a central hub to campaign for the redesign of Bangkok’s bus stop signage for public benefit. These cases illustrate how Thai youth have successfully utilized technology and online participation to generate social awareness and push for policy change. Although structural transformation remains at an early stage, these movements represent the growing strength of “horizontal activism,” which lies at the core of Thailand’s emerging digital democracy.

Keywords: Digital Social Movements, Public Policies, Thailand.

บทนำ

การเคลื่อนไหวทางสังคมคือ การรวมตัวกันเป็นกลุ่มของผู้เรียกร้องความเป็นธรรมในสังคม เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึงความพยายามของประชาชนหรือกลุ่มคนในสังคม ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง อำนาจ หรือระบบที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง หรือวัฒนธรรม ฉะนั้น ขบวนการทางสังคมกล่าวคือการรวมหมู่ที่ต้องการต่อสู้ทางการเมืองเพื่อเรียกร้องการประกอบสร้างทางการเมืองและอัตลักษณ์ทางสังคมใหม่และพยายามให้คุณค่ากับอัตลักษณ์ใหม่ผ่านการต่อสู้เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม (Buechler,1993: 217–235) โดยเฉพาะประเด็นที่กลุ่มเคลื่อนไหวมีประสบการณ์ร่วมกัน หรือมีความรู้สึกว่าตนเองถูกกดทับหรือ

ขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการขั้นพื้นฐาน ปัจจุบันประเทศไทยเข้าสู่สังคมดิจิทัลมากยิ่งขึ้นทำให้การระดมทรัพยากรแบบรวมหมู่ในการเคลื่อนไหวมักรวมตัวค่อนข้างยากเพื่อให้ขบวนการเกิดการมีส่วนร่วมจึงต้องเปลี่ยนวิธีการกระตุ้นผู้ที่เข้าใจปัญหาร่วมกันเข้ามาสู่ขบวนการและทำให้เกิดสร้างการรับรู้ปัญหานั้น ๆ อย่างรวดเร็วโดยการโพสต์ Facebook, Twitter, Threads เป็นต้น มีเนื้อหาเพื่อสร้างการรับรู้ถึงความคับข้องใจที่เกิดขึ้นแม้ผู้มีส่วนร่วมจะไม่ได้ติดตามกลับแต่ก็มีความเห็นอกเห็นใจต่อสิ่งที่ขบวนการต้องการสื่อสารและสร้างผู้ชมผ่านโซเชียลมีเดียโดยไม่ต้องพบปะผู้คน (Tilly, 1978: 143-151) ทั้งนี้ เป้าหมายของการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบาย ทัศนคติ และค่านิยมของสังคมผ่านการรณรงค์ การประท้วง หรือการใช้ช่องทางดิจิทัลเพื่อขยายเสียงและสร้างแรงกดดันต่อรัฐและผู้มีอำนาจ ดังนั้น การเคลื่อนไหวทางสังคมจึงมิใช่เพียงการต่อต้านเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อผลักดันให้เกิดความยุติธรรมในการเปลี่ยนแปลงนโยบายสิทธิขั้นพื้นฐานในการออกเคลื่อนไหว

บทความนี้ มีเป้าหมายเพื่อศึกษา “ ขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนกับการเปลี่ยนแปลงสาธารณะในประเทศไทย ” โดยมุ่งศึกษาบทบาทและพลวัตของการเคลื่อนไหวทางสังคมในฐานะกระบวนการต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม ความเสมอภาค และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม โดยเน้นการทำความเข้าใจขบวนการเคลื่อนไหวในบริบทของสังคมไทยผ่านกรอบแนวคิดของ Buechler (1993: 217–235) ซึ่งมองว่าการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ และการให้คุณค่าต่อความหมายทางสังคมผ่านการต่อสู้กับโครงสร้างเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสังคมออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการจัดระเบียบ การระดมทรัพยากร และการสร้างพื้นที่สื่อสารสำหรับกลุ่มผู้มีประสบการณ์ร่วมกัน (Castells, 2012: 242) ผู้เขียนจึงมุ่งศึกษาว่า แพลตฟอร์มอย่าง Facebook, Twitter, และ Threads และการใช้สื่อดิจิทัลประเภทอื่นมีบทบาทอย่างไร บทความนี้มุ่งนำเสนอการเคลื่อนไหวผ่านโลกดิจิทัลของเยาวชนไทย โดยเน้นการสร้างการรับรู้ สื่อสารความคับข้องใจ และสร้างฐานความเห็นอกเห็นใจต่อขบวนการเคลื่อนไหว แม้ในกรณีที่ไม่มีการพบปะกันแบบออฟไลน์ ขณะเดียวกันบทความยังวิเคราะห์บทบาทของการเคลื่อนไหวดังกล่าวในการผลักดันนโยบายสาธารณะ ตลอดจนศึกษาว่าการเคลื่อนไหวผ่านโลกดิจิทัลสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย ทัศนคติ และค่านิยมในสังคมไทยได้อย่างไร เพื่อให้เห็นว่า ขบวนการทางสังคมในยุคดิจิทัลยังคงเป็นพลังขับเคลื่อนที่ทรงพลังต่อรัฐและผู้มีอำนาจได้หรือไม่

ขบวนการทางสังคมกับการกำหนดนโยบายสาธารณะ

ขบวนการทางสังคมหรือการเคลื่อนไหวทางสังคม หมายถึง กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่รวมตัวกันโดยมีเป้าหมายร่วมกันในการผลักดันหรือคัดค้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรม ผ่านการเคลื่อนไหว การรณรงค์ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่มิใช่กระบวนการตามช่องทางทางการเมืองแบบดั้งเดิม เช่น พรรคการเมืองหรือระบบราชการ ขบวนการทางสังคมมักเกิดจากความไม่พอใจหรือความตื่นตัวต่อปัญหาสังคม และใช้พลังจากประชาชนในการเรียกร้องสิทธิ ความยุติธรรม หรือการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้าง เช่น กรณีศึกษาบทบาทของโซเชียลมีเดียในขบวนการทางสังคม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวในบริบทของประเทศไทยก็มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของขบวนการทางสังคมไว้ว่า *“ขบวนการทางสังคม คือ การรวมกลุ่มของประชาชนที่มีเป้าหมายในการผลักดันนโยบายหรือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเน้นการเคลื่อนไหวจากระดับล่างขึ้นสู่ระดับบน และมักมีลักษณะของการต่อรองอำนาจหรือความชอบธรรมกับภาครัฐหรือโครงสร้างอำนาจที่มีอยู่”* (อุเชนทร์ เชียงเสน, 2557: 3) สอดคล้องกับ Tilly (1978: 143-151) ที่เสนอเรื่องการรวมตัวของกลุ่มเคลื่อนไหวมักใช้หลากหลายยุทธวิธีเพื่อบรรลุข้อเรียกร้องสาธารณะใดก็ตาม ไม่ว่าจะใช้ 1) วิธีการคว่ำบาตร เป็นวิธีการขัดขวางผลประโยชน์โดยยอมแลกเปลี่ยนด้วยความเสียหายทางเศรษฐกิจสังคม 2) วิธีการนั่งประท้วง เป็นการต่อต้านรัฐหรือประท้วงในเขตพื้นที่หวงห้าม 3) วิธีการใช้ความรุนแรง ด้วยการประท้วงและเกิดการบาดเจ็บเสียหายต่อบุคคลและทรัพย์สิน มีความรุนแรง และไม่มีระเบียบต่อรัฐ 4) ยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติ ใช้การเจรจา ต่อสู้ตามวิถีช่องทางการเมือง การเดินขบวน การล็อบบี้พรรคการเมืองเพื่อหาแนวทางกำหนดนโยบายสาธารณะร่วมกันอย่างสันติ

ผู้เขียนมองเห็นแนวโน้มสภาพการณ์ของกลุ่มเคลื่อนไหวในไทย ณ ปัจจุบันมักใช้วิธีรวมตัวผ่านโซเชียลมีเดียก็สะท้อนความเป็น “พลเมืองตื่นรู้” อย่างเป็นนัยยะสำคัญทำให้กลุ่มเคลื่อนไหวสามารถมีบทบาทกดดันหรือเสนอแนะต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะให้แก่ผู้ที่สนับสนุนผ่านโลกออนไลน์ได้ดียิ่งขึ้นกว่าในอดีต หมายรวมถึงความพร้อมในการมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดกระบวนการนโยบายตั้งแต่การตั้งคำถาม การนำเสนอทางเลือกใหม่ หรือแม้แต่การตรวจสอบถ่วงดุลสะท้อนแนวคิดว่า การเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะไม่ได้เกิดขึ้นทันทีแต่เป็นผลจากแรงผลักดันสะสม กระแสการเคลื่อนไหวเหล่านี้สามารถเปลี่ยนทิศทางการกำหนดนโยบายสาธารณะได้ผ่านกลไก เช่น การร่างกฎหมาย การตั้งคำถามต่อสาธารณะ หรือการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ต่อเนื่องจากข้อมูลเรื่อง

“สื่อออนไลน์กับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มคนรุ่นใหม่ : การใช้ทวิตเตอร์ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่” การเคลื่อนไหวทางสังคมในปัจจุบันมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพึ่งพาดิจิทัลซึ่งเป็นสื่อกลางที่สามารถเข้าถึงผู้คนได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง เป็นอีกสิ่งที่สามารถทำให้เกิดการขับเคลื่อนทางสังคมได้ไม่แพ้การสื่อสารแบบมวลชน เพราะในปัจจุบันมีจำนวนผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตทั่วโลกส่วนใหญ่ใช้สมาร์ทโฟนเป็นหลักไม่ว่าจะใช้ ดูข่าว เล่นโซเชียล การที่กระแสการเมืองในโลกออนไลน์จุดติดจนคนรุ่นใหม่จำนวนมากหันมาสนใจและทำความเข้าใจการเมืองอย่างลึกซึ้ง นับว่าเป็นก้าวหนึ่งที่สำคัญของการเคลื่อนไหวทางการเมืองในไทยที่ควรจะเคลื่อนไปข้างหน้าต่อไม่ว่ามัน #จบที่รุ่นเรา หรือไม่จบที่รุ่นเราก็ตาม# (ชูศักดิ์ บำรุงสุข, 2564: 72)

ฉะนั้น การศึกษาการเปลี่ยนแปลงนโยบายรัฐต้องพิจารณาหลายทฤษฎีที่มีผลต่อขบวนการสังคม งานศึกษาที่ใกล้เคียงกับผู้เขียน เรื่อง *“บทบาทของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายรัฐ”* วิเคราะห์ไว้ว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมีเครื่องมือสำคัญในการผลักดันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ในหลายกรณี ขบวนการเหล่านี้สามารถสร้างแรงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะเมื่อความต้องการหรือปัญหาของกลุ่มประชาชนถูกมองข้ามหรือไม่ได้รับการแก้ไขจากรัฐบาลนการสร้างแรงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เช่น ขบวนการเพื่อสิทธิมนุษยชนหรือขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญของปัญหาและถูกบรรจุเป็นวาระสาธารณะ แม้กระทั่งการกดดันรัฐบาลให้ปรับเปลี่ยนนโยบาย ตัวอย่างเช่น ขบวนการเคลื่อนไหวการศึกษา การเคลื่อนไหวด้านสุขภาพที่ทำให้รัฐบาลต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบายด้านสวัสดิการ บางกลุ่มเคลื่อนไหวได้รับการสนับสนุนจากสื่อและเครือข่ายสังคมใช้วิธีผูกสัมพันธมิตรหรือความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งในและนอกภาครัฐ เช่น ภาคประชาสังคม สื่อมวลชน หรือองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายและมีอำนาจเพื่อกดดันต่อรองกับรัฐยิ่งขึ้น และเพิ่มโอกาสการเสนอแนวทางการแก้ไขหรือทางเลือกใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและรัฐ เช่น ประเด็นการขับเคลื่อนสิทธิมนุษยชนอาจได้รับการปรับปรุงกฎหมายอย่างยุติธรรม (เรียงดาว ทวะชาลี, 2568: 24-32)

เช่นเดียวกับ แนวโน้มของสังคมไทยสะท้อนให้เห็นว่า การเคลื่อนไหวออนไลน์อาจลดทอนพลังการชุมนุมบนถนนแต่โลกออนไลน์ยังคงให้ผลในเชิงบวกอย่างมาก เพราะสามารถหล่อหลอมความคิดความเชื่อร่วมของสังคม และขยายพื้นที่การรวมตัวได้กว้างขวางยิ่งขึ้น เป้าหมายสูงสุดของ

ขบวนการเคลื่อนไหวยังคงเป็นการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบายสาธารณะ เมื่อสังคมก้าวเข้าสู่ยุคใหม่การเคลื่อนไหวได้ขยายไปสู่ประเด็นที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การเรียกร้องสิทธิของผู้มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งประสบความสำเร็จในการผลักดันให้เกิดกฎหมาย “สมรสเท่าเทียม” ผ่านความร่วมมือของเครือข่ายหลากหลายกลุ่ม ที่สร้างแคมเปญรณรงค์ ให้ความรู้ และปรับเปลี่ยนทัศนคติของสังคม ผ่านกิจกรรมอย่าง Pride Month ขบวนพาเหรด และการสื่อสารผ่านอุตสาหกรรมบันเทิง ในอีกด้านหนึ่ง กระแสเรียกร้องสิทธิสตรีก็ได้แสดงพลังผ่านแฮชแท็ก #MeToo ซึ่งเปิดพื้นที่ให้ผู้หญิงจำนวนมากกล้าเปิดเผยประสบการณ์การคุกคามทางเพศ และนำไปสู่การตื่นตัวทั้งในระดับสังคมและการออกมาตรการป้องกันที่เข้มแข็งยิ่งขึ้น (The Active, 2025)

อย่างไรก็ดี กระแสโลกาภิวัตน์จะนำพาแนวคิดจากต่างประเทศเข้าสู่สังคมไทย ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับความคิดและโครงสร้างทางสังคม แต่อีกด้านหนึ่งสิ่งนี้กลับกลายเป็นแรงผลักดันให้เกิด ขบวนการต่อสู้แนวใหม่ ที่ลุกขึ้นมาปกป้องอัตลักษณ์ท้องถิ่นด้วยการปรับใช้เครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่ เช่น โซเชียลมีเดีย การรณรงค์ออนไลน์ หรือกิจกรรมสาธารณะ เพื่อเรียกร้องให้เกิดการยอมรับและฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นท่ามกลางแรงกดดันของการเปลี่ยนแปลง หากวัฒนธรรมเหล่านี้ไม่สามารถยืนหยัดผ่านกระบวนการเคลื่อนไหวหรือสร้างการมีส่วนร่วมในสังคมได้ก็อาจนำไปสู่การเลือนหายของรากเหง้าทางวัฒนธรรมในระยะยาว (Poshakrishna, 2023: 205–216) ส่งผลให้วิวัฒนาการของขบวนทางสังคมที่เปลี่ยนผ่านจากการชุมนุมแบบดั้งเดิมไปสู่การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ โดยยังคงยึดมั่นในเป้าหมายหลัก คือ การทวงถามสิทธิ ความเท่าเทียม และความเป็นธรรมในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม ซึ่งล้วนเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบาย และนำพาสังคมไทยก้าวไปข้างหน้าอย่างมีความหวัง

จากโลกออนไลน์สู่นโยบาย: กรณีศึกษาการเคลื่อนไหว

เพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นภาพปรากฏการณ์ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น หัวข้อนี้จึงได้เรียบเรียงตัวอย่างของการรวมกลุ่มเคลื่อนไหวที่ใช้สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือในการต่อสู้และขับเคลื่อนข้อเรียกร้อง โดยมีเป้าหมายเพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบาย ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบที่เป็นรูปธรรม หรือนามธรรมก็ตาม ผลกระทบที่เกิดจากขบวนการเหล่านี้ ไม่เพียงสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการจัดตั้ง การสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้ การปลูกจิตสำนึกทางสังคม หรือการเชิญชวนให้ประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วม หากยังถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างแรงกดดันต่อผู้มีอำนาจตลอดจนขับเคลื่อนกระบวนการเจรจา เพื่อผลลัพธ์ในระดับนโยบายสาธารณะ ดังนั้น การเคลื่อนไหว

ผ่านสื่อออนไลน์จึงมิได้หยุดนิ่ง หากแต่เป็นปรากฏการณ์ที่มีลักษณะไหลลื่น เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่องบนแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย อันได้แก่

ขบวนการเคลื่อนไหวกลุ่ม “เยาวชนปลดแอก (Free Youth)” และ “กลุ่มราษฎร” พบว่า มีลักษณะเฉพาะของการเคลื่อนไหวในยุคนี้ คือ การใช้พื้นที่ออนไลน์ควบคู่กับกิจกรรมภาคสนาม เยาวชนใช้ Twitter เป็นเครื่องมือหลักในการเผยแพร่ข้อเรียกร้อง และจัดระดมมวลชนผ่านแฮชแท็ก เช่น #เยาวชนปลดแอก #ให้มันจบที่รุ่นเรา และ #ยกเลิก112 นอกจากสองกลุ่มเคลื่อนไหวนี้ยังคงมีขบวนการเคลื่อนไหวย่อยอาจกล่าวได้ว่ามีลักษณะการเคลื่อนไหว “แนวราบ” เช่น กลุ่มนักเรียนเลว กลุ่มทะลุฟ้า กลุ่มคณะราษมัม และกลุ่ม LGBTQ+ ที่ต่อสู้เพื่อสิทธิในหลายมิติ เช่น เพศศึกษา การปฏิรูปกฎหมาย และสวัสดิการประชาชน ซึ่งกลุ่มเคลื่อนไหวเหล่านี้ก็ยังมีพื้นที่สาธารณะบนโลกออนไลน์เป็นช่องทางสำคัญของการต่อสู้ของเยาวชนไทยในยุคดิจิทัล เช่น กิจกรรม “คาเฟ่ประชาธิปไตย”, “วิ่งไล่ลุง”, “ม็อบศิลปะ”, เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและจุดนัดหมายเพื่อจัดกิจกรรมออฟไลน์ และยังพบอีกว่า การเคลื่อนไหวของประชาชนในช่วงเวลาหนึ่งได้ขยับจากการเรียกร้องประเด็นเฉพาะไปสู่ข้อเรียกร้องเชิงโครงสร้าง เช่น การปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ หรือการเสนอให้ยกเลิกมาตรา 112 ซึ่งสะท้อนถึงพัฒนาการของขบวนการเคลื่อนไหวที่ต้องการเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะในระดับโครงสร้างของรัฐกลุ่มผู้เคลื่อนไหวยังใช้กลยุทธ์สำคัญอย่างการ “ต่อรองโดยใช้กฎหมาย” เช่น การอธิบายสิทธิในการชุมนุมที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญและการเผยแพร่คำพิพากษาหรือหลักนิติธรรมต่าง ๆ เพื่อแสดงให้สาธารณชนเห็นว่ากิจกรรมของตนนั้นชอบด้วยกฎหมาย นอกจากนี้ ปัจจัยภายนอกยังคงมีแรงกดดันจากองค์กรระหว่างประเทศ การเฝ้าติดตามสถานการณ์จากสถานทูตต่างประเทศ รวมถึงความล้มเหลวในการสื่อสารของรัฐบาลทหาร โดยเฉพาะการใช้ความรุนแรงในการสลายการชุมนุม ล้วนเป็นตัวเร่งสำคัญที่ทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวและออกมาสนับสนุนการเคลื่อนไหวอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง (พระมหาสถิตสุทฺธิมโน และ วีรนุช พรมจักร์, 2568: 269–278)

ทั้งนี้ ขบวนการสังคมในยุคดิจิทัลเริ่มต้นขึ้นเมื่อเกิดสถานการณ์โควิด19 อาจเกิดจากความคับข้องใจโดยเฉพาะในสถาบันการศึกษาสำหรับผู้เรียนในฐานะความหวังของสังคมในอนาคต พบว่า งานศึกษาวิจัยเรื่อง *“สื่อสังคมออนไลน์กับการประท้วง: กรณีศึกษาแฟลชม็อบนักเรียน นักศึกษาไทยในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2563”* ในช่วงปี 2563 เกิดการรวมตัวของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ก่อรูปขึ้นเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งมีลักษณะเป็นเครือข่ายข้ามมหาวิทยาลัย โดยมีเป้าหมาย

หลักในการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐ และเสนอข้อเรียกร้องด้านสิทธิเสรีภาพโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับ “โครงสร้างระบบการศึกษา” ที่ไม่เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของนักศึกษาขบวนการนี้ใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางหลักในการเคลื่อนไหว ตัวอย่างเช่น การออกแถลงการณ์ร่วมของกลุ่มนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าทั้ง 3 แห่ง ได้แก่กลุ่มสิทธิเสรีภาพพระนครเหนือ (KMUTNB)/กลุ่มมดปฏิวัติ (KMUTT)/กลุ่ม KMITL Political (KMITL) โดยแถลงการณ์ร่วมดังกล่าวแสดงจุดยืนต่อองค์กรอิสระของรัฐ และตั้งคำถามถึงโครงสร้างอำนาจในระบบการศึกษาที่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนและมีการขยายตัวในรูปแบบเครือข่าย เช่น เครือข่าย “ภาคี 9 ราษฎร์” ซึ่งเกิดจากความร่วมมือของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลทั้ง 9 วิทยาเขตที่ร่วมกันจัดกิจกรรมแฟลชม็อบเพื่อสะท้อนปัญหาของระบบการศึกษาในแต่ละพื้นที่ โดยใช้ Facebook เป็นแพลตฟอร์มหลักในการประสานงาน เผยแพร่ข่าวสาร และเชิญชวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างเป็นระบบ ในขณะเดียวกัน องค์กรนักศึกษาในระดับประเทศ อย่าง “สหภาพนักเรียน นิสิต นักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนท.)” ได้แสดงบทบาทในการสนับสนุนกิจกรรมเหล่านี้ผ่านเครือข่ายในแต่ละมหาวิทยาลัย เป็นช่องทางหลักในการโพสต์เชิญชวนแฟลชม็อบ พร้อมแฮชแท็ก #ขอกู้คืนเกียรติ ซึ่งกลายเป็นกระแสในหมู่นักศึกษาและประชาชน และ กลุ่มฟื้นฟูประชาธิปไตย (Democracy Restoration Group – DRG) ได้ใช้เพจของตนเองในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมแฟลชม็อบของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ภายใต้ชื่อกิจกรรม “คืนสู่เหย้า ไม่เอาไอโอ(ชา)” กิจกรรมทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างแรงกดดันต่อภาครัฐให้ทบทวนบทบาทของตนต่อระบบการศึกษาและยอมรับเสียงของนักศึกษาในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่แท้จริง เพื่อสร้างแรงกระเพื่อมในการผลักดันนโยบายภายหลังจึงมีการจัดตั้งเว็บไซต์ “Mob Gun Mai” (ม็อบ กัน ไหม) ขึ้นเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมข่าวสาร การจัดกิจกรรม และคลิปวิดีโอของแฟลชม็อบที่เกิดขึ้นในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั่วประเทศ เว็บไซต์นี้ทำหน้าที่เป็น ฐานข้อมูลกลางของขบวนการเคลื่อนไหวภาคการศึกษา ที่เปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและติดตามความเคลื่อนไหวได้แบบเรียลไทม์ (ณัฐพล ตันตระกูลทรัพย์, 2563: 163–197)

ในทำนองเดียวกัน กลุ่ม “นักเรียนเลว” เป็นตัวอย่างของการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางหลักในการสื่อสารและขับเคลื่อนประเด็นสาธารณะ โดยเริ่มต้นจากการเปิดบัญชีทวิตเตอร์ภายใต้ชื่อว่า “นักเรียนเลว @BadStudent” เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 ต่อมาได้มีการเปิดเพจเฟซบุ๊กในชื่อเดียวกันเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 และมีการสร้าง

บัญชีในแอปพลิเคชัน LINE เพื่อใช้เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารและส่งข้อมูลโดยตรงกับกลุ่มนักเรียนเป้าหมายเฟซบุ๊กและทวิตเตอร์ของกลุ่มนักเรียนเลวทำหน้าที่เป็นพื้นที่สาธารณะบนโลกออนไลน์ ที่พัฒนาไปสู่การเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในลักษณะใหม่ เช่น ใช้เฟซบุ๊กและทวิตเตอร์ในการสื่อสารสาระและแนวคิดที่สอดคล้องกับการกระทำเชิงสัญลักษณ์ในพื้นที่ประชาสังคม โดยเน้นการใช้ “ภาพนิ่ง” ทั้งภาพถ่ายและภาพกราฟิกที่สร้างขึ้นผ่านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นสื่อสร้างสรรค์เข้าใจง่ายและสร้างแรงกระเพื่อมเป็นวงกว้าง ในบางกรณี การเคลื่อนไหวขยายตัวไปสู่โลกกายภาพ เช่น การชุมนุมหน้ากระทรวงศึกษาธิการ หรือกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ภายในโรงเรียน ขณะเดียวกัน การเคลื่อนไหวบางครั้งก็เกิดขึ้นเฉพาะในพื้นที่ออนไลน์เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นสามารถนำไปสู่การสร้างบทสนทนาในพื้นที่สาธารณะ เปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การอภิปราย และการตั้งคำถามต่อโครงสร้างของระบบการศึกษาไทยในปัจจุบัน แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายอาจยังไม่เห็นผลอย่างชัดเจนในระยะสั้น แต่กลุ่มนักเรียนเลวได้ประสบความสำเร็จในฐานะผู้จุดประกายให้สังคมหันมาสนใจและตั้งคำถามต่อระบบการศึกษาไทยอย่างกว้างขวางมากขึ้น (ชัยนนท์ หาญคีรีรัตน์ และ ศศิธร ยุวโกศล, 2565: 101–149)

นอกจากการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องระบบการศึกษา ยังคงมีประเด็นทางสังคมที่ผู้เขียนศึกษามาเช่นกัน โดยมีการรวมกลุ่มเพื่อรณรงค์ “ป้ายรถเมล์ไม่บอกเส้นทางเดินรถ” เป็นปัญหาหนึ่งที่เคยถูกเรียกร้องและรณรงค์ผ่านเว็บไซต์ Change.org ประเทศไทยเมื่อปี 2559 ต่อมาในปีเดียวกัน เกิดขึ้นอีกครั้งเมื่อมีการรวมกลุ่มภายใต้ชื่อ “ Mayday” ซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ที่ต้องการออกแบบป้ายรถเมล์ให้ผู้ใช้งานเข้าใจข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและง่ายที่สุด โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะ Facebook ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มที่มีผู้ใช้มากที่สุดในโลก (เพจ @maydaySATARANA) เพื่อระดมผู้คนและผสานเครือข่ายให้ประสบความสำเร็จ การเคลื่อนไหวของกลุ่ม Mayday นำไปสู่การรวมตัวของผู้คน โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น เพจFacebook เป็นพื้นที่สื่อสารสู่สาธารณะ และสร้างเครือข่ายขยายการรวมกลุ่มทั้งในรูปแบบการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการภายใต้ชื่อ “ออกแบบป้ายให้หายหลง” เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลปัญหา จัดลำดับความสำคัญ และวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการแก้ไขผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและการแสดงความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกลุ่มทดลองติดตั้งป้ายรถเมล์ใหม่ แล้วโพสต์บนเพจเฟซบุ๊กเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากภาคประชาชนหลายฝ่าย ในการออกแบบป้ายที่เหมาะกับผู้ใช้งานจริง และคำนึงถึงความเข้าใจของผู้ใช้งานเป็นหลัก จนได้รับการสนับสนุนจากชุมชน เช่น Bangkok Bus Club, สมาคมนักออกแบบเรขศิลป์ไทย

, Thailand Creative and Design Center (TCDC), สำนักงานการจราจรและขนส่ง กรุงเทพมหานคร รวมถึงอาสาสมัครอีกจำนวนมาก ผลลัพธ์ของการเคลื่อนไหวจึงมีนโยบายสร้างป้ายรถเมล์รูปแบบใหม่ได้รับการพัฒนาขึ้นให้อ่านง่ายและไม่ซับซ้อน โดยแต่ละป้ายมีข้อมูลสองด้าน ระบุสัญลักษณ์ป้าย ชื่อตำแหน่งป้าย สายรถเมล์ที่ให้บริการ จุดหมายปลายทางหลัก เส้นทางเดินรถโดยสังเขป ทั้งภาษาไทย และ อังกฤษ จุดจอดที่สำคัญ รวมถึงสัญลักษณ์และเบอร์โทรศัพท์ฉุกเฉิน ปัจจุบันเริ่มติดตั้งในพื้นที่ชั้นในของกรุงเทพมหานคร ตลอดแนวเส้นทางรถไฟฟ้า ซึ่งเป็นย่านธุรกิจและมีผู้เดินทางจำนวนมาก โดยในปีงบประมาณ 2562 ติดตั้งไปแล้วประมาณ 500 ป้าย ในเขตจตุจักร พญาไท ราชเทวี บางรัก ดินแดง วัฒนา สาทร และคลองเตย และในปีงบประมาณ 2563 ติดตั้งเพิ่มเติม 500 ป้าย ในเขตพระนคร ดุสิต และป้อมปราบศัตรูพ่าย (กุลธิดา สายพรหม และ ศุภรัศมิ์ ฐิติกุลเจริญ, 2564: 298–314)

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอกล่าวถึงการเคลื่อนไหวประเด็นทางสังคมอีกหนึ่งขบวนการคือ กลุ่ม “ประชาชนเบียร์” เป็นตัวอย่างของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีความพยายามในการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย ผ่านการผสมผสานระหว่างการเคลื่อนไหวในโลกออนไลน์และกิจกรรมในพื้นที่จริง (ออฟไลน์) โดยใช้เฟซบุ๊กแฟนเพจในชื่อเดียวกันเป็นช่องทางหลักในการสื่อสารแนวคิดและข้อเรียกร้องไปยังสาธารณชน ข้อเรียกร้องหลักของกลุ่มมีจำนวน 3 ประการ ได้แก่ การอนุญาตให้ประชาชนสามารถผลิตเบียร์เพื่อบริโภคเองได้ การเปิดเสรีในการพูดถึงหรือแสดงออกเกี่ยวกับเบียร์ในที่สาธารณะ การอนุญาตให้สามารถจำหน่ายเบียร์ผ่านช่องทางออนไลน์ได้ ทั้งสามข้อเรียกร้องดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความพยายามของกลุ่มในการท้าทายและวิพากษ์โครงสร้างนโยบายด้านเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของรัฐไทย ซึ่งมักเอื้อประโยชน์ต่อทุนผูกขาดรายใหญ่ และจำกัดเสรีภาพของผู้ผลิตรายย่อยอย่างมีนัยสำคัญ ฉะนั้น แนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่ม “ประชาชนเบียร์” สามารถจำแนกออกได้เป็น 6 รูปแบบหลัก ได้แก่ 1) การรวบรวมรายชื่อประชาชนเพื่อยื่นข้อเสนอแก้ไขกฎหมายที่ห้ามโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 2) การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากกฎหมายที่เอื้อต่อการผูกขาดอุตสาหกรรมเบียร์ 3) การยื่นฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อขอให้ยกเลิกข้อกฎหมายที่ห้ามการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านช่องทางออนไลน์ 4) การจัดกิจกรรมร่วมกับภาคีเครือข่ายที่มีเป้าหมายร่วมกัน 5) การเข้าร่วมกับการเคลื่อนไหวของมวลชนที่เรียกร้องการปฏิรูปสถาบันหลักของประเทศ 6) การจัดพื้นที่สื่อสารความรู้เกี่ยวกับคราฟต์เบียร์ในโลกออนไลน์ การเคลื่อนไหวของกลุ่มประชาชนเบียร์แสดงให้เห็นว่าพื้นที่สาธารณะในยุคดิจิทัลเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถตั้งคำถามและท้าทาย

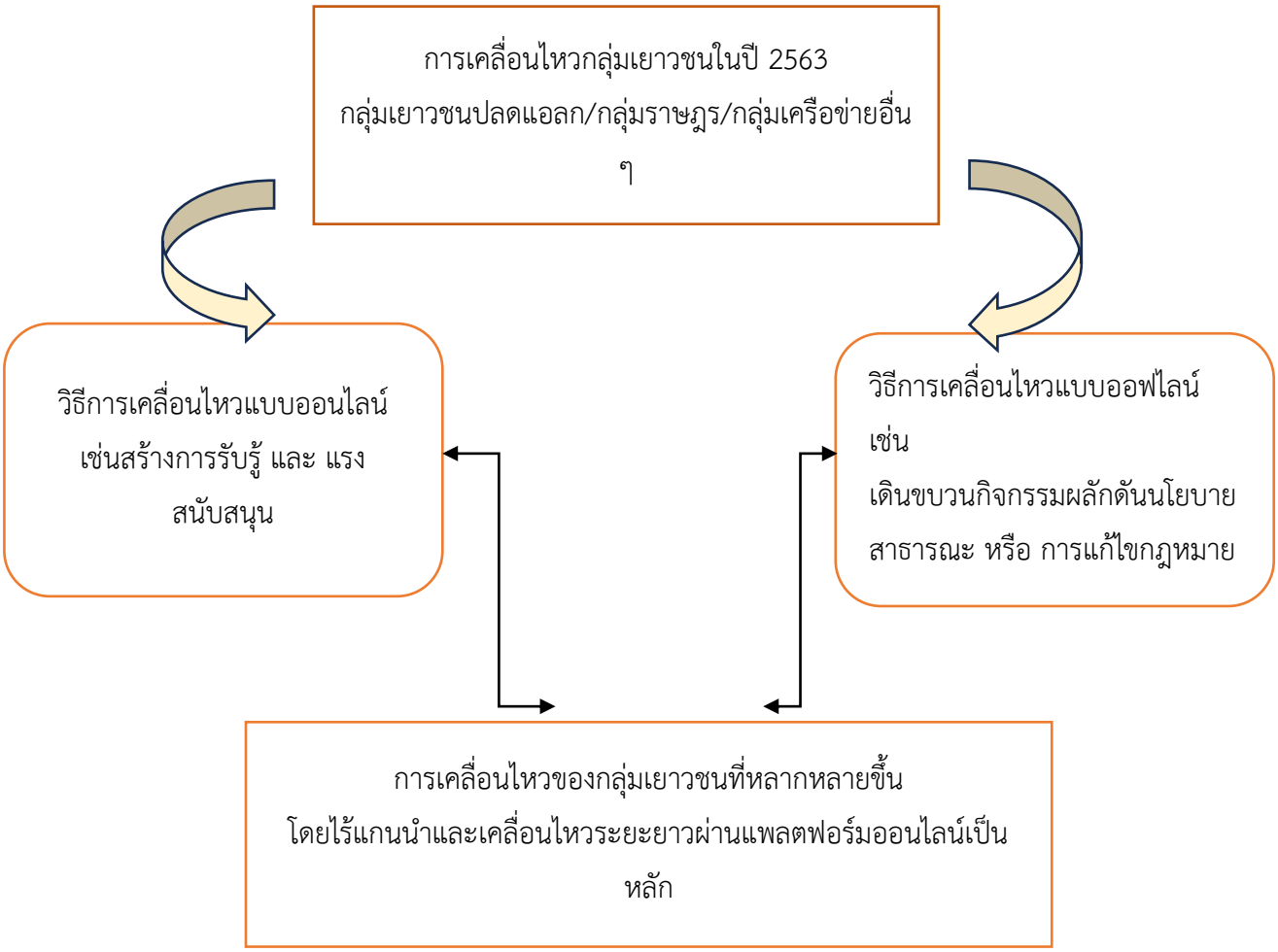
กฎหมายหรือโครงสร้างนโยบายที่ไม่เป็นธรรมได้อย่างตรงไปตรงมา และรูปแบบเนื้อหาในออนไลน์แสดงออกอย่างชัดเจนทางสังคม และความรู้เชิงวิชาชีพเพื่อผลักดันการเปลี่ยนแปลงนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม แม้ข้อเสนอของกลุ่มจะยังไม่ได้รับการตอบรับอย่างเป็นทางการจากภาครัฐทั้งหมด แต่ขบวนการ “ประชาชนเบียร์” ก็ประสบความสำเร็จในแง่ของการสร้างพื้นที่สาธารณะในการอภิปรายปลุกจิตสำนึกเรื่องความไม่เป็นธรรมในเชิงนโยบาย และก่อให้เกิดกระแสสังคมที่เรียกร้องให้เกิดการปฏิรูประบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรมและเปิดกว้างมากขึ้น (อรรถพล ทิพย์ดารา และ ศิวัช ศรีโภคางกุล, 2564: 365–375)

ในหัวข้อนี้จึงพยายามศึกษาเหตุการณ์ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยได้เห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงปรากฏการณ์ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม *เริ่มต้นจากกลุ่ม “เยาวชนปลดแอก (Free Youth)” และ “กลุ่มราษฎร”* ที่เริ่มต้นจากการรวมตัวกันของเยาวชนผ่านแพลตฟอร์ม Twitter เพื่อเผยแพร่ข้อเรียกร้อง เช่น #เยาวชนปลดแอก #ให้มันจบที่รุ่นเรา และ #ยกเลิก112 โดยมีเป้าหมายเพื่อเรียกร้องสิทธิเสรีภาพและผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างทางการเมือง กลุ่มเหล่านี้ใช้พื้นที่ออนไลน์ควบคู่กับกิจกรรมภาคสนาม สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการเคลื่อนไหวแบบ “แนวราบ” ที่ยืดหยุ่นคล่องตัว และไม่ยึดติดกับโครงสร้างแนวดิ่งแบบดั้งเดิม นอกจากกลุ่มหลัก ยังปรากฏกลุ่มย่อยอีกหลายกลุ่มที่แสดงออกถึงความหลากหลาย จุดเปลี่ยนสำคัญอีกประการหนึ่งเกิดขึ้นในช่วงการระบาดของโควิด-19 ซึ่งเป็นบริบทที่เอื้อต่อการรวมตัวของนักเรียน นักศึกษาในโลกออนไลน์ โดยเฉพาะการเกิดขึ้นของเครือข่ายแฟลชม็อบ เช่น *เครือข่ายมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าทั้งสามแห่ง (KMUTNB, KMUTT, KMITL)* ที่แสดงออกผ่านแถลงการณ์ร่วม วิพากษ์วิจารณ์โครงสร้างอำนาจในระบบการศึกษา นำไปสู่การขยายตัวของเครือข่าย เช่น “ภาคี 9 ราษฎร์” ซึ่งร่วมกันจัดกิจกรรมแฟลชม็อบในแต่ละพื้นที่ โดยใช้ Facebook เป็นแพลตฟอร์มหลักในการเผยแพร่ข่าวสารและประสานงานและการเปิดตัวเว็บไซต์ “Mob Gun Mai” ซึ่งเป็นฐานข้อมูลกลางในการเผยแพร่คลิป กิจกรรม และข่าวสารจากแฟลชม็อบในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในช่วงเวลาเดียวกันมี *กลุ่ม “นักเรียนเลว”* เป็นตัวอย่างของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการเปิดบัญชี Twitter และ Facebook เพื่อเผยแพร่ข้อเรียกร้องการปฏิรูปการศึกษา โดยเน้นการสื่อสารผ่านสื่อสร้างสรรค์ เช่น ภาพนิ่ง ภาพกราฟิก การจัดกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ทั้งในและนอกโรงเรียน แม้ข้อเรียกร้องจะยังไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายในระยะสั้น แต่ก็ได้จุดกระแสให้สังคมตื่นตัวและตั้งคำถามต่อโครงสร้างระบบการศึกษาไทย

อย่างไรก็ดี การศึกษารูปแบบการเคลื่อนไหวเพื่อประเด็นสาธารณะ เช่น *กลุ่ม Mayday* ที่รวมตัวกันเพื่อออกแบบป้ายรถเมล์ใหม่ให้เข้าใจง่าย โดยใช้ Facebook เป็นช่องทางหลักในการเผยแพร่ความรู้ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ และรับฟังความคิดเห็นจากผู้ใช้งาน จนนำไปสู่การพัฒนาและติดตั้งป้ายรถเมล์ใหม่ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วกรุงเทพฯ ความสำเร็จของ Mayday สะท้อนถึงศักยภาพของขบวนการภาคประชาชนในการผลักดันนโยบายที่มีผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน และสุดท้ายคือ *กลุ่ม "ประชาชนเบียร์"* เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างของขบวนการเคลื่อนไหวที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างออนไลน์และออฟไลน์ โดยมุ่งผลักดันการเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผ่านข้อเรียกร้อง 3 ประการ ได้แก่ 1) การอนุญาตให้ผลิตเบียร์เพื่อบริโภคเอง 2) การเปิดเสรีในการแสดงออกเกี่ยวกับเบียร์ในที่สาธารณะ 3) การขายเบียร์ผ่านช่องทางออนไลน์ กลุ่มนี้ใช้ทั้งการรณรงค์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การรวบรวมรายชื่อ การยื่นฟ้องต่อศาล และการจัดกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายที่มีเป้าหมายร่วมกัน ผลลัพธ์คือการเปิดพื้นที่สาธารณะให้เกิดการอภิปรายเกี่ยวกับความไม่เป็นธรรมในเชิงนโยบาย และการตั้งคำถามต่อโครงสร้างที่เอื้อประโยชน์ต่อทุนผูกขาด

องค์ความรู้

พัฒนาการเคลื่อนไหวในสังคมจากจุดเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2563 มีการขับเคลื่อนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 การเคลื่อนไหวของเยาวชนไทยเริ่มจากกลุ่มเยาวชนปลดแอกก่อนขยายเป็นกลุ่มราษฎร ที่รวมหลายเครือข่ายและเรียกร้องข้อเรียกร้องที่เข้มข้นขึ้น ขบวนการใช้โซเชียลมีเดียเป็นหลักในการสร้างการรับรู้ ประสานงาน และสร้างแรงสนับสนุน แม้ไม่พบปะกันแบบออฟไลน์ยุทธวิธีพัฒนาจากแฟลชม็อบและกิจกรรมออนไลน์ไปสู่การผลักดันนโยบายสาธารณะและกลไกทางกฎหมาย ดังนั้น ขบวนการจึงมีลักษณะไร้ศูนย์กลางและสื่อสารแบบเครือข่ายทำให้ขยายตัวรวดเร็วและสร้างอิทธิพลต่อทัศนคติและค่านิยมของสังคมไทย คาดการณ์ว่าแนวโน้มอนาคตคือการรวมตัวเป็นเครือข่ายระยะยาว ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลหลากหลาย และเป็นพลังขับเคลื่อนเชิงสังคมและการเมืองอย่างยั่งยืน

ภาที่ 1 สังเคราะห์องค์ความรู้

ที่มา : นิพพิชฌน์ เครื่องสนุก, 2569.

สรุป

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในยุคดิจิทัลได้สะท้อนถึงพัฒนาการที่สำคัญทั้งในเชิงกลยุทธ์ วิธีการสื่อสาร และการจัดตั้งเครือข่าย โดยเฉพาะการใช้สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือหลักในการเผยแพร่ข้อเรียกร้องและประสานงานระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ส่งผลให้ประชาชน โดยเฉพาะเยาวชน สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและสิทธิขั้นพื้นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขบวนการเหล่านี้ไม่ได้เคลื่อนไหวเพียงเพื่อการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายในระดับรูปธรรมเท่านั้น แต่ยัง

รวมถึงการท้าทายโครงสร้างอำนาจในระดับนามธรรม เช่น การปฏิรูปการศึกษา ระบบกฎหมาย หรือโครงสร้างทางการเมือง

ลักษณะเด่นของการเคลื่อนไหวในยุคนี้ คือ การดำเนินกิจกรรมในลักษณะ "แนวราบ" ที่มีความยืดหยุ่นสูง ไม่ยึดโยงกับโครงสร้างแนวดิ่งแบบดั้งเดิม และมักใช้การผสมผสานระหว่างกิจกรรมออนไลน์และออฟไลน์เพื่อสร้างแรงกดดันต่อรัฐ ตัวอย่างเช่น กลุ่มเยาวชนปลดแอกและกลุ่มราษฎรที่ใช้ Twitter และแฮชแท็กต่าง ๆ เป็นเครื่องมือสื่อสารควบคู่กับการจัดชุมนุมภาคสนาม หรือกรณีของกลุ่มนักเรียนเลวที่ใช้กราฟิกและกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์เพื่อจุดประเด็นปฏิรูปการศึกษา ขณะที่กลุ่ม Mayday และประชาชนเบียร์ แสดงให้เห็นถึงขบวนการภาคประชาชนที่สามารถผลักดันนโยบายที่จับต้องได้ เช่น การปรับปรุงป้ายรถเมล์ และการทบทวนกฎหมายเกี่ยวกับการผลิตเบียร์ โดยอาศัยพลังของข้อมูล การออกแบบ และการรณรงค์ออนไลน์

แม้ว่าผลลัพธ์ของการเคลื่อนไหวในบางกรณียังไม่ปรากฏเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายในทันที แต่กระบวนการเหล่านี้ได้เปิดพื้นที่สาธารณะใหม่ที่ประชาชนสามารถตั้งคำถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมได้อย่างเป็นรูปธรรม ขบวนการเคลื่อนไหวเหล่านี้จึงมิได้เป็นเพียงการประท้วง หากแต่เป็นการพัฒนา “วัฒนธรรมทางการเมือง” ที่ให้ความสำคัญกับสิทธิเสียงของประชาชน และการออกแบบนโยบายสาธารณะที่ตอบสนองต่อความเป็นธรรมทางสังคมมากยิ่งขึ้น

References

กุลธิดา สายพรหม, และ ศุภรัศมิ์ ฐิติกุลเจริญ. (2564). พลังการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่เพื่อแก้ไขปัญหาป้ายรถเมล์ในกรุงเทพมหานคร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 15(1), 298–314.

ณัฐพล ตันตระกูลทรัพย์. (2563). สื่อสังคมออนไลน์กับการประท้วง: กรณีศึกษาแฟลชม็อบนักเรียนนักศึกษาไทยในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2563. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 19(1), 163–197.

ชัยนนท์ หาญคีรีรัตน์, และ ศศิธร ยุวโกศล. (2565). การใช้เฟซบุ๊กและทวิตเตอร์ในการรวมกลุ่มนักเรียนเลวเพื่อเคลื่อนไหวทางสังคมเรียกร้องปฏิรูปการศึกษาปี พ.ศ. 2563. *วารสารศาสตร์*, 15(2), 101–149.

ชูศักดิ์ บำรุงสุข. (2564). *สื่อออนไลน์กับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มคนรุ่นใหม่: การใช้ทวิตเตอร์ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่.* การค้นคว้าอิสระ ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระมหาสถิตย์สุทฺธิมโน (ราชวงศ์), และ วีรนุช พรมจักร. (2568). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชนไทยกรณีศึกษา: 2557–2565. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 9(5), 269–278.

เรียงดาว ทวะชาลี. (2568). บทบาทของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายรัฐ. *วารสารกว๊านพะเยา*, 2(3), 24–32.

อรรถพล ทิพย์ดารา, และ ศิวัช ศรีโภคางกุล. (2564). ข้อเรียกร้องและแนวทางการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่ม “ประชาชนเบียร์”. *วารสารร้อยแก่นสาร*, 6(7), 365–375.

อุเชนทร์ เชียงเสน. (2557). *ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในสังคมไทย.* กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Bennett, W. L., & Segerberg, A. (2012). The logic of connective action: Digital media and the personalization of contentious politics. *Information, Communication & Society*, 15(5), 739 – 768

Buechler, S. M. (1993). Beyond resource mobilization? Emerging trends in social movement theory. The Sociological Quarterly, 34(2), 217–235

Castells, M. (2012). *Networks of outrage and hope: Social movements in the internet age*. Polity Press.

The Active. [2568]. *จากฝูงชนบ้าคลั่ง สู่พลังการต่อรอง “Social Movement”.* [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : https://theactive.thaipbs.or.th/read/social-movement-2.[วันที่3 พฤศจิกายน 2568].

Poshakrishna, P. (2023). The effect of globalization to local culture in rural society. *MCU Haripunchai Review*, 7(3), 205–216.

Tilly, C. (1978). *From mobilization to revolution*. New York: Routledge.

การบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมการเรียนรู้ภายใต้บริบทสังคมร่วมสมัย

Ethical Library Management for Advancing a Learning Society in Contemporary Social Contexts

ชนากานต์ สิงห์เรือง Chanakan Singrung
สุชิน เชยผลบุญ Suchin Choeiphonboon
สิทธวีร์ รัชกุลชัยภิรมย์ Sitthawee Ratchakulchaipirom
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
chanakankang.2560@gmail.com

Received 2026/01/08 *Revised* 2026/02/23 *Accepted* 2025/03/24

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ และพัฒนาการบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมการเรียนรู้ ภายใต้บริบทของสังคมร่วมสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เศรษฐกิจ และโครงสร้างทางสังคม ซึ่งส่งผลให้บทบาทและภารกิจของห้องสมุดในฐานะแหล่งเรียนรู้ของสังคมต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรมควรประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (1) การบริหารจัดการที่ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบของผู้บริหารและบุคลากรห้องสมุด (2) การจัดการทรัพยากรสารสนเทศและบริการที่ส่งเสริมความเสมอภาค การเข้าถึงและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้ใช้บริการ (3) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้บริการ ชุมชน และเครือข่ายการเรียนรู้ในกระบวนการดำเนินงานของห้องสมุด และ (4) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีคุณธรรม โปร่งใส และคำนึงถึงผลกระทบทางสังคม การประยุกต์ใช้จะช่วยยกระดับบทบาทของห้องสมุดจากแหล่งทรัพยากรสารสนเทศไปสู่การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่หล่อหลอมทั้งความรู้ คุณธรรม และปัญญา อันนำไปสู่การพัฒนาสังคมการเรียนรู้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ : การบริหารจัดการห้องสมุด, คุณธรรม, สังคมการเรียนรู้.

Abstract

This academic article aims to examine key concepts and principles and to develop ethical library management for the development of a learning society in the context of contemporary social changes. Rapid transformations in information technology, economic conditions, and social structures have significantly influenced the roles and missions of libraries as major learning resources in society. The study synthesizes relevant theories, concepts, and academic literature related to library management, learning society, and virtue and ethics in order to propose a systematic management model. The findings indicate that a virtue-based library management model for the development of a learning society should consist of four essential components: (1) management grounded in virtue, ethics, and responsibility among library administrators and personnel; (2) management of information resources and services that promote equity, accessibility, and lifelong learning for users; (3) promotion of participation from users, communities, and learning networks in library operations; and (4) ethical, transparent, and socially responsible use of information technology. The application of this virtue-based library management model can enhance the role of libraries beyond being mere repositories of information resources, transforming them into learning centers that cultivate knowledge, virtue, and wisdom. Consequently, such a model contributes to the sustainable development of a learning society in the long term.

Keywords: Library Management, Ethics, Learning Society.

บทนำ

ภายใต้บริบทของสังคมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 “ห้องสมุดคุณธรรม” สามารถอธิบายได้ว่าเป็นรูปแบบของห้องสมุดที่ดำเนินภารกิจและการบริหารจัดการบนฐานของหลักคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมุ่งผสานเป้าหมายด้านประสิทธิภาพการให้บริการเข้ากับการสร้างคุณค่าทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ห้องสมุดในลักษณะดังกล่าวมิได้ทำหน้าที่เพียงจัดหาและเผยแพร่สารสนเทศ หากแต่เป็นพื้นที่สาธารณะทางปัญญาที่ส่งเสริมความเสมอภาค การเคารพศักดิ์ศรีความ

เป็นมนุษย์ และการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมแนวคิดของ Jarvis (2009) และ UNESCO (2015)

แนวคิดห้องสมุดคุณธรรมมีรากฐานมาจากการบูรณาการกรอบความคิดสำคัญหลายประการ ประการแรก คือ แนวคิดสังคมการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนามนุษย์ตลอดช่วงชีวิต และการเข้าถึงโอกาสทางการเรียนรู้อย่างเสมอภาคแนวคิดของ Jarvis (2009) และ UNESCO (2015) ประการที่สอง คือ แนวคิดการบริหารและภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ซึ่งให้ความสำคัญกับการตัดสินใจบนฐานของคุณธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อประโยชน์ส่วนรวม อันเป็นรากฐานของการบริหารองค์การที่มุ่งสู่ความยั่งยืนแนวคิดของ Ciulla (2014) และ Northouse (2022) และประการที่สาม คือ วิสัยทัศน์การพัฒนาห้องสมุดร่วมสมัยในระดับนานาชาติที่มองห้องสมุดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการพัฒนาสังคมอย่างมีคุณค่าแนวคิดของ IFLA (2019)

ในด้านการบริหารจัดการ ห้องสมุดคุณธรรมมีลักษณะการดำเนินงานที่ครอบคลุมหลายมิติ กล่าวคือ ในระดับนโยบาย มีการกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจที่สะท้อนหลักธรรมาภิบาล ความเสมอภาค และความรับผิดชอบต่อสังคม ในระดับการจัดการทรัพยากร มีการคัดเลือกและจัดสรรทรัพยากรสารสนเทศอย่างหลากหลาย ไม่เลือกปฏิบัติ และสามารถตรวจสอบได้ ในระดับบุคลากร มีการส่งเสริมจริยธรรมวิชาชีพและภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นความโปร่งใสและความเป็นธรรมแนวคิดของ Ciulla (2014) และ Northouse (2022) ขณะที่ในระดับการให้บริการ ห้องสมุดให้ความสำคัญกับสิทธิ ความเป็นส่วนตัว และศักดิ์ศรีของผู้ใช้บริการ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศภายใต้กรอบจริยธรรมสารสนเทศ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเชื่อมั่นต่อการดำเนินงานแนวคิดของ IFLA (2019)

อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการห้องสมุดคุณธรรมยังคงเผชิญปัญหาและความท้าทายสำคัญหลายประการ อาทิ การมุ่งเน้นตัวชี้วัดเชิงปริมาณมากกว่าคุณค่าทางสังคม ข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากรบุคคลที่ส่งผลต่อการพัฒนามาตรฐานด้านจริยธรรม การขาดแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมสารสนเทศที่ชัดเจนในยุคดิจิทัล รวมถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีของผู้ใช้บริการบางกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบจากงานวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทยที่สะท้อนความจำเป็นในการบูรณาการหลักคุณธรรมเข้ากับการบริหารจัดการห้องสมุดอย่างเป็นระบบ ของ สมพร สุขสมบูรณ์ (2562) และ วราภรณ์ ศรีวิชัย (2564)

บทความวิชาการเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรมในบริบทของสังคมการเรียนรู้และการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมุ่งวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญของการบริหารจัดการดังกล่าวที่เอื้อต่อการพัฒนาสังคมการเรียนรู้ในสังคมร่วมสมัย นอกจากนี้ บทความยังมีเป้าหมายในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการห้องสมุดเชิง

คุณธรรม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการยกระดับบทบาทของห้องสมุดจากแหล่งทรัพยากรสารสนเทศไปสู่การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของสังคม อันนำไปสู่การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาสังคมการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาห้องสมุดคุณธรรม

การพัฒนาห้องสมุดคุณธรรมเป็นกระบวนการยกระดับบทบาทของห้องสมุดจากการเป็นเพียงแหล่งจัดเก็บและให้บริการสารสนเทศ ไปสู่การเป็นสถาบันทางสังคมที่ดำเนินงานบนฐานของคุณค่าคุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการสนับสนุนการสร้างสังคมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ เสมอภาค และยั่งยืน แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับกรอบ “สังคมการเรียนรู้” ที่มองว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการหล่อหลอมความเป็นบุคคลในสังคม และเป็นรากฐานของการพัฒนามนุษย์อย่างต่อเนื่อง Jarvis (2009) รวมถึงแนวคิดของ UNESCO (2015) ที่เสนอให้การศึกษาและการเรียนรู้เป็น “ประโยชน์ส่วนรวมของโลก” (global common good) (UNESCO, 2015 : 9–11)

ในมิติของการบริหาร แนวคิดภาวะผู้นำและการบริหารเชิงจริยธรรมชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องตั้งอยู่บนหลักความซื่อสัตย์ ความโปร่งใส ความเป็นธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมแนวคิด Ciulla (2014) และ Northouse (2022) กล่าวว่า เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับบริบทห้องสมุด จึงเกิดกรอบคิดที่เน้นการตัดสินใจเชิงคุณธรรม การกำหนดนโยบายที่ตรวจสอบได้ และการให้บริการที่คำนึงถึงศักดิ์ศรีของผู้ใช้บริการทุกกลุ่มอย่างเสมอภาค

นอกจากนี้ แนวคิดการพัฒนาห้องสมุดร่วมสมัยในระดับนานาชาติ โดยเฉพาะรายงานวิสัยทัศน์ของ International Federation of Library Associations and Institutions ได้เน้นบทบาทของห้องสมุดในฐานะศูนย์กลางการเรียนรู้ การสร้างการมีส่วนร่วม และการเสริมพลังชุมชน IFLA (2019) ซึ่งสะท้อนว่าการพัฒนาห้องสมุดคุณธรรมมิได้จำกัดอยู่เพียงการจัดการทรัพยากร แต่ครอบคลุมถึงการสร้างความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมของสังคมโดยรวม

ดังนั้น การพัฒนาห้องสมุดคุณธรรมจึงควรดำเนินการอย่างเป็นระบบใน 4 มิติ ได้แก่ (1) การกำหนดวิสัยทัศน์และนโยบายที่ยึดหลักธรรมาภิบาล (2) การบริหารทรัพยากรสารสนเทศอย่างโปร่งใสและไม่เลือกปฏิบัติ (3) การพัฒนาบุคลากรให้มีจริยธรรมวิชาชีพและภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม และ (4) การบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศภายใต้กรอบจริยธรรมสารสนเทศเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล ทั้งนี้เพื่อให้ห้องสมุดสามารถทำหน้าที่เป็นพื้นที่แห่งคุณค่า (value-based institution) ที่สนับสนุนการพัฒนาสังคมการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

หลักคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารจัดการห้องสมุด

การบริหารจัดการห้องสมุดในสังคมร่วมสมัยมิได้จำกัดอยู่เพียงการเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการหรือการจัดการทรัพยากรสารสนเทศให้เกิดความคุ้มค่าสูงสุดเท่านั้น หากแต่ต้องคำนึงถึงมิติด้านคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่กันไปอย่างเป็นองค์รวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับค่านิยมทางศีลธรรม ความเอื้ออาทร และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรมจึงเป็นแนวคิดที่มุ่งนำหลักจริยธรรมมาเป็นกรอบกำกับการตัดสินใจ การบริหารงานบุคคล และการให้บริการ เพื่อให้ห้องสมุดทำหน้าที่เป็นสถาบันทางสังคมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างแท้จริง

หลักคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารจัดการห้องสมุดครอบคลุมถึงความซื่อสัตย์สุจริต ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความเป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดธรรมาภิบาลที่ใช้เป็นฐานในการบริหารจัดการองค์กรภาครัฐและสาธารณะ ผู้บริหารห้องสมุดจึงมิได้ทำหน้าที่เพียงกำหนดนโยบายหรือควบคุมการดำเนินงาน หากแต่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำเชิงจริยธรรมที่แสดงออกผ่านพฤติกรรม การตัดสินใจ และการใช้อำนาจอย่างมีคุณธรรม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความศรัทธาให้แก่บุคลากรและผู้ใช้บริการ การยึดหลักคุณธรรมในการบริหารจัดการห้องสมุดส่งผลต่อคุณภาพการดำเนินงานขององค์กร สมพร สุขสมบูรณ์ (2562) ชี้ให้เห็นว่า ห้องสมุดที่ผู้บริหารให้ความสำคัญกับความโปร่งใสและความรับผิดชอบ จะสามารถสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากร และส่งเสริมการให้บริการที่มีคุณภาพและต่อเนื่อง ซึ่งนำไปสู่ความพึงพอใจและความไว้วางใจของผู้ใช้บริการในระยะยาว

ในยุคดิจิทัล ประเด็นด้านจริยธรรมในการบริหารจัดการห้องสมุดมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในมิติของจริยธรรมสารสนเทศ วราภรณ์ ศรีวิชัย (2564) กล่าวว่า ผู้บริหารและบรรณารักษ์จำเป็นต้องตระหนักถึงการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการ การเข้าถึงสารสนเทศอย่างเสมอภาค และการใช้ทรัพยากรสารสนเทศอย่างรับผิดชอบ เนื่องจากประเด็นเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเป็นธรรมในสังคม หากขาดกรอบจริยธรรมที่ชัดเจน อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อห้องสมุดในฐานะแหล่งเรียนรู้สาธารณะ นอกจากนี้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการห้องสมุดยังมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างห้องสมุดกับชุมชน กนกพร แสงทอง (2563) อธิบายว่า ผู้บริหารที่ยึดหลักคุณธรรมจะเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและกิจกรรมของห้องสมุดอย่างจริงจัง การมีส่วนร่วม

ดังกล่าวไม่เพียงช่วยให้การดำเนินงานของห้องสมุดสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนเท่านั้น หากแต่ยังช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม และทำให้ห้องสมุดกลายเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของสังคมอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า หลักคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารจัดการห้องสมุดมิใช่เพียงแนวคิดเชิงอุดมคติ หากแต่เป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อคุณภาพการบริหาร การให้บริการ และความยั่งยืนของห้องสมุดในระยะยาว การพัฒนาห้องสมุดให้เป็นกลไกสำคัญของสังคมการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการที่ยึดคุณธรรมเป็นฐาน เพื่อให้ห้องสมุดสามารถทำหน้าที่เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่เป็นธรรม เอื้ออาทร และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการห้องสมุดคุณธรรมเพื่อสังคมการเรียนรู้ในบริบทสังคมไทย

การบริหารจัดการห้องสมุดคุณธรรมในบริบทสังคมไทยจำเป็นต้องพิจารณาทั้งมิติทางสังคมวัฒนธรรม และโครงสร้างการพัฒนาประเทศควบคู่กัน เนื่องจากห้องสมุดมิได้เป็นเพียงหน่วยบริการสารสนเทศ แต่เป็นกลไกสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา สร้างโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเสริมสร้างทุนทางสังคมให้กับชุมชน แนวคิดสังคมการเรียนรู้ซึ่งมองว่าการเรียนรู้เป็นสิทธิพื้นฐานของมนุษย์และเป็น “ประโยชน์ส่วนรวมของโลก” (global common good) จึงเป็นกรอบสำคัญในการกำหนดทิศทางการบริหารของ UNESCO (2015)

ในบริบทสังคมไทยที่มีความหลากหลายทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การบริหารจัดการห้องสมุดคุณธรรมควรตั้งอยู่บนหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และความเสมอภาค หลักการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่เน้นการตัดสินใจบนพื้นฐานของความถูกต้องและคุณธรรมของ Ciulla (2014) ผู้บริหารห้องสมุดจึงควรทำหน้าที่เป็นผู้นำเชิงคุณธรรม (moral leadership) ที่สร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งความซื่อสัตย์และการให้บริการด้วยจิตสาธารณะ นอกจากนี้ การพัฒนาห้องสมุดคุณธรรมในสังคมไทยควรคำนึงถึงโครงสร้างชุมชนและบริบทท้องถิ่น โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย เช่น โรงเรียน วัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคม เพื่อให้ห้องสมุดเป็น “พื้นที่กลางทางปัญญา” ของชุมชน แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของ International Federation of Library Associations and Institutions ที่มองว่าห้องสมุดควรทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของสังคม IFLA (2019) กล่าวว่าในด้านการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดคุณธรรมควรยึดหลักความเป็นธรรมในการคัดเลือกและให้บริการทรัพยากร โดยไม่เลือกปฏิบัติทางเพศ วัย

ศาสนา หรือสถานะทางเศรษฐกิจ รวมถึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศ (information literacy) Jarvis (2009) กล่าวว่าเพื่อเสริมสร้างความสามารถของประชาชนในการวิเคราะห์และใช้ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มองว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างตัวตนและความหมายในสังคม

ในยุคดิจิทัล การบริหารจัดการห้องสมุดคุณธรรมยังต้องครอบคลุมมิติของจริยธรรมสารสนเทศ เช่น การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้บริการ และการลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีจึงควรตั้งอยู่บนหลักความรับผิดชอบและความเสมอภาค เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงทรัพยากรดิจิทัลได้อย่างเท่าเทียม

กล่าวโดยสรุป การบริหารจัดการห้องสมุดคุณธรรมเพื่อสังคมการเรียนรู้ในบริบทสังคมไทยควรเป็นการบูรณาการระหว่างหลักคุณธรรม ธรรมาภิบาล ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมุ่งสร้างห้องสมุดให้เป็นสถาบันทางสังคมที่น่าเชื่อถือ โปร่งใส และเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพมนุษย์และความเข้มแข็งของสังคมไทยอย่างยั่งยืน

สังคมการเรียนรู้กับการบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรมในบริบทสังคมไทย

ภายใต้กรอบแนวคิดสังคมการเรียนรู้ดังกล่าว ห้องสมุดจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะแหล่งเรียนรู้ของสังคมที่เอื้อต่อการเข้าถึงความรู้และการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนทุกช่วงวัย งานวิจัยของ สมพร สุขสมบูรณ์ (2562) ชี้ให้เห็นว่า ห้องสมุดไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเป็นสถานที่จัดเก็บและให้บริการทรัพยากรสารสนเทศเท่านั้น หากแต่เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การเรียนรู้ร่วมกัน และการพัฒนาศักยภาพของบุคคลและชุมชน ในบริบทของสังคมไทย โดยเฉพาะในระดับชุมชนและท้องถิ่น ห้องสมุดมีบทบาทเป็นกลไกสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เนื่องจากเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดฐานะ อายุ หรือระดับการศึกษา งานวิจัยของ อารีรัตน์ พงษ์ศรี (2563) พบว่า ห้องสมุดที่มีการพัฒนาบริการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และรูปแบบการเรียนรู้ในปัจจุบัน ส่งผลให้บทบาทของห้องสมุดต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการห้องสมุดจึงจำเป็นต้องพัฒนาไปสู่รูปแบบที่ไม่เน้นเพียงประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากร แต่ต้องคำนึงถึงคุณค่าทางสังคม คุณธรรม และจริยธรรมในการให้บริการ งานวิชาการของ วราภรณ์ ศรีวิชัย (2564) ด้านบรรณารักษศาสตร์ได้

เสนอว่า การบริหารจัดการห้องสมุดที่ยึดหลักคุณธรรมจะช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจของผู้ใช้บริการ ส่งเสริมความเสมอภาคในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาทั้งความรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้ใช้บริการ

ดังนั้น ห้องสมุดในสังคมการเรียนรู้จึงควรได้รับการพัฒนาให้เป็นมากกว่าแหล่งทรัพยากรสารสนเทศ หากแต่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้ เทคโนโลยี และคุณธรรมเข้าด้วยกันอย่างสมดุล การบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรมจึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยยกระดับบทบาทของห้องสมุดให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมการเรียนรู้ และสนับสนุนการพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืนในระยะยาว ภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าว ห้องสมุดมีบทบาทสำคัญในฐานะแหล่งเรียนรู้ของสังคม โดยเฉพาะในระดับชุมชนและท้องถิ่น งานวิจัยพบว่า ของ สมพร สุขสมบูรณ์ (2562) ห้องสมุดมิได้ทำหน้าที่เพียงเป็นแหล่งรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศเท่านั้น หากแต่เป็นพื้นที่การเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และการสร้างโอกาสทางการศึกษาสำหรับประชาชนทุกกลุ่ม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้การบริหารจัดการห้องสมุดจำเป็นต้องปรับแนวคิดและรูปแบบการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

แนวคิดการบริหารจัดการเชิงคุณธรรมได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่องในงานวิชาการของไทย โดยเน้นการดำเนินงานบนฐานของคุณธรรม จริยธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อสังคม งานวิจัยของ วราภรณ์ ศรีวิชัย (2564) ด้านบรรณารักษศาสตร์และการบริหารการศึกษาของไทย ชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการห้องสมุดที่ยึดหลักคุณธรรมสามารถเสริมสร้างความไว้วางใจของผู้ใช้บริการ เพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ และส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาปัญญาและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้ใช้บริการ นอกจากนี้ การบริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศและบริการห้องสมุดอย่างเสมอภาคเป็นประเด็นสำคัญที่ปรากฏในงานวิจัยของ อารีรัตน์ พงษ์ศรี (2563) โดยพบว่าการจัดบริการที่คำนึงถึงความหลากหลายของผู้ใช้บริการและการเข้าถึงอย่างเท่าเทียม สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและลดช่องว่างทางการเรียนรู้ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทของห้องสมุดในการเสริมสร้างสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แนวคิดสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นกรอบสำคัญของการพัฒนาสังคมในยุคปัจจุบัน โดยมุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกช่วงวัยสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่องและทั่วถึง การเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่ในระบบการศึกษาอย่างเป็น

ทางการ หากแต่ครอบคลุมถึงการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ซึ่งห้องสมุดถือเป็นกลไกสำคัญที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวแนวคิดของ Jarvis (2009) ห้องสมุดทำหน้าที่เป็นทั้งแหล่งสารสนเทศ แหล่งเรียนรู้ และพื้นที่ทางสังคมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และประสบการณ์ร่วมกัน บทบาทดังกล่าวทำให้ห้องสมุดเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาของสังคม โดยเฉพาะในสังคมที่มุ่งสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคม

ในบริบทสังคมไทย บทบาทของห้องสมุดได้ขยายออกไปมากกว่าการให้บริการหนังสือหรือสื่อสารสนเทศเพียงอย่างเดียว ห้องสมุดได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน ผ่านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ซึ่งช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และส่งเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์ในระดับท้องถิ่น อารีรัตน์ พงษ์ศรี (2563) กล่าวว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการและกิจกรรมของห้องสมุดอย่างเสมอภาค มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาทักษะชีวิตของประชาชนในชุมชน นอกจากนี้ สมพร สุขสมบูรณ์ (2562) กล่าวว่า ห้องสมุดที่ดำเนินงานเชิงรุกและบูรณาการความร่วมมือกับสถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายในชุมชน จะสามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่มีชีวิต และสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินงานดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการที่มีวิสัยทัศน์และยึดหลักคุณธรรม เพื่อให้การจัดบริการและกิจกรรมเป็นไปอย่างเป็นธรรม คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของสังคม

ในระดับนโยบายและกรอบแนวคิดสากล องค์การระหว่างประเทศด้านการศึกษาได้เน้นย้ำว่าห้องสมุดเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบนิเวศการเรียนรู้ (learning ecosystem) ที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกมิติ โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่รูปแบบการเข้าถึงสารสนเทศมีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น ห้องสมุดจึงต้องทำหน้าที่เป็นพื้นที่ปลอดภัยทางปัญญา (intellectual safe space) ที่ดำเนินงานภายใต้หลักจริยธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม และการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ใช้บริการแนวคิดของ UNESCO (2015) กนกพร แสงทอง (2563) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างบทบาทของห้องสมุดในการพัฒนาสังคมการเรียนรู้ เมื่อประชาชนและภาคีเครือข่ายในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและกิจกรรมของห้องสมุด จะ

ก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม และส่งเสริมให้ห้องสมุดเป็นพื้นที่เรียนรู้ที่ตอบสนองต่อบริบทและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับท้องถิ่น

สรุปได้ว่า ห้องสมุดมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในมิติของการเป็นแหล่งสารสนเทศ แหล่งเรียนรู้ และพื้นที่ทางสังคม การบริหารจัดการห้องสมุดที่ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม และการมีส่วนร่วม จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ห้องสมุดสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการพัฒนาสังคมการเรียนรู้ของไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาห้องสมุด

การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาห้องสมุดให้ก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของสังคม เนื่องจากช่วยเชื่อมโยงห้องสมุดเข้ากับบริบท ความต้องการ และทุนทางสังคมของชุมชนอย่างใกล้ชิด งานวิจัยของนักวิชาการชี้ให้เห็นว่า ห้องสมุดที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และการบริหารจัดการ สามารถสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันระหว่างห้องสมุดกับประชาชนในพื้นที่ อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความต่อเนื่องและความยั่งยืนของการใช้บริการห้องสมุดในระยะยาว (กนกพร แสงทอง, 2560) นอกจากนี้สมพร สุขสมบูรณ์ (2562) ยังพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้ห้องสมุดสามารถพัฒนากิจกรรมและบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างตรงจุด ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในระดับชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม การเปิดพื้นที่ให้ชุมชนมีบทบาทในการเสนอความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบต่อกิจกรรมของห้องสมุด จึงเป็นกระบวนการที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างห้องสมุดกับสังคมโดยรอบ ในมิติของการบริหารจัดการเชิงคุณธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชนยังสะท้อนหลักคุณธรรมด้านความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารจัดการห้องสมุดในสังคมการเรียนรู้ งานวิจัยของวราภรณ์ ศรีวิชัย (2564) ด้านบรรณารักษศาสตร์ชี้ให้เห็นว่า ห้องสมุดที่บริหารจัดการโดยยึดหลักคุณธรรมและเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วม จะสามารถสร้างความไว้วางใจ ความเสมอภาคในการเข้าถึงบริการ และบรรยากาศการเรียนรู้ที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาปัญญาและคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาห้องสมุดผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมิได้เป็นเพียงกลยุทธ์ในการเพิ่มจำนวนผู้ใช้บริการ หากแต่เป็นแนวทางเชิงคุณธรรมที่ช่วยยกระดับบทบาทของห้องสมุดให้

เป็นพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกันของสังคม ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสนับสนุนการพัฒนาสังคมการเรียนรู้อย่างยั่งยืนในบริบทสังคมไทย)

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการห้องสมุด

กล่าวว่าการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการห้องสมุดจำเป็นต้องดำเนินไปบนฐานของคุณธรรมและจริยธรรม เนื่องจากเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการจัดการสารสนเทศ การให้บริการ และการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ของผู้ใช้บริการในสังคมร่วมสมัย (ธนพร อินทร์สุข, 2565) งานวิจัยของธนพร อินทร์สุข (2565) ด้านจริยธรรมสารสนเทศของไทยระบุว่า การคำนึงถึงความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้บริการ ความโปร่งใสในการจัดการข้อมูล และผลกระทบทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยี เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การนำเทคโนโลยีมาใช้ในห้องสมุดเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนรู้และสังคมโดยรวม การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศในห้องสมุดที่ยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรมจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจให้แก่ผู้ใช้บริการ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและการใช้ข้อมูลอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ การดำเนินงานอย่างโปร่งใสและรับผิดชอบยังช่วยลดความเสี่ยงด้านจริยธรรมและผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยี เช่น การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลหรือความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงสารสนเทศ ในบริบทของสังคมการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีคุณธรรมในห้องสมุดยังมีส่วนช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ของประชาชนทุกกลุ่มอย่างเสมอภาค ห้องสมุดที่นำเทคโนโลยีมาใช้โดยคำนึงถึงจริยธรรมจะสามารถทำหน้าที่เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่ปลอดภัย เปิดกว้าง และเอื้อต่อการพัฒนาปัญญาและคุณภาพชีวิตของผู้ใช้บริการได้อย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป การบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ากับการบริหารจัดการห้องสมุดบนฐานของคุณธรรมและจริยธรรม มิได้เป็นเพียงการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานเท่านั้น หากแต่เป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างคุณค่าทางสังคมของห้องสมุด และสนับสนุนการพัฒนาสังคมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างสมดุลและยั่งยืน

จากการวิเคราะห์ประเด็นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการห้องสมุด จะเห็นได้ว่า เทคโนโลยีมิได้เป็นเพียงเครื่องมือเชิงเทคนิค หากแต่เป็นกลไกสำคัญที่ต้องดำเนินการควบคู่กับคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้การจัดการสารสนเทศและการให้บริการห้องสมุดเป็นไปอย่างรับผิดชอบ โปร่งใส และคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้ใช้บริการและสังคมโดยรวม งานวิจัยของธนพร อินทร์สุข (2565) ด้านจริยธรรมสารสนเทศของไทยชี้ชัดว่า การคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้บริการ

การใช้ข้อมูลอย่างเหมาะสม และการบริหารจัดการเทคโนโลยีด้วยความรับผิดชอบ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การใช้เทคโนโลยีในห้องสมุดก่อให้เกิดคุณค่าสูงสุดต่อการเรียนรู้และสังคม เมื่อพิจารณาร่วมกับประเด็นสังคมการเรียนรู้ บทบาทของห้องสมุด และการมีส่วนร่วมของชุมชน จะเห็นได้ว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีคุณธรรมเป็นองค์ประกอบที่เชื่อมโยงการบริหารจัดการห้องสมุดเข้ากับเป้าหมายการพัฒนาสังคมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เทคโนโลยีที่ได้รับการบริหารจัดการบนฐานคุณธรรมจะช่วยขยายโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ ลดความเหลื่อมล้ำทางสารสนเทศ และสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่ปลอดภัยและเกื้อกูลต่อการพัฒนาปัญญาและคุณภาพชีวิตของประชาชน

ดังนั้น การบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ากับการบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรม จึงมิได้เป็นเพียงการยกระดับประสิทธิภาพในการดำเนินงานเท่านั้น หากแต่เป็นการเสริมสร้างคุณค่าทางสังคมของห้องสมุด และทำให้ห้องสมุดสามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่หล่อหลอมทั้งความรู้ คุณธรรม และปัญญา อันนำไปสู่การพัฒนาสังคมการเรียนรู้อย่างยั่งยืนในบริบทสังคมไทย

แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรมอย่างยั่งยืน

การพัฒนาการบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรมอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องดำเนินการในลักษณะเชิงระบบ โดยเริ่มจากการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบายองค์กรที่ยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรมเป็นแกนกลาง การมีกรอบแนวคิดด้านคุณธรรมที่ชัดเจนจะช่วยกำหนดทิศทางการดำเนินงานของห้องสมุดให้สอดคล้องกับบทบาทในฐานะสถาบันทางสังคมที่รับผิดชอบต่อการพัฒนาสังคมการเรียนรู้ มิใช่มุ่งเน้นเพียงประสิทธิภาพเชิงปริมาณหรือผลสัมฤทธิ์เชิงเทคนิคเท่านั้น การพัฒนาศักยภาพบุคลากรถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรม การเสริมสร้างจิตสำนึกด้านจริยธรรมและการบริการสาธารณะให้แก่บุคลากรผ่านการอบรมและการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบ โปร่งใส และคำนึงถึงประโยชน์ของผู้ใช้บริการเป็นสำคัญ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการและความเชื่อมั่นของสังคมต่อองค์กรห้องสมุดในระยะยาว (สมพร สุขสมบูรณ์, 2562)

นอกจากนี้ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบร่วมกัน เป็นอีกหนึ่งกลไกสำคัญของความยั่งยืน วัฒนธรรมองค์กรที่ดีจะช่วยหล่อหลอมพฤติกรรมของบุคลากรให้สอดคล้องกับค่านิยมขององค์กร และลดความเสี่ยงต่อการใช้อำนาจหรือทรัพยากรสารสนเทศอย่างไม่เหมาะสม ชี้วราภรณ์ ศรีวิชัย (2564) ชี้ให้เห็นว่า การกำหนดแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมสารสนเทศอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลส่วนบุคคลและการเข้าถึง

สารสนเทศมีความอ่อนไหวสูง เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจของผู้ใช้บริการต่อห้องสมุด กนกพร แสงทอง (2563) กล่าวว่าในมิติของการบริหารจัดการเชิงเครือข่าย การบูรณาการความร่วมมือระหว่างห้องสมุด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และภาคีการเรียนรู้ เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนของการบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรม การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง การจัดกิจกรรม และการประเมินผลการดำเนินงานของห้องสมุด จะช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบร่วมกัน และความรู้สึกเป็นเจ้าของแหล่งเรียนรู้ของประชาชน ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมการเรียนรู้ในระดับท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ยิ่งไปกว่านั้น การบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรมอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยกลไกการติดตามและประเมินผลที่คำนึงถึงทั้งมิติด้านประสิทธิภาพและมิติด้านคุณธรรม การประเมินผลที่ครอบคลุมความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ความเป็นธรรมในการเข้าถึงบริการ และผลกระทบทางสังคมของการดำเนินงาน จะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าที่แท้จริงของห้องสมุดในฐานะสถาบันเพื่อสาธารณประโยชน์ และเป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนานโยบายและแนวทางการบริหารในระยะต่อไป

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรมอย่างยั่งยืนต้องอาศัยการดำเนินงานแบบบูรณาการ ทั้งในด้านนโยบาย การพัฒนาบุคลากร วัฒนธรรมองค์กร และการมีส่วนร่วมของชุมชน การนำหลักคุณธรรมและจริยธรรมมาเป็นฐานในการบริหารจัดการมิได้เพียงช่วยยกระดับคุณภาพการดำเนินงานของห้องสมุดเท่านั้น หากแต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาสังคมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ เป็นธรรม และยั่งยืนในบริบทสังคมไทย

องค์ความรู้

บทความวิชาการเรื่อง การบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมการเรียนรู้ ได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ในลักษณะของการสังเคราะห์เชิงบูรณาการ โดยเชื่อมโยงแนวคิดการบริหารจัดการห้องสมุดเข้ากับหลักคุณธรรม จริยธรรม และพลวัตของสังคมการเรียนรู้ในบริบทสังคมไทยอย่างเป็นระบบ องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า การบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรมมิได้เป็นเพียงกรอบแนวคิดเชิงนามธรรม หากแต่เป็นกระบวนการบริหารที่สามารถถ่ายทอดคุณค่าทางศีลธรรมลงสู่การปฏิบัติในระดับนโยบาย การจัดการทรัพยากร การบริหารบุคลากร และการให้บริการแก่สังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม

องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญประการแรก คือ การเสนอให้หลักคุณธรรมและจริยธรรมทำหน้าที่เป็น “แกนโครงสร้าง” ของการบริหารจัดการห้องสมุด ซึ่งส่งผลต่อทิศทางและคุณภาพของการ

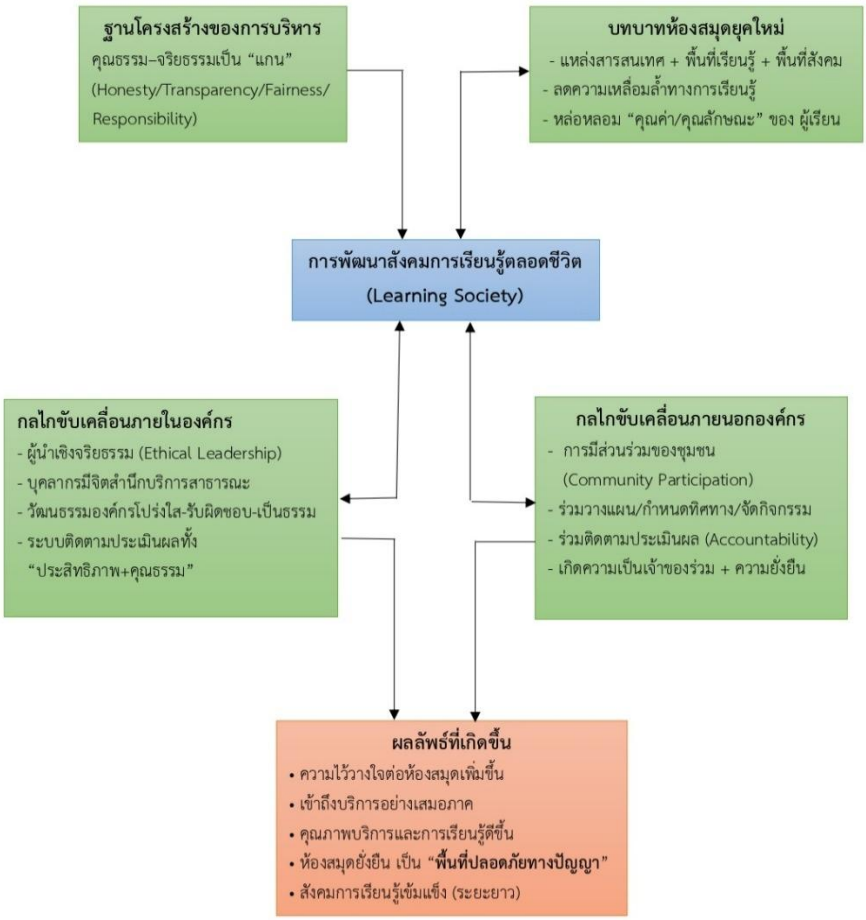
ดำเนินงานในระยะยาว บทความชี้ให้เห็นว่า เมื่อการบริหารจัดการยึดหลักความซื่อสัตย์ ความโปร่งใส ความเป็นธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นฐาน จะช่วยเสริมสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ และก่อให้เกิดความไว้วางใจระหว่างห้องสมุดกับผู้ใช้บริการและชุมชน อันเป็นปัจจัยสำคัญของความยั่งยืนในสังคมการเรียนรู้

ประการที่สอง บทความได้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับบทบาทของห้องสมุดในฐานะ “พื้นที่การเรียนรู้เชิงคุณค่า” โดยขยายกรอบความเข้าใจจากการมองห้องสมุดเป็นเพียงแหล่งสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตในเชิงปริมาณ ไปสู่การมองห้องสมุดเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทในการหล่อหลอมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของประชาชน ผ่านการจัดบริการและกิจกรรมที่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความหลากหลาย และความเสมอภาค องค์ความรู้นี้ช่วยเติมเต็มมิติด้านคุณธรรมให้แก่แนวคิดสังคมการเรียนรู้ในบริบทสังคมไทย

ประการที่สาม บทความนำเสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในฐานะกลไกเชิงคุณธรรมของการบริหารจัดการห้องสมุด โดยมองว่าการมีส่วนร่วมมิใช่เพียงเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน หากแต่เป็นกระบวนการทางสังคมที่สะท้อนหลักธรรมาภิบาล ความโปร่งใส และความรับผิดชอบร่วมกัน การเปิดพื้นที่ให้ชุมชนมีบทบาทในการกำหนดทิศทางและการดำเนินงานของห้องสมุด ช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม และทำให้ห้องสมุดสามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของสังคมอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ บทความยังได้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในมิติของการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ากับการบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรม โดยเสนอว่าการใช้เทคโนโลยีในห้องสมุดต้องอยู่ภายใต้กรอบจริยธรรมสารสนเทศ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ใช้บริการ ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสารสนเทศ และสร้างความเชื่อมั่นต่อการดำเนินงานขององค์กร องค์ความรู้นี้ชี้ให้เห็นว่าเทคโนโลยีมิได้เป็นเพียงเครื่องมือเชิงเทคนิค หากแต่เป็นองค์ประกอบทางคุณค่าที่ต้องได้รับการกำกับดูแลด้วยจริยธรรม เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีเอื้อต่อการพัฒนาสังคมการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

การยกระดับกรอบคิดด้านการบริหารจัดการห้องสมุดจากมิติด้านประสิทธิภาพเชิงเทคนิคไปสู่มิติด้านคุณค่า คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเป็นองค์รวม องค์ความรู้นี้สามารถนำไปใช้เป็นฐานแนวคิดในการพัฒนาห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ในสังคมไทย เพื่อสนับสนุนการสร้างสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพ เป็นธรรม และสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของไทยอย่างแท้จริง

ภาพที่ 1 : การบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมการเรียนรู้

ที่มา: กรอบแนวคิดการบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมการเรียนรู้

สรุปและข้อเสนอแนะ

การบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมการเรียนรู้ เป็นกรอบแนวคิดที่ยกระดับการบริหารห้องสมุดจากมิติด้านประสิทธิภาพเชิงเทคนิคไปสู่มิติด้านคุณค่า คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเป็นองค์รวม โดยเสนอให้หลักความซื่อสัตย์ ความโปร่งใส ความเป็นธรรม และความรับผิดชอบ ทำหน้าที่เป็นแกนโครงสร้างของการบริหารในทุกระดับ ทั้งด้านนโยบาย การจัดการทรัพยากร การพัฒนาบุคลากร และการให้บริการสารสนเทศ

เพราะฉะนั้นบทบาทของห้องสมุดจากการเป็นเพียงแหล่งสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปสู่การเป็นพื้นที่การเรียนรู้เชิงคุณค่าที่ส่งเสริมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค และการเคารพความหลากหลาย อันจะนำไปสู่การสร้างความไว้วางใจระหว่างห้องสมุดกับผู้ใช้บริการและชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของสังคมการเรียนรู้ที่ยั่งยืน นอกจากนี้ การเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศภายใต้กรอบจริยธรรมสารสนเทศ ยังช่วยเสริมสร้างธรรมาภิบาล ความโปร่งใส และการคุ้มครองสิทธิของผู้ใช้บริการในยุคดิจิทัล ภายใต้บริบทสังคมร่วมสมัยที่เผชิญความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การบริหารจัดการห้องสมุดเชิงคุณธรรมจึงมิใช่เพียงแนวคิดเชิงอุดมคติ แต่เป็นกลไกเชิงปฏิบัติที่สามารถขับเคลื่อนคุณภาพการให้บริการ เสริมสร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ และสนับสนุนการพัฒนาสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศไทยอย่างมั่นคงและยั่งยืน

References

กนกพร แสงทอง. (2563). การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการพัฒนาห้องสมุดประชาชน. *วารสารบรรณารักษศาสตร์ไทย*. (10) 2. : 85–95.

ธนพร อินทร์สุข. (2565) “จริยธรรมสารสนเทศกับการบริหารจัดการห้องสมุดยุคดิจิทัล”. *วารสารสารสนเทศศึกษา*. (14) 1. : 30–40.

วราภรณ์ ศรีวิชัย. (2564). จริยธรรมกับการบริหารจัดการห้องสมุดในยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการสารสนเทศศึกษา*, (8) 1. : 23–38.

วราภรณ์ ศรีวิชัย. (2564). *จริยธรรมวิชาชีพบรรณารักษ์กับการพัฒนาคุณภาพการบริการ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์การศึกษา.

สมพร สุขสมบูรณ์. (2562). การบริหารจัดการห้องสมุดกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. *วารสารบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์*. (12) 2. : 45–60.

สมพร สุขสมบูรณ์. (2562). *การบริหารจัดการห้องสมุดสาธารณะในบริบทสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.

อารีรัตน์ พงษ์ศรี. (2563). “การเข้าถึงบริการห้องสมุดกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต”. *วารสารห้องสมุดและการเรียนรู้*. (6) 2. : 55–70.

Ciulla, J. B. (2014). *Ethics, the heart of leadership* (3rd ed.). Praeger. Santa Barbara, CA.

International Federation of Library Associations and Institutions. (2019). *Global vision report: A call to action*. IFLA. The Hague, Netherlands.

Jarvis, P. (2009). *Learning to be a person in society: Learning to be me. Routledge*. London, UK.

Northouse, P. G. (2022). *Leadership: Theory and practice* (9th ed.). Sage. Thousand Oaks, CA.

UNESCO. (2015). *Rethinking education: Towards a global common good?* UNESCO Publishing. Paris, France.

คำแนะนำ

สำหรับผู้เขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์

กองบรรณาธิการได้กำหนดระเบียบการส่งต้นฉบับไว้ให้ผู้เขียนยึดเป็นแนวทางในการส่งต้นฉบับ สำหรับการตีพิมพ์ลงในวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน วิทยาเขตเชียงใหม่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และกองบรรณาธิการสามารถตรวจสอบต้นฉบับก่อนการตีพิมพ์เพื่อให้วารสารมีคุณภาพสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้

1. การเตรียมต้นฉบับ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขนาดของต้นฉบับ พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสั้นขนาด B5 (JIS) โดยเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนกับด้านซ้าย 2.0 ซม. ด้านขวากับด้านล่าง 1.5 ซม.

1.2 รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง ใช้รูปแบบอักษร TH Sarabun PSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาด ชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการจัดวางตำแหน่งดังนี้

1.2.1 ขนาดกระดาษ ประกอบด้วย

1. ชื่อเรื่องต้นฉบับของผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งตรงกลางกระดาษ
2. เลขหน้า ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งตรงกลางด่านล่าง

1.2.2 ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.2.3 ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.2.4 ชื่อผู้เขียนไทย-อังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษใต้ชื่อเรื่อง (ในกรณีที่มีอาจารย์ที่ปรึกษาให้ลงชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาด้วย)

1.2.5 ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวปกติ ตำแหน่งตรงกลางใต้ชื่อผู้เขียน พร้อมภาษาอังกฤษด้วย

1.2.6 หัวข้อของบทคัดย่อไทย/อังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดซ้ายหน้ากระดาษ

1.2.7 เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 1 แท็บ (Tab) จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดชอบทั้งสองด้าน

1.2.8 หัวข้อของคำคีย์เวิร์ด ภาษาไทย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดซ้าย หน้ากระดาษใต้บทคัดย่อภาษาไทย

1.2.9 หัวข้อของคำคีย์เวิร์ด ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดซ้าย หน้ากระดาษใต้บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

1.2.10 หัวข้อเรื่อง ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.2.11 หัวข้อย่อย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ระบุหมายเลขหน้าหัวข้อย่อยโดยเรียงตามลำดับหมายเลขตำแหน่งเว้น 1 Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย

1.2.13 เนื้อหา ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

1.3 จำนวนหน้าต้นฉบับ ควรมีความยาวประมาณ 10-17 หน้า

2. การเรียงลำดับเนื้อหาต้นฉบับ

เนื้อหาภาษาไทยที่มีคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ควรแปลเป็นภาษาไทยให้มากที่สุด (ในกรณีที่คำศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นคำเฉพาะที่แปลไม่ได้ หรือแปลแล้วไม่ได้ความหมายชัดเจนให้ทับศัพท์ได้) และควรใช้ภาษาที่ผู้อ่านเข้าใจ ชัดเจน หากใช้คำย่อต้องเขียนคำเต็มไว้ครั้งแรกก่อนเนื้อหาต้องเรียงลำดับดังนี้

2.1 **ชื่อเรื่อง** (title of the article) ควรสั้น และกะทัดรัด ความยาวไม่ควรเกิน 100 ตัวอักษร ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

2.2 **ชื่อผู้เขียน** เป็นภาษาไทย และตัดคำนำหน้านามออกทั้งหมด

2.3 **ที่อยู่** ระบุชื่อหน่วยงาน หรือสถาบัน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.4 **บทคัดย่อ** (Abstract) เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เขียนสรุปสาระสำคัญของเรื่อง อ่านและเข้าใจง่าย ความยาวไม่ควรเกิน 350 คำ โดยให้นำบทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อน บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) ซึ่งแปลจากบทคัดย่อภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ ต้องมีเนื้อหาตรงกัน ใช้อักษรตัวตรง

2.5 **บทนำ** (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

2.6 **วัตถุประสงค์** (Objective) ให้ชี้แจงถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

2.7 **วิธีดำเนินการวิจัย** (Methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

2.8 **ผลการวิจัย** (Results) เป็นการเสนอสิ่งที่ได้จากการวิจัยเป็นลำดับอาจแสดงด้วยตาราง กราฟ แผนภาพประกอบการอธิบาย ทั้งนี้ถ้าแสดงด้วยตาราง ควรเป็นตารางแบบไม่มีเส้น ขอบตารางด้านซ้ายและขวา หัวตารางแบบธรรมดา ไม่มีสี ตารางควรมีเฉพาะที่จำเป็น ไม่ควรมีเกิน 5 ตาราง สำหรับรูปภาพประกอบควรเป็นรูปภาพขาว-ดำ ที่ชัดเจนและมีคำบรรยายใต้รูป กรณีที่จำเป็นอาจใช้ภาพสีได้ และภาพประกอบ (Figure) และตาราง (Table) ควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์ใต้ภาพหรือตาราง

2.9 อภิปรายผล (Discussion) เป็นการอภิปรายผลจากข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการทดลองของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

2.10 องค์ความรู้จากการวิจัย (Body of knowledge) ความคิดรวบยอด หลักการ วิธีการที่อยู่ในตำรา อยู่ในห้องสมุด ซึ่งอยู่ภายนอกตัวบุคคล ที่สั่งสมกันมาเพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ โครงสร้างความรู้ หมายถึง ความรู้ที่อยู่ภายในตัวบุคคล ที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งไม่ได้ลอกเลียนมาจากองค์ความรู้ แต่ผู้เรียนต้องสร้างขึ้นมาด้วยตนเอง เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ เมื่อพัฒนาโครงสร้างความรู้ต่อไปก็สามารถสร้างผลงานเป็นองค์ความรู้ให้คนอื่นค้นคว้าได้

2.11 **สรุปผลและข้อเสนอแนะ** (Conclusion) และข้อเสนอแนะ (Recommendation) เป็นการสรุปผลที่ได้จากการวิจัย ควรมีการอภิปรายผลการวิจัยว่าเป็นไปตามสมติฐานที่ตั้งไว้ หรือไม่เพียงใด และควรอ้างทฤษฎีหรือเปรียบเทียบกับผลการทดลองของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องประกอบ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นด้วยตามหลักการ หรือคัดค้านทฤษฎีที่มีอยู่เดิม รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงการนำผลไปใช้ประโยชน์ และการให้ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต หรือ

เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด และแนวการการอ้างอิงแนวการเขียนตำราของมหาวิทยาลัย และการอ้างอิงคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาให้ใช้ตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด โดยใช้รูปแบบการอ้างอิงตามมาตรฐานสากลมีรูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological. Association)

การอ้างอิงแบบ APA

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อยอคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น (ขุ.ชา. (บาลี) 27/855/191).

1.2 หนังสือทั่วไป

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ : หน้า). ตัวอย่างเช่น

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2544 : 38).

(Venerable Dr. W. Rahula, 2004 : 69)

2. วารสาร

ผู้เขียน, เล่มที่หรือปีที่ (ฉบับที่): หน้า. ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตฺติปญฺโญ, 3 (1) : 14-28.

K.N., Jayatileke, 77 (1): 10-15.

3. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้วิจัย, ปีที่พิมพ์. ตัวอย่างเช่น

สามารถ บุญรัตน์, (2557).

4. สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหนง (ถามี), วัน เดือน ปี ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, (18 กรกฎาคม 2557).

5. เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (7 กันยายน 2555).

6. ภาษาอังกฤษ

(Maslow Abraham, 1970 : 58)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย.* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือ

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์. (2544). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์.* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) วารสาร

ผู้เขียน. “ชื่อบทความ”. *ชื่อวารสาร*. ปีที่ (ฉบับที่), (เดือน) : หน้า ตัวอย่างเช่น

สามารถ บุญรัตน์. “พฤติกรรมภาวะผู้นำกับการสร้างความสุขวิถีพุทธในองค์กร.. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.* 9 (1), 224-243.

3) วิทยานิพนธ์

สามารถ บุญรัตน์. (2557). “การบริหารการพัฒนาบทบาทสตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขารัฐประศาสนศาสตร์).* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

4) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, (วัน เดือน ปี). ตำแหน่ง ตัวอย่าง

ชวน หลีกภัย. (19 พฤษภาคม 2541). นายกรัฐมนตรี. *สัมภาษณ์.*

Ross, R. 1980, May 5. Associate Director, Cornell University Libraries. Interview.

5) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). *ธรรมประกาศโนบาย*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=538970572&Ntype=9 [7 กันยายน 2566].

2. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham. (1970). *Motivation and Personnality*. New York : Harper and Row Publishers.

3. ประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆดังนี้

1. บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้นและผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการ/วิชาชีพ

2**. บทความทางวิชาการ** ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการไม่เข้มข้นนัก เน้นกลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนทั่วไป

3. **บทความวิจัย** (Research article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่เป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

4. **บทความปริทรรศน์** (Review article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือและวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

5. **ปกิณณกะ** (Miscellany) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

4. การส่งต้นฉบับ

ผู้เขียนส่งต้นฉบับที่พิมพ์ตามข้อกำหนดของรูปแบบวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ ได้ที่ https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JMHR/submissions

5. การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอนพร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณา

ตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารก่อน

6. การอ่านประเมินต้นฉบับ

ต้นฉบับจะได้รับการอ่านประเมิน โดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จากภายนอกและภายในมหาวิทยาลัย ในสาขาวิชานั้น ๆ ไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ต่อเรื่อง และส่งผลการอ่านประเมินคืนผู้เขียนให้เพิ่มเติม แก้ไข หรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่แล้วแต่กรณี

7. ลิขสิทธิ์

ต้นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ห้ามนำข้อความทั้งหมดหรือบางส่วนไปพิมพ์ซ้ำ เว้นเสียแต่ว่า จะได้รับอนุญาตจากวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เป็นลายลักษณ์อักษร และเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์ บทความให้แก่วารสาร พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น

8. ความรับผิดชอบ

เนื้อหาต้นฉบับที่ปรากฏในวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ เป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน ทั้งนี้ไม่รวมความผิดพลาด อันเกิดจากเทคนิคการจัดพิมพ์

9. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการเป็นสมาชิกวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ กรุณาติดต่อ “หัวหน้ากองบรรณาธิการวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์” วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 192 หมู่ 2 ถนนลำพูน-ป่าซาง ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน 51000 โทรศัพท์ 053 – 563163 ต่อ 100 Fax ต่อ 105 e-mail : mcuharipunchai@gmail.com อัตราค่าวารสาร กำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 150 บาท ไม่รวมค่าส่ง อัตราค่าสมาชิก ปีละ 200 บาท

10.อัตราค่าตีพิมพ์

การลงตีพิมพ์ในวารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์ (Journal of MCU Haripunchai Review) ผู้เขียนหรือผู้วิจัยจะต้องชำระค่าใช้จ่ายจำนวน 3,500 บาทต่อ 1 ผลงานโดยโอนเข้าชื่อบัญชีวารสาร หริภุญชัยปริทรรศน์ ธนาคารกรุงไทย เลขบัญชี 511-3-06403-3 พร้อมแนบสลิปมาด้วย

หลักเกณฑ์ในการลงตีพิมพ์ต้นฉบับของวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์

1. ต้นฉบับที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อการพิจารณาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดวารสารหนึ่งมาก่อน

2. ต้นฉบับที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อการพิจารณาต้องไม่อยู่ในระหว่างเสนอขอตีพิมพ์ในวารสารอื่น

3. เนื้อหาในต้นฉบับควรเกิดจากการสังเคราะห์ความคิดขึ้น โดยผู้เขียนเองไม่ได้ลอกเลียนหรือตัดทอนมาจากผลงานวิจัยของผู้อื่น หรือจากบทความอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือปราศจากการอ้างอิงที่เหมาะสม

4. ผู้เขียนต้องเขียนต้นฉบับตามรูปแบบคำแนะนำที่กำหนด

5.ผู้เขียนได้แก้ไขความถูกต้องของเรื่องที่ส่งมาตีพิมพ์ ตามข้อเสนอของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 3 ท่าน ทั้งภายในและภายนอกแล้ว

หลังจากผู้เขียนได้แก้ไขบทความเรียบร้อย กองบรรณาธิการตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

แบบฟอร์มการส่งต้นฉบับเพื่อพิจารณานำลงในวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้าพเจ้า (นาย/นาง/น.ส.).....

2. วุฒิการศึกษาขั้นสูงสุด.....ตำแหน่งวิชาการ(ถ้ามี).....

3. สถานภาพผู้เขียน ☐ อาจารย์ในสถาบันการศึกษา (ชื่อสถาบัน).....

โปรแกรม..... คณะ..... ☐ บุคคลทั่วไป (ชื่อหน่วยงาน) .....

4. ขอส่งต้นฉบับ (Original Article) เรื่อง

.....

.....

5. ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี)

.....

6. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวกเลขที่.....ถนน.....

แขวง/ตำบล.....เขต/อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์มือถือ.....โทรสาร.....

E-mail.....

7. สิ่งที่ส่งมาด้วย ☐ แผ่นดิสก์ข้อมูลต้นฉบับ ชื่อแฟ้มข้อมูล.....

☐ เอกสารพิมพ์ต้นฉบับ จำนวน 2 ชุด

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น

ลงนาม.....ผู้เขียน

(.....)

วันที่...../...../.....

ลงนาม.....อาจารย์ที่ปรึกษา (ถ้ามี)

(.....)

วันที่...../...../.....

กระบวนการจัดทำวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์

วารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ เป็นวารสารทางวิชาการที่มีวัตถุประสงค์มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการและงานวิจัยสาขาวิชา ศาสนา ปรัชญา พระพุทธศาสนา ครุศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์เพื่อให้บริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคม เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อสนับสนุนให้เกิดวารสารทางวิชาการกลางของมหาวิทยาลัย ในการเผยแพร่บทความวิชาการและบทความวิจัยแก่ผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัยและนิสิต นักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านศาสนา ปรัชญา พระพุทธศาสนา ครุศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ซึ่งเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานจัดทำดังต่อไปนี้

1. ประกาศรับต้นฉบับจากคณาจารย์หรือนักวิจัย ช่วงที่ 1 พ.ย.-ม.ค., ช่วงที่ 2 พ.ค.-ก.ค.

2. กองบรรณาธิการวารสารฯ รับบทความตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของต้นฉบับและ

พิจารณาเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน

3. กองบรรณาธิการวารสารฯ จัดส่งต้นฉบับให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)ในสาขาวิชานั้นๆ อ่านประเมินต้นฉบับไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ต่อเรื่อง

4. ส่งให้ผู้เขียนแก้ไขตามผลการอ่านประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)

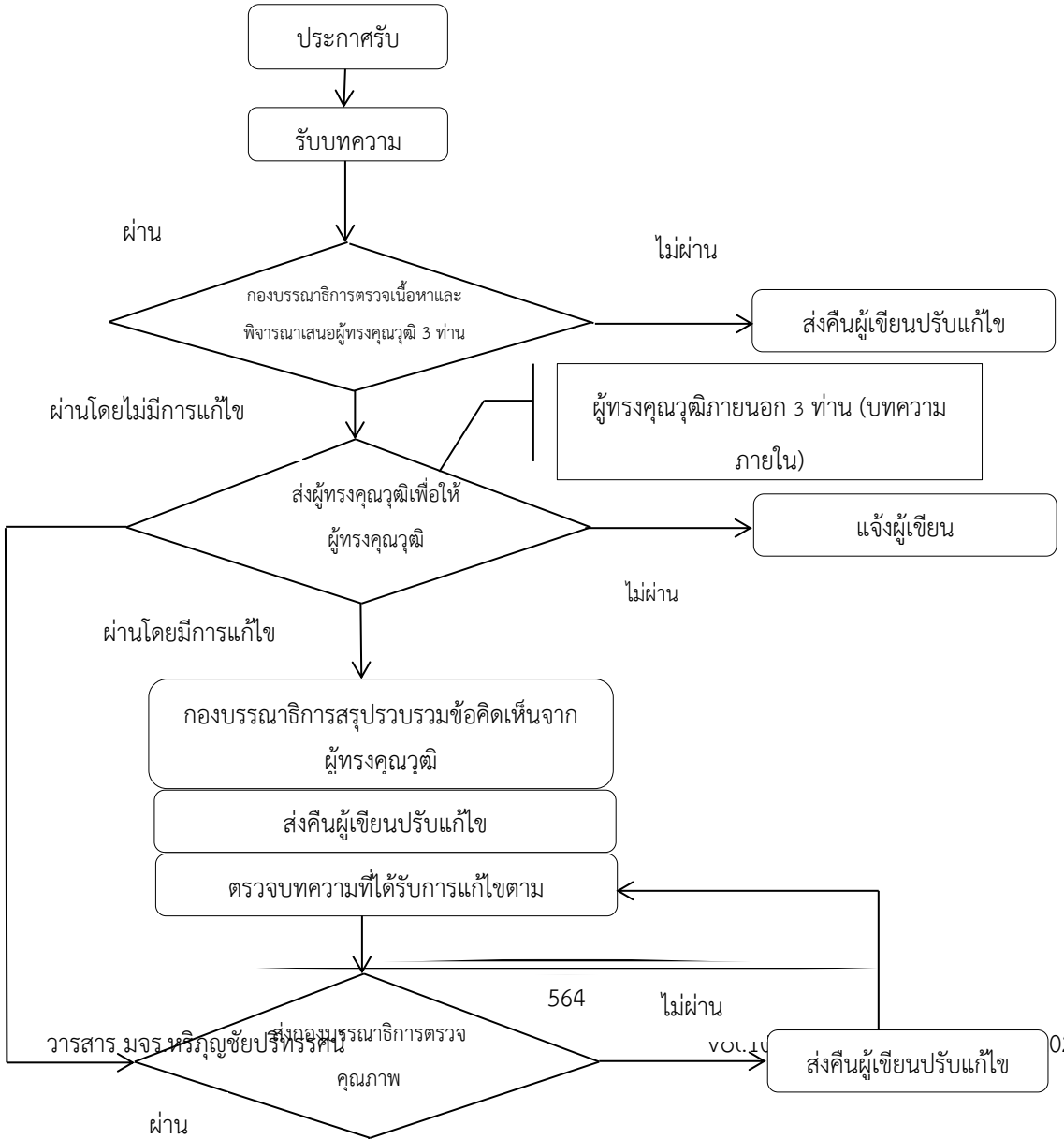
5. กองบรรณาธิการวารสารฯ ตรวจสอบคุณภาพบทความและจัดทำเนื้อหาต้นฉบับวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

6. กองบรรณาธิการแจ้งยืนยันรับบทความให้ผู้เขียนบทความทราบ

7. ดำเนินการจัดพิมพ์

8. กองบรรณาธิการวารสารฯ ดำเนินการเผยแพร่วารสารฯ

ขั้นตอนการดำเนินงานของวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์

ติดต่อประสานงาน

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน วิทยาเขตเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
192 หมู่ที่ 2 ถนนลำพูน-ป่าซาง ตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 51000
โทรศัพท์ 053 – 563163 ต่อ 100 Fax ต่อ 105
e-mail: mcuharipunchai@gmail.com
ผศ.ดร.สามารถ บุญรัตน์ ผู้ประสานงานประจำวารสาร ฯ มือถือ 089-2909775

ใบตอบรับการเป็นสมาชิก

ที่.....

วัน.....เดือน.....ปี.....

กราบนมัสการ / เรียน บรรณาธิการวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์

ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....

(ชื่อภาษาอังกฤษ) .....

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้) .....

.....

E – Mail.....เบอร์โทรศัพท์..... โทรสาร.....

มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์

( ) สมาชิกประเภทรายปี 300 บาท (จำนวน 2 เล่ม)

( ) เล่มละ 150 บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

( ) เงินสด

( ) ธนาณัติ (สั่งจ่าย.....)

( ) ตั๋วแลกเงินไปรษณีย์

( ) แคชเชียร์เช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสารหริภุญชัยปริทรรศน์

สถานที่ติดต่อ [ ] ที่บ้าน [ ] ที่ทำงาน [ ] เลขที่.....ถนน.....หมู่ที่ ..... ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต.....จังหวัด..... ..... รหัสไปรษณีย์ ..... โทรศัพท์..... โทรศัพท์เคลื่อนที่..... โทรสาร ..... E-Mail.....

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

ค่าบำรุงปี พ.ศ..... ลงชื่อ.....

เลขที่ใบเสร็จ..... ( )

ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงบัญชีแล้ว.....